ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTID[illegible] ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
Directrice : *Arpik MISSAKIAN*

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրաք : Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՄԱՐՏ • VENDREDI 1 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7820 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3631

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԱՐԱՅՐԷՆ ՆՈՒԱՐՍԱԿ

Հայոց պատմութիւնը արձանագրած է բազմաթիւ ոսկեդրուագ էջեր :

Հայ Թագաւորներ եւ սպարապետներ տարած են բազմաթիւ փայլուն յաղթանակներ :

Ո՛չ մէկը անոնցմէ պահած է ա՛յնքան անջինջ ու տպաւորիչ յիշատակ, որքան Վարդանանց պատերազմը, մղուած Արտազ գաւառի Տղմուտ գետի ափին, Աւարայրի դաշտին վրայ, 26 Մայիս, 451ին, շաբաթ օր :

Այդ ճակատամարտի յիշատակը անմահացուած է Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կողմէ : Սպարապետ Վարդան Մամիկոնեան, իր զինակից ութ նախարարները եւ 1027 զինուորներ, որոնք ռազմադաշտին վրայ նահատակուած էին, սուրբերու դասը անցած են՝ իբրեւ քրիստոնէութեան համար զոհուած մարտիրոսներ :

« Կարմիր » Վարդան, ինչպէս կը կոչէ զայն Սեբէոս, եւ իր ընկերները, տասնեհինգ դարէ ի վեր կը խորհրդանշեն հայ ժողովուրդի ազատ ու անկախ ապրելու կամքը եւ դարձած են ներշնչումի աղբիւր բոլոր սերունդներուն համար, սկիզբէն՝ մինչեւ այսօր :

Եւ սակայն Աւարայրի դիւցազնամարտը զինուորական յաղթանակ մը չէր եղած Հայոց համար : Հայ նախարարները միացեալ ուժերով չէին ճակատած Սասանեան Յազկերտ Բ.ի զօրաւոր բանակին դէմ : Մատնիչներ ու դաւաճաններ իրենց զինուորներով անցած էին թշնամիին կողմը : Քրիստոնեայ Բիւզանդիոն մերժած էր ամէն օգնութիւն խաչապաշտ Հայերուն, որոնք կը կռուէին զրադաշտական հեթանոս կրօնքին դէմ :

Հակառակ այս բոլորին, Աւարայրը եղաւ բարոյական մեծ յաղթանակ մը, որ Հայ ժողովուրդին ապահովեց եթէ ոչ քաղաքական, բայց կրօնական ազատութիւն :

Ազատութիւն խղճի ու մտածումի :

Պարսից Շահնշահ Յազկերտ Բ. եւ իր յաջորդը Պերոզ այնուհետեւ ո՛չ մէկ լուրջ ձեռնարկ կրցան կատարել կրակապաշտութիւնը պարտադրելու համար հայ ժողովուրդին :

Հայեւպարսիկ վէճը վերջնական լուծում չէր ստացած Աւարայրի ռազմաճակատին վրայ :

Վարդանի բանակին մնացորդները ամրացած էին Տայքի, Արցախի եւ Տմորիքի բերդերուն մէջ եւ պարբերական յաղթական յարձակումներով կը նեղէին Պարսիկները, որոնք գրաւած էին Հայաստանը :

Ազատ ու անկախ ապրելու տենչը մշտավառ մնաց հայ նախարարներու մեծագոյն մասի սրտին մէջ :

Մամիկոնեան տոհմին ուղղուած էին բոլոր հայրենասէրներու աչքերը :

Վարդանի նահատակեալ Հմայեակ եղբօր որդւոյն՝ Վահան Մամիկոնեանի վերապահուած էր պատմական մեծ դեր մը:

Իբրեւ արժանաւոր յաջորդը իր մեծանուն հօրեղբօր, Վահան իր շուրջ համախմբեց բոլոր հայրենասէր ու ազատատենչ տարրերը եւ կազմեց յեղափոխական կառավարութիւն մը, կռթնած անձնազոհներու բանակի մը վրայ :

Աւարայրէն 31 տարի վերջ, 482ի Մայիսին, Արտազ գաւառին մէջ, ոչ հեռու Աւարայրէն, մղուեցաւ երկրորդ ճակատամարտ մը Պարսից դէմ, այս անգամ յաղթական :

Վահան Մամիկոնեան երեք տարի անընդհատ շարունակեց իր յարձակումները՝ ճարպիկ ռազմագիտութեամբ մը՝ մինչեւ 484ի Յուլիսը, երբ Սասանեան Պերոզ թագաւորը սպաննուեցաւ Կասպից ծովու հարաւ-արեւելեան կողմը՝ Պարսիկներու եւ Հեփթաղներու միջեւ մղուած պատերազմին մէջ :

Իր յաջորդը՝ Բալաշին, ըստ Ղազար Փարպեցիի Վաղարշ (484 - 488), ուզելով վերջնապէս սիրաշահիլ Հայերը, սպարապետ Վահան Մամիկոնեանի հետ կնքեց Նուարսակի ծանօթ պայմանադրութիւնը :

Հայերը բարոյական մեծ յաղթանակ կը տանէին : Պարսիկները ընդմիշտ կը հրաժարէին Հայերը զրադաշտական դարձնելէ, Հայաստանի մէջ ատրուշաններ կառուցանելէ եւ հոն մոգեր ղրկելէ : Թոյլ կուտային, որ Հայերը ազատ համարձակ պաշտեն Քրիստոսի կրօնքը :

Վահան Մամիկոնեան 486ին նշանակուեցաւ մարզպան Հայաստանի եւ այդ պաշտօնին վրայ մնաց մինչեւ իր մահը :

Վարդանի սկսած ազատագրական պայքարը իր պսակումն ունեցաւ շնորհիւ Վահան Մամիկոնեանի :

Նուարսակի դաշնագիրը նուիրագործեց Աւարայրի բարոյական յաղթանակը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԿԻ ՄՈԼԷ ՑԵՏԱՁԳԵՑ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Ֆրանքեւամերիկեան խորհրդակցութիւնները, որոնք ըստ նախապէս ճշդուած յայտագրի մը, վերջ պիտի գտնէին չորեքշաբթի օր, փոխադարձ համաձայնութեամբ մը երկարաձգուեցան :

Երեքշաբթի կէսօրէ վերջ Տըլըս եւ Փինօ երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցան Աքապայի եւ Կազայի հարցերուն շուրջ : Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը պարզեց ֆրանսական տեսակէտները, որոնց հիման վրայ Ֆրանքեւամերիկեան նոր առաջարկ մը յղուեցաւ Իսրայէլի : Միեւնոյն ժամանակ Մ. Նահանգներու պատուիրակը որոշեց քիչ մըն ալ սպասել ամերիկեան բանաձեւը Ազգաժողովին ներկայացնելէ առաջ : Իսրայէլի Արտաքին նախարարը, Տիկին Մէյր ընդունուեցաւ Տըլըսի կողմէ :

Այս ձեւով, Ֆրանքեւամերիկեան խօսակցութեանց մէջ Իսրայէլի հարցը կը գրաւէ ամէնէն կարեւոր տեղը : Օրակարգի մնացեալ նիւթերուն շուրջ սկզբունքային ընդհանուր համաձայնութիւն գոյացած է արդէն իսկ :

Երէկ առաւօտ նախագահ Այզընհաուըր եւ Կի Մոլէ նոր տեսակցութիւն մը եւս պիտի ունենային, որմէ վերջ պիտի հրատարակուէր պաշտօնական զեկոյց մը :

× Չորեքշաբթի օր Մ. Նահանգներու Մամուլի Ընկերակցութիւնը ճաշ մը սարքած էր ի պատիւ Կի Մոլէի : Վարչապետը խօսք առաւ եւ երկար ճառ մը խօսեցաւ, որուն գլխաւոր մասերը կուտանք ստորեւ.— « Սկիզբէն ի վեր իմ մեծագոյն նպատակս եղած էր իրագործել Ֆրանքեւգերմանական հաշտութիւնն ու Եւրոպայի միութիւնը : Միացեալ Եւրոպան անհրաժեշտ է Ատլանտեան Ուխտի յարատեւութեան համար» : Խօսելով Ալժերիոյ մասին, Կի Մոլէ ըսաւ դէպքերուն կարճ պատմականը. յայտնեց թէ Ֆրանսա քանիցս առաջարկած է վերջ տալ կռիւներուն. «այժմ խօսքը կը պատկանի ապստամբներուն : Ցամենայն դէպս Ֆրանսա պիտի չյուսահատի եւ դադար պիտի չունենայ մինչեւ որ արդարութիւնն ու խաղաղութիւնը չվերահաստատուին Ալժերիոյ մէջ» : Ապա խօսեցաւ Միջին Արեւելքի կացութեան մասին. «Մեր բոլորին նպատակը պիտի ըլլայ Մերձ. Արեւելքի մէջ տեւական խաղաղութեան մը վերահաստատումը : Անընդունելի է նախկին վիճակին վերահաստատումը, որ խաղաղութեան դէմ գործուած ոճիրի համապատասխան պիտի ըլլար : Իսրայէլի պետութիւնը, որ ստեղծուեցաւ ՄԱԿի իսկ կողմէ, իրաւունք ունի իր ամբողջականութեան համար ապահովութիւններ պահանջելու : Գայով Մոլէյին, Ջրանցքէն ազատ երթեւեկը պէտք է զերծ մնայ քաղաքական ամէն կարգի ազդեցութիւններէ եւ ճնշումներէ : Եւրոպայի եւ Հարաւ-Արեւելեան Ասիոյ բազմաթիւ երկիրներու տնտեսութիւնը պէտք չէ կախում ունենայ այս կամ այն անձին քմահաճոյքէն » :

× Ինչ կը վերաբերի փոխառութեան հարցին, ամերիկեան դրամատուները համաձայնած են հարիւր միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը ընել Ֆրանսայի :

ԱԼԺԵՐԻՈՑ ՀԱՐՑԸ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱԼԺԷԻ ՄԷՋ

Ալժերիոյ ապստամբական շարժման դէմ ծայր տուած պայքարը հասած է իր գագաթնակէտին : Ղեկավար ապստամբներու ձերբակալութիւնները իրարու կը յաջորդեն Փարիզի եւ Ալժէի մէջ :

Ալժէ քաղաքին մէջ ապահովութեան ուժերը ձերբակալեցին եօթը յայտնի փաստաբաններ, որոնցմէ մէկը՝ քրիստոնեայ. ասոնք բոլորն ալ ապստամբական շարժման եւ Ազատագրութեան Ազգ. Ճակատի ղեկավար դէմքերէն էին : Ասոնցմէ մէկուն տունէն գտնուեցաւ յիսուն միլիոն ֆրանքի գումար մը, որ պիտի ծառայէր զէնքեր գնելու :

Գրեթէ միեւնոյն ժամանակ, ապահովութեան ուժերը խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ կը կատարէին Փարիզի ալժերիական ապստամբական բջիջներէն ներս եւս : Զօրս ղեկավարներ, ինչպէս նաեւ կին մը, որուն հասցէով ապստամբները կը կատարէին իրենց նամակագրութիւնները, անմիջապէս ձերբակալուեցան. խուզարկութեանց ընթացքին գրաւուեցաւ 23 միլիոն Ֆրանքի գումար մը, որ պիտի ծառայէր զէնք գնելու գործին : Գրաւուեցան նաեւ կարեւոր փաստաթուղթեր, որոնք նոր լոյս կը սփռեն ամբողջ շարժման եւ ղեկավարներուն ինքնութեան վրայ : Ամբաստանութեան տակ են նաեւ բազմաթիւ Եւրոպացիներ, որոնց անունը այժմ գաղտնի կը պահուի : Գրաւուած փաստաթուղթերու հիման վրայ, ոստիկանութիւնը բազմաթիւ նոր ձերբակալութիւններ եւս կատարեց Փարիզի մէջ : Կարելի է ըսել այժմ, որ Ֆրանսայի մէջ գործող ապստամբական կազմակերպութիւնը գրեթէ քայքայուած է :

× Ֆրանսուա Միթըրան, որ Կի Մոլէի բացակայութեան կը փոխարինէ վարչապետը, երէկ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Ալժերիոյ նախարար Լաքոստի հետ : Խօսակցութիւնները դարձան վերջին ձերբակալութեանց շուրջ : Պաշտօնական որեւէ զեկոյց չհրատարակուեցաւ այս մասին եւ հետապնդման առարկայ եղող անձերուն անունները գաղտնի կը պահուին թէեւ, բայց կ՚ըսուի թէ բազմաթիւ քաղաքական եւ զինուորական դէմքեր կասկածի տակ են :

× « Իւմանիթէ »ի երեքշաբթի օրուան թիւը գրաւուեցաւ, որովհետեւ սխալ եւ գրգռիչ յօդուած մը հրատարակած էր « Ալժերիոյ խաղաղեցման» մասին :

× Ալժէի եւ Օրանի նահանգներուն հարաւը բուռն կռիւներ տեղի ունեցան ապստամբներու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ : 72է աւելի ապստամբներ սպաննուեցան :

× Փարիզի մէջ հինգ Ալժերիացիներ յարձակում կրեցին իրենց հայրենակիցներուն կողմէ :

ՍԱԿԱՐԱՆ (Փետր. 27).— Զոյլ ոսկի՝ 460.000, նափոլէոն 3400, զուից. 3250, անգլիական 4300, քսան տոլարնոց 16480, Թղթադրամ (անպաշտօն) սթերլին 1070, տոլար 398, զուից. 94.75, պէլժ. 7.80 :

ԱՐԱԲ «ԶՕՐՍ ՄԵԾԵՐՈՒ» ԺՈՂՈՎԸ

«ՊԱՅՔԱՐ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿԱՅՍԵՐԱՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ»

Արաբական «Զօրս Մեծեր»ու ժողովը, որ տեղի կ՚ունենար Գահիրէի մէջ, վերջացաւ չորեքշաբթի օր : Արաբիոյ Իպն Սէուտ թագաւորը աշխատեցաւ համոզել իր երեք խօսակիցները, որ սաստկացնեն հակահամայնավար պայքարը՝ առանց սակայն արեւմտեան կառքին լծուելու :

Կարելի է ենթադրել որ Իպն Սէուտ գոնէ երեւութապէս յաջողած է իր առաջադրութեանց մէջ, որովհետեւ ժողովը հետեւեալ եզրակացութեանց յանգեցաւ.— Եգիպտոս հաւատարիմ կը մնայ արեւելեան եւ արեւմտեան խմբակներուն միջեւ չէզոք մնալու իր քաղաքականութեան : Բարեկամական յարաբերութիւններ պիտի պահուին խորհրդային երկիրներու հետ, բայց ներքին ճակատին վրայ բուռն պայքար պիտի մղուի «համայնավարութեան եւ կայսերապաշտութեան» դէմ : Արաբական պետութիւնները պատրաստ են նիւթական եւ զինուորական օժանդակութիւն ստանալու Արեւմուտքէն, պայմանաւ սակայն որ այդ պատճառով չկորսնցնեն իրենց ինքնավարութիւնն ու անկախութիւնը :

Իսկ ժողովին վերջաւորութեան հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցին գըլխաւոր կէտերն են՝

1) Իսրայէլեան բանակները անմի՛ջապէս պէտք է քաշուին եգիպտական հողամասերէն :

2) Բոլոր Պաղեստինցիները անժխտելի իրաւունքներ ունին արաբական Պաղեստինի վրայ :

3) Եգիպտոս պէտք է հատուցում ստանայ ֆրանքեւանգլիական ու իսրայէլեան յարձակումներուն պատճառով կրած նիւթական եւ այլ վնասներուն համար :

4) Սուէզի համար առաջարկուած այն բոլոր լուծումները, որոնք վնաս կը հասցնեն Եգիպտոսի գերիշխանութեան, առանց այլեւայլի պիտի մերժուին :

5) Եմէնի դէմ կատարուած անգլիական յարձակումը կը պախարակուի եւ կը դատապարտուի :

6) Ամէն ձեւով պիտի օգնեն Ալժերիոյ արաբ ժողովուրդին՝ անկախութեան եւ ազատութեան համար մղած իր պայքարին մէջ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳՈՐԾԻ ԼԾՈՒԵՑԱՒ

Լեհաստանի վարչապետը, Սիրանքիէվիչ, Երեսփ. ժողովին ներկայացուց կառավարական կազմը :

Ատեն մը հարց ծագած էր, թէ սթալինական երեսփոխանները նախարարական պաշտօններու պիտի կոչուի՞ն թէ ոչ : Արդ, քանի մը սթալինականներ մաս կը կազմեն նախարարներու խորհուրդին : Ինչպէս կը թուի, Կոմուլքա կ՚ուզէ գոհ ձգել թէ՛ Կրեմլինի ղեկավարները եւ թէ՛ կուսակցութենէն ներս գոյութիւն ունեցող բոլոր խմբաւորումները :

Վարչապետը, Երեսփ. ժողովին վստահութեան քուէէն վերջ յայտարարութիւն մը ըրաւ. «Կ՚ուզենք գործակցիլ աշխարհի բոլոր պետութեանց հետ, ինչ ալ ըլլան անոնց վարչաձեւերը : Բայց եւ այնպէս մտահոգուած ենք Արեւմտ. Գերմանիոյ ռազմական պատրաստութիւններէն : Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ կը նկատենք աւելի՛ եւս սերտացնել Խ. Միութեան եւ ընկերվարական պետութեանց հետ ունեցած մեր կապերը : Վարշաւիոյ Ուխտն ու խորհրդային բանակներու ներկայութիւնը Լեհաստանի մէջ՝ անհրաժեշտ են մեր ապահովութեան համար» :

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

ԽՄԲ.— Հանս Հայնրիխ Շէյտէր, «Հայ Լեզուն» խորագրով հետեւեալ յօդուածը գրած է.—

Հայ ժողովուրդի լեզուն գլխաւորապէս ծանօթ է հինգերորդ դարէն ի վեր (յետ Քրիստոսի): Հնագոյն հայ լեզուին մնացորդները — մասնաւորապէս յատուկ անուններ — կը գտնուին օտար աղբիւրներու մէջ, բայց անբաւական են տալու՝ այս լեզուին կատարեալ պատկերը: Հայերէնը հնդեւրոպական լեզուներու պատմութեան մէջ մօտ գերմաներէնի հետ: Նոյն փափաքն ունեցած են թէ Հայերը եւ թէ Գերմանացիները, — սեփական գանձարանի մը փոխակերպել Ս. Գիրքը: Աւելի սերտ աղերս մը կայ. Ս. Գիրքը գերմաներէնի — վիսիգոթական բարբառին — թարգմանեց Վուլֆիլա: Արդ այս անձը կը սերէր Կապադովկիացի քրիստոնեայ ընտանիքէ մը: Կապադովկիա մէկ մասն է Փոքր Ասիոյ, որ իր կարգին՝ սահմանակից է Հայաստանի: Նորվեկիացի բանասէրը, Սոփուս Բուգգէ, հայ լեզուական տարրեր գտաւ, արդարեւ, Ս. Գիրքի գոթական թարգմանութեան մէջ:

Մենք Հայերը կը ճանչնանք այն անունով, զոր իրենց ընծայած են Պարսիկները: Դարեհ զիրենք կը կոչէ «Արմինա», իր արձանագրութեանց մէջ: Այս անունը Պարսիկներէն սորվեցան Յոյները: Ոմանք ենթադրեցին, թէ Իլիականի Նաւային ցանկին մէջ յիշուած «Արիմ»ները ըլլային Հայեր: Չէ փաստուած տակաւին այս ենթադրութիւնը: Հերոդոտոս կը յիշէ Հայերը, յաճախ մատնանշուած անցքի մը մէջ (է. 73), իբրեւ Փռիւգիացիներ. Այնուհետեւ, Եւդոքոս ցոյց տուաւ լեզուական նմանութիւններ՝ Հայերէնի եւ փռիւգերէնի միջեւ: Փռիւգիական լեզուէն սակաւթիւ մնացորդներ վերջնապէս չկրցան հաստատել փռիւգիական - հայկական նմանութիւն մը, թէպէտ սա իրականութեան անհամապատասխան չէ հռչակուած: Արմէնները իրենք զիրենք կոչած են Հայ (յոգնակին՝ Հայք), հնդեւրոպական բառ: Չէ փաստուած «Հայ» բառին յառաջացայութիւնը «Խաղդի»էն, (Ետականները իրենք զիրենք կը կոչէին «Խաղդի», Քրիստոսէ երկու հազար տարի առաջ): Հայ լեզուն ուշադրութիւնը գրաւեց հնդեւրոպական բանասիրութեան, ասոր գործունէութեան առաջին օրերուն իսկ: Բազմաթիւ օտար բառեր կան հայերէնի մէջ, բառեր որոնք փոխ առնուած են այլ լեզուներէ, Ոսկեդարէն առաջ: Մեծ մասը այս բառերուն առնուած է գրացի Իրաններէն եւ մանաւանդ Պարթեւներէն: Ներոնի իշխանութեան մինչեւ բաժանումը՝ 387ին, Հայաստան իշխանութեանը տակ մնաց պարթեւական տոհմի մը: Պարթեւական լեզուի շօշափելի թանկագին մնացորդները կարելի է գտնել հայերէնի մէջ: Պարթեւերէնը կը խօսուէր վերջին երկու դարերուն մէջ (Քրիստոսէ առաջ), եւ առաջին երկու դարերուն մէջ (Քրիստոսէ ետք): Թուրքիստանի մէջ կատարուած պեղումները նոր մնացորդներ յայտնաբերեցին:

Այնքան ճոխ էր իրանական տարրը հայ լեզուին մէջ, որ շատեր այս լեզուն իրանական լեզուախումբին մէջ զետեղեցին: 1875ին, Հայնրիխ Հիւպշման՝ Սթրազպուրկի համալսարանին երեւելի ուսուցիչը, որ հմուտ հայագէտ մըն էր եւ բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ նուիրած էր հայ լեզուին, ճշդեց ասոր բուն դիրքը: Ըստ այս ուսումնասիրութեանց՝ Հայերէնը նախ ինքնակաց լեզու մըն էր, եւ միւս հնդեւրոպական լեզուներուն հաւասար դիրք մը ունէր: Ոչ - հնդեւրոպական տարրերու գոյութիւնը հայ լեզուին մէջ եւ հաղագային հնչումները բաւական չեն ջնջելու համար անոր հնդեւրոպական բնոյթը:

Հնդեւրոպական լեզուախումբին մէջ, Հայերէնը - հնդկերէնի, պարսկերէնի եւ Պալթեան սլաւերէնի հետ կը զետեղուի Սատեմ (արեւելեան) լեզուներու քովը: (Քենտում — արեւմտեան - լեզուախումբին կը պատկանին յունարէնը, իտալերէնը, կելտերէնը, գերմաներէնը): Հայերէնը, սակայն, կը զանազանուի հնդկերէնէն եւ իրաներէնէն զանազան կերպերով: Օրինակ՝ հնդեւրոպական նուրբ գրերը կ'ըլլան թաւ եւ միջակները կը դառնան սուր: Հնչաբանական այս փոփոխութիւնը յայտնուած է նաեւ գերմաներէնի մէջ: Թէ հայերէնի եւ թէ գերմաներէնի մէջ կարգ մը բառեր պահած են իրենց հնչական նախնական բնոյթը:

Հայերէնը կորսնցուցած է քերականական սեռը, բայց պահած է հոլովները: Դերանունէն յառաջ բերած է յօդեր, զորս կարելի է կցել իւրաքանչիւրը՝ իր գոյականին: Նոյն բանը կը տեսնենք հիւսիսային գերմանական լեզուներուն մէջ, որոշիչ յօդին կազմութեան ատեն, ինչպէս այսօր իսկ կը տեսնենք դանիերէնի եւ շուէտերէնի մէջ: Հայերէնը կը դիմէ դէպի պարզութիւն՝ ինչ պէս անգլերէնը:

Հայերէնը՝ «իտէալ» լեզու մըն է, թարգմանութեանց համար: Ս. Գիրքը, աստուածաբանական կամ դասական երկեր այնքան հաւատարմութեամբ թարգմանուած են, որ կարելի է այսօր, հայերէնէն ուրիշ լեզուի մը թարգմանել յիշեալ երկերը, վստահ ըլլալով՝ որ անոնք բնագրին նման են: Հայկական թարգմանութիւնները կորսուած բնագիրներուն տեղը կը գրաւեն, ըստ այսմ՝ շատ թանկագին են:

Գեղեցիկ է հայ լեզուն, մեծապէս արտայայտիչ:

Հայկական այբբենարանը այնպիսի նուրբ, ճշգրիտ գործիք մըն է, որուն նմանը ուրիշ ազգեր չունին:

Հայերը գրեր պարգեւեցին նաեւ իրենց արեւելեան դրացիներուն, Իբերականներուն եւ Ալպանացիներուն:

Շատ հարուստ է եւ թանկագին հայ գրականութիւնը: Հինգերորդ դարուն այդ գրականութիւնը ունէր պատմագրական բնոյթ, խորքով՝ լեցուն, ձեւով՝ սիրուն:

Հինգերորդ դարու պատմիչները՝ Եղիշէ, Փարպեցի եւ միւսները, կարող էին փառքը կազմել ուրիշ աւելի բախտաւոր ազգերու:

Արեւելքի բոլոր ժողովուրդներուն մէջ, քրիստոնեայ կամ ոչ քրիստոնեայ, Հայերը եղան առաջին ժողովուրդը, որ փնտռեց ու գտաւ զօդը՝ քաղաքակիրթ ազգերու մշակոյթին եւ գիտութեան հետ:

ՀԱՆՍ ՀԱՅՆՐԻԽ ՇԷՅՏԷՐ

× Այս առթիւ կ'օգտուինք 12 հատորնոց գերմանական հսկայ համայնագիտարանին մէջ մեր մասին տպուած ընդհ. ուսումնասիրութենէն տալու կարեւոր բաժին մը վաղը:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ԵՒՐԱԹՈՄ»

Վերջերս Արեւմտեան Եւրոպայի վեց պետութեանց (Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէնպուրկ) վարչապետները համաձայնութիւն գոյացուցին «Եւրաթոմ»ի եւ միացեալ շուկայի հարցերուն շուրջ, որոնց վերջնական դաշինքը պիտի կնքուի Մարտ ամսուն՝ Հռոմի մէջ:

Անցեալները գրած էինք թէ ի՞նչ է Միացեալ Շուկան: Այսօր՝ քանի մը բացատրութիւններ «Եւրաթոմ»ի մասին.

Ա.— Ի՞ՆՉ Է «ԵՒՐԱԹՈՄ»Ը

Ինչպէս ցոյց կուտայ իր անունը, բաղկացած է «Եւրոպա» եւ «աթոմ» (հիւլէ) բառերէն եւ կը ձգտի Արեւմտեան Եւրոպայի պետութեանց հիւլէական կազմակերպման՝ միացեալ ուժերով:

Սուէզի դէպքէն շատ առաջ եւրոպայի մասնագէտները նախատեսած էին թէ միջազգային որեւէ թնճուկի պարագային, Եւրոպա կրնայ զրկուիլ իր ներածած քարիւղէն, հետեւաբար պէտք է փնտռէ ուժ արտադրող այլ աղբիւրներ եւ առաջին հերթին միացեալ ուժերով կազմակերպէ հիւլէական ուժին շահագործումը: Ուժերու համախմբումը անհրաժեշտ էր, որովհետեւ եթէ վերոյիշեալ պետութիւնները առանձին առանձին ուզէին գործել, իրենց տնտեսութեան մեծագոյն մասը պէտք էր յատկացնէին հիւլէական պատրաստութեանց. մինչդեռ եթէ միանային, թէ' ծախքերը կը նուազէին իւրաքանչիւրին համար, եւ թէ' որոշ չափով հսկողութիւն կրնային բանեցնել իրարու վրայ. միւս կողմէ, կազմուած կ'ըլլար եւրոպական միացեալ ճակատ մը, որ շնորհիւ իր հիւլէական կազմակերպութեան, կ'ապահովէր Արեւմտ. Եւրոպայի տնտեսական անկախութիւնը:

Միջազգային քաղաքականութեան տեսակէտով ալ, «Եւրաթոմ»ը կրնար դառնալ հաւասարակշռող ուժ մը՝ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ:

Այս բոլոր պատճառներով, ահա, օր ըստ օրէ աւելի' անհրաժեշտ կը դառնար «Եւրաթոմ»ի կազմութիւնը:

Բ.— ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Ֆրանսայի հանրային կարծիքը, սակայն անմիջապէս չհաշտուեցաւ այս գաղափարին հետ. կ'առարկէին թէ «Եւրաթոմ»ի կազմութիւնը կրնայ արգելք հանդիսանալ Ֆրանսական ազգային բանակին յառաջդիմութեան, թէ «Եւրաթոմ»ը, իր էութեան մէջ, Խ. Միութեան դէմ ուղղուած կազմակերպութիւն մըն է. թէ Ֆրանսա որեւէ շահ չունի այս խնդրին մէջ, որովհետեւ հիւլէական մարզին մէջ շատ աւելի յառաջացած է քան «Եւրաթոմ»ի միւս անդամները. թէ Պելժիոյ մասնակցութիւնը իմաստէ զուրկ է, որովհետեւ արդէն իսկ Մ. Նահանգներու ծախած է Պելժիական Քոնկոյի մէջ գտնուող իւրանիոմի հանքերուն արտադրութիւնը. թէ «Եւրաթոմ»ը, առանց Անգլիոյ գործակցութեան, չի կրնար շատ հեռու երթալ:

Այս բոլոր առարկութիւնները, որոնք ունէին իրենց արդար կողմերը, հետզհետէ յաղթահարուեցան, երբ պատասխանատու անձերն ու մարմինները փաստեցին, որ առանց հիւլէական ուժի Ֆրանսական բանակը անզօր կ'ըլլայ երկրին պաշտպանութեանը հսկելու: «Եւրաթոմ»ը Խ. Միութեան դէմ ուղղուած չէ, այլ զուտ պաշտպանողական բնոյթ կը կրէ. միւս կողմէ, զօրանալով, կրնայ պարտադրել որ Արեւելք եւ Արեւմուտք իրարու հետ հաշտութեան լեզու մը գտնեն: Ճիշդ է, որ Ֆրանսայի մասնագէտները աւելի շատ հիւլէական ծանօթութիւններ ունին, բայց երկիրը զուրկ է իւրանիոմէ, մինչդեռ հարաւային Գերմանիոյ մէջ «իւրանիոմ»ի հարուստ հանքեր կան: Իսկ գալով Պելժիական Քոնկոյի, պատճառ չկայ որ «Եւրաթոմ»ի կազմակերպութեան ալ չծախէ իւրանիոմի իր հանքերուն արտադրութեան մէկ մասը: Քանիցս առաջարկուեցաւ Անգլիոյ՝ միանալ «Եւրաթոմ»ին. ինչքան ատեն որ հարցը իր սաղմնային վիճակին մէջ էր, Անգլիա մերժեց. բայց եթէ ծրագիրը իրականութիւն դառնայ, հաւանաբար Անգլիան ալ միանայ:

Գ.— «ԵՒՐԱԹՈՄ»Ի ԱՊԱԳԱՆ

Այս կազմակերպութիւնը անգնահատելի ծառայութիւններ կրնայ մատուցանել թէ' զայն կազմող պետութեանց, թէ' Արեւմտեան Եւրոպայի, եւ հետագային ալ, երբ հասնի արբանեակ երկիրներու ազատագրութեան օրը՝ ամբողջ Եւրոպայի:

«Եւրաթոմ»ն ու Միացեալ Շուկան Եւրոպայի տնտեսական փրկութիւնն են. ուշ կամ կանուխ պէտք էր իրագործուէր անոնց ծրագիրը, այլապէս Եւրոպան դատապարտուած էր հետզհետէ տկարանալով, աննշան ցամաքամասի մը վերածուելու, ենթակայ՝ զինքը կլանելու պատրաստ անկուշտ ուժերու քմահաճոյքին:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

Գ. Յ. իր սրճարանը (Քաֆէնի Թըկովսքա) կանչած էր «գավազ»ը — նոյնինքն Վլատիմիր Տիմիթրեւ: Ես չուզեցի դէմ դիմաց գալ, եւ անկիւն մը քաշուած կը դիտէի: Բանակցութիւնը կը կատարէր Գ. Յ. որ արդէն քանի մը քիլօ շաքար տըւած էր (թանկագին բան՝ այդ օրերուն) դրամի խնդիրն ալ առանձին կարգադրելով:

Տեսակցութենէն վերջը ես ալ համոզում գոյացնելով որ լուրջ բան է, անմիջապէս նամակ գրեցի քեզի, պայմանաւորուած եղանակով եւ Մառիի անունով:

Պատասխան չստանալով, երկրորդ մըն ալ գրեցի: (Քիչ առաջ ըսի թէ մէկը բըռնուած էր: Շ.): Քրօջս ալ գրած էի քանի մը տող: Այլեւս նամակիդ չէի կրնար պատասխանել, որովհետեւ շատ չանցած Ֆիլիպէ աքսորեցին զիս եւ ես ոչ թէ նամակի, այլ գալուդ կը սպասէի, ամէն բան կարգադրուած սեպելով:

Զինադադարին երկար լուսաբանութիւններ լսեցի այս մասին, ինչպէս Գ. Մերճանովէն, նոյնպէս ողբացեալ Արզումանէն եւ ուրիշներէ, բայց աւելորդ կը գտնեմ խճողել նիւթը:

Հարցը այն է որ, ի վերջոյ կանգ առինք Վլատիմիրի վրայ, — 70 տարեկան ծերուկ մը, որ ժամանակին գործակից եղած է, կ'ըսէին, պուլկար ծանօթ գործիչ Թիւֆէնկճիեւի, եւ քիչ շատ յեղափոխական կեանք ունեցած:

Անբաւական համարելով երկու շաբաթուան ընթացքին քաղուած տեղեկութիւնները, առտու մը 15-20 կէտերէ բաղկացած հարցարան մը յանձնեցի Մառիին, որպէսզի լուսաբանութիւններ պահանջէ Վլատիմիրէն, ճամբորդութեան պայմաններու մասին: Նշանակեր էի ինչ որ կարելի էր նախատեսել, այդ օրերուն, անցագիրէն, Լուսանկարէն, Ղալաթիոյ սալոնէն (շոգենաւ), Սիրքէճիի կայարանէն (շոգեկառք), ոստիկանական հսկողութիւնէն մինչեւ շոգենաւին անունը եւ յարմարութիւնը:

Բոլոր բանակցութեանց ընթացքին, Վլատիմիր ոչ լուսանկարս պահանջած էր, ոչ ալ մանրամասնութիւններ իմ ինքնութեանս մասին: Պայման ալ դրած չէր որ անձամբ ներկայանամ:

Վլատիմիր պատասխանելով տուած հարցումներուս, քիչ մը նեղսրտած էր քանի մը կէտերու մասին:

— Օրիորդ, բոլոր գաղտնիքներս քեզի չեմ կրնար յայտնել: Թող էրիկ մարդ մը գայ, խօսիմ: (Լաւ թրքերէն գիտէր):

Օրերուն հետ, համբերութիւնն ալ կը սպառէր: Երթա՞լ: Ա՞յս թէ այն ճամբան ընտրել (շոգենա՞ւ թէ շոգեկառք), փորձի համար ուրիշ մէ՞կը ղրկել: (Թեկնածու չէր պակսեր):

Օր մը Պիթլիսցի Արշակ Մուշեղեան, նոյնպէս փախստական (այժմ Պրիւսէլ) լուր ղրկած էր թէ շատ ապահով միջոց մը գտեր է, Պուլկարիա երթալու համար: Քսան հինգ ոսկի եւ լուսանկար մը, ուրիշ ոչինչ...

Գաղտնիքը պահեր էին, բայց կ'ըսէին թէ Պուլկար մըն է, որուն կը գործակցի Սեբաստացի Մուրատին եղբայրը:

Այդ առթիւ կը պատմէին արդէն Պուլկարիա հասած քանի մը փախստականներու եւ անոնցմէ եկած նամակներու մասին, որոնք ջերմապէս կը յանձնարարէին Պուլկարը: Մասնաւորապէս կը յիշուէր Գիսակ անուն տղայ մը, որուն ղրկած նամակն ալ տեսեր էին:

Արդեօք նոյն մարդը չէ՞ր... (Այդ օրերուն կը խօսուէր նաեւ ուրիշ Պուլկարի մը մասին):

Սոֆիայէն եկած նամակը եւ մեր քաղած տեղեկութիւնները հիմ բռնելով, մերժեցինք այդ հրաւէրը, եւ, եթէ չեմ սխալիր, սատ մըն ալ քաշեցինք:

Իմ ձերբակալութիւնէս վերջն էր որ պարզուեցաւ թէ բոլորն ալ Վլատիմիրի ճանկն ինկած էին: Քսան քսանհինգ հոգի արձանագրուած, բայց վերջին պահուն փրկուած էին, իբրեւ հետեւանք իմ ձերբակալութեանս:

Այսօր ալ չեմ կրնար ճշդել թէ Վլատիմիր ե՞րբ սկսած էր դաւաճանել: Որովհետեւ, սկիզբները իսկապէս նամակներ տարած - բերած էր, եւ թերեւս քանի մը փախստականներ ալ իրապէս փրկած:

Ես կը կարծէի թէ իմ պարագաս շահաբեր գտնելով, միեւնոյն ատեն սակարկութեան մտած էր թէ Սոֆիայի մեր ընկերներուն եւ թէ Գրմբը Սիասին հետ, մանաւանդ երբ Գ. Մերճանովը ձեռքէ փախցուցին: Ու կամ Գրմբը Սիասին ձեռք առած էր զայն, տեսնելով որ շարունակ Պուլկարիա կ'երթայ - կուգայ:

Համաձայն բանտակիցի մը պատմութեան, բարձր պաշտօնատար մը անուղղակի յայտնած էր թէ երկու հազար ոսկի ծախսած են, զիս ձեռք անցընելու համար:

★

Այսպէս կամ այնպէս, բոլոր վարանումներէն, վերապահութիւններէն եւ խորհրդակցութիւններէն յետոյ, որոշուեցաւ որ մեկնիմ: Դաւաճանական ձեռնարկ էր եւ անշուշտ առանց փորձանքի չէր կրնար ըլլալ: Հարկ էր որոշ «ռիսք» ստանձնել:

Վլատիմիր պատմած էր թէ գերմանական «Կէնէրալ» շոգենաւը պիտի ընտրուի, իբրեւ հասարակ բանուոր, շոգեկառքը աւելի վտանգաւոր ըլլալով:

(Շար. 8)

«ՅԱՌԱՋԴԻՄԱԿԱՆՔ»

Երբ օտարներ գիտական յառաջդիմութեանց մասին խօսելով կը պարծենան թէ ի՛նչ նուաճումներ բերած են մարդկութեան՝ հիւլէական այս դարուն, մեր Յառաջդիմականները եւս, ահա, սկսած են նորութիւններ բերել, փառքն ու պարծանքը մեր օրերուն։ «Յառաջ»ի ընթերցողները կը յիշեն թէ «ժուռնալ» տալու չնդալից ձեւ մը կայ հիմա, որու «հեղինակի իրաւունքը» վերապահուած է մեր արքեպիսկոպոսներուն։ Հիմա մեր վարդապետներն ալ ուրիշ ձեւ մը ընտրած են։

Այսպէս, գիտէինք թէ Շահէ վրդ. Աճէմեան փոքրաւորի դեր կը կատարէր Եղիշէ արքեպիսկոպոսի։ Ու թերթերը գրեցին թէ փոքրաւորը, ի փառս իր մեծաւորին, խումբ մը «սոփաճիներ» բերել տուած է Պէյրութէն Ամման, «սոփաճի»ներու ովսաննայով առաջնորդելու համար իր Տէրը՝ դէպի Երուսաղէմ։

Արդ, Շահէ վրդ. Աճէմեան նամակով կը հաղորդէ հայ թերթերուն թէ

1.— Սոփաճի բերողը ինք չէ, Բաբգէն վարդ. Վարժապետեանն է։

2.— Սոփաճիները բերուած են պաշտպանելու համար ոչ թէ Եղիշէ արքեպիսկոպոսը, այլ Ներսոյեան արքեպիսկոպոսը։

Այս հերքումը, զոր Շահէ վրդ. Աճէմեան կը ղրկէ հայ թերթերուն, չի հերքեր «սոփաճի»ներու պատմութիւնը, այլ կը հաստատէ թէ որո՛ւ դէմ պիտի գործածուէին սոփաները։

Ուրիշ խօսքով՝ ճշմարտութիւնը կը մնայ ճշմարտութիւն, անով որ մեր եկեղեցականները արհեստ փոխած են ներկայիս.

1.— Գիտեն «ժուռնալ» տալ։

2.— Գիտեն «սոփա» շարժել։

Հետաքրքրականը ի՛նչ է այս պատմութեան մէջ։

Շահէ վարդապետ կը պատկանի «Յառաջդիմական» ճակատին։ Բաբգէն վարդապետ եւս կը պատկանի նոյն ճակատին։ Եւ հիմա Շահէ վարդապետ, հայ թերթերուն ղրկելով Բաբգէն վարդապետի գաղտնի նամակը, ոչ-յառաջդիմականներուն առջեւ կ'ապացուցանէ թէ սոփաճիներուն հրամանատարը ինք չէ, Բաբգէն վարդապետն է,— ան է որ կը տեղափոխէ դանոնք ռազմագիտական կէտերու վրայ համաձայն ռազմագիտական սկզբունքներու։

Հրաշալի՛ է այս փաստարկութիւնը։ Շահէ վարդապետ պատիւ կ'ընէ իր ընկերոջ, որ տաղանդաւոր բարեծադիկ մը ըլլալով հանդերձ՝ մութի մէջ մնացած էր եւ ոչ ոք գիտէր թէ ի՛նչ մութ գործեր ըրած էր։

Ծանօթութիւն մը եւս,— այս Բաբգէնը «ընդհ. տնօրէնն է կիրակնօրեայ դպրոցներուն», որոնք կը գտնուին «Կաթողիկոսութիւն Կիլիկիոյ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ» անուան տակ։

Եւ այժմ ճաշակեցէք այս «սոփաճի»ներու պետին նամակը.—

Յունուար 25, 1957

Գերաշնորհ
Տէր Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսոյեան
Պատրիարքական Տեղապահ Ս. Աթոռոյն Երուսաղէմի,

Գերշ. եւ սիրելի Սրբազան Հայր,

Ամառուան ընթացքին Պիքֆայեայի մեր վանքը դաշնակներու հաւանական յարձակումներուն դէմ հաւատարմօրէն պաշտպանելու պաշտօնով մեր մօտ մնաց Պ. Յարութիւն Նազարեան, այլ անունով ՄԱԺԻՆՕ։

Պ. Նազարեան ինծի դիմեց խնդրելով (յայտնելով) որ պահակութեան պաշտօնով կը փափաքի Երուսաղէմ գալ։ Իր այս փափաքը կը ներկայացնեմ Ձեր Սրբազնութեան, յուսալով որ առաջին առիթով կը բարեհաճիք պատասխանել նամակիս։

Վստահ եմ որ ինչպէս մեզ, նոյնպէս եւ Ձեզ շատ գոհ կը ձգէ ինքը։

Մնամ որդիական սիրով եւ յարգանքներով

ԲԱԲԳԷՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Այս նամակին ընթերցողները եթէ մեղի հարցնեն թէ այժմ ո՛ւր կը գտնուին «սոփաճի»ները, Երուսաղէմի վանքին մէ՞ջ, մինչեւ հիմա առիթ ունեցա՞ն «սոփա» գործածելու եւ այս կամ այն սուրբ աթոռին արժանի հռչակելու մէկը կամ միւսը,— չենք գիտեր։

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Իրեն եղած հրաւէրին պատասխանելով, մեր աշխատակիցը Բաբգէն Գավէզ կիրակի 24 Փետրուարին շահեկան դասախօսութիւն մը ըրած է Ֆրանսայի կաթողիկէ մտաւորականներու Ս. Վենսան տը Փօլ Աշխարհական Միաբանութեան Փարիզի ակումբին մէջ՝ Հայոց պատմութեան, մշակոյթի, կրօնական կազմակերպութեան եւ դաւանանքի մասին։

Մանաւորապէս անդրադարձած է Հայաստանեայց եւ Հռոմէական եկեղեցիներու պատմական յարաբերութիւններուն Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ ծագումին, զարգացումին ինչպէս եւ Մխիթարեան Միաբանութեան դարաւոր ու գերակշիռ դերին՝ հայ կեանքի զանազան մարզերուն մէջ։

ԲԻՒՐԱՊԱՏԻԿ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Կ'երթաս տունդ, բակիդ մէջ թութի ծառ մը կայ, կը փորես անոր տակը, կարաս մը ոսկի կ'ելլէ, կ'առնես քու մէկիդ տեղ հազար-հազար։

Մեկնելէ առաջ, մեր մարդը կը հարցնէ Բիւրապատիկին, ինչ որ ապսպրեր էին իրեն քաղաքին գողերը, ծերունին, պարտիզպանը եւ պատին մէջ հիւսուած տէրտէրը։ Բոլորին ալ պատասխանը կ'առնէ ու եկած ճամբով կը դառնայ ետ։

Կուգայ պատին հիւսուած տէրտէրին, կ'ըսէ.

— Երբ մեղայի գաս Աստուծոյ, այդտեղէն կ'ազատիս։

— Ես ինչո՞ւ մեղայի գամ, կ'ըսէ տէրտէրը։

Խօսքը դեռ բերանը՝ պատով-մատով կ'երթայ գետնին տակ։

Մարդը կուգայ կը հասնի պարտիզպանին, կ'ըսէ.

— Պարտէզիդ պատերը քակէ, որ անդին դարձող ուտէ պտուղներէն. այն ատեն պարտէզդ կը կանանչնայ։

Դեռ ան խօսքը չաւարտած՝ պարտիզպանը կը վազէ քակելու պատերը. պարտէզը իսկոյն կը կանչընայ։

Մարդը կ'երթայ ծերունիին մօտ, կ'ըսէ.

— Որքան ատեն Աստուծոյ անունը բերնէդ չես պակսեցներ, քարէն ոսկի պիտի բխի միշտ։

— Աստուծոյ անունը մարդ բերնէն կը պակսեցնէ՞ երբեք։ Փառք Աստուծոյ։

Կ'ըսէ-չըսեր, քարին միւս երեսէն ալ կը սկսի ոսկի բխիլ, այս անգամ աւելի շատ, քան առաջ։

Մարդը կը դառնայ գողերուն քարայրը, կ'ըսէ.

— Թէ որ գողութիւն ընելէ հրաժարիք, այն միւս աշխարհին մէջ տեղ կ'ըլլայ ձեզի։

Գողերը կը թողուն քարայրն ու գողութիւնը, կ'երթան իրենց մեղքերը կուլան եւ կը փրկուին։

Մարդը վերջապէս կը հասնի իր տունը, կը կանչէ կինը, կ'ըսէ.

— Կնիկ, բահ մը եւ փէտատ մը բեր։

— Կ'առնեն բահն ու փէտատը, կը փորեն թութի ծառին տակը եւ կը գտնեն կարաս մը լեցուն ոսկի։ Արդէն իրիկուն եղած էր եւ օրը մթնած, ուստի՝ կարասը հանելու գործը կը ձգեն միւս առտուան։ Դրացիները կ'իմանան եղելութիւնը, գիշերանց կուգան, որ կարասը գողնան տանին. կը տեսնեն՝ դեղին հող է մէջինը, շուտ կուտան կը թափեն պարտէզը։ Կարասը կը կոտրի, հողերը կը ցրուին պարտէզին մէջ։

Առտուն այր ու կին կը տեսնեն, որ ինչ... պարտէզին չորս կողմը ոսկի է փռուած։ Մարդը կը պոռայ.

— Կնիկ. ցախաւելը բեր, ամբողջ պարտէզը ոսկի է բուսեր։

Կ'աւլեն կոյտ-կոյտ ոսկիները. մէկի տեղ հազար չէ, հազար-հազարներ կ'առնեն, կը հարստանան, փառք կուտան Աստուծոյ։

Անոնք հասան իրենց մուրատին, դուք ալ հասնիք ձեր մուրատին։

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊՍ. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑ

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

ԵՒ ԴՈՒ, Ո՛Վ ԴՈՒՍՏՐ ՀԵԼՎԵՏԻՈՅ

Զուիցերիոյ կիները ընտրելու իրաւունք պիտի ունենան շուտով։ Փարատօքս չէ՞ որ Եւրոպայի առաջին ազատ երկիրը ամէնէն վերջինն է Եւրոպայի մէջ կիներուն՝ քուէի իրաւունք տալու հարցով։

Երջանիկ այդ երկրին մէջ, ուր պատերազմ մարդիկ տեսած չեն հարիւր տարիներէ ի վեր եւ խաղաղութիւնը կը տիրապետէ, կիները լռութեամբ կը փայլէին։ Թերեւս այդ էր պատճառը որ խաղաղութիւն կը տիրէր նաեւ տուներէն ներս։ Որովհետեւ երբ այրը կը խօսի՝ կինը լուռ կը մնայ, ո՞ւր կռիւ, ո՞ւր ծեծկուուք...

— Լռեցէք, կ'ըսէ այրը, տունին մէջ իմ խօսքս կ'անցնի, ինչ որ կինս ըսաւ, պէտք է կատարուի...։

Ատեն մըն էր որ կիները երկար մազ ունէին մինչեւ մէջք հասնող եւ տղաք աղջկանց մազերէն կը քաշէին։

— Մազը երկար, խելքը կարճ...։

Բայց վերջապէս Զուիցերիա եւս որոշած է օգտուիլ կանանց ձայնէն, կ'երեւի անոր համար որ, թէեւ չէզոք եւ խաղաղ երկիր մը ըլլալը հրաշալի բան է այս դարուս, բայց ժամանակին հետ չի քալելն ալ աշխարհէն ետ մնալ կը նշանակէ։ Ուրեմն ասկէ վերջ Հելվետիոյ աղջիկներն ալ պիտի խօսին եւ այրերը պիտի լուռ մնան։

— Մնաք բարով երանելի խաղաղութիւն Հելվետեան...։

***

ԼԵՌԸ Կ'ԵՐԹԱՅ ՄԱՐԳԱՐԷԻՆ...

Եթէ մարգարէն չի գար լերան՝ լեռը կ'երթայ մարգարէին։ Ասիկա կը թուի իրականանալու մօտ, որովհետեւ Գանատայէն կը հասնի լուրը թէ Մոնրէալի կաթոլիկ հոգեւորական Պասլ Ագին, որ վարձակառքի (Թաքսի) շարժավարներու համայնք մը ունի, հնարած է նոր միջոց մը զանոնք հովուելու համար։ Շինած է «եկեղեցի անիւներու վրայ»։ Իր շարժական եկեղեցին պիտի կեցնէ քաղաքին զանազան մասերուն մէջ, ուր շարժավարները պիտի կրնան հաւաքուիլ։ Արարողութիւններէ որպէսզի չզրկուին հեռու գտնուողները, հեռացոյց եւ ձայնարձակ եւս ունի անիւաւոր եկեղեցին։ Մոնրէալի կարդինալ Լեժեր հաւանած ըլլալով օծման արարողութիւնը կատարել, կասկած չկայ որ հովուական այս նորութիւնը գործադրուի։

Թերեւս մեր սուրբ հայրերն ալ շուտով հետեւին այս նորաձեւութեան եւս, անշուշտ առանց մոռնալու որ նախ հայերէնի դասերու պէտք ունին մեր համայնքները։

***

ԱՐՔԱՅՆ ԿԸ ՁԲՕՍՆՈՒ

Պատկերազարդ թերթերու մէջ տեսաք անշուշտ թէ մանկիկ մը ծնաւ եւ 21 թնդանօթներու հարուածներով Մոնաքոյի իշխանութիւնը փրկուեցաւ, որովհետեւ ըստ դաշնագրային համաձայնութեան՝ Ֆրանսա կրնար գրաւել այդ «ազատ եւ անկախ» երկիրը՝ եթէ ժառանգորդ մը չծնէր։ Տեսաք թէ Կրէյս Քէլլի կամ Կրացիա Պատրիցիա փոխանակ պարահանդէսի՝ եկեղեցի գնաց աղօթելու եւ փառք տալու համար. թէեւ խաղաղութիւնը այդքան անյոյս չէր, որովհետեւ Օնասիս եւ Աղա Խան հաւանաբար միանային ափրիկեասիական խմբակին եւ ՄԱԿին միջնորդութեան դիմէին։

Բայց ահա մէջտեղ ելաւ Անգլիոյ Ֆիլիպ իշխանին պտոյտը հեռաւոր ծովերու եւ կղզիներու վրայ։ Բարեբախտաբար թագուհին դիմաւորեց զինքը Փորթուկալի մէջ եւ առանց մօրուքի՝ ողջագուրուեցան, երբ թագուհին ըսաւ.

— Ալ մի թողուր զիս մինակ...

..Ինչ երջանիկ ենք Հայերս որ թագաւոր չունինք։ Ժառանգորդի հոգ չունինք։

Այո, երջանիկ ենք, անհող ազգ ենք. ամէնքս ալ մէկ մէկ թագաւոր ենք, կը զբօսնունք, մենք մեզի։ Հասանք մինչեւ այս տեղուանքը։ Ոչ հող ունինք, ոչ ժառանգ...։

Պ. ԹՐԱԿԱՑԻ

ԱՐՏԱԾՈՒՄԻ - ՆԵՐԱԾՈՒՄԻ դրամատունը որոշեց հինգ հարիւր միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը ընել Անգլիոյ։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

★

ԱԶԳ. ՄԵԾ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ

Շաբաթ օր Անգարայի Ազգ. Մեծ ժողովին մէջ Ելմտական նախարարը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսած պահուն, Թօքատի երեսփոխան Հասան Քանկալ յանկարծ ոտքի կ'ելլէ, կը յառաջանայ դէպի նախարարը եւ կ'ըսէ թէ այս վերջինը սուտ կը խօսի, որովհետեւ որպէս Դեմոկրատ կուսակցութեան անդամ՝ կը վախնայ Հիւրրիյէթ կուսակցութենէն ու անոր քննադատութիւններէն։

Ասոր վրայ ծայր կուտայ աղմուկ եւ իրարանցում. ոմանք կը պոռան «դուրս ելիր», ուրիշներ կը հայհոյեն։

Ձայնասփիւռի գործիքը բաց մնացած էր միջադէպին ամբողջ տեւողութեան. Թուրքիոյ ամբողջ ժողովուրդը մանրամասնօրէն կը լսէ իր ղեկավարներուն... պատկերալից խօսակցութիւնը։

× Ժողովին վերջաւորութեան Ազգ. ժողովը ի վերջոյ կը քուէարկէ 1957ի պիւտճէն։

***

Ատանայի մէջ ձերբակալուած է բեռնատար ինքնաշարժի մը տէրը, որ 381 քիլօ թմրեցուցիչ կը փոխադրէր դէպի Կալիանթէպ։

× Եւրոպական գլխարկն ու հագուստները թուրքը եւրոպացի չեն դարձներ։ Թրքական թերթերը ամէն օր կը նկարագրեն բռնաբարութեան դէպքեր։ Անցեալները երկու կիներ, մէկը Գաւըգիւղի իսկ միւսը Զէյթինպուրնուի մէջ, առևանգելով վիրաւորեցին իրենց պատիւը բռնաբարել ուզող երկու այրեր։

× Հալք կուսակցութեան վարչական կազմին մէջ անհամաձայնութիւնը ծայր տուած է։ Անցեալները չորս անձեր հրաժարեցան կուսակցութեան վարչութենէն։

× Թրքական Կարմիր Մահիկի (որ կը համապատասխանէ Եւրոպական պետութեանց Կարմիր Խաչին) ընդհ. տնօրէնին փոխանորդը եւ Պոլսոյ մասնաճիւղին տնօրէնը ձերբակալուած են, որովհետեւ ի վնաս Կարմիր Մահիկի զեղծարարութիւն կ'ընէին։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

«ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՁԱՅՆ»ԻՆ (Վոյս ավ Ամերիքա) 15րդ տարեդարձին առթիւ Այզընհաուըր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ եւ անգամ մը եւս բացատրեց իր «վարդապետութեան» հետապնդած նպատակները։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի վարչութեան մէջ իրարու կը յաջորդեն հրաժարումները։ Պաշտօնէութիւնն ալ, որ կը հաշուէ աւելի քան հինգ հազար հոգի, դժգոհ է։ Վերջին երեսուն ամիսներու ընթացքին 54 անգամ գործադուլ ըրած էին։

ՄԻՍԻ գինը թեթեւ անկում մը ունեցաւ Ֆրանսայի մէջ։

ՑՈՒՐՏՆ ՈՒ ՓՈԹՈՐԻԿԸ մեծ վնասներ պատճառեցին աշխարհի ամէն կողմը. Ճափոնական նաւ մը սառցակոյտերու մէջ բանտարկուած մնաց. Զուիցերիոյ մէջ վեց հոգի մեռան. Հռենոսի եւ Տանուբի ջուրերը յորդեցան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահը Մ. Նահանգներ հրաւիրուեցաւ։ Այցելութիւնը տեղի պիտի ունենայ Յունիսի սկիզբը։

ՍԹԱԼԻՆ, իր մահէն անմիջապէս առաջ կը ծրագրէր երրորդ աշխարհամարտ մը սկսիլ, ըստ անգլիական «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի։

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ չափաւոր բանաձեւ մը քուէարկեց Կիպրոսի համար։ Յոյս կը յայտնեն որ «կարելի պիտի ըլլայ ժողովրդապետական եւ խաղաղասիրական լուծում մը գտնել»։

ԻՐԱՔԻ գահաժառանգ իշխանը, Ապտուլիլլահ, հասաւ Մարոք, ուր պիտի մնայ հինգ օր։

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ բանակներուն ընդհ. հրամանատարը, զօր. Նորսթէտ խորհրդակցեցաւ Պելժիոյ թագաւորին հետ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ բանակցութիւններ պիտի սկսին Մարտին: Պիտի ճշդուին առեւտրական, տնտեսական, քաղաքական եւ գինուորական հարցեր: Ինչպէս յայտնի է, Հունգարացի ապստամբներու գլխաւոր պահանջներէն մէկն ալ ռուսական զօրքերու հեռացումն էր Հունգարիայէն:

ԿԻ ՄՈԼԷ եւ Անգլիոյ վարչապետը Մարտ 9ին տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Փարիզի մէջ:

ՎԱՐՇԱՊԵՏ Ատենաուըր պատասխանեց Բուլկանինի նամակին: Անգամ մը եւս շեշտեց թէ որեւէ համաձայնութեան գալէ առաջ պէտք է որ իրագործուի Գերմանիոյ միութիւնը:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ամերիկեան դեսպանը Ուոշինկթըն կանչուեցաւ՝ Հունգար կառավարութեան պահանջին վրայ: Դեսպանը, որ Նոյեմբերին հասած էր Պուտափեշտ, իր լիազօրագիրները տակաւին ներկայացուցած չէր կառավարութեան:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ կառավարական տագնապի վախ կայ՝ Հանրապետական Նախարարներուն հրաժարման պատճառով:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ համալսարաններուն դասախօսները կը պահանջեն չեղեալ նկատել այն որոշումը, որ զօր. Շփայտըը Միջին Եւրոպայի բանակներուն հրամանատար կը նշանակէր:

ԻՍՐԱՅԷԼՑԻ գիւտնագէտ մը Շուէտէն վտարուեցաւ:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ վեց զօրավարներ ձերբակալուած են՝ «փերոնական» նոր դաւադրութեան մը ամբաստանութեամբ:

ԼԻՈՆԻ մէջ գետերու յորդումին վտանգը հեռացած է: Ֆրանսական ամբողջ հողամասին վրայ գետերու ջուրերը սկսան իջնել:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ «Իլ տը Ֆրանս» նաւը, դէպի Մարթինիք կատարուած զբօսապըտոյտի մը ընթացքին թեթեւ արկած մը ունեցաւ. բայց շուտով կարելի եղաւ կատարել անհրաժեշտ նորոգութիւններն ու նաւը շարունակեց իր ճամբան:

26 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Հայ Արիներու միութեան Փարիզի Շրջանի

Կիրակի 10 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմիի մէջ, 28 պիս ռիւ Սէն–Տոմինիք (Մէթրօ Էնվալիտ):

Նախագահութեամբ կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեանի:

Սկաուտական ներկայացումներ եւ զաւեշտներ: Բանակումի կրակը, Փարիզի շրջանի սկաուտներուն կողմէ: Հայկական երգեր եւ պարեր Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ: Ցուցադրութիւն մոգական լապտերով: Գայլիկները կը ներկայացնեն Յ. Թումանեանի «Կաթիլ մը մեղրը»:

Մարսէյլէն խմբապետուհի Ալիս Շամիրեան պիտի երգէ «Զմեռն անցաւ» Սըրունձեանի, «Գանձեր ունեմ» Ալէմշահի եւ պիտի արտասանէ «Ախ Թամար» Յ. Թումանեանի եւ «Խօսք իմ որդուն» Սիլվա Կապուտիկեանի եւ այլն:

Պիւֆէ. ցուցադրութիւն – Մուտք 300 եւ 500 ֆրանք:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Պարսամեան, Այրի Տիկին Մարի - Պէրթ Պիւլպիւլ Հիւսեան (ծնեալ Պարսամեան) ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ՝ այսկիրակի Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց փեսին եւ ամուսնոյն՝ ՆՈՒՊԱՐ ՀԻՒՍԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ: Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՊԵԼԺԱՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նուիրուած խրիմեան Հայրիկի մահուան յիսնամեակին:

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 4ին, Պրիւքսէլի Համալսարանին Ուս. Տան մէջ, 22 ռիւ Փօլ Էկէր:

Կը խօսի՝ Մարսէյլէն հրաւիրուած՝

Փ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

× Հանդէսին ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի ԼԻՒՔ ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ:

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 9, ԺԱՄԸ 21ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՌԻՇԸԼԻԷՕ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԸ

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ «ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ»Ի ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի նուիրատու ընկերներու ցանկը (Գումարը յայտարարուած է Ա. էջ):

Յովհ. Հարէլեան 6500 ֆրանք, Վարդեվառ Գամպէրեան 6000 ֆր., Շաւարշ Խաչատուրեան, Գրիգոր Աճէմեան, Սարգիս Փողհարեան, Միսաք Միրզէ՝ 5000ական ֆրանք, Կարապետ Պետրոսեան երկու հազար, Յակոբ Պէրպէրեան, Մամբրէ Տէր Պետրոսեան, Մելիք Գէորգեան հազարական, Թադէոս Այվազեան եւ Սահակ Նաճարեան՝ 500ական ֆրանք: Գումար 38.500 ֆրանք:

ՎՐԻՊԱԿ.—Անցեալ կիրակի օրուան հոգեհանգիստը՝ Գավուքճեան. պիտի ըլլայ Գալուստեան, ինչպէս նաեւ նուիրատուին անունը՝ ՊԱՂՐԱՄ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ:

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Միջազգային Փօքլօրի պարի եւ երաժշտութեան փառատօն

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 17, ժամը 14.30ին

Ի նպաստ Սէն - Իլեռի տիւ Թուվէի ապաքինարանին:

Տոմսերու գին.— 300, 200, 150 եւ 100 ֆրանք:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Իշխան Նուպճանեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ ծնողքին Տէր եւ Տիկին Ալեք եւ Հայկանուշ Նուպճանեանի (ծնեա Ալլանեան) հոգւոյն:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

●

Տէր եւ Տիկ. Արամ Գարբէլեան, Այրի Տիկին Իսպալչեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կէօլուճեան, Այրի Տիկին Թամամ Սաղրեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի Պոմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցիին մէջ, իրենց քրոջ, քրոջցուկին՝ ԶՈՒԱՐԹ ՄԱՐԱՊԱՆԵԱՆԻ (ծնեալ Գարբէլեան) մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թովմասեան Տէր եւ Տիկին Ոսկեան Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեան, Այրի Տիկին Մարգարեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց մօր՝

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ ու համայն Թովմասեան ընտանիքի ննջեցելոց հոգւոյն: Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Օհաննեան, ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց երկրորդ զաւկին Վարուժանի ամուսնութիւնը Օր. Վարդուհի Զարդարեանի հետ եւ այս առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.

«Յառաջ» բարգաւաճման համար 3000 ֆրանք, Հայ Մշակոյթի տան, Անճարի «Յառաջ» դպրոցին, «Հայ - Բոյժ»ին, Մարսէյլի Մշակութային Միութեան, Պոմոնի Կապ. Խաչի դպրոցին, Սէն Ժերոմի դպրոցին 2000ական ֆրանք:

Այս առթիւ Մարսէյլի «Վարանդեան» խումբը իր ջերմագին շնորհաւորութիւնները կը յայտնէ ընկեր Յովսէփ Օհաննեանին եւ իր ընտանիքին անդամներուն:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի:

Այս կիրակի ցերեկ ժամը 15ին, Խրիմեան դպրոցը, 2 բիւ տը լա Տէֆանս:

Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Ձոխ յայտագիր: Կը մասնակցի Թաւուր ՍԷՅՐԱՆ: ՊԻՒՖԷ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մ. Պարսամեանի յիսնամեայ յոբելենական հանդէսը, որ Շաւարշ Միսաքեանի անակնկալ մահուան պատճառով յետաձգուած էր, տեղի պիտի ունենայ 27 Ապրիլ, շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Սալ Շոփէնի մէջ: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Այս կիրակի Ս. Վարդանանց խնկելի յիշատակը պիտի կատարուի ժամը 10.30ին Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ (10պիս, ըիւ Թուէն), պիտի պատարագէ ու քարոզէ Հայր Սերովբէ Ագլեան, (տեսուչ Սեւրի Մուրատեան վարժարանի):

Այս կիրակի երեկոյեան ժամը վեցին հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի ի պատիւ Սրբոց Վարդանանց Իսի լէ Մուլինոյի Սէն Պրինոյի մատրան մէջ, (148 ռիւ տը լ'Էկալիթէ):

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կարուհի կ'ուզուի աթըլիէի մէջ աշխատելու համար: Դիմել՝

Confection de Paris

19 Bd. St. Denis, Paris (1er étage)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Ցոյներուն սրահը:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհ. ժողովը այս չաբաթ, ժամը 20.30ին, «Համօ Օհանջանեան» սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բարեգործականի պարահանդէսի կազմակերպիչ յանձնախումբը կը յայտարարէ թէ Մարտ երեքին տեղի ունենալիք պարահանդէսի գեղարուեստական բաժինին համար ապահոված է Փարիզի առաջնակարգ քապարէներէն Փուէրթա Տէլ Սոլի աթրաքսիոնի խումբը, ամբողջական կազմով:

Գեղարուեստական բաժինը պիտի սկսի ժամը ճիշդ ութին:

Միջազգային համբաւի տիրացած այս խումբին ներկայացումը չխանգարելու համար յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի սեղանները գրաւել ամէնէն ուշը ժամը 19.30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Վարդանանցի տօնը պիտի կատարուի այս կիրակի օր, մասնակցութեամբ երգեցիկ երկսեռ խումբի ամբողջ կազմին, որ պատարագէ ետք պիտի երգէ նաեւ բազմաձայն խմբերգներ, ընդմիջաբար մեներգներու եւ արտասանութիւններու:

× Արեւագալի երգեցողութիւնները սեղի պիտի ունենան Մարտ տասնէն սկսեալ, կանոնաւորապէս ամէն կիրակի, ժամը 11ին:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Համախոսբերդի Հայրենակցական Միութեան Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ: Տեղի կ'ունենայ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հայկազեան սրահին մէջ:

Մասնաւոր խնամքով պատրաստուած պիւֆէ՝ լաւագոյն ըմպելիներով:

Սիրով կը հրաւիրուի գաղութիս յարգոյ հասարակութիւնը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 15ին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նախաձեռնութեամբ կը ներկայացուի՝

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

(Կատակերգութիւն երեք արար)

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Ի նպաստ «Հայաստան» թերթի ֆոնտին: Խումբին ղեկավարն է՝ Յակոբ Վարդերէսեան, մասնակցութեամբ՝ Տէսինի Նոր Սերունդի անդամներուն:

Մուտք 150 ֆրանք:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731

Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 փր. վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկան 3500 փրաք: Հատը 12 փր.

ՇԱԲԱԹ 2 ՄԱՐՏ

SAMEDI 2 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7821 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3632

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Առաջ աշխարհի ճակատագիրը կը վճռուէր Ժընեւի մէջ, ուր բազմած էր «Ազգերու Դաշնակցութիւն» կոչուած արիսպագոսը :

Շուրջ քսան տարի Լեմանի խաղաղ ափերուն վրայ խօսուած հոգեշունչ ճառերն ու քուէարկուած զմայլելի բանաձեւերը չկրցան փրկել խաղաղութիւնը, որուն այնքան պէտք ունէր տառապած մարդկութիւնը, աննախընթաց աղէտի մը վաղորդայնին :

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը իր դարհուրանքով գլեց անցաւ առաջինը:

Աշխարհ յեղաշրջուեցաւ :

Փոխուեցաւ նաեւ ատեանը, ուր բազմած գլխաւորները կոչուած են վարելու այս երկրագունդին գործերը եւ իրենց մատի շարժումներով որոշելու ազգերու բախտը :

Ժընեւը փոխարինուեցաւ Նիւ Եորքով : «Ազգերու Դաշնակցութիւն»ն ալ դարձաւ «Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւն» :

Երէկ եւրոպական ազգերն էին, որ ղեկավար դեր կը կատարէին, այսօր ղեկը անցած է Ամերիկայի ձեռքը :

Ի՜նչ մեծ փոփոխութիւն մէկ օրէն միւսը :

Երէկ Միացեալ Նահանգները «դիտող» մը միայն կը պահէին Ժընեւի մէջ : Այժմ միւսները դիտող են դարձած եւ անկէ կը նային ամերիկեան պատուիրակի աչքերուն մէջ՝ իրենց մատները բարձրացնելէ առաջ :

Ժամանակին «Մընրոյի վարդապետութեան» մէջ ամրափակուած՝ Ամերիկա չինական պարիսպով մը զատուած էր Եւրոպայէն եւ աշխարհի միւս մասերէն :

Այսօր պարիսպներն ու պատնէշները քանդուած են, սահմանները ջնջուած : Հիւլէական դարուն ենք հասած : Ամերիկա ամէն տեղ է այլեւս : Եւրոպայէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք :

Իր անսահման հարստութեամբ եւ անսպառ աղբիւրներով կը հասնի բոլորին : Մարշըլի ծրագիրը, Թրումընի վարդապետութիւնը, Չորրորդ կէտը միլիոններ հոսեցուցին աշխարհի ամէն կողմը:

Հիմա ալ «Այզընհաուըրի վարդապետութիւն»ը օգնութեան կը հասնի Մերձաւոր Արեւելքի ժողովուրդներուն :

Ուաշինկթընի Սպիտակ Տունը դարձած է ուխտատեղի մը: Աշխարհի բոլոր մեծերը այցի կ'երթան նախագահին, անկէ յուսալով իրենց ցաւերուն դարմանը :

Վերջին օրերուն իրարու ետեւէ Այզընհաուըրի հիւր եղան Արեւելքի իշխանները — Նէհրու, Պուրկիպա, Սէուտ Թագաւոր եւ Ապտիւլլահ, Իրաքի գահաժառանգը :

Արեւելքը շարժման մէջ է: Բազմաթիւ կնճռոտ հարցեր ու ներհակ շահեր իրարու հակադրուած են այնտեղ :

Պզտիկ եւ տկար ժողովուրդները պէտք ունին Մեծերու աջակցութեան : Ա՛յնպիսի Մեծերու, որոնք աչք չունենան իրենց ազատութեան :

Միւս Մեծը — Խորհրդային Միութիւնը — ո՛չ մէկ վստահութիւն կը ներշնչէ փոքրերուն: Անոնք մոլեռանդօրէն կառչած իրենց անկախութեան, չեն ուզեր արբանեակ դառնալ: Կը սարսափին բռնակալ վարչաձեւի տակ իյնալէ: Ու Ամերիկայէն կը յուսան իրենց փրկութիւնը :

Բախտորոշ օրերու մէջ կ'ապրինք :

«Արեւելեան Խնդիր»ը, որ ամբողջ Եւրոպան զբաղեցուց ԺԹ. դարուն եւ քսաներորդի սկիզբը, վերստին յարութիւն առած է, Պալքաններէն այս անգամ փոխադրուելով դէպի հարաւ ու արեւելք :

Ուաշինկթընի մէջ Այզընհաուըր ու Կի Մոլէ գլուխ գլխի տուած միջոցներ կ'որոնեն արեւելեան բարդ հարցերը միանգամ ընդմիշտ լուծելու համար :

Վարիչներու իմաստութենէն կախուած է աշխարհի խաղաղութիւնը :

Երէկ արեւելքէն կը ծագէր լոյսը: Այսօր բոլորին աչքերը յառած են դէպի Արեւմուտք :

Ե՞րբ պիտի ծագի փրկարար լոյսը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՇԱՏ ԱՒԵԼԻ ՊԻՏԻ ՍԵՐՏԱՆԱՆ

Հինգշաբթի օր նախագահ Այզընհաուըր եւ Կի Մոլէ վերջին տեսակցութիւն մը ունեցան, որուն վերջաւորութեան հրատարակուեցաւ պաշտօնական զեկոյց մը՝ խօսակցութեանց արդիւնքին մասին:

Զեկոյցը նախ կը շեշտէ թէ խօսակցութիւնները կատարուեցան «բարեկամական մթնոլորտի» մը մէջ: Ապա կը յիշատակէ օրուան հրատապ հարցերը . —

Միջին Արեւելք .— Այզընհաուըր եւ Կի Մոլէ համոզուած են թէ խաղաղ միջոցներով կարելի է լուծել Միջին Արեւելքը յուզող բոլոր հարցերը: Սուէզ .— Պէտք է կիրարկուին անցեալ հոկտեմբեր ամսուն Ազգաժողովին մէջ միաձայնութեամբ ընդունուած բոլոր որոշումները, որոնք կը նախատեսեն, ի միջի այլոց, թէ ջրանցքը բաց պէտք է ըլլայ բոլոր երկիրներու նաւերուն առջեւ: Եւրոպա եւ Եւրաֆրիկէ .— Մ. Նահանգները կարելի եղած օժանդակութիւնը պիտի բերեն որպէսզի Եւրոպայի Միացեալ Շուկայի եւ «Եւրաթոմ»ի ծրագիրները, ինչպէս նաեւ Ալժերիոյ մէջ Ֆրանսայի հետապնդած քաղաքականութիւնը յաջողութեամբ պսակուին : Ատլանտեան Ուխտ .— Այզընհաուըր եւ Կի Մոլէ համոզուած են թէ Ատլանտեան Ուխտը կենսական նշանակութիւն ունի ազատ աշխարհի ապահովութեան համար. հետեւաբար ամէն ձեւով անփոփոխ պէտք է մնայ Արեւմտ. Եւրոպայի բանակը, որ պէտք է օժտուի նաեւ ամէնէն արդիական զէնքերով :

× Հետաքրքրական է նշել թէ պաշտօնական զեկոյցը որեւէ ակնարկութիւն չըներ Իսրայէլեան թնճուկին մասին : Թերեւս պատճառն այն է, որ շնորհիւ Կի Մոլէի միջամտութեան, արդէն իսկ կարելի եղաւ համոզել Իսրայէլը որ իր բանակները քաշէ Կազայէն ու Աքապայէն :

× Ֆրանքեւամերիկեան բանակցութեանց ամէնէն ուշագրաւ արդիւնքն այն է, որ այս քանի մը օրերու ընթացքին բոլորովին ամրապնդուեցաւ երկու երկիրներու բարեկամութիւնը :

ԻՍՐԱՅԷԼ ԻՐ ԲԱՆԱԿՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՔԱՇԷ ԿԱԶԱՅԷՆ ԵՒ ԱՔԱՊԱՅԷՆ

ՈՐՈՇՈՒՄԸ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ՊԻՏԻ ՀԱՂՈՐԴՈՒԷՐ ԵՐԷԿ

Վարչապետ Կի Մոլէ հինգշաբթի օր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Համըրշըլտի հետ: Նոյն օրն իսկ Ազգաժողովը շարունակեց իր աշխատանքները՝ Իսրայէլեան թնճուկին լուծում մը գտնելու համար :

Իսրայէլի պատուիրակը յայտարարեց թէ Մ. Նահանգներու Իսրայէլեան դեսպանը, Էպան, որ Տըլըսի հետ խորհրդակցութեանց մէջ է, ուրբաթ օր շատ կարեւոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ Կազայի եւ Ապաքայի մասին : Արդէն իսկ լուրեր կը շրջէին թէ Իսրայէլ համաձայնած է իր բանակները քաշել այդ շրջաններէն՝ շնորհիւ Կի Մոլէի միջամտութեան :

Ապա խօսք առաւ Եգիպտոսի պատուիրակը, որ խիստ բառերով յայտնեց թէ Իսրայէլ կ'աշխատի ժամանակ շահիլ, թէ իմաստ չունի որեւէ համաձայնութիւն գոյացնել առանց Եգիպտոսի գիտակցութեան, եւ պնդեց որ Ազգաժողովը առանց յապաղելու պէտք է պատժական միջոցներ քուէարկէ Իսրայէլի դէմ :

Տիրող ընդհանուր տպաւորութիւնն այն էր, որ Եգիպտոսի պատուիրակը չափազանց դժգոհ էր Ֆրանսայի միջամտութեան շնորհիւ ձեռք բերուած համաձայնութենէն. մանաւանդ որ Իսրայէլէն վերջ խիստ բառերով յարձակեցաւ Կի Մոլէի վրայ, ամբաստանելով որ այս վերջինը անտեղի կերպով միջամուխ կ'ըլլայ իրեն չվերաբերող հարցի մը: Կի Մոլէն յորջորջեց «մսագործ», որուն «ձեռքին վրայ տակաւին չորցած չէ ալժերիական եւ եգիպտական անմեղ արիւնը » :

Մ. Նահանգներու պատուիրակն ալ ամերիկեան բանաձեւը առայժմ չներկայացուց Ազգաժողովին, մինչեւ որ ճշդուի թէ ինչ պիտի ըլլայ Իսրայէլի վերջնական պատասխանը :

× Էպան, Տըլըսի հետ ունեցած խորհրդակցութենէն անմիջապէս վերջ, պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն , յայտարարեց որ «Իսրայէլի որոշումը մեծ գոհունակութիւն պիտի պատճառէ բոլոր անոնց, որոնք հետաքրքրուած են աշխարհի խաղաղութեամբ եւ միջազգային ապահովութեամբ » :

ԱԼԺԵՐԻԱՅԻ ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Ապահովութեան ուժերը մեծ թափով յառաջ կը տանին ապստամբներու հետապնդումներն ու ձերբակալութիւնները՝ ըլլայ Ալժերիոյ, ըլլայ Ֆրանսայի մէջ : Վերջին օրերուն ապստամբական շարժումը մեծ հարուած ստացաւ իր ղեկավարներու ձերբակալութեամբ. մատնութիւններն ալ իրարու կը յաջորդեն՝ մեծապէս դիւրացնելով ապահովութեան ուժերու գործը :

× Փարիզի մէջ ձերբակալուեցաւ ուրիշ Ալժերիացի մըն ալ, որ արեւելեան Ֆրանսայի ապստամբական շարժման ղեկավարըն է :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ ալ, Հինգշաբթի օր, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ պատշաճ հանդիսութեամբ տօնուեցաւ Վարդանանց հերոսամարտը :

Եկեղեցին լեցուած էր երկսեռ խուռն բազմութեամբ, բացի փոքրիկներէ: Փարիզի շրջանի միօրեայ վարժարաններու աշակերտները իրենց դաստիարակներուն առաջնորդութեամբ, նաեւ Մուրատեան վարժարանի եւ Դպրոցասէրի կողմէ աշակերտական խումբեր ներկայ էին :

Եկեղեցական արարողութիւններէն վերջ տեղի ունեցաւ հանդէս մը: Յայտագիրը կազմուած էր փոքր ուժերով, բոլորն ալ հայկական դպրոցներու աշակերտ - աշակերտուհիներ :

Բացման խօսքին մէջ, Պ. Գարակէօզեան բացատրեց թէ ինչու մեր դպրոցներու աշակերտութիւնը տարին անգամ մը պէտք է հաւաքուի, որմէ վերջ երգչախումբը երգեց «Նորահրաշ Պսակաւոր»ը :

Փոքրիկն Վ. Պուրմաեան համարձակութեամբ կարդաց «Վարդանի ճառը» :

Տիկին Շաքէ Գալայճեան երգեց « Լոնյ Ամպերը»:

Յաջորդաբար արտասանեցին օրիորդներ՝ Լ. Առաքելեան (Եկեղեցին հայկական), Ա. Տարօնեան (Վարդանանք), Ա. Մարանկօզեան (Կարօտ), Ս. Տէմիրճեան (Հայոց Աշխարհ), Մ. Յովսէփեան (Հայաստան), Վարուժան Պալեան արտասանեց «Տաղ Հայերէն Լեզուին» :

Փանեէօ Քաշանի աշակերտուհիներէն Լիլեան Գարաօղլանեան կարդաց կարճ ուղերձ մը (Վարդանանք) :

Մէջ ընդ մէջ երգչախումբը երգեց Վարդանանց օրուան պատշաճ խմբերգներ՝ Թէ Հայրենեաց Պսակադիր , եւ Իմ Հայրենեաց Հոգի վարդան:

Զգալի էր այն իրողութիւնը, որ Փարիզի եւ շրջաններու միօրեայ մեր դպրոցները որոշ դեր կը խաղան նորահաս սերունդին հոգեկան կազմաւորման մէջ : Խանդավառ երեւոյթ էր, տեսնել 10 - 12 տարեկան տղաք ու աղջիկներ, որոնք կ'արտասանեն ու կ'երգեն հայերէն : Հակառակ Ֆրանսերէն լեզուին ազդեցութեան, գրեթէ բոլորն ալ ունէին յստակ առոգանութիւն :

Կարդալով, լսելով ու արտասանելով Վարդանանց ոգին յատկանշող կտորներ, եկեղեցւոյ խունկին մէջ եւ տարեցներու աչքերուն առջեւ, հայ մանուկները այս տարի անգամ մը եւս հաղորդուեցան հայրենիքի, կրօնքի եւ ազատութեան մեծ խորհուրդով :

Օրուան կարեւորութիւնը աւելի յատկանշելու մտահոգութեամբ, հոգաբարձութիւնը ցրուեց գրքոյկներ ուր սեղմ տողերու մէջ ներկայացուած էր Վարդանանց հերոսամարտին պատմութիւնը , պատճառը եւ արժէքը (հայերէն եւ ֆրանսերէն):

Իր փակման խօսքին մէջ Տ. Սերովբէ եպսկ. Մանուկեան պարզեց օրուան կարեւորութիւնը եւ թելադրեց որ Վարդանանց ոգին միշտ ներկայ մնայ նորահաս սերունդներու հոգիին մէջ :

× Հոգաբարձութիւնը սանտվիչներ բաժնեց բոլոր աշակերտներուն :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Յակոբեան	5.000
Տէր եւ Տիկին Ասատիկ Աչճեան (Մարսէյլ)	3.000

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ «ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ»Ի ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԺԶ. ՑԱՆԿ

Ֆրանքեւհայկական Թատրոն	2.000
Տէր եւ Տիկին Ասատիկ Աչճեան (Մարսէյլ)	2.000
Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղ (Մարսէյլ)	5.000
Նախորդ գումար	899.900
Ընդհ. գումար	908.900

ՄԱՀ ՓՐՈՖ. ԼԵՒՈՆ ԲԱԲԱՅԵԱՆՑԻ

Ցաւով կը կը տեղեկանանք մահը փրոֆ. Լեւոն Բաբայեանցի , որ տեղի ունեցած է Փետրուար 25ին Լոզանի մէջ, սրտի տագնապի մը հետեւանքով :

Հանգուցեալը ծնած էր 1898ին Թիֆլիսի մէջ: Երիտասարդ տարիքէն եկած էր Զուիցերիա, ուր աւարտած էր Ժընեւի համալսարանին բժշկական ճիւղը :

1950ին նշանակուած էր Լոզանի համալսարանին պաթոլոժիի բաժնի արտակարգ փրոֆէսէօր :

Հեղինակն է յիսունէ աւելի գիտական արժէքաւոր ուսումնասիրութեանց :

Սիրուած եւ յարգուած էր բոլորէն, եւ այդ պատճառով ալ 1953ին միաձայնութեամբ ընտրուած էր Զուիցերիոյ պաթոլոժիի ընկերակցութեան նախագահ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ գետերուն ջուրերը հետզհետէ սկսան իջնել: Ռոնի, Լուարի եւ Սէնի եզերային շրջանները այլեւս յորդումի վտանգէն զերծ են :

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ԵՏՔԸ

●

ԽՄԲ. — «Հայ - Բոյժ»ի վերջին թիւէն կը քաղենք հետեւեալ յօդուածը, խորհրդածութեան անսպառ նիւթ. —

Ինկքի պտոյտ տուող թիւերով՝ բնակչութիւնը կ'աճի երկրագունդին վրայ: Ամէն մէկ երկվայրկեան որ կ'անցնի՝ մարդ մը կը ծնի: Օրական 88.000 հոգի կ'աւելնայ երկրագունդին բնակչութիւնը, ուրեմն քաղաք մը լեցնելու չափ մարդ՝ մէկ օրուան մէջ: Ամէն տարի 34 միլիոն հոգի աւելի, այսինքն Մեծն Բրիտանիոյ բնակչութեան 3/4ը:

Համաձայնստոյգ վիճակագրութեանց, երկրագունդին բնակչութեան թիւն է, այժմ, երկուքուկէս միլիար:

Հիմա բաղդատեցէք այս թիւերը:

1750ին, երկրի վրայ կ'ապրէին 700 միլիոն հոգի: 1850ին՝ 1.100 միլիոն: Ուրեմն աւելի քան կրկնապատկուած է երկրագունդին բնակչութիւնը վերջին հարիւր տարուան ընթացքին:

1700 թուականներուն, 178 տարի կը պահանջուէր՝ որպէս զի կրկնապատկուէր երկրի բնակչութիւնը: 1800ին՝ 154 տարի: 1900ին՝ 98 տարի: Այսօր՝ մօտաւորապէս 58 տարի: Այլ խօսքով՝ յիսուն տարի ետքը, եթէ աճման այս կշռոյթը աւելի եւս չարագանայ, պիտի կրկնապատկուի աշխարհի բնակչութիւնը, — երկու անգամ բազմապատկեցէք երկուքուկէս միլիարը:

1980ին աշխարհի բնակչութեան թիւը պիտի ըլլայ ապահովաբար երեքուկէս միլիար: Այնքան խռնուած՝ որքան կը տեսնէք մեծ գործարաններու առջեւ, կէսօրուան արձակուրդին:

Այս կացութեան չահագրգռական կողմն այն է, որ բնակչութեան խտութիւնը կը տարբերի երկրամասէ երկրամաս՝ հակառակ աճումին խելապտոյտ արագութեան: Կարելի է ըսել թէ աճումը տեղի կ'ունենայ խոտոր համեմատութեամբ, այնքան քիչ կ'աճի արեւմտեան Եւրոպան, որքան շատ՝ քաղաքակրթութենէ հեռու շրջաններ: Այս վերջին շրջաններուն մէջ, ուր ժողովուրդները զուրկ կը մնան տակաւին քաղաքակրթութեան բարիքներէն, պատմութեան մէջ չտեսնուած երեւոյթ մըն է որ տեղի կ'ունենայ՝ զարմանք եւ մտահոգութիւն պատճառելով շահագրգռուողներուն: Արդարեւ, այդ յետամնաց ժողովուրդները, քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին, այնքան ճամբայ քալեցին՝ որքան Եւրոպան երկու դարերու ընթացքին:

Առաջին պատճառն է մահերու թիւին պակսիլը: Օրինակ Սէյլանը, ուր, տասնեակ մը տարիներ առաջ, ճահճատենդը կը տանէր բնակչութեան 2/3ը, — այսօր, հակաճահճատենդային պայքարին հետեւանքով՝ զոհերուն թիւն է 12 առ հազար: Համաճարակային հիւանդութեան մը անհետացումը քաղաքի մը բնակչութեամբ ծնունդներ տալու արժէք կը ներկայացնէ: Աւելի ճիշդ՝ նոր հողամաս մը շահելու առիթ կը ստեղծէ: Արդարեւ հակաճահճատենդային պայքարն է, որ չորցնելով ճահիճները՝ ոչ միայն առողջ կը պահէ բնակչութիւնը, այլ եւ մշակելի հողեր կու տայ նոյն այդ բնակչութեան:

Աւելցուցէք այս խրողութեան վրայ ուրիշ խրողութիւն մը, — երկրամասեր կան, ուր ժողովուրդը բացառիկ կշռոյթով աճում մը ցոյց կու տայ՝ իբրեւ հետեւանք բացառիկ բեղնաւորումներու: Այսպէս օրէ օր կ'աճին Եգիպտոսը, լատին Ամերիկան, Հնդկաստանը:

Բնակչութեան աճումով հետաքրքրուող մասնագէտները երեք գօտիներու բաժնած են երկիրը՝ համաձայն աճման կշռոյթին, —

Հիւսիս - արեւմտեան եւ Կեդր. Եւրոպան կ'իյնան «աճման կասումը մօտալուտ» գօտիին մէջ:

Արեւելեան Եւրոպան, Խորհ. Միութիւնը, լատին Ամերիկայի կարգ մը երկիրները, Ճափոնը՝ «ոչ - տեւական աճման» գօտիին մէջ:

Ծայր. Արեւելքը (դուրս ձգելով Ճափոնը), Ափրիկէի եւ Միջին Արեւելքի մեծագոյն մասը՝ «յարաճուն» գօտիին մէջ:

Օրինակներ. — Հնդկաստան յիսուն տարուան մէջ (1881 - 1931) աճած է 100 միլիոն, իսկ վերջին քսան տարուան մէջ՝ 70 միլիոն: 1980ին պիտի ունենայ 520 միլիոն բնակչութիւն: Ճափոն հարիւր տարուան մէջ 26 միլիոնէն բարձրացաւ մինչեւ 83 միլիոն: 1980ին պիտի ունենայ 120 միլիոն: Հնդկաստան վերջին երեսուն տարուան մէջ 250 միլիոնէն բարձրացաւ մինչեւ 361 միլիոն: Չինաստան կը բազմանայ տարեկան 12 միլիոն:

Միջին եւ Ծայր. Արեւելքի բնակչութիւնը, որ կը հասնի 1300 միլիոնի, 1980ին պիտի բարձրանայ մինչեւ երկու միլիար:

Այժմ քննենք այս խրողութեան միւս երեսը:

Ի՞նչ կը շահին, ի՞նչպէս կը սնանին այսքան մարդիկ:

Հիւս. Ամերիկան, որ կը գրաւէ աշխարհի բնակչութեան իննը առ հարիւրը, կը ստանայ աշխարհի եկամուտին 43.6 առ հարիւրը, իսկ Ասիան, որ կը գրաւէ աշխարհի բնակչութեան 53 առ հարիւրը, կը ստանայ աշխարհի եկամուտին 10.5 առ հարիւրը: Այս է պատճառը, որ գոհացուցիչ չէ սննդառութիւնը Ասիոյ մէջ: Գէշ կը սնանի Արեւելքի ժողովուրդը: Փոխանակ 2500 զօլ սնունդ առնելու, որ սահման - չափն է, Վիէթնամցին կը ստանայ 1550 զօլ, իսկ Նոր Զելանտացին՝ 3250:

Այսպէս, մասնագէտներու հաշիւով՝ եթէ տարեկան վաթսուն միլիոն մարդ կը մեռնի աշխարհի վրայ, 30 - 40 միլիոնը կը մեռնի իբրեւ հետեւանք անսուաղութեան կամ գէշ սննդառութեան: Մօտաւորապէս այնքան, որքան զոհ տարաւ հինգ տարուան մէջ՝ համաշխարհային երկրորդ պատերազմ մը: Կը նշանակէ թէ մարդկութեան 2/3ը գէշ կը սնանի: Եւ այս համեմատութիւնը կ'աճի, փոխանակ նուազելու: Հարուստ բայց ամուլ ազգերը կը հարստանան, մինչդեռ աղքատ եւ բազմածին ազգերը կ'աղքատանան հետզհետէ աւելի: Երեւակայեցէք, 1938 - 1948 եկամուտները յիսուն առ հարիւր պակսեցան Ճափոնի մէջ, 45 առ հարիւր Պիրմանիոյ մէջ, 26 առ հարիւր Հնդկաստանի մէջ: Սննդառական զօլը 650 պակսեցաւ Ճափոնի մէջ՝ որ կը ստանար 2250 զօլ, 350 պակսեցաւ Չինաստանի մէջ՝ որ կը ստանար երկու հազար զօլ: Ճիշդ է թէ այս նուազումը պատերազմն էր որ պատճառեց, իսկ այժմ որոշապէս կը բարձրանայ զօլը Հնդկաստանի, եւ մասնաւորաբար Ճափոնի մէջ, բայց եւ այնպէս մեծ է սննդառական զօլին տարբերութիւնը հարուստ եւ աղքատ երկիրներու միջեւ:

Եւ այս տարբերութիւնը աւելի եւս պիտի շեշտուի տասը տարի ետքը, երբ հարուստ երկիրները, շնորհիւ ինքնագործ մեքենաներու փիթխարի աշխատութեան, արտադրութիւնը բարձրացնեն այնպիսի չափի մը, որ տեսնուած չէ երբեք: Այն ատեն բաղդատեցէք աղքատ եւ բազմածին ժողովուրդներու կացութեան հետ:

Առողջապահութեան բարիքները կասեցուցին մահուան հունձքը այս դժբախտ եւ յետամնաց երկիրներուն մէջ, չանթահարիչ ձեւով վերջ դրին համաճարակներու եւ վարակիչ հիւանդութիւններու: Միւս կողմէ, ժողովուրդը, բազմածին եւ բեղնաւոր, ողողեց երկիրը ծնունդներով: Ու մինչ բնակչութեամբ կը լեցուի երկիրը, նոյն համեմատութեամբ չեն բարձրանար սակայն ապրելու պայմանները, սննդառութեան միջոցները, արտադրական եկամուտները:

Եւ աղքատութիւնը կ'աճի ու կ'աճի, որքան բնակչութիւնը կ'աճի աշխարհի այն մասին վրայ, զոր ցոյց տուինք այս յօդուածին սկիզբը: 2200 սննդառական զօլէն պակաս ստացող բնակիչներուն տոկոսը եթէ 49 առ հարիւր էր պատերազմէն առաջ (1938), բարձրացած է մինչեւ 66 առ հարիւր՝ պատերազմէն ետքը (1948):

Ապրելու գոհացուցիչ միջոցներ ճարելու համար այս կիսաքաղց ժողովուրդներուն՝ անհրաժեշտ է յիսուն առ հարիւր աւելցնել արմտիքի արտադրութիւնը, 70 առ հարիւր՝ միսի հայթայթումը, 75 առ հարիւր՝ կաթը, 90 առ հարիւր՝ ձուկը:

Կարելի՞ բան է, սակայն: Շատեր կան որ կ'ըսեն թէ անկարելի է:

ՏՈՄՍԵՐ

ԽՍԱՊԱՏՈՒՄ

●

Շաւարշ Նարդունի, իր «Հայ - Բոյժ»ին մէջ, կը պաշտպանէ «ես» Անձնական Դերանունը գործածելու սովորութիւնը, որուն սիրահարած են կարգ մը հեղինակներ ու խմբագիրներ:

Որովհետեւ, կը բացատրէ, «ես»ը «աշխոյժ է, քաջավազ եւ սրտոտ»: Իսկ «մենք»ը, զոր աւելի համեստները կը գործածեն, «ուռուցիկ է, ծանրաքայլ, ծոյլ ու մեծազանգուած»:

Նարդունին արտասահմանեան Հայաստանի գրական աստանդականին ամէնէն շնորհալի, ամէնէն տաղանդաւոր, ամէնէն աշխատասէր ու հմուտ գրագէտն է: Միայն նախանձոտները չեն ընդունիր այս ճշմարտութիւնը:

Կարելի է, յաճախ, բաժնել իր տեսակէտները զանազան նիւթերու մասին, բայց կարելի է նաեւ վէճի բռնուիլ իրեն հետ եւ... փորձանքը իյնալ: Որովհետեւ մեր սիրելի Նարդունին խօսքի տակ չի մնար:

Մտքէս կ'անցնի որ այս Տոմսը կարդալէ ետք, հեռագիր մը պիտի ղրկէ ինծի եւ պիտի ըսէ.

— Սպասէ՛, պիտի պատասխանեմ ու քեզ պիտի ջախջախեմ...

Այդ հեռագիրը բերել տալու համար է որ կը գրեմ այս տողերը:

«Ես»ին գործածութիւնը ներելի է, երբեմն: Բայց, ոչ ամէն ատեն:

Գրողը պէտք է ունենայ չափի գիտակցութիւնը եւ հովեր չառնէ՝ հովին տալու համար ուրիշները:

Բնականաբար, երբ նիւթ մը Առաջին Դէմքով կը մշակուի, հեղինակը, հարկադրուած, պիտի գործածէ Անձնական Դերանուններուն առաջինը:

— Ես ծնած եմ 1860ին... Ամուսնացած եմ 1890ին... Քահանայ ձեռնադրուած եմ 1895ին.... Բանտ մտած եմ 1908ին...

Այս պարագային, աւելորդ է ըսել որ պատմողը չի կրնար «ես»ը — «ձայնաւոր» թէ «անձայն», «մենք»ով փոխարինել:

Բայց, իրաւ անտանելի եւ անհանդուրժելի է, երբ ինքնահաւան հեղինակը, տեղի, անտեղի կը գործածէ «ես»ը:

Կան այդ տեսակ նիւմէրօներ՝ ամէն տեղ: Հանդիպած եմ, մանաւանդ, մէկուն, որ տարին տասներկու ամիս «ես» կը հոլովէ.

— Ես սրանից մի քսան տարի առաջ, ասել էի թէ... Ես միշտ էլ հաւատում եմ թէ... Ես նախատեսել էի Հիթլէրի պարտութիւնը... Ես որոշապէս գիտէի թէ Ստալինին կը ջախջախեն... Ես, մի անգամ, Խրիմեան Հայրիկին ասում էի որ.. Ես, Իզմիրլեան Կաթողիկոսին պատուիրել էի որ... Ես գիտէի որ... Ես գուշակել էի որ... Ես գրել եմ մի քերթուած, որը ... Ես ունիմ մի յօդուածաշարք, որը ... Ես աւարտել եմ Պատակոնիոյ համալսա-

---

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

●

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

Անշուշտ ական դրուած էր Սեւ Ծովու մէջ, եւ հաղուադէպ՝ նաւերու երթեւեկը: Իր պատմութեամբ, իբրեւ թէ բացառիկ պատեհութիւն մը կը ներկայանար:

Ինք ճամբորդութեան թուղթ մը ղրկած էր (Սէյլահաթ վարաղասը), բայց մերժեցինք: Եւ առաջարկեցինք որ պուլկարական անցագիր մը հանէ:

Վարանեցաւ այս պահանջին առջեւ, յետոյ համակերպեցաւ, եւ լուսանկարս պահանջեց: Մերժեցի: (Ես երբեք չեմ երեւցած իրեն, մինչեւ վերջին օրը):

— Էֆէնտիմ, առանց լուսանկարի փասափօռ կ'ըլլա՞յ...

Եւ պատուիրած էր կարելի եղածին չափ կեղծել, արհեստաւորի գլտակ մը դնել, մէկ աչքը քիչ մը ծուռ նայելով: (Ակէ՝ Թուրք յուշագրին ակնարկը, — «մէկ աչքը շի՞լ էր»):

Ալէա ժաքթաէսթ?քօտաք մը բերին Թաքսոոցս, եւ լուսանկար մը հանեցին կարելի եղածին չափ կեղծելով, որքան կը յիշեմ՝ առանց օձիքի, մէկ աչքս քիչ մը խփած, ակնոցս հանած, գլուխս ալ արհեստաւորի գտակ մը:

Անցագիրը պիտի պատրաստուէր Նիքօլա Տիմիթրիէվ անունով, իբրեւ եղբօրորդին Վլատիմիրի, Մանասթրցի:

Անցագիրը իր քովը պիտի մնար, բոլոր գործողութիւնները լրացնելու համար:

Երբ լուր եկաւ թէ ամէն բան վերջացած է, նոր խնդիր մը, — ի՞նչպէս պիտի գտնէինք իրար...

Վլատիմիր առաջարկած էր որ գիշերանց իր տունը երթամ, որպէս զի առտուն կանուխ շոգենաւ դնէ (Ղալաթիա կը բնակէր):

Մերժեցի: Այն ատեն յանձնարարած էր որոշուած օրը փողոց ելլել, եւ քալելով իջնել Բանկալթիի մեծ պողոտայէն: Ինք կառքով պիտի անցնէր, եւ զիս տեսնելով նշանացի պիտի հրաւիրէր կառքին մէջ:

Նորէն մերժեցի: Այս անգամ համաձայնեցանք որ մեկնելու օրը ժամադիր ըլլանք տուն մը, Մառին գինքը բերէ հոն, եւ միասին ճամբայ ելլենք:

Միեւնոյն ատեն, ծպտուելու համար, պուլկարական փափախ մը եւ վերարկու մը ղրկած էր: Յետոյ ապահոված էր թէ Ղալաթիոյ Սալոնին ոստիկանները փոխուած եւ Ռումէլիէն նոր մարդիկ բերուած են, այնպէս որ դժուար էր ճանչնալ:

Սակարկութիւնն ալ կարճ տեւած էր, — քսան հնչիւն ոսկի, հինգը կանխիկ, մնացեալը վճարելի Պուլկարիոյ մէջ:

Զգուշութեան համար, մէկ օր առաջ իրեն ղրկած էի «Քօլտ» ատրճանակս: (Ի՛նչ յիմարութիւն...):

Ժամադիր եղանք 1916 Մարտ 16ին, որուն իրիկունը պիտի մեկնէր շոգենաւը:

Բոլոր գործերս կարգի դրած, յանձներ էի յաջորդիս: Կ'ուզէի միասին տանիլ երկու յուշատետրերս, որոնց մէկը շատ համառօտ եւ անընթեռնելի օրագիր մըն էր, ձերբակալութիւններէն մինչեւ մեկնումս, իսկ միւսը քանի մը էջ հազիւ աքսորականներու ընտանիքներուն եւն. եղած վճարումներու: (Ձերբակալութեանց առաջին շաբթուն, մեր նամակին վրայ, Պալքանի Կ. Կ.էն ստացեր էինք 100 ոսկի թղթատարով, իսկ աւելի վերջը երկու հարիւր ոսկի եւս՝ պուլկար երեսփոխանի մը միջոցաւ):

Երկու յուշատետրերը միասին տանելու — Վլատիմիրին յանձնելու — բաղձանքս հետեւանք էր տարօրինակ մտավախութեան մը: Պոլսոյ ապահովութեան մասին:

Մէկ ալ՝ օրագիրը անհրաժեշտ էր իբրեւ նիւթ, դէպքերու ընթացքը եւ կացութիւնը պարզելու համար, քանի որ վրճռուած էր ի հարկին մինչեւ Կովկաս անցնիլ: (Ով որ, այդ օրերուն, չունէր վիպաշունչ տրամադրութիւններ, թող նետէ առաջին քարը...):

Մնաց որ, տետրակներէն մէկը քանի մը էջ հաշիւ էր, ինչպէս ըսի, իսկ միւսը՝ օրուան դէպքերու պիրկ համառօտագրութիւն, կարգ մը ծածկանուններով եւ ծածկագրութիւններով: Ամէն մէկը հազիւ քանի մը տող, բայց տեղահանութեան սարսափներու վերաբերեալ շարք մը նամակներու եւ արտասահմանէն եկած քաղաքական լուրերու ամփոփումէն (15-20 տող կամ առ առաւելն մէկ մանր էջ): Այսքանն ալ՝ պարզապէս հաղորդակցութիւնը պահպանելու եւ դէպքերու ընթացքին հետեւելու համար:

Բուն կուսակցական կազմակերպական տեսակէտով օրագիրը նշանակութիւն չունէր եւ այսօր ալ չունի: Այդ մասին առանձին մտածեր էինք: Բէշատ պէյ «Թարիխճէ» կը կոչէր օրագիրը (փոքր, համառօտ պատմութիւն):

Առաջին օրէն իսկ, մենք մեզի պարտադրած էինք ծայրայեղ զգուշութիւն, գրի, թուղթի մասին: Ներսէն թէ դուրսէն, նամակներու բովանդակութիւնը օգտագործելէ յետոյ, կը փճացնէի, քանի մը տողի մէջ ծանօթագրելով կարեւոր դէպքերը:

1915 Ապրիլի ձերբակալութիւններէն անմիջապէս վերջը, ձեռք անցուցեր էինք զանազան մարմիններու եւ ընկերներու թողած թուղթերը, նոյն իսկ օսմ. սահմանադրութեան առաջին շրջանէն (1909 - 1910) մնացած վաւերաթուղթեր (Խարբերդ, Սեբաստիա, Տրապիզոն եւն.):

(Շար. 9)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՌԻՆՏՍԸՐԻ ԴՈՒՔՍԸ ԵՒ ՀԻԹԼԷՐ

Ուղիղ 17 տարի ետքն է որ Անգլիա - ցիները անցեալներս լսեցին թէ 1939 Օ - գոստոսին Ուինտսըրի դուքսը հեռագիր մը ղրկած էր Հիթլէրի, աղաչելով Գերմա - նիոյ դիկտատորին՝ իր ամբողջ հեղինա - կութիւն ու ազդեցութիւնը ի գործ դնել պատերազմի մը առաջքն առնելու համար :

Այս յայտնութիւնը իբրեւ հիմք ունի գերմանական գրաւուած արխիւներու դի -ւանագիտական վաւերաթուղթերու վեր - ջին հատորը, որ վերջերս հրատարակուե - ցաւ անգլիական կառավարութեան կողմէ :

Խնդրոյ առարկայ հեռագիրը այդ վաւե- րաթուղթերուն մէջ չի գտնուիր թէեւ, բայց Պրիւսէլի գերմանական դեսպանա - տան թղթածրարներուն մէջ գտնուած է Հիթլէրի 1939 Օգոստոս 31 թուակիր պա- տասխան - հեռագրին պատճէնը : Այդ պա- տասխանին մէջ Հիթլէր նախ շնորհակա - լութիւն կը յայտնէ Ուինտսըրի դուքսին սրտագին կոչին համար եւ կ'աւելցնէ թէ Անգլիոյ հանդէպ ունեցած իր վերաբե - րումը փոխուած չէ եւ թէ ինք միշտ աշ- խատած է որ հաւանական պատերազմի մը առաջքն առնուի : Կը շեշտէ սակայն, որ անգլեւգերմանական յարաբերութեանց ապագան կախում ունի միայն եւ միայն՝ Անգլիացիներէն :

Հեռագիրներու այս փոխանակութենէն որեւէ ձեւով չի յայտնաբերուիր թէ Հիթ- լէրի ու Ուինտսըրի դուքսին միջեւ սերտ յարաբերութիւններ գոյութիւն ունէին, բայց եւ այնպէս Ուինտսըրի դուքսը պ - ր- տականութիւն համարերէրբացատրութիւն մը տալ իր շրջապատին : Որպէս նախկին վեհապետ, խորհած էր որ եթէ կրնայ իր միջամտութեամբ հեռացնել կամ բոլոր - վին վերցնել աշխարհի խաղաղութեան սպառնացող վտանգը, պէտք է այդ փորձը կատարէ : Հիթլէրի հետ հանդիպում մը ունեցած էր երկու տարի առաջ, 1937ին · ուրեմն որոշեց դիմել անոր՝ «մարդկու - թեան անունով» եւ ամէնէն պարզ միջո - ցով ·— Անթիպի փոստ - հեռագրական սպասարկութեան խողովակով :

Ինչ կը վերաբերի Չէմպըրլէյնի կառա - վարութեան բռնած դիրքին, վերջերս լոյս ընծայուած վաւերաթուղթերը ցոյց կու - տան թէ 1939 Սեպտեմբեր 2ին, այսինքն պատերազմի յայտարարութենէն ճիշդ մէկ օր առաջ, Անգլիոյ Նախարարաց խոր - հուրդը սպառնացած էր իր հաւաքական հրաժարականը ներկայացնել վարչապե - տին, եթէ այս վերջինը մերժէր վերջնա - գիր յղել Գերմանիոյ : Ինչպէս կը թուի, Չէմպըրլէյն պահ մը խորհեցաւ այս մա - սին տեղեակ պահել Հիթլէրը, բայց վեր- ջը հրաժարեցաւ իր այդ գաղափարէն : Ցամենայն դէպս, Չէմպըրլէյնի օգնական- խորհրդականը, Սըր Հորաս Ուիլըըն, ա - ռանց յապաղելու խնդիրը տեղեկացուց գերմանական դեսպանատան մամուլի խորհրդատուին : Յայտնի չէ թէ Չէմ - պըրլէյն ի՞նչ նպատակով կ'ուզէր նախա - րարաց խորհուրդի որոշումը անմիջապէս յայտնել Գերմանիոյ վարիչներուն, — ո - րոշ չափով ներողութի՞ւն խնդրելու, թէ ընդհակառակն, հասկցնելու համար թէ այլեւս դանակը ոսկորին հասած է, հետե- ւաբար Գերմանիա պէտք է զգուշանայ :

Ուրիշ յատկանշական դէպք մըն ալ երե- ւան եկաւ այս փաստաթուղթերուն շնոր - հիւ : Երբ Գերմանիա յարձակեցաւ Լե - հաստանի վրայ, Լուֆթըվաֆէի (գերմ. օդային ուժը) սպայակոյտի պետը պահան- ջեց որ Մինսքի ձայնասփիւռ - կայանը ի- րենց օգնէ՝ շարունակական ազդանշան - ներ ձայնասփռելով, որպէսզի գերմանա- ցի օդաչուները իրենց ճամբան չկորսնցը - նեն : Սթալին առանց վարանելու հրահանգ տուաւ որ դաշնակից Նացիներու խնդրան- քին գոհացում տրուի :

րանը : Ես մասնագիտական ծանօթու - թիւններ ունեմ այդ հարցի մասին : Ես, Այզընհաուըրին առաջ ասել եմ որ ... Ես մի նամակ գրեցի Չըրչիլին եւ ասացի նը - րան որ ... Ես բացատրել եմ որ ... Ես, ժողովում, յայտարարում էի որ ... Ես թարգմանել եմ Բայրընի գործերը ...

Յոյս ունիմ որ Նարդունին այս «ես»ին պաշտպան փաստաբանը չէ : Որովհետեւ այս «ես»ը պաշտպանութեան արժանի չէ :

Այո, «մենք»ը թագաւորներն ու Կա - թողիկոսները կը գործածեն : Բայց, հա - սարակ մահկանացուն ալ թող գործածէ, երբեմն : Տարին մէկ, երկու անգամ : Ա - ւելի տանելի է քան «ես»ը :

Երրորդ Դէմքին գործածութիւնը ըն - դունուած է օտար լեզուներու մէջ ալ :

Հետեւեցէք օտար թերթերու թղթակից- ներուն :

— Ձեր թղթակիցը տեղեկութիւն ստա- ցած է որ ...

Այսինքն ինք, հեռագիրը ղրկողը :

Անգլիոյ համար, պատերազմը շահողը եղաւ Չըրչիլը :

Որեւէ ատեն լսեցի՞ք իր բերնէն.

— Ես շահեցայ ... Եթէ ես չըլլայի լմնցած էինք ... Ես դիմադրեցի ...

Ընդհակառակն : Չըրչիլ միշտ կը գոր - ծածէ «մենք»ը, որ այս պարագային «ես»ին հոմանիշը չէ :

Ոչ, սիրելի Նարդունի, «ես»ը անպրեւ Դերանուն մըն է : Ծովը նետէ : Կամ, ձգէ որ դդումները գործածեն զայն :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԵՐԿՈՒ բարեկամուհիներ կը խօսին.

— Շատ անգամ հարց կուտամ թէ՝ ին - չո՞ւ ամուսնացայ, կ'ըսէ առաջինը ·

— Եւ պատասխանը չե՞ս գտներ · կը հարցնէ երկրորդը :

— Կը գտնեմ ամէն անգամ որ դերձա - կուհիին հաշիւը կուգայ եւ ամուսինս կը վճարէ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ քաղաքի ճատրակի 27րդ ա - խոյենական մրցումները վերջացան · ա - ռաջին հանդիսացաւ ամէնէն երիտասարդ մրցակիցը՝ Էդ · Մնացականեան : Առաջին ութը տեղերը գրաւողները պիտի մաս - նակցին հանրապետութեան մրցումնե - րուն :

ԿՈՏԱՅՔԻ շրջանի երիտասարդութիւնը հանդիպում մը կազմակերպած է Մել - պուրնի ողիմպիական խաղերուն ախոյե - նութեան տիրացած Վ · Ենգիբարեանի հետ, որ պատմած է ողիմպիական խա - ղերուն ընթացքին պատահած հետաքրք- րական դէպքերը :

ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ թատրոնին մէջ բեմա - դրուած է սպանացի ժամանակակից գրող Ալեխանդրօ Կասոնայի «Ծառերը կանգ - նած կը մեռնին» կատակերգութիւնը : Թարգմանութիւնը (ռուսերէնէ) կատա - րած է Գ · Ջանիբէկեան : Բեմադրութիւնը կատարած է նկարիչ Սարգիս Արուտ - չեան :

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ թատրոնին մէջ շուտով պիտի բեմադրուի Ն · Կոկոլի «Քննիչը» :

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ Փետրուար 15ին երկրա- շարժային թեթեւ ցնցումներ տեղի ունե - ցած են :

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ դերասան Գուրգէն Գէնէ, իր բեմական գործունէութեան 30 - ամեակին առթիւ արժանացած է «Ժողո - վրդական արտիստ»ի կոչման եւ պար - գեւատրուած է շքանշաններով : Իրեն ի պատիւ գեղարուեստական երեկոյ մըն ալ կազմակերպուած է փետրուար 11ին :

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ փիլհարմոնիայի սրահին մէջ հայ անուանի գրողները հանդիպում մը ունեցած են քաղաքին երիտասարդու - թեան հետ : Երեկոյթը վերջացած է հա - մերգով :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Նախարարներու Խորհուր- դը որոշած է այս տարի, Սեպտեմբեր 21- ին տօնել Եղիշէ Չարենցի ծննդեան 60ամ- եակը : Այս առթիւ կազմուած է մասնա - ւոր յանձնախումբ մը, որուն մաս կը կազմեն, Ա. Քոչինեան, Է. Թոփ- չեան, Ստ. Զօրեան, Աւ. Իսահակ - եան, Հ. Սահեան, Վ. Նորենց, Գ. Սե - ւունց, Ց. Շիրազ, Ս. Տարօնցի եւ բազ - մաթիւ ուրիշներ :

ՊԵՏԱԿԱՆ նոր քայլերգին համար սահ - մանուած մրցանակաբաշխութեան պայ - մանաժամը երկարաձգուած է մինչեւ Ապ- րիլ 1 :

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ մէջ երեք յարկանի մաս- նագիտական նոր դպրոց մը շինուած է : Դպրոցը ունի 50 դասարան, ընդարձակ սրահ, ճաշարան, հանրակացարան եւ այլ յարմարութիւններ :

ԵՐԵՒԱՆԻ հեռատեսիլի կայանին բա - ցումը կատարուած է Փետր · 9ին :

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

★

Ամէն անգամ մեծ հաճոյքով ներս կը մտնեմ այս հայկական հաստատութեան սեմէն ներս, ուր հայ մանուկներ կը ճրա - ւուղին ու կը հայանան այս օտար միջա - վայրին մէջ :

Փետրուար 24ին անգամ մը եւս ներ - կայացաւ այդ առիթը : Վարժարանը Բա - րեկենդանի իր թատերական ներկայացու- մը կուտար : Հակառակ անձրեւոտ օդին, հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր թատե - րասրահը :

Առաջին ներկայացումը Վարդանանց պատերազմէն պատկեր մըն էր, որուն մէջ երգուեցաւ «Լռեց ամպեր»ը, իսկ Ս · Գո- չունեան արտասանեց Ալիշանի «Պլպուլն Աւարայրին» :

Ապա ներկայացուեցաւ երկու արարնոց «Անիծեալ Ասպետը», որուն նիւթը ա - նուած է Խաչակիրներու շրջանէն հուն - գարական պատմութենէն : Իրենց դերե - րուն մէջ յաջող էին Գաբրիէլեան, Ճա - ռայեան, Մենենտեան եւ Շողիկեան :

Երրորդ ներկայացումը, «Թիւ 13 սեն - եակը», ֆրանսական զաւեշտ մըն էր մէկ արարնոց : Ա · Կարապետեան (սպասա - ւոր), Հացերեան (դեր կոմս), Տօնիկեան (գիւղացի), Պալթայեան (անուշավաճառ) իրենց փայլուն խաղարկութեամբ խլեցին ներկաներուն ծափերը :

Դադարէն վերջ ներկայացուեցաւ «Զուր- Չըլը Արբիճ Աղան» · այստեղ ալ, յաջող էին բոլոր դերակատարները՝ Դաւիթեան (Եափիմէ), Տէր Ցակոբեան (Բժիշկ Ծա - ւարշ) Պապիկեան (փաստաբան), Ցով - սէփեան (Արթին աղա), ինչպէս նաեւ Գաբրիէլեան, Հացերեան, Ճառայեան եւ Կօշկակարեան :

Բոլոր ներկայացումներուն ճոխ տեսա- րանները յօրինած էր նկարիչ Ցարութիւն Նոյեզեան : Իսկ զգեստներու պատրաս - տութիւնը յանձնուած էր վարժարանի ու- սուցչապետ Հ · Խորէն Ծլըղեանի · բոլոր զգեստներն ալ ճոխ էին եւ պատրաս - տուած՝ կիրթ ճաշակով :

Միջնարարներուն եղան արտասանական մրցումներ · դատաւորը՝ ներկայ հասարա- կութիւն էր : Մրցումի դրուած էին Հ · Վահան Ցովհաննէսեանի «Ս · Մեսրոպ»ը եւ «Հայու զաւակ»ը : Առաջին կարգին ա- ռաջնութիւնը շահեցաւ Զաքարեան · երկ - րորդին՝ հաւասար արդիւնքով առաջին ե- լան Նազարէթեան եւ Քայլեան :

Հանդէսը երբ վերջացաւ, ներկաները չէին ուզեր հեռանալ հանդիսասրահէն, ուր գեղարուեստի հետ հայկական աշ - խարհ մը պատկերացած էր մեր կարօտա- լի աչքերուն :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱԳՌԱՒՆԵՐՈՒ ԱՐՔԱՆ

(ԿԱՄՔՈՆԵԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Ատենօք ծառախիտ անտառի մը եզեր - քին գտնուող հին ու խարխուլ տան մը մէջ կ'ապրէր մարդ մը՝ որուն գոյնը կա - նաչ էր խոտերուն պէս, եւ որ իր ճակտին վրայ կը կրէր խոշոր աչք մը : Կանաչ Մարդուն հետ կ'ապրէին իր երեք աղ - ջիկները, անդրանիկը՝ գեղեցիկ ինչպէս ցերեկուան լոյսը, երկրորդը՝ աւելի սի - րուն քան առաջինը՝ իսկ կրտսերը՝ առա - ւել հրաշալիք քան իր երկու մեծ քոյ - րերը :

Ձմեռուան գիշեր մը, Կանաչ Մարդը կը գտնուէր իր սենեակին պատուհանին առ - ջեւ : Գիշերը թանձր էր եւ ծանր մառա - խուղ մը շրջապատած էր ամբողջ ան - տառը :

Ցանկարծ, մառախլապատ մթութեան մէջ, բարձրացաւ աղմուկ մը, եւ վիթ - խարի թռչուն մը թափահարելով իր հըս- կայ թեւերը, եկաւ ու թառեցաւ պատու - հանին եզերքը :

— Բուա՛ք, քուա՛ք ... Ես Ագռաւներու Արքան եմ :

— Ագռաւներու Արքա՞ն ... ի՞նչ կ'ու - զես ինծմէ :

— Ո՛վ Կանաչ մարդ, եկած եմ ամուս - նանալու քու աղջիկներէդ մէկուն հետ :

— Ո՛վ ագռաւներու Արքան, սպասէ ին- ծի վայրկեան մը ...

Եւ Կանաչ Մարդը գնաց իր աղջիկնե - րուն սենեակը :

— Զաւակներս, մտիկ ըրէք : Ագռաւնե - րու արքան եկած է եւ կը պահանջէ ձեր երեքէն մէկը՝ կնութեան :

— Հա՛յր, ըսաւ անդրանիկը, ես արդէն տարի մըն է նշանուած եմ Սպանիոյ Թա - գաւորին որդւոյն հետ, որ պատահմամբ այս կողմերը եկած էր ջորիներ գնելու համար սուրբ Մարկոսի տօնավաճառին օրը : Երէկ, արդարեւ, խօսեցեալս Սուրբ Ցակոբի վանքին միաբաններէն մէկուն մի- ջոցաւ լուր էր ղրկած ինծի թէ շուտով պիտի գայ զիս տանելու համար իր երկի- րը : Կը տեսնես, ուրեմն հայր, որ ես չեմ կրնար ամուսնանալ ագռաւներու արքա - յին հետ :

— Հա՛յր, ըսաւ երկրորդ աղջիկը, ես ալ նոյնպէս տարի մըն է որ նշանուած եմ Ծովերու Կղզիին թագաւորին որդւոյն հետ : Իմ ալ խօսեցեալս անցեալները նա - ւաստիի մը միջոցաւ լուր էր ղրկած որ շուտով պիտի գայ զիս երջանկացնելու համար : Կը տեսնես հայր, որ ես ալ չեմ կրնար ամուսնանալ ագռաւներու արքա - յին հետ :

Այն ատեն, Կանաչ Մարդը նայեցաւ իր երրորդ աղջկան : Այնքան երիտասարդ էր ու թարմատի, որ Կանաչ Մարդը խղճա - հարելով մտածեց .

« Եթէ այս երեխան ամուսնացնեմ ագ - ռաւներու արքային հետ, անպայման որ յաւիտենական անէծք մը կը դատապար - տուէիմ, նման անոնց որոնք կը մեռնին ա- ռանց խոստովանանքի ...» :

Ու առանց բան մը հարցնելու իր կրտ - սեր աղջկան, վերադարձաւ Ագռաւներու արքային քով, որ միշտ թառած էր պա- տուհանին եզերքը :

— Ո՛վ ագռաւներու արքայ, աղջիկնե - րէս ո՛չ մէկը կ'ուզէ ամուսնանալ քեզի հետ :

Եւ ահա, ագռաւներու արքան սաստիկ բարկանալով թափահարեց իր թեւերը, ահաւոր խոյանքով մը յարձակեցաւ կա - նաչ Մարդուն վրայ եւ կտուցի զօրաւոր հարուածով մը պայթեցուց մարդուն ճակ- տին վրայ գտնուող միակ աչքը ..

Ցետոյ թռաւ ու անյայտացաւ մառախ - լապատ խաւարին մէջ ...

Խեղճ մարդը, ցաւին ազդեցութեան տակ սկսաւ պոռալ ու ճչալ եւ իր աղջիկ- ները լսելով իրենց հօր օրհասական աղա - ղակները, վազեցին ու եկան անոր քով :

— Հա՜յր, ի՞նչ ունիս, ո՞վ հանեց աչ - քըդ ...

— Ագռաւներու արքան ... Երեքդ ալ մերժեցիք անոր ամուսնութեան առաջար - կը :

— Հայրի՛կ, ըսաւ յանկարծ կրտսեր աղջիկը, ես աշխարհ չեմ եկած քեզի հակառակելու համար : Եւ քանի որ դուն ինծի բան մը չհարցուցիր, ես երբեք ալ չեմ մերժած ուրեմն ամուսնանալ ագ- ռաւներու արքային հետ :

— Լա՛ւ : Առաջնորդէ՛ զիս իմ անկողինս եւ ոչ ոք սենեակէս ներս թող մտնէ մին- չեւ որ չկանչեմ :

Կրտսերագոյն աղջիկը անմիջապէս կա - տարեց իր հօր հրամանը :

Հետեւեալ օրը Կանաչ Մարդը կանչեց դարձեալ իր կրտսեր աղջիկը եւ ը- սաւ անոր ·

— Առաջնորդէ զիս այն սենեակը ուր կը գտնուէի երէկ, երբ ագռաւներու արքան կուրացուց զիս : Բաց պատուհանը եւ առանձին թող զիս :

Աղջնակը դարձեալ կատարեց հօրը հրա- մանները : Կանաչ Մարդը երբ մինակ մը- նաց չարաչուք սենեակին մէջ բացաւ պա - տուհանը եւ սպասեց :

Գիշերը կը յառաջանար ու թանձր մա- ռախուղը տակաւ կը պատէր չորս դին :

Ցանկարծ, դարձեալ լսուեցաւ չարա - գուշակ աղմուկը թափահարող թեւերու եւ վիթխարի թռչունը եկաւ ու թառեցաւ պատուհանին եզերքը :

— Բուա՛ք, քուա՛ք, քուա՛ք, ագռաւնե - րու արքան եմ ես ...

— Ո՛վ ագռաւներու արքա՛ն, ի՞նչ կ'ու- զես ինծմէ :

ԺԱՆ - ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՊԼԱՏ

(Շար. 1)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եւ Իտալիոյ միջեւ անցագիրներու դրութիւնը պիտի վերցուի Մարտ 21էն սկսեալ։ Այս օրէնքը ի զօրու է միայն ֆրանսահպատակներու եւ իտալահպատակներու համար, պայմանաւ որ իրենց ճամբորդութիւնը երեք ամիսէն աւելի չտեւէ։

ԱՏԸՆԱՈՒՈՒԸՐ, մառեչալ Բուլկանինի ղրկած իր պատասխանին մէջ կ'ըսէ թէ որ եւ է բանակցութեանց սկսելէ առաջ Խ. Միութիւնը պէտք է վերադարձնէ գերմանացի պատերազմական գերիները։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ եւ Մարոքի միջեւ առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատուեցան Մարտ մէկէն սկսեալ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետը, Քատար, կառավարութենէն եւ պետական պատասխանատու պաշտօններէն հեռացուց բոլոր «ոչ - ուղղափառ» համայնավարները. եւ նոնց փոխարէն գործի գլուխ կանչեց սթալինականներ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Արամ Հիւսեան եւ զաւակը Ազատուհի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի իրենց զաւկին եւ եղբօր եւ ազգականին Նուպար Հիւսեանի մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը խնդրուի հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թովմասեան Տէր եւ Տիկին Ոսկեան Սիմսարեան, Տէր եւ Տիկի՜ Պաղտասարեան, Այրի Տիկին Մարգարեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց մօր՝

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ ու համայն Թովմասեան ընտանիքի ննջեցելոց հոգւոյն։ Կը հրաւիրուին ողբացեալնե - ր ւն յիշատակը յարգողները։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Համախարբերդի Հայրենակցական Միութեան Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ։ Տեղի կ'ունենայ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին Հայկազեան սրահին մէջ։

Մասնաւոր խնամքով պատրաստուած պիւֆէ՝ լաւագոյն ըմպելիներով։

Սիրով կը հրաւիրուի գաղութիս յարգոյ հասարակութիւնը։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Պարսամեան, Այրի Տիկին Մարի - Պէրթ Պիւլպիւլ Հիւսեան (ծնեալ Պարսամեան) ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ՝ այսկիրակի Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց փեսին եւ ամուսնոյն՝ ՆՈՒՊԱՐ ՀԻՒՍԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ։ Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 9, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՌԻՇԸԼԻԷՕ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԸ

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Նիսէն Տիկին Նաւարեան իր ողբացեալ ամուսնոյն մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ երկու հազար ֆր. կը նուիրէ մշակոյթի տան։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ
ՋԱՒԱՐԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Դ. ՏԱՐԻ

Նիւթ՝ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՋԱՒԵՇՏ ՄԸ

Պայմաններ.—

1.— Պէտք չէ անցնի 30 էջ։

2.— Նախընտրաբար հայ կեանքէ քաղուածք ըլլայ։

3.— Հեղինակին անունն ու հասցէն պէտք է գրուի գրութենէն անջատ առանձին թուղթի վրայ։

4.— Գրութիւնները մեզի պէտք է հասնին մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1957։

5.— Մրցանակը կը տրուի, առաջնութիւնը շահողին 200, երկրորդին՝ 100 ոսկի։

6.— Արդիւնքը կը յայտարարուի 1958 Ապրիլի սկիզբը։

Հասցէ.— ԳԷՈՐԳ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆ

Rue Keyaly, Djideydé. Alep, Syrie.

Ծանօթ.— 1956ի մրցանակը շահեցաւ Աղեքսանդրիայէն (Եգիպտոս) Պ. Գարբիէլ Թաշճեանի «Պահակը պատնէշին վրայ» վէպը, որ իբր թերթօն կը հրատարակուի ներկայիս «Արեւելք» օրաթերթին մէջ եւ իբր գիրք լոյս կը տեսնէ միեւնոյն ատեն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Իշխան Նուրիճանեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ ծնողքին Տէր եւ Տիկին Ալեք եւ Հայկանուշ Նուրիճանեանի (ծընեա Ասլանեան) հոգւոյն։

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները։

●

Տէր եւ Տիկ. Արամ Գաբրէլեան, Այրի Տիկին Իսպաշեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կեջուտեան, Այրի Տիկին Թամամ Սաղրեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի Պոմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցիին մէջ, իրենց քրոջ, քրոջզաւկին՝ ԶՈՒԱՐԹ ՄԱՐԱՊԱՆԵԱՆԻ (ծնեալ Գաբրէլեան) մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՇԱՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Ինչպէս յայտարարած էինք Ալֆորվիլի եկեղեցին երեսուն հազար ֆրանք նուիրած է Շաւիլի եկեղեցւոյ շինութեան։ Ստորեւ նուիրատուներու ցանկը.—

Տիկիններ՝ Ալիս Ծունկուրտեան, Գոհար Տէր Վարդանեան, Նուարդ Փափուճեան, Մաքրուհի Փափուճեան, Վարդուհի Ժամկոչեան, Ազատնի Ժամկոչեան, Արշալոյս Գէորգեան, Արմենուհի Գալէկեան, Երեցուհի Տէր Պարսամեան, Փայլաղ Տոտուրեան, Մարգրիտ Միրիճանեան, Ազատնի Թըլաեան, Տիկին Ժանէթ, Եփրմէ Նոտարեան, Նէմզար Պէրպէրեան, Մայրամ Զաքրրեան, Եփրեմ Տօնիկեան, Հըրանդ Ցակոբեան, Հրանդ Քարթոյեան, Թուր Սարգիսեան, Գրիգոր Թաֆշանճեան, Տիգրան Թաֆշանճեան, Գէորգ Գէորգեան հազարական ֆրանք, Հաճիմայր Եաղուպեան, Մկրտիչ Գասապեան, Բարեպաշտ Տիկին մը, բարեպաշտ տիկին մը հինգ հարիւրական ֆրանք, Եկեղեցւոյ կողմէ հինգ հազար ֆրանք։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի։

Այս կիրակի ցերեկ ժամը 15ին, Խրիմեան ակումբը, 2 բիւ տը լա Տէֆանս։

Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Ծոխ յայտագիր։ Կը մասնակցի Թաւիսթ ՍԷՅՐԱՆ։ ՊԻՒՖԷ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մ. Պարսամեանի յիսնամեայ յոբելենական հանդէսը, որ Շաւարշ Միսաքեանի անակնկալ մահուան պատճառով յետաձգուած էր, տեղի պիտի ունենայ 27 Ապրիլ, շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Սալ Շոփէնի մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

●

Մարսէյլի մէջ Կապոյտ Խաչի օրը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, Մայիս 11ի շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Ալամպրայի սրահին մէջ։ Մասնակցութեամբ շրջանիս բոլոր մասնաճիւղերուն։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Այս կիրակի Ս. Վարդանանց խնկելի յիշատակը պիտի կատարուի ժամը 10·30-ին Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ (10պիս, րիւ Թուէն), պիտի պատարագէ ու քարոզէ Հայր Սերովբէ Ագըլեան, (տեսուչ Սեւրի Մուրատեան վարժարանի)։

Այս կիրակի երեկոյեան ժամը վեցին հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի ի պատիւ Սրբոց Վարդանանց Իսի լէ Մուլինոյի Սէն Պրինոյի մատրան մէջ, (148 ռիւ տը լ'էկալիթէ)։

Ե. ՆՈՐԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, ժամը 20·30ին, «Համօ Օհանջանեան» սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Վարդանանցի տօնը պիտի կատարուի այս կիրակի օր, մասնակցութեամբ երգեցիկ երկսեռ խումբի ամբողջ կազմին, որ պատարագէ ետք պիտի երգէ նաեւ բազմաձայն խմբերգներ, ընդմիջաբար մեներգներու եւ արտասանութիւններու։

× Արեւաշալի երգեցողութիւնները տեղի պիտի ունենան Մարտ տասնէն սկսելով, կանոնաւորապէս ամէն կիրակի, ժամը 11ին։

ՆՈՒԷՐ

Տիկ. Զապէլ Պալալեան, Գաբրիէլ Ղազարեանի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆր. կը նուիրէ Անթիլլի ծերանոցին։

Ստանալ «Յառաջ»էն։

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրաք : Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՄԱՐՏ • DIMANCHE 3 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7822 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3633

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔԻ ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԸ

*

Հակառակ այն ծանր պայմաններուն, որոնց մէջ կ'ապրի արտասահմանի հայութիւնը, մեր գրական անդաստանը կը շարունակէ ծաղկիլ ու բարգաւաճիլ :

Հասկնալի է անշուշտ, որ արեւմուտքի մէջ հասակ նետող նոր սերունդը ի վիճակի չէ հայերէն լեզուով ստեղծագործելու :

Վերջին տարիներու ընթացքին Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի մէջ յայտնաբերուեցան հայ նորածիլ տաղանդներ, որոնք արժանացան օտար գրասէրներու ուշադրութեան ու գնահատանքին :

Մեր ազգային հպարտութիւնը կը փայփայուի՝ ամէն անգամ որ հայածին գրագէտի մը գովեստը կը լսենք օտարներէ, հոգ չէ թէ մեր այդ հայրենակիցները իրենց մայրենի լեզուով չեն գրած կամ հայ ազգային կեանքին հետ կապ ունեցող նիւթ մը չեն շօշափած :

Այս կարգի գրողներու ստեղծագործութիւնները չենք կրնար անշուշտ արձանագրել մեր գրական վաստակի գլուխին մէջ :

Սակայն ունինք միջին սերունդին պատկանող գրագէտներ, — անոնք որ 35էն վեր են, — որ կը շարունակեն դեռ հայերէն լեզուով արտադրել արեւմտեան երկիրներուն մէջ :

Իսկ Մերձ-արեւելեան հայ գաղութներուն մէջ մեծ հնարաւորութիւններ կան զարգացնելու մեր գրականութիւնն ու մշակոյթը :

Ճիշդ է, որ տարուէ տարի կը պակսի ընթերցողներու թիւը : Սակայն հայրենասիրական ոգին վառ կը պահուի նոր սերունդին մէջ, ինչ որ մեծ յոյսեր կը ներշնչէ ապագային համար :

Միւս կողմէ քաջալերական երեւոյթ է տեսնել, որ հայ մամուլը անդադար կը բանի Գալիֆորնիայէն մինչեւ Հնդկաստան :

Ամէն օր նոր գրքեր ու թերթեր լոյս աշխարհ կուգան : Իսկ հիները — օրաթերթ թէ պարբերաթերթ — կը շարունակեն անխափան հրատարակուիլ :

Հայաստանի մէջ այնքան թերթեր չեն հրատարակուիր որքան սփիւռքի մէջ :

Հայրենիքի, Բազմավէպի, Հանդէս Ամսօրեայի պէս հաստատուն արմատներ նետած պարբերաթերթեր ունինք :

Չենք յիշեր միւս մեծ ու պզտիկ պարբերաթերթերը, գրական, բժշկական, մանկական, մարզական, հայրենակցական, եւայլն, որոնց թիւը օրէ օր կ'աւելնայ :

Հապա՞ այն բազմաթիւ օրաթերթերը, որոնք բոլոր հայաշատ կեդրոններու մէջ երկար տարիներէ ի վեր լոյս կը տեսնեն անընդհատ ու կ'ապրին շնորհիւ իրենց ընթերցողներուն :

Այդ թերթերու աշխատակիցներն ու թղթակիցները իրենց համեստ բաժինը կը բերեն հայ գրականութեան անդաստանին :

Վերջին 35 տարիներու ընթացքին հայութիւնը տարագրութեան մէջ լիուլի տըւած է իր տուրքը հայ մշակոյթին, մեր պայմաններուն տակ ապրող ուրիշ ազգերու նախանձը շարժելու աստիճան :

Նոյն շրջանին լոյս տեսած հատորները մատենադարաններ կրնան լեցնել :

Ասիկա ցոյց կուտայ հայ ժողովուրդին արտադրելու եւ ստեղծագործելու կամքն ու կարողութիւնը :

Զուտ գրական գործերու կողքին հրատարակուած են հարիւրաւոր բանասիրական, պատմական, ազգագրական, յուշագրական եւ այլ երկասիրութիւններ, որոնցմէ շատեր մեծ արժէք եւ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն :

Հայաստանի պետական Մատենադարանները վերջերս սկսած են փնտռել այդ հրատարակութիւնները, գնահատելով անոնց արժէքը :

Տարագիր հայութիւնը պիտի շարունակէ ստեղծագործել՝ անմար պահելու համար հայ մշակոյթի ճրագը :

Գուրգուրա՛նք նոր սերունդին վրայ : Սիրցնե՛նք ու սորվեցնե՛նք անոր հայ ոսկեղինիկ լեզուն, որպէսզի Սահակէն ու Մեսրոպէն մեզի աւանդ ձգուած այդ թանկագին գանձը անոնք ալ իրենց կարգին փոխանցեն գալիք սերունդներուն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ՊԱՐՊԷ ԿԱԶԱՆ ԵՒ ՇԱՐՄ ԷԼ ՇԷՅԽԸ

*

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ուրբաթ օրուան Ազգաժողովին նիստը կարելի է նկատել պատմական :

Արդարեւ, Իսրայէլի Արտաքին Նախարարը, տիկին Մէյր, յուզումէն խեղդուած ձայնով յայտարարեց թէ Իսրայէլեան բանակը «անմիջապէս եւ ամբողջովին» պիտի պարպէ Կազայի եւ Շարմ էլ Շէյխի շրջանները : Աւելցուց սակայն, որ եթէ Եգիպտոս վերսկսի իր յարձակումներուն, Իսրայէլ ազատ պիտի զգայ ինքնապաշտպանութեան դիմելու՝ իր հասկցած ձեւով : Մասնաւոր պայմաններ չդրաւ թէեւ, բայց յոյս յայտնեց թէ բոլոր նաւերու ազատ երթեւեկը Աքապայէն՝ պիտի ապահովուի :

Ապա խօսք առաւ Մ. Նահանգներու պատուիրակը, Քապոթ Լոճ. իր գոհունակութիւնը յայտնեց իսրայէլեան որոշման համար եւ շեշտեց որ «կը կարծէ թէ» իսրայէլեան բանակներու հեռացումը պիտի ըլլայ «անմիջական եւ առանց պայմանի» : Ապա աւելցուց որ ՄԱԿի դերը ամէնեւին վերջացած չէ այդ շրջանին մէջ, քանի որ Աքապայի ծոցը միջազգային հաղորդակցութեան շրջան մըն է :

«Իսրայէլ եւ Եգիպտոս իրաւունք չունին թշնամական արարքներ կատարելու իրար դէմ». ամերիկեան պատուիրակը խնդրեց Եգիպտոսէն որ «համբերատարութեան եւ գործակցութեան» ոգի ցոյց տայ :

Ֆրանսայի պատուիրակը, Կ. Ժորժ-Փիքօ պնդեց որ Կազայի եւ Շարմ էլ Շէյխի շրջանները պէտք է գրաւուին ՄԱԿի ուժերուն կողմէ, մինչեւ որ կարելի ըլլայ վերջնական կարգադրութիւն մը ընել. եւ երկրորդեց Իսրայէլի Արտաքին Նախարարին այն յայտարարութիւնը, թէ Իսրայէլ իրաւունք ունի ինքնապաշտպանութեան դիմելու՝ Եգիպտական յարձակման մը պարագային :

Եգիպտոսի պատուիրակը, Ֆաուզի յայտնեց թէ ինչ ալ ըլլան ՄԱԿի որոշումները, Եգիպտոս ձեռք չի քաշեր Կազայի եւ Աքապայի վրայ ունեցած իր իրաւունքներէն : Սուրիոյ պատուիրակն ալ յայտարարեց թէ Արաբական Երկիրները միշտ պիտի պնդեն որպէսզի Իսրայէլի դէմ պատժական միջոցներ կիրարկուին :

Ամէնէն վերջը խօսք առաւ ՄԱԿի քարտուղարը, Համըրշոլտ, եւ յայտարարեց թէ Կազան ու Աքապան պէտք է գրաւուին ՄԱԿի ուժերուն կողմէ եւ թէ առանց յապաղելու այդ իմաստով հրահանգներ պիտի տայ զօր. Պըրնսի, որ Մերձ. Արեւելքի մէջ ՄԱԿի բանակներուն ընդհ. հրամանատարն է :

Վիճաբանութիւնները այստեղ վերջ գտան եւ Ժողովը յետաձգուեցաւ երկուշաբթի : Ընդհանուր պատկերն այն է, ուրեմն, որ Իսրայէլ իր բանակները ետ կը քաշէ՝ վստահելով Ազգաժողովին, Մ. Նահանգներու եւ Ֆրանսայի հաւաստիքներուն. Մ. Նահանգներու հաւաստիքները շատ ընդհանուր եւ զուսպ են, մինչդեռ Ֆրանսայի պատուիրակինը՝ շատ աւելի յստակ եւ որոշ :

✕ Այս պատմական նիստէն վերջ Տըլըս երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մ. Նահանգներու արաբական երկիրներու դեսպաններուն հետ : Տեսակցութեան վերջաւորութեան յայտարարեց թէ «խորհրդային քարոզչութիւնը կ'ուզէ այնպէս հաւատացնել արաբական պետութեանց, թէ սերտ կապեր ու գաղտնի համաձայնութիւններ կան Մ. Նահանգներու եւ Իսրայէլի միջեւ», բայց Իսրայէլի համակերպումին ետին ոչ մէկ ամերիկեան «խոստում կամ գիջում» թաքնուած է :

ՄԵԾ ՅՈՒԶՈՒՄ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԷՋ

Իսրայէլի նախարարաց խորհուրդը առանց ընդմիջումի նիստ կը գումարէ : Ժողովուրդը չէր ուզեր հաւատալ թէ Արտաքին Նախարարը ընդունած է իսրայէլեան բանակները ետ քաշել :

Ձախակողմեան տարրերը կը սպառնան հրաժարիլ կառավարական կազմէն : Ծայրայեղները կը պահանջեն նոր ընդհանուր ընտրութիւններ կազմակերպել : Բայց Պէն Կուրիոնի հեղինակութիւնը այնքան մեծ է, որ կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ կառավարական տագնապի մը առաջքն առնել :

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ՍԻՒՆԱԿԸ

Եւրոպական թերթերը, առանց բացառութեան, մասնաւոր սիւնակ մը ունին ընթերցողներու նամակներուն յատկացուած : Լուրջ թերթերու մէջ ընթերցողները կը յուզեն քաղաքական, ընկերային, գիտական հարցեր : Կնոջական հանդէսներու մէջ այդ սիւնակը առաւելաբար յատկացուած կ'ըլլայ այս ձեւի նամակներու .—

« Ես կը սիրեմ — ան զիս չի սիրեր — ի՞նչ խորհուրդ կուտաք ». կամ՝ «ամուսինս կ'ուզէ որ դեղին գոյնի հագուստ մը կարուիմ, իսկ ես կը սիրեմ կարմիրը. ի՞նչպէս ընեմ, որ թէ՛ ան գոհ մնայ եւ թէ ես » :

Այս կարգի նամակներուն պատասխանը շատ դիւրին է. առաջինին կ'ըսեն՝

— Զինք մոռցիր, ուրիշ մը սիրէ :

Երկրորդին կ'ըսեն՝

— Նարնջագոյն հագուստ մը կարել տուր, ամուսինդ կը կարծէ որ վրիպած դեղին է. դուն ալ կը մխիթարուիս մտածելով, որ կարմիրի կը զարնէ :

Հայկական թերթերուն պարագան տարբեր է. ընթերցողները կը գրեն իրենց ցաւերուն մասին — դարման կը խնդրեն. կը նկարագրեն իրենց հիւանդութիւնները — մխիթարութիւն կ'ակնկալեն. կը գրեն նաեւ մա՛նաւանդ՝ ազգին ցաւերուն մասին — դարմաններ կ'առաջարկեն : Կաթողիկոսի, պատրիարքի խնդի՞ր կայ.—

«Եղբա՛յր, ի՞նչ վնաս ունի, ուրիշ մը ընտրեցէք, լմննայ երթայ. նոր ընտրուելիքն ալ հայ քրիստոնեայ չէ՞» :

Շատեր ալ կը յուզուին արդէն իսկ լոյս տեսած յօդուածներու համար : Անցեալները, ընթերցող մը, Եւրոպացիի «Սուտն ու իրաւը» տոմսէն սաստիկ յուզուած, երկար նամակ մը ղրկեր էր : Տոմսին մէջ, ազգին ջոջերը կ'որոշեն ժողով գումարել եւ ի վերջոյ կը յանգին այն եզրակացութեան թէ... ժողով գումարելու պէտք չկայ : Մեր նամակագիրը կը բացականչէ.

— Հա՛յ ժողովուրդ, մեր մտաւորականները կ'ըսեն՝ «ժողով գումարելու պէտք չկայ. երթա՛ք բարի ...» ո՞ւր երթանք. ո՞ւր է մեր վերջը ...

Ի՞նչ պատասխան տաս մարդուն, իրաւունք ունի իրար անցնելու : Խեղճին միակ յանցանքն այն է, որ հաւատացեր է թէ ազգին ջոջերը կրնան օր մը չէ օր մը իբրու քով գալ եւ ժողով գումարել, հոգ չէ թէ որոշելու համար, որ ... ժողով գումարելու պէտք չկայ :

ՇԱՔԷ

ԱՏԷՆԱՈՒԷՐԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՊՈՒԼԿԱՆԻՆԻ

Հինգշաբթի օր հրատարակուեցաւ Ատէնաուէրի մարեշալ Պուլկանինի տուած պատասխանին պատճէնը : Ստորեւ՝ նամակին գլխաւոր կէտերը . 1) Արեւմտեան Գերմանիա պատրաստ է առեւտրական կապ հաստատելու Խ. Միութեան հետ : 2) Ատլանտեան Ուխտին յարելով, Արեւմտեան Գերմանիա որեւէ յարձակողական նկատումներ չունի Խ. Միութեան դէմ : 3) Եթէ Խ. Միութիւնը համաձայնի Գերմանիոյ միացման, ամբողջ գերմանական ժողովուրդին անխառն համակրանքը կը շահի : 4) Արեւմտեան Գերմանիա կը համաձայնի ապազինման ծրագրին, եթէ միւս բոլոր պետութիւնները առաջին օրինակը տան : 5) Խ. Միութեան մէջ վար դրուած գերմանացի ռազմագերիներու վերադարձը մեծապէս կը նպաստէ երկու երկիրներու միջեւ բնականոն յարաբերութեանց ստեղծման :

Որպէս եզրակացութիւն, Ատէնաուէր կը գրէ . «Արեւմտ. Գերմանիոյ կառավարութիւնը բարեկամական սերտ կապեր ունի Արեւմուտքի, Հիւսիսի եւ Հարաւի հետ . շատ ուրախ պիտի ըլլար եթէ նոյն ձեւի յարաբերութիւններ ստեղծուէին նաեւ Արեւելքի հետ : Եւ այս՝ կ'իրագործուի եթէ միացեալ ուժերով աշխատինք ոչնչացնել Գերմանիոյ բաժանման պատճառով յառաջ եկած դժգոհութիւնը » :

ՓՈԽ ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆ ՄԱՐՈՔ ՀԱՍԱՒ

Ուրբաթ օր Մարոք հասաւ Մ. Նահանգներու փոխ նախարարը Նիքսըն : Հարիւր հազարի հասնող ժողովուրդը, փոխ նախագահին ընկերացող թափօրին ճամբուն վրայ, փայլուն ընդունելութիւն մը վերապահած էր Նիքսընի :

Մարոքի կառավարութիւնը 40 միլիոն տոլարի պէտք ունի՝ երկրին տնտեսութիւնը վերականգնելու համար : Կը յուսան որ Մ. Նահանգները այդ օգնութիւնը պիտի ապահովէ իրենց :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Ազգ. Ժողովը Կի Մոլէի վերադարձին կը սպասէ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան մասին վիճաբանութեանց սկըսելու համար :

Վարչապետը, Փարիզ վերադառնալուն պէս պիտի զբաղի ներքին հարցերով : Իսկ Մարտ 14 եւ 15ին պիտի սկսին ալժերիական, միջազգային, տնտեսական, ելմտական եւ ընկերային հարցերու շուրջ վիճաբանութիւններ : Շատ հաւանական է, որ այս հարցերու սպառումէն վերջ վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջէ :

✕ Վերջին օրերու ձերբակալութիւններէն վերջ, կարելի է ըսել թէ Ալժերիոյ Ազատագրութեան Ազգ. Ճակատի այն թեւը, որ կը գործէր Ֆրանսայի մէջ, բոլորովին կազմալուծուած է : Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ հետապնդել եւ ձերբակալել կասկածելիները :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսիլիոյ Պուլվար Օտտօ - Լա Վիքթ - Սէնթ Անթուան շրջանի յանձնախումբին հանգանակութիւնը : (Ցանկը տեսնել Դ. էջ) 17.500 ֆրանք :

ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

12 տարի խորհրդային աքսորավայրերու մէջ մնալէ վերջ, ուրախութեամբ կ'ողջունենք Կարօ Ղազարոսեանի վերադարձը Փարիզ :

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

●

Բառացի՝ կը նշանակէ «դնումն ձեռաց ի վերայ իրիք»:

Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ չատ կը հանդիպինք այս բացատրութեան, որ կը վերաբերի հնաւանդ արարողութեան մը, այժմ եկեղեցական:

Ըստ Հնգամատեանին՝ սովորութիւն էր ձեռքը դնել ոչ միայն մարդոց, այլ եւ անասուններուն գլխուն վրայ: Ծագումով եգիպտական, այս արարողութեան հիմնական միտքն է ոգեկան անցքը, — փիլիսոփայութեան պատմութեան մէջ՝ հոգեփոխութիւն կը կոչուի հին վարդապետութիւն մը, որ կը դաւանի թէ հոգին բնակափոխութիւն կը կատարէ, այսինքն բնակարան կը փոխէ, երբ հող մտնելու կը դատապարտուի մարմինը: Այս ամբողջական բնակափոխութիւնն է որ, կատարուելով առանց միջնորդի, կը կոչենք աւանդել՝ երբ հոգին կը լքէ մարմինը, կը ճամբորդէ(*) միջոցին մէջ, ի վերջոյ կ'ընտրէ իր նոր բնակարանը: Բայց հոգին կը կատարէ բնակափոխութիւն մը եւս, այս անգամ մասնակի եւ ի կենդանութեան մարմնոյն, անձէ անձ՝ համաձայն կրօնական արարողութեանց:

Ոգեկան անցքի այս գաղափարը ծանօթ է խորհրդանշանական, ծիսական եւայլ կարգի արարողութիւններով, որոնց հետքերը կամ վկայութիւնները կը մնան հին լեզուներու մէջ, ինչպէս օրինակ՝ համբոյր բառը, մեր լեզուին մէջ,— արդարեւ, սկզբնաբար սեռային իմաստ չունէր համբոյրը, այլ արարողութիւն մըն էր, որ շունչով — մասնիկ մը հոգիէն — կը շաղուէր անձերը, կ'աստիճանաւորէր: Եւ վերջապէս ի՞նչ կը նշանակէ «յանձն առնուլ», — արդի բանապաշտ իր իմաստէն անկախ՝ ստուգաբանօրէն կը նշանակէ «ընդունիլ իր անձին մէջ», ինչպէս օրինակ ոգին՝ որ, մեկնելով անձէ մը, կ'ընդունուի այլ անձի մը մէջ:

Համաձայն փիլիսոփայական հին տեսութեանց, հոգին կամ ոգին (տեղը չէ բացատրելու այս երկու բառերուն տարբերութիւնը) իր մասնաւոր բնակարանն ունէր մարդկային մարմնոյն մէջ, — ոմանք լեարդին մէջ կը դնէին հոգին, իսկ ուրիշներ՝ սրտին մէջ (կարելի է բազմաթիւ վկայութիւններ բերել մեր ժողովրդական երգերէն), եւ դեռ կան որ արեան մէջ կը դնեն (արիւն խմելու աւանդութիւնները, վերլուծումի անսպառ նիւթ), վերջապէս կը դնեն երիկամներուն մէջ, աչքերուն մէջ (**), ստոծանիին մէջ (Հոմերոս), նոյնիսկ մազերուն մէջ (Սամսոն):

Կը թողում չատ հետաքրքրական այս նիւթը, ինչպէս եւ հոգիին ձեւաբանութիւնը, մանաւանդ ինքնատեսութեան(***) երեւոյթը, որ կը կոչուի հէօթօսքոփի:

Մեր նպատակն է ներկայացնել հոգիին անցքը անձէ անձ՝ ինչպէս կը հաւատային հինները, ու մասնաւորաբար հոգիին անցքը՝ ձեռնադրութեամբ:

Ըստ Աստուածաշունչ Մատեանի մեկնիչներուն՝ ձեռնադրութիւնը ծիսական գործողութիւն մըն է, որով ինխսիէ մարդ մը կրնայ.

1.— Իր նկարագիրը փոխանցել ուրիշ մարդու մը կամ որեւէ անասունի, այլ խօսքով անձնափոխութիւն կատարել, այսինքն իր բարոյական անձնաւորութիւնը փոխադրել ապրող այլ էակի մը մէջ: Այս ձեւով, ձեռքը զոհին գլխուն վրայ դնողը անասունին կը փոխանցէ իր բոլոր մեղքերը. «Դիցէ զձեռն իւր ի վերայ գլխոյ ընծային՝ յընդունելութիւն նմա առ ի քաւելոյ վասն անձին իւրոյ» (Ղեւտ. Ա. 4): Նմանօրէն, Իսրայելացիները նոխազ մը կ'առնէին, որու գլխուն վրայ դնելով ձեռքերը՝ քահանայապետը կը թուէր իր ժողովուրդին գործած բոլոր անօրէնութիւնները, այսպէսով գործուած բոլոր այդ մեղքերը կը նետուէին նոխազին վրայ, զոր կը հալածէին մինչեւ անապատ՝ ուր կը լքէին, որպէսզի սատկէր այնտեղ Իսրայելացիներուն մեղքերուն հետ (Ղեւտ. ԺԶ. 21):

2.— Իր զօրութիւնը փոխանցել ուրիշ անհատի մը, այլ խօսքով անձնափոխութիւն կատարել, այսինքն իր բացառիկ կարողութիւնը տալ ուրիշ մէկուն: Այս ձեւով, ձեռքը ընտրեալին վրայ դնողը այս վերջինին կը փոխանցէ ինխսիաինոն իր կարողութիւնը, «Առ դու քեզ զՅեսու, եւ դիցես զձեռս քո ի վերայ նորա» (Թուոց. Իէ. 18):

Այս վերջին վկայութիւնը չատ հետաքրքրական է թարգմանութեան բաղդատութեան տեսակէտով: Հակասութեամբ մը, որ յատուկ է Հրէից այս վկայարաններուն, Աստուած կը մատնանշէ Յեսուն, «զայր յորում գոյ Հոգի», արդէն ինխսիէ, Մովսէսի հրամայելով ձեռնադրութիւն կատարել՝ Յեսուի տալու համար ինչ որ տուած է իրեն իբրեւ ինխսիաինոն. «Առից ի Հոգւոյդ որ ի քեզ է»: Եւ այսպէս, Մովսէս, փոխանորդ կամ յաջորդ կարգելու համար Յեսուն, ձեռքերը կը դնէ գլխուն վրայ եւ կը փոխանցէր կարողութիւնը (ինխսիաինոն):

Եւ հիմա թարգմանութիւնը:

Մեր աշխարհաբար Մատեանը կը գրէ. «Եւ իր ձեռքերը անոր վրայ դնելով՝ անոր պատուէր տուաւ, ինչպէս որ Տէրը Մովսէսին ձեռքովը խօսեր էր» (Թուոց. Իէ. 23):

Գաղղիերէնին պարբերութեան պաշը, ձեռքով խօսիլ գտած եմ նաեւ այլ տեղ մը. «Միթէ Տէրը միայն Մովսէսին ձեռքո՞վը խօսեցաւ. չէ՞ որ մեր ձեռքովն ալ խօսեցաւ» (Թուոց. ԺԲ. 2):

Գրաբարը. «Եւ եդ զձեռս իւր ի վերայ նորա, եւ արար զնա յանձն՝ որպէս պատուիրեաց Տէր Մովսէսի»:

Օտար թարգմանութեանց, ինչպէս ղըբարարի մէջ՝ ջնջած են ձեռքով խօսիլ բացատրութիւնը, ո՛վ գիտէ, թերեւս խորհելով որ ունի միայն միջոցաւ նշանակութիւնը: Վոլկէ, եբրայերէնին աւելի հարազատ, կը գրէ. «Փառ լ'օռկան տը Մոյիզ»:

Սխալ է մերժել որ Մովսէսի ձեռքով խօսիլը կամ փառ լ'օռկան տը Մոյիզը ձեռնադրութենէն տարբեր իմաստ մը ունենայ: Ուշադրութեան արժանի ուրիշ կէտ մըն ալ կայ: Հոն ուր մեր գրաբարը կը դնէ «արար զնա յանձն», ֆրանսերէն կարգ մը թարգմանութիւններ կը գրեն իլ լ'էնսթալլա, իլ լ'էնսթիթիւէ կամ լիւի տոնա սէ զ'էնսթրիւքսիոն: Այստեղ եւս պէտք է խորհիլ ձեռնադրութեամբ տրուած ինխսիաինոնին մասին,— պատուէրի հարց չկայ այստեղ, այլ միայն հաստատում մը թէ ձեռնադրեալը լեցուած էր այն ոգեկան ուժով, անձնափոխութեամբ, որ միակ նպատակն է ձեռնադրութեան:

Ձեռնադրութեան այս նշանակութիւնը բացատրելէ ետք, յաջորդով՝ կարգ մը ծանօթութիւններ եւս ձեռքին մասին, «անգիտաց անպէտ», ինչպէս կ'ըսէ Ամիրտովլաթ, կատարելու համար վերջնական լուսաբանութիւնը «գործս ձեռաց մերոց» աղօթքին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ըստ հայկական աւանդութեանց, մահէն ետք՝ հոգին կը թռի դէպի Երուսաղէմ, ուր կը հանգչի 40 օր, յետոյ կը ներկայանայ Աստուծոյ դատաստանին:

(**) Մասնաւորաբար բիբերուն մէջ, ուր կը ցոլայ «փոքրիկ մարդ մը», այս պատճառով՝ բիբը կոչուած է մանկիկ (պէպէք), կարգ մը ժողովուրդներու մօտ (պարսիկ, արաբ, թուրք):

(***) Այս երեւոյթին ծանօթ էր Արիստոտէլ, բայց մանաւանդ Փասքալ: Գրականութեան մէջ՝ այս մասին նիւթեր կուտան Կէօթէ, Մոփասան, Հոֆման, Տոսթոյեւսքի:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԶԷՆՔԻ ՏԱԿ»

(Հեղինակ՝ Արամայիս Սրապեան)

●

Մեր գրականութեան նախասիրած նիւթերէն տարբեր նիւթ մը մշակած է Արամայիս Սրապեան, այդ պատճառով ալ «Զէնքի տակ» խորագրով իր գիրքը թարմութիւն կը բերէ:

Արամայիս Սրապեան կը պատմէ վերջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ իր տեսածն ու ապրածը՝ որպէս իտալիոյ բանակին կռուողներէն մէկը:

Բազմաթիւ են եւրոպացի հեղինակները, որոնք կ'ուսումնասիրեն եւ հոգեբանօրէն կը վերլուծեն, հիթլերական սերունդներուն ապրած ողբերգութիւնը եւ ողբերգութիւնը: Սակայն քիչ է թիւը անոնց որ կ'անդրադառնան թէ որքան աւելի դժուար եղած է պատերազմը Փաշական սերունդներուն համար: Անոնք ցնծուն յաղթանակներուն փառքը եւ քաջալերանքը չունեցան, բայց պատերազմական բոլոր դառնութիւնները եւ դժուարութիւնները ճաշակեցին: Պայքարեցան եւ զոհուեցան, սակայն արհամարհանքի եւ ծաղրի միայն արժանացան: Այս տեսակէտէն չատ հետաքրքրական վկայութիւններ կը բերէ Արամայիս Սրապեանի «Զէնքի տակ» գիրքը:

Այս պատմութեան երիտասարդ հայ հերոսը, Վիչենցոն, նոր աւարտած է բժշկութիւնը եւ կը փորձէ քաղաքի մը մէջ հաստատուիլ, երբ կը կանչուի զէնքի տակ: Պատերազմի չորս տարիներուն կը կռուի անդադար: Կ'անցնի մէկ երկրէն միւսը, մէկ ճակատէն միւսը, չփման մէջ կը մտնէ ամէն տեսակի թշնամիներու եւ զէնքերու հետ: Այսպէսով մենք կը ծանրանանք Փաշական բանակի զինուորին եւ զեկավարին, առանց հոգեբանութեան, հայրենասիրութեան, համոզումներուն, նաեւ դժգոհանքին եւ ընդվզումներուն: Կը ծանօթանանք մանաւանդ այն դժնդակ պայմաններուն, որոնց տակ կռուած են անոնք, անբաւարար զէնքերով, մթերքով, զգեստաւորումով: Կռուած են ոչ միայն մարդկային այլեւ բնական թշնամիներու դէմ:

Հատոր մըն է այս ապրուած վկայութիւններով, նպատակը դատել կամ դատապարտել չէ, այլ լուսաբանել եւ պարզապէս պատմել: Հետաքրքրականն այն է որ այս իտալական զօրաբանակի կեանքին մէջ, այս համաշխարհային կռուադաշտերուն մէջ, յանձին մեր հայ մարտիկին՝ ներկայ է նաեւ Հայոց ազգը իր պատմական փառքով, հերոսական մարտնչումներով, դեռ չաւարտած դատով եւ մանաւանդ մշակոյթովն ու բանաստեղծութիւնով: Անոնք բոլորը զնդապետ բժիշկ Վիչենցոյին հոգիին եւ մտքին մէջ նստած են: Այս հարցերու մասին կը խօսի ընկերներուն, ընկերուհիներուն նաեւ գեղեցիկ լեռներուն ու ինքն իրեն հետ: Կը խօսի ողեւորութեամբ եւ համոզումով, պաշտամունքով եւ հաւատաւոր հիացումով: Վհատութեան, տխրութեան, հիասթափի յուսահատութեան կամ կասկածամտութեան ոչ մէկ ստուեր:

Գրականութեան սիրահար մըն է արդէն մեր հերոսը: Առիթ մը չի փախցներ յիշելու համար Հիւկօն, Լամարթինը, Շաթօպրիանը, Պայրընը, Տ'Անունցիոն, Մորէսոը, Ափոլլինէրը եւայլն, ու առանց հաւասար, նոյն հիացումով եւ առաւել ոգեւորութեամբ՝ Դուրեանը, Մեծարենցը, Ալիշանը եւ ուրիշներ: Եթէ նոյնիսկ հոգե-

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՅՈՒՇԵՐԸ

●

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

Յաջողեր էինք գտնել ողբացեալ Հրաչի (Հ. Թիրեաքեան) թուղթերը, հաստափոր կապոց մը, ուր կը գտնուէր նաեւ իր ինքնակենսագրութիւնը: Ուրիշ տեղ մը գըտանք այլապէս չահեկան փաստաթուղթեր:

Ինչ որ պատմական արժէք ունէր, փոխադրեցինք օտար հաստատութեան մը, յետոյ արտասահման, մնացեալը փճացուցինք:

Այս առթիւ, յաճախ կը յիշէի Մուշի Գեղամին մէկ խօսքը:

Անգամ մը Մառին ղրկած էի իրեն, կարգ մը հարցումներ նշանակելով եւ պատասխանը խնդրելով գրաւոր, որպէսզի նամակաբերն ալ չիմանայ:

Ողբացեալ երեսփոխանը մերժած էր, մօտաւորապէս հետեւեալ բացատրութիւնը տալով.

— Արկածը մէկ անգամ կը պատահի: Ես 30 տարի քարտուղար եղած եմ Մշոյ Առաջնորդարանին, եւ զանազան յեղափոխական գործեր կատարած եմ, բայց կարելի եղածին չափ զգուշացած եմ գիրէ, թուղթէ: Եթէ Շ.ը կը համաձայնի, քեզի կը յայտնեմ հարցումներուն պատասխանը, գնա պատմէ:

Թաքստոցէս հեռանալէ քիչ առաջ, թերթուղթեր խօսքեր փոխանակուեցան յուշատետրը տանելու — չտանելու մասին, երկու-երեք ընկերներու հետ, որոնք մնաք բարովի եկեր էին: Զղեցի սեղանին վրայ, փափաքելով որ Մառի բերէ եւ Վլատիմիրին յանձնենք:

★

Եւ ահա Վլատիմիրին հետ քով քովի, մասնաւոր տան մը մէջ, ուր ժամադիր եղեր էինք (1916 Մարտ 16, ժամը 3-4):

Միայն քանի մը կիներ կային: Ծերուկը, զոր առաջին անգամ կը տեսնէի, անցագիրը ցոյց տուաւ եւ ուրախ - զուարթ կրկնեց հաւաստիքները.

— Հոգ մի ընէք, ես իմ ձեռքովս պիտի տանիմ, զաւկիս պէս պիտի նայիմ (Թուրքերէն):

Մառին բերած էր յուշատետրը, թուղթի մը մէջ փաթթուած: Քիչ մը վարանելէ յետոյ, յանձնեցինք Վլատիմիրի, որ առաւ եւ կուրծքին մէջ տեղաւորեց մեծ գուրգուրանքով:

Կէս ժամ խօսակցելէ յետոյ, հրաժեշտ առինք բոլորէն: Նախ Վլատիմիր վար իջաւ սանդուղէն եւ դուռը բանալով, աչք մը նետեց փողոցը, յետոյ խնդրեց որ ես ալ իջնեմ:

Եւ ճամբայ ինկանք, ան՝ իր պուլկարական հագուստ կապուստով, իսկ ես՝ իր բերած «փափախը» գլխուս եւ վերարկուն կոնակս: Ակնոցս ալ հանած:

Բանկալթիի կողմնակի փողոցէն անցած ատեն, փափաք մը ունեցայ Սամուէլին հանդիպելու, բայց տունը չէ՛ր գիտեր:

Երբ հասանք Թաքսիմի Ֆրանսական հիւանդանոցին առջեւ, Վլատիմիր պահ մը քովէս բաժնուեցաւ, քիչ անդին կեցած մէկը տեսնելու համար: Եկաւ յայտնեց թէ իր տղան է, դիտմամբ հոն դրած էր, հսկողութեան համար... (Շատ ուշ իմացանք որ տղան ալ գաղտնի գործակալ էր):

Ճամբան քանի մը տուփ գլանիկ առինք, եւ խօսակցելով դէպի Ղալաթիա կ'իջնէինք, երբ Վլատիմիր հարցուց թէ կ'ուզե՞մ փոխել քովս եղած ոսկեդրամը, որպէս զի չզրաւեն:

(Օրէնքով արգիլուած էր հինգ հնչուն ոսկիէն աւելի փոխադրել):

Պայմանաւորուած քան ոսկիէն հինգը վճարած էի արդէն, մնացեալ 15էն տասը առնելով, ինծի տուաւ պուլկարական թղթադրամ, իսկ հինգը մնաց քովս:

Միեւնոյն ատեն պայմանաւորուած էինք որ անցագրի գործողութիւնները կատարելէ յետոյ, ինքը պիտի երթար պայուսակս բերելու: (Երկու աղջիկներ պիտի ձգէին մօտիկ տեղ մը, ուրկէ պիտի առնէր):

Այդ նոյն աղջիկները պիտի գային քարափ, Վլատիմիրէն ստուգելու չոգենաւ մտնելս:

Վերջապէս հասանք Ղալաթիոյ Սալօնը:

Իր ըսածին պէս, մարդ - մարդասանք չկար: Անցագրի կէչէն գացինք: Վլատիմիր ներկայացուց զիս իբրեւ իր եղբօրորդին: Պաշտօնեան հարցուց, գրեց եւ վերջացուց:

Վլատիմիր անցագիրը գրպանը դնելով, անկիւն մը քաշեց եւ սկսաւ խօսիլ ճամբորդութեան մասին: «Վաղ առտու կը հասնինք»: Յետոյ պատուիրեց հինգ վայրկեան սպասել, որպէսզի երթայ պայուսակը բերէ եւ քիչ մըն ալ ուտելիք առնէ:

Մինչ դէպի քարափ տանող դուռը կը յառաջանայի, չոգենաւը փնտռելու համար, մէկը կանչեց ետեւէս:

— Էֆէնտի, կը հաճի՞ք քիչ մը ներս գալ:

Ժամանակ չունեցայ աւելի յառաջանալու, դէպի ծով...

Պաշտօնեան (սիվիլ) թեւէս բռնելով առաջնորդեց դէպի Սալօնին յարակից սենեակը, դուռը փակեց եւ հարցուց.

— Ոսկեդրամ ունի՞ք: Գիտէք որ արգիլուած է հինգ ոսկիէն աւելի տանիլ:

Հանեցի քովս մնացած հինգ ոսկին, մինչ պաշտօնեան կը փափսր.

— Քէլէփչէի կէթիրին (ձեռնակապը բերէք):

Եւ կապելով թեւերս, հարցուց.

— Անունդ ի՞նչ է:

— Նիքոլա Տիմիթրեւ:

(Շար. 10)

բանօրէն ճիշդ են այս գրական մտարերումները, պէտք եղած արուեստով չեն շաղախուած նիւթին հետ եւ արհեստական չեշտ մը կը կրեն, «շատ բան գիտնալը ցոյց տալ ուզողի» տհաճոյ եւ անճիշդ տպաւորութիւնը կը ձգեն: Բարեբախտաբար այս գեղումները քիչ տեղ կը գրաւեն, ապա թէ ոչ, որոշ գլուխներ՝ «որո՞նք են ձեր նախասիրած հեղինակները» նիւթին շուրջ աւարտական շարադրութիւնները պիտի յիշեցնէին: Բայց երբ հեղինակը մէկդի կը ձգէ բանաստեղծական միջազգային ոգեկոչումները եւ կը պատմէ գէնքի դէպքերուն եւ գէնքի ընկերներուն մասին կամ կ'անցնի Թնդանօթին գլուխը եւ կը նկարագրէ ռազմադաշտը, ռումբերու, գնդակներու, օդանաւերու ահաւոր բախումը: Երբ կը քալէ լեռներէն ու գիւղերէն, կը խօսի Ալպանիոյ կամ Մոնթենեկրոյի բնակիչներու եւ բնութեան մասին: Երբ կը պատկերացնէ բանակային կեանքին հոգերը, վտանգները, կատակներն ու սիրային արկածները: Երբ կը նկարագրէ վէրքերը, վախերը, չարչարանքն ու քաջութիւնը, յուսալքումն ու նահանջը, ցուրտը, ցեխը, սարսափելի մահը՝ մարդոց եւ անասուններուն, Արամայիս Սրապեան կը դառնայ վարպետ պատմող մը: Ոճը, աւելորդ թեւաբախումներէն եւ բացականչութիւններէն թեթեւցած, կը հոսի բնականօրէն, կը դառնայ ճշգրիտ, անկեղծ եւ տպաւորիչ:

«Զէնքի տակ» գիրքը առողջ հոգիով եւ մտքով Հայու մը գրուածքն է: Գիտակից եւ արի կեցուածքով մէկու մը, եւ մանաւանդ ազատ հայ մարդու մը գրուածքն է: Գրական տեսակէտէ չարք մը պակասութիւններ կան: Ասոնք առհասարակ չզսպուած եռանդի մը հետեւանք են, չչափաւորուած առատաբանութեան արդիւնք են: Սովորական ընթերցումի առեն թերութիւնները եթէ տանելի կը թուին, որովհետեւ Արամայիս Սրապեանին գրիչը օժտուած է հրապուրիչ յատկութիւնով մը որ է՝ Թափը:

Գրողներ կան, որոնք ոճի արուեստագէտներ են: Իրենց անձնական ոճով մթնոլորտ կը ստեղծեն եւ անով թափ եւ թըռիչք կուտան յօրինուածքին: Մինչդեռ «Զէնքի տակ» գրուածքին վարակիչ եռանդը, աշխոյժը, արդիւնք չեն փնտռուած, մշակուած եւ մտածուած արուեստի մը, այլ նկարագրի ինքնաբուխ արտայայտութիւն են: Այս կենսաչող թափը, պատկերացուած դէպքերու եւ տիպարներու ներսէն դուրս կը ժայթքի: Մարմնի, մտքի մաքառումներէն, հոգիի ձըգտումներէն, կեանքի շարժումներէն յառաջ կուգայ, նաեւ սիրելու, վարուելու, զոհուելու ձեւերէն: Բայց ամէնէն աւելի հետեւանք է յարատեւ առաքինութեան մը, զոր սրտի՛ երիտասարդութիւն կը կոչենք: Ասիկա գրքին հերոսներուն ըլլալէ առաջ՝ հեղինակին բնածին յատկութիւնն է:

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԱՌԱ ՊԵՐՆԱՐԻ ԿԵԱՆՔԸ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԾՈՒԻ

Շարժանկարի արտադրիչները տենդագին փնտռտուքի մէջ են. կը փնտռեն կարող դերասանուհի մը, որ պաստառին վըրայ մարմնաւորէ «Մեծն Սառան»:

Դերասանուհիէն աւելի, սակայն, կարեւորը այնպիսի բեմադրիչ մը գտնելն է, որ կարենայ շարժանկարին մէջ վերստեղծել Սառա Պերնարի անձին եւ թատրոնին շուրջ գոյութիւն ունեցած մթնոլորտը:

Ուրիշ ոեւէ մէկը, որ ապրէր Սառա Պերնարի նման, խաղար անոր նման, կըրնար ծիծաղելի դառնալու վտանգին ենթարկուիլ: Ամէն բան ներելի էր Սառային, բայց զինքը մարմնացնող շարժանկարի դերասանուհին պիտի կարենա՞յ արդեօք պարտադրել այն յարգանքն ու հիացումը, որ կը պարուրէին բուն Սառային իւրաքանչիւր շարժումն ու ձայնի ելեւէջը:

19րդ դարու հասարակութիւնը տարբեր ըմբռնումներ ունէր թատրոնի մասին: «Սառա Պերնար այնքան լաւ կ'արտայայտէ Բանաստեղծութիւնը, որ նոյնիսկ եթէ լուռ եւ անշարժ կանգնի, իր լռութիւնն ու անշարժութիւննիսկ որոշ կշռոյթ մը ունին». Թէոտոր տը Պանվիլլի այս խօսքը, 1873ին գրուած, կրնայ ծիծաղելի կամ առնուազն չափազանցուած նկատուիլ այսօր. բայց փաստը այն է, որ Սառա Պերնարի արուեստն ալ, որ «աստուածային» կը նկատուէր 19րդ դարուն, գուցէ միայն «լաւ է, գէշ չէ»ի մը արժանանար բոfն' բոլի մեր դարուն:

Ցամենայն դէպս կ'արժէ փորձ մը կատարել եթէ ի հարկէ գտնուին այդ կարողութիւնն ունեցող բեմադրիչն ու դերասանուհին, որոնք կարենան յաւերժացնել Սառա Պերնարի «աստուածային»ի համբաւը:

ՇԱՀԵԿԱՆ ԹԵԶ ՄԸ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ

Աշխարհի չափ հին նիւթ մը, երիտասարդ վարդապետ մը, ամպիոնի մը ետին շարուած հինգ խստադէմ փրոֆէսէօրներ, փոքրիկ ամփիթատրոն մը Սորպոնի մէջ, հետաքրքիր ունկնդիրներու հոծ բազմութիւն մը. այս՝ հարցին արտաքին կողմն է:

Այս բոլոր անձերը հաւաքուած են լսելու համար երիտասարդ վարդապետին աւարտական ճառը՝ (թեզ) «Սիրոյ եւ մահուան փոխ յարաբերութիւնները» նիւթին շուրջ:

Հին յոյն թատերագիրներէն մինչեւ Ժան Անույ, առանց մոռնալու մարդկութեան սկիզբէն ի վեր գոյութիւն ունեցող առասպելները, փիլիսոփայական ստեղծագործութիւնները, մարդկային ողբերգութիւններն ու լրագիրներու մէջ տպուած «ոճիր - արկած»ները մի առ մի կը տողանցեն, կուտան իրենց վկայութիւնը բերելու եւ օգնելու երիտասարդ վարդապետին, որ սէրը, ըլլա՛յ երջանիկ թէ դըժբախտ, անբաժանելի է մահէն:

Փրոֆէսէօրները համաձայն չեն վարդապետին հետ: Սորպոնի խստադէմ փրոֆէսէօրները, թերեւս երկար տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, ձայն կը բարձրացնեն սէրը պաշտպանելու համար: Ճիշդ է, իրենց դիմացինը վարդապետ է, բայց վերջապէս, քանի որ ընտրած է սիրոյ հետ կապ ունեցող թեմա մը, պարտականութիւն կը սեպեն այդ երիտասարդին բացատրելու թէ սէրն ու մահը նոյն բանը չեն, ի վերջոյ իրենք մազ ու մօրուք ճերմկցուցած են կեանքի մէջ. որոշ փորձառութիւն ունին:

Ներկայ հասարակութիւնը, ականջ կտրած, բառ մը իսկ չուզեր փախցնել փոխասացութիւններէն:

Վերջաւորութեան, ամէն մարդ գոհացում կը ստանայ. վարդապետը փոքրիկ զիջում մը կ'ընէ. փրոֆէսօրները՝ նմանապէս. աւարտաճառը կ'ընդունուի. ժողովուրդը կը ծափահարէ:

Մարդկային կատակերգութիւնը, սէրն ու մահը, ըլլա՛ն միասին, ըլլա՛ն առանձին առանձին, իրենց ճամբան կը շարունակեն:

ՄԵԾ ՄԱՐԴՈՑ ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Վերջերս Սաշա Կիթրի շարժանկար մը պատրաստած էր՝ «Ոճրագործներն ու Գողերը» անունով: Թերթ մը, քննադատելով շարժանկարը, կը գրէր թէ նիւթը նոր չէ, մերձեցման կերպը հնադարեան է:

— Հասկցայ, կ'ըսէ Սաշա Կիթրի. յաջորդ անգամ երբ սպիտակ պաստառին համար նիւթ մը պատրաստեմ, պիտի ջանամ մէջը պարի տեսարաններ մտցնել եւ ստորագրել՝ Շա - չա - չա Կիթրի ...

× «Սրամիտ մարդը յաճախ այն անձն է, որ զօրաւոր յիշողութիւն ունենալով, յիշողութիւն չունեցող խօսակիցներու հետ գործ ունի» կը սիրէ կրկնել Սամըրսէթ Մօմ:

× Սամըրսէթ Մօմ փորձառու խրատներ կուտար սկսնակ գրողի մը, որ կը նախընտրէր բերանացի պատմել իր վէպերը քան գրի առնել զանոնք.

— Ուշադրութիւն ըրէք. փայլուն խօսող մի՛ ըլլաք. լաւ պատմողները յաճախ շատ գէշ գրագէտներ կ'ըլլան: Ուղեղէն մինչեւ լեզու երկարող ճամբան շատ աւելի կարճ է քան գլուխէն մինչեւ գրիչ երկարողը. այնպէս որ, մինչեւ գրիչին ծայրը հասնիլը, միտքերը յաճախ կը ցրուին:

ԵՐԿՈՒ բարեկամուհիներ կը խօսին.

— Ես սակաւապէտ եմ, կ'ըսէ մէկը: Կեանքէն միայն կ'ուզեմ ամուսին մը, որ զիս սիրէ եւ զիս հասկնայ:

— Միայն այդքա՞ն, կը հարցնէ միւսը:

— Միայն այդքան: Սա տարբերութեամբ որ, այդ մարդը միլիոնատէր ըլլայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Դարի փոշին յօնքերին —
Սարի վրայ մի մառուռ,
Ասես ընկել է վերից,
Անրջում է լուռ:

Ու ննջել է դարերով,
Միտք է անում նա մենակ,
Ամպը ճակտին, անխռով,
Ժայռերը յենակ:

Սարի լանջին գանգրահեր —
Հօտն է հանդարտ մակաղել,
Կոյս են բռներ իրար հետ —
Լեռները ահեղ:

Կոյս են բռնել, թռոից - թռո,
Կռւում են, չեն վհատում,
Որպէս նրանց շունչը գոռ —
Ամպն է որոտում:

Մարտնչում են իրար դէմ,
Բարձրացել են, ճայռում խէթ,
Ցից ժայռերը՝ սուր նետեր,
Ջրերը՝ աղեղ:

Որպէս ահեղ դատաւոր,
Միշտ ազդեցիկ ու կայուն,
Նրանց կռուին դարաւոր —
Մասիսն է նայում:

Արածում է լուռ հմայում,
Ու զալարւում խոր վշտով,
Որպէս կարօտ մնայուն
Անցնում է պղտոր:

Հրազդանը սանցարձակ
Նոր գազաքներ է փնտռում,
Որպէս մօրը մոռացած —
Անհանգիստ մտրուկ:

Սեւանի աչքն է սառել —
Ճամբաների հեռաւոր
Հպարտութեամբ առաւել,
Թեւել վիրաւոր:

Լեռները բիլ ու արծաթ,
Մերթ էլ ձուլուած պղնձից,
Վրձնում է համարձակ —
Արփան՝ եերմակ ձի:

Արեգակն է իր անբիծ,
Դիօշը վեր ծածանում,
Ուռիները գետափին —
Թեշի են մանում:

Ցուցահանդէս է բացել
Արարատեան դաշտը շէն,
Հարսի կրծքի պէս լցրել —
Այգիները շէկ:

Պատուանդանին իր՝ խրոխտ,
Որպէս կախարդ դիրիժէօր,
Կեանքի համերգն է վարում —
Երեւանը նոր:

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆ

ԱԳՌԱՒՆԵՐՈՒ ԱՐՔԱՆ

(ԿԱՄԲՈՆԵԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

— Կանաչ Մարդ, երեք աղջիկներէդ մին կ'ուզեմ կնութեան:

— Ագռաւներու Արքան, պիտի ունենաս իբրեւ կին իմ երրորդ աղջիկս:

Ագռաւներու Արքան անմիջապէս վերադարձուց Կանաչ Մարդուն աչքին լոյսը, եւ գոչեց.

— Քուա՛ք, քուա՛ք, քուա՛ք, ըսէ խօսեցեալիս որ վաղը արշալոյսին, պատրաստ գտնուի իր քօղով, ճերմակ շրջազգեստով եւ հարսանեկան իր թագով:

Հետեւեալ օրը, արշալոյսին, երկինքը սեւ էր ագռաւներու երամով մը: Կանաչ Մարդուն տան առջեւ սեւակնիկ թըռչունները սկսան պատրաստել խորան մը հարսանեկան խորհուրդը կատարելու համար: Խորանին առջեւ կանգնած էր Ագռաւներու Արքան ձիւնի նման սպիտակ հագուստ մը հագած: Երբ ամէն բան պատրաստ եղաւ եւ բոլոր մոմերը վառուեցան, կրօնաւոր մը, չես գիտեր ուրկէ՞ եկած, յառաջացաւ զգեստաւորուած, կատարելու համար պսակի խորհուրդը:

Երբ վերջացաւ արարողութիւնը, կրօնաւորը հեռացաւ ճիշդ այնպէս ինչպէս եկած էր: Արքան միշտ անշարժ, կանգնած էր իր տեղը:

— Առաջնորդեցէք կինս իր հօրը մօտ, հրամայեց յանկարծ Արքան:

Առաջնորդեցին կինը իր հօրը քով եւ իր կարգին Ագռաւներու Արքան մօտենալով Կանաչ Մարդուն, ըսաւ անոր.

— Պահէ՛ քու քովդ աղջիկդ մինչեւ ցերեկ: Այդ պահուն, իմ ագռաւներս պէտք եղած հրահանգները ստացած պիտի ըլլան արդէն, առաջնորդելու համար նորահարսը դէպի իմ երկիրս:

Եւ թռելով անյայտացաւ երկինքին մէջ:

Ցերեկին, կինը պատրաստ կը սպասէր իրենց տան սեմին:

— Մնաս բարով Հայր, մնաք բարով քոյրերս: Կը թողում հօրենական տունս եւ կը մեկնիմ դէպի անծանօթ աշխարհ մը: Այլեւս երբեք, երբեք չեմ վերադառնար:

Ագռաւները իսկոյն առին Թաղուհին իրենց թեւերուն վրայ եւ սլացան ամպերուն մէջ: Կտրելով կապոյտ եթերին անսահման տարածութիւնները, իրիկնամուտին արդէն անցած էին 3000 մղոն ճամբայ մը:

Թաղուհին հասած էր իր դղեակին դռներուն առջեւ:

— Շնորհակալ եմ, սիրելի ագռաւներս, ըսաւ Թաղուհին իր հպատակներուն: Երբեք պիտի չմոռնամ այն ծառայութիւնը, որ մատուցիք ինծի: Այժմ, գացէք ընթրեցէք եւ հանգստացէք: Խաղաղ քուն մը ձեր արդար իրաւունքն է:

Ագռաւները մեկնեցան եւ Թաղուհին մտաւ իր դղեակէն ներս: Իրենց երկրին մեծ տաճարէն եօթն անգամ աւելի մեծ էր այդ դղեակը: Զորս կողմը ջահեր կը վառէին: Ամէն ինչ հարուստ էր ու շքեղ: Սակայն, ոչ ոք կար հոն:

Շրջագայելով չորս դին, հասաւ ընդարձակ սրահ մը որուն ճիշդ կեդրոնը զետեղուած էր սեղան մը: Այդ սեղանը զարդարուած էր ամէն տեսակ համադամներով եւ ընտիր ու ազնուական գինիներով: Մէկ հոգիի համար միայն սպաս էր դրուած: Թաղուհին նստեցաւ: Սիրտ չունէր սակայն ուտելու եւ խմելու, որովհետեւ այդ միջոցին իր միտքն ու հոգին գրաւուած էր իրեններով՝ իր հօրը եւ իր քոյրերուն մասին կը մտածէր:

Ժամ մը ետք, Թաղուհին գնաց ննջելու ոսկեզօծ եւ արծաթեայ թելերով նաշխուն վարագոյրներով շրջապատուած անկողինի մը մէջ:

Ճրագը վառած թողուց: Քունը խոյս կուտար աչքերէն ...

Կէս գիշերին մօտ, աղմուկ մը լսուեցաւ: Ագռաւներու Արքան էր որ կուգար իր կարգին ննջելու: Սենեակէն ներս մտնելէ առաջ, Արքան կեցաւ դրան ետեւը եւ ըսաւ.

— Կի՛ն, մարէ՛ ճրագը:

Թաղուհին փչեց ու մարեց լոյսը եւ Ագռաւներու Արքան մտաւ՝ մթութեան մէջ:

— Մտիկ ըրէ ինծի, կի՛ն, սկսաւ խօսիլ Ագռաւներու Արքան: Հոս, մենք պարապ խօսքեր ըսելու համար չէ որ պիտի խօսինք: Առաջ, ես կ'իշխէի մարդոց վըրայ, իսկ այժմ միայն Ագռաւներու Արքան եմ: Զարապաշտ վհուկ մը, որ օժտուած է մեծ զօրութեամբ մը, ինծի եւ իմ ամբողջ ժողովուրդս կենդանիներու փոխակերպեց: Սակայն մեր դժբախտութիւնը օր մը անպայման վերջ պիտի գտնէ եւ այդ գործին մէջ դուն շատ բան կրնաս ընել: Ամէն երեկոյ, ճիշդ այսօրուան նըման, պիտի գամ պառկելու քու քովիկդ: Սակայն, դուն այժմ տասը տարեկան ես: Եօթը տարի անցնելէ ետք միայն դուն իրաւամբ իմ կինս պիտի ըլլաս: Մինչ այն զգուշացիր զիս տեսնելէ: Զիս տեսնելու ամենադոյզն բաղձա՛նքդ դուն կրնայ բանալ ծանր դժբախտութիւններու ինծի, քեզի եւ իմ ժողովուրդիս համար:

— Կէտ առ կէտ պիտի հպատակիմ ձեզի, Ագռաւներու Արքայ:

Այնուհետեւ Թաղուհին լսեց մթութեան մէջէն որ Ագռաւներու Արքան կը հանէր իր վրայէն իր թեւերն ու իր փետուրները:

Ասիկա ընելէ ետք, Արքան եկաւ ու պառկեցաւ անկողնին մէջ: Թաղուհին վախ մը զգաց:

ԺԱՆ - ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՊԼԱՏ

(Շար. 2)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ պատրաստակամու- թիւն յայտնեցին բանակցիլ ապալինման հարցին շուրջ, որ վերջերս առաջարկուած էր մառէշալ Բուլկանինի կողմէ :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ հնդկական պատուիրա- կը, Քրիշնա Մենոն, մեկնեցաւ Լոնտոն, ուր պիտի տեսակցի Անգլիոյ վարչապե- տին՝ Մաք Միլընի հետ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Թաս» գործակալութիւ- նը հերքեց շրջան ընող այն լուրերը թէ խորհրդային զինուորական կայաններ գո- յութիւն ունին Սուրիոյ մէջ :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ լուրեր շրջան կ'ընեն թէ Քատար պաշտօնանկ պիտի ըլլայ եւ պիտի փոխարինուի շատ աւելի Թունդ ստալինական Մունիխով : Այս վերջինը նախապէս Ներքին Նախարար էր եւ վեր- ջերս փոխ վարչապետ նշանակուեցաւ :

ՄԵՔՆԵՍԻ մէջ (Մարոք) վերջ դրաւ խումբ մը Ֆրանսացիներու սպանիչնե- րուն դատավարութիւնը : Ամբաստանեալ- ները շատ թեթեւ պատիժներ ստացան : Մարոքի Ֆրանսացիները անընդունելի կը գտնեն դատարանին այս մեղմ վճիռը եւ որոշած են գործադուլի դիմել : Հազարա- ւոր բողոքի նամակներ կը հասնին Սուլ- թանին :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ երեք երիտասարդ Յոյներ մահուան դատապարտուեցան, որովհետեւ առանց արտօնութեան զէնք կը կրէին :

ՏԱՐԱԳԻՐ ռուս հեղինակ մը, Մարք Ալ- տանով, մեռաւ Նիսի մէջ : Ալտանով կը նկատուէր ռուս տարագրութեան լաւա- գոյն հեղինակներէն մին :

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ թերթեր կը գրեն թէ այ- ժըմ Սուրիոյ մէջ կը գտնուին խորհրդա- յին զօրավար մը եւ վաթսուն այլ զին- ուորական մասնագէտներ, որոնք սուրիա- կան բանակին մէջ «խորհրդականի» պաշ- տօններ կը վարեն : 200 ուրիշ «մասնա- գէտ»ներ ալ կը սպասուին մինչեւ յառա- ջիկայ շաբթուան վերջը :

ԱՆԳԼԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ առեւտրական փո- խանակութիւնները վերսկսան Լիբանանի վրայով : Բայց տակաւին խօսք չկայ դի- ւանագիտական յարաբերութեանց մասին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հանրապետութեան նախա- գահը Մայիսի սկիզբը Իտալիա պիտի մեկնի, եւ տեսակցութիւններ պիտի ունե- նայ նախագահ Կրոնքիի եւ Պապին հետ :

ՏԱՔԱՐԻ մէջ համալսարան մը պիտի բացուի. աշխատանքները պիտի սկսին շուտով :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ բանակը հարիւր միլիոն տոլարի արժողութեամբ 900 նոր հրասայլեր պիտի գնէ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, Սիրանքիէ- վիչ, կարգ մը երեսփոխաններու կողմէ քննադատուեցաւ, որովհետեւ «արդիա- կան գաղափարներ» չունի :

«JEUNE THEATRE FRANCO-ARMENIEN» DE PARIS

Հիմնադիր - ղեկավար
ԴԵՐԱՍԱՆ ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆ

Այս թատերախումբին իրենց սիրայօ- ժար մասնակցութիւնը կը բերեն շարժա- նկարի եւ ֆրանս. բեմերու համբաւա- ւոր դերասաններ, ինչպէս նաեւ փարիզա հայ կարող ուժեր.— ՌՈԶԻ - ՎԱՐԴ (Նուարդ Մանուէլեան), ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸ- ՏԸՇԵԱՆ (Նաթալի Քէրեան), ՄԱՏԼԷՆ ԷՔԻՋԵԱՆ, ՔԱՐԲԱՆԹԻԷ, ՄԱՐԻ ԷՕՔ- ՍԻՒՋԵԱՆ, Պ. Պ. ՄԻՇԷԼ ԱՐՏԱՆ, ՀԱՆ- ՐԻ ՃԱՆԻՔ (Յարութիւն ՃԱՆԻԿԵԱՆ), ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆ, ԲԱՐՍԵՂ ՀԱՊԷՇ- ԵԱՆ եւ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ :

Ֆրանքօ - Արմէնիէն թատերախումբին առաջին ներկայացումը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 8ի իրիկունը, Ռէփուպլիքի «Իվ Թիւտիք» թատրոնին մէջ :

Պիտի ներկայացուի Մաքս Տրէհերի «Տասնըեօթը Տարեկանները», (Դրամ ե- րեք արարով), բեմադրութեամբ Աւետիս Միսիրեանի, ինչպէս նաեւ ֆրանսերէն փոքրիկ կատակերգութիւն մը «Ջափի վրայ ամուսին մը», բեմադիր՝ Հանրի Ճանիք :

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆ

Մանուկներու ծպտեալ հա... կիրա- կի 7 Ապրիլ, Սէրքլը Միլ...ի մէջ, նա- խաձեռնութեամբ Տիկն. Մի...թեան Որբ. Օգն. Մ...նի :

Անոնք որ կ'ուզեն ծպտել իրենց մա- նուկները Ապրիլ 7ի հանդէսին համար, կրնան անձնայարել :

Տօնանցքը ժամը 16·30ին, բազմազան մրցանակներով :

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 9, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՌԻՇԸԼԻԷՕ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԸ

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսիլիոյ Պուլվար Օտտօ - Լա Վիսթ- Սէնթ Անթուանի շրջանի նուիրատուներու ցանկը .—

Թովմաս Քէօսէեան երկու հազար ֆր., Խաչիկ Արզումանեան, Պետրոս Սահակ- եան, Մանուկ Մինասեան, Յարութիւն Դաւիթեան, Մինաս Տէր Մարտիրոսեան, Արմենակ Մուրատեան, Սահակ Մուրատ- եան եւ Անդրանիկ Հայրապետեան՝ հա- զարական ֆրանք, Փօլ Փիլիկեան, Տիկին Սուսիկեան, Գարեգին Արսլանեան, Միհ- րան Կիրակոսեան, Միքայէլ Տէրտէրեան, Խաչիկ Պալեան, Սեդրակ Իսկէնտէրեան, Աղաւնի Պաղճեան, Յարութիւն Պալեան, Մուրատ Սահակեան, Միսաք Մխիթար- եան եւ Տիգրան Սարեան՝ 500ական ֆր., Ստեփան Փափուճեան 400, Տիկին Մու- րատեան, Ոսկեան Գարաեան, Եղիա Թն- կըրեան, Տիկին Տօսիկեան, Սուքիաս Քէօսէեան 200ական, Թորգոմ Գիմուր- եան՝ 100 ֆր., գումար 17·500 ֆր. :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԷՆ

Այսօր կիրակի, ժամը 10ին (տեղական ժամով) վատիկանեան ռատիոյականէն պիտի ձայնասփռուի հայկական ձայնաւոր պատարագ բազմաձայն երգեցողութեամբ : Կարճ ալիք 19·84, 25·67, 31·10, 41·21 :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 15ին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նախաձեռնութեամբ կը ներկայացուի՝

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ
(Կատակերգութիւն երեք արար)
ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Ի նպաստ «Հայաստան» թերթի ֆոնտի : Խումբին ղեկավարն է՝ Յակոբ Վարդե- րէսեան, մասնակցութեամբ՝ Տէսինի Նոր Սերունդի անդամներուն :
Մուտք 150 ֆրանք :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Ջո- րեքշաբթի, ժամը 21ին, Սալ Քատէ :

Դասախօս՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Ծխախոտին ծագումը, զարգա- ցումը եւ հետեւանքները» : Մուտքը ա- զատ է :

26 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Հայ Արիներու միութեան Փարիզի Շրջանի

Կիրակի 10 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմիի մէջ, 28 պիս ռիւ Սէն-Տոմինիք (Մէթրօ Էնվալիտ) :

Նախագահութեամբ կաթող. Պատուի- րակ Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեանի :

Սկաուտական ներկայացումներ եւ դա- ւեշտներ : Բանակ-ումի կրակը, Փարիզի շրջանի սկաուտներուն կողմէ : Հայկական երգեր եւ պարեր Առնուվիլի մասնաճիւ- ղին կողմէ : Ցուցադրութիւն մոդական լապտերով : Գայլիկները կը ներկայացնեն Յ. Թումանեանի «Կաթիլ մը մեղրը» :

Մարսէյլէն խմբապետուհի Ալիս Շա- միրեան պիտի երգէ «Զմեռն անցաւ»Սըր- ուանձտեանի, «Գանձեր ունեմ» Ալէմշահի եւ պիտի արտասանէ «Ախ Թամար» Յ. Թումանեանի եւ «Խօսք իմ որդուն» Սիլվա Կապուտիկեանի եւ այլն :

Պիւֆէ. ցուցադրութիւն – Մուտք 300 եւ 500 ֆրանք :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ջեռնարկուներ ժեռվէ տիմինիւէ մեքե- նայի համար, որոնք մոնթաժ ստանցնեն : Դիմել՝

TRICOTS VIENNA
40 Rue de Montmorency, Paris

ԾԱԽՈՒ Է

Մարսէյլի հանրածանօթ ճաշարան-սըր- ճարանատէր Պ. Միքայէլ Աշճեան «ՇԷ ՄԻՇԷԼ», ծերութեան պատճառաւ, կը ծախէ ճաշարան սրճարանի«ֆօնը» կրանտ լիւանով : Պատրաստ գործ, 35 տարիէ ի վեր կազմակերպուած, մնայուն յաճա- խորդներով :

Դիմել Միքայէլ Աշճեան (ՇԷ Միշէլ) :

66 Rue Longue des Capucins, Marseille

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

Օր. ԻՍԿՈՒՀԻ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ
Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Ամուսնացած

24 Փետր. 1957 Մարսէյլ

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գուլումեան շնորհակալութիւն կը յայտ- նեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ հե- ռագրով շնորհաւորեցին : Այս առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.—

Հայ Մշակոյթի տան հազար ֆր., Այն- ճարի «Յառաջ» վարժարանին հազար ֆր, «Յառաջ»ի բարգաւաճման, կապ. Խաչի օգնութեան շէնքին, «Հայ - Բոյժ»ի, Նոր Սերունդի «Հայաստան» թերթի (ըս- տանալ «Յառաջ»էն), Մարսէյլի Մշակու- թային Միութեան դպրոցին, Պոմոնի Կա- պոյտ Խաչի դպրոցին, Սէն Լուի Կապոյտ Խաչի դպրոցին 500ական ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մ. Պարսամեանի յիսնամեայ յոբելենա- կան հանդէսը, որ Շաւարշ Միսաքեանի անակնկալ մահուան պատճառով յետաձգ- ուած էր, տեղի պիտի ունենայ 27 Ապրիլ, շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Սալ Շոփէնի մէջ : Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

●

Մարսէյլի մէջ Կապոյտ Խաչի օրը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, Մայիս 11ի շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Ալամպրայի սրահին մէջ : Մասնակցութեամբ շրջանիս բոլոր մաս- նաճիւղերուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստա- ցած է հետեւեալ նուէրները.—

(Ս. Յակոբի տօնի առթիւ) Տէր եւ Տի- կին Կօչկարեան երկու հազար ֆրանք, (Ս. Սարգիսի տօնի առթիւ) Տէր եւ Տի- կին Մարգարեան հազար ֆր., Տէր եւ Տի- կին Մարտիրոս Պօյաճեան իրենց աղջկան (Նոր Սերունդ) Օր. Մաքրուհիի նշանա- խօսութեան առթիւ երկու հազար ֆր. :

●

Կրընոպլի Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնոր- հակալութեամբ ստացած է իր դպրոցին համար .— Հայ Նախկին Ռազմիկներէ փոխան ծաղկեպսակի (Տիկ. Մենտիլեա- նի) հազար ֆր., Պ. Արզարեանի եւ Օր. Ճէլալեանի ամուսնութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Արզարեան (Կրընոպլը) երկու 1000 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Ճէլալեան Փա- րիզ) երկու հազար, Տէր եւ Տիկ. Քարայ- եան (Տէսին) 500 ֆրանք :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կարուհի կ'ուզուի աթըլիէի մէջ աշխա- տելու համար : Դիմել՝

Confection de Paris
19 Bd. St. Denis, Paris (1er étage)

***

Գործաւորուհիներ շըմիզիէի համար տունը աշխատող : Դիմել՝

Ets. G. M.
107 Rue Du Mesnil, Asnières (Seine)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի փարիզեան շրջանի խումբերու կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 16ԷՆ 23

Salle des AMBASSADEURS
3 rue Gabriel — Paris
Orchetre RICO'S CREOLE BAND

Buffet **Parking** **Vestiaire**

LE PREMIER QUOTIDI[illegible] ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամսեայ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրան։ Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ՄԱՐՏ

MARDI
5 MARS
1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7823 33ème ANNEE

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3634

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

★

Փոխուած է դարը։

Փոխուած են նաեւ դիւանագիտական մեթոտները։

Ժամանակին եւրոպական վեց մեծ պետութիւնները աշխարհը կը կառավարէին գաղտնի դիւանագիտութեամբ։

Ո՛չ ոք գիտէր թէ Եռեակ Համաձայնութիւնը ի՛նչ դաւեր կը սարքէ Եռեակ Զինակցութեան դէմ։

Յայտնի չէր նոյնիսկ թէ դաշնակից կարծուած պետութիւններ մութին մէջ ի՛նչ մեքենայութիւններ կը ծրագրէին իրարու դէմ։

Գաղտնի դիւանագիտութիւնը գլխաւոր զէնքն էր մեծերուն։

Այժմ գաղտնի բան գրեթէ չկայ այլեւս։ Մեծ ու պզտիկ բոլոր պետութիւնները բաց քարտերով կը խաղան։ Զինակցութիւններ, խմբակցութիւններ, Ուխտեր, դաշնակցութիւններ օր ցերեկով կը կազմուին եւ իրենց ծրագիրներն ու նպատակները հրապարակով կը յայտարարուին։

Գաղտնիք չկայ այլեւս նոյնիսկ ռազմական - զինուորական խնդիրներու համար։ Որեւէ նոր զէնք, որեւէ գիւտ գաղտնի կը մնայ կարճ ատեն մը։ Շատ չանցած հակառակորդ կողմը արդէն կ'իմանայ ամէն ինչ։ Գիտարար երկիրն ալ երբեմն հրապարակային յայտնութիւններ կ'ընէ՝ քաջաբար։

Արագութեան դարուն մէջ կ'ապրինք։ Ելեկտրականութիւնը յեղաշրջած է մարդկային կեանքը։ Հիւլէական ուժը աւելի մեծ հրաշքներու հեռանկարը կ'ուրուագծէ մեր աչքերուն։

Շնորհիւ օդանաւին ջնջուած են սահմանները։ Մարդիկ մէկ օրուան մէջ Եւրոպայէն ու Ասիայէն մինչեւ Ամերիկա կը թռին ու նոյն արագութեամբ իրենց տեղերը կը վերադառնան։

Ա՛յնքան յառաջդիմած է աշխարհ։

Եւ սակայն ատոր համար քսաներորդ դարու երկրորդ կիսուն մարդիկ աւելի երջանիկ չեն՝ քան երբ ստեղծուած չէին դեռ օդանաւն ու հեռաձայնը, անթելն ու հեռատեսիլը։

Ճարտարարուեստի զարգացումը, մարդարարածին ապրելու հանգստաւէտ պայմաններ ապահովելու անհրաժեշտութիւնը, աշխարհի բնակչութեան օրըստօրէ աճումը, նորանոր գիւտեր ընելու փորձերը ստեղծած են այնպիսի վիճակ մը, որ ազգեր ու պետութիւններ չեն կրնար այլեւս իրենց գոյութիւնը պահպանել՝ սոսկ սեփական ուժերով ու միջոցներով։

Գործակցութիւնը, փոխադարձ աջակցութիւնը պայման են՝ ապրելու համար։

Սուէզի Ջրանցքի ժամանակաւոր փակումը ցոյց տուաւ թէ՝ Եւրոպա ի վիճակի չէր իր սեփական աղբիւրներով ոտքի կանգնելու, իր իւղով տապկուելու։ Անհրաժեշտ պէտք ունէր արաբական քարիւղին։

Արաբներն ալ իրենց կարգին պէտք ունին Եւրոպայի այլազան ապրանքներուն։

Քանի՛ կը զարգանան արտադրութեան միջոցները, քանի՛ կը բարձրանայ մարդու կեանքի մակարդակը, ա՛յնքան անհրաժեշտ կը դառնան մարդոց, ազգերու եւ երկիրներու համագործակցութիւնն ու համակեցութիւնը։

Պետական պատասխանատու վարիչներ տարիներէ ի վեր ծրագիրներ կ'որոճան՝ իրագործելու համար Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները։ Առաջին փորձը կատարուեցաւ ածուխի եւ պողպատի արտադրութիւնն ու բաշխումը շահակից ազգերու միացեալ կազմակերպութեան մը ձեռքին մէջ կեդրոնացնելու համար։

Այժմ ուրիշ փորձեր կը կատարուին միացեալ շուկայ ստեղծելու, մաքսային սահմանները բառնալու համար։

Յուսա՞նք որ աւելի երջանիկ օրեր կը սպասեն մարդկութեան։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ԿԱԶԱՅԻ ՀԱՐՑԸ

●

ԻՍՐԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆՈՒՄԻ ՄԷՋ
ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՆՈՐ ՆԱՄԱԿԸ
ՊԷՆ ԿՈՒՐԻՈՆԻ

Հազիւ կարելի եղած էր համոզել Իսրայէլի կառավարութիւնը, որ գրաւման իր բանակները քաշէ Կազայէն եւ Շարմ էլ Շէյխէն, երբ իսրայէլեան արդէն խիկ դժգոհ եւ բորբոքած հանրային կարծիքը բոլորովին վրդովուեցաւ լսելով, թէ Տըլըս՝ ապահովութեան ոչ մէկ խոստում տուած է Իսրայէլի։

Պէն Կուրիոնի կառավարութիւնը, որ վերջին քանի մը օրերուն գրեթէ առանց դադարի նիստ կը գումարէ, Շաբաթ օր որոշեց չպարպել Կազան ու Շարմ էլ Շէյխը, մինչեւ որ Մ. Նահանգները լուրջ ապահովութիւններ չտան թէ Կազան Եգիպտոսի կողմէ պիտի չվերագրաւուի։ Կը պահանջէն նոյնպէս, որ այդ մասին համաձայնութիւն մը կնքուի ուղղակի Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի միջեւ։

Երկուշաբթի առաւօտ կացութիւնը հետեւեալն էր։ Հնդկաստանի պատուիրակը, Քրիշնա Մենոն, որ Լոնտոն կը գտնուէր Անգլիոյ վարչապետին հետ տեսակցութիւն մը ունենալու համար, Գահիրէ մեկնեցաւ՝ Նասրի հետ հանդիպում մը ունենալու համար։ Լոնտոնէն մեկնելէ առաջ, Մենոն յայտարարեց թէ ՄԱԿի ուժերը դրական գործ մը չեն կրնար կատարել Սինայի թերակղզիին մէջ։ Այս յայտարարութիւնը կը նշանակէ թէ Հնդկաստան հակառակ է Կազայի մէջ ՄԱԿէն բխող զինուորական կամ նոյնիսկ քաղաքային վարչութեան մը ստեղծման։

Միւս կողմէ, Եգիպտոսի «լաւատեղեակ շրջանակները» կը կարծեն թէ Եգիպտոս մտադիր է եգիպտեւիսրայէլեան վէճն ու Աքապայի ծոցին մէջ ազատ նաւարկութեան հարցը ներկայացնել Լա Հէյի միջազգային Ատեանին։

Եւ վերջապէս, նախագահ Այզընհաուըր նոր նամակ մը ղրկած է Պէն Կուրիոնի, որուն մէջ կը պահանջէ Կազան պարպել անմիջապէս։

Իսրայէլի նախարարաց խորհուրդը երկուշաբթի առաւօտ դարձեալ նիստ գումարեց. կը սպասէին Տըլըս - Էպան տեսակցութեան արդիւնքին։ Եթէ Տըլըս ապահովութիւն ներշնչէ Կազայի եւ Իսրայէլի ապագային մասին, պիտի որոշեն վաւերացնել Կազայի պարպումը։

Այս նիստին մէջ տրուած որոշումները ճակատագրական պիտի ըլլան, որովհետեւ եթէ որոշուի Կազան պարպել, Մ. Նահանգները այժմ ալ Եգիպտոսը պէտք է համոզեն, որ Իսրայէլի եւ Սուէզի ազատութեան մասին որոշ յանձնառութեանց տակ մտնէ։ Իսկ եթէ որոշումը ժխտական ըլլայ, Իսրայէլի դէմ պատժական միջոցներու կիրարկումը դարձեա՛լ սեղանի վրայ պիտի դրուի։

× Ահաւասիկ Այզընհաուըրի նամակին կարեւոր մասերուն պատճէնը. «Գիտեմ, թէ Կազան պարպելու ձեր որոշումը դժուար եղաւ. բայց կը կարծեմ որ Իսրայէլ այս պատճառով զղջալու պատճառ պիտի չունենայ։ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը գիտէ թէ Կազայի պարպումէն վերջ բոլոր ազգերուն վրայ պարտականութիւն կ'իյնայ աշխատիլ, որ այդ շրջանին մէջ մնայուն ապահով վիճակ մը ստեղծուի։ Մ. Նահանգները, որպէս աշխարհի այդ շրջանի բոլոր երկիրներուն բարեկամը, եւ որպէս ՄԱԿի սկզբունքներուն հաւատարիմ պետութիւն մը, այնպէս պիտի ընեն որ ձեր եւ մեր յոյսերը ի դերեւ չելլեն»։ Նամակին վերջաւորութեան Այզընհաուըր յոյս կը յայտնէ թէ Կազան անմիջապէս պիտի պարպուի։

× Թել Աւիվի մէջ տագնապը իր գագաթնակէտին հասած է. ձախակողմեան ընկերվարական կուսակցութիւնները կը սպառնան հեռանալ կառավարութենէն եւ ընդհանրապէս ընդդիմադրութեան մաս կազմել, եթէ Կազան առանց պայմանի պարպուի։

Պէն Կուրիոն մեծ դժուարութիւններու կը հանդիպի բոլոր հակոտնեայ պահանջներուն գոհացում տալու համար։ «Միւս կողմէ, մեծ ցաւ կը պատճառէ մեզի այն իրողութիւնը, որ պարտաւոր ենք պայքարիլ ոչ թէ թշնամի երկրի մը, այլ բարեկամ երկրի մը դէմ» յայտարարեց Պէն Կուրիոն՝ Մ. Նահանգներու ակնարկելով։

× Մերձ. Արեւելքի միջազգային բանակներու հրամանատարը՝ զօր. Պըրնս եւ Իսրայէլեան բանակներու ընդհ. հրամանատարը՝ զօր. Տայան, որ հանդիպում մը պիտի ունենային Կազայի պարպումին մանրամասնութիւնները ճշդելու համար, յետաձգեցին իրենց տեսակցութիւնը՝ նոր տնօրինութեան։

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

●

ՄԷԿ ՀԱՏԻԿ «ԱՂԲԱՐԻԿ»Ս

Մեծահամբաւ դերասանուհի մը, ներկայացման մը իրիկունը, մետասաներորդ ժամուն, լուր կ'առնէ թէ մեռած է իր եղբայրն, հեռաւոր վայր մը։

Դերասանուհիին արցունքը կը քարանայ իր կոպերուն տակ։ Շանթահար եղած է։ Կ'ուզէ արտասուել։ Կ'ուզէ, անմիջապէս, օդանաւը առնել ու երթալ իր մահացած հոգեհատորին քով, հսկում կատարելու համար անոր դագաղին առջեւ։ Ու վերջին համբոյրը դրոշմելու անոր ճակատին։ Չեն ձգեր։ Ինչպէ՛ս կարելի է տուն դրկել թատրոնին բազմութիւնը։

Ու դերասանուհին, ամենայն քաջութեամբ, բեմ կուգայ՝ շրթունքին վրայ ժպիտ ու աչքերուն մէջ՝ կայծը շինծու երջանկութեան մը։

Յաջորդ առտուն, թերթերը կը գրեն իր մասին.

— Որքա՛ն քաջ է եղեր... Ինչպէ՛ս կրցեր է իր յուզումը զսպել։

⁂

Ես չունեցայ այդ քաջութիւնը ու ահաւասիկ գրիչս, ամիս մըն է, կը քնանայ կաղամարին բերանը։ Քովն ալ թերթ մը, որ կը հաղորդէ եղբօրս մահուան լուրը։ Ու բազմութիւնը դրկեր եմ տուն։

Հարուածին սաստկութեան տակ թըմբած, կը սպասէի որ արշալոյսներն ու վերջալոյսները իրարու յաջորդէին ու թերեւս մեղմանար կսկիծը, որ կը բզքտէ հոգիս՝ իր անողոք ու անկարեկիր ճանկերով։

Եւ սակայն, երբ սէրդ՝ ուրիշ անձի մը հանդէպ, հասցուցած ես պաշտամունքի մը սահմաններուն, ալ ժամանակը չէ որ պիտի կարենար ամոքել վիշտդ եւ բուժել վէրքը, որ բացուած է սրտիդ վրայ։

Ո՛չ, ժամանակը ամէն ցաւի դարման չէ։

Կը հեւաս, կը թմրիս հարուածին ուժգնութենէն ու սարսուռը կը պատէ ամբողջ էութիւնդ։

Ու աչքերդ կը լեցուին եւ շունչդ կը կտրի, երբ կը մտածես, մենարանիդ չորս պատերուն մէջ բանտարկուած.

— Երէկ կար, այսօր չկայ... Ուա՛լ պիտի չըլլայ...

Գիտե՛մ, գիտե՛մ, անյագուրդ հողը իր ընդերքին մէջ պիտի լուծէ «աղբարիկ»իս մինն ու ոսկորը։ Ու ես պիտի մնամ մինակս՝ փաթթուած իր յիշատակին։

Ի՞նչ կ'ընեն, սակայն, վշտահար վերապրողները։ Իրենց սփոփանքն ու մխիթարութիւնը —երկուքն ալ, մասամբ, արուեստական— կը փնտռեն անվերադարձ մեկնողին ապրած օրերուն մէջ։ Այն Գործին մէջ, զոր բացական կատարած էր գերագոյն նպատակի մը ի խնդիր։

Այդ նիգն է որ ի գործ կը դնեմ հիմա, նարահատ, որովհետեւ ա՛լ այս կեանքին չի պատկանիր աննման «աղբարիկս»։

Անողոք եւ անգութ ճակատագիր, որ կը բռնէ եղբօրը ձեռքէն եւ կը պահանջէ որ դամբանական աղօթք արտասանէ իր եղբօրը շիրմին առջեւ։

Բայց, դամբանական չէ որ կը գրեմ։ Որովհետեւ մատներս կը դողան, աչքերս թրջեր են ու շնչատ, կը դեդեւիմ գրասեղանիս առջեւ։

Մէկ բառով ըսեմ թէ ով էր իմ մէկ հատիկ եղբայրս [illegible] լոր վսեմ վայելքները ծովը նետեց ու նուիրուեցաւ ազգին, որուն ծառայեց իր ոսկեղնիկ գրիչով։

Միայն այդքա՞ն։

Վաղ առտու կը պատմեմ թէ «աղբարիկ»ս մինչեւ ո՛ր բարձունքը հասցուցած էր իր քաջութիւնն ու հոգիին վսեմութիւնը։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

●

Քանի մը օրէն Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին մէջ պիտի քննուի Ալժերիոյ հարցը։ Անցեալ տարուան Գարունէն ի վեր կիրարկուած զինուորական միջոցներն ու վերջին շաբաթներու հակա - ահաբեկչական ձնշումները մեծապէս տկարացուցած էին Ալժերիոյ Ազատագրութեան Ազգ. Ճակատին ուժերը։ Սակայն Ազգ. Ժողովին մէջ կատարուելիք վիճաբանութիւններուն նախօրեակին, ապստամբները վերջին ճիգ մը կը թափեն, որպէսզի Ազգ. Ժողովին մէջ ի յառաջագունէ կորսնցուցած չըլլան իրենց դատը եւ ամբողջ տան ընդդիմադրութեան, որպէսզի պաշտպանէ զիրենք։

Այսպէս, շաբաթ օր բուռն կռիւներ տե-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

«ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ»Ի ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԺԷ. ՑԱՆԿ

Էքս ան Փրովանսի ընկերներ (ցանկը տես Դ. էջ)	7.000
Գալուստ Մինասեան (Շաւիլ)	1.000
Նախորդ գումար	908.900
Ընդհ. գումար	916.900

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ
ԱՅՆՃԱՐԻ «ՅԱՌԱՋ» ԴՊՐՈՑԻՆ

Յակոբ Սարգիսեան	1.000
Սարգիս Գէնտաեան	1.000

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Յառաջ»ի բարեկամ մը՝ Թ.	10.000
Տիկին Գավուքճեան	1.500
Պ. Արսլանեան (Մարսէյլ)	1.000
Ոմն (Մարսէյլ)	2.000

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՊՐՒՍԷԼԻ միջեւ ինքնաթիռի (հէլիքոփթէր) մնայուն գիծի մը բացումը կատարուեցաւ Կիրակի առաւօտ։

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը, Ֆոն Պրենթանօ, Կիրակի առաւօտ Ուաշինկթըն հասաւ։ Տեսակցութիւններ պիտի ունենայ նախագահ Այզընհաուըրի եւ Տըլըսի հետ։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը Քարաչիի մէջ յայտարարեց թէ իր երկիրը երբեք պիտի չհամակերպի որ Քաշմիրը Հնդկաստանի կցուի։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ Մարտ տասնին պիտի մեկնի Սահարա՝ քննական պտոյտի մը համար։ Սահարայի մէջ վերջերս գտնուած էին քարիւղի կարեւոր հանքեր, որոնք աշխարհի ուշադրութիւնը կեդրոնացուցին այդ շրջանին վրայ։

ՔԱՐԻՒՂԸ

Սեւ հեղուկը, որին իրաւամբ տուել են «Սեւ Ոսկի» անունը եւ որն այսօր խաղում է աշխարհի ճակատագրի հետ, իր տիրապետութիւնը պարտական է հրանիւթով աշխատող մեքենաների գիւտին :

Քարիւղը եւ իրենից զտուած այլազան հրանիւթերը, այսօր կազմում են մէկ երրորդը աշխարհի շարժիչ ուժին, որը հաւասար է 25 միլիառ բազուկների, այսինքն տասը անգամ աւելի քան երկրագնդի ազգաբնակութիւնը :

Դեռ չլրացած իր արդիւնաբերութեան եւ շահագործման հարիւրամեակը, մարդկութիւնը այսօր նոյնքան պէտք ունի այս սեւ հեղուկին, որքան օդին :

Քարիւղի շահագործումը սկսուեց պատահաբար եւ զարգացաւ շատ արագ թափով :

1859 Թ. Օգոստոս 28ին, Փենսիլվանիայում (Ամերիկա), գնդապետ Դրաքէ, որ զբաղած էր աղահանքերի փնտռտուքով, 23 մեթր խորութեան վրայ, դիպուածով հանդիպում է սեւ հեղուկի մէկ երակի, որ հոսում էր առատօրէն եւ անդադար : Բախտը ժպտել էր, պէտք էր օգտուել : Գնդապետ Դրաքէն իսկոյն հիմնում է իր նախնական զտարանը եւ կարողանում է «զտել» օրական 4000 լիտր սեւ հեղուկ, տալով լոյս աշխարհին՝ խրճիթներից մինչեւ պալատներ :

Պատմութիւնը այստեղ կանգ չի առնում :

Ճոհն Դ. Ռոքֆէլլէրը (որի արկածախնդիր հայրը զբաղած էր քարիւղով լեցուած սրուակներ ծախելով շուկաներում, իբրեւ խլիրդի դեղ) եղաւ առաջինը, որ ըմբռնեց արժէքը «Սեւ ոսկու» եւ այդ հեղուկը դարձրեց տնտեսական ամենահզօր զէնքը համաշխարհային չափանիշով :

Երիտասարդ Ռոքֆէլլէրը իր ամբողջ դրամագլուխը յատկացրեց մէկ փոքրիկ զտարանի կառուցման Քլիվլանդում եւ գործի անցաւ : Իր ամբողջ տաղանդը գործադրեց քարիւղի շուկան կազմակերպելով եւ 1870 Թ. հիմնեց առաջին «Թրըըսթը» . — Սթանդարտ Օյլը՝ տէր դառնալով Միացեալ Նահանգների Նաւթարդիւնաբերութեան չորս առ հարիւրին :

Ինը տարի յետոյ, Սթանդարտ Օյլը այնքան ուժեղացաւ, որ կարողացաւ իր կամքը պարտադրել եւ համաձայնել քառասուն ուրիշ ընկերութիւնների հետ, քարիւղի գինը պահպանելու համար :

Աւա՜ղ, ժամանակաւոր միայն :

«Սեւ ոսկին» փախցրել էր չափից աւելի քունը եւ ահաւասիկ եւրոպական ցամաքամասի վրայ, Հոլանտայում իր գլուխն է ցցում մէկ ուրիշ ընկերութիւն՝ Ռոյալ Դըչը, — Դետերդինգի նախաձեռնութեամբ :

Սովորական մէկը չէր Դետերդինգը . — Նաւթաշխարհի նախկին պաշտօնեայ Արեւելքում, գործին հմուտ, արագօրէն կազմակերպում է այս նոր ընկերութիւնը . — գրաւում է շուկաներ արեւելքում եւ Եւրոպայում, ձեռք է բերում նաւթահորեր Ռումանիայում, Բագւում եւ մինչեւ իսկ Ամերիկայում, ու երբ իր արտադրութիւնը գերազանցում է Սթանդարտ Օյլին, սկսում է անխնայ պայքար Ռոքֆէլլէրի դէմ ամերիկեան շուկայում :

Շատ չանցած, սակայն, երկու հսկաները համաձայնութեան են գալիս, նաւթաշխարհի շուկան իրենց մէջ բաժանելով :

Դետերդինգի մահը 1939ին, ամենից շատ սգաց Անգլիան, որովհետեւ ոչ ոք այնչափ, որքան այս Հոլանտացին, նպաստել էր Անգլիոյ համաշխարհային տիրապետութեան :

Տեղն է յիշել, որ նաւթաշխարհի այս հսկայ պայքարի մէջ մեծ դեր է խաղացել հայ ժողովրդի մէկ հանճարեղ զաւակը՝ Գալուստ Կիւլպէնկեան, որ վարագոյրի ետին, առանց ծափ ու ծնծղայի, շատ անգամ իր կամքն է թելադրել այս երկու հսկաներին, արժանանալով «քարիւղի թագաւոր» տիտղոսին :

Նաւթաշխարհի պայքարը միայն դրամատէրների պայքար չէ, այլ պայքարն է նաեւ մեծ պետութիւնների : 1914ի պատերազմից յետոյ, Մերձաւոր Արեւելքում, կայսրութիւններ խորտակուեցին, արհեստական պետութիւններ ստեղծուեցին արհեստական սահմաններով եւ դեռ պայքարը չէ հասել իր վախճանին, շարունակւում է այսօր իսկ, աւելի մեծ սաստկութեամբ :

Ամէնից շատ մենք Հայերս գիտենք, որ առաջին համաշխարհային պատերազմից յետոյ, քարիւղն էր, որ գծեց աշխարհի նոր քաղաքական քարտէսը եւ ոչ թէ իրաւունքն ու արդարութիւնը :

Ռուսական յեղափոխութիւնից յետոյ, երբ փակուեցին Ռուսաստանի դռները արտաքին աշխարհին առջեւ, այս պայքարը բաց դռներ գտաւ Միջին Արեւելքում, ուր երեւան էին հանուած ամենահարուստ նաւթահորերը : Յիշենք Մուսուլ, Քովէյթ, Պարսկաստան ու այսօր՝ արաբական Թերակղզին :

Պարսկաստանի առաջին նաւթահորերը երեւան հանողը եղաւ աւստրալիացի ճարտարագէտ Վիլիամ Քնոքս Դ'Արսին, որ Պարսից շահից վաթսուն տարով մենաշնորհ ստացաւ շահագործելու Մայդան էլ Նաֆտունի քարիւղը : Բայց, դեռ գործի չձեռնարկած, զոհ գնաց անգլիական դաւերին եւ իր ամբողջ իրաւունքները զիջեց Անգլիացիներին :

Ահա այս ձեւով էր, որ ծնունդ առաւ 1909 Թուին Անգլօ-Իրանեան քարիւղի ընկերութիւնը Պարսից ծոցի ափին :

(Մնացեալը յաջորդով) Յ. Ա.

ՎԵՐՋԻՆ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԸ

Արդեօք իր պատկերաւոր եւ իմաստալից խորագրի՞ն համար էր, որ մասնաւոր ուշադրութեամբ մը կարդացի, թէ իր արդար դիտողութիւններուն եւ ճշմարիտ դատողութիւններուն համար, չեմ գիտեր :

... «Լռութիւնը ոսկի է» կ'ըսէին երբ դպրոց կ'երթայինք : «Փորձառութիւնը հաստատեց թէ միշտ ոսկի չէ : Երբեմն արծաթ է, իսկ յաճախ ալ թիթեղ » :

Շատ անգամներ կարդացի իր յատուկ եւ յստակ ոճը : Տարիներէ ի վեր կապուած եմ Մեր խօսքը եւ «Օրը Օրին» սիւնակներուն : «Յառաջ» 33րդ տարին էր որ կը թեւակոխէր, բայց հազիւ թէ տարւոյն առաջին ամսուան վերջերուն հասեր էինք :

Ուրեմն շատ կար տակաւին ...: 1950ին «Յառաջ»ի 25ամեակին առթիւ՝ յօդուած մը գրեր եւ մաղթեր էի տօնել քառասնամեակը : Մեծ խմբագրապետին արթուն ու զուարթուն ներկայութեամբ :

Յաջորդ օրը Շաբաթ էր : Շատ ուշ ըստացայ «Յառաջ»ս : Աչքս «Օրը Օրին»ի սիւնակին վրայ ինկաւ : Գոյժը ներշնչող յայտարարութիւնը խոցեց սիրտս... «Ընկեր Շ. Միսաքեան հիւանդանոց փոխադրուած »...:

Այս չոր տողերը ցնցուցին հոգիս : Դժնդակ եւ տագնապալի վիճակի մը մէջ դրին զիս : Թերթը ինկաւ ձեռքէս ...:

— ... Ոչ, չեմ կրնար հաւատալ ... ուրեմն հնչե՞ց անդարմանելի կորուստին ժամը, ոչ, ոչ...:

«Յառաջ» ամէն օր ուրախութեամբ կը լեցնէր հոգիս : Ձեղումներով կ'ընդունէի զայն : Սրտէս կը խօսէր : Կը թելադրէր, կը հրահանգէր, խորհրդածութեան կը մղէր :

Իր ձայնը քաղցր էր եւ հարազատ : Երբեմն արդարամիտ դաստիարակի մը ձայնն էր : Կամ անկաշառ եւ անկեղծ վարպետի մը խօսքը : Երբեմն առաքելական պատգամախօսը մարգարէական շունչով :

... Երկուշաբթի, 28 Յունուար, ուշ ատեն հասաւ «Յառաջ»ը սեւ երիզով շըրջապատուած : Սգաւոր էր «Յառաջ»ը ...:

... Այսպէս անդարձ մեկներ ես արդէն վարպետ : Ալ չկայ ամենայն Հայոց Խմբագրապետը ...:

Ձկայ ծուռն ու շիտակի իմաստուն սիւնակը :

Այլեւս ո՞վ պիտի հրահրէ սովելու անհուն տենչանքը՝ որ վառեր էր սաներդ կամ շրջանաւարտներդ, որոնք գիրք մը նուիրեցին, իբրեւ ծաղկեփունջ, իրենց սիրելի վարպետին, երբ «Յառաջ» 15 տարեկան պատանի մըն էր տակաւին : Հիմա շատ տարիներ անցեր են այն օրէն ի վեր : Պատանին աճած է եւ հուժկու երիտասարդ է դարձեր :

«Յառաջ»ի Սաներ, խոնարհեցէք իր լուսապսակ դամբանին առջեւ ոգեկոչելով անմահ ուսուցչին յիշատակը :

Մի մոռնաք իր վերջին խմբագրականին կենդանի պատգամը : — Լռութիւնը ոսկի չէ ...:

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂԱՌԷՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ՝ ՀԱՅՐ ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ԱԿԻՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) — Կիրակի 24 Փետրուար, երեկոյեան ժամը հինգին, ընտրեալ հոծ հասարակութիւն մը փութացած էր տեղ գրաւել Ֆրանսական համալսարանի ամփիթատրոնը, իր ներկայութեամբ յարգելու եւ մեծարելու ներհմուտ բանասէր եւ անխոնջ մշակ՝ Հայր Ներսէս Ակինեանը :

Հայ Արենոյշները, ընդհանուրին ծափերուն մէջ, կարգապահ եւ ժիր, մուտք գործեցին սրահ ու պատուի առին հայ բանասիրութեան վաստակաւորը :

Համազգայինի անունով, Պ. Կ. Փօլատեան, հայերէն եւ ֆրանսերէն, ներկայացուց յոբելեարը, որ աւելի քան յիսնամեակ մը, անդուլ եւ անխոնջ կը ծառայէ մեր բազմադարեան ժողովուրդի մշակոյթի պատմութեան, բերելով մեծ ու եզակի նպաստ այս մարզէն ներս :

Ինչքան ալ խոր ու ամբողջական ըլլայ մեր սէրն ու յարգանքը եօթանասունամեայ վաստակաւորին դեռ եւս կը մնայ կիսատ՝ հանդէպ այն մեծ գործին եւ նըպաստին, զոր բերաւ սիրելի Հայրը մեր ժողովուրդին :

Պատուոյ նախագահ Պ. Լուի Մուլինիէ, որ կը փոխարինէր Էքսի համալսարանի վերատեսուչ Պ. Փալանքը, իր գոհունակութիւնը յայտնեց այն մեծ ու ջերմ ընդունելութեան, զոր մարսիլիահայ գաղութը կ'ընծայէ հայ ժողովուրդի արժանաւոր զաւակներէն մէկուն :

Վեր առնելէ վերջ մեծ յոբելեարին պատմագիտութեան մարզէն ներս բերած լայն ծառայութիւնը, ցաւով նկատեց, թէ հակառակ այն իրողութեան, որ հայ ժողովուրդը իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին եղած է գերազանցօրէն լուսաւոր ազգ մը, եւ բազմադարեան հայ մշակոյթը, իր բոլոր ստորոգելիներով, կը մօտենայ արեւմտեանին — հելլենական եւ քրիստոնէական իր ոգիով եւ ոճով — հարկ եղած չափով ու արժանաւորապէս չէ ճանչցուած ներկայ քաղաքակիրթ աշխարհէն : Յոյս յայտնեց որ Հայր Ակինեաններու նման մեծ պատմագէտ - բանասէրներու աշխատանքին ու ճիգին շնորհիւ հայ մշակոյթը եւս իր արժանաւոր եւ պատուոյ տեղը կը գրաւէ այլ ժողովուրդներու մշակոյթի անդաստանէն ներս :

Օր. Ա. Շամիրեան, իր գեղեցիկ ձայնով մեներգեց՝ Կոմիտասի «Քելէ-քելէ»ն եւ «Ես իմ աշխարհի դարունը կ'ուզեմ» :

Օրիորդը հաղորդակից է հայ երաժշ-

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

— Սուտ կը խօսիս, դուն նշանաւոր Շաւարշ Միսաքեանն ես :

Այդ պահուն սենեակին մէջ, գրասեղանին առջեւ կը գտնուէր պաշտօնեայ մը, ականջը եւ բերանը հեռախօսին : Դիմացը՝ բազմոցին վրայ, ուրիշ երեք հոգի :

Պաշտօնեան թէ կը հարցաքննէր եւ թէ կը խուզարկէր, մանրակրկիտ : Պահ մը ձեռնակապս քակեց եւ հանել տուաւ վերարկու, բաճկոն, կօշիկ, պրպտելով բոլոր գրպաններս :

Անդիէն ձայն մը .

— Սա թաշկինակն ալ հանեցէք, «անալիզ» ըրէք, ասոնք վտանգաւոր մարդիկ են (ցուցնելով ձախ գրպանս դրուած թաշկինակ մը) :

Դիմացէն նոյն ձայնը .

— Դուն ակնոց ալ ունէիր, ո՞ւր է :

Եւ յանկարծ .

— Օլան ք... փ... դուն Շաւարշ Միսաքեանը չե՞ս, տունդ այսինչ տեղ, հայրդ, մայրդ, քոյրդ, փոքր եղբայրդ (անուններն տալով)...

Դուն չէի՞ր որ մինչեւ գերեզմանատուն գացիր Գեղամ Բարսեղեանի հօրը յուղարկաւորութեան առթիւ ... Քեզի համար ամբողջ մէկ տարի թունաւորեցինք Պոլիսը ետն. (գրած էի արդէն) :

Հետզհետէ աւելի փրփրելով .

— Ամէնքդ ալ այսպէս «ալչաք»...

Լուտանքներ կը տեղային, իսկ ես կը պատասխանէի միեւնոյն ձեւով .

— Կը զարմանամ որ ինծի հետ կապ չունեցող գործերու մասին կը խօսիք : Ես պուլկարական հպատակ եմ եւ ձեր գործը պուլկարական հիւպատոսարանին հետ է :

— Այդ մասին ալ կը խօսինք : Հիմա հիւպատոսարան պիտի տանինք ...

Հեռախօսը անդադար կը բանէր :

Այդ միջոցին կայծակի պէս կասկած մը ինկաւ մտքիս մէջ. — Երբ տունէն դուրս ելանք, Վլատիմիր դուռը բացած եւ աչք մը նետած էր : Ուրեմն, դիմացի սրճարանը կամ անկիւն մը գաղտնի ոստիկաններ կային, նշան ըրաւ եւ հիմա պաշարեցին տունը, բռնեցին սա ու ան... (Ոչինչ եղած էր) :

Յետոյ, միամիտ մտածում մը .

— Քանի որ զիս յանձնեց եւ վարձքը առաւ, գոնէ տետրակները չյանձնէր, վերջին պահուն կը խղճահարի՞, աղջիկներուն վերադարձնելով կամ պահելով : Չէ՞ որ նախկին յեղափոխական էր ..

Ի՞նչ ըրած էր Վլատիմիր :

Ճամբան, Ղալաթիոյ քարափին վրայ, կը հանդիպի երկու աղջիկներուն, որոնք անհամբեր լուրի կը սպասէին :

— Եղաւ վերաջացաւ, շոգենաւին մէջ տեղաւորեցի, շատ հանգիստ է ...

— Կրնա՞նք տեսնել շոգենաւը :

— Սա՛ բացերը կեցած է, շատ մի երեւաք, գործը կ'աւրէք :

Երկու աղջիկները ուրախ զուարթ տուն կը դառնան :

Սալօնի պահականոցին մէջ հարցաքննութիւններն ու խուզարկութիւնները լրացնելէ յետոյ (առանց որեւէ բան գտնելու), նորէն հագուեցուցին, վերարկուն կռնակս, «փափախ»ը գլխուս, «քէլէփչէ»ն ձեռքերուս, երկու բթամատներս ալ օղակի մէջ անցուած, դուրս հանեցին եւ կառք մը դրին, երկու սուինաւոր ոստիկաններով եւ երկու գաղտնի պաշտօնեաներով, աջ եւ ձախ կողմս, (մէկը Ալի Րիզա, յուշագիրը) :

Այդ պահուն, մեր հին ընկերներէն Մուշեղ (Զարխի - Ֆալաք), ինքնաբերաբար հետեւելով, կը տեսնէ այս ամբողջ անցուդարձը, եթէ չեմ սխալիր, յարձակման ծրագիր մըն ալ կ'որոճայ, բայց անկարելի կը գտնէ, մինակ ըլլալով : Ու կ'երթայ կը պատմէ, մինչ աղջիկները արդէն տարածեր էին աւետաբեր լուրը ...

(Յաջորդ օրը սուտ հեռագիր մըն ալ քաշել կուտան, իմ ստորագրութեամբ, եւ պուլկարական հիւանդանոցին հասցէով, Մառիին, ծանուցանելով ողջամբ ժամանումս... Քէօսթէնճէ) :

Կառքը ճամբայ ելաւ դէպի Ղալաթիոյ կամուրջը : Աչքերս դէպի դուրս, կարծես ծանօթ մը կը փնտռէի : Երկու հոգի տեսայ, բայց անոնք զիս չտեսան : Ալի Րիզա հարցուց : (Յետոյ ստուգեցի որ ինքն է) :

— Ինչո՞ւ դուրս կը նայիս :

— Ծովուն կը նայիմ :

Եւ սկսաւ աջէն - ձախէն խօսիլ, աչքերը չարունակ դէմքիս ուղղած եւ «փափախ»ը շտկելով գլխուս վրայ :

Վերջապէս հասանք շէնքի մը առջեւ, Պոլսոյ կողմը, Հանրային Պարտքի վարչութեան կեդրոնին դիմացը փողոց մը :

Ոստիկաններ, ոստիկաններ, յայտնի թէ գաղտնի :

Գրամբ սիասի՛ ...

Սանդուղէն վեր հանեցին նոյն հետեւորդներով : Զոյգ զոյգ սպառազէն ոստիկաններ՝ իւրաքանչիւր յարկի գլուխը :

Երրորդ յարկին վրայ, Ալի Րիզա զիս առաջնորդեց սենեակ մը, որ իր աշխատանոցն էր : Երկու ոստիկաններ դրան առջեւ, միշտ ձեռքերս եւ մատներս կապուած : Արագ խուզարկութիւն մը եւս :

Միջահասակ մարդ մը երեւցաւ սենեակին դուռը եւ Ալի Րիզա անոր յանձնեց անցագիրը : Պաշտօնատարը անցագրին լուսանկարը բաղդատելով ձեռքը եղած լուսանկարին հետ (կարծեմ «Փօլիս Մէճմուասը»ի մէջ տպուած), եւ վերէն վար չափելով զիս, յայտարարեց .

— Քէնտիսի տիր (ինքն է) :

(Շար. 11)

տուքեան խրախճանքին ի խորին սիրտ ներկայ չէին ։

Պ. Ս. Պօղոսեան արտասանեց Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի «Հայոց Աշխարհի գարունն է եկել»ը եւ միջնադարեան ծանօթ տաղերգու՝ Նահապետ Քուչակէն օրուան պատշաճ քառեակ մը, ինչպէս նաեւ մեր Երկրորդ Հայրենիքին՝ Ֆրանսայի ձօնուած ֆրանսերէն գեղեցիկ քերթուած մը՝ Յովհաննէս Սեթեանէ ։ Պարոնը ծանօթ մեր գաղութին, ունի առոյգ ձայն, եւ գիտէ ներմուծել անհրաժեշտ շեշտ, առոգանութիւն եւ ըմբռնում՝ արտասանած քերթուածներուն մէջ ։

Վիէննայի Մխիթարեան նախկին սան՝ Պ. Բ. Զամարեան, հայերէն գրաւոր ճառով մը վեր առաւ մեծ յոբելեարի արժանիքները, յիշեցնելով, որ անոր կեանքը եղած է մեր ուկեդարեան սուրբ Հայրերու կեանքին նման՝ տքնութեան, ամբողջական նուիրուած աշխատանքի արդասաւորում մը եւ իր կէտ-նպատակը՝ Հայ ժողովուրդի գրական եւ պատմական արժէքներու վրայէն թօթուել դարերու փոշիները, եւ զետեղել իրենց արժանի պատուանդանին վրայ ։

Կաթողիկէ եւ բողոքական հայ համայնքներու անունով, գերապայծառ Ժ. Զուհաճեան եւ փրօֆ. Գ. Խայիկեան ջերմ բառերով վեր առին յոբելեարին վառ դէմքը եւ դրուատեցին անոր մեծ ու անկրկնելի գործը, ցրուած Ազգային Մատենադարան մատենաշարի 30 հատորներուն, ինչպէս նաեւ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի էջերուն մէջ, իսկ ձեռագիր վիճակի մէջ մնացածները կը ներկայացնեն պատկառելի աշխատանք մը ։

Ցիսուսեան միաբանութեան անունով խօսեցաւ Հայր Դաւիթ ։

Նահանգապետական խորհրդական Պ. Դանիէլ Մաթալօն իրաւամբ դիտել տուաւ որ ծառայելով հայ ժողովուրդի մշակոյթին, մարդ ծառայած կ'ըլլայ համայն մարդկութեան ։ Մշակոյթները թէեւ ձեւով եւ արտաքինով կը տարբերին իրարմէ, սակայն խորքով կը մնան մէկ եւ ամբողջական ։

Ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ խօսեցաւ մեծ Յոբելեարը՝ Հայր Ներսէս Ակինեան, յիշելով երկար եւ ձիգ տարիներու աշխատանքն ու վաստակը իր ուսերուն ։

— «Ծառայել հայ ժողովուրդին — ըսաւ ան, ի մէջ այլոց, — պարծանք ու նաեւ պարտականութիւն է ։ Մեր ժողովուրդի հարուստ անցեալը ուսումնասիրել քննական մօտքով ու իր ամբողջութեանը մէջ բոլորիս պարտքն է ։ Մի շնորհաւորէք զիս, այլ շնորհաւորեցէք այն ազգը, որ, հակառակ դարերու կրած իր տառապանքներուն ու հալածանքներուն, կրցաւ կառչիլ լոյսին եւ իր բաժին-նպաստը բերել ազգերու մեծ ընտանիքին » ։

Ջերմ ծափերով ընդունուեցան մեծ Հայուն խօսքերը ։

Մարսիլիահայ գաղութին երախտագիտական զգացումներուն թարգմանը հանդիսացաւ Պ. Կ. Փօլատեան, մաղթելով, որ բախտն ու պատեհութիւնը ունենանք տօնելու բազմավաստակ բանասէրին ադամանդեայ յոբելեանը ։

Այս առթիւ կարդաց Ֆրանքեւաստրիական ընկերութեան նախագահին շնորհաւորական հեռագիրը, ուղղուած Յոբելեարին ։

ԺԻՐԱՅՐ

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

«ՈՉ ՄԻԱՅՆ ՀԱՑԻՒ...»

Ռուսական նոր գրականութեան մէջ այսպէս է դարաշրջան բանալու ստորաճան յատկանշական գործին անունը, որուն հեղինակն է Դուդինցեւ, ինչպէս գրած էինք քանի մը շաբաթ առաջ ։

Մոսկուա այցելող միջազգային դիտողներ նկատած են որ շատերու ձեռքը կը գտնուի այս գործը, որ նոյնիսկ դեռ գիրք չէ, այլ կը լեցնէ «Նովի Միռ» գրական թերթին 1956ի 8, 9, եւ 10 թիւերը՝ 245 էջերու վրայ ։

Ամբողջ գործը հարազատ եւ իրապաշտ նկարագրութիւնն է ռուսական աշխարհի վերջին քառասնամեակի կեանքին եւ ուղղուած է իշխող դասակարգին, այսինքն պաշտօնատիրութեան ։ Անուանի գրագէտ Շոլոխովի քննադատութիւնները Ստալինեան ժամանակի գրական անկումին մասին, ըստ երեւոյթին, Դուդենցեւը մղած են ազատօրէն արտայայտուելու եւ խարազանելու «ընկեր տնօրէն»ները եւ մնացեալը, որոնք փորը կուշտ նստած են, ճիշդ ցարական ժամանակի չինովնիկներուն պէս մեծավայել գիրքերու վրայ ։ Այսպէս է Դրոզդովը, իբրեւ «ընկեր տնօրէն», որուն կինը վերջ ի վերջոյ կը փախչի Լոպաթկինի քով, որ գիւտարար ճարտարագէտ հերոսն է գործին եւ որ չի յարգուիր պաշտօնեաներէն, ընթացք չի տրուիր իր ծրագիրներուն, ընդհակառակը, կ'ենթարկուի ութ տարի տաժանակիր աշխատութեան, բայց վերջապէս իր բանտակիցներէն մէկն է, որ արձակուելէ ետք դուրսէն կ'աշխատի, անմեղ ընկերը կ'ազատէ բանտէն ։

«Ոչ միայն հացիւ...»ը հինգ ամիսէ ի վեր ձեռքէ ձեռք կը խլուի, բայց արտօնութիւն չէ տրուած գրքի ձեւով հրատարակելու, որովհետեւ ենթարկուած է կուսակցական «վեթօ»ին, ինչպէս ցոյց կու տան գրագէտներու արտայայտութիւնները՝ Ռոստովի, Քիէվի եւ զանազան շրջաններու մէջ, և «Հոկտեմբեր» թերթը ։ Բայց ի՞նչպէս հասկնալ անուանի լեհ ռուս գրագիտուհի Վանդա Վասիլեւսկայի երկդիմի խօսքը թէ «ծիծաղելի մէկ փոքր մասը ճշմարտութեան» կը բերէ Դուդինցեւ.. ։

Այո, ամէն ատենի համար ճիշդ է որ մարդ միայն հացով չապրիր, ոչ ալ երեւի «խորհրդային դրախտին» մէջ ..։

Պ. ԹՐԱԿԱՑԻ

ՄԻՐՈՆՆԵՐՈՒ ԱԼ ԿԱՐԾԻՔԸ

ԿՈՉ ԶԳԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Պէյրութի հայերէն թերթերուն ընթերցումը դժնդակ տպաւորութիւն մը կը թողու ։ անուն «ազգին», այս անխօս ու չարչարուած «ազգին», պզտոր մարդիկ կան որ կը շարունակեն վնասել այդ «ազգին», ընդվզում պատճառելով նոյնիսկ անոնց որոնք հեռու կը մնային պայքարներէն ու վէճերէն ։

Պէյրութի գաղութը պղտորող ափ մը անպատասխանատու մարդոց ուղղուած կոչ մըն է հետեւեալը, չէզոք հայրենակիցի մը ստորագրութեամբ, որ զգաստութեան հրաւէր կը կարդայ՝ ցոյց տալով «ազգին» հասցուած վնասը ։ Կուտանք այդ կոչը, հաստատելու համար թէ չէզոքներն ալ զզուած են այլեւս ։—

***

Մեր ազգային կեանքին մէջ ստեղծուած տգեղութիւնները իմաստակութեան կը յանգին ։ Ես ալ կը հաւատամ, որ եթէ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը ի կարգ հրաւիրէ եւ յորդորէ որ բաւ է կատարուածը, կարծեմ կը վերջանայ ամէն բան ։

Վեհափառ Հայրապետը չի՞ խորհիր, որ մենք կը գտնուինք արտասահմանի մէջ, եւ այսքան աղմուկ՝ կը վնասէ մեզի ամէն տեսակէտով ։ Խնդիրը կաթողիկոսական հարցէն դուրս ելած է եւ մտած՝ անկարգութեանց եւ մեր բնակած երկիրներու հանդէպ անհաւատարմութեանց ճամբուն մէջ ։ Ի վերջոյ կրօնական խնդիր մըն է, և պատերազմական ու քաղաքական բնոյթ չունի, եւ ոչ ալ դաշինքներ պիտի կնքուին, այլ՝ հարց մըն է, որ կը վերաբերի միայն ու միայն հայ ժողովուրդին ։

Կատարուած ընտրութեան մը համար հիւրընկալ պետութեանց վաւերացումը ստանալէ յետոյ աղմկելը, անոնց հեղինակութեանց դէմ երթալ չէ՞, անհնազանդութիւն չէ՞ ։

Վազգէն Ա.ի յորդորն ու պատգամն էր հաւատարիմ քաղաքացիները ըլլալ մեզ հիւրընկալող պետութեանց, եւ ուրախ էր Հայրապետը՝ որ մենք ազատ էինք ։

Ի՞նչ ըլլալու ենք, կամ ինչպէ՞ս ըլլալու ենք, որ հաւատարիմ քաղաքացիներ եղած ըլլանք ։ Պատկան իշխանութեանց վաւերացումը չընդունիլը, հաւատարիմ մնա՞լ է ։ Անոնց հաւանութիւնը ստանալէ յետոյ գիրենք անհանդիստ ձգելը եւ անդադար մեզմով զբաղեցնելը հաւատարիմ մնա՞լ է մեր բնակած երկիրներուն ։ Արդեօք մենք սխա՞լ կը հասկնանք մեր Հայրապետին հաւատարմութեան պատգամները ։ Որքան գոհ պիտի ըլլայինք, եթէ վերջ գտնէր այս անիմաստ տաղնապը, եւ վերջ տրուէր արկածախնդիրներու սայթաքումներուն ։ Մեր ժողովուրդը ամէնէն շատ հիմա պէտք ունի խաղաղութեան ու հանդիստի, խնայելու է այս բազմաչարչար ժողովուրդին ։

Յարգանքներով՝
ԿԻՐԱԿՈՍ ԳԱԲՊԷՆՃԵԱՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ ՍԱՆՃԱԳԻ ՄԷՋ

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԱՆՁԵՐ ՀԱԼԷՊ ՓԱԽԱԾ ԵՆ

Հազարաւոր անձեր — այր, կին, ու երախայ — Ալէքսանտրէթի Սանճագին մէջ տիրող տնտեսական ահարկու տագնապէն փախչելով, անցած են սուրիական սահմանը եւ եկած են Հալէպ, ուր մուրացկանութեամբ կ'ապրին ։

Սուրիական թերթերը կը գրեն, որ այս դժբախտ անձերը, սովի վախէն, մահը աչք առին սուրիական սահմանը անցնելով, որովհետեւ թուրք իշխանութիւնները խիստ միջոցներ ձեռք առած էին՝ անոնց փախուստը արգիլելու համար ։

ՎԱԼԱՆՍԻ ԿԱՐՕՏ ՀԱՅԵՐԸ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆԵՆ «ՏՕՖԻՆԷ ԼԻՊԷՐԷ»ԻՆ

Ինչպէս գրած էինք անցեալ տարի, այրի տիկին Լիէնար նոյնքան զոհաբերութեամբ կը շարունակէ իր ողբացեալ ամուսնոյն արշաւը «պարկ մը ածուխ» ճարելու համար կարօտ ընտանիքներուն ։

«Տօֆինէ Լիպէրէ»ի հանգուցեալ տնօրէնին նախաձեռնութեան շնորհիւ այս տարի եւս 43 պարկ ածուխ (2150 քիլօ) բաժնուեցան մօտ երեսուն հայ կարօտեալ ընտանիքներու ։ Այս ընտանիքները անգամ մը եւս կը յայտնեն իրենց երախտագիտութիւնը կազմակերպիչներուն, որոնք երբեք խտրութիւն չեն դներ Ֆրանսացիներուն եւ Հայերուն միջեւ ։

Օ. Մ.

ՄԱՆՐԷՔԵՆՆԵՐՈՒ ՏՈՂԱՆՑՔ ԼԻՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ ՄԷՋ

Տեղի տալով ընդհանուրի փափաքին, Լիոնի տօնավաճառին վարչութիւնը որոշած է այս տարի մասնաւոր փայլ մը տալ հագուստեղէնի վերաբերեալ ճիւղերուն ։

Անցեալ տարի մեծ յաջողութիւն գտաւ մուշտակներու ցուցադրութիւնը՝ մանըքէններու միջոցով ։

Այս տարի, նոյն ձեւի ցուցադրութիւններ պիտի կազմակերպուին օրական երեք անգամ, ժամը 11ին, 15ին եւ 17ին՝ հագուստեղէնի զանազան ճիւղերուն համար ։

Ցուցադրութեանց յայտագիրը որոշուած է հետեւեալ ձեւով — Ապրիլ 28 եւ 29 (կիրակի եւ երկուշաբթի) այր մարդոց հագուստեղէնի համար ։

— Ապրիլ 30, Մայիս 1 եւ 2 (երեքշաբթի, չորեքշաբթի եւ հինգշաբթի) կանանց հագուստեղէնի համար ։

— Մայիս 3 եւ 4 (ուրբաթ եւ շաբաթ) ճերմակեղէններու համար ։

Այս առթիւ կը յիշեցնենք որ Լիոնի տօնավաճառը այս տարի պիտի սկսի Ապրիլ 27ին եւ պիտի տեւէ մինչեւ Մայիս 6 ։

ԱԳՌԱՒՆԵՐՈՒ ԱՐՔԱՆ

(ԿԱՍՔՈՆԵԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Երկարեց իր ձեռքը մթութեան մէջ եւ իր մատները հպեցան իր եւ իր ամուսնոյն միջեւ զետեղուած սուրի մը պաղ երկաթի շեղբին ։

Հետեւեալ առտու, լոյսէն առաջ, Ագռաւներու Արքան ելաւ անկողնէն եւ միշտ մթութեան մէջ, վերցուց անկողնին մէջ զետեղուած սուրը, հագաւ վերատին իր փետուրները եւ մեկնեցաւ առանց խօսքի ։

Այնուհետեւ, առաւօտ եւ իրիկուն կրկնուեցաւ միշտ միեւնոյն տեսարանը ։

Թադուհին, սակայն, սկսած էր համակրիլ ու սիրել Ագռաւներու Արքան, վասն զի համոզուած էր թէ ան քաջ էր ու խոհեմ ։

Հետզհետէ ակայն, Թադուհին կը սկսէր ձանձրանալ այս միանձն կեանքէն ։ Քիչ մը փարատելու համար իր ձանձրոյթը յաճախ առաւօտ կանուխ կը մեկնէր ուտելիքով լեցուն կողովով մը ։ Ջինանծածկ ու սառցապատ դաշտերուն մէջէն կը յառաջանար ամբողջ օրը, մինչեւ ուշ գիշեր եւ սակայն շնչող էակի մը չէր հանդիպած տակաւին ։

Առտու մը, երբ այսպէս կը շրջագայէր ղղեակէն հեռու, իր դիմացը տեսաւ լեռ մը բարձր, որուն գագաթը ձիւնածածկ չէր ։

Ու սկսաւ վերելքը ։

Եօթը ժամ ետք հասած էր լերան գագաթը ։

Խեղճուկ տնակի մը առջեւը գտաւ ինքզինքը, ուր կար նաեւ լուացարան մը ։

Լուացարանին եզերքը կ'աշխատէր կին մը ծեր ու խորշոմած դիմագծով ։

Կինը կ'երգէր ու միեւնոյն ժամանակ կը լուար ածուխի նման սեւ լաթեր ...

— Բարի լոյս, կին, ըսաւ Թադուհին ։ Կ'ուզեմ օգնել քեզի լուալու համար քու ածուխի նման սեւ լաթերդ ։

— Հաճոյքով, փոքրիկս, պատասխանեց ծերուկը ։

Թադուհին սկսաւ օգնել ծերուկ կնոջ եւ հազիւ թէ ջուրը թաթխած անոր սեւ լաթերը, իսկոյն եւեթ այդ լաթերը դուրս եկան կաթի նման սպիտակցած ու մաքրուած ։

Լուացարարուհին ըսաւ Թադուհիին ․

— Փոքրիկս, երկար ատենէ ի վեր կը սպասէի քեզի ։ Իմ չարչարանքներս վերջ գտան շնորհիւ քեզի ։ Դո՛ւն, սակայն, տակաւին շատ պիտի տանջուիս ։ Ամուսինդ քեզի լաւ խորհուրդներ տուաւ, սակայն խորհուրդները յաճախ բանի մը չեն ծառայեր եւ անխուսափելին անպայման կը կատարուի ։ Հիմա, անցիր քու ճամբադ եւ երբեք այլեւս մի վերադառնար հոս եթէ խիկապէս կարիք չունենաս ինծի...

Թադուհին վերադարձաւ ղղեակ վերըստին շարունակելու համար իր ամէն օրուան կեանքը ։

Լման եօթը տարի էր անցած, մէկ օր միայն կը պակսէր, այն օրէն երբ Ագռաւներու արքան Կանաչ Մարդուն տնակին մօտ ամուսնացած էր իրեն հետ ։

Թադուհին ըսաւ ինքնիրեն ․

— Իմ չարչանքներս ալ վերջ պիտի գտնեն ։ Օր մը աւելի, օր մը պակաս, նշանակութիւն չունի ։ Այս գիշեր պէտք է որ անպայման գիտնամ թէ ո՞վ է Ագռաւներու Արքան ։

Երբ գիշերը վրայ հասաւ, Թադուհին լոյս մը վառեց իր սենեակին մէջ եւ այդ լոյսը այնպէս ճարտարօրէն պահեց որ ամբողջ ենեակը սեւ փոսի մը նման թաղուեցաւ մթութեան մէջ ։ Յետոյ մտաւ անկողին, պառկեցաւ ու սպասեց ։

Կէս գիշերին, սովորականին նման լըսուեցաւ թափահարումը թեւերու ։ Ագռաւներու Արքան էր որ կուգար իր կարգին անկողին մտնելու ։

Թադուհին սպասեց որ ամուսինը սովորականին պէս փետրաթափ ըլլար ։

Երբ ամէն բան վերջացաւ, Ագռաւներու Արքան ուրը անկողնին մէջ դնելէ ետք, ինք ալ իր կարգին մտաւ ու սկսաւ քնանալ ։

Այն ատեն Թադուհին կամացուկ մը ելաւ իր տեղէն, գնաց վառեց նախապէս պատրաստած իր լոյսը եւ եկաւ դիտելու իր ամուսինը ։

Արեւի լոյսին նման գեղեցիկ տղամարդ մըն էր ան ։

— Աստուա՛ծ իմ, ինչքան գեղեցիկ է իմ ամուսինս ։

Թադուհին մօտեցաւ անկողնին, իր ճրագը աւելի մօտեցուց լաւ մը տեսնելու համար եւ այդ միջոցին հալող տաք մոմի կաթիլ մը ինկաւ ամուսնոյն դէմքին վրայ ։

Ագռաւներու Արքան ընդոստ վեր ցատկեց իր տեղէն ։

— Կին, մեծ դժբախտութիւններու պատճառ եղար ինծի, քեզի, եւ ամբողջ ժողովուրդիս համար ։ Վաղը մեր չարչարանքները վերջ պիտի գտնէին ։ Վաղը քու իրական ամուսինդ պիտի դառնայի այն կերպարանքին մէջ՝ ուր կը տեսնես հիմա զիս ։ Այժմ, սակայն, պիտի բաժնուիմ աշխարհէն ։ Չար վհուկը որ զիս պահած է իր տիրապետութեան տակ պիտի ընէ ինչ որ ուզէ ։ Ինչ որ պատահեցաւ, սակայն, պատահեցաւ, այլեւս աւելորդ է զղջալ ։ Կը ներեմ քեզի այն չարիքին համար զոր հասցուցիր ինծի ։ Հեռացիր այս ղղեակէն, որովհետեւ հոս այնպիսի դէպքեր տեղի պիտի ունենան որոնք պէտք չէ որ դուն տեսնես ։ Հեռացիր, եւ Աստուած թող քեզի ընկերնանայ ամէն տեղ, ուր պիտի ըլլաս ...

(Շար. 3)

ղի ունեցան Նեմանչայի, Քուպայի, Քապիլլոյ եւ այլ շրջաններու մէջ։

Ալժէի եւ Օրանիոյ շրջաններուն մէջ ալ ապստամբները ծուղակ լարած էին ապահովութեան ուժերուն դէմ. 19 զինուորականներ սպաննուեցան այս կռիւներուն ընթացքին։

× Ալժերիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ կը շարունակուին Ազատագրութեան Ազգ. Ճակատի ղեկավար անդամներուն ձերբակալութիւնները։ Կարեւոր փաստաթուղթեր ալ գրաւուեցան։

Պըզանսոնի մէջ քանի անձեր ձերբակալուեցան։ Թլեմչէնի մէջ ահաբեկիչներու կարեւոր խումբ մը ծուղակը ինկաւ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՓՈԽ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, Մ. Նահանգներու փոխ նախագահը, Նիքսըն, քանի մը օրէ ի վեր Մարոք կը գտնուի։ Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, որ թէեւ Մարոքն ու Թունուզը «Այզընհաուըրի վարդապետութեան» սահմաններէն դուրս կ'իյնան, բայց ծրագիրը այնպիսի ձեւով մը կարելի է բարեփոխել, որ այդ երկիրներն ալ օգտուին Մ. Նահանգներու տնտեսական օգնութենէն։

Խօսելով Ալժերիոյ մասին, փոխ նախագահը յայտնեց թէ Մարոքի Սուլթանն ու ինք միայն ընդհանուր եզրակացութիւններու յանգած են Ալժերիոյ մասին, եւ յոյս ունին թէ կարելի պիտի ըլլայ փոխադարձ հասկացողութեամբ մը լուծել թնճուկը։

× Նիքսընի այցելութիւնը զուգադիպեցաւ Մարոքի անկախութեան տարեդարձի տօնակատարութեանց։ Այդ առթիւ Սուլթանը ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ առ այժմ Մարոքի համար ամէնէն կենսականը տնտեսական հարցն է։ Ուրեմն եթէ կարելի ըլլայ «Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը» քիչ մըն ալ ընդլայնել, Մարոք պատրաստ է օգտուելու ամերիկեան օժանդակութենէն։

× Մարոքի Եւրոպացիները որոշած էին գործադուլի դիմել երկուշաբթի օր՝ Մեքնէսի դատավարութեան մեղմ վճիռներուն դէմ բողոքելու համար։ Մարոքի կառավարութիւնը արգիլեց գործադուլը։

●

ԹԱՅԼԱՆՏԻ մէջ բանակը պետական հարուած մը կատարեց։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ չորս հիւլէական մասնագէտներ Գահիրէ կը սպասուին. կը մտադրեն հիւլէական փնտռտուքներու գիտական կայան մը հաստատել Եգիպտոսի մէջ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պ. Մինաս Աթալլահ իր տիկնոջ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ կը նուիրէ հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլլէի օղափոխութեան կայանին։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու կողմէ, Ապրիլ 28ին, Ֆըրանքեւամերիկեան գեղեցիկ սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ ժեռվէ տիմինիւէ մեքենայի համար, որոնք մնթրաժ ստանցնեն։ Դիմել՝

TRICOTS VIENNA
40 Rue e Montmorency, Paris

ԾԱԽՈՒ Է

Մարսէյլի հանրածանօթ ճաշարան-սըրճարանատէր Պ. Միքայէլ Աշնեան « Շէ ՄԻՇԷԼ», ծերութեան պատճառաւ, կը ծախէ ճաշարան սրճարանի«ֆօնը» կրանտ լիսանսով։ Պատրաստ գործ, 35 տարիէ ի վեր կազմակերպուած, մնայուն յաճախորդներով։

Դիմել Միքայէլ Աշճեան (Շէ Միշէլ)։

66 Rue Longue des Capucins, Marseille

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆ

Մանուկներու ծպտեալ հ... դէսը կիրակի 7 Ապրիլ, Սէրքըլ Միլի ...ի մէջ, նախաձեռնութեամբ Տիկն. Մի...թեան Որբ. Օգն. Մա...մնի։

Անոնք որ կ'ուզեն ծպտել իրենց մանուկները Ապրիլ 7ի հանդէսին համար, կրնան անապարել։

Տօնանցքը ժամը 16.30ին, բազմազան մրցանակներով։

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 9, ԺԱՄԸ 21ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՌԻՇԸԼԻԷՕ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԸ

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝
ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱՐԹԻՆԵԱՆ - ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷՆԹԵԱՆ եւ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (դաշնակ)։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգային Կեդր. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ, այս կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի յաւէտ ողբացեալ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

անմոռանալի յիշատակին Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ս. ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻՆ։

Պօմոն,
Սէն Ժերոմ
Սէն - Լու
Սէնթ Մարկրիթ
Պուլվար Օտտօ
Սէն Բ'Անթուան Քամփանեը Փերիէ,
Սէն Բ'Անթուան Քամփանեը Ֆրէզ։

Հայ ժողովուրդէն կը խնդրուի իր յարգանքի տուրքը բերել մեծ հանդուցեալին յիշատակին, ներկայ ըլլալով սոյն արարողութեանց։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ

Ստորեւ կը հրատարակենք Էքս ան Փրովանսի նուիրատու ընկերներու ցանկը (գումարը 7000, տես Ա. էջ)։

Պ. Պ. Յակոբ Սարգիսեան, Սարգիս Գենտոեան, Յովհաննէս Բարթօյեան, Պապիկ Տօնապետեան, Արտաշէս Նազարէթեան, Յակոբ Մկրտիչեան հազարական ֆրանք, Գարեգին Աւետիսեան եւ Մեսրոպ Սարգիսեան 500ական ֆրանք։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 15ին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նախաձեռնութեամբ կը ներկայացուի՝

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ
(Կատակերգութիւն երեք արար)
ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Ի նպաստ «Հայաստան» թերթի ֆոնտի։ Խումբին ղեկավարն է՝ Յակոբ Վարդերէսեան, մասնակցութեամբ՝ Տէսինի Նոր Սերունդի անդամներուն։

Մուտք 150 ֆրանք։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Սալ Քառէ։

Դասախօս՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Ծխախոտին ծագումը, զարգացումը եւ հետեւանքները»։ Մուտքը ազատ է։

26 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ
Հայ Արիներու միութեան Փարիզի Շրջանի

Կիրակի 10 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմիի մէջ, 28 պիս ռիւ Սէն-Տոմինիք (Մէթրօ Էնվալիտ)։

Նախագահութեամբ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեանի։

Սկաուտական ներկայացումներ եւ դաւեշտներ։ Բանակ-ումի կրակը, Փարիզի շրջանի սկաուտներուն կողմէ։ Հայկական երգեր եւ պարեր Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ։ Ցուցադրութիւն մոգական լապտերով։ Գայլիկները կը ներկայացնեն Յ. Թումանեանի «Կաթիլ մը մեղրը»։

Մարսէյլէն խմբապետուհի Ալիս Շամիրեան պիտի երգէ «Զմեռն անցաւ»Սըրուանձտեանի, «Գանձեր ունեմ» Ալէմշահի եւ պիտի արտասանէ «Ախ Թամար» Յ. Թումանեանի եւ «Խօսք իմ որդուն» Սիլվա Կապուտիկեանի եւ այլն։

Պիւֆէ. ցուցադրութիւն – Մուտք 300 եւ 500 ֆրանք։

Օր. ՄԱՐԹԱ ՊՈՒԼՊՈՒԼԵԱՆ
Պ. ՍՏԵՓԱՆ ՍԻՐՈՒՆԵԱՆ
Ամուսնացած

Արմէնշ, 2 Փետր. 1957 Վալանս

Այս առթիւ հազար ֆր. կը նուիրէ հարսին հայրը Հայ Մշակոյթի Տան։

Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Քաֆէ Րեժան։

ԻԹԱԼԻ.— Հ. Յ. Դ. Ազբիւր Սերոբ - Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Վարդան Ազօղլանեան (Իթալիէն) իրենց աղջկան ապաքինման առթիւ կը նուիրեն Մշակոյթի Տան 5000 ֆրանք։

« Յառաջ »ի բարգաւաճման համար երկու հազար ֆրանք։

«Հայ - Բոյժ »ին երկու հազար ֆրանք։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Աղբիւր Սերոբ - Մ. Եօթնեղբայրեան խումբին հազար ֆրանք։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կարուհի կ'ուզուի աթըլիէի մէջ աշխատելու համար։ Դիմել՝

Confection de Paris
19 Bd. St. Denis, Paris (1er étage)

***

Գործաւորուհիներ շըմիզիէի համար տունը աշխատող։ Դիմել՝

Ets. G. M.
107 Rue Du Mesnil, Asnières (Seine)

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondateurξ : SCHAVARCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731

Directrice : *Arpik MISSAKIAN*

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրաք : Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՄԱՐՏ

MERCREDI 6 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 7824 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, Թիւ 3635

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՐԻՒՂԻ ՃԱՄԲԱՆ

Վերջապէս լոյսը ծագեցաւ արեւմուտքէն :

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը արձանագրեց փոքրիկ յաջողութիւն մը, ստիպելով Իսրայէլը որ պարպէ Կազայի եւ Շարմ էլ Շէյխի շրջանները :

Ամիսներ տեւող տենդոտ բանակցութիւններն ու բուռն վէճերը, Համըրշըլտի մինչեւ արեւելք կատարած երթեւեկները, արաբական երկիրներու եւ խորհրդային խմբակցութեան ընդդիմադիր դիրքը ստեղծած էին անել կացութիւն մը :

Բուն չհաշտըրդուող պետութիւնը՝ Իսրայէլ՝ կը դժկամակէր պարպելու գինուորութեամբ իր գրաւած հողամասերը, առանց հաստատուն երաշխիքներու :

Վերջին դէպքերը ցոյց տուին, որ վէճը միայն Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի միջեւ չէր սահմանափակուեր :

Մեծ ու պզտիկ բոլոր պետութիւններն ալ առաւել կամ նուազ չափով իրենց շահերն ունէին աշխարհի այդ մասին մէջ, որ խրուամբ կը նկատուի Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի բանալին :

Միջին դարուն այդ հողամասերը քանիցս ռազմադաշտ դարձեր էին՝ կրօնքի պատրուակին տակ : Խաչակիրները անհուն զոհողութիւններով Եւրոպայէն մինչեւ Սուրբ Երկիր գացեր էին, երբեմն հզօր թագաւորներու գլխաւորութեամբ, քրիստոնէութեան սրբավայրերը ազատագրելու համար մահմետականներու տիրապետութենէն :

Քսաներորդ դարուն կրօնքը չէ այլեւս, որ դեր կը կատարէ աշխարհի մէջ :

Տնտեսական — ռազմագիտական շահերն են, որ շատոնց կ՚առաջնորդեն աշխարհի ճակատագիրը տնօրինելու կոչուած քաղաքագէտները : Աշխարհակալութիւն, գաղթապետութիւն, բացարձակապետութիւն կը բխին նոյն սկզբունքէն :

Սուէզի Ջրանցքն ու անոր երկու կողմի հողամասերը շուրջ հարիւր տարիէ ի վեր կ՚ապահովէին անսահման հարստութեանց աղբիւր Հնդկաստանի ճամբան :

Այժմ ամէն մարդ հասկցաւ, որ աւելի կարեւոր դեր մը վիճակուած է Ջուրի այդ նեղ շերտին, որ Միջերկրականը կը միացնէ Կարմիր Ծովուն :

Քարիւղը սուտերի մէջ կը ձգէ այլեւս Հնդկաստանը : Մեծն Բրիտանիա ի՛նչ զոհողութիւններ չէր ըրած՝ տիրանալու համար դէպի այդ թանկագին գաղթավայրը տանող ճամբաներուն : Ճիպրալթար, Մալթա, Կիպրոս, Եգիպտոս, Ադէն կարեւոր հանգրուաններ ու բանալիներ էին իր ձեռքին մէջ :

Իր ժամանակ, երբ անգլիական դիւանագիտութիւնը, կռթնած անպարտելի նաւատորմիղի մը վրայ, իր կամքը կը պարտադրէր ամբողջ աշխարհի :

Այսօր աժգունած է իր աստղը :

Սուէզը քարիւղի ճամբան է հիմա : Ու քարիւղը՝ անհրաժեշտ կենսանիւթ արդի աշխարհի համար :

Զարմանալի չէ ուրեմն, որ ա՛յնքան հակամարտ շահեր իրար կը բախին Ջրանցքին շուրջ :

Որքան ատեն, որ անգլիական զինուորական պահակախումբ մը, օժտուած արդիական զէնքերով ու օդանաւերով, կը հսկէր Սուէզի ափերուն վրայ, դիւանագիտական բարդութիւններ երեւան չէին գար :

Սակայն երբ 1956 Յունիս 16ին բրիտանական վերջին զինուորը հրաժեշտ կու տար Փորթ Սայիտէն՝ Մոսկուայի արտաքին նախարար Շեպիլովի խնլայեղ ծափերուն մէջ, երեք քառորդ դար տեւող գոյավիճակը յանկարծ կը յեղաշրջուէր :

Արդիւնքը չուշացաւ :

Քառասուն օր վերջ նոր կացութիւն կը ստեղծուէր :

Քարիւղի ճամբան վտանգուած էր :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ԲՆՃՈՒԿԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ ԻՐ ՎԱԽՃԱՆԻՆ

ՊԷՆ ԿՈՒՐԻՈՆ ՀՐԱՀԱՆԳԵՑ ԿԱԶԱՅԻ ԵՒ ՇԱՐՄ ԷԼ ՇԷՅԽԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՈՒ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՊԱՐՊՈՒՄԸ

Մինչ կը սպասուէր թէ Իսրայէլ նորանոր բանակցութեանց պիտի սկսի Մ. Նահանգներուն հետ, աղջի կէսօրէ վերջ Պէն Կուրիոն, իր վրայ վերցնելով պատասխանատուութեանց ամբողջ ծանրութիւնը, իսրայէլեան բանակներուն հրահանգեց «անմիջապէս եւ ամբողջովին» պարպել Կազայի եւ Աքապայի շրջանները : Հրահանգեց նաեւ իսրայէլեան բանակներու ընդհ. հրամանատար զօր. Տայանին՝ կարելի եղածին չափ շուտ հանդիպում մը ունենալ ՄԱԿի ուժերու հրամանատար զօր. Պըրնսի հետ եւ ճշդել փոխանցման մանրամասնութիւնները :

Պէն Կուրիոն իր այս հրահանգները տըւաւ նախարարաց խորհուրդի նիստէն քիչ մը առաջ : Խորհրդարանի նիստն ալ, որ տեղի պիտի ունենար նոյն իրիկունը, եւ ուր Պէն Կուրիոն խօսք պիտի առնէր, յետաձգուեցաւ :

Կը կարծուի թէ Իսրայէլի վարչապետը «նոր բացատրութիւններ» եւ «բաւարար հաւաստիքներ» ստացած էր Մ. Նահանգներէն. այլապէս չի կրնար բացատրուիլ Պէն Կուրիոնի յանկարծական այս որոշումը :

Միւս կողմէ, Իսրայէլի վարչապետը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ ձախակողմեան կուսակցութիւններու վարիչներուն հետ, որոնք ամէնէն աւելի կը հակառակէին Կազայի պարպումին : Անոնցմէ խնդրեց եթէ ոչ բոլորովին զօրավիգ կանգնիլ իր հետեւած քաղաքականութեան, գոնէ չհեռանալ կառավարութենէն, որպէսզի կառավարական տագնապ չստեղծուի : Արդարեւ, Իսրայէլի արդէն իսկ տկար դիրքը բոլորովին կը խորտակուի եթէ այս միջոցին կառավարական տագնապ մը ծայր տայ :

Ժողովուրդը չափազանց դժգոհ է Պէն Կուրիոնի այս որոշումէն : Փողոցներուն մէջ ուսանողներու առաջնորդութեամբ ցոյցեր կը կազմակերպուին ամէն վայրկեան : Վարչապետին համար դժուար կացութիւն մը ստեղծուած է, որովհետեւ, ինչպէս կ՚երեւի, չի կրնար յայտնել թէ Մ. Նահանգները ի՞նչ ապահովութիւններ տուին իրեն՝ Կազայի, Շարմ էլ Շէյխի եւ ընդհանրապէս Իսրայէլի ապագային մասին :

× Պէն Կուրիոն, երբ նախարարաց խորհուրդին կը յայտնէր իր տուած որոշման մանրամասնութիւնները, արցունք ունէր աչքերուն. «Ես այն մարդն եմ, որ մեր երկրին զաւակներէն խնդրեց պատերազմի մեկնիլ. իսկ այսօր, նոյն այդ մարդը ստիպուած է ձեզմէ խնդրել, որ համաձայնիք ետ քաշուիլ» :

× Զօր. Պըրնս եւ զօր. Տայան մէկ ժամէն աւելի տեւող տեսակցութիւն մը ունեցան Լիտտայի օդակայանին մէջ : Զօր. Պըրնս ընդարձակ տեղեկագիր մը ղրկեց ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Համըրշըլտի : Լրագրողներ հարց տուին զօր. Պըրնսի թէ այժմ, որ Իսրայէլ կը պարպէ Կազան, Եգիպտացիները պիտի վերադառնա՞ն այնտեղ : Զօր. Պըրնս պատասխանեց թէ այդ հարցը իր իրաւասութեան սահմաններէն դուրս կը մնայ, որովհետեւ քաղաքական խնդիր մըն է :

× Մեծադղորդ հարցականը, այժմ, Եգիպտոսի բռնելիք ընթացքն է : Ազգայնօրէն եգիպտական պաշտօնական բերնէն խօսքերէն ի վեր Եգիպտոս տակաւին ոչ մէկ պաշտօնական յայտարարութիւն ըրաւ : Սակայն կիսապաշտօնական «Էլ Ահրամ» թերթը աղջի օր կը գրէր՝ «Իսրայէլի եւ Մ. Նահանգներու սակարկութիւնները մեզ չեն հետաքրքրեր. կը պահանջենք որ Իսրայէլ անմիջապէս եւ առանց պայմանի պարպէ խնդրոյ առարկայ շրջանները : Կը պահանջենք նախկին դրութիւն վիճակին վերահաստատումն ու մեր կրած վնասներուն համար հատուցում» :

Շատ հաւանական է, որ իսրայէլեան բանակներու հեռացումէն վերջ, Եգիպտոս այս անգամ ալ պայման դնէ որ Կազան ու Աքապան իրեն վերադարձուին՝ որպէսզի Սուէզի Ջրանցքը բանայ :

× Իսկ Սուէզի Ջրանցքին մաքրագործման աշխատանքները, որ Մարտ ամսուն վերջացած պիտի ըլլային, ամէն օր կը ձգձգուին :

× Ջրանցքին եգիպտական տնօրինութեան նախագահը, Հիլմի Պէտաուի մեռաւ աղջի օր :

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

ԵՂՄՕՐՍ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

— Մի՛ հաւատաք, սխալ լուր է, ձեր տղան ձերբակալուած չէ ... Թալէաթ փաշայէն ստուգեցի, Պետրի պէյէն իմացայ ...

Այսպէս կը բարբառէր մայրիկիս, շանսատակ փաշային ամէնէն մօտիկ բարեկամներէն մէկը, 1916ի մարտի վերջին շաբթուն :

Մայրիկս այդ մարդուն ոտքը ինկած էր, որպէսզի քանի երթալու եւ իր տղան տեսնելու արտօնութիւն բերել տար՝ Պետրի պէյ կոչուած հրէշէն :

Եկաւ այդ արտօնութիւնը : Եկաւ բայց ճիշդ քառասուն օր ետք :

Այդ օրը, փաշային բարեկամը կը հաստատէր ձերբակալման լուրը ու կ՚ըսէր .

— Այո, լուրը ճիշդ է եղեր, ստուգեցի ... Պետրին ըսաւ որ օձիքը ձեռք առուեր է... Բայց, Պետրին ուրիշ բան մըն ալ ըսաւ... Ըսաւ որ դուք, հանդերձ ընտանեօք, Դաշնակ էք եղեր... Հայր, մայր, քոյր եւ նոյնիսկ ձեր պզտիկ տղան ... Քոմիթէճի էք եղեր... «Գորգօն» անդամներ... Ինչ որ է, ես հրամանը առի... կրնաք քանի երթալ ու ձեր տղան տեսնել :

Այդ օրերուն, ես տակաւին կարմիր բուշերով պատանի մըն էի : Տունէն ներս, ամէն բան ինծի չէին պատմեր : Անձման «աղքարիկ»իս ձերբակալման հետ կապ ունեցող շարք մը մանրամասնութիւններ պիտի լսէի քանի մը տարի ետք : Շաւարշէ՞ն : Ո՛չ : Շաւարշին բերնէն մէկ հատիկ բառ ալ լսած չեմ՝ իր ոդիսականին մասին :

Բայց, Շաւարշը, անգամ մը պատմած էր ինծի թէ մայրիկս, իր այցելութեան առաջին օրը, ինչպէս կրցած էր իր մայրական սէրն ու ազգասիրութիւնը — իր նեթադրեալ Դաշնակցականութիւնը — իրարու հետ զուգորդել :

Ահաւասիկ պատմութիւնը :

Մայրիկս բանտապահ հրամանատարին հետ կը մտնէ խուցէն ներս : Մահճակալի մը վրայ փռուած է իր անդրանիկ զաւակը, որ հիւանդ է, հալած, մաշած : Դաստակներուն վրայ կը տեսնուին ձեռնակապերուն բացած արիւնոտ վէրքերը : Շաւարշ պատրանքներ չունի իր ճակատագրին մասին .

— Պիտի կախեն, մայրիկ ...

Հրամանատար ճիւաղը խորհուրդ կու տայ մայրիկիս .

— Ըսէ՛, համոզէ՛ որ Հմայեակ Արամեանցին օրինակին հետեւի եւ ամբողջ մեղքը ձգէ «գացող»ներուն վրայ ...

Ովքե՞ր էին այդ «գացող»ները — Ակնունի, Խաժակ, Զօհրապ, Շահրիկեան, Վռամեան, Վարդգէս, Զարդարեան եւ ուրիշներ :

Հիմա, երեւակայութեամբ, մտէք բանտին մութ ու չարագուշակ խուցէն ներս : Մայրիկս նստած է մահճակալին քովը, աչքերը արցունքով լեցուն : Դիմացը իր զաւակը, որ կախաղան պիտի բարձրանայ՝ վաղը, միւս օր :

Մայրիկս կը սրբէ իր արցունքները, իր ուժերը կը հաւաքէ ու կ՚ըսէ .

— Տղա՛ս, էֆէնտիին խօսքը մտիկ ըրէ..

Սուտ կը խօսէր անձման մայրիկս : Դիւանագիտութիւն էր ըրածը :

Որովհետեւ — Շաւարշը պատմեց ինծի տարիներ ետք — յօնքերը զգուշութեամբ վեր կը բարձրացնէ ու կը փսփսայ .

— Բերա՛նդ չբանաս. բա՛ն չըսես ...

Շաւարշը պէ՞տք ունէր անուս ու անգրագէտ — այլ հերոս-մայրիկի մը այդ դասին :

Ո՛չ : Քանի որ — պատմութեան մնացած մասը լսած եմ մայրիկէս — արդէն ան, առաջուց, պատասխանած էր մայրիկիս «դերասանական» խրատին.

— Ես ամէն մեղք իմ վրաս կ՚առնեմ ... Ես մա՛րդ բերան չեմ տար : Ես նահատակները չեմ ամբաստաներ ...

Ու Շաւարշը մինչեւ վերջն ալ, կախաղանի իրական սպառնալիքին առջեւն ալ, մա՛րդ բերան չտուաւ ու նահատակները չամբաստանեց :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ապստամբական շարժումը յուսահատական ճիգեր կը մղէ, որպէսզի մինչեւ հինգշաբթի օր իր վրայ յառած պահէ բոլորին ուշադրութիւնը : Ապահովութեան ուժերն ալ կրկնապատկած են իրենց ճիգերը, վերջին 24 ժամերուն ընթացքին աւելի քան 250 ապստամբներ սպաննուեցան Նեմանչայի, Տիփլէքսի, հարաւային Օրանիոյ եւ այլ շրջաններու մէջ : Շատ մը ապստամբներ գերի բռնուեցան, կարեւոր զինամթերքներ գրաւուեցան :

Պոնի շարժանկարի սրահներէն մէկուն մէջ ռումբ մը պայթեցաւ. ութ հոգի վիրաւորուեցան : Մետէայի շրջանին մէջ ա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

«ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ»Ի ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԺԸ. ՑԱՆԿ

Ռընաժի փոքրաթիւ գաղութ (Ցանկը առանձին)	7.000
Պ. Սօֆեան (Ալֆորվիլ)	5.000
Տէր եւ Տիկին Արամ Արմաղանեան	1.000
Տիկ. Ա. Նազըլչքարեան	5.000
Նախորդ գումար՝	916.900
Ընդհ. գումար՝	934.900

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՋԱՆԱԶԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Արամ Արմաղանեան	1.000
Պ. Յարութիւն Մատաղճեան	2.000
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ	
Պ. Սօֆեան	1.000

Ն. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Թաղապետական ընտրութիւնները վերջացան : «Փրաւտա» կը յայտնէ թէ «համայնավարներու եւ անկուսակցականներու ցանկերը ջախջախիչ յաղթանակ տարին» :

ԳԱՀԻՐԷի Ոճրադատ Ատեանը պիտի զբաղի լրտեսութեան յանցանքով ձերբակալուած չորս Անգլիացիներու եւ 16 Եգիպտացիներու դատավարութեամբ, որուն թուականը տակաւին ճշդուած չէ :

ՉԸՐՉԻԼ սկսած է յետ պատերազմեան քաղաքական դէպքերուն մասին յօդուածներ պատրաստել :

ՀԱՅԵՐԸ ՕՏԱՐ ԱԿՆՈՑՈՎ

(Քաղուած գերմանական Համայնագիտարանէն)

●

Ցեղային տեսակէտով, Հայերը Խալտեբու երկրի բնակիչներու եւ գաղթական հնդեւրոպական խառնուրդ են, իսկ կրօնքով քրիստոնեայ, ունենալով ինքնայատուկ Առաքելական Լուսաւորչական եկեղեցի մը։ Անոնք առ հասարակ կը պարապին հողագործութեամբ, հիւսուածեղէնի եւ այլ ճարտարարուեստներով։ Օտար երկիրներու մէջ լաւ գործաւոր ու արհեստաւորներ են, իսկ շատեր կը զբաղին վաճառականութեամբ, և աչքառու դիրք կը գրաւեն ազատ ասպարէզներու մէջ։ Կնոջ դիրքը սովորաբար ազատ է, ընտանեկան յարկին տակ։

Քրիստոնէութիւնը Հայաստան մտած է Թադէոս Առաքեալի քարոզութեամբ, Բ. դարու ընթացքին։ Իսկ 310ին, Գրիգոր Լուսաւորիչի շնորհիւ պաշտօնական կրօնք հռչակուած է քրիստոնէութիւնը, Տրդատ Թագաւորի որոշմամբ։

Չորրորդ դարուն, Աստուածաշունչը հայերէնի թարգմանուեցաւ, եւ Հայերը առանց ընդունելու Քաղկեդոնի կրօնական համագումարի որոշումները, յարեցան միաբնակներուն, «Լուսաւորչական» յորջորջուելով Գրիգոր Լուսաւորչի անուամբ։

Անկէ ի վեր, իրենց եկեղեցական գերագոյն պետն է Էջմիածնի Ընդհանրական Կաթողիկոսը։

Հայ Եկեղեցւոյ ամէնէն ականաւոր աստուածաբանն է Ներսէս Շնորհալի, 12րդ դարուն։ Զանազան կեդրոններու մէջ կղերականութեան միութեան փորձերը չեն յաջողած։ Այնպէս որ, բացի Էջմիածնայ կաթողիկոսէն, անոնք ունին ներկայիս, երկրորդ կաթողիկոս մը Պէյրութի մէջ, Պատրիարքարաններ Իսթանպուլի եւ Երուսաղէմի մէջ, ինչպէս եւ առաջնորդարաններ՝ Եգիպտոսի, Յունաստանի, Եւրոպայի, Ամերիկայի մէջ եւ այլուր։

Կրօնական եւ մտաւորական մեծ կեդրոն մըն է նաեւ Վենետիկի մէջ հաստատուած Կաթողիկէ Հայերու Մխիթարեան Հայրերու միաբանութիւնը, որ կը զբաղի հայագիտական պրպտումներով եւ բարձրագոյն վարժարաններ կը մատակարարէ տեղւոյն վրայ, թէ արտասահմանեան այն երկիրներուն մէջ, ուր հոծ հայ գաղութներ կ'ապրին։

Գերման հանրածանօթ գործիչ մը, Տոքթ. Լէփսիուս, մեծ նպաստ բերած է Հայ եկեղեցիին, իբրեւ գերման - արեւելեան միսիոնի ներկայացուցիչ։

ՀԱՅԿ. ԱՐՈՒԵՍՏԸ. — Մեծ Հայքի (4 - 11րդ դար) եւ Փոքր Հայքի (11 - 14րդ դար) քրիստոնեայ իշխանները եւ թագաւորները ժրաջան աշխատանք մը ցուցաբերած են ճարտարապետութեան մէջ։ Սկզբնական շրջանին, անոնք կը կառուցանէին 1-3 կողմով կամարաւոր եկեղեցիներ, ներշնչուելով Փոքր Ասիական եւ սուրիական ոճէն։

Ասոնց նմոյշները կը գտնուին, Տեկորի, Աշտարակի եւ Երերոյքի մէջ։ Իսկ վեցերորդ դարէն սկսեալ, կեդրոնական գմբէթը կը տիրապետէ, որ նման է բիւզանդական եւ պարսկական ոճին, եւ որ սակայն, ինքնայատուկ դիրքի կը տիրանայ շուտով։ Ասոր գլխաւոր յատկանիշները հետեւեալներն են.

Ա.— Կոնթարդ գմբէթաւոր քառակուսի ձեւով՝ Աւան Մաստարա, եւ Հռիփսիմեանց եկեղեցին Վաղարշապատի մէջ, ինչպէս նաեւ Բաղարան, բոլորն ալ 7րդ դարուն կանգնուած։ Իսկ Աղթամար՝ տասներորդ դարուն։

Բ.— Չորս կամ ութ կողմով կառուցումներ, ինչպէս՝ Անի, Զուարթնոց, 6-11 դար։

Գ.— Երեք կողմով շինութիւններ, ինչպէս Թալին, Դուին, 7րդ դար։

Դ.— Բակերով գմբէթաւոր՝ Թալին, 7 - 8 դար, որոնք աւելի յարդ ստացած են 10 - 11 դարերուն, (Սանահին Հռոմոսեւայլն)։

Ե.— Խաչաձեւ գմբէթաւոր եկեղեցիներ, ինչպէս Գայեանէ, Վաղարշապատի մէջ, Մրէն (7րդ դար), Անի՝ (9-10րդ դար)։

Փոքր Հայքի եկեղեցիները աւելի հետեւած են բիւզանդական ոճին, իբրեւ յատկանիշ ունենալով, թափծու պատեր, խորշեր, կոնաձեւ բարձր կամարներ, կամ բրգաձեւ տանիքներ։ Իսկ արտաքին պատերը ունին սրածայր զագաթ եւ ընդելուզուած սիւներ։

Այս պատերուն դուրսի երեսներուն վըրայ փորագրուած են մարդկային դէմքեր եւ մանաւորաբար, երկրաչափական ձեւեր մասամբ ալ, պարսկական ոճէն ներշնչուած անասուններ եւ որսորդութեան տեսարաններ, որոնք իսլամական և սելճուկեան որմնանկարները կը յիշեցնեն։ Պատերու նկարչութենէն մեծ բան չէ մընացած, իսկ գրքի նկարչութիւնը կը սկսի 7րդ դարուն եւ 9 - 10րդ դարուն կը հասնի իր գագաթնակէտին, մինչեւ 13 - 14րդ դար փայլելով։

1. ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.— Հին հայ գրականութիւնը կը սկսի տառերու գիւտով (Մեսրոպի կողմէ), եւ Աստուածաշունչի թարգմանութեամբ, Մեսրոպի, Սահակ կաթողիկոսի (438 թուին) եւ այս երկու կարկառուն դէմքերու հասցուցած աշակերտներու աշխատակցութիւնով։ Դասական կամ հայ ոսկեդարու շրջանի ներկայացուցիչներն են նաեւ Եզնիկ, որ հեղինակն է աղանդաւորներուն նուիրուած գործին, Կորիւն՝ որ Մեսրոպ Մաշտոցի կենսագրականը կատարած է, պատմագէտներ՝ Ագաթանգեղոս, Փաւստոս Բիւզանդ, Եղիշէ։ Իսկ աւելի վերջերը, Ղազար Փարպեցի, Մովսէս Խորենացի եւ ուրիշներ, որոնք թարգմանած են սուրբ կրօնաւորներու գործեր եւ աշխարհիկ ուրիշ երկասիրութիւններ։ Աւելի ետքի պատմաբաններէն կարելի է յիշել Սեբէոս եւ Ղեւոնդ։ Իբրեւ աստուածաբան՝ Յովհաննէս Օձնեցի, բնագէտ՝ Անանիա Շիրակացի (7-8րդ դար)։ Բագրատունիներու (9-11րդ դար) եւ Ռուբինեաններու (11-14 դար) շրջանին է որ, հայ գրականութիւնը կ'ունենայ իր արծաթի դարը։

Յիշուելու արժանի են մանաւանդ, կրօնաշունչ գրող Գրիգոր Նարեկացի, պատմագէտ Ստեփաննոս Տարօնցի (10րդ դար) աստուածաբաններ՝ Ներսէս Շնորհալի, Ներսէս Լամբրոնացի (12րդ դար)։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱՐԻՒՂԸ

●

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բոլորի յիշողութեան մէջ թարմ է անգլեւիրանեան վէճը եւ Մոսատեղի պայքարը։

Նաւթաշխարհի պայքարը այսօր հասել է իր գագաթնակէտին, մանաւանդ աշխարհը բաժանող երկու հսկայ պետութիւնների միջեւ, անտեսելով իսկ իրենց դաշնակիցների շահերը։

Աստղաբաշխական թուերի են հասնում այն գումարները.— Հազարաւոր միլիարներ, որ ծախսւում են նաւթարդիւնաբերութեան վրայ.— Հազարաւոր քիլոմեթր նաւթամուղ խողովակներով, գտարաններով եւ քարիւղատար նաւերով։

Տեսանք թէ Սուէզի դէպքերը եւ արաբական հողերի վրայ գտնուող նաւթամուղ խողովակների խորտակումը, ինչքան ծանր կշռեցին Եւրոպայի տնտեսութեան վրայ։

Մեղմելու համար քարիւղի տագնապը, պետութիւնները արտակարգ միջոցների դիմեցին, եւ դեռ շարունակում են մտածել նոր միջոցների մասին։

Բոլոր նաւաշինարանները այսօր եռ ու դեռի մէջ են, գիշերը ցերեկին խառնած կառուցում են քարիւղատար հսկայ նաւեր ութսուն հազարից հարիւր հազար թոննոց։

Այս բոլորը տակաւին կիսամիջոցներ են։ Կան գաղտնի ծրագիրներ, որոնք դեռ յայտնի չեն.— Նոր ջրանցք բանալ, նոր նաւթամուղ շինել Իսրայէլի հողի վրայ եւ այլն...

Իսրայէլը եւ Եգիպտոսը միակ պետութիւններն են, որ միաժամանակ բաժանում են Միջերկրականի եւ Կարմիր Ծովի աւազանները։

Իսրայէլի վիճակը շատ փափուկ է։ Եգիպտոսն է, որ հսկում է Աքապայի ծոցին՝ Կարմիր Ծովի նախադուռը։ Իսրայէլ - եգիպտական այս պատերազմին, Իսրայէլի գլխաւոր նպատակակէտն էր տիրանալ Աքապայի ծոցին, որի ափին արագօրէն կառուցում է իր նոր նաւահանգիստը՝ Էլաթ, — ու հակառակ ՄԱԿի որոշման եւ ամերիկեան սպառնալիքին, յամառում է չպարպել Եգիպտոսից գրաւած այդ շրջանը, պահանջելով հիմնական երաշխիքներ իր ազատ նաւարկութեան համար։

Առանց սպասելու բանակցութիւնների արդիւնքին, Իսրայէլը ձեռարկել է արդէն նաւթուղու շինութեան Պլաթից դէպի երկրի ներսը։ Նաւթուղին պատրաստ կը լինի մէկ կամ երկու ամսից, եւ ի վիճակի կը լինի դէպի երկրի ներսը հոսեցնել տարեկան հարիւր հազար թոն.— Իսրայէլի պէտքերի երկու երրորդը։ Անշուշտ այս գիծը ապագային պիտի յանգի Միջերկրականի ափին։ Իսրայէլ ծրագրած է կառուցանել նաւթամուղ խողովակներին զուգահեռ երկաթուղի։ Այս բոլորը նախապատրաստական աշխատանքներ են՝ հասնելու համար իր հիմնական եւ աւելի յանդուգն ծրագրին.— Միացնել Կարմիր Ծովը Միջերկրականին՝ աւելի մեծ նաւթամուղ խողովակներով (75 սանթիմեթր տրամագծով), որպէսզի կարելի լինի հոսեցնել տարեկան քսան միլիոն թոն քարիւղ որ առատօրէն կը բաւէ Ֆրանսայի տարեկան պէտքերուն եւ կ'ապահովէ տնտեսական մեծ առաւելութիններ ու մեծապէս կը վնասէ Սուէզի ջրանցքին եւ Եգիպտոսին։

Այս ծրագրի իրագործման համար գործնական քայլերն առնուած են։

Անցեալ Դեկտեմբերի կէսերին, Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարարը ընդունեց այցելութիւնը Պէն - Կուրիոնի արտակարգ բանագնաց Մ. Կոսլովի։ Իսրայէլն առաջարկում է կազմել Եւրոպական մէկ ընկերութիւն քսան միլիառ Ֆր. դրամագլխով, որի մէջ գերակշռութիւնը տրւում է Ֆրանսայի, եւ Իսրայէլը խոստանում է մէկ տարում կառուցել այդ հսկայ նաւթուղին։

Ֆրանսան է լինելու միակ հայթայթիչը այս եւ բազմաթիւ այլ արդիւնաբերական ձեռնարկների։ Արդէն իսկ Ֆրանսական շատ գործարաններ եւ նաւաշինարաններ ծանրաբեռնուած են մեծաքանակ յանձնարարութիւններով Իսրայէլի համար։

Բանակցութիւնները տեւեցին կարճ, եւ համաձայնութիւնը եղաւ արագ։ Խնդիր էր միայն՝ որտեղից ճարել քարիւղը, քանի որ արաբական աշխարհը պիտի ընդդիմանայ այս ծրագրին։ Պատասխանը պատրաստ էր.— Պարսկաստանը։

Թւում էր թէ ամէն ինչ դիւրին էր եւ կարելի էր անմիջապէս աշխատանքի սկըսել։

Ճիշդ է որ «Սեւ ոսկու» վիպերգութեան դարաշրջանը վերջանում է, բայց սկսում է սեւ հեղուկի ողբերգութեան դարաշրջանը։

Մեծերը հսկում են, պիտի թո՞յլ տան Իսրայէլին իրագործելու իր այս ծրագիրները, պիտի՞ ապահովեն Աքապայի ծոցի ազատ նաւարկութիւնը։

Հարցեր են, որոնք քննուեցին անցեալ շաբթու Ուաշինկթընում, — գլուխ - գլխի Ֆրանսայի վարչապետ Կի Մոլէի եւ Նախագահ Այզընհաուըրի կողմից։

Յ. Ա.

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

●

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

Յետոյ խօսքը ինծի ուղղելով հարցուց.

— Անունդ ի՞նչ է։

— Ի՞նչ հանգամանքով կը հարցնէք։ (Նէ սըֆաթիյլէ սօրույօրսընըզ)։

— Բէշատ պէյ։

— Գըամը Սիաասի՞ միւտիւրի մի (Գըսմը սիասիին տեսո՞ւչը)։

— Այո, (քանի մը բառեր մոլտաց), դուն իմ հարցումիս պատասխանէ, անունդ ի՞նչ է։

— Նիքոլա Տիմիթրեւ։

— «Ազատամարտ»ի ձեւանար, դուն ծանօթ Շաւարշ Միսաքեանն ես, նոյն իսկ մէկ ականջդ ալ քիչ մը ծանր կը լսէ։

— Ես չեմ. ես Պուլկար եմ, եւ պէտք է հիւպատոսարան յանձնէք զիս։

— Հիմա հոս կեցիր, յետոյ կը խօսինք։

Բէշատ պէյ հեռացաւ։ Ալի Րիզա նորէն խուզարկութիւն մը կատարելէ, հագուստ, կօճակ, կօշիկ քակել տալէ յետոյ, աթոռի մը վրայ նստեցուց, իսկ ինքն անցաւ գրասեղանին առջեւ, հարցաքննելու համար։ Դուռին առջեւ՝ երկու ոստիկան, բացի անընդհատ եկող - գացող պաշտօնեաներէ։

Թուղթ - գրիչ ձեռք առած, երբ կը սկըսէր հարցաքննութեան, յանկարծ կեցաւ եւ դարակէն հանդիսաւորապէս հանելով գրասեղանին վրայ դրաւ, —

1. Քօլտ ատրճանակ մը (այն որ Վլատիմիրին յանձներ էի նախընթաց օրը)։

2. «Ազատամարտ»ի մէջ փաթթուած ծըրար մը (երկու տետրակները)։

3. Պահարանը բաց նամակ մը (այն որ Վլատիմիրի յանձնուած էր, սակայն ծածկագիր ըլլալով այնպէս մնացած էր)։

Այս առարկաները շարած ատեն, ուշադրութեամբ երեսս կը նայէր, անշուշտ հասկնալու համար թէ ի՛նչ ազդեցութիւն պիտի կրեմ։

— Անունդ ի՞նչ է։

— Նիքոլա Տիմիթրեւ։

— Հօ՞րդ անունը։

— Փեթրօ։

— Մօ՞րդ անունը։

— Օլկա։

— Ո՞ւր ծնած ես։

— Մանասթըր։

— Ո՞ր թուականին։

— 1888ին։

— Ո՞ր թաղը։

Տուի թաղի մը անունը։

— Ո՞ր թուականին Պոլիս եկած ես։

— Երեք - չորս տարեկանիս։

— Ինչո՞ւ պուլկարերէն չես գիտեր։

— Պզտիկուց Ֆրանսական վարժարան գացած եմ։ Ամէն ազգի մէջ ալ շատեր կան որ իրենց մայրենի լեզուն չեն գիտեր։

— Ո՞ր վարժարանը։

— Սէն - Պընուա։

— Յետոյ ի՞նչ ըրիր։

— Պուլկար առեւտրականի մը քով գըրագիր եղայ։

— Ի՞նչ էր անունը։

— Քօսթի Փափազօղլու։

— Ո՞ւր կը գտնուէր։

— Ղալաթիա, Փէրշէմպէ Փազար։

— Ի՞նչ կը վճարէր։

— Շաբաթը քառասուն ղրուշ։

— Ո՞րքան կեցար անոր քով։

— Երկու տարի։

Եւ այսպէս բազմաթիւ մանրամասն հարցումներ, գործի, ոճիրի, գործատիրոջ, խանութի, բնակարանի եւն. մասին որոնց կը պատասխանէի մեքենաբար։ Եւ ինչ որ կ'ըսէի գրի կ'առնէր կատարեալ պաղարիւնով։

Պատասխաններս այնքան ափյափոյ էին որ, եթէ յաջորդ օրը կրկին հարցնէր, ապահովաբար պիտի չփոթէի։

Մինչ հարցաքննութիւնը կը շարունակուէր, չարաշուք դէմքեր երեւցան։ Մէկը՝ Յարութիւն Մկրտիչեանն էր, Պէշիկթաշի մուխթարը (նախապէս ուսուցիչ), միւսը թրքավարի մօրուքով եւ դաժան դէմքով մարդ մը, որու մասին լսեր էի, բայց չէի ճանչնար, — Թրքացած Հայ մը, Հիթայէթ։

Տեսնակի նայեցայ Յար. Մկրտիչեանի դէմքին, բարեպա՛շտ մտածումով մը, — Թերեւս կը խղճահարի եւ չարիք մը պակաս կը գործէ...

Յարութիւն Մկրտիչեան երեսը անդին դարձուց եւ միւսին հետ մէկտեղ նստաւ քիչ անդին, ուր երկու աթոռ եւ սեղան մը դրած էին։

Ալի Րիզա տետրակները անոնց յանձնելով, պատուիրեց որ աչքէ անցնեն եւ բովանդակութիւնը յայտնեն։

Եւ սկսաւ շարունակել հարցաքննութիւնը։

Երկու լրտեսներ նստած էին կոնակս։ Քիչ մը ծռելով, անոնց կողմը կը նայէի եւ կ'որոճայի.— Կարելի չէ՞ խոյանալ եւ տետրակները անոնց խլել պատռել։ Մոռցե՛ր էի թէ ոչ միայն ձեռքերս, այլ եւ բթամատներս կապուած են։

— Ինչո՞ւ անդին կը նայիս, հարցուց Ալի Րիզա։

— Անքաղաքավարութիւն է մարդու կռնակ դարձնել։

— Հոդ չէ, այստեղ ոստիկանատուն է։ Հարցումներուս պատասխանէ։

Եւ խօսքը ուղղելով երկու լրտեսներուն.

— Ի՞նչպէս, կարեւո՞ր բաներ են։

— Շատ կարեւոր։

(Շար. 12)

ՍՈՒՐԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անցեալները գրած էինք, թէ վերջացաւ Սուրիոյ քաղաքական դատավարութիւնը, որ մօտ երկու ամիս յուզեց արաբական երկիրներու ժողովուրդներուն հանրային կարծիքը։ Երեք հոգիէ բաղկացած զինուորական ատեանը ամբաստանեալներէն 13 հոգի դատապարտեց մահուան (բոլորն ալ կա՛մ նախկին նախարար եւ կա՛մ նախկին երեսփոխան ու դեսպան). բազմաթիւ ուրիշներ դատապարտուեցան ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի կամ այլ ծանր պատիժներու։ Սուրիոյ նախկին դիկտատորը՝ գնդապետ Ատիպ Շիշաքլի (այժմ Ֆրանսա), որ նախապէս ուրիշ դատավարութեան մը ընթացքին մահուան դատապարտուած էր, այս անգամ ալ ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցաւ, միշտ ի բացակայութեան։

Ստորեւ կու տանք կարգ մը մանրամասնութիւններ դատավարութեան մասին, քաղելով «Լը Մոնտ»էն։

Ժողովուրդին խրատունք տրուած էր ներկայ գտնուիլ դատավարութեան։ Աւելի քան երեսուն հազար անձեր ներկայ գտնուեցան դատարանին 26 նիստերուն, ինչպէս եւ 142 թղթակիցներ եւ քանի դիւանագիտական ներկայացուցիչներ։ Ամբաստանեալներուն պաշտպան փաստաբաններուն թիւն էր՝ 57, մեծամասնութիւնը Իրաքցի, որովհետեւ Սուրիացի փաստաբանները վախցած էին դաւաճանութեան յանցանքով ամբաստանուած այս մարդոց պաշտպանութիւնն ստանձնել։

Պէտք է ըսել թէ պաշտպան փաստաբանները, փոխանակ դիւրացնելու, դժուարացուցին իրենց պաշտպանեալներուն գործը։ Առանց այլեւայլի ընդունեցին թէ ամբաստանեալները սերտ կապեր ունէին անգլիական, ֆրանսական, ամերիկեան եւ այլ երկիրներու գաղտնի սպասարկութեանց հետ, զէնք կը մտցնէին Սուրիա, Իրաքի սպայակոյտին հետ յարատեւ կապ կը պահէին, եւ կը ծրագրէին ներկայ կառավարութիւնը տապալել, զինուորական դիկտատուրա մը հաստատել, յարիլ Պաղտատի Ուխտին եւ դաշինք կնքել Արեւմտեան պետութեանց հետ։

Ըստ ամբաստանեալներու խոստովանութեան, պետական հարուածը պիտի զուգադիպէր Եգիպտոսի դէմ կատարուած իսրայէլեան ու անգլեւֆրանսական յարձակման։ Իրաքեան բանակը, որպէս թէ կարգը վերահաստատելու համար, պիտի մտնէր Սուրիա, եւ իրականութեան մէջ պիտի օժանդակէր որ դաւադիրները իշխանութեան գլուխ անցնին։ Եթէ հաւատք ընծայենք կարգ մը անձերու խոստովանութեանց, Լիբանանեան կառավարութիւնը տեղեակ էր այս ծրագիրներուն, քանի որ Պէյրութի ոստիկանապետը դաւադիրներու խորհրդականն էր, ժողովներն ալ ընդհանրապէս տեղի կ'ունենային Լիբանանի մէջ։

Ամբաստանեալները ընդհանուր առմամբ զարմանալի հնազանդութեամբ մը ընդունեցին իրենց վերագրուած բոլո՛ր յանցանքները. խոստովանեցան թէ «զզուելի դաւաճաններ» են։ Ֆրանսայի սուրիական նախկին դեսպանը, Ատնան Աթասի, որ հանրապետութեան նախկին նախագահ Հաշէմ Աթասիի զաւակն է, առանց այլեւայլի յայտարարեց հետեւեալը. «Ցանցաւոր եմ. ապազգային գործունէութեանս համար ներողութիւն կը խնդրեմ ազգակիցներէս»։ Ապա մի առ մի թուեց թէ ինչպէս յաճախակի տեսակցութիւններ ունեցաւ իրաքեան սպայակոյտի պետին հետ՝ դաւադրութեան մանրամասնութիւնները որոշելու համար։ Ամբաստանեց ամերիկեան գաղտնի սպասարկութիւնները, որոնք «Սուրիոյ ներկայ վարչաձեւէն դժգոհ ըլլալով» կ'օգնէին դաւադիրներուն։ Ատնան Աթասի մահուան դատապարտուեցաւ։

Բաւական է ընդհանուր ակնարկ մը նետել ամբաստանեալներուն խոստովանութեանց վրայ, անդրադառնալու համար թէ ամբողջ դատավարութիւնը խորքին մէջ Պաղտատի Ուխտին դատավարութիւնն էր։ Բոլոր ամբաստանեալներն ալ ընդունեցին թէ Իրաքի Հաշէմեան տոհմին հանդէպ մեծ համակրանք կը տածեն։ Բոլորն ալ ընդունեցին թէ կը յուսային Սուրիան միացած տեսնել Արեւմտեան պետութեանց։

Դատավարութեան քաղաքական գոյնը կասկածէ վեր է։ Այս դատավարութեան բուն ներշնչողն ու կազմակերպիչը, գնդապետ Ապտիւլ Համիտ Սարաժ, որ Սուրիոյ գաղտնի սպասարկութեան պետն է, Եգիպտական թերթի մը թղթակցին յայտարարեց.— «Այս դատավարութիւնը կը ձգտէր Սուրիոյ հանրապետական կառավարութեան ընդգրկած ազգային քաղաքականութեան բոլոր հակառակորդները չէզոքացնելու գործին»։ Գնդ. Սարաժ աւելցուց նաեւ թէ «Դամասկոսի դաւադիրներ»ուն դատապարտութիւնը չի նշանակեր թէ բոլորովին հեռացած է նմանօրինակ փորձերու վտանգը։

Արդարեւ, կ'ըսուի թէ Դամասկոսի մէջ նոր դատավարութիւն մըն ալ պիտի սկսի,—Սուրիոյ Ժողովրդական Կուսակցութեան (Պաղտատի Ուխտին կողմնակից) անդամներուն դատավարութիւնը, որոնք կ'ամբաստանուին Հալէպի մէջ հակահամայնավար եւ հակընկերվարական ցոյցեր կազմակերպած ըլլալու եւ համայնավար ու ընկերվարական ղեկավարները սպաննել ծրագրած ըլլալու յանցանքով։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

★

ԼՈՆՏՈՆ, Մարտ 1, (Յառաջ).— Փետրուար 24ի կիրակին Վարդանանցը վայելուչ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Լոնտոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Եկեղեցին լեցուած էր հաւատացեալ բազմութեամբ մը։

Եկեղեցւոյ արարողութիւնը յուզիչ էր եւ ներդաշնակ։

Հայրապետը պաշտօնական կոնդակով մը Պ. Աւետում Յակոբեանը կը պարգեւատրէր Ս. Լուսաւորիչը ադամանդակուռ խաչով։

Կոնդակը հրապարակաւ կարդացուեցաւ եկեղեցւոյ բեմէն, Լոնտոնի հոգեւոր հովիւը Պ. Յակոբեանին վիզէն կախեց Ս. Լուսաւորիչի խաչը։

Քանի մը ծանօթութիւն Պ. Յակոբեանի մասին. ծնած է Սպահան եւ քահանայի զաւակ, 1930էն ի վեր Լոնտոնի Կիւլպէնկեան հաստատութեան ներկայացուցիչն է եւ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ խնամատարութեան անդամ։ Անդամ է նաեւ Արգարեան կտակի խնամատարութեան։ Պ. Աւետում Յակոբեան հեղինակն է անգլերէն «Հայաստան եւ Պատերազմը» գիրքին։

1918ին հրատարակուած փարիզահայ տարեցոյցը իր մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տար.— «Մի ազնիւ եւ պատուական անձնաւորութիւն, որ երկար տարիներ իր կորովն ու նիւթական զոհաբերութիւնները ի սպաս դրած է մեր մարտիրոս ազգին։ Այս անգամ՝ իր գրիչովն ալ հրապարակ կուգայ անգլիախօս աշխարհին ներկայացնելով «Հայաստան եւ Պատերազմը» գիրքը, ուժեղ փաստերի ու անվեհեր ճշմարտախօսութեամբ, պաշտպանելով Հայկ. Դատը։ Անգլիական մամուլը եւ յայտնի անձնաւորութիւններ գնահատական արտայայտութիւններ ունեցան Պ. Յակոբեանի գործին եւ անձին նկատմամբ։

Վերջերս Լոնտոնի փրոփականտի բիւրօն որոշած է այդ գրքէն տպել բազմաթիւ օրինակներ եւ տարածել բոլոր անգլիախօս ժողովուրդներու մէջ։

Պ. Յակոբեանի գիրքը ճիշդ ժամանակին լոյս տեսնելով կանխեց մեր ազգին թշնամիներուն զաւերն ու հակա-փրոփականտները... Պ. Յակոբեան, երկար տարիներէ ի վեր առեւտրական գործով հաստատուած է Լոնտոն, վայելելով ընդհանուրին համակրութիւնը. դեռ նախագահը ու պատ. գանձապետն է Լոնտոնի Հայոց Միաց. ընկերութեան»։

Պ. Յակոբեան հակառակ յառաջացած տարիքին դեռ կայտառ եւ աշխոյժ է։

Մեր շնորհաւորութիւնները։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Կ. ՉԱԼԸԳԵԱՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Փետր. 26ին Գահիրէի մէջ մեռած է Տոքթոր Պ. Միսաքեան, 65 տարեկանին։

Հանգուցեալը բնիկ Խարբերդցի, կը սերէր ազնուական ընտանիքէ մը։ Միջնակարգ կրթութիւնը ստացած է Վենետիկի Մխիթարեան վարժարանը, վկայուած էր Մոնփելիէի բժշկական համալսարանէն։ Հարիւրապետ եղած է Թրք. բանակին մէջ Ա. պատերազմին եւ վերջերս իր յուշերը հրատարակած է «Յուսաբեր»ի մէջ։

Բաւ ֆրանսագէտ, թարգմանութիւններ ըրած է Տէրեանէն, Թէքէեանէն, Վարուժանէն եւ Սիամանթոյէն։ Կ'աշխատակցէր «Յուսաբեր»ի, «Բազմավէպ»ի, «Հայ-Բոյժ»ի եւ «Բժիշկ»ի։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ երկու մեծագոյն օրաթերթերը՝ Իզվեստիա եւ Փրաւտա, խիստ բառերով կը քննադատեն վարչապետ Ատընաուըրի անզիջող դիրքը։

ԱԳՌԱՒՆԵՐՈՒ ԱՐՔԱՆ

(ԿԱՄԲՈՃԵԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թագուհին դուրս ելաւ հեկեկալով։

Այն ատեն, արդարեւ, նենգամիտ վհուկը վրայ հասնելով, երկաթեայ ծանր շղթաներով կապեց իր թշնամին եւ զայն անմիջապէս փոխադրեց հեռաւոր ծովերուն մէջ գտնուող կղզի մը։ Հոն, բանտարկեալին շղթաները ամրացուց կապարով ու ծծմբախառն նիւթերով։

Այս բոլորէն ետք, վհուկին մէկ կանչին վրայ, վազեցին ու եկան երկու հսկայ գայլեր, երկու խոշոր ցուլերու նման, մէկը սեւ՝ ածուխի պէս, միւսը ճերմակ ձիւնի նման։ Գայլերը պիտի հսկէին կալանաւորը։ Ճերմակ գայլը պիտի հսկէր ցերեկը ու պիտի քնանար գիշերը, իսկ սեւ գայլը պիտի հսկէր գիշերն ու քնանար ցերեկը։

— Լաւ հսկեցէք, չըլլայ խուսափի ու փախչի, հրամայեց գայլերուն։

— Տէ՛ր, անհոգ եղէք, պիտի հնազանդինք ձեզ, պատասխանեցին գազանները։

Վհուկը մեկնեցաւ եւ Ագռաւներու Արքան այդ հեռաւոր ու մենակեաց կղզիին խորը, շղթայակապ մնաց իր պահապան երկու գայլերուն հետ։

Մինչ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային, Թագուհին, իր գլխակէն դուրս գալով, լալագին կը յառաջանար։

Երկար ժամանակ ճամբայ կտրելէ ետք, վերջապէս հասաւ այն լերան կատարին ուր կը գտնուէր ծերուկ լուսարարուհիին խրճիթն ու լուսարանը։

— Փոքրիկս, ըսաւ լուսարարուհին, ինչպէս բոլոր քեզի, այժմ կը տեսնեմ որ արդէն դժբախտութիւնը թեւիս է նստեր քու վրայ։ Նորէն կը կրկնեմ, խրատներս որեւէ օգուտ չունին եւ անխուսափելին անպայման կը պատահի։ Անցեալ անգամ դուն ինծի ծառայութիւն մատուցիր, կ'ուզեմ փոխարինել այդ արարքը։ Ահա, ահա քեզի գոյգ մը երկաթեայ կօշիկ, որպէսզի կարենաս երթալ ու փնտռել քու բանտարկեալ ամուսինդ հեռաւոր կղզիի մը մէջ։ Ահա քեզի խուրջին մը, լեցուն ուտելիքով, որ որքան ալ ուտես դարձեալ պիտի չսպառի, փարչ մը գինի՝ որ որքան ալ խմես միշտ գինին անպակաս պիտի ըլլայ։ Այս ալ քեզի դանակ մը որով պիտի պաշտպանես ինքզինքդ ու պիտի կտրես Կապ. Խոտը, այն խոտը որ կ'երգէ գիշեր ու ցերեկ եւ կը փշրէ ամենածանր շղթաներն իսկ։ Երբ քու երկաթեայ կօշիկներուդ ներբանները մաշին, պիտի հասնիս մինչեւ կալանաւոր ամուսնոյդ՝ Ագռաւներու Արքային քով։

— Շնորհակալ եմ բարի կին...

Եւ Թագուհին մեկնեցաւ։

Երեք օր ճամբայ կտրելէ ետք հասաւ այն երկիրը, ուր ոչ ցերեկ կար եւ ոչ ալ գիշեր եւ ուր արեւը կը փայլէր շարունակ։ Այդտեղէն ճամբայ ելլելով տարի մը շարունակ քալեց ու քալեց։ Երբ անօթի ըլլար ու ծարաւ, խուրջինին ու փարչին մէջ ուտելիքն ու գինին անպակաս էին։ Երբ քուն ունենար, կը պառկէր գետնին վրայ եւ հանդարտ կը քնանար։

Վերջապէս տարի մը ետքը գտաւ Կապոյտ Խոտը։

Քաշեց իր դանակը եւ պատրաստուեցաւ կտրելու եւ արմատաքերծ ընելու խոտը։

— Թագուհի՛, մի կտրեր զիս, աղաչեց Կապոյտ Խոտը։ Ճիշդ է որ ես քու փնտռածն եմ, սակայն չեմ այն խոտը որ կ'երգէ գիշեր ու ցերեկ եւ ունի զօրութիւնը ամենածանր շղթաները փշրելու։

Թագուհին պատեանը դրաւ իր դանակը եւ մեկնեցաւ։

Դարձեալ երեք օր քալելէ ետք հասաւ այն երկիրը, ուր ոչ ցերեկ կար եւ ոչ գիշեր եւ ուր լուսինը կը ցոլար շարունակ։ Հոգնէ ալ ճամբան շարունակեց եւ տարի մը անընդհատ քալելէ ետք գտաւ վերջապէս Կապոյտ Խոտը, որ կ'երգէր.

«Կապոյտ Խոտն եմ ես, եւ գիշեր ու ցերեկ կ'երգեմ...»։

Դարձեալ հանեց իր դանակը եւ մօտեցաւ կտրելու համար անվնաս բոյսին գլուխը։

— Թագուհի՛, աղերսեց խեղճը, մի կտրեր ու արմատախիլ ըներ զիս։ Ճիշդ է, Կապոյտ Խոտն եմ ես որ կ'երգէ գիշեր ու ցերեկ, սակայն չեմ այն որ երկաթեայ ծանր շղթաները փշրելու զօրութիւնն ունի։

Նորէն դրաւ դանակը պատեանին մէջ ու հեռացաւ Թագուհին։

Երեք օր յետոյ հասաւ այն երկիրը ուր ոչ լուսինը կը շողար, ոչ ալ արեւը կը փայլէր, եւ ուր կը տիրէր յաւիտենական խաւարը։

Այնտեղէն ալ ճամբայ ելլելով քալեց ամբողջ տարի մը։

Եւ վերջապէս խաւարին մէջէն լսեց ձայն մը որ կ'երգէր.

«Կապոյտ Խոտն եմ ես, կ'երգեմ գիշեր ու ցերեկ, Կապոյտ Խոտն եմ ես որ կը փշրեմ ամենածանր երկաթն անգամ...»։

Անմիջապէս քաշեց իր դանակը եւ մութին մէջէն յառաջացաւ դէպի այն կողմը ուրկէ կու գար ձայնը։

Ցանկարծ զգաց որ իր երկաթեայ կօշիկները մաշեր էին եւ ինք կոխած էր Կապոյտ Խոտին վրայ որ կ'երգէր գիշեր ու ցերեկ եւ որ ամենածանր երկաթն անգամ փշրելու զօրութիւն ունէր։

Այս անգամ վճռականօրէն քաշեց դանակը եւ արմատէն կտրեց խոտը։

Ու խաւարին մէջէն յառաջանալով, ոտաբոպիկ, փուշերու եւ տատասկներու վրայէն քալելով հասաւ երկիր մը ուր կը փարատէր խաւարը եւ ուր կը փայլէր արեւն ու կը շողար լուսինը։

Հրաշալի երկիր մը։ Ընդարձակ ծովու մը ափը կը գտնուէր, ուր կար նաեւ գեղեցիկ նաւ մը։

Թագուհին մտաւ նաւուն մէջ եւ եօթը օր ու եօթը գիշեր ճամբորդելէ ետք ութերորդ օրուան առաւօտը հասաւ կղզի մը եւ տեսաւ Ագռաւներու Արքան, լերան գագաթին շղթայակապ։

Ճերմակ գայլը երբ տեսաւ Թագուհին, իր ահաւոր երախը բացած խոյացաւ անոր վրայ։

Թագուհին իսկոյն քաշեց իր դանակը եւ դէպի գազանը երկարեց Կապոյտ Խոտը որ կ'երգէր շարունակ.

— «Կապոյտ Խոտն եմ ես, կ'երգեմ գիշեր ու ցերեկ եւ կը փշրեմ ամենածանր երկաթն անգամ»։

Ի լուր այս երգին, ահաւոր գազանը գետապաստ ինկաւ գետին։ Իրեն միացաւ սեւ գայլն ալ եւ Թագուհին երկուքն ալ իր դանակովը խողխողեց եւ անվնաս դարձուց։

Այս գործը վերջացնելէն ետք, Թագուհին, միշտ Կապոյտ Խոտը ձեռքին, յառաջացաւ դէպի կալանաւոր Արքան, ու երգող խոտը դպցուց երկաթեայ ծանր շղթաներուն որոնք նոյն պահուն իսկ փշրուեցան եւ Ագռաւներու Արքան ոտքի կանգնեցաւ ազատ ու անկաշկանդ։

— Շնորհակալ եմ կին, գոչեց ան ողջագուրելով Թագուհին։ Ագռաւներու Արքային ազատագրումը տեսնելով, չորս կողմէն փութացին հասնիլ անհամար ագռաւներ որոնք երկինքէն գետին իջնալէ ետք մարդու կերպարանք ստացան։

Այն ատեն, Թագաւորը խօսելով ըսաւ.

— Իմ եղբայրներս, մեր դժբախտութիւնները վերջ գտան։ Նայեցէք հեռուն, իմ բարեկամ Թագաւորներէն մէկն է որ կուգայ իր եօթը հազար նաւերով առաջնորդելու համար մեզ մեր երկիրը։ Մէկ ամիսէն մենք ամէնքս ալ հասած կ'ըլլանք մեր տեղերը։

Եւ արդարեւ, ամիս մը ետք, նոր Թագաւորը իր մայրաքաղաքին մէջ սարքեց տօն եւ գիշեր տեւող խրախճանութիւններ, որոնց ընթացքին մեծ պատիւներու արժանացաւ առաքինի ու քաջ Թագուհին որ կրցած էր փրկել իր ամուսինը՝ Ագռաւներու Արքային եւ իր բազմահազար հպատակներուն կեանքը։

ԺԱՆ - ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՊԼԱՏ

(4 եւ վերջ) Թարգմ. Ա. Գ.

պատամբները դպրոցական երկու շէնքեր քանդեցին: Ալժէի մէջ մահմեդական երեք ոստիկանական քննիչներ ձերբակալուեցան դաւաճանութեան յանցանքով. Ազգ. Ազատագրութեան Ճակատի անդամներն ..ւն կը յայտնէին լրտեսներու անունները:

Առջի առաւօտ տունարներէն եկող 1500է աւելի անձեր, Փրանսական եռագոյնը պարզած, ներողութիւն խնդրելու եկան և հաւատարմութիւն յայտնեցին Ֆրանսայի:

ԿԻ ՄՈԼԷ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի վարչապետն ու Արտաքին նախարարը, որոնքՔանատա կը գտնուին, առջի օր Քէպէք գացին, ապա վերադարձան Օթաւա, ուր կը շարունակեն իրենց խօսակցութիւնները Քանատայի վարիչներուն հետ:

Երկուշաբթի առաւօտ պաշտօնապէս ընդունուեցան Խորհրդարանին մէջ, ուր Կի Մոլէ ճառ մը խօսեցաւ: Յայտնեց թէ Իսրայէլի եւ իր արաբ դրացիներուն միջեւ տեւական դաշինքի մը ստորագրութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է, որովհետեւ այդ դաշինքը կ'ապահովէ Իսրայէլի ամբողջականութիւնը:

Եգիպտական կառավարութիւնը, աւելցուց Կի Մոլէ, ամէն բան կ'ընէ որ իրեն հանդէպ վստահութիւն չունենանք. Սուէզի բացման ձգձգումը բաւականաչափ փաստ է այս ուղղութեամբ:

Խ. Միութիւնն ալ, իր հերթին, ա՛լ աւելի կը պղտորէ մթնոլորտը եւ կ'ուզէ առաւելագոյն չափով շահագործել մեր իրաքանչիւր տկարութիւնը. այդ պատճառով ալ Արեւմտ. պետութիւնները պէտք է միացեալ եւ համերաշխ քաղաքականութիւն մը վարեն Մերձ. Արեւելքի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը, Ադամ Րափաքի, Մոսկուա հասաւ ուր տեսակցեցաւ մարեշալ Բուլկանինի հետ: Այցելութեան նպատակն է՝ Պալթիկի ծովեզերեայ շրջանին լեհեւխորհրդային սահմանագծին ճշդումը:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ նախարարը, Լաքոստ, Փարիզ հասաւ, պիտի մասնակցի Ալժերիոյ մասին կատարուելիք խորհրդակցութեանց:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ եւ Հունգարիոյ միջեւ յարաբերութիւնները շատ ձգտուած են: Հունգարական ոստիկանութիւնը խիստ հսկողութեան տակ առած է Պուտափեշթի աւստրիական դեսպանատունը:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Նախկին Արտաքին նախարարը, Շեպիլով, խօսք առնելով խորհրդային արուեստագէտներու համագումարին մէջ, յայտնեց թէ արեւմտեան արդի արուեստը «հիւանդագին մղձաւանջ»ի տպաւորութիւն մը կը թողու:

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻԱ չորս միլիոն անգլ. ոսկի պիտի վճարէ, Գերմանիոյ մէջ անգլիական բանակներու ծախքերուն մասնակցելու համար:

ԻՊՆ ՍԷՈՒՏ եւ Նասր ընդունած են Յորդանան այցելելու հրաւէրը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մ. Պարսամեանի յիսնամեայ յոբելենական հանդէսը, որ Շաւարշ Միսաքեանի անակնկալ մահուան պատճառով յետաձգուած էր, տեղի պիտի ունենայ 27 Ապրիլ, շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Սալ Շոփէնի մէջ: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

***

Մարսէյլի մէջ Կապոյտ Խաչի օրը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, Մայիս 11ի շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Ալամպրայի սրահին մէջ: Մասնակցութեամբ շրջանիս բոլոր մասնաճիւղերուն:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Փորձառու մասնագէտ հաշուակալ մը գործ կը փնտռէ առեւտրական հաստատութեանց մօտ՝

Դիմել Պ. Թ. ՏԱԼԿԸՃԵԱՆԻ
45 ռիւ Լաֆրուա, Փարիզ (17)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Արմենուհի Կիւզէրեան կը փնտռէ իր կնքահայրը: Բուն անունով Սարգիս Աբրահամեան (Ֆրանսայի մէջ մականունը փոխած է ՍԵԼԹԵՔԵԱՆի: Լուր ունեցողները կրնան գրել՝
Mme Arménouhi Guzerian
3, Rue du Marechal-Joffre
Aix-en-Provence, (B.D.R.) France

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 9, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՌԻՇԸԼԻԷՕ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԸ

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝
ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱՐԹԻՆԵԱՆ - ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷՆԹԵԱՆ եւ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (դաշնակ):

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգային կեդր. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ, այս կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի յաւէտ ողբացեալ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

անմոռանալի յիշատակին Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ս. ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻՆ:

Պօմոն,
Սէն Ժերոմ
Սէն - Լու
Սէնթ Մարկրիթ
Պուլվար Օտտօ
Սէն թ'Անթուան Քամփանեը Փերիէ,
Սէն թ'Անթուան Քամփանեը Ֆրէզ:

Հայ ժողովուրդէն կը խնդրուի իր յարգանքի տուրքը բերել մեծ հանգուցեալին յիշատակին, ներկայ ըլլալով սոյն արարողութեանց:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի եւ Նոր Սերունդի Բարդէն Սիւնի խումբին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ տեղւոյս մատուռը, վեթերան ընկեր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Հասարակութիւնը հրաւիրուած է յարգելու բազմավաստակ խմբագրապետին անմոռանալի յիշատակը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 15ին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նախաձեռնութեամբ կը ներկայացուի՝

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ
(Կատակերգութիւն երեք արար)
ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԷ

Ի նպաստ «Հայաստան» թերթի ֆոնտին: Խումբին ղեկավարն է՝ Յակոբ Վարդերէսեան, մասնակցութեամբ՝ Տէսինի Նոր Սերունդի անդամներուն:

Մուտք 150 ֆրանք:

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Միջազգային Փոլքլորի պարի եւ երաժշտութեան փառատօն

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 17, ժամը 14.30ին

Ի նպաստ Սէն - Իլեռի տիւ Թուվէի ապաքինարանին:

Տոմսերու գին.— 300, 200, 150 եւ 100 ֆրանք:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կարուհի կ'ուզուի աթըլիէի մէջ աշխատելու համար: Դիմել՝

Confection de Paris
19 Bd. St. Denis, Paris (1er étage)

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆ

Մանուկներու ծպտեալ հա[illegible]գէսը կիրակի 7 Ապրիլ, Սէրքլը Միլ[illegible]ոի մէջ, նախաձեռնութեամբ Տիկն. Մի[illegible]թեան Որբ. Օգն. Մա[illegible]նի:

Անոնք որ կ'ուզեն ծպտել իրենց մանուկները Ապրիլ 7ի հանդէսին համար, կրնան աճապարել:

Տողանցքը ժամը 16.30ին, բազմազան մրցանակներով:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Սալ Քաթէ:

Դասախօս՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Ծխախոտին ծագումը, զարգացումը եւ հետեւանքները»: Մուտքը ազատ է:

26 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Հայ Արիներու միութեան Փարիզի Շրջանի

Կիրակի 10 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմիի մէջ, 28 պիս ռիւ Սէն-Տոմինիք (Մէթրօ Էնվալիտ):

Նախագահութեամբ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեանի:

Սկաուտական ներկայացումներ եւ դաւեշտներ: Բանակ:ումի կրակը, Փարիզի շ:ջանի սկաուտներուն կողմէ: Հայկական երգեր եւ պարեր Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ: Ցուցադրութիւն մոգական լապտերով: Գայլիկները կը ներկայացնեն Յ. Թումանեանի «Կաթիլ մը մեղրը»:

Մարսէյլէն խմբապետուհի Ալիս Շամիրեան պիտի երգէ «Զմեռն անցաւ»Սըրունձեանի, «Գանձեր ունիմ» Ալէմշահի եւ պիտի արտասանէ «Ախ Թամար» Յ. Թումանեանի եւ «Խօսք իմ որդուն» Սիլվա Կապուտիկեանի եւ այլն:

Պիւֆէ. ցուցադրութիւն – Մուտք 300 եւ 500 ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Մ. Նազաշեան իրենց զաւկին Մկրտիչի և Օր. Իսկուհի Գուլումեանի ամուսնութեան առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Հայ Մշակոյթի Տան, Պոմոնի Նոր Սերունդին, Սէն Լուի Նոր Սերունդին եւ Սէն Լուի Ֆ. Կ. Խաչի հագարական ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Թէլալեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց եղբօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԷԼԱԼԵԱՆԻ (Գրիմիթէլ) մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռաֆֆի» խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Քաֆէ Րեժան:

ԻԹԱԼԻ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ - Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Րեժանի վերնայարկը:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, դպրոցի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները, սանուհիները: Ժողովէն վերջ տեղի պիտի ունենայ ընկերական թէյասեղան մը:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ Հայր. եւ Երիտ. Միութեանց արտակարգ ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը ճիշդ 20.30ին, Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը: Օրակարգ.— 1. Հերոսամարտին 42րդ տարեդարձը: 2. Սանի մը որդեգրումը: 3. Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վ. Ս. Խաչատուրեան (Ամերիկա) կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ: Կը հրաւիրուին հանգուցեալ նկարիչին յիշատակը յարգողները:

***

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՇԱՀԶԱՏԷ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի (Մարտ 10), յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի Նախկին սանուհիներու կողմէ, Ապրիլ 28ին, Ֆրանքեւամերիկեան գեղեցիկ սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 փր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 փրանք: Հատը 12 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՐՏ • JEUDI 7 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7825 — 33ème ANNEE — Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3636

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՄԱԿ»Ի ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Տարօրինակ երեւոյթներու ծնունդ տըւաւ Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը :

Նախայարձակ պետութիւնը այս անգամ աւելի ծանր պարտութիւն կրեց, սկիզբի տարիներու դիւրին յաղթանակներէն վերջ:

Իր զինակիցը նոյնպէս կարեւոր վնասներու ենթարկուեցաւ, կորսնցնելով իր ափրիկեան հողամասերը, որոնց տիրացած էր մեծ զոհողութիւններու գնով :

Հասկնալի էր որ յանցաւորները քաւէին իրենց մեղքը հաշուեյարդարի պահուն :

Սակայն անըմբռնելի է ա՛յն, որ կարգ մը ազգեր, որոնք բարեկամ էին դաշնակից յաղթական երկիրներու եւ օգնած անոնց յաջողութեան՝ կորսնցուցին իրենց անկախութիւնը եւ ինկան բռնակալութեան տակ :

Ու այդ՝ քաղաքակիրթ Եւրոպայի սրտին վրայ :

Անոնցմէ Լեհաստան ու Չեխոսլովաքիա նոր էին տիրացած իրենց ազատութեան, առաջին մեծ պատերազմէն անմիջապէս վերջ:

Ուրիշներ,— Հունգարիա, Ռումանիա, Պուլկարիա — երկար ատենէ ի վեր ազատ ու անկախ պետութիւններ էին :

Ասոնցմէ շատեր միջազգային դաշնագիրներով կապուած էին արեւմտեան յաղթական դաշնակից պետութեանց հետ, որոնք հանդիսաւորապէս կ'երաշխաւորէին իրենց անկախութիւնն ու հողային ամբողջութիւնը :

Մինչ այս տարօրինակ երեւոյթին ականատես կ'ըլլայինք արեւմուտքի մէջ, անդին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ խթարուեցաւ անկախութեան կը տիրանային արաբական երկիրները, որոնք Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հոգատարութեան տակ մտած էին՝ Օսմանեան Կայսրութեան փլուզումէն վերջ:

Պաղեստին վերջին երկիրն էր, որ կը մնար հոգատարութեան տակ, երբ Անգլիա որոշեց հեռանալ անկէ 1948ին :

Անգլիոյ մեկնումը կը յարուցանէր բարդ խնդիր մը՝ այդ հողամասի ապագային մասին :

Հոգատարութեան երեսուն տարիներու ընթացքին հրեայ բնակչութեան թիւը մեծապէս աճած էր Պաղեստինի մէջ : Սիոնական շարժումը զարգացած էր եւ Պալֆուրի ծանօթ յայտարարութիւնը «հրէական օճախ» մը ստեղծելու մասին՝ կարեւոր գետին շահած :

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը ձեռք առաւ խնդիրը եւ որոշեց երկու մասի բաժնել Պաղեստինը, — արաբական եւ հրէական ;

Արաբական նոր պետութիւն մը չստեղծուեցաւ Անգլիոյ պարպած հողերուն վրայ: Անդրյորդանանի Թագաւորը Ապտուլլահ իր երկրին կցեց Պաղեստինի արաբական հողամասը: Ու Անդրյորդանանը դարձաւ պարզապէս Յորդանան՝ գրաւելով պատմական գետին երկու կողմերն ալ :

Իսրայէլի անկախ պետութիւնը ծնաւ 1948 Մայիս 15ին՝ անգլիական վերջին զինուորին նաւ նստելէն անմիջապէս վերջ :

Նոյն օրն իսկ Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ պաշտօնապէս ճանչցան նորաստեղծ պետութիւնը :

Միաժամանակ սկսաւ արաբեւիսրայէլեան պատերազմը, որուն արդիւնքը յայտնի է :

Իսրայէլ ստեղծագործութիւնն էր ՄԱԿի: Զինադադարն ալ կնքուած էր անոր հովանաւորութեամբ :

Նախագահ Այզընհաուըր չներեց բնաւ Իսրայէլի՝ մանաւանդ որ խիստ ազդարարութիւն ուղղած էր Պէն Կուրիոնի՝ յարձակումի նախօրեակին :

ՄԱԿի հեղինակութիւնը նժարի մէջ էր դրուած :

Վարչապետ Կի Մոլէի միջամտութիւնը բարերար արդիւնք ունեցաւ: Իսրայէլ վերջապէս տեղի տուաւ Միացեալ Ազգերու ազդարարութեան առջեւ :

Այս վերջինը պիտի յաջողի՞ իր կամքը պարտադրել աւելի հզօր պետութեան մը՝ որ տարիներէ ի վեր ոչ միայն իրեն չպատկանող հողեր բռնագրաւած է, այլ իր երկաթեայ բռունցքին տակ կը պահէ ազատատենչ քաղաքակիրթ ազգեր :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՎԻՃԱԿ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԷՋ

ՊԷՆ ԿՈՒՐԻՈՆ ՀԱՇԻՒ ԿՈՒՏԱՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ

Երեքշաբթի օր Իսրայէլի բոլոր քաղաքներուն բնակչութիւնը մեծ յուզման մէջ էր: Ջախակողմեան կուսակցութիւնները ցոյցեր կազմակերպեցին. կը բողոքէին Պէն Կուրիոնի որոշման դէմ եւ կը պահանջէին վարչապետին հրաժարումը :

Նոյն իրիկունը Պէն Կուրիոն ներկայացաւ Իսրայէլի Երեսփ. Ժողովին (Քնեսեթ): Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը, երեսփոխանական ամբողջ կազմը, հանրապետութեան նախագահն ու զօր. Տայան :

Ընդդիմադիր երեսփոխանները մեծ աղմուկ բարձրացուցին եւ Պէն Կուրիոնի որոշումը անընդունելի նկատելով, պահանջեցին վարչապետին հրաժարումը :

Տիրող ընդհանուր աղմուկին եւ Երեսփ. Ժողովի նախագահին ապարդիւն յորդորներուն մէջ խօսք առաւ Պէն Կուրիոն, որ յուզումէն դողացող ձայնով կարդաց երկար տեղեկատուութիւն մը:

« Սինայի պատերազմը, ըսաւ ի միջի այլոց Իսրայէլի վարչապետը, յարձակողական բնոյթ չէր կրեր. մեր նպատակը ինքնապաշտպանութիւն էր: Հինգ օրուան ընթացքին եգիպտական երեք զօրաբաժիններ քայքայեցինք, «մահուան կամաւորներ»ու բոլոր կայանները ոչնչացուցինք, կարեւոր զինամթերք գրաւեցինք: Այս պատերազմին շնորհիւ Իսրայէլ ազատեցաւ անմիջական վտանգէ եւ միաժամանակ խորտակեց Եգիպտոսի նախագահին անձնական հմայքը :

Բաւական ժամանակի պէտք եղաւ համոզելու համար մեր բարեկամները, որ մեր նպատակը զուտ պաշտպանողական էր: Այժմ համոզուած են այս իրողութեան եւ կ'ընդունին թէ մե՛նք ալ իրաւունք ունինք Աքապայէն օգտուելու: Այս ուղղութեամբ բարոյական ապահովութիւններ տուին մեզի :

Այս բոլորէն վերջ եթէ Կազայէն ու Շարմ էլ Շէյխէն չհեռանայինք, մեր վրայ պիտի հրաւիրէինք մեր բարեկամներուն դժգոհութիւնն ու պիտի ստիպէինք զանոնք, որ մեզի դէմ պատժական միջոցներ ձեռք առնեն .

Այժմ, մեր բանակները կը փոխարինուին ՄԱԿի ուժերով եւ կարելի կ'ըլլայ վերջնական համաձայնութիւն մը գոյացնել »:

Պէն Կուրիոն, իր ճառին վերջաւորութեան, վստահութեան քուէ պահանջեց անօրինակ խրախուսութի եւ աղմուկի մը մէջ :

Քուէարկութիւնը պիտի կատարուէր չորեքշաբթի օր :

× Նիւ Եորքի մէջ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը, Համըրշոլտ, դիւանագիտական բեղուն գործունէութեան մը լծուած է. հետզհետէ ընդունեցաւ Քանատայի Արտաքին նախարարը, Նորվեկիոյ, Գոլոմպիոյ, Հնդկաստանի, Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Ֆրանսայի պատուիրակները, Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը, Իսրայէլի դեսպանն ու միջազգային բանակին խորհրդակցական կոմիտէն :

× Մինչ այդ Ազգաժողովը առ այժմ կը սպասէ քաղաքական անցուդարձերու վերջնական ելքին: Հնդկաստանի եւ Եգիպտոսի պատուիրակները պահանջեցին որ նոր ժողով գումարուի, քննելու համար թէ իսրայէլեան բանակները իսկապէս սկսա՞ծ են Կազան եւ Աքապան պարպելու գործողութեանց :

× Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է, որ Իսրայէլ որոշ հաւաստիքներ ստացած է Աքապայի մասին, բայց Կազայի ապագան բոլորովին անորոշ կը մնայ: Համըրշոլտ կը կարծէ թէ այդ հարցը կարելի պիտի ըլլայ լուծել միայն Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի միջեւ ուղղակի բանակցութիւններով :

× Համըրշոլտ կը ծրագրէ Կազա մեկնիլ յառաջիկայ շաբաթ՝ տեղւոյն վրայ քննելու համար կացութիւնը :

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ԱՍԱ՛ՆԿ «ԱՂԲԱՐԻԿ»

Սկիւտարի *ղալէթաճի* Սահակը, ամէն առտու կանուխ, մեր պատուհանէն ներս կը նետէր «Ազատամարտ»ը :

Մայրիկս, կարդալ - գրել չէր գիտեր, բայց, իրարմէ կը զատէր *Թայմզ*ն ու *Սթամպուլ*ը, *Բիւզանդիոն*ն ու *Ազատամարտ*ը: Եւ կը հետաքրքրուէր օրուան լուրերով: Ու ամէն առտու, հայրիկս, բարձրաձայն, կը կարդար *Ազատամարտ*ը: Ապրիլի եղեռնէն ետք՝ *Բիւզանդիոն*ը:

***

Օգոստոս 1915 :

Աստուածածնայ շաբաթ առտուն : Նորէն հայրիկս ու մայրիկս նստած են պատուհանին առջեւ :

Յանկարծ, դուրսէն, գազանի մը գլուխը: Ալի Րիզա կոչուած հրէշն է, որ յօնքերը պռստած, կը հրամայէր հայրիկիս.

— *Քա՛լէ, կիտէճէյի՛զ*...

Կը յիշեմ այդ ահաւոր վայրկեանը : Մինչեւ այսօր ալ աչքիս առջեւն է այդ արիւնարբու գազանին չարագուշակ դէմքը ու ականջիս մէջն է իր ձայնը .

— *Քա՛լէ*...

***

Քանի մը օր ետք, երկտող մը հայրիկէս՝

— Գոնիա եմ... Աւելի հեռուները պիտի դրկեն... Ա՛լ ետ գալու յոյս չկայ ...

Ի՞նչ մեղք գործած էր Օսմանեան բռնակալութեան դէմ :

Մե՞ղք: Մեր մէկ միլիոնէն ո՞վ մեղք գործած էր: Ճիւաղներու այդ վաթանին մէջ մեղաւոր ըլլալու պէտք կա՞ր՝ բանտարկուելու, աքսորուելու կամ կախաղան բարձրանալու համար :

Բայց, հայրիկս, իրա՛ւ, «մեղք» մը գործած էր:

Ապրիլէն մինչեւ Օգոստոս, տասն անգամ ձերբակալած էին զինք եւ պահանջած էին իրմէ որ յայտնէր Շաւարշին թաքստոցին հասցէն Ալի Րիզաներուն եւ Պետրի պէյերուն. տուած չէր իր տղուն հասցէն, հակառակ անոր որ ծեծած ու խոշտանգած էին զինք՝ Գըսմը Սիասիի բանտին մէջ: Ետքն ալ, Գոնիայի ճամբան, Իզմիրի մեր եկեղեցիին բակին մէջ: Իրմէ լսած եմ հետեւեալը .

— Եկեղեցիին բակը խռնուած էինք ... Քոմանտանը եկաւ ու հրամայեց զապթիէներուն — «սա շուներուն հաշիւը երկ-երկու *դուրշունով* մաքրեցէք... *Էրմէնիստան* կ'ուզեն եղեր, սա *խային*ներուն նայեցէք ...»:

***

Նոյեմբեր 1915:

Գիշեր մը, ուշ ատեն դուռը զարնուեցաւ: Այդ տարիներուն, դրան զանգակին ձայնն անգամ կը դողացնէր Հայը: Տանը միակ «էրիկմարդ»ը ես էի: Հիւր ունէինք:

Դուռը բացի, վախով դողով: Ու ո՞վ տեսնեմ դիմացս — հայրիկս :

— Փախայ, եկայ, մարդու բա՛ն չըսես:

Փայտանոցէն ներս իջեցի զինքը: Հոն պիտի մնար, մինչեւ որ հիւրերը մեկնէին:

Մարտին, երբ եղբայրս կը ձերբակալուէր շան - սատակ Պուլկար խաֆիէյի մը ձեռքով, հայրս «բանտարկուած» էր տունը :

***

Այս քանի մը յուշերը պատմեցի, հասնելու համար ուրիշ պատմութեան մը:

Զինադադարէն ետք, հայրս կը պատմէր ինծի.

— Գիտե՞ս, օր մը Պետրի պէյը կանչեց զիս եւ ըսաւ — «Տղուդ չուանը քեզի քաշել պիտի տամ, բա՛ւ թող բերանը բանայ»: Բայց, աղբարիկդ բերանը չբացաւ .... Ես ալ չէի ուզեր որ բանար ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԻՍԿ ՍՈՒԷ՞ԶԸ

Ազգաժողովին մէջ լաւատեղեակ անձեր կը կարծեն թէ Նասր անպաշտօն կերպով յայտնած է, որ իսրայէլեան զօրքերու հեռացումը սկսելուն պէս, Եգիպտոս պատրաստ պիտի ըլլայ Սուէզի մասին նոր բանակցութեանց սկսելու :

Միւս կողմէ, լուրեր շրջան կ'ընեն թէ Այզընհաուըր Սէուտ Թագաւորի միջոցաւ լուր ղրկած է Եգիպտոսի, որ եթէ այս վերջինս ամենադոյզն բարեացակամութեան մը ապացոյցը տայ, Մ. Նահանգները եգիպտական դրամագլուխներու վրայ դրուած արգելքը պիտի վերցնեն: Կը կարծուի նոյնիսկ, թէ Եգիպտոսի մէջ

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ... ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
ՊԻՏԻ ԿԱՐԴԱՔ ՄԵԾ
ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԵԱՄԲ
ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ
« ՅԱՌԱՋ »Ի ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ

ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ «ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ »

Երեքշաբթի գիշեր ուշ ատեն Մ. Նահանգներու Ծերակոյտը 19ի դէմ 72 ձայնով վաւերացուց «Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը»: Ճիշդ 58 օր առաջ էր, որ նախագահ Այզընհաուըր պաշտօնապէս պահանջած էր բացառիկ լիազօրութիւններ ունենալ Միջին Արեւելքի հարցերու կարգադրութեան համար :

Այս հարցին վիճաբանութիւնները Ծերակոյտին մէջ տեւեցին 13 օր: Նախագահ Այզընհաուըրի իրաւունք տրուեցաւ նոյնիսկ զինուորական միջամտութեամբ արգելք հանդիսանալ Միջին Արեւելքի մէջ խորհրդային որեւէ յառաջխաղացքի, պայմանաւ սակայն, որ ենթակայ պետութիւնը օգնութիւն խնդրէ Մ. Նահանգներէն: «Այզընհաուըրի վարդապետութեան» առժամեայ պիւտճէն կը բարձրանայ 200 միլիոն տոլարի, որ կրնայ գործածուիլ տնտեսական եւ զինուորական յատկացումներու ;

ՄԱՐՈՔԻ կառավարութիւնը կ'ուզէ խցուովութիւններ ստեղծել Մաւրիտենիոյ մէջ, որպէսզի բաժին ունենայ Սահարայի քարիւղի հանքերուն մէջ: Սակայն Մաւրիտենիոյ ժողովուրդը չուզեր բաժնուիլ Ֆրանսայէ :

ԱԼԺԵՐԻԱՑԻ եօթը ահաբեկիչներ ձերբակալուեցան Մարսէյլի մէջ:

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

Բոլշեւիկեան «յեղափոխութիւնից» (Նոյեմբեր 1917), յետոյ ժողովուրդների բարքերը տարօրինակ յեղաշրջման են ենթարկուել: Երէկի անառարկելի ճշմարտութիւններն այսօր դարձել են կասկածելի, խոտելի: Հասարակական թէ տնտեսական, գիտական թէ գեղարուեստական, ազգային թէ ընտանեկան հասկացողութիւնները դարձել են անկայուն ըմբռնումներ: Բոլշեւիկեան «յառաջադէմ» գաղափարների սնոտի, կեղծ ու պատիր քարոզութեան շնորհիւ ամէն ինչ դարձել է կասկածելի, անիմանալի, անհասկանալի:

Յեղափոխութիւնն, իբրեւ տիրող հասարակարգի, հասկացողութիւնների ըմբռնումների դէմ ընդվզում, պէտք է իր հետ բերէ աւելի լաւը, կատարեալը: Նա պիտի կերտի հնից մնացած լաւի վրայ նորը, լաւագոյնը:

Յեղափոխութիւնը յառաջդիմութիւն է: Նա յեղաշրջում է կեանքը եւ առաջնորդում դէպի լաւը, հակառակ պարագային, եթէ ցարդ գոյութիւն ունեցած գոյավիճակը փոխւում է վատթարագոյնով եւ կեանքը դառնում է աւելի անտանելի քան առաջ, նման երեւոյթը յեղափոխութիւն չէ, այլ յետադիմութիւն:

Բոլշեւիկ կուսակցութիւնը իշխանութեան տիրանալու նախօրեակին մեղրածոր շնորհներ էր խոստանում Ռուսաստանի բազմացեղ ժողովուրդներին: Գետահոս բարիքներ էր թափում Լենինի կուսակցութիւնը երազատես ժողովուրդներին ի կեր:

Ռուսաստանի փետրուարեան (1917) յեղափոխութիւնը իրօք ազատութիւն տըւեց ժողովուրդներին ու նրա պտուղները անյագօրէն վայելողները ձգտեցին աւելի կատարելին: Ռուսաստանի միամիտ եւ երազատես գաղափարապաշտ մտաւորականութիւնը ու սանձերը կտրած ժողովուրդները երկնքից աստղեր էին ուզում որսալ:

Արդիւնք այդ բոլորի եւ այլ կռուանների ծագեցաւ բոլշեւիկեան «յեղափոխութիւնը» շողշողուն նշանաբաններով:

Հազարաւորներ՝ ղեկավար թէ շարքային մոլեռանդ ընդվզումով խորտակեցին հինը՝ կերտելու նորը:

Քանիները նրանցից, յետոյ արդար ցասումով անիծեցին իրենց ծնունդը, իրենց տղայական միամտութիւնը, անյարգի մոլեռանդութիւնը ու նաեւ իրենց մահով քաւեցին չարաղէտ արարքը՝ բոլշեւիկեան «յեղափոխութիւն»ը:

Պուխարին, Զինովիեւ եւ հարիւր հազարաւոր մարդիկ նզովեցին Լենինը եւ իր կուսակցութիւնը: Սադայէլեան այդ ուժը բոլշեւիզմը ինքնան արիւն թափեց, անարիւն Փետրուարեան յեղափոխութիւնից յետոյ, տէր դառնալու ծովածաւալ Ռուսաստանին ու քանի հազար անմեղ մոլորուածներ ի գին համաշխարհային յեղափոխութեան իրագործման ի սպաս դրին իրենց կեանքերը: Արդիւնքը այդ բոլորի տեղ քայլ, աւելի ճիշդ քայլ ետ, հարիւր, հազար քայլ դէպի ետ: «Ամբոխները խելագարուած» ճաշակեցին «բարիքները» լենինեան ստապատիր վարդապետութեան եւ դեռ քանի միլիոնաւոր մարդիկ, թիթեռնիկի անմտութեամբ ձգտում են բոլշեւիկեան դրախտին:

Բոլշեւիկեան կուսակցութիւնը իր ծննդեան առաջին օրից եղել է սուտի, կեղծիքի, դաւաճանութեան, լրտեսութեան ստորութեան, բռնութեան կողմնակից մէկ կուսակցութիւն, ի զուր չէ որ Թրոցքի իր «Ստալին» գրքի մէջ գրած է. «Ձեմ կարծում որ ամբողջ մարդկային պատմութեան մէջ գտնուի որեւէ բան, որ նոյնիսկ հեռաւոր նմանութիւն ունենայ Կրեմլի կողմէ կազմակերպուած ստերի հսկայական գործարանի հետ»:

Լենինը ժիզուիտեան շնականութեամբ քարոզել է «նպատակին հասնելու համար գործակցել սատանայի հետ իսկ»:

Ի՜նչ կենդանական բարոյական եւ պիղծ մօտեցում կեանքին, մարդոց, գաղափարներին: Բոլշեւիկները քանդել են բոլոր կամուրջները մարդկային բարոյականի: Լենինը հրամայել է յօշոտել, լլկել, մատնել, դաւաճանել նպատակին հասնելու համար ու «ամբոխները խելագարուած», իբրեւ գազազած բորենիներ բզկտել են եւ շարունակում լափել արինը անմեղների, ազնիւների, մարդկային բարոյականը բարձր բռնած լաւերի:

Ձեխիայի հանրապետութեան առաջին նախագահ՝ Թ. Մասարիկ իր գրուածքի մէջ «Մեր յարաբերութիւնները բոլշեւիկեան կառավարութեան հետ» գրած է. «Ես երբեք համաձայն չեմ նրանց (բոլշեւիկների) ծրագրի ամբողջութեան հետ եւ բոլորովին կը դատապարտեմ նրանց գործելակերպը: Լենինը ինքը ասած է, որ հարիւր բոլշեւիկներից միայն մէկի խելքը գլուխն է, մնացեալները խելագարներ են ու ոճրագործներ: Եթէ Լենինը իրապէս կը հաւատայ Ռուսաստանի մասին արած իր այս շնական քննադատութեանը, ապա ուրեմն ինքը, այդ ամէնի մէջ մեծագոյն ոճրագործն է»:

Երկար տարիների բոլշեւիկեան կեանքը եւ գործելակերպը ցոյց կը տան իրական պատկերը բոլշեւիկ կուսակցութեան եւ իշխանութեան, մէկ օր սակայն այդ բոլորը յօդս կը ցնդի ու մարդկութիւնը կը փրկուի մեծագոյն չարիքներից՝ բոլշեւիզմից:

Ա. Ի.

ՀԱՅԵՐԸ ՕՏԱՐ ԱԿՆՈՑՈՎ

(Բ. եւ վերջին մաս)

2. ՄԻՋԻՆ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.— 12րդ դարէն սկսեալ, մասնաւորաբար ժողովուրդին յատկացուած գործերը մեծ մասով պատրաստուած են միջին հայերէնով, ինչպէս՝ Այգեկցիի առակներու հաւաքածոները, Մխիթար Հերացիի, Ամիրտովլաթ բժշկական աշխատասիրութիւնները, Յովհաննէս Երզնկացիի բնագիտական տեսութիւնները, եւ Սմբատի օրինագիրքը:

Միջին հայերէնի գրականութիւնը ունի մասնաւորաբար, բարձր բանաստեղծներ, ինչպէս Մ. Նաղաշ, Գրիգոր Աղթամարցի եւ ուրիշներ: Նահապետ Քուչակի անունով ծանօթ քնարերգական քերթուածներէն մաս մը գերմաներէնի թարգմանուած է Հ. Պէթկէի կողմէ 1924ին՝ Հայկական Սոխակներ անուան տակ:

3. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ.— 19րդ դարու կիսուն, գրական երկու լեզուական ճիւղեր ծնունդ առին, Արեւելեան եւ Արեւմտեան բարբառներով: Առաջինին հիմնադիրը կը համարուի Աբովեան, որու յաջորդեցին Նալբանդեան, Պատկանեան, Շահազիզ, Պռօշեան եւ մասնաւորաբար Րաֆֆի, ապա թատերագիր Սունդուկեան, մանկական գրող Աղայեան, վիպագիր ու թատերգակ Շիրվանզադէ, Մուրացան, Նար Դոս, Յովհաննիսեան, Թումանեան, Իսահակեան, Տէրեան, Զարենց եւայլն:

Իսկ արեւմտեան գրականութիւնը նախ ծագում առաւ Մխիթարեան Հայրերէն: Այս ճիւղին առաջին եւ ծանօթ դէմքերն են՝ քնարերգակ Ալիշան, Պէշիկթաշլեան, պատմական վէպերու հեղինակ՝ Ծերենց, գիւղային բանաստեղծ՝ Դուրեան, երգիծաբան Պարոնեան, նորավիպագիր Արփիարեան, Զոհրապ եւն. Աւելի վերջերը յայտնուեցան պատմիչ եւ թատերագիր Շանթ, բանաստեղծներ՝ Եարճանեան (Սիամանթօ), Վարուժան եւ Մեծարենց: Ներկայիս օտար երկիրներու մէջ հաստատուած ամենածանօթ հայ գրական դէմքերն են Կ. Զարեան եւ Համաստեղ:

4. ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Պատմական եւ դիցաբանական բանաստեղծութիւններ եւ աւանդավէպեր փոխանցուած են հայ պատմագիրներու կողմէ: 19րդ դարուն, բազմաթիւ աւանդավէպեր, առակներ եւ ժողովրդական երգեր հաւաքուած են եւ մասնաւորաբար դիւցազներգութիւններ՝ ինչպէս Սասունցի Դաւիթի հերոսամարտը, որ հազար տարի առաջ երգուած է, եւ որ այսօր իսկ բերնէ բերան կը շարունակէ ապրիլ ժողովուրդին մէջ: Այս մարզին գլխաւոր հետազօտիչն է Մանուկ Աբեղեան:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՐԸ ԵՒ ԼԵԶՈՒՆ.— Հայերէնը հնդեւրոպական արմատին մէկ ճիւղն է, որ բազմաթիւ բառեր փոխ առած է յունարէնէ, ասորերէնէ, եւ մանաւանդ պարսկերէնէ: Ձեւով եւ մանաւանդ հնչումով հեռացած է իր մայր արմատէն: Եւ ինչպէս գերմանական լեզուի սեփական փոփոխութիւնը այս մարզին մէջ, հայերէնն ալ փոխած է իր հնդեւրոպական հնչումները, իրեն դրացի հարաւային Կովկասի լեզուներու ազդեցութեան տակ:

Հին հայերէն գրաբարը (գրական լեզու) դասական գրականութեան լեզուն է, որ կը յայտնուի հինգերորդ դարուն, եւ որ ութերորդ դարէն սկսեալ կը դառնայ միայն եկեղեցիի եւ գիտնականներու կողմէ գործածելի բարբառ:

Միջին հայերէնը (8 - 14րդ դար) որ ծանօթ է Կիլիկիոյ հայերէն անունով, երկրորդ փոփոխութիւն մը կրած է խաչակիրներու շրջանին: Իսկ Նոր հայերէնը, որ կը հաշուէ իր մէջ բազմաթիւ գաւառաբարբառներ, ունի գլխաւոր ճիւղեր. 1. Արեւելեան հայերէն (Կովկաս եւ Պարսկաստան): 2. Արեւմտեան հայերէն (Փոքր Ասիա եւ օտար երկիրներու գաղութներ):

Այս երկու ճիւղերէն իւրաքանչիւրը ուրոյն գրական լեզու մը ստեղծած է 19րդ դարուն, մին Թիֆլիսի, միւսը Իսթանպուլի բարբառին վրայ կաղապարուած:

Նոր հայերէնը իր ձեւի կազմութեամբ գրաբարի ազդեցութիւնը կը կրէ, իսկ բառակազմութեան տեսակէտով ալ կախեալ է Օսմաներէնէ(?) Արեւմտեան բարբառը նման է Կիլիկիոյ հին հայերէնին:

Հայերէն լեզուն կը գործածուի ներկայիս 3-5 միլիոնի հասնող հայ ժողովուրդին կողմէ:

Հայ տառերը գտնուած են Մեսրոպ Մաշտոցի կողմէ չորս հարիւր թուականին: Իսկ ուրիշ աղբիւրներ ալ կը պնդեն թէ հին այբուբենէ մը (հաւանաբար պարսկական ծագումով) կամ յունական օրինակներէ առնելով ու ձեւափոխելով կազմած է զանոնք, իր կողմէ 14 տառեր եւս աւելցնելէ ետք:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Դեռ երէկ էր, Նեղոսի ափերէն հասած հեռագիրը կը գուժէր Դաշնակցութեան ու հայ ժողովուրդի չքեղ մեծութիւններէն՝ Վահան Նաւասարդեանի մահը:

Լման երեսուն եւ հինգ տարիներ աննկուն կամքով ու լի հաւատքով «Յուսաբեր»ի էջերը հայ ժողովուրդի դարաւոր երազներուն, ազգային իղձերուն եւ իտէալներուն բաները տարիներէ ետք՝ կը հիւսէր մտքի եւ գրչի անդերադանցելի տիտանը իր աշխատանքի գրասեղանին վրայ. հիւծուած եւ ուժասպառ:

Մեծ ու ամբողջական էր վիշտը, հայ ժողովուրդին

Եւ կորուստը՝ անդարմանելի:

Ու այսօր,

Գուժը եկաւ Սէնի ափերէն .— «Ոչ եւս է ընկեր Շաւարշ Միսաքեան»:

Սուգի մէջ է դարձեալ հայ ժողովուրդին աւելոր այլ կենսունակ մարտիկը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Լման ցաւի մէջ է ինքը բովանդակ հայ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒ՜ՇԵՐԸ

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

— Այն տեղն առէք դիմացի սենեակը գացէք եւ թարգմանեցէք:

Երկու լրտեսները, որոնք արդէն թուղթ մատիտ առած, սկսեր էին յուշատետրին էջերը թղթատել եւ թարգմանութիւններ կատարել, ժողվեցին գացին:

Իժը աւելի նողկալի չէր, քան այս երկու հրէշները, այդ պահուն, իրենց նայուածքով եւ շարժուձեւերով:

Երբ հարցաքննութիւնը վերջացաւ, նորէն հարցուցի պուլկարական հիւպատոսարանի պարագան:

— Ինչո՞ւ չէ, անշուշտ, պատասխանեց Ալի Րիզա: Մէկ երկու օրէն:

Դեռ պատրանքնե՞ր ունէի: Կամ կացութեանս գիտակցութիւնը չունէի՞:

Ընդհակառակն, թէեւ ամէն բան կորսուած էր, — բայց, անճարը ե՞րբ չիւղի մը չի կառչիր, ամէնէն յուսահատական պահուն ալ:

Յոյսի չիւղ մըն ալ ես ունէի, — կ'ուզէի համոզել ինքզինքս որ ընդունելով հանդերձ թէ անցագիրը կեղծ է, դեսպանատունը կրնար երկու խօսք ըսել, քանի որ դաւադիրը հիւպատոսարանի «գավաղ»ն է եղած, ամէն պարագայի մէջ՝ Պուլկար մը...

Ալի Րիզա առաջարկեց ստորագրել հարցաքննութիւնը: Ստորագրեցի իբրեւ Նիքոլա Տիմիթրեւ: Յետոյ նոյն վիճակին մէջ, «փափախ», վերարկու, իջեցուց սանդուխներէն վար, ձեռնակապը ձեռքերուս, բթամատներս ալ իրարու կապուած: Այդ պահուն ոտքս կօշիկ կա՞ր թէ չկար, չեմ յիշեր: Բայց գիտեմ որ քանի մը անգամ առանց կօշիկի գացի - եկայ նոյն ճամբէն:

Արդէն մթնած էր — մարտի գիշեր — եւ ցուրտէն կը դողայի:

Նոյն հետեւորդներով — երկու թէ երեք յայտնի, երկու գաղտնի ոստիկաններով (մէկը՝ Հիտայէթը, ինչպէս միշտ) Ալի Րիզա զիս հանեց դուրս եւ փոխադրեց ոստիկանութեան արդելարանը (Միւթէֆէրրիքա), որ կը գտնուէր տասը վայրկեան անդին, Մահմուտ Փաշայի գլուխը:

Տարաւ երկրորդ յարկը, եւ նետեց սենեակ մը, բազմաթիւ ոստիկաններու մէջ: Ձեմ գիտեր ինչ պատուիրեց, եւ մեկնեցաւ, վերադառնալու խոստումով:

Փռուած էի տախտակի մը վրայ, — միշտ նոյն վիճակով: Ոստիկանները, կը հարցնէին, պուլկարերէն, ռումաներէն, յունարէն.

— Մանաստըրի ո՞ր թաղը կը բնակէիր:

— Մզկիթին քովը աղբիւր մը կար, կը յիշե՞ս:

— Ի՞նչ տեսակ Պուլկար ես որ պուլկարերէն չես գիտեր:

Կարճահասակ եւ բարեպա՜շտ ոստիկան մը (յետոյ կ'իմանաք) կտոր մը հաց եւ քանի մը ձիթապտուղ նետեց առջեւս:

Արդէն կէս գիշեր եղած էր, եւ ես ընկողմանած, կը փորձէի քնանալ:

Կարելի՞ էր քնանալ:

Ֆիզիքական տանջանքէն աւելի, մղձաւանջ մը կը ակէր միտքս, չարատանջ եւ անընդհատ:

— Բռնեցի՜ն... Տարի՜ն... Կը քշե՜ն...

Իրենց ուզածին պէս պիտի թարգմանեն...

Նախընթաց գիշերը, տունին պառաւը սեւ նախազգացում մը ունեցած էր

— Երազիս մէջ տեսայ որ... Կ'ուզեմ որ ազատիս, բայց...

Ան կը պատմէր, ես կը խնդայի:

Սկսայ մտքիս մէջ դասաւորել դէպքերը:

Ուրեմն Վլատիմիր զիս առանձին ձգելով Սալոնիկի մէջ, դուրս ելաւ, թերեւս յարակից սենեակ մը մտաւ, կամ փողոցին անկիւնը Ալի Րիզային յանձնեց յուշատետրը եւ ելաւ գնաց, ճամբան աղջիկներուն հանդիպելով եւ խաբելով:

Եւ կամ, աղջիկները ճամբելէ յետոյ, կառք մը նստաւ եւ գնաց շիտակ Գըմը Սխասի, Րէշատ պէյին յանձնելու համար զայն, ինչպէս յանձնած էր տարճանակն ու նամակը:

Անշուշտ աղջիկներն ալ բռնել տուաւ... Գնաց այն տունը...

***

Յաջորդ առտու Ալի Րիզա եկաւ, եւ «ոպխութիւնս» հարցուց: Սիկարէ՞թ, թէ՞յ, ուրիշ ի՞նչ կ'ուզեմ, գիշերը հանգի՞ստ էի...

Եւ տարաւ ուրիշ սենեակ մը, նոյն յարկին վրայ (եթէ չեմ սխալիր՝ երկրորդ): Սենեակը պատուհան մը ունէր պարտէզին վրայ:

Ձեմ գիտեր ի՜նչ անցաւ դարձաւ, քիչ յետոյ վերադառնալով յարմար չգտնեց եւ փոխադրեց գետնայարկ, խոշորկեկ սենեակ մը, որուն միակ պատուհանը կը նայէր ածուի մը վրայ, մէջտեղն ալ աւազան մը:

Փռուեցայ անկիւնը դրուած տախտակի մը վրայ, միշտ ձեռքերս եւ բթամատներըս կապուած, եւ իբրեւ ծածկոց ունենալով Պուլկարին տուած վերարկուն:

Հսկողութեան համար, նշանակած էին սպառազէն ոստիկան մը, որ վեց ժամը անգամ մը կը փոխուէր: Ուրեմն քսան-չորս ժամուան մէջ չորս ոստիկան, կարգով:

Աչք մը նետեցի սենեակին պատերուն վրայ: Կարծեցի տեսնել արեան հետքեր:

(Շար. 13)

ժողովուրդը, որ Դրոյէն, Տէրտէրեանէն, Նաւասարդեանէն ետք ուրիշ մեծութիւն մը եւս կը կորսնցնէ :

Մեծութիւն մը՝ մաքուր ու յանդգնութիւններով առլցուն. մեծութիւն մը որուն բովանդակ կեանքը եղաւ պայքարը «Յառաջ»ի ամրոցէն : Այդ պայքարը ծառայեցնել մեր ժողովուրդին քաղաքական եւ մշակութային վերելքին ու բարօրութեան :

Օժտուած ուժեղ անհատականութեամբ, ու նկարագրի զմայլելի մեծութեամբ, անհուն սէր ունէր հանդէպ իր ժողովուրդին : Հողատար հօր պէս կը գուրգուրար ամէն բանի վրայ որ հայկականութիւն կը բուրէր : Հոսկէ նաեւ այն յամառ, կորովի, միջին ճամբայ չճանչցող պայքարը, զոր մղեց տարիներ անընդհատ հանդէպ բոլոր անոնց, որոնք այս կամ այն ձեւով կը փորձէին արհամարհել հայ ժողովուրդին քաղաքական եւ ազգային իրաւունքները : Իր հաւատամքը յստակ էր :

Հայութիւնը ամբողջութիւն մըն էր, անկոտոր ու անկոտրակելի :

Հայ լեզուն՝ էր եւ պէտք էր մնար իր բազմադարեան չքեղութեան, գեղեցկութեան եւ հարստութեան մէջ պարփակուած :

Դաւանանք մըն էր այս, իրեն համար, անձկելի եւ անվրճելի :

Քաղայլլի այն խօսքը թէ մեծ մտքի եւ անհատականութեան տէր մարդիկ կը ստեղծեն մեծ գործերը, աւելի քան կը պատշաճի մեր ողբացեալ ընկերոջ անձին եւ գործին :

Անձը՝ Շաւարշ Միսաքեանն էր :

Գործը՝ «Յառաջ»ը, որ տասնեակ տարիներու իր կեանքով այսօր մեզի կը ներկայանայ որպէս վէմ, ամուր եւ անսասան :

Արդիւնքը՝ այն սերունդը, որ «Յառաջ»էն ստացաւ հայ ծնած ըլլալու իր գիտակցութիւնը, հայ արժէքի իր հպարտութիւնը, հոգեկան այն անքակտելի կապը հայրենի եւ արտերկրի իր եղբայրներուն հետ, կարճ՝ իր ձեռակերտ Յառաջը դարձաւ հայ օճախի ամէնօրեայ հոգեկան սնունդ հացը :

Այսքան մեծ եղաւ իր դէմքը եւ այնքան մեծ իր գործը :

Վարձքդ կատար, սիրելի առաջնորդ :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԻՐԼԱՆՏԱՑԻ մը անգլիացի երեսփոխան մը կը կեցնէ ճամբան եւ երեսն ի վեր կը պոռայ.

— Դուն ապո՛ւշ մըն ես :

Անգլիացին, սաստիկ ջղայնացած, կը պատասխանէ՝

— Իսկ դուն ալ՝ գինով ես :

Իրլանտացին, արհամարհանքով՝

— Իմ գինովութիւնս վաղը անցած կ՚ըլլայ, իսկ քու ապուշութիւնդ անդարմանելի է :

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՊԻՏԻ ԲԱՆԱՆ ՄՈՆ - ՊԼԱՆԻ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

●

Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովը հաւանութիւն տուաւ Մոն Պլանի ներքեւ փապուղիի մը բացման ծրագրին : Կասկածէ դուրս է, որ աշխատանքները դիւրին պիտի չըլլան : Արդարեւ, 7·70 մեթր լայնքով, նոյն բարձրութեամբ եւ 11·900 մեթր երկայնքով ստորերկրեայ ճամբայ մը բանալ հարկ պիտի ըլլայ :

«ՃՈՒՄՊՕ» ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Երբ 1857ին Մոն Սընիի երկաթուղային փապուղիին շինութեան ձեռնարկեցին, լեռը բահով ու բրիչով ծակելու սկսան : Երեք տարի ետք, միայն 725 մեթր փորած էին : Այսօր «Ճումպօ»ի միջոցով կը կատարուին փորման աշխատանքները :

«Ճումպօ» երկյարկ կամ եռայարկ թաւալուն տախտակամած մըն է, որ 1·75 մեթր խորութեամբ հանքածակեր փորելու ատակ օդահան մասեր ունի :

Իզեր - Տրաք կամ Տրաք - Իզեր փապուղիներու փորման համար, «Ճումպօ»ի փորիչ մասերը կը փորէին 1·75 մեթր խորութեամբ հանքածակեր, որոնց մէջ պայթուցիկներ կը դնէին : Այն ատեն յետաքարշ կառքով «Ճումպօ»ն չորս մեթր կը հեռացնէին : Պայթումէն ետք, հսկայական օդամղիչ մեքենաներ գործի կը լծուէին փոշին հեռացնելու համար : Մեքենական բահեր տեղւոյն վրայ քարակոյտերը փոքր վակոններու մէջ կը լեցնէին : Այս պայմաններուն մէջ, 24 ժամուան աշխատանքով, 9-12 մեթր կը յառաջանային :

Բնականաբար նոյն գործիքներն ու ձեւերը պիտի օգտագործուին Մոն Պլանի փապուղիին բացման համար : Աշխատանքները չորս տարի պիտի տեւեն :

ԼԵՐԱՆ ՈՐՈՎԱՅՆԻՆ ՄԷՋ

Մոն Պլանի ընդերքներուն մէջ անցք մը բանալու համար, ճարտարագէտներն ու բանուորները պիտի բախին շատ մը դժուարութեանց :

Երկրաբաններու մասնագիտութիւնը հսկայաքայլ յառաջդիմած է եւ գիտութեան ճամբով մօտաւորապէս գիտեն, թէ ի՛նչ տեսակ հողերու հետ գործ պիտի ունենան : «Ճումպօ» նախ պիտի բախի բիւրեղամման ժայռերու եւ ապա կարծրահատ կրանիթի : Ապա պիտի գան ճեղքուած ժայռերու խաւեր : Վերջապէս, իտալական հողամասին վրայ կաւային հողերու խաւեր պիտի յայտնուին :

Անհաւանական է, որ ճարտարագէտներն ու բանուորները անհանդուրժելի բարեխառնութեան չափազանց բարձրացումէն : Փապուղիին կէսերուն, ջերմաչափը 50 սանթիկրատէն աւելի ցոյց պիտի չտայ : Կրնայ պատահիլ, որ ձիւնհալէն առաջ եկող ջուրերը այդ բարեխառնութիւնը քառասուն աստիճանի իջեցնեն :

Ջուրերու Թափանցումն ալ դժուարլուծելի հարց մը չէ : Փապուղին 1203 մեթր բարձրութենէ մեկնելով պիտի հասնի 1595 մեթրի եւ ապա պիտի իջնէ 1380 մեթրի : Որով Թափանցող ջուրերը մասնաւոր կոյուղիներու միջոցաւ պիտի արտահոսին :

Կը նախատեսուի 12 միլիառ ֆրանքի ծախք մը :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ Թեմի առաջնորդը, Խորէն Արք. Բարոյեան մէկ շաբթուան այցելութիւն մը տուած է Կիպրոսի Թեմին : Վերադարձին, Սրբազանը դիմաւորուած է Անթիլիասի վանքին միաբանութեան, քահանայ հայրերու եւ ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներուն կողմէ :

ՍԿԻՒՏԱՐԻ գերեզմանատան պատերը ներս քաշելու պետական օրէնքին պատճառով Պետրոս Դուրեանի գերեզմանը ցանկապատէն դուրս մնացած էր : Խաչատուրեան Պատրիարքի կարգադրութեամբ, ցանկապատին հանդիպակաց կողմը, գերեզմանատան սահմանէն ներս մասնաւոր տեղ մը յատկացուած է մեծ բանաստեղծին համար : Նոյն կարգադրութիւնը եղած է նաեւ Պետրոս Դուրեանի եւ Գարեգին Խաչատուրեան Պատրիարքի մայրերուն դամբարաններուն համար : Ոսկորներուն փոխադրութիւնը կատարուած է Փետրուար 21ին, Պատրիարքին, քահանայ հօր մը եւ Դպրեվանքի խնամակալութենէն երկու անդամներու ներկայութեան՝ կրօնական պատշաճ արարողութեամբ :

ՈՒՈԹԸՐԹԱՈՒՆԻ (Մ. Նահանգներ) Թաղապետական ընտրութեանց իրենց թեկնածութիւնը դրած են երկու հայ երիտասարդներ — Է. Սէֆէրեան եւ Մ. Թովմասեան :

ՓՐՈՎԻՏԷՆՍԻ մէջ կազմուած է նոր երգչախումբ մը, որ առայժմ կը հաշուէ 40 անդամներ : Յոյս կայ որ այդ թիւը շուտով բարձրանայ վաթսունի : Երգչախումբին ղեկավարութիւնը ստանձնած է Տօքթ. Վ. Մինասեան :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ քահանայ ձեռնադրուած է երաժշտապետ Եդուարդ սարկաւագ Գըլըճեան :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ բացառիկ փայլով կատարուած է Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից տօնախմբութիւնը՝ հաւատացեալներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան : Երգեցողութիւնները կատարուած են քահանայական կազմին կողմէ :

ԹՈՔԱԹԼԵԱՆ նախկին պանդոկը, որ Պոլսոյ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին սեփականութիւնն էր, դատարանի որոշումով պիտի առնուի վարձակալին ձեռքէն եւ պիտի վերադարձուի Եկեղեցւոյ վարչութեան : Պարպումէն վերջ, վարչութիւնը շէնքը պիտի վերածէ գործի խանի մը, իսկ առաջին յարկն ալ վարձու պիտի տայ ծանօթ դրամատան մը :

ԹՈՒՐՔԻԱ

●

ՀԻՒՐՐԻՅԷԹ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԶԵԿՈՅՑԸ

Հիւրրիյէթ կուսակցութեան Խորհրդարանային խմբակը զեկոյց մը հրատարակեց պետական պիւտճէին քուէարկութեան առթիւ : Զեկոյցը կ՚ըսէ թէ Խորհրդարանի վիճաբանութեանց ընթացքին վարչապետը, որ չի կրնար պատասխանել ընդդիմադիրներու իրաւացի քննադատութեանց, կ՚ուզէր լռեցնել զիրենք՝ իբրեւ թէ միջկուսակցական բարւոք յարաբերութիւններ վերահաստատելու համար : Զեկոյցը կը վերջանայ հետեւեալ տողերով. «Անկարելի է որ մեր վարչաձեւը փրկուի իր այսօրուան տագնապէն, մանաւանդ որ Դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահն ալ, օրուան պահանջներուն համեմատ դիրք կը փոխէ եւ մերթ բարեկամական, մերթ թշնամական վերաբերում մը ցոյց կուտայ մեզի հանդէպ» :

× Հանգստեան կոչուած Թուրք ծովակալ մը, Շիւքրիւ Օքան, որ ծանօթ էր «Աթաթիւրքի Ծովակալը» անունով, մեռած է Թուրքիոյ մէջ :

Թրքական Հանրապետութեան առաջին ծովակալը եղած է :

× Թուրքիոյ Ազգ. Պահպանումի օրէնքը կարգ մը փոփոխութեանց պիտի ենթարկուի : Մասնաւորաբար նկատի առնուած են շահու համեմատութիւնները, պատիժներն ու արտաքին առեւտուրի վերաբերող տրամադրութիւնները :

ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹԸ ԿԸ ՊԱԿՍԻ... ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Օրէ օր կը ծանրանայ Եգիպտոսի տնտեսական վիճակը, ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ ամերիկեան շրջանակներուն :

Եգիպտոս ամէնէն մեծ տուժողը եղաւ Սուէզի դէպքերէն եւ տագնապի ենթարկուած է ներքին թէ արտաքին առեւտրական գործունէութիւնը : Տրվիզի պակասը յառաջ բերած է գիներու յաւելում եւ անգործութիւն. Վառելանիւթը աւելի առատ է Անգլիոյ կամ Ֆրանսայի մէջ քան Եգիպտոսի :

Հակառակ գնդ. Նասրի յաւատեսութեան որ կ՚ապահովէ թէ «ամէն բան լաւ է Եգիպտոսի մէջ» եգիպտականը քառասուն առ հարիւր կորսնցուցած է իր արժէքը :

Ինչպէ՞ս Եգիպտոս Սուէզի վէճէն առաջ կը վճարէր վեց հարիւր հազար թոն ցորենը, որ անհրաժեշտ է իրեն, թէյը, սուրճը եւ այլ անհրաժեշտ պիտոյքները, շնորհիւ գրօսաշրջիկներուն եւ բամպակին որ իր արտաքին առեւտուրին 85 տոկոսը կը ներկայացնէ :

Բայց Օգոստոսէն ի վեր գրօսաշրջիկ չայցելեր Եգիպտոս, եւ բամպակի արտածումը կէս առ կէս պակսած է, որովհետեւ իր երկու կարեւոր յաճախորդները՝ Անգլիա եւ Ֆրանսա գնորդ չեն այլեւս :

ՊԱՌԱՒԻՆ ՅՈՅՍԸ

●

Մաննիկ տուտու շատ տաժանելի կեանք մը ունեցած էր, ծայրէ ծայր դժբախտութեանց ու տառապանքի շարք մը, բայց ամէն բանի տոկացած էր մեծ քաջութեամբ : Կանուխէն կորսնցուցած էր ամուսինը, յետոյ իր միակ աղջիկը ասեղին ծայրով - ոսկեթել բանուածքներ շինելով - մեծցնելէ ետք՝ ամուսնացուցած էր : Քանի մը տարուան ընթացքին աղջիկն ու փեսան մեռած էին՝ որբ մը ձգելով իրեն : Տարիքին մէջ յառաջացած, անկարող ըլլալով ինքզինք իր հին արհեստը ձեռք առնելու, օր մը հոս, օր մը հոն, աշխատելով, Թաղեցիներու գործերուն օգնելով մեծցուցած էր Ներսէսը, Թոռը :

Հակառակ իր կացութեան, հպարտ ու յարգուած կին մը եղած էր Մաննիկ տուտու, ու քիչ մը իր դժբախտութիւններուն, քիչ մըն ալ իր բարձր հասակին ու խիստ երեւոյթին համար՝ պատկառանքով կը վարուէին հետը : Երբ կիրակի օրերը եկեղեցի երթար Ներսէսին հետ, սեւ շղարշը գլուխը ու սեւ շալը կռնակը, զոր ամուսնոյն մահուընէն ի վեր ուսերուն վրայ կրած էր գրեթէ անընդհատ սուգի մէջ ըլլալով, Թաղին նոր հարսերը եւ օրիորդները ձեռքը կը համբուրէին, իր դողդոջուն ու չորցած ձեռքերը, որոնց վրայ խունկի եւ կնդրուկի տարտամ բուրմունք մը կը զգացուէր :

— Այն ատենը բախտաւոր եմ եղեր եւ չէի գիտեր, կ՚ըսէր վշտին սաստկութենէն կզակը կափկափելով, երբ կը յիշէր այդ օրերը.— խարբուս՝ Ներսէսը քովս էր. չորցած, զօսացած կեանքիս արեւն էր... հիմակ է, որ աշխարհը մութցաւ իմ աչքիս :

Ուրիշ ատենները ինքզինք կ՚անիծէր :

— Կ՚ուրանայի ու չտեսնայի... արեւուդ զուրպան ըլլամ, «եաւրուս» : Ապրեցայ որ այս ցաւովը սիրտս խոցոտուի.. : Հիմակ պեխդ մօրուքդ բուսած կորիճ եղած ես, մէյ մը քովս տեսնեմ քեզ ու աչքերս գոցեմ...

***

Մաննիկ տուտուին վիշտը շատ մեծ էր, բայց դեռ կ՚անգիտանար իր ցաւին մեծութիւնը : Ներսէս, Պապը Ալիի դէպքին օրը ձերբակալուած ըլլալով, աներեւոյթ եղած էր. այդ օրն իսկ սպաննուած էր անտարակոյս, բայց Թաղեցիները ու պառաւին հեռաւոր ազգականները, կարծես համաձայնած, խաբած էին զինքը : Մաննիկ տուտու կը կարծէր թէ իր Թոռը բանտն է :

Խաբած էին զինքը խնայելու համար իրեն ու կարծելով, թէ այդ յոյսով պիտի մեռնի, այնքան պառաւ էր Մաննիկ տուտու : Բայց անիկա ապրեր էր, սպասելով ու յուսալով ազատութեան օրուան :

Երբեմն այդ յոյսը կ՚արծարծուէր իր մէջ. այն ատեն ամէն բան կարգի կը դնէր տանը մէջ, Թոռանը անկողինը կը պատրաստէր, անոր սիրած կերակուրը կ՚եփէր, իր պառաւի ոսկրոտ ձեռքերով մէկիկ - մէկիկ կը շարէր Ներսէսի գիրքերը այն կարգով, ուր ձգած էր անիկա մեկնած օրը : Ախ, այդ օրը... Մաննիկ տուտու այսօրուան պէս կը յիշէր Թոռանը մատղաշ դէմքը, սեւ աչքերուն մթին տխրութիւնը ու մանաւանդ սեւ խոպոպիկ մը՝ ճերմակ ճակտին վրայ իյնած, մինչեւ գրեթէ մէկ աչքը :

— Սա մազդ անդին ըրէ, Ներսէս, ըսեր էր պառաւը, ու Ներսէս առանց պատասխանելու մեկներ էր շտապով :

Կը յիշէր պառաւը, շատ լաւ կը յիշէր ու կը խորհէր, թէ խեղճ պատանին գիտէր դլխուն գալիքը :

— Ճիտը ծուռ, «խուզլ»ի պէս գնաց տունէն : Ախ, այն օրը... աչքիս առաջն է. ախ, այն օրը...

Յաջորդաբար պատահած ազգային դէպքերէն վերջ, Մաննիկ տուտուին սիրտը յոյսով լեցուած էր, թէեւ խելքը բանի մը չէր հասներ : Կցկտուր լուրեր հասեր էին ականջին, ու ինչ ջերմեռանդութեամբ կ՚աղօթէր յաղթանակին համար «Թագաւորաց քրիստոնէից եւ զինուորեալ մանկանց նոցա» : Իր պառաւի անթափանցելի մտքին մէջ լոյսի ճաճանչ մը սպրդեր էր. ահ, չէր հասկնար, իրաւ է, չէր հասկընար, բայց սրտադին կը յուսար, յամառօրէն կը յուսար :

Նոյն օրերուն՝ դժբախտութիւնը աւելի տարածուեր էր, շատ տուներէ երիտասարդներ անհետացեր էին ու շատ տուներ սուգով սպաւորուած էին : Բայց, հակառակ ճնշող դժբախտութեան, հակառակ ամէն տաժանելի մարտիրոսութեան, հակառակ մռայլ ու սարսափելի օրերու, բառ մը ծնած էր, սրբազան բառ մը, զոր հաւատքով իրարու ականջին կը փսփսային.

— Երբ ազատութիւնը գայ...

Հիմակ, երբ կիրակի օրերը, իր հետ գնեալ դեղեւող քայլերով, սեւ շղարշը գլխուն, սեւ շալը կռնակին, եկեղեցի կ՚երթար, շատ ու շատ Թաղեցի կիներու կը հանդիպէր, որոնք, պատուհաններէն կամ իրենց դրան սեմին վրայ, աչքերնին արցունքով լեցուն, կը սպասէին իրեն.

— Մաննիկ տուտու, աղօթքդ ընդունելի ըլլայ...

Ու երբ «Տէր, ողորմեա»յի ատեն, ինքզինքէն ելած, արցունքը երեսին, բազկատարած կ՚աղօթէր, մինակ իր Ներսէսին համար չէր, այլ ամէնուն համար, «տառապելոց եւ հեծելոց ու գերելոց» ազատութեան համար : Տիրացուներու ձայնին խառնելով իր ձայնը կը հեծեծէր :

(Մնացեալը յաջորդով)

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

խորհրդային ազդեցութիւնը չէզոքացնե-լու համար, Մ. Նահանգները տնտեսա-կան մեծ օժանդակութիւն մը պիտի յառաջացնեն Եգիպտոսի:

× Մամուլի աղբիւր մը ընթացքին Տըլըս յոյս յայտնեց թէ Եգիպտոս այլեւս պիտի չձգձգէ Սուէզի մաքրագործման աշխատանքները եւ թոյլ պիտի տայ որ ջըրանցքը 10 - 15 օրէն բացուի:

ԿԻ ՄՈԼԷ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Վարչապետ Կի Մոլէ եւ Ք. Փինօ երեքշաբթի կէսօրէ վերջ հասան Օրլիի օդակայանը, ուր դիմաւորուեցան Նախարարական կազմին կողմէ:

Չորեքշաբթի առաւօտ Նախարարաց խորհուրդը լիակատար նիստ մը ունեցաւ:

Վարչապետը եւ Արտաքին նախարարը նախ պիտի զեկուցանէին դէպի Մ. Նահանգներ եւ Քանատա կատարած իրենց ճամբորդութեան եւ ձեռք ձգած արդիւնքներուն մասին: Ապա պիտի քննուէին օրուան կարեւորագոյն հարցերը — Ալժերիա, Միացեալ Շուկայ եւ տնտեսական ու ելմտական հարցեր:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազատագրութեան Ազգ. Ճակատի ղեկավարներէն Լարպի Պէն Մ'Հիտի, որ անցեալ շաբաթ ձերբակալուած էր, ինքզինք կախեց բանտի իր խցիկին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Անժէլ Ղազարեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ղազարեան, Պէօրէկեան, Խաչիկեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր կամ բարեկամական միութիւններու նուէրներով մասնակից եղան իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, փեսին եւ ազգականին

ԳԱԲՐԻԷԼ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

զառնաղէտ մահուան սուգին:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ռսումնասիրացի Մարսէյլի մասնաճիւղի վիճակահանութեան շահող թիւերը.— 295 577 451 196 599 528 157 115 232 276 537 693 284 178 351 190 171 386 321 113 109 423 588 8 201 288 424:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ռսումնասիրացը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները: Պ. Պ. Գարեգին Զատրճեանէ հինգ հազար ֆրանք, Սարգիս Գօղեանէ հինգ հազար, Տէր եւ Տիկին Արմ. Միքայէլեանէ (որդի) հազար ֆրանք:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կարուհի կ'ուզուի աթըլիէի մէջ աշխատելու համար: Դիմել՝

Confection de Paris

19 Bd. St. Denis, Paris (1er étage)

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 9, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՌԻՇԸԼԻԷՕ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԸ (17 Րիւ տը լա Սորպոն)

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱՐԹԻՆԵԱՆ - ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (դաշնակ):

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգային Կեդր. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ, այս կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի յաւէտ ողբացեալ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

անմոռանալի յիշատակին Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ.— ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ս. ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻՆ:

Պօմոն,
Սէն Ժերոմ
Սէն - Լու
Սէնթ Մարկրիթ
Պուլվար Օտտօ
Սէն Թ'Անթուան Քամփանեը Փերիէ,
Սէն Թ'Անթուան Քամփանեը Ֆրէզ:

Հայ ժողովուրդէն կը խնդրուի իր յարգանքի տուրքը բերել մեծ հանգուցեալին յիշատակին, ներկայ ըլլալով սոյն արարողութեանց:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի եւ Նոր Սերունդի Բարգէն Սիւնի խումբին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ տեղւոյս մատուռը, վերերան ընկեր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Հասարակութիւնը հրաւիրուած է յարգելու բազմավաստակ խմբագրապետին անմոռանալի յիշատակը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 15ին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նախաձեռնութեամբ կը ներկայացուի՝

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

(Կատակերգութիւն երեք արար)

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Ի նպաստ «Հայաստան» թերթի ֆոնտի: Խումբին ղեկավարն է՝ Յակոբ Վարդերէսեան, մասնակցութեամբ՝ Տէսինի Նոր Սերունդի անդամներուն:

Մուտք 150 ֆրանք:

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Միջազգային Փոքլորի պարի եւ երաժշտութեան փառատօն

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 17, ժամը 14.30ին

Ի նպաստ Սէն - Իլեռի տիւ Թուվէի ապաքինարանին:

Տոմսերու գին.— 300, 200, 150 եւ 100 ֆրանք:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ

Ուրնաժի փոքրաթիւ գաղութին ցանկը.— Հ. Խաչատուրեան 1500 ֆրանք, Վ. Խաչատուրեան, Պ. Տէր Մարկոսեան, Գ. Տէր Մարկոսեան, Յ. Փարատեան, Հ. Էժտահարեան հազարական ֆրանք, Բ. Յակոբեան 500 ֆրանք: (Գումարը 7000 ֆրանք հրատարակուած է երէկ Ա. էջ):

---

26 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Հայ Արիներու միութեան Փարիզի Շրջանի

Կիրակի 10 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմիի մէջ, 28 պիս ռիւ Սէն-Տոմինիք (Մէթրօ Էնվալիտ):

Նախագահութեամբ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեանի:

Սկաուտական ներկայացումներ եւ զաւեշտներ: Բանակումի կրակը, Փարիզի շրջանի սկաուտներուն կողմէ: Հայկական երգեր եւ պարեր Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ: Ցուցադրութիւն մոդական լապտերով: Գայլիկները կը ներկայացնեն Յ. Թումանեանի «Կաթիլ մը մեղրը»:

Մարսէյլէն խմբապետուհի Ալիս Շամիրեան պիտի երգէ «Զմեռն անցաւ» Սըրուանձտեանի, «Գանձեր ունեմ» Ալէմշահի եւ պիտի արտասանէ «Ախ Թամար» Յ. Թումանեանի եւ «Խօսք իմ որդուն» Սիլվա Կապուտիկեանի եւ այլն:

Պիւֆէ. ցուցադրութիւն – Մուտք 300 եւ 500 ֆրանք:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պոմոնի Հայց. Առաքելական եւ Աւետարանական եկեղեցիները պիտի տօնեն Վարդանանցի ճակատամարտը այս կիրակի, Պոմոնի Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ, կէս օրէ ետք ժամը 4ին, մասնակցութեամբ երկու դպրոցներու աշակերտութեան:

Կը հրաւիրուի Պոմոնի եւ շրջակայի Հայութիւնը իր ներկայութեամբ յարգել սոյն ազգային - կրօնական փառաւոր հերոսամարտը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Արմենուհի Կիւզէրեան կը փնտռէ իր կնքահայրը: Բուն անունով Սարգիս Արբահամեան (Ֆրանսայի մէջ մականունը փոխած է ՍԵԼԹԵՔԵԱՆԻ: Լուր ունեցողները կրնան գրել՝

Mme Arménouhi Guzerian
3, Rue du Marechal-Joffre
Aix-en-Provence, (B.D.R.) France

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռաֆֆի» խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Քաֆէ Րեժան:

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ԱՆԻԷՌ ՍՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Րեժանի վերնայարկը:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, դպրոցի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները, սանուհիները: Ժողովէն վերջ տեղի պիտի ունենայ ընկերական թէյասեղան մը:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Պար տիւ Կլոպի սրահը: Օրակարգ՝ հրջաբերականի ընթերցում, Հ. Մ. Ը. Միութեան նամակի ընթերցում եւ ընդացիկ հարցեր:

ՈՒՇԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅԻՍ 11ԻՆ Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան Մարսիլիոյ մասնաճիւղը կը կազմակերպէ իր տարեկան շքեղ պարահանդէսը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեխօ Քաշանի մասնաճիւղին, այս կիրակի ժամը 16.30էն 22, Ազգային Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ Հայր. եւ Երիտ. Միութեանց արտակարգ ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը ճիշդ 20.30ին, Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը: Օրակարգ.— 1. Հերոսամարտին 42րդ տարեդարձը: 2. Սանի մը որդեգրումը: 3. Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու կողմէ, Ապրիլ 28ին, Ֆրանքեւմերիկեան ղեկեցիկ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՆՈՒԷՐ

ՎԻԼՏԱՎՐԷՅԷՆ Տէր եւ Տիկին Զաքարեան իրենց թոռան ապաքինման առթիւ կը նուիրեն Շաւիլի եկեղեցիին հինգ հազար ֆր., Շաւիլի Կապ. Խաչին երկու հազար ֆրանք, Փարիզի Մշակոյթի Տան հազար ֆր. եւ հազարական ֆր. երկու Հանգստեան տուներուն: (Վերջին երեք հազարը ստանալ «Յառաջ»էն):

LE PREMIER QUOTIDI[illegible] ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրաք: Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՄԱՐՏ • VENDREDI 8 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7826 33ème ANNEE

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3637

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՎՈՍՓՈՐԻ [illegible]ՐՁԱԳԱՆԳԸ»

Ֆրանսական ձայնասփիւռը, Փարի էնթէր, «Միջազգային փոխանակութիւններ»ու շարքին մէջ, երեքշաբթի օր բացումը կատարեց թրքական բաժինի մը, որ պիտի կոչուի «Վոսփորի արձագանգը»:

Առաջին խօսողն էր Փարիզի Թուրք դեսպանատան ներկայացուցիչը, որ ֆրանսերէնը սորվեր է Կալաթա-Սէրայի լիսէին մէջ: Գովքը հիւսեց Վոսփորի, որուն նմանը չկայ աշխարհի մէջ: Անոր երկու եզերքներուն վրայ կը ծաղկի Քոթ տ'Ազիւր մը: Թուրքիա քաղաքակիրթ ու յառաջադէմ երկիր մըն է, բսաւ, մանաւանդ Ատնան Մէնտէրէսի իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր հսկայական նուաճումներ կատարած է:

Շեշտեց որ Կոստանդնուպոլիս չկայ այլեւս, ծանօթ երգին մէջ բսուածին պէս, այլ կայ Իսթանպուլ ...

Շնորհիւ Վոսփորի արձագանգին, Ֆրանսացիները ամէն երկուշաբթի առիթը պիտի ունենան ծանօթանալու թրքական քաղաքակրթութեան, մշակոյթի ու գեղարուեստի բոլոր ճիւղերուն, — պատմութիւն, գրականութիւն, նկարչութիւն, ճարտարապետութիւն եւայլն:

Թուրքին յաջորդեցին Ֆրանսացի երկու ծանօթ դէմքեր, որոնք Թուրքիա ապրած են զանազան պաշտօններով: Անոնցմէ մէկը մեղադրեց Թուրքերը թէ ինչո՛ւ համեստութիւն կ'ընեն եւ ֆրանսերէնի չեն թարգմաներ իրենց գրողներուն թանկարժէք ստեղծագործութիւնները ...

Բայց ամէնէն ուշագրաւն ու յատկանշականն էր ներկայութիւնը ակադեմակ՛. Ժօրժ Տիւհամէլի, որուն հովանաւորութիւնը կը վայելէ «Վոսփորի արձագանգը»:

Խօսնակը յիշեցուց թէ Տիւհամէլ արժանաւոր յաջորդն է Փիէր Լոթիի եւ Քլոտ Ֆարէրի: Մոռցաւ Ֆրանքլէն-Պուլեոնը:

Ականաւոր գրագէտը իր կարգին խօսք առնելով լորձնաշուրթն փառաբանեց Թուրքերը: Ըսաւ... շատ երկիրներ ճամբորդած, մինչեւ Ճափոն գացած է, դեռ նոր վերադարձաւ Իսրայէլէն: Սակայն իր տեսած բոլոր երկիրներուն մէջ մէկ հատիկ է ու աննման՝ Թուրքիան, ո՛չ միայն իր բնական գեղեցկութիւններով, այլ ամէն ինչով:

Տիւհամէլ երեք տարի շարունակ Թուրքիա այցելած էր: Վերադարձին իր հիասքանչ տպաւորութիւնները հրատարակեց նախ «Ֆիկարօ»ի մէջ, որուն մնայուն աշխատակիցն է, յետոյ՝ գրքի ձեւով:

Անկէ առաջ արդէն դարձած էր Թուրքերու ջերմ պաշտպան:

Ինչպէս կը յիշուի, մերժած էր ստորագրել Թրքահայ Դատի Ֆրանսացի բարեկամներուն պատրաստած յուշագիրը, զոր խմբագրած էր ուրիշ ակադեմական մը՝ Ռընէ Կրուսէ եւ զոր իրեն ներկայացուցած էր Արշակ Չօպանեան 1946ին: Չէր ուզած վշտացնել իր բարեկամները:

Այսպէս ուրեմն, Թուրքերը յաջողած են բանաւոր քարոզութեան իրաւունք ձեռք բերել այս ազատ երկրին մէջ:

Իսկ ի՞նչ կ'ընենք մենք:

Պատահականութեան ձգած ենք՝ ամէն բան: Տարին քանի մը անգամ հայկական պատարագը կը ձայնասփռուի: Երբեմն ալ հայկական երգանուակներ կը լսուին, ըստ բախտի: Ատով կը գոհանանք եւ հանգիստ կը քնանանք:

Կը պարծենանք, որ 140.000 Հայեր կ'ապրին Ֆրանսայի մէջ, ինչպէս լսեցինք Փարիզի ձայնասփիւռէն յունուար 3ին, Հայկական Ծնունդի օրը:

Եթէ ճիշդ է, որ այդքան համրանք ունինք Ֆրանսայի մէջ, ինչո՞ւ անճրկած ենք եւ չենք կրնար կարգադրել, որ կանոնաւորաբար շաբաթը մէկ անգամ գոնէ քառորդ ժամ յատկացուի Հայերուն:

Նիւթը չէ, որ կը պակսի:

Հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկայի, Լիբանանի մէջ եւ այլուր մեր հայրենակիցները ունին իրենց «Հայկական Ժամ»ը:

Ֆրանսահայն է, որ զրկուած է:

Ինչո՞ւ զանազան կազմակերպութիւններ իրարու մօտ գալով, պետանի ուժերը գործի մղելով, չդիմեն պատկան իշխանութեանց՝ ձեռք բերելու համար այդ իրաւունքը:

Հրեաները ունին իրենց շաբաթական ժամը — Էքո՛ւթ Իսրայէլ: Թուրքերն ալ կ'ունենան հիմա իրենց ձայնը Ֆրանսայի մէջ, ուր շատ փոքրիկ թիւ մը կը ներկայացնեն:

Ահա օգտակար գործ մը:

Թող հրապարակ գան մանաւանդ մեր երիտասարդները — նոր սերունդ եւ ուսանող — եւ ցոյց տան իրենց շնորհքը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, նախարարներու խորհուրդը լիակատար նիստ մը գումարեց չորեքշաբթի օր՝ Հանրապետութեան նախագահին ներկայութեան:

Կի Մոլէ եւ Փինօ ընդարձակ զեկուցում տուին դէպի Ամերիկա կատարած իրենց ճամբորդութեան մասին:

Յաջորդ նիստին, որ գումարուեցաւ հինգշաբթի օր, առաւելապէս քննուեցաւ Ֆրանսայի տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը: Առենէ մը ի վեր հարց կայ, որ կաթի գինը նուազի. այս՝ մանրամասնութիւն մըն է միայն, որմէ կախում ունի շատ մը ապրանքներու գինին նուազումըն ու յաւելումը: Տարի մը առաջ, երբ կազմուեցաւ Կի Մոլէի կառավարութիւնը, ապրանքներու գինը արդէն սկսած էր բարձրանալ. Ելմտական նախարարը պարտաւոր էր վճարել նախորդ կառավարութեանց ծախքերը եւ միեւնոյն ատեն միջոցներ խորհիլ, որ կեանքը չի սղէ: Կառավարութեան հակառակորդները կը խորհէին, որ ելմտական նախարարը պիտի ստիպուի նոր տուրքեր նշանակել, որուն հետեւանքով կառավարական տագնապ պիտի ստեղծուի եւ կառավարութիւնը պիտի ստիպուի հրաժարիլ: Բայց այդպէս չեղաւ: Այժմ, կառավարութիւնը պատրաստած է ելմտական ընդարձակ ծրագիր մը, որ կը նախատեսէ ներքին ծախքերու սեղմում, ներածման կարգ մը ապրանքներու զեղչում: Այս նախատեսութիւնները եթէ իրականանան, պէտք պիտի չըլլայ որ նոր տուրքեր դրուին ժողովուրդին վրայ:

Կառավարութիւնը որոշեց նաեւ ազգային նոր փոխառութիւն մըն ալ ընել, որ պիտի յատկացուի ելեկտրականութեան, հիւլէական ուժի ու քարիւղի նոր հանքերու շահագործման եւ այլ նմանօրինակ ձեռնարկներու:

Ելմտական այս ծրագիրներու յաջող իրագործումէն կախում կրնայ ունենալ կառավարութեան ապագան, որովհետեւ խորհրդարանական կարգ մը խմբակցութիւններ, մասնաւորաբար չափաւորները, կը սպասեն որ ընկերվարական կառավարութեան բոլո՛ր փորձերը ձախողին, որպէսզի պահանջեն անոր հրաժարումը:

Այս շաբթուան վերջաւորութեան կամ յառաջիկայ շաբթու սկիզբը Կի Մոլէ վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ: Քուէարկութեան արդիւնքը կախում ունի նաեւ Ալժերիոյ հարցէն, որուն քննութիւնը, նախարարաց խորհուրդին մէջ, պիտի կատարուի այսօր:

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Վերջերս հայերէն թերթի մը մէջ խիստ ուրախալի լուր մը կարդացի. անգի՛տ «մտաւորական» մը, մե՛ծ «բարերար» մը աներեւակայելի գումար մը նուիրեր է, անձեռնմխելի գումար մը, որուն բերած տարեկան շահաբաժինը պիտի յատկացուի տարուան ընթացքին լոյս տեսած քնարերգական բանաստեղծութեանց լաւագոյն հաւաքածոյին հեղինակին, պայմանաւ սակայն, որ այս վերջինը ըլլայ երիտասարդ:

Զափազանց ոգեւորուեցայ:

Ի՛նչ լաւ գաղափար ունեցեր է մարդը:

Ուշադրութեամբ աչքէ անցուցի պայմանները.

1) Լաւագոյն քնարերգական քերթուածներ. — Անշուշտ. մրցանակը պէտք է տալ լաւագոյնին. մանաւանդ որ «բարերար»ը ինք, որպէս «մեծ մտաւորական» կրնայ լաւը զատել գէշէն:

2) Նոյն տարուան ընթացքին հրատարակուած. — Այս՝ քիչ մը աւելի դժուար է, տպագրութեան ծախսերը այնքա՛ն մեծ են: Բայց ինչ որ է. մրցանակը շահողը ծախսերը լիովին կը գոցէ, քանի մը տարուան ալ հանգիստ կեանք կ'ապահովէ:

3) Հեղինակը պէտք է ըլլայ երիտասարդ. — Դժուար իրագործելի պայման. բայց վերջապէս, թերեւս գումարին կարեւորութենէն ոգեւորուած, երիտասարդներն ալ գործի մղուին ...

Ընդունելու է, որ նպատակը լաւ է, մէկ քարով քանի մը թռչուն կը զարնուի:

Հիմա նայինք սա «անձեռնմխելի» գումարը ի՞նչ է եղեր ... միլիո՞ն մը, երկո՞ւ միլիոն, տա՞սը ...

Ո՛չ. այլ՝ ... հարիւր հազար ֆրանք, անձեռնմխելի ...

Գումարին մեծութիւնը . շփոթութեան մատնեց զիս:

Թուղթ-մատիտ առի հաշուելու համար թէ այդ հարիւր հազար փրանքին տարեկան եկամուտը ի՛նչ կրնայ ըլլալ արդեօք: Հաշուեցի՛, հաշուեցի՛. թուղթը ծածկուեցաւ թուանշաններով. աներեւակայելի գումար մը դուրս եկաւ. այո՛, իրապէս աներեւակայելի ...

Այժմ կը մնար յարմարագոյն անձը գտնել. թղթատեցի տարուան մէջ լոյս տեսած քնարերգական բոլո՛ր հատորները. ապարդիւն. այդ մե՛ծ մրցանակին արժանի բանաստեղծ մը չկրցայ գտնել: Առի գրական ամսաթերթերը. — դարձեալ ապարդիւն: Ճարահատ, ձեռք առի օրաթերթերու հաւաքածոները:

Եւ, հրա՛շք, գտայ հազուագիւտ թռչունը:

Լոյսը, ինչպէս միշտ, արեւելքէն կը ծագէր. Լիբանանէն. Պէյրութի «Զ...»ի էջերէն:

Ապշահար, զարմանահար, կրկին ու կրկին կարդացի Ազատորդիի «Զօն Նոր Համայնքի Հաւատաւորներուն» բանաստեղծական քնքուշ կտորը:

Ահա քանի մը նմուշներ.

...«Փետրուարի քանի թիւը եւ Յուլիսը քանդվեց՝
Սեպտեմբերի թիւը երկու՝ ողջ հայութեան սիրտը ծակեց ...»:

Աւելի վարը՝

... «Հազա՛ր ապրիք հայուհիներ հերոսուհի, քաջ ե ւ բարի,
Որ սրբեցիք մուր ու ամօթ՝ հայ խորանէն գէթ այս տարի...»:

Խորհուրդ կուտամ «բարերար»ին, որ իր բանկագին մրցանակը տայ այս «Զօն»ին հեղինակին կամ հեղինակներուն. դրամն ալ ընտանիքէն դուրս ելած չըլլար. նկոյթին ծայրովը կուտայ, երկու ձեռքով ետ կ'առնէ:

ՇԱՔԷ

ՊԷՆ ԿՈՒՐԻՈՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ ՇԱՀԵՑԱՒ

ԿԱԶԱՅԻ ԵՒ ՇԱՐՄ ԷԼ ՇԷՅԽԻ ՊԱՐՊՈՒՄԸ ՍԿՍԱՒ

Չորեքշաբթի օր Իսրայէլի վարչապետը մեծ յաղթանակ մը տարաւ ընդդիմադիրներուն վրայ: Ինչպէս գրած էինք, իր երկար ճառէն վերջ, վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջեց Քնեսեթէն (Երեսփ. Ժողով): Հակակառավարական երեք բանաձեւեր, որոնք ներկայացուած էին Հերութ, համայնավար եւ «ընդհ. սիոնական» կուսակցութեանց կողմէ, մերժուեցան: Վերջին եւ դրական քուէարկութենէն առաջ Պէն Կուրիոն դարձեալ խօսք առաւ.

«Եթէ մեզի տրուած խոստումները չիրագործուին, խաղաղութիւնը պահպանելու բոլոր յոյսերը յօդս կը ցնդին: Գիտեմ, որ մեզի տրուած խոստումները մէկ օրէն միւսը կրնան դրժուիլ: Բայց այն օրը որ Եգիպտոս դադրի զինադադարին պայմանները յարգելէ, Իսրայէլ ինքզինքին իրաւասութիւն կուտայ Կազայի շրջանը եգիպտական գրաւման դէմ պաշտպանելու»:

Այս խօսքերէն վերջ եւ նախկին Արտաքին նախարար Մոշէ Շարէթի բռնած նպաստաւոր դիրքին շնորհիւ, Երեսփ. Ժողովը վստահութեան քուէ տուաւ Պէն Կուրիոնի:

× ՄԱԿի առաջին զօրաբաժինները չորեքշաբթի օր մուտք գործեցին Կազայի շրջանէն ներս, մինչ Իսրայէլեան բանակները հետզհետէ կը քաշուէին դէպի Իսրայէլի սահմանները:

Գործողութեանց սկիզբը քանի մը միջադէպեր պատահեցան, որոնց ընթացքին իսրայէլցի զինուոր մը եւ արաբ քաղա-

(Շար. ը կարդալ Դ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի

վաղուան թիւը, բացառաբար վեց էջ, ամբողջովին նուիրուած է՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

իր մահուան քառասունքին առթիւ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Վիէնի Յանձնախումբի հանգանակութեան Բ. Ցանկը.—

Սարգիս Գալուստեան	10.000
Նշան Ռոտիկեան	10.000
Տիկին Եղիսաբէթ Այանեան	5.000
Յովսէփ Թէճիրեան	5.000
Կիւլպէնկ Սուքիասեան	3.000
Ասատուր Քզէրեան	3.000
Ալիքսան Ալիքսանեան	3.000
Ոմն	3.000
Աբրահամ Խօջիկեան	3.000
Յովհաննէս Թէրզեան	2.000
Կարապետ Արզարեան	2.000
Կիւլպէնկ Զարգարեան	1.000
Դաւիթ Երեմեան	1.000
Սարգիս Մաթոսեան	1.000
Սարգիս Տայեան	1.000
Հրանտ Թորոսեան	1.000
Ոսկեան Լուսարեւեան	1.000
Աւետիս Մաղաքեան	500

ԱՓՐԻԿԷԻ անգլիական հողամասերէն Կոլտ Քոսթը անկախ պետութիւն հռչակուեցաւ. այս առթիւ առաւ իր նախկին անունը՝ Ղանա: Նորաստեղծ պետութիւնը մաս պիտի կազմէ անգլիական Համադրականութեան:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ քանի չափ անձեր ձերբակալուեցան՝ հակակառավարական թռուցիկներ բաժնած ըլլալու ամբաստանութեամբ:

ԹՈԹՈՎԱՆՔ

(ԵՂԲԱՅՐԱԿԻՑ ՇԱՒԱՐՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Գաղափարականութիւնը մտած է մեր մէջ առաջին անգամ, ֆրանսական յեղափոխութեան հանրապետական սկզբունքներով :

Մենք պատշաճեցուցած ենք այդ սկզբունքները մեր ազգային ընդհանուր պայմաններուն ու ներշնչումներուն, տալով միանգամայն շատ համապատասխան, մեր մարտակազմական խմորին ու բովանդակութեան :

Անբացատրելի խնամութիւն մը մօտեցուցած է մեզ միշտ ֆրանսացի ժողովուրդի հոգեկան, նոյնքան եւ իմացական ուղղութեան :

Անդին, աւելի մօտը մեզի, մեր հողերուն, գերմանական քաղաքակրթութիւնը եւ մշակոյթը, նոյնպէս եւ իտալականը իր հռոմէական ժառանգութիւնովը, ոչ մէկ կերպով կամ ուղղութեամբ մօտեցուցած են մեզ իրենց քաղաքականութեան, եւ ոչ իսկ մենք ունեցած ենք պահանջը կամ փորձութիւնը, հաղորդակից ըլլալու, այս հոյակապ անցեալով երկու ժողովուրդներու հոգեմտաւոր ունեւորութեան :

Ֆրանսական մշակոյթին հանդէպ ունեցած մեր խորին սէրը, ոչ ֆրանսերէն լեզուին բացառիկ ճկունութիւնն ու ճոխութիւնը, ոչ իսկ ֆրանսական հանճարին անզուգական ինքնայատկութիւններն են որ ներշնչած են մեզ: Այլ զգալ եւ արտայայտելու այնքան բնական ու մարդկային կերպը այս ժողովուրդին, տարած կապած է մեզ իրեն, դնելով հոն, քիչ մը ճակատագրական դրոշմ :

Լէ մէմ շակրէն,
Իւնիս լէ զ'Օմ :

Ըսած է Միւսէ, իր քերթուածին մէջ :

Բանաստեղծ կամ քերթող, երկար բացատրութիւններ չեն տար :

Մանրամասնութեանց մարդիկ չեն անոնք: Կ'ըսեն ու կ'անցնին: Թիթեռնիկին պէս են: Հազիւ թէ կը յածին, արդէն իսկ մեկնած, անհետացած են: Բայց բան մը, ուրուականի նման, կը մնայ միշտ իրենցմէ.— Խորհուրդ եւ իմաստ :

Դուն կ'ամբողջացնես զանոնք: Կուտաս ծաւալ ու խորք: (Մէկը առանց միւսին ոչինչ կ'արժէ), կը տանիս մինչեւ հոն, ուր, քու տանելու կարողութիւնդ կրնայ ներել քեզ :

Չես կրնար սիրել բանաստեղծը կամ քերթողը: Կը ձանձրանաս իրմէ: Կը նեղուիս, կը յօրանջես, մրափի կ'իյնաս, եթէ, բանաստեղծ չես հոգեպէս: Կը զայրանաս նոյնիսկ, որ յիմար բաներ է գրեր, քովիկը, այնքան տեսանելի եւ շօշափելի աշխարհի մը, ուր՝ «այսօր կանք, վաղը չկանք» :

Բանաստեղծը, ժողովուրդին մարդը չէ :

Բանաստեղծը, բանաստեղծութեան մարդն է :

Տարբեր բան է ժողովրդական բանաստեղծը: Անոր անունն իսկ այսպէս է եկած աշխարհ: Այս կերպով ալ պիտի ապրի, ժամանակի երկայնքին, եւ ապահովաբար աւելի երկար, քան այն միւսը, որ քիչերու համար միայն աշխարհ եկաւ :

Դուք կը խորհիք թէ հազուագիւտ են անոնք: Բանաստեղծները կ'ուզեմ ըսել :

Անոնք քիչ մը շատ ու շատկեկ են իրենց փոքր համբանքին մէջ: Շատցող են: Շատերն ալ գիտցող, ծածուկ, գաղտնի, պահուած, թաքուն :

Այս բոլորը, իրենց էութեանը սահմաններուն մէջ :

Ուղտին պէս է բանաստեղծը: Ինքնիրմով կ'ապրի: Ինքզինք կ'որոճայ: Ինքզինքը կ'ուտէ ի հարկին, ինքնիրմով կը յագենայ :

★

Միւսէ ըսաւ, անցաւ ու գնաց որպէս մարմին: Նոյնը ըրին Անտրէ Շէնիէ, Ա. տը Վինեի, Հիւկօ, Լամարթին, Լաֆոնթէն, ըսին ու գացին :

Այս բոլորէն մնացին սերմեր, կայծեր, ճառագայթներ ու բոցեր, որոնք ճամբորդելէն ու ճամբու ընթացքին՝ հասան ու հանդիպեցան մեզի: Մեզի, ճամբաներու երկայնքը կայնած սպասումի մը մէջ: Գրկեցինք զիրենք: Եղբայրական աղապատանքով: Խառնուեցանք իրենց եւ ստեղծեցինք եղբայրութիւնը գաղափարին. ուրկէ, նաեւ, եղբայրութիւնը հոգեկանին: Դարձանք ազգականներ, հոգեկից, սրտակից: Այսպէս հասկցանք իրար :

Մարդիկ կ'ուզեն, կը սիրեն նմանիլ իրենց սիրած մարդերուն :

Կ'ուզեն նմանիլ անոնց ու կը սպասեն ամէն օր հրաշքի :

Այսպէս, այս ճամբաներով մտաւ գաղափարականութիւն եւ գաղափարապաշտութիւն մեր մէջ :

Կան, որ քիչ կը գտնեն մեր ունեցածը մեզի: Անհամեմատ: Կ'երազէին աւելին ունեցած ըլլալ: Մերինները են ասոնք :

Գեղեցիկ բաները ուշ կը շատնան: Դժուար կը շատնան: Ասոր համար ալ գեղեցիկ են, ու կը մնան գեղեցիկ :

Լաւ է քիչը գեղեցիկ, քան շատը տգեղ, կամ, անբաւարարօրէն գեղեցիկ: Ինչ որ քիչ մը տգեղն է :

Ազգի մը, կամ ժողովուրդի մը (մեզի նման) պէտքէն աւելին ունեցանք մենք որոշ շրջանի մը, որպէս ատէփ (հայերէն բառը անհամապատասխան է իմաստով): Ասոր համար չէ՞ր որ մեր հակառակորդը շատ տեսաւ մերինը մեզի ու խլեց, ինչքան որ յաջողեցաւ խլել մեզմէ :

Շէյքսփիրեան խորհրդապաշտութիւնը ընդունելութիւն չգտաւ մեր մէջ: Երբեք: Ոչ թէ իր արժէքի նուազութեանը համար, (հեռու վրայէն), այլ անանուն ազգականութեան մը պակասէն՝ մեր հոգեկանին հետ :

Նոյնը եղաւ հզօր, աշխարհացունց Կէօթէն, նոյնը նաեւ Շիլլէր :

Մեր հոգիին հետ յարաբերական ոչինչ գտանք այս երկուքին մէջ: Դուք գտէք ինչո՞ւն :

Նոյնը եղաւ Տանթէն: Մեր Վենետիկեանները ջանացին մօտեցնել զինքը մեզի: Սակայն ան մնաց խորթ, անմատչելի եւ անմատոյց :

Տանթէն, որ մարդոց չմօտեցած դեռ, աստուածներու ձեռք երկարեց, ուզեց ըլլալ մարդը թանձրացեալին, բազմաթիւ գերմարդերու :

Կրտսեր եղբայրներն ենք, կամ սաները մենք, մեծ Ֆրանսայի հանճարներուն, գէթ որպէս հիացող ու հիացումով որդեգրուող եղբայրները հանճարին :

Այսպէս մտաւ յեղափոխական ոգին մեր երբեմնի երիտասարդութեան երակներէն ներս, եւ այս կերպով, այս ճամբաներով շինեցինք, ստեղծեցինք մեր պզտիկ աստուածները :

Անոնք հիմա սկսան նուազիլ, յանձնելով մեզ մեր սեփական ճակատագրին :

Անոնք, վշտահար սպասաւորները միտքին :

Անոնք շատ բան ըսին մեզի, շատ բան թողելու համար իրենց յամառ հաւատքէն: Այն հաւատքը որ ընկերացաւ իրենց, մահուան ցուրտ լռութեան մէջ իսկ :

ՍԱՐԳԻՍ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ

ՏՈՒՆ ԿԸ ՇԻՆԵՆՔ

— Բացայայտ է, որ վճարուած բանուորներ չեն ասոնք ...

Այսպէս բացատրեցին իրենց տեսածը, Ֆրանսացիներ, որոնք ներկայ էին մեր ընկերներուն աշխատած պահուն :

Խումբեր, տարեց թէ երիտասարդ, ուսանող թէ արհեստաւոր, նոյնիսկ տակաւին բահ ու բրիչ չբռնած տղաք, խանդավառ երգերով երբ սկսան աշխատիլ: Հողը կը փորուէր, ձեռնակառքերը կը լեցուէին իրարու ետեւէ, արագօրէն պարպուելու համար ...

— Տուն կը շինենք: Մշակոյթի Տուն :

Տարիներու երազ էր՝ տուն մը ունենալ Փարիզի մէջ, սեփական երդիք մը, ուր կարենայինք հաւաքուիլ, իրար տեսնել, իրարմով ապրիլ: Իւրաքանչիւր Հայու սպասումն էր այդ: Հարկ էր շինել: Կը տատամսէին ... Ո՞վ պիտի հոգար ծախքը: Դժուար էր մեծ քաղաքի մը մէջ նոյն իսկ պզտիկ տուն մը ունենալ :

Հաւատաւորները չարժեցան սակայն: Նետեցին առաջին քայլերը՝ ինքնավստահ: Եւ խանդավառութեան ալիքը բարձրացաւ բոլորին հոգիներուն մէջ :

Գաղափարապաշտ զանգուածի մը խոստումն էր.— Կուտանք եւ ի հարկին, մեր բազուկները կը լծենք գործի :

Սկսան տալ եւ առանց արդիւնքին սպասելու, բազուկները արդէն լծուեցան գործի :

Կանոնաւորաբար եւ խումբերու բաժնուած, հիմա կուգան ու կ'աշխատին :

Եւ ներքին գոհունակութիւն մը ունի ամէն տղայ՝ որ ձեռնակառք մը աւելի հող կը պարպէ միւսներէն: Երջանկութիւնը կը ճառագայթէ աչքերէն անոր, որ քար մը աւելի կը փոխադրէ միւսներէն: Եւ հպարտօրէն կը մտածէ ամէն մարդ, որ այս տան շաղախին խառնուած պիտի ըլլայ նաեւ իր քրտինքը, որ նոյնքան արժէք ունի, քան նուիրուած գումարները :

Գաղութին մէջ կրնան ըլլալ սկեպտիկներ որ վերապահութեամբ դիմաւորեն այս խանդավառութիւնը, քանի որ մեծ այս քաղաքին սրտին վրայ, ոչ միայն մեծ, այլ՝ փառաւոր տունի մը շինութեան է ձեռնարկուած: Ծանօթ կրնան ըլլալ դժուարութիւններուն՝ անկարելիութեան համազօր, եւ վերապահ ըլլալու իրաւունք կրնան ունենալ անոնք այն ատեն միայն, երբ ծանօթ չեն Հայ հոգիին ինքնավստահութեան :

Թերահաւատները կրնան գալ ու տեսնել մեր տունը (17, բիւ Պլէօ), որ կը շինուի, կը շինուի, քրտինքով, խանդավառութեամբ ու երգերով: Շուտով պիտի գայ ատենը, երբ ներս պիտի մտնենք անկէ, ըսելու համար բոլոր ծանծաղուտներու մէջ կորսուած թերահաւատներուն .— Ահաւասիկ ձեզի տուն, մտէք, կարդացէք այնտեղ, հպարտացէք եւ մանաւանդ մի մոռնաք Հայու նման զուարճանալ :

Այս հաւատքով կը շինուի Փարիզի Մշակոյթի Տունը: Խանդավառութեամբ :

Այս մթնոլորտը պիտի տիրէ անոր յարկերուն տակ եւ սրահներուն մէջ: Խանդավառութիւն :

Շնորհիւ տարուած գաղափարական աշխատանքին, մոռցուած են այլեւս ցուրտ ու մութ օրերը :

Կը զգանք, որ մոռացումին յանձնուած են այլեւս ցաւ որոճալու միայն հակամէտ անպատսպար հոգիները :

Տուն մը կ'ունենանք, կը շինենք, եւ անհորիզոն երկինքներու մէկ կտորին տակ ինկած մեր բեկորները կը տեսնեն, որ Մշակոյթի Տան իւրաքանչիւր քարին հետ, կը բարձրանան նաեւ հոգիները: Կը բարձրանան տրամադրութիւնները: Կը փոխուին կարծիքները՝ դէպի լաւը, դէպի բարին :

Ըսուած է շարունակ եւ ամէն տեղ .— Տարադիր բազմութիւնները «օճախ»ներով կ'ապրին: Հայրենական գեղեցկութիւններու անծանօթ տղաքը, նոր ափերու վրայ ծնած ու մեծցած, հոգեկան իրենց խմորումները կը ստանան իրարմով: Բաւական է տեղ մը ունենալ, ուր կարենան հաւաքուիլ, խօսիլ ու ապրիլ ... արդէն բաւական է, որ ինքնավստահօրէն նայինք վաղուան :

Այս յարկին տակ է, որ պիտի թրծուին մեր տղաքը, կառուցելիք այս տունէն ներս է, որ պիտի ջրդեղուին անոնց հոգիները, այս ընթերցասրահներուն մէջ է, որ անոնք պիտի կարդան ու տեսնեն Հայ Պատմութիւնը, Հայ գրականութիւնը ,

---

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

Եւ բոցավառեցաւ երեւակայութիւնս, — անշուշտ չարչարուած, եղունգները քաշուած, պատէ պատ զարնուած կալանաւորներու վէրքերէն ցայտած արիւններ են...

Աւելի վերջը իմացայ որ ճիշդ քովի սենեակը թխած էին «զանազանք» (Միւթէ-ֆէրրիգա),— օրը օրին ձերբակալուած բազմաթիւ կալանաւորներ, որոնց շատերը նոյն ինքն Վլատիմիրի զոհերը :

Ձեռնակապիս բանալին կը գտնուէր բանտային ոստիկանութեան տեսուչին ձեռքը. այնպէս որ հարկ էր հրաման առնել, «դուրս ելլելու» համար :

Այդ պարագային, նախապէս ամէն զգուշութիւն կ'ընէին որ մարդ մնացած չըլլայ բակին մէջ, իմ սենեակէս մինչեւ արտաքնոցը :

Եւ երկու ոստիկաններ կ'ընկերանային, ձեռնակապս ալ հոն քակելով եւ հետեւելով մինչեւ բուն գործարանին մուտքը: Արտաքնոցի յառաջամասին մէջ ծորակ մը կար, քովն ալ՝ ջրամանի մը կապուած երկար շղթայ մը, որ բնազդաբար ուշադրութիւնս գրաւեց :

Նայեցայ նաեւ պատուհանին, որ շատ ցած էր :

... Օրը իրիկուն եղաւ տախտակին վրայ աջ-ձախ դառնալով, որոճալով եւ գալարուելով: (Ոտքի ելլելու եւ սենեակին մէջ պտտելու իրաւունք չունէի):

Տակաւին հաճոյակատար էին, եւ կը հարցնէին, — բան մը կ'ուզե՞ս, թէյ, գլանիկ, ուտելիք ...

Իրիկուան դէմ բարձրահասակ եւ վայելուչ մարդ մը ներս մտաւ, ուղղակի քովս եկաւ եւ աթոռ մը առնելով նստաւ: Ձեռքերը ձեռնոց :

Հազիւ կրցայ շտկուիլ եւ նստիլ :

— Անունդ ի՞նչ է, տղաս :

— Նիքոլա Տիմիթրեւ :

— Սխալ բաներ կ'ըսես, դուն նշանաւոր Շաւարշ Միսաքեանն ես, գրող-կարդացող :

— Ոչ, իմ անունս Նիքոլա Տիմիթրեւ է, Մանասթըրցի :

— Ուրանալը օգուտ չունի, լեցուն փաստեր կան քեզի դէմ (սէնին ալէյհինտէ միւֆասսալ վէսիքա վար) :

— Ես բանէ մը վախ չունիմ :

— Ինծմէ չե՞ս վախնար :

— Ո՞վ էք դուք :

— Պէտրի պէյ: (Ոստիկանութեան վերատեսուչը, որ նախարարի լիազօրութիւն ունէր այդ օրերուն: Պոլսէն փախաւ եւ Աֆղանիստան գնաց զինադադարին, իսլամական քարոզութիւն կատարելու համար: Հոն ալ մեռաւ):

Եւ շարունակեց.

— Որքան ալ տոկուն (մէթին) մարդ ըլլաս, տանջանք կայ (իւքէնճէ), ծեծել, եղունգ քաշել, ֆէլֆէթին ... մտածէ, չափէ-ձեւէ, (տիւշիւն-թաշըն), քանի մը բաներ պիտի հարցնենք, լուսաբանուելէ յետոյ ես իմ ձեռքովս Քէօսթէնճէ կը ղրկեմ քեզ, վաղն իսկ: (Վլատիմիրը այդ մասին խօսած էր):

— Այդ բաները ինծի հետ կապ չունին. իմ գործս պուլկարական դեսպանատան հետ է :

— Ես նորէն կ'ըսեմ քեզի, մեղք ես, տիւշիւն, թաշըն, հարցումներուն կը պատասխանես, վաղը կ'երթաս :

Պէտրի պէյ չմոռցաւ «որպիսութիւնս» ալ հարցնել:

— Բանի մը պէտք ունի՞ս, ուտելիք, գլանիկ, թէյ, սուրճ, ինչ որ կ'ուզես ըսէ թող բերեն :

— Գրպանս թաշկինակ մը անգամ չձգեցին, ամէն բան գրաւեցին :

— Գաւառացի են (Թաշրալը), հայվան են, չեն գիտեր :

Եւ հրամայեց որ թաշկինակ մը բերեն: Բերին Քիւրտի կարմիր, լայնկեկ մէնտիլ մը, որ մինչեւ վերջը կը ծառայէր թէ իբրեւ թաշկինակ եւ թէ իբրեւ սրբիչ :

Պէտրի պէյ մեկնեցաւ, միշտ կրկնելով.

— Պագ, տիւշիւն, թաշըն ... Հանգիստ եղիր, հոգ մի' ըներ...

✕

Գլուխս ալիւր կ'աղար: Ո՞ւր պիտի յանգէի, վերջապէս: Կարելի չէր անվերջ կրկնել «Նիքոլա Տիմիթրեւ»ը: Կարելի չէր պարտկուիլ առանց քիչ շատ վաւերական հանգամանք ներկայացնելու :

Դեսպանատունը պիտի հետաքրքրուի՞: Գոնէ մէկը պիտի ղրկե՞ն, ստուգումներ կատարելու համար ...

Իսկ եթէ չգան, եւ երբ յոյս չկայ որ գան, ի՞նչպէս պիտի ներկայանամ :

Ալի Րիզա եւ ուրիշներ պահէ պահ կ'երեւային: Անշուշտ հարցաքննութիւնները կը սկսին այսօր-վաղը :

Կարճ-երկար ուղեգիծ մը որոճացի, 1.— Ցայտնել ինքնութիւնս: 2.— Տէր ըլլալ յուշատետրին: 3.— Չյայտնել որեւէ անուն կամ գաղտնիք: 4.— Մաքառիլ մինչեւ մահ :

Յաջորդ իրիկունը ժամը 9-10ին ներս մտաւ Ալի Րիզա: Նորէն «որպիսութիւնս» հարցուց, թէյ մը բերել տուաւ, քննեց ձեռնակապերս, ամրացուց բթամատներուս օղակները եւ հրամայեց որ ճամբայ ելլենք :

Նոյն շքախումբը,— առջեւէն երկու ոստիկան, աջ եւ ձախ կողմերս Ալի Րիզան եւ ուրիշ մը, ետեւէն՝ 2-3 գաղտնի կամ յայտնի ոստիկան :

Չեմ յիշեր, թոյլ տուա՞ծ էին որ հագնիմ կօշիկներս :

(Շար. 14)

ԱՐԴԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԸ

●

Անոնք, որոնք 1939էն առաջ եղած են Յունաստան, պիտի դժուարանան ճանչնալու յետպատերազմեան Յունաստանը :

Աթէնք քաղաքը բոլորովին ընդարձակուած է. բնակչութեան թիւը այժմ մէկ միլիոնը կ'անցնի : Հին թաղերը բոլորովին վերանորոգուած են. նախկին խառնիխուռն խրճիթներուն տեղը այժմ կը բարձրանան արդիական մաքուր շէնքեր : Նոյն շինարարութիւնը՝ մայրաքաղաքէն դուրս եւս, դէպի Քիֆիսիա տանող ճամբուն երկայնքին, կամ Սունիոն հրուանդանին մերձակայքը :

Քաղաքին կեդրոնը, արդիական ընդարձակ շէնքեր ու գեղեցիկ խանութներ կը բարձրանան Օթոն թագաւորի ժամանակակից մութ, ոլորապտոյտ ու նեղ փողոցներուն տեղը : Այս բոլորը կը բացատրուի այն բանով, որ կառավարութիւնը մեծ գումարներ կը յատկացնէ քաղաքին արդիականացման ու վերանորոգման համար : 1955 - 56 տարեշրջանին միայն կառավարութիւնը այս գործին յատկացուցած էր երկու միլիառ տրախմիի պիւտճէ մը

Քաղաքին բարեզարդումին հետ արդիականացած ու զարգացած են նաեւ հաղորդակցութեան միջոցները : Գեղեցիկ օթօպիւսներ փոխարինած են նախկին խեղճ ու կրակ հանրակառքերը : Քաղաքը ճոխութեան ու հարստութեան մէջ չի լողար թէեւ, բայց քանի տարի առաջուան խեղճութիւնը անհետ կորսուած է : Ժողովուրդին կեանքի ընդհանուր մակարդակը շատ աւելի բարձրացած է. փողոցներուն մէջ այլեւս չեն տեսնուիր ցնցոտիներով պատող մարդիկ :

Իրիկունները ալ կարծէք աւելի գեղեցկացած են : Զօրաւոր լուսարձակներ խորհրդաւոր երեւոյթ մը կուտան Ակրոպոլին. Պարթենոնը երկնքի ու երկրի միջեւ լուսաւոր հրաշալիքի մը տպաւորութիւնը կը ձգէ :

Իրիկնադէմին, քաղաքը կ'ողողուի նէոն-նէ լուսատախտակներով. շարժանկարի սրահները առաւելաբար կը ցուցադրեն Հոլիվուտեան արտադրութիւններ. ինչպէս շատ մը երկիրներու մէջ, այստեղ ալ Տոլարը թագաւոր է :

Ամերիկեան դրամն է, արդարեւ, որ մեծապէս չափով նպաստեց Յունաստանի տնտեսութեան վերականգնումին. 25 տարուան ընթացքին ցորենի արտադրութիւնը 150 տոկոս բարձրացաւ, բամպակինը՝ երկու հարիւր տոկոս, գետնախնձորը՝ չորս հարիւր տոկոս : Պատերազմէն առաջ Յունաստան եօթը հարիւր թրաքթոր ունէր միայն. այսօր այդ թիւը բարձրացած է 8000ի : Երկրին ճարտարարուեստը 1938էն ի վեր գրեթէ կրկնապատկուած է : Հանքերու եւ մետաղագործութեան շահագործումը թոյլ պիտի տայ, որ շուտով Յունաստան տարեկան30 միլիոն տոլարի արտածումներ ընէ :

Այս բոլորը, սակայն, կը կարօտի քաղաքական խաղաղ մթնոլորտի : Արդ, 1830էն ի վեր, այսինքն օսմանեան տիրապետութենէն ազատուելէն ի վեր, Յունաստանի պատմութիւնը ներքին եւ արտաքին պայքարներու շարան մը եղաւ : 1940ին Յոյները ստիպուեցան զէնք բարձրացնել ինքնապաշտպանութեան համար. բայց մինչեւ 1950 շարունակեցին կռուիլ : Պատերազմէն վերջ ծայր տուին քաղաքացիական կռիւները, որոնք անխնայ եւ սարսափելի եղան : Քաղաքացիական պատերազմները շատ աւելի մեծ աւերներ կը գործեն քան օտար լուծն ու օտարներու դէմ մղուած պատերազմները :

Զարմանալի չէ ուրեմն, որ հակառակ թափուած մեծ ճիգերուն, Յունաստանը տակաւին Եւրոպայի ամէնէն աղքատ երկիրը կը մնայ : Մինչ Մ. Նահանգներու միջակ քաղաքացին տարեկան երկու հազար տոլարով կ'ապրի, Արեւմտ. Եւրոպայի մէջ՝ երեք հարիւրէն ութը հարիւր տոլարով, Յունաստանի մէջ այդ թիւը միայն 180 տոլար է :

Հարիւր տարիէ ի վեր Յունաստան միշտ ալ ցաւատանջ վէրք մը ունեցած է. այսօր այդ վէրքը կը կոչուի Կիպրոս : Թերթերու յօդուածները, ճառերը, վէճերը, անձնական խօսակցութիւնները կը դառնան այդ հարցին շուրջ :

Այստեղ չենք ուզեր մտնել հարցին լութեան մէջ : Մէկ բան որոշ է սակայն. Կիպրոսի հարցը պատճառ դարձաւ որ անգլեւյունական դարաւոր բարեկամութիւնն ու թուրքեւյոյն աւելի նոր դաշնակցութիւնը ծանր հարուած կրեն : Յունաստանի կառավարութիւնը կը պնդէ որ ինքը չարծարծեց Կիպրոսի հարցը. բայց քանի որ Կիպրացիները կ'ուզեն տիրանալ իրենց անկախութեան ու միանալ Յունաստանի, բնական է որ յոյն ժողովուրդը հոգւով սրտով պաշտպանէր իր ցեղակիցները :

Պահ մը դուրս գալով քաղաքական հրատապ հարցերէ, մարդ երբ կը մտածէ Յունաստանի մասին, չի կրնար զսպել իր յուզումը երբ կը մտածէ որ այդ երկրին խիրաքանչիւր քարը, իւրաքանչիւր տուակն ու թուփը ունեցած է իր հրաշալի պատմութիւնը. այստեղ ապաստան գտաւ Իդիպոս կոյր արքան, իր աղջկան՝ Անտիկոնայի ուսերուն կռթնած. այնտեղ այն վայրն է, ուր Սոկրատ մեռաւ. այս ծառը՝ Պղատոնի ձիթենին է. իսկ ամբողջ Յունաստանը՝ մեր արդի քաղաքակրթութեան փայլուն օրրանը ․․ :

(Քաղուած՝ Լը Մոնտէն)

Հայրենիքը :

Ինչ կայ աւելի գեղեցիկ ու սրտագրաւ, քան հոգեպէս եւ ֆիզիքապէս պահպանումը մեր սերունդներուն :

Յարդ գործնական միջոցները կը պակսէին Փարիզի համար : Նոր շրջան սկսած է այլեւս :

Մշակոյթի Տան հետ շփում ունեցողները արդէն իրենց երակներուն մէջ կը զգան մեծ հաւաքատեղիին մեծ խանդավառութիւնը :

Կը մնան հեռաւորները ․․․

Անշուշտ, պիտի շուտով անոնք ալ միանան ընդհանուր «վազք»ին, որպէս զի Փարիզի հայ գաղութը արդարօրէն եւ հըպարտօրէն կարենայ ըսել իր յաջորդներուն.—

— Մենք Տուն շինեցինք ձեզի համար, դուք ալ պահեցէք զայն :

Ապահովաբար, այդ պարագային Մշակոյթի Տունը պահողներուն թիւը պիտի ըլլայ աւելի շատ, եւ հիմերը՝ ամուր :

Առ այժմ, մենք, կը շինենք Մեր Տունը :

ԱՐՄԵՊԻԼ

ՊԱՌԱՒԻՆ ՅՈՅՍԸ

●

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Աստուածս, անուշիկ Աստուածս, մենք մեղաւոր ենք, մատղաշներուն ձայնը լսէ ·

●

Քանի տարիները կ'անցնէին, այնքան կ'արծարծուէր պառաւին յոյսը, փոխանակ տկարանալու. ու անոնք որ խաբած էին զինքը, սարսափով կը տեսնէին, որ անիկա չէր մեռներ ու ամէն օր կը յուսար իր Ներսէսին վերադարձին. չէ՞ որ ազատութիւնը պիտի գար վերջապէս ․․․

Հետզհետէ այդ սպասումը անձկալի հետաքրքրութեան մը կը փոխուէր. երբ եկեղեցիին արարողութենէն ետք՝ գաւիթին մէջ իր սեւ ու չոր սիլուէթը կը տեսնէին, թաղեցիները արագօրէն կ'անցնէին եւ կը զգուշանային իր նայուածքին հանդիպելէ, որովհետեւ ամէնուն կը հարցնէր միօրինակ կերպով.

— Ինչ լուր, որդի, ազատութիւնը ե՞րբ պիտի գայ ․․․

— Պիտի գայ, մայրիկ, պիտի գայ, համբերէ, շատը գնաց, քիչը մնաց :

Տարիներէ ի վեր անդադար կը լսէր նոյն բանը, ու այս յուսատու բառը հետզհետէ աւելի դանդաղութեամբ, նուազ խանդավառութեամբ կ'ելլէր ծանօթներուն բերնէն :

●

Վերջապէս այդ օրը եկաւ, ու պառաւը չէր մեռած : Երեք օր անդադար, իր փոքրիկ տան սեմին վրայ, վիզը ձգած, իր յոգնած սիրտը երջանկութեամբ բաբախուն, սպասեց Ներսէսին : Ամէնքը, ամէնքը դարձեր էին, բայց իր Ներսէսը չէր եկած : Թաղեցիները, իրենց խանդավառութեան ու անսահման ուրախութեան մէջ, մոռցեր էին, վստօրէն մոռցեր էին Մաննիկ տուտուին վիշտը. ու մինչ իր դրանը առջեւէն՝ թաղին յաղթական երիտասարդութիւնը, ազատութենէ գինովցած, աղաղակելով կ'անցնէր, անփոյթ իր ցաւին, գրեթէ իր սրտին վրայ կոխելով, Մաննիկ տուտու իր վերջին շունչը կուտար :

Զորրորդ օրուան իրիկունը, վերջալոյսին, առաջին անգամ ըլլալով դրացիները չտեսան պառաւը իր սեմին վրայ. տունը մտան ու գտան զինք բազմոցին անկիւնը կծկտած, Ներսէսին սեղանին քով, որուն վրայ գիրքերը շարուած էին այն կարգով, ուր խեղճ պատանին ձգած էր զանոնք վերջին օրը, գլուխը բարձին, անշունչ ու մեռած արդէն քանի մը ժամերէ ի վեր :

Իր աչքերը բաց մնացեր էին, ու զինքը տեսնողները կը պատմէին, թէ անօրինակ, անմարդկային արտայայտութիւն մը կար անոնց մէջ, կարծես հարցնել ուզէին, թէ ի՛նչ է այն ազատութիւնը, որով օրօրած էին զինք եւ որ իր յոյսը սպաններ էր սրտին մէջ :

Ու, հակառակ դրացի ամէնէն ճարտար պառաւներու ջանքերուն, Մաննիկ տուտուին աչքերը բաց մնացեր էին ․․․

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒ ՀՈԳԵՐԸ

●

«ԻԶՎԵՍՏԻԱ» ԿԸ ՄԱՏՆԱՆՇԷ ՎԻՇԻՆՍՔԻԻ ԳՈՐԾԱԾ ՍԽԱԼՆԵՐԸ

«Իզվեստիա»ի Մարտ 2ի թիւին մէջ, իրաւաբանութեան փրօֆէսէօր մը, Պիոնտովսքի, մի առ մի կը թուէ այն բոլոր սխալները զոր Վիշինսքի գործեց Խ. Միութեան ընդհ. Դատախազի պաշտօնը վարած միջոցին :

Յօդուածագիրը կ'ըսէ ի մասնաւորի՝ «Խորհրդային իրաւաբաններուն կարեւորագոյն պարտականութիւններէն մէկն է՝ Վիշինսքիի տեսութիւնները վերաքննութեան ենթարկել : Տարիներ շարունակ խորհրդային իրաւագիտութիւնը բոլ մեկնակէտ ունեցաւ այն ճառը, որ Վիշինսքի խօսեցաւ խորհրդային իրաւագէտներու առաջին համագումարին ընթացքին (1938 Յուլիս 16) : Այդ ճառին մէջ Վիշինսքի կ'ըսէր թէ դաւաճաններն ու խռովարարները իրաւագիտութեան մարզին մէջ խափանարարութիւն կ'ընեն, ոճրապարտ տեսակէտներ կը տարածեն կառավարութեան դէմ : Այդ տարիներուն, համագումարին մասնակցող իրաւաբանները չէին կրնար կասկած ունենալ Խ. Միութեան ընդհ. Դատախազին արտասանած ամբաստանութեանց մասին : Բայց այժմ կը տեսնենք ,թէ Վիշինսքիի խօսքերը չէին համապատասխաներ իրականութեան : Արդարեւ, Բերիայի դիմակազերծ ըլլալէն ի վեր, փաստուեցաւ թէ Վիշինսքիի կողմէ այդքան ծանր ամբաստանութեան տակ ինկող բարձրաստիճան իրաւաբանները, ինչպիսին են Կրիլլենքօ (Նախկին ընդհ. Դատախազ), Պաշուքանիս, Զիլիապով եւ այնքան ուրիշներ, բոլորովին անմեղ էին» :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ

Մարտ 10ին եւ 17ին տեղի պիտի ունենան տեղական խորհուրդներու (սովետ) ընտրութիւնները՝ Ռուսիոյ եւ եօթը այլ հանրապետութեանց մէջ : Սովետներու շրջանը երկու տարի է : Վերջին ընտրութիւնները կատարուած էին 1955ին :

Խորհրդային մամուլը կը թուէ «ընկերվարական ժողովրդապետութեան» առաւելութիւնները եւ այս առթիւ պարտականութիւն կը սեպէ բացատրել, թէ ինչո՞ւ Խ. Միութեան մէջ ընտրական բազմաթիւ ցանկեր չկան այլ միայն մէկ ցանկ : Այս բացատրութիւնը, որ կուգայ Լեհաստանի ընդհ. ընտրութիւններէն անմիջապէս վերջ, շատ յատկանշական է. խորհրդային վարիչները կ'ուզենհասկցնել որ Լեհաստանի պարագան տարբեր էր. պատճառ չկայ որ Խ. Միութենէն ներս ընտրական սիստեմը որեւէ փոփոխութիւն կրէ ․․․

ՄԱՆՇԻ ծովուն մէջ գերմանական քարիւղատար մը եւ անգլիական փոխադրանաւ մը իրարու բախեցան տիրող թանձր մշուշին պատճառով :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

ԲՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

●

Սեւանի լճին ջուրը հետզհետէ պակսելուն համար մեր զգացած տխրութեան յաջորդեց լճին յատակը գտնուած քաղաքի մը յուսադրիչ լուրը : Ամէն հայ մեծապէս հետաքրքրուած է հին Հայաստանի պատմական անցեալով :

Ծանօթ է որ 1876ական թուականներէն ի վեր (տես Ադոնցի (Իսթուար տ'Արմէնի, 1946, հրատ. Մելքոնեան կտակի Հ. Բ. Ը. Մ., Փարիզ) ռուսական Հայաստանի մէջ պեղումներ տեղի ունեցած են, բայց լոնտոնաբնակ բանասէր Պ. Ա. Սաֆրաստեանի յայտարարութեամբ գիտենք նաեւ որ Թրքական Հայաստանի մէջ ալ անընդհատ պեղումներ կը կատարուին եւ, ով գիտէ, հնախուզական արդիւնքները թերեւս պարզեն մեզի շատ մը հողածածկ իրողութիւններ եւ փաստեր միանգամ ընդ միշտ վանելու համար մեզմէ սորրադասութեան հիւանդութիւնը, որ եկած ըլլալ կը թուի նոր երկիրներ ապաստանած եւ հայկական անցեալէն անտեղեակ՝ այլ շլացած նորելուկներու վրայ :

Հնախուզական աշխատանքներուն այժմ կ'օժանդակէ նաեւ օդանաւը՝ նկատելով անմատչելի վայրեր : Վերջին ամիսներուն, Իտալական Ադրիականի եզերքը, Ֆերրարայէն ոչ հեռու, գտնուեցաւ Սպինա ետրուրիական քաղաքը, զոր կը կոչեն «Ետրուսկեան Վենետիկ», կարծելով թէ ան Ք. Ա. վաճառաշահ քաղաք մը եղած է : Ետրուսկիներուն լեզուին եւ բարքերուն մասին ուսումնասիրութիւնները խիստ հետաքրքրական են նաեւ Հայերէնի եւ Հայոց վերաբերմամբ : Հնախոյզ Դքթ. Ալֆիերի քանի տարուան աշխատանք մը ծրագրած է Սպինա քաղաքին վերաբացման համար :

Յուսանք եւ սպասենք :

●

ՄԱՐԻԱ ՄՈՆԹԵՍՍՈՐԻ

Յիսուն տարի առաջ Հռոմի մէջ կը բացուէր մանկատուն մը, Գազա տէյ Պամպինի որ դարձաւ տիպար ուխտատեղի ամենազգի մանկավարժներու համար :

Իտալացի բժշկուհի մըն էր Մարիա Մոնթեսսորի, բայց դիտելով տկար, հիւանդկախ եւ նոյնիսկ լուսնոտ մանուկներու դժբախտութիւնը եւ անոնց հանդէպ ցոյց տրուած խորթ վերաբերմունքը, ընդվզեցաւ : Բնութենէն տկար մանուկներու վրայ ինչո՞ւ հոգ չի տարուիր, ինչո՞ւ անարդ եւ վիրաւորական վարմունքով կը կորսուին անոնք մարդկութեան համար : Ինչո՞ւ առիթ չի տրուիր այդ մանուկներուն աճելու ֆիզիքապէս եւ զարգացնելու իրենց ընդունակութիւնները :

Մոնթեսսորի, համալսարանի դասախօս մը ըլլալով հանդերձ, հետեւեցաւ փիլիսոփայական եւ մանկավարժական դասընթացքներուն : Լքեց բժշկական ասպարէզը եւ իր առաջին մանկատունը հիմնեց Հռոմի մէկ թաղին մէջ, ուր տղաք պիտի կրթուէին իրենց իսկ նախասիրած ճիւղերուն հետեւելով․․․ խաղալով, երգելով, շինելով, փակցնելով, գրելով, կարդալով կամ մարզուելով :

«Օգնէ ինծի ,որ ես ինքս ըլլամ», կ'ըսէ մանուկը. վարժուհին պիտի հետեւի զարգացնելու տղան այս ուղղութեամբ : Առանց ծեծի կամ զանազան պատիժներու :

Ժամանակի ընթացքին Մոնթեսսորի դպրոցները տարածուեցան ամէն տեղ, վայելելով այս մեծ մանկավարժուհիին կրտակը, մինչեւ Աւստրալիա, Հնդկաստան, Ռուսիա, Չին եւ կամ Նիգերիա : Գիրքը որ ձգած է ան իբր պատուիրան կը կրէ «Մեթոտ գիտական մանկավարժութեան՝ գործադրելի մանկատան տղոց կրթութեան համար» անունը եւ ցարդ թարգմանուած է 14 լեզուներու :

Պ. ԹՐԱԿԱՑԻ

ՄԱՐԵՇԱԼ Բուլկանին յայտարարեց թէ Այզընհաուըրի պատասխանին որոշ մասերը գոհացուցիչ են :

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ Չինաստանի վարչապետը, Չու Ան Լէ, երեքշաբթի օր ճառ մը խօսեցաւ, որուն մէջ խիստ բառերով քննադատեց Մ. Նահանգներու քաղաքականութիւնն ու կայսերապաշտական ձգտումները :

քային մը սպաննուեցան : Այս միջադէ - պերուն հետեւանքով կրակմարի դրո - թիւն հաստատուեցաւ Կազայի ամբողջ շրջանին մէջ, ուր 300·000է աւելի պաղեստինցի տարագիրներ կան, որոնք իրենց վիճակէն դժգոհ են եւ ամէն վայրկեան պատրաստ՝ այդ դժգոհութիւնը արտա - յայտելու :

Կազայի բնակչութիւնը տուներէն դուրս չելլեր :

Շարմ էլ Շէյխի մէջ ալ պարպումի բո - լոր պատրաստութիւնները աւարտած են. ՄԱԿի ուժերը հասնելուն պէս, իսրայէլ - եան ուժերը պիտի քաշուին : Կը կարծուի որ յանձնումի գործողութիւնները պիտի կատարուին ուրբաթ օր :

× Բայց Գահիրէի ձայնասփիւռը կը շարունակէ սպառնական յայտարարու - թիւններ ընել Իսրայէլի հասցէին : Միւս կողմէ, եգիպտական իշխանութիւնները թոյլ չեն տար որ Սուէզի ջրանցքին մաք - րագործումը բնականոն կերպով շարու - նակուի :

× Առջի գիշեր Եգիպտոսի կառավարու - թիւնը յայտարարեց որ ընդհ. զօրաշար - ժի դրութիւնը վերջ գտած է :

ՍՈՒՐԻԱ ԱՐՏՕՆԵՑ ՔԱՆԴՈՒԱԾ ՆԱՒԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄԸ

Սուրիական կառավարութիւնը յայտա - րարեց Իրաքեան Քարիւղի Ընկերութեան ներկայացուցիչներուն, որ կ'արտօնէ Սու - էզի խնդրին սկիզբը քանդուած նաւթու - ղիներու վերանորոգումը : Ցարդ Սուրիոյ կառավարութիւնը կը մերժէր այս արտօ- նութիւնը տալ, պայման դնելով որ նախ իսրայէլեան բանակները հեռանան եգիպ- տական հողամասերէն :

Եթէ Սուրիա հաստատ մնայ իր որոշ - ման մէջ, Իրաքի քարիւղի հանքերը պի - տի սկսին բանիլ շուտով : Ինչպէս յայտնի է, երեք նաւթուղիներ կ'անցնին սուրիա - կան հողամասէն եւ կ'երկարին մինչեւ Միջերկրական ծով : Այս երեք գիծերն ալ կամաւոր կերպով քանդ ւած էին Սուրիոյ կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ չէհեւխորհրդային համաձայնութիւն մը կնքուած է Պալթիկի ծովեզերեայ սահմանագծին մասին : Ուրիշ որեւէ ման- րամասնութիւն չտուաւ :

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Մար - սէյլի և շրջաններու խումբերու և ենթա- կոմիտէներու վարչութիւնները (բացի Նիսի Գէորգ Չաւուշ, Ավինեոնի Մուրատ եւ Կարտանի Նիկոլ - Դուման խումբերու վարչութիւններէն) յառաջիկայ Մարտ 16ին, չարաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Ա. - հարոնեան սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յաժմիկ Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Հերմինէ Մերանկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Սալավանեան, Տէր եւ Տիկ. Թորգոմ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկ. Թաթուլ Ինճէեան, ինչպէս նաեւ Սարեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ՝ այս կիրակի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ (15 րիւ Ժան Կուժօն) հոգեհանգստ - եան պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ, ներոջ, ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՔԵՆՈՎԱԲԷ ՍԱՐԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ ու համայն Սար - եան գերդաստանին ննջեցելոց հոգւոյն :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշա - տակը յարգողները :

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 9, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՌԻՇԸԼԻԷՕ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԸ (17 Րիւ տը լա Սորպոն)

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱՐԹԻՆԵԱՆ - ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (դաշնակ) :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգային Կեդր. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ, այս կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշ - տօն կը կատարուի յաւէտ ողբացեալ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

անմոռանալի յիշատակին Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ս. ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵ - ՂԵՑԻՆ :

Պօմռն,
Սէն Ժերոմ
Սէն - Լու
Սէնթ Մարկրիթ
Պուլվար Օտտօ
Սէն թ'Անթուան Քամփանեը Փերիէ,
Սէն թ'Անթուան Քամփանեը Ֆրէզ :

Հայ ժողովուրդէն կը խնդրուի իր յար- գանքի տուրքը բերել մեծ հանգուցեալին յիշատակին, ներկայ ըլլալով սոյն արարո- ղութեանց :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. « Ան - տոք» ենթակոմիտէի եւ Նոր Սերունդի Բաբգէն Սիւնի խումբին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ տեղւոյս մատուռը, վեթերան ըն- կեր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ :

Հասարակութիւնը հրաւիրուած է յար- գելու բազմավաստակ խմբագրապետին անմոռանալի յիշատակը :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 15ին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նախաձեռնութեամբ կը ներկայացուի՝

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ
(Կատակերգութիւն երեք արար)
ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԷ
Հ. Յ. Դ. Տան մէջ

Ի նպաստ «Հայաստան» թերթի ֆոնտի : Խումբին ղեկավարն է՝ Յակոբ Վարդե - րէսեան, մասնակցութեամբ՝ Տէսինի Նոր Սերունդի անդամներուն :

Մուտք 150 ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Յիշատակի երեկոյ», Շաւարշ Միսաքեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Մարտ 23ի չաբաթ իրիկունը, ժա- մը 8·30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

26 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Հայ Արիներու միութեան Փարիզի Շրջանի

Կիրակի 10 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմիի մէջ, 28 ըիւ Սէն-Տոմինիք (Մէթրօ Էնվալիտ) :

Նախագահութեամբ Կաթող. Պատուի - րակ Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեանի :

Սկաուտական ներկայացումներ եւ զա- ւեշտներ : Բանակումի կրակը, Փարիզի շրջանի սկաուտներուն կողմէ : Հայկական երգեր եւ պարեր Առնուվիլի մասնաճիւ - ղին կողմէ : Ցուցադրութիւն մոգական լապտերով : Գայլիկները կը ներկայացնեն Յ. Թումանեանի «Կաթիլ մը մեղր» :

Մարսէյլէն խմբապետուհի Ալիս Շա - միրեան պիտի երգէ «Ձմեռն անցաւ» Սըր- ուանձտեանի, «Գանձեր ունեմ» Ալէմշահի եւ պիտի արտասանէ «Ախ Թամար» Յ. Թումանեանի եւ «Խօսք իմ որդուն» Սիլվա Կապուտիկեանի եւ այլն :

Պիւֆէ. ցուցադրութիւն – Մուտք 300 եւ 500 ֆրանք :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պոմոնի Հայց. Առաքելական եւ Աւե - տարանական եկեղեցիները պիտի տօնեն Վարդանանցի ճակատամարտը այս կիրա - կի, Պոմոնի Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ, կէս օրէ ետք ժամը 4ին, մասնակցու - թեամբ երկու դպրոցներու աշակերտու - թեան :

Կը հրաւիրուի Պոմոնի եւ շրջակայի Հայութիւնը իր ներկայութեամբ յարգել սոյն ազգային - կրօնական փառաւոր հե - րոսամարտը :

ՊԱՏԱՐԱԳ

ԼԻՈՆ.— Լիոնի եւ շրջաններու Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրա- կի, Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ եպս. Մանուկեան, Լիոնի եկեղեցւոյն մէջ պի - տի քարոզէ բարեպաշտ ժողովուրդին : Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Շրջաններու հայու - թիւնը ներկայ ըլլալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռաֆֆի» խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Քաֆէ Րեժան :

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարե - ւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի կ'առ- նուին :

ԱՆԻԷՌ ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս ուրբաթ, ժամը 21ին, ծա - նօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժա- մը 21ին, Րեժանի վերնայարկը :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ան - դամական ժողովը այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, դպրոցի սրահը : Կարե - ւոր օրակարգ : Կը հրաւիրուին բոլոր ըն - կերուհիները, սանուհիները : Ժողովէն վերջ տեղի պիտի ունենայ ընկերական թէյասեղան մը :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամա - կան ժողովը այս կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Պար տիւ Կլօպի սրահը : Օրակարգ՝ շրջաբերականի ընթերցում, Հ. Մ. Ը. Միութեան նամակի ընթերցում եւ ընդա- ցիկ հարցեր :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅԻՍ 11ԻՆ Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան Մարսի - լիոյ մասնաճիւղը կը կազմակերպէ իր տարեկան չքեղ պարահանդէսը :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե- րունդի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղին, այս կիրակի ժամը 16·30էն 22, Ազգային Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ :

ՆՈՒԷՐ

Երիցուհի Եղիսաբէթ Երեւանեանի մահ- ուան քառասունքին առթիւ ընկեր Սիրա- կան Սարգիսեան (Սէնթ Էթիէն) երկու հազար ֆր. կը նուիրէ Համազգային Մշա- կութային Միութեան (Մարսէյլ) :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Պելժահայ Գաղ. վար- չութեան եւ Տիկնանց Միութեան կողմէ : Այս կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 5էն, Օթէլ Փլազա (Պրիւսէլ) :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Քիրէճեան ընտանիքը երեք հազար ֆր. կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի ԳԱԲՐԻԷԼ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պետրոս եկեղեցւոյ աղքատախնա - մին :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամսեայ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք : Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 9 ՄԱՐՏ
SAMEDI 9 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7827 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3638

«ԱՄԷՆ ՓՈՍ ԿՌՉ ՄԸՆ Է»

●

« Հիմա որ պաշտօնական սուգը վերջացած է եւ արցունքները ցամքած են, խորհինք վաղուան մասին :

Հանրային կեանքի եւ մտաւոր անդաստանի մէջ բացուած փոսերը ոչ հառաչանքով կը փակուին, ոչ ալ արցունքով :

Նաւասարդեանները երկինքէն ինկած պարգեւներ չեն» :

Այսպէս կը սկսէր ան իր խօսքը, քանի մը ամիս առաջ Վահան Նաւասարդեանի սգահանդէսին առթիւ (Յուլիս 7, 1956) :

Եւ մենք այսօր ներշնչուելով իր խօսքէն, կրնանք կրկնել.—

Շաւարշ Միսաքեանները երկինքէն ինկած պարգեւներ չեն :

Ինք ալ, ինչպէս կը գրէր նոյն առթիւ, լսած էր այն ներքին ձայնը որ կ'ըսէր.— Լաւագոյնս ծառայած կ'ըլլաս մարդկութեան, հաւատարմօրէն եւ յարատեւօրէն ծառայելով ա՛յն ժողովուրդին որուն կը պարտիս արեւդ :

Եւ ծառայեց լաւագոյնս :

Ձգեց մեզի կտակ մը՝ չճանչնալ նահանջ եւ պարտութիւն, տոկալ, տեւել, շարունակել իր գործը :

Աշխատիլ, սորվիլ մանաւանդ, աւելի քան առաջ, որովհետեւ մեր մէջ չէ :

Մեր մէջ չէ այլեւս Ան որ մեզ պիտի սրբագրէր, մեզի սորվեցնէր, ցոյց տարծուռն ու շիտակը :

Մեր մէջ չէ այլեւս եւ մինակ ենք : Մինակ՝ իր «Յառաջ»ով զոր պէտք է պահենք իր բարձրութեան վրայ, իր պատնէշին վրայ :

Եւ այդ պիտի փորձենք ընել մեր հաւատքով, մեր ճիգերով, մեր աշխատանքով, մեր կամքով :

Մեր ամէնօրեայ աղօթքն է «Յառաջ»ը շարունակել :

Մեր ամէնօրեայ աղօթքն է ապրեցնել «Յառաջ»ի անխոնջ խմբագրապետը, որովհետեւ համոզուած ենք որ ամէն ցերեկ երբ լոյս կը տեսնէ «Յառաջ»ը, տակաւին կ'ապրի ան :

Իր կեանքը տուաւ «Յառաջ»ին, այսօր « Յառաջ » խօսք կուտայ կեանք տալ իրեն :

Նոյն առթիւ կը շարունակէր.—

« Անոնք որ այսօր իր կորուստը կ'ողբան դառնօրէն, մանաւանդ երիտասարդները, պարտաւոր են խղճի քննութիւն մը կատարել.— ի՞նչ կ'ընենք մենք, վառ պահելու համար ջահը, իբրեւ հերթափոխ :

Մեռելները իրենց դերը կատարեցին մինչեւ անխուսափելի վախճանը, նամբան հարթելով եւ որոշ կէտի մը հասնելով » :

Պատրա՞ստ ենք այդ աշխատանքին :

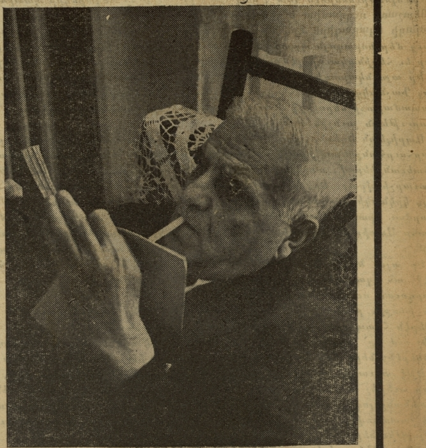
Պատրաստ չէինք այդ աշխատանքին, մանաւանդ մենք որ հայրենի հող չենք տեսած, հայրենի դպրոց չենք տեսած եւ ապրած ենք միայն կարօտով :

Բայց «ամէն փոս կոչ մըն է», եւ այսօր ճիգ մը աւելի պէտք է ընենք հաւատարիմ մնալու համար իր կոչին :

Իր խօսքն է զոր կը լսենք տակաւին երբ կ'ըսէ երիտասարդութեան՝ — Դուք ալ, սիրելի երիտասարդներ, երբ յայտարարէք միաձայն եւ միակամ, թէ դուրս չէք ելլեր ձեր հայութենէն, չէք ուրանար ձեր ազգային սրբութիւնները, փառքերն ու տենչերը, մենք փրկուած ենք » :

Այս է մեզի համար իր կոչը :

« ՅԱՌԱՋ »



ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(1884 - 1957)

ՀԱՅՐԻԿԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

●

ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԲ

... Ու իր քրմական դէմքը, ու ճնշող հմայքը որ կը ծորէր իր ալպադրոսի բիբերէն, ու իր վիթխարի Շունչը ուր գորով եւ սաստ լծորդ էին, ուր՝ առաքելական անդորրութեան մը տակ՝ կը վժար մրրկալի յորձանք մը, ու վեհափառ լռութիւնը որ իր էութիւնն իսկ էր ... :

Ու այս ամէնէն ոչինչ մնացած ... :

Եւ ահա անկարծօրէն խզուած իր տիտանեան գոյութիւնը, եւ, որպէս թէ խարիխ մը փլած ըլլար մեր կուռանէն, անասելի, համասփիւռ ցնցում մը... Ապշահար, անդոհագին փսփսուքներ... ընտանի վերյիշումներ եւ աղիտաւոր կանխատեսութիւններ ... :

Պա՛հ մը, Հայրիկ, գէթ պա՛հ մը բանայիր քու բարի, արի՛ աչքերդ որ արխնախանձ վեհապետներուն քմային քունը վրդովելու գաղտնիքն ունէին, ու տեսնէիր տագնապագին իրարանցումը որ քու անազդարար բաժանումդ սփռեց չորսդին, տեսնէի՛ր պերճիմաստ շուարումը որ ահա սառեցուցեր է բոլոր դէմքերը ... :

— Խայրիկ չկայ ... :

Բայց դուն չե՛ս խօսիր, Թա՛նկ Հայրիկ, որովհետեւ նորէն արիւնոտ բառեր պիտի բղխեն թոքերդ,— քու կորիճ թոքերդ որ ալ չեն ուխիր, աւա՜ղ,— որովհետեւ, նորէն ցաւոտ, կսկծագին սրտիդ անդոհանքն է որ պիտի չարմաղես :

Այլ պա՛հ մը, գէթ պա՛հ մը բանայի՛ր քու հրահոսան շուրթներդ, եւ քու գերագոյն կտակդ կարդայիր մեզի, մեզ ամէնուս, քու ըմբոստ պատգամդ որոտայիր ա՛յնպէս բարձր, ա՛յնպէս ուժգին, որ ամէնքն ալ լսէին, ու ամէնքն ալ սարսուռ զգային՝ որպէս թէ շարժէ մը ցնցուած ըլլային :

« Ո՛հ, մինչեւ ե՞րբ անսամ քեզ որ ինքնագոհ մեռնիլ սորվիս, աշխարհ սորվեցաւ այդ դասը, իր մրցանակն առաւ, դու դեռ անուս մանուկ մնացիր» ...

Խօսէ՛, Հայր՛իկ, ու թող քու բոլոր ձայնիդ որոտը թափանցէ բոլոր երդիքներէն ներս, թող դղրդացնէ ամրակուռ դուռները մեծատուններուն ինչպէս խարխուլ հիւղակը հարստահարուած մարդուն :

Որոտա՛, բարի Հայրիկ, գէթ վերջին անգամ մըն ալ, ու ա՛յն կորիւն - մռլունքո՛վ զոր սովոր էիր հեղուլ, երբ բազմաչարչար ժողովուրդի մը արիւնահոս սըրտէն բխած վիթխարի Ամբաստանագիրը կը կարդայիր Օգոստափառ Սրիկաներու առջեւ, մակաբոյծ վարչապետներու գըլխին, իրաւունքին դագաղակիրներուն եւ Արդարութեան փոսահատներուն ականջին :

Մենք քու ձայնի՛դ ենք կարօտ, անվա՛խ Հայրիկ, քու աննենգ, քու ըմբոստ ձայնէդ, որուն չեշտը, օ՜հ, սարսո՜ւռ կ'ազդէր անոնց, որ վարժուած են կոխոտուած իրաւունքներու վրայ հաստատել իրենց Գայխոսը, եւ իրենց նմաններու գլխներէն բուրգեր բարձրացնել՝ իրենց փառքը երդել տալու համար :

« Ո՛հ, մինչեւ ե՞րբ անսամ քեզ, որ ինքնագոհ մեռնիլ սորվիս, աշխարհ սորվեցաւ այդ դասը, իր մրցանակը առաւ, դու դեռ անուս մանուկ մնացիր ...» :

Քանի դեռ ողջ էիր, այդ ձայնը անընդհատ կը հնչէր մեր ականջներուն : Անընդհատ կը զգայինք անոր հզօր թափը, անոր տարերային ուժը որ ցունց կուտար բոլոր ջլատ գիտակցութիւններուն, բոլոր քնախտաւոր գոյութիւններուն :

Բայց հիմա որ դուն յարմար դատեցիր լքել մեզ, լքել ու հեռանալ անդարձ, իբրեւ թէ քէն մը ունենայիր մեզի հետ, ո՞վ պիտի փոխանորդէ քեզի, պաշտելի՛ Հայրիկ, ո՞վ պիտի հնչեցնէ Ահազանգը՝ որուն գործածութիւնը դուն ա՜յնչափ լաւ գիտէիր, ու այնչափ խոր ...

Ո՞վ ...

Քանի դեռ ողջ էիր, վախ չկար որ մոռնայինք գարհուրելի դասը զոր կը կրկնէիր քու ամէն մէկ քայլիդ՝ լերան կատարէն ինչպէս վանքի ամպխոնէն, դաշտերու արձակութեան մէջ կամ դահլիճներու խուլ պատերուն ետեւ : Բայց հիմա որ ա՛լ բաժնուած ես, ու չեմ գիտեր ի՛նչքան իրական ոլորտներու մէջ կ'օրրես քու անզուսպ հոգիդ, չե՞ս վախնար որ մոռնան Մեծ Դասը, քու Լերան Քարոզդ զոր այնչափ կանուխ խօսեցար եւ որուն սակայն այնչափ ուշ ունկնդրեցին :

Այդ դա՜սը ... :

Ո՛րչափ պէտք ունէինք տակը դեռ մեր խանձարուրքէն, ո՛րչափ սովորական էր այն, երբ տակաւին թշնամին կանոնաւոր ձեւ մը չէր տուած իր վայրենի պայքարին, երբ միայն շղթայակերծ կիրքն էր որ կը գործէր, երբ տակաւին հալածանքի խարշափը զերծ էր դիւանագիտութեան եւ կանխամտած մեթոտներուն ժահրէն :

« Ո՛հ, մինչեւ ե՞րբ անսամ քեզ որ ինքնագոհ մեռնիլ սորվիս, աշխարհ սորվեցաւ այդ դասը, իր մրցանակն առաւ, դու դեռ անուս մանուկ մնացիր ...» :

Դեռ մինչեւ ե՞րբ ... :

Գոռա՛, Հայրի՛կ, դեռ մինչեւ ե՞րբ մեր երակները պիտի շարունակեն հոսիլ այն վառոյժ, զուտ արիւնը որ մեր պաղփայուն գոյութիւնը կը յատկանշէ, պիտի ըսէիր :

Դեռ մինչեւ ե՞րբ մեր վրայ պիտի մընայ համր, համբերող սորուկի անարդ պարեգօտը, որ ահա դարերէ ի վեր կը սեղմէ մեր ազատ կուրծքը, կը խափանէ մեր արձակ շնչառութիւնը :

Դեռ մինչեւ ե՞րբ հոմանիշ բառեր պիտի ըլլան հայ եւ հպատակ, հայ եւ վտարանդի, հայ եւ խանութպան :

Հե՛ղ մըն ալ, արի Հայրիկ, հեղ մըն ալ որոտայիր, քու Սիմէօնեան պատկառանքովդ :

— Դեռ մինչեւ ե՞րբ ...

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(«Ռազմիկ», Ֆիլիպէ 31 Հոկտ. 1907)

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԱՀ

●

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կ'ամչնար որ կը մեռնէր անկողինին մէջ :

Ուշացած կռունկի մը պէս էր : Հիւանդ էր, հազ մը կը ցնցէր ամբողջ մարմինը, ձայնը խռռոչային, դէմքը կաւի գոյն, բարձրահասակ, այլ կորաքամակ : Հին փէտայի մըն էր :

Անոնք կռուեր էին լեռներուն վրայ, կռուեր էին մարդոց դէմ եւ բնութեան դէմ, — սարերու վայրագ հովը կը ծեծէր անոնց ականջները, ձիւնը կը կսկծացնէր անոնց աչքերը, ցուրտը կ'այրէր անոնց երեսը, ի՜նչ փոյթ, երջանիկ էին որ կը կռուէին յանուն ազատութեան, յանուն ժողովուրդի մը, որ պատմութիւն ունի գրուած՝ քաղաքակրթութեան համաշխարհային մատեաններու մէջ :

Անոնք կը հեգնէին մահը, կը ծիծաղէին մահուան ճենզութեանց վրայ, կը բռնէին մահուան հրեշտակին թեւէն ու կը պարէին, մահուան հետ, բարձր լեռներուն կատարը, անդունդներուն վերեւ, խոժոռադէմ ապառաժներուն քամակին վրայ :

Վարը՝ թշնամին, վերը՝ մահը,— հայ փէտայիները հարսնիք կը բռնէին, երբ կ'որոտար առաջին զնդակը : Անոնք մահը կը գնէին մահով, ամէն փետայի կը մեռնէր երջանկօրէն՝

1.— Երբ տասնեակներու կամ հարիւրեակներու կը հասնէր իր «ընծայաբերութիւնը» մահուան :

2.— Երբ կ'իյնար «լերան կուրծքին », եւ ոչ թէ ամբարիշտ անկողինին մէջ :

Ձաթ - չաթ - չաթ, — հայ փէտային այս ձայնով միայն կը ճանչնայ մահուան ոտնաձայնը : Մէկ անգամէն :

Այսպէս բուրգեր տապալեցին անոնք, բուրգեր անարգներու : Այսպէս ինկան եւ իրենք, մեր երջանիկ փէտայիները, ազատութեան լեռներուն վրայ, ազատ Հայուն երգը իրենց շրթներուն մէջ :

Այս մէկը... ուշացած կռունկ մըն էր : Հարիւրներ «ընծայ» էր տարեր մահուան, բայց մահը խնայեր է իրեն : Իջեր էր լեռներէն : Եկեր էր Փարիզ :

Մեկներ էին իր ընկերները՝ վարձքը կատար : Կեանքը առաքելութի՞ւն մըն էր տըւեր իրեն, «գո՞րծ» կար կատարելիք : Ձաթ-չա՞թ մը : Այդ յոյսով էր որ կ'ապ-

(ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՐԴԱԼ 6ՐԴ ԷՋ)

ՇԱՒԱՐՇԸ

«Շող մըն ալ մարեցաւ ...», — խորագիրն էր մեր յաւէտ ողբացեալ Վահան Նաւասարդեանի մահազդին անմիջական ազդեցութեան տակ գրած իր երեք խմբագրականներուն :

Վահանէն առաջ կորսնցուցած էինք իր նման ընտրեալներու մեծ խումբ մը : Գործի եւ մտքի ղեկավարութիւն մը՝ սընած եւ կազմակերպուած հայրենի շունչով եւ հայ ժողովուրդի ազատագրութեան անմեռ գաղափարականով :

Եթէ այս Թանկագին մեռելներէն ամէն մէկը վէրք մը՝ ծանր խոց մը, բացած էր Շաւարշի գերազանցապէս զգայուն սրտին վրայ, փոթորկելով անոր ներքին աշխարհը, անընկճելի կը մնար, սակայն, իր կամքը, իր հաւատքը :

Դիւրազգած, «մեծ մանուկ» մը կը դառնար ամէն մէկ նոր բացուող գերեզմանի առջեւ, բայց, գիտէր պահել սուգի վեհութիւնը եւ ազնուական սգաւորի բոլոր պարտաւորութիւնները :

Այդպէս էր եղած միշտ ան՝ Շաւարշը, եւ պատճառ մը չկար տարբեր հոգեվիճակով մը բացատրելու Վահանի անսպասելի մահազդին անմիջական ազդեցութեան տակ իր ապրած բացառիկ տագնապներն ու ցնցումները ... : Ամբողջական գիտակցութիւնը չունեցանք : Այդ պահուն կատարուած ողբերգութեանը :

... Այդ օրը, մահը՝ դիմակաւոր եւ դաժան, իր պաղ եւ ոժգոյն ստուերը ձգեց մեր սիրելի Շաւարշի մեծ եւ անպարտելի հոգիին վրայ ...

Խռովք մը կ՚ապրէր այլեւս : Ինքզինքը յաջորդ «Թեկնածու» կը նկատէր Դրօ - Վահան խումբին՝ ամբողջացնելու համար ճակատագրական երեք թիւը :

Գրելու վայելքն եւ հրապոյրը կը կորսնցնէր իր կազդուրիչ եւ փրկարար դերը : «Ամէն օր նոր նիւթի մը շուրջ գրել, անտանելի տառապանք մըն է», կը կրկնէր դառնութեամբ եւ յուզումով :

Եթէ կը փորձէր միշտ չազդուիլ իր ներքնաշխարհի ալեկոծումներէն եւ ցաւագին ցնցումներէն, ակներեւ էր, սակայն, իր ուժերուն սպառումը :

Ամէն օր, հանդարտ եւ անզգալաբար, կայծ մը կը մարէր իր լուսապայծառ էութենէն :

Օր մըն ալ — որ վերջին օրը պիտի ըլլար իր աշխարհային կեանքին, բոցավառուեցաւ արտակարգ պայծառութեամբ, եւ մարեցաւ յանկարծ ու յաւիտենապէս ..

Զգա՞ց, որ նոր «Շող մըն ալ մարեցաւ ...» մեր ամպամած եւ ոժգոյն իրականութենէն :

***

Այսպէս, կորսնցուցինք մեր սիրելի Շաւարշը ...

Մեծ եւ բացառիկ դէմք մը՝ բեռնաւորուած յիսուն տարիներու հարուստ վաստակով :

Հանրածանօթ եւ ժողովրդականացած անուն մը՝ հայկական բոլոր շրջանակներուն — բարեկամ թէ հակառակորդ — հայրենիքի՝ բայց մասնաւորապէս դաղթաշխարհին մէջ :

Բոլորի համար ան՝ Շաւարշ Միսաքեան, հրապարակագիր մըն էր նախ, յետոյ՝ հմուտ, բազմատաղանդ ու մեծ խմբագրապետ մը, այս կոչումին իրական բարձրութեան արժանի քիչերէն մէկը :

Հանրային այս արդար գնահատանքին մէջ, կարեւոր դեր մը կատարեց, անտարակոյս, իր բիւրեղացած եւ հարուստ հայերէնը, կարճ, նկարագեղ եւ բոլորովին ինքնատիպ ոճով :

Հրապարակագրի այս կարգի անվիճելի առաւելութիւններուն հետ, սակայն, իր անկաշառ, ուղղամիտ եւ անվհատ պայքարողի նկարագիրն էր, որ զինքը դարձուց մեր նորագոյն պատմութեան լուսաւոր եւ հեղինակաւոր դէմքերէն մէկը :

Իր այս նկարագիրը կազմուեցաւ Պոլսոյ Դաշնակցութեան «Հնոց»ին մէջ, «Ազատամարտ»ի սերունդի փառաշուք ղեկավարութեան շունչին տակ :

Ապրիլեան Եղեռնը, իր աննախընթաց զարհուրհանքներով, բայց մանաւանդ՝ իր հետեւանքներով, անջնջելի դրոշմը դրաւ Շաւարշի վրայ : Եւ, իբրեւ հետեւանք այս կրկնակի ազդեցութիւններուն, ան դարձաւ իրական թարգմանն ու անանդապահը Ապրիլեան Եղեռնի մեծ խորհուրդին :

Իր այս նուիրական առաքելութեան մէջ, ան եղաւ անմրցելի քարոզիչ մը, եւ յարգուած ու սիրուած դաստիարակ մը : Իր խօսքը, բեմերէն թէ իր «Յառաջ»ի էջերէն հրապուրիչ էր միշտ եւ կախարդիչ ուժ մը՝ «փակուած եւ քարացած հոգիներէն» ներս իսկ թափանցելով :

Եթէ տեւապէս ահազանգ կը հնչեցնէր մեր աւերիչ եւ բացասական կողմերը մատնանշելով, ոչ նուազ ուժգնութեամբ կը ջատագովէր մեր արժէքներն եւ առաւելութիւնները :

Ուէ մէկէ աւելի յստակութեամբ եւ ճշդօրէն կը մատնանշէր ազգապահպանման դժուարութիւնները, չմոռնալով, սակայն, ցոյց տալ, մոռցուած հնարաւորութիւնները :

Ճեշտուած կերպով իրատես էր՝ գանագանելու համար անմիջականը հիմնական(?) ընդհանրականէն :

Յուսահատութիւն չունեցաւ երբեք՝ իր յիսնամեայ բեղուն գործունէութեան ընթացքին :

Հայկ. Դատի շուրջ ստեղծուած դժուարութիւնները, հայրենի բռնատիրական կարգերու ծանրութիւնը, գաղթահայութեան բազմապիսի տագնապները չթուլացուցին իր ամրակուռ հաւատքը եւ պայքարի ոգին :

Մնաց միշտ ջերմեռանդ հաւատաւոր մը մեր վերջնական յաղթանակին, մեր ժողովուրդի եւ հայրենիքի վերջնական ազատագրութեան :

«Երբ ժողովուրդ մը ազատութեան կը ձգտի, ոչ մէկ ուժ կրնայ մարել անոր ձայնը, որ միշտ պիտի արձագանգէ լեռնէ լեռ : Երբեմն իբրեւ երգ ի խորոց սրտի, երբեմն իբրեւ ահազանգ» :

Զգայական պարզ արտայայտութիւններ չէին իր այս մտքերը, այլ մեր իրականութիւնէն թելադրուած :

Շաւարշի հայեցողութեամբ Դաշնակցութիւնը կենդանի ուժ մըն էր Հայկ. Դատի հետապնդման համար : Իսկ Հայկ. Դատի յաղթանակը՝ միակ ընդունելի հատուցումը՝ Ապրիլեան Եղեռնին :

Այս համոզումով ալ, ան կը գրէր .—

« Կը յայտարարենք ամենայն վճռականութեամբ .— Եթէ Դաշնակցութիւնը գոյութիւն չունենար, պէտք էր ստեղծել զայն միջապէս, ամրապնդելու համար մեր ինքնապաշտպանութեան միջոցները օտարութեան մէջ : ....Բայց, թող չափազանցութիւն չհամարուի՝ եթէ անփոխարինելի կը գտնենք Դաշնակցութիւնը, թէ տեսականօրէն եւ թէ գործնապէս» :

Եւ այս համոզումով ալ կոչ կ՚ընէր հայ երիտասարդութեան .—

« Աւելի քան երբեք հաւատարիմ Դաշնակցութեան դաւանանքին : Եւ յարատեւ զարնանաշունչ աշխատանք երիտասարդ ընկերներ :

Նոր նուաճումներ մէկ սերունդէն միւսը, ազգային - քաղաքական ճակատէն մինչեւ մշակոյթ :

Վերանորոգում՝ ամէն ճակատի վրայ :» (Շ. «Յառաջ», 1956 Հոկտ.) :

... Ինչպէ՞ս համակերպիլ որ իր ձայնը պիտի չլսենք այլեւս :

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԱՐԴԿԱՆ...

(ԻՐ ԱՆՀԵՏԱՑՄԱՆ ԱՌՋԵՒ)

Ի՜նչ անկարելի երազ՝

Հաւատալ հոգիներու անմահութեան, թօթափել մարմնական ու սաղենական ամէն կիրք, եւ գտնել հանդերձանքը բարութեան, թեւել թռթռալ եւ խօլական պարերով գիրկընդխառնուիլ բոլոր այն սիրելիներուն հետ, որոնք հետք մը դրոշմած են հոգիիդ մէջ :

Ապրիլ ու զգալ, զգալ ու ապրիլ յաւերժապէս, ինչ որ սէր է, հաճոյք է, գեղեցկութիւն եւ արբեցութիւն է :

Ի՜նչ անկարելի իրականութիւն :

Ի՜նչ անկարեկիր պատրանք :

×

Նուաճել կեանքը, այո՛ : Բայց նուաճել Մա՞հը : Այդ ալ կրցաւ Ան, քանի որ, ամբողջ ժամ մը Մահը իր մէջ կրեց ու անով շրջեցաւ : Իսկ անկումէն ետքն ալ մերժեց յանձնուիլ անոր քառասունչորս ժամ, եւ ապա տախտապարտուեցաւ :

×

Բանաստեղծ Ահարոն, երբ իր վերջին հրապուրը տուաւ անոր դագաղին, մեռելաթաղերու չուանին ճոճումներէն սարսափած ու դայթակղած, կը գոչէր .

— Տէր Աստուած, ինչո՞ւ այս նուաստացուցիչ վախճանին կը մատնես մարմինը, փառքեան եւ գարշութեան . մարմինը իր արժէքն ունի, չէ՞ որ ան ընդունարանն ու պահպանակն է հոգիին : Առանց մարմինի՝ ի՞նչ է հոգին :

×

Ահա հարցը : Մարմի՞նն է, արժէք, թէ հոգին :

Մարմնականն ու հոգեկանը ինչո՞ւ անշափելի հեռաւորութեամբ անջատել անսահմանելի միջոցին մէջ, երբ այնքան յարակցորդ եւ միախառն են անոնք հոս :

Արդեօք տարբեր աստուածներո՞ւ բիւրմըն են . մին՝ Աստուծոյ եւ միւսը Հակաստուծոյ :

×

Դիտենք երախան : Հազիւ սնած մօրը ծոցին մէջ՝ կը խլրտի : Հազիւ կանգնած՝ կ՚ուզէ քալել : Երբ կը քալէ՝ կը փորձէ վազել : Երբ կրնայ վազել՝ կ՚ոստնու :

Ուրեմն, մարմինը քանի ծաղկի՝ հոգին կը հետեւի անոր լարումներուն :

Երբ ծերանանք՝ մարմինն է որ կը ակարանայ, եւ ինչո՞ւ ոչ հոգին, որ առաւել քան երբեք կը կառչի անոր : Եթէ հոգին է տիրակալը՝ ինչո՞ւ մարմինը չընկերանար անոր :

×

Երբ բոյր մը ցնդի՝ իր ոգին երկար ժամանակ կը պահէ դատարկ սրուակին մէջ : Իսկ մեր «հոգին» իրաւամբ գարշելի բան մըն է որ իր պարունակին ժառանգ կը թողու փտութիւն եւ գարշութիւն : Արդէն զայն կրելնուն համար է որ մարդիկ այնքան գարշելի են :

Հաստատում, ուրեմն «Ոգին» գերազանց է ու ազնիւ քան «Հոգին» :

×

Եթէ աղօթքները կը բարձրանան հոն վերը տեղ մը, անոնց կը հետեւին թերեւս մեր շունչերն ալ :

Բայց, ըստ Գիրքին, հոն ալ խեղճ մահկանացուներուս պէս, մեր հոգիներն ալ դասակարգերու պիտի բաժնուին : Վա՜յ մեզ :

Ի՞նչ վստահութիւն ունինք սակայն որ այդ այդպէս է : «Լալ եւ կճրտել ատամանց» տարազին՝ դատապարտուածները չըլլայ թէ երգեն «մտանենք յուրախութիւն Տեառն» եւ իրենց տեղը փոխեն միւսներուն հետ ...

Կը մոլորիմ : Մարդկային է :

Ուստի, աղօթենք, աղօթեցէք բոլորին համար, բոլորիս համար, որպէսզի անոնք վերը եւ մենք վարը հաղորդակից ըլլանք :

Մեր լուրերը առնեն անոնք, մեզ տեսնեն ու լսեն, մինչեւ որ մեր անտես ճառագայթները հասնին անոնց :

Եւ օր մը պիտի հասնին :

... Կամք Աստուծոյ :

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

Ճամբան, Ալի Րիզա չմոռցաւ քանի մը անգամ պրկել մատներուս օղակները :

Հասանք դժոխային կայանը, — Գըմմը Սիասի :

Սանդուղէն վեր ելած ատեն, կը չափէի բարձրութիւնը, Գ. յարկէն մինչեւ բակը, որ ծածկուած էր մարմար քարերով : «Գլխիվայր ոստո՞ւմ մը ...» :

Առաջնորդեցին սենեակ մը, ճիշդ սանդուղին դիմացը :

Ճակատը, խոշոր գրասեղանի մը առջեւ նստած էր Րէշատ պէյ — Ոստիկանութեան Քաղաքական Բաժնի ընդհ. վարիչը : Դէպի աջ, թիկնաթոռի մը վրայ, ոստիկանութեան վերատեսուչը, Պէտրի պէյ, ձեռքերը ձեռնոց :

Իսկ ձախ կողմը՝ փոքր սեղանի մը առջեւ, Ալի Րիզա պէյ, որ ատենադպրութիւնը կը պահէր :

Հարցաքննութիւնը սկսաւ «ի՞նչպէս ես, աղէ՞կ ես»ով, եւ միջանկեալ փսփսուքներով, որոնց չէի կրնար հետեւիլ :

Երբ հարցումներն սկսան, նորէն պնդեցի թէ ես իրենց փնտռած փախստականը չեմ, այլ Նիքոլա Տիմիթրեւ, Մանաստըրցի :

Քիչ մըն ալ քաշքշելէ յետոյ, վերջապէս յայտարարեցի .

— Այո, Շաւարշ Միսաքեանն եմ :

Րէշատ պէյ :

— Հա՛ չէօյլէ : Տղաս, ես քեզ աչքերէդ կը ճանչնամ : Երբ դուն Էրզրումի մէջ «Յառաջ»ը կը հանէիր, ես ալ Գարաքիլիսէի կառավարիչ էի, անգամ մը քաղաք եկած էի, քեզ տեսած եմ փողոցէն անցած ատենդ, նոյն իսկ անգամ մը ինծի դէմ ալ գրութիւն մը հրատարակած էիր, տեղեկագրի մը խնդրով : Հարկաւ կուսակցութեան մըն ալ անդամ ես : (Հէլպէթ պիր փըրգայատա մէնսուպսըն) :

— Այո, Դաշնակցական եմ, բայց տեսականօրէն : (Թուրքերէնս տկար ըլլալով, շատ բաներ Ֆրանսերէն կը բացատրէի : Այս պարագային ալ՝ ըսած եղայ — ան թէօրի) :

— Ուրեմն «նազարիյէ» ըսել կ՚ուզես : Լաւ, տեսականօրէն Դաշնակցական ըլլալով ի՞նչ կ՚ընէիր :

— Դաշնակցութեան սկզբունքները կ՚իւրացնէի, այդ ուղղութեամբ յօդուածներ կը գրէի :

— Ի՞նչ նիւթերու մասին կը գրէիր :

— Կրթական, գրական, ընկերային :

— Ո՞ր թերթերուն մէջ կը գրէիր :

— Զանազան թերթերու մէջ :

— Ճանըմ, «Բիւզանդիոն»ին մէջ ալ կը գրէի՞ր :

— Ո՛չ, հոն չեմ գրած :

— Ուրեմն «Ազատամարտ»ին մէջ կը գրէիր :

— Այո՛, գրած եմ :

Այստեղ յանկարծ նիւթէն շեղելով, իմ կարգիս հարցուցի .

— Ինչո՞ւ եղան այս բաները : Գիտէք որ « Ազատամարտ»ը հակառակ էր Թուրքիոյ պատերազմի մասնակցելուն, մինչդեռ եթէ թշնամութիւն ընել ուզէր, այդպէս պիտի չգրէր, քանի որ խառնակութիւնը կրնար օգտակար ըլլալ մեզի : Ես այս բաները Թալէաթ պէյին ալ կրնայի ըսել :

— Ի՞նչ կ՚ըսէ, ի՞նչ կ՚ըսէ, հարցուց Պէտրի պէյ :

Րէշատ պէյ բացատրեց : Յետոյ խօսքը ինծի ուղղելով յայտարարեց .

— Այո, երեսանց այդպէս կը գրէր, սակայն ձեռքի տակէն «աւտոնոմ Հայաստան», «Ինքնահայաստան» կը պահանջէր : Տետրակիդ մէջ գրած ես արդէն :

— Տետրակը իմս չէ :

Րէշատ պէյ քիչ մը հայերէն կը հասկընար եւ կարդ մը բառեր գոց ըրած էր : Այդ բառն ալ, «Ինքնահայաստան» (Ինք. Հայաստան) առած էր յուշատետրէն, ուր տեղեկութիւն մը կը գտնուէր Ռուսիոյ արտաքին նախարար Սազոնովի ծրագրի մասին :

Փորձեցի խօսակցութիւնը շարունակել այն նիւթին վրայ որով սկսայ :

Րէշատ պէյ քիչ մը համբերելէ յետոյ, ազդարարեց .

— Քաղաքականութեան մասին կը խօսինք յետոյ, հիմա դուն հարցումներուն պատասխանէ : Ուրեմն դուն Շաւարշ Միսաքեանն ես եւ Դաշնակցական . անշուշտ կեղծանուն մըն ալ ունիս (նամը միւսթէար) :

— Կեղծանուն չունիմ :

— Արշաւիրը դուն չե՞ս :

— Ես չեմ :

— Ահա, տետրակիդ մէջ գրեր ես :

— Տետրակը իմս չէ :

— Ճիշդ է, քու վրադ չգտանք, բայց քուկդ է : Կ՚ուզես հիմա բերել տամ «Ազատամարտ»ի մէջ գրած յօդուածներուդ ձեռագիրները, նամակներդ ...

— Կրնաք բերել, տետրակը իմս չէ :

— Կ՚ըսես թէ միայն տեսականօրէն Դաշնակցական ես : Արդ, դուն ազգի փոխանո՞րդ էիր (միլլէթ վէքիլի) կամ ուրիշ բարձր պաշտօ՞ն մը ունէիր որ քանի մը տարի առաջ Եըլտըզի պալատը գացիր, Պէշիկթաշի Հայոց գերեզմանատունը բանալ տալու համար :

— Յարութիւն Մկրտիչեա՞նը պատմեց :

— Ո՞վ է Յարութիւն Մկրտիչեանը :

— Պէշիկթաշի մուխթար Արթին էֆէնտին, ձեր քով պաշտօն ունի :

— Ես անանկ մարդ չեմ ճանչնար :

Եւ սկսան բաներ մը խօսիլ իրարու հետ :

(Շար. 15)

ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՀԱԿԸ

Այնպէս է կեանքը, որ ուշ կամ կա-նուխ, կը հաշտուինք մահուան հետ: Քիչ մը արցունք, քիչ մը ափսոսանք, ու ճա-կատագրական անսպասելի հարուածը, որ սրտի ճմլում մըն է այսօր, ցաւցնող, ա-րիւնող վէրք մը, ու վաղը պիտի դառնայ ճնշող թախիծ մը միայն, ապա տրտում անդրադարձումներու առիթ մը, եւ, վեր-ջապէս, օրերուն հետ եւ տարիներուն, պիտի ըլլայ քաղցր յիշատակ մը:

Պիտի հաշտուինք նաեւ այս մահուան հետ: Ուրիշ ի՞նչ կրնանք ընել արդէն: Կարելի է միշտ հաշտ չըլլալ կեանքին հետ, բայց ի՞նչպէս կարելի է չխոնարհիլ գերագոյն հաշտարարին առջեւ, որուն հետ դաշինք ունինք ամէն մէկս, առա-ւել կամ նուազ հեռաւոր պայմանաժամով մը:

Ահա եւ հերթական վերջին մեկնողը, Շաւարշ Միսաքեանը, որուն մահկանացու-գոյութիւնը դադրեցաւ յանկարծ, ան-թերիօրէն գործադրուած յայտագրի մը վերջին արարին պէս որուն վրայ վարա-գոյրը կ'իջնէ, լիացնելով հանդիսական-ները իրենց մատուցուած վայելքին մէջ եւ ստեղծելով խոր լռութեան պահ մը, որոտընդոստ ծափերու փոթորիկէն ա-ռաջ: Այդ պահն է ահա, առկախումի այդ չկրկնուող վայրկեանը, որ կսկծագին սուգ մըն է հիմա, գերեզման իջնող դա-գաղի մը առջեւ խոնարհումի աւանդական յարգանքը, որմէ ետք չոկուող գլուխնե-րը եւ սրբուող աչքերը գործ չունին այլ եւս մահուան հետ ու մահացեալին հետ, ու երջանկութեամբ կը կրեն թանկագին աւանդը, յուշերու, ապրումներու եւ ի-մացական վայելքներու այն ամբողջ հա-րստութիւնը որ մեռեալը թողուց իրենց ու գնաց:

Ինչ կեանք արդարեւ, եւ ինչ մահ:

Ամբողջ յիսուն տարի, աւելի քան յի-սուն տարի, եւ ամէն օր, գրիչը ձեռքին մէջ, ու հայ կեանքի բոլոր ցաւերն ու հո-գերը սրտին մէջ եւ ուղեղին մէջ, անընդ-հատ, անվերջ, տաղնապի եւ մաքառում-ներու տենդով, մաշումի եւ յարատեւու-թեան վիճակներով, ցաւերով եւ յոյսե-րով, կարճատեւ գոհացումներով եւ մնա-յուն դառնութիւններով, երբեք խնդու-թեամբ բայց միշտ զրկանքով այլ ան-կոտրում կամքով եւ անխախտ հաւատ-քով, — Ահա Շաւարշ Միսաքեանը, որ գրեց վար դրաւ, պարզապէս, մեռնելու համար:

Այո, դժուար չէ հաշտուիլ իր մահ-ուան հետ — լրումին հասած կեանք մըն էր արդէն — բայց անկարելի պիտի ըլլայ հաշտուիլ իր բացակայութեան հետ: Իր հատու եւ անսայթաք գրիչը պիտի փըն-տռենք՝ բայց փայլուն գրիչի մը կորուս-տը չէ որ կը սգանք: Իր սրատես եւ խու-զարկու նայուածքը պիտի ուզէինք որ մը-նար հայ կեանքին վրայ՝ բայց աչալուրջ յուշարարին բացակայութիւնը չէ, որ կ'ողբանք: Իր անկաշառ եւ խղճամիտ դատումներուն պակասը պիտի զգանք՝ բայց ապահով դատաւորի մը մեկնումէն չէ որ կը տագնապինք: Իր գերագոյն ար-ժէքը այդ բոլոր արժանիքներուն համա-դրութեամբը կազմուած ըլլալով հան-դերձ, կը կայանար անոնցմէ դուրս, ա-նոնցմէ անկախ, գերիվեր յատկութեան մը մէջ, անփոխարինելի եւ անդերազան-ցելի մեծութեամբ մը, որ իր ներկայու-թիւնն էր:

Ուրիշներ կրնային աւելի բարձր խօսիլ եւ աւելի ուժգին հնչեցնել իրենց խօսքը: Կրնային աւելի շքեղ եւ հռետո-րական գիւտերով ոճաւորել իրենց խըմ-բագրականները, թուիչք տալ գաղափար-ներուն, փոթորկիլ եւ փոթորկել: Միսաք-եան կը պահէր իր խաղաղ զօրութիւնը ու կը մնար վսեմ իր պարզութեանը մէջ, յստակ ու պայծառ իր խղճմտանքին պէս, մաքուր եւ անբիծ իր նկարագրին պէս: Եթէ ուժ մըն էր իր գրչով, ուժականու-թիւն մըն էր սակայն իր խղճմտանքով: Մարդ մըն էր որուն նժարները անխար-դախ էին ու անխափան կը կատարէին հա-ւասարակշռողի իրենց դերը հայ կեանքին մէջ, ընդդէմ բոլոր ծայրայեղութիւննե-րուն:

Ուզողը թող իր ուզած ձեւով ներկայա-ցնէր հայ կեանքին վիճելի կամ լուծելի հարցերը, թող մեկնաբանէր եւ վճռէր պատգամախօսի հեղինակութեամբ, բայց ամէն ոք գիտէր, թէ ի վերջոյ ինքն է որ պիտի ըլլայ պարզագոյն ու վերջնագոյն բանաձեւին հեղինակը, մեծ ու պզտիկ բո-լոր խնդիրներուն մէջ: Հաւատաւոր եւ անշեղ կուսակցական մըն էր, բայց կոյր հետեւող մը եւ հլու կամակատար մը չէր: Ծրջաբերականներու եւ հրահանգնե-րու կողմնացոյցով չէր որ կ'առաջնորդէր իր գրիչը, այլ իր իսկ դատողութեան եւ ըմբռնումներուն մղումով, որովհետեւ ոչ ոք իրմէ աւելի յստակ տեսնելու եւ ուղիղ դատելու յատկութիւնը կրնար ունենալ: Պատնէշի վրայ էր միշտ, պայքարի տեն-դով եւ աննահանջ կորովով, բայց կոյր նետաձիգ մը չէր, աղմուկի սիրոյն փամ-փուշտ չէր պարպեր, այլ մանաւանդ հողմաղացներուն դէմ երբեք նիզակ չէր ճօճեր: Հանդուրժող էր եւ ոգիով հաշ-տարար: Նկարագրով որքան ամուր, բնա-ւորութեամբ նոյնքան մեղմ էր սակայն եւ բարի: Համեստութիւնը, պարզութիւնը, բնականութիւնը գիծեր չէին իր մէջ, այլ իր էութիւնը կազմող բնախօսական տար-րեր:

Հասնող սերունդները պէտք է գիտնան, թէ բովանդակ գաղթաշխարհի մէջ իրենց տեսած եւ լսած բոլոր մեծութիւններուն մեծագոյնն էր այս մարդը, խոնարհագոյն անձի մը մէջ ու պարզագոյն կերպարանքի մը տակ: Ցեղային չէր եղած ու գնդակ չէր արձակած: Բայց մինչ Ապրիլեան Ե-ղեռնը կը սրածէր իր ընկերները ու ողջ մնացողները մէկիկ մէկիկ խոյս կուտային ապահով վայրեր, ինք կը մնար Պոլիս, տարիներով փախստական կ'ապրէր ու վերջապէս երբ կը ձերբակալուէր ու պա-տերազմական ատեան կը հանուէր, վախ-նալով որ չարչարանքի տակ կրնան գաղտնիքներ կորզել իրմէ, Թուրք ոստի-կաններու աչքին առջեւ երրորդ յարկէ մը վար կը նետուէր, ջարդուփշուր ընելով իր մարմինը եւ մահը փնտռելով սալայա-տակին վրայ:

...Մարդ մըն էր: Լման, ամբողջական կատարեալ մարդը, որքան որ կրնայ կա-տարեալ ըլլալ բնութեան օրէնքով իսկ անկատար հաշակուած մարդկային տիպա-րը: Գիտէր գնահատել եւ յարգել արժէք-ները, ինչպէս եւ իրենց չափին բերել չափազանց գրիչները: Մեր նոր գրականու-թեան փառքերը կազմող իրական արժէք-ներու ամբողջ փաղանգ մը աճած ու մեծ-ցած է իր շունչին տակ, իր գուրգուրան-քին եւ գոհողութիւններուն շնորհիւ, Յա-կոբ Օշականէն մինչեւ Վազգէն Շուշան-եան, Շահան Շահնուրէն մինչեւ Փայլակ Միքայէլեան ու դեռ քանի քանի տաղանդ-ներ:

Հաւատարիմ էր իր սէրերուն եւ ատե-լութիւններուն: Նաեւ մը լեցուն բամբա-սանք կամ հրահանգ ղրկուէր իրեն՝ կարե-լի չէր փոխել տալ կարծիքը իր սիրած մէկ անձին հանդէպ: Ու պատիւներու շը-քեղ հանդէս մը անգամ բաւարար չէր, որ գիջէր բարեւելու մէկը՝ զոր անգամ մը համարած էր բարեւի անարժան:

Մարդ մըն էր: Հուժկու ձայն մը: Ներ-շնչող եւ ներշնչուող ներկայութիւն մը: Այս մէկը պիտի մնայ այլեւս անփոխարի-նելի: Ոչ ոք պիտի կրնայ փոխարինել այս մեծ բացական: Իր թերթը պիտի շարու-նակուի անշուշտ: Իր իսկ շունչին տակ թրծուած գրիչներ պիտի շարունակեն իր գործը նոյն թափով, յարատեւութեամբ, նոյնիսկ մեկնողին հաւասարող ձեռնհա-սութեամբ: Բայց պիտի չունենանք այլ-եւս իր ներկայութիւնը՝ որ թերթէն աւե-լի բան մըն էր, գրիչէն բարձր արժէք մը, հայ մտաւորական աշխարհին համար ապահովութեան մարդ մը:

... Կ'ողբանք իր կորուստով մարդը որ յստակ էր, մաքուր, ուղիղ: Գրիչը որ խիզախ էր, հատու եւ անկաշառ: Բարե-կամը որ անկեղծ էր, հասկցող, անդաւա-ճան: Երախտագէտ յուզումով կը խոնար-հինք իր յիշատակին առջեւ եւ իրմէ աւե-լի կը սգանք հայ մամուլը, որ թեւաբեկ է այսօր առանց իրեն:

Վերջին պահն էր, որ հող իջաւ:

...Մենք մինակ ենք ահա մեկնումովդ, սիրելի Շաւարշ: Դուն միայն կրնայիր գիտնալ թէ որքան լեղի կայ այս տողե-րուն տակ: Քեզմէ զատ ոչ ոք կրցած էր հասկնալ մեզ: Գացիր, ու մինակ ենք:

Այլ անթառամ յիշատակդ եւ անսասան գործդ մեր ուժին աղբիւրն է այսուհե-տեւ, ինչպէս ջերմութեան աղբիւր էր ճառագայթող ներկայութիւնդ, երբ կ'ապ-րէիր:

Հեռաւոր Արածանիիդ հովերն ու ջու-րերը քունիդ օրօր, անուշ մարդ ...

Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Քանի մը օր առաջ ստացած էի իր նա-մակը. վերջինը՝ ինծի գրուած:

... Շատ քիչ անգամ իրմէ կը ստանայի նամակներուս պատասխանը: Հրաժեշտի մը ցաւագին տպաւորութիւնը կրեցի կար-դալով իր այս վերջին թուղթը, մանիշա-կագոյն թանաքով գրուած:

Մանիշակագոյն: Անսպասելի դարնան մը հեղնանքը, երբ Փարիզի պարտէզնե-րուն մէջ եղրեւանիները պիտի ծաղկին ընդփոյթ եւ զարդարեն Շաւարշին հողա-թումբը:

Մանիշակագոյն-անկարելի յոյսին պէս, որ այլեւս չէր ժպտեր իրեն եւ որուն նը-ւաղկոտ փայլը կ'առկայծէր ամէն սպա-սումի եւ ամէն հաւատքի մոխիրներուն տակ:

Ինչ էր անոր կեանքը, ինչպէս կեանքը սերունդին, որուն ամէնէն կարկառուն կերպարանքներէն մէկը հանդիսացաւ ան:

Արիւնի եւ արցունքի մառեւանին մէջ ա-նոր խօսքը անջնջելի պիտի մնայ, բողոքի եղրայրական սիրոյ եւ հեծեծանքին ա-ղօթքի պէս:

Անոր սերունդը անվերջանալի գողգոթա մը ապրեցաւ եւ դեռ կը շարունակէ ապ-րիլ:

Խաչէն ողջ վար առնուած նահատակներ եղան ինքն եւ իր նմանները. եւ անոր-տունջ մնացին միշտ, երբ նիզակին ու բե-ւեռներուն բացած վէրքերը կ'արիւնէին դեռ:

Իրենց խաչելութեան չարչարանքը ոչ մէկ առիթով փառքի եւ մեծութեան ա-ռարկայ դարձուցին: Զայն յիշեցնելն իսկ մեղք համարեցին. որովհետեւ խաչուած էր իրենց հետ ժողովուրդը համայն: Եւ-րոպ թէ այդ խաչելութենէն յարութիւն առաւ անտարբեր սերունդ մը, որուն հա-մար պատմութեան անցած աննշան հին բաներ են հիմա այս դէպքերը ...

«Ո՞վ կրցաւ նկարագրել մեր սերունդին տառապանքը»: Կը հարցնէր ինծի իր նա-մակին մէջ:

Ոչ ոք:

Մենք միայն երբեմն ընդոստ կ'արթըն-նանք արհաւրալից գիշերին մէջ, պոռալու համար այսահար խենթերու պէս:

Բայց մեր ձայնը լսող չկայ. եւ մեր կանչին սլաքները կը փշրուին մարդերէն եւ աստուածներէն իսկ լքուած խաւարա-կուռ հորիզոնին դէմ:

Մենք ենք, որ կը յիշեցնենք մեր չար-չարանքները այնքան ամօթահար ու վա-րանոտ, որ կարծես մեղապարտներ ըլ-լանք...

Բայց որո՞ն հոգիին մէջ արձագանգ մը կը թողու մեր եղերերգը:

Մենք ենք, որ անդրժելի սիրոյ ոսկե-շող ջահերը կը վառենք ամէնէն հզօրա-շունչ ատելութեան գիշերին մէջ, եւ լու-սամրմունջ աղօթքով կ'ողջունենք ան-տարբերութեան ցուրտ առաւօտները:

Անոր աշխարհը լռութիւնը չճանչցաւ երբեք: Տարագիր բազմութիւններով բը-նակուած այդ զարմանալի աշխարհին մէջ ուրախութեան ձայներ շատ քիչ լսուե-ցան: Հոն հեծեծանքներ կային եւ ման-կութեան լեզուն խորթ կը հնչէր յաճախ, անհարազատ ըլլալով: Հոն ինքն էր, որ, զայրալից մարգարէի մը պէս, իր ձայնը բարձրացուց եւ մեր սրբազան մատենա-գիրներուն պատգամը տուաւ մեզի:

Անոր գիշերները խաղաղութեան երկին-քէն չէին իջներ. եւ անոր օրերուն լոյսը, գերեզմաններէ ցաթող կրակի մը պէս, մեր հոգիները կ'այրէր:

Այս ճգնաւորը ուրիշ բան չպատուիրեց մեզի, եթէ ոչ սիրել ջերմեռանդ խենթու-թեամբ, ինչ որ գեղեցիկ էր եւ հայրենի, ինչ որ ցեղային խորհուրդով միայն հա-սած էր յաւերժութեան:

Անոր խօսքերը ամէն առաւօտ լոյսին արդարութիւնը կը խոստանային եւ ցոյց կուտային մեզի միջոցը անսպառ գանձեր գտնելու:

Արդար եւ բարի էր ան. եղբայրաշունչ ու մեծոգի:

Ան մէկն էր անոնցմէ, որոնք խստամ-բեր աչալրջութեամբ հսկեցին մեր լեզ-ուին մաքրաշող բիւրեղներուն վրայ: Սատանեցին անվարան բոլոր անոնք, որ այդ լեզուին գեղեցկութեան եւ ներդաշ-նակութեան դէմ կը մեղանչէին:

Իր մահով գերեզման մը չէ, որ կը բացուի երկրին ծոցը, այլ խորունկ եւ ա-րիւնահոս վէրք մը մեր սրտին մէջ:

Համբերութիւն կը մաղթէր ինծի, երբ ես դանդատեր էի իրեն մեր գրականու-թեան հանդէպ տիրող սոսկալի անտարբե-րութեան մասին:

Տրտո՞ւնջք մը լսելի կ'ընէին իր սա քա-ռերը.

«Ամենօրեայ աշխատանքիս մէջ, ուր՝ բեռնակրութենէ տարբերութիւն չունի, կը մոռնամ տառապանքս. բայց երբ ժամի մը ժամ անգործ մնամ, ինչպէս այսօր, կիրակի, մղձաւանջ մը միտքս ու սիրտս կը ճանկռտէ ահաւոր հրէշի մը վայրենու-թեամբ...»:

Այդ ահաւոր «հրէշն» էր անոր միակ սիրելին: Աշխատանքը. աստուածային այս որբիմը, որուն շնորհած գգլխանքին մէջ կը մոռնար աշխարհի բոլոր չար եւ տգեղ բաները եւ կը յիշէր սոսկ ամէնինչ որ հայրենական էր եւ քաղցր: Գիրքերը՝ որոնց մէջէն կը ժպտէր մանկութեան կա-խարդանքը: Ոսկի բուրվառները, որոնք չէին երբեք դադրած ծխալէ մեր աւերակ տաճարներուն մէջ: Կը յիշէր մանաւանդ լուսահունչ բառերը մեր լեզուին եւ հոգե-զմայլ կ'ունկնդրէր անոր լուսահոս կըշ-ռոյթին:

Կը հաւատամ, որ իր հոգեվարքը չե-ղաւ ցաւատանջ: Անոր տեւողութեան ըն-թացքին մեկնողին շուրջը վկայութեան կանգնեցան մեր սերունդէն բոլոր անոնք, որ գինքը ճանչցան եւ սիրեցին:

Բայց յանկարծ փոթորկեցան ճշմար-տախօս ձայները եւ արդարօրէն հռչակե-ցին որ Շաւարշը արժանի է անմահու-թեան. որովհետեւ յաւերժական է մեր հայրենիքը. եւ անոր նուիրեալ զաւակնե-րէն մէկն էր ան:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՇԱՒԱՐՇԸ

... Շաւարշ Միսաքեան գրագէտ է, նախ, ստեղծագործական էջերով: Ես ա-տենօք կարդացեր եմ ատոնք, երբ իր բանտի եւ տառապանքի յուշերը գրեց Ճակատամարտի մէջ, փրկուելէ վերջ: Այդ ապրումները բարձրորակ ապրումներ են: Եւ սակայն, ան տուաւ զանոնք խըմ-բագրականի մը հեւքին հետ: Ըսի այն ա-տեն. — Շաւարշ, ի՞նչ կ'ընես. այս գո-հարները ինչո՞ւ այս ձեւով կուտաս»: Այն ատեն ըսաւ ինծի. «յիմար»:

Շաւարշ գրագէտ է, էր մանաւանդ, երբ մտաւ 1906ին գրական կեանքին մէջ: Իր ընկերներէն Գեղամի, Վահրամ Թաթուլի եւ ուրիշներու հետ, «Ազդակ» շաբաթօ-թերթը հրատարակեցին: Շաւարշ, իր ման-ուածապատ ոճով (այն մեղքով՝ որով կ'ամբաստանէ գիս այսօր), մեզի կուտար կեանքը: Մտածում կամ գրականութիւն չէին ատոնք, բայց երկուքն ալ էին:

Շաւարշ Միսաքեան կ'ընէ լրագրու-թեան այն ժանրը որմէ գրագէտը պիտի չամչնար:

Շաւարշ Միսաքեան գրագէտ է դարձ-եալ իր էջերուն մէջ, որոնցմով մեր մա-մուլը հասունցաւ:

Բայց գրագէտ մը իր գրչով չէ միայն, որ արժանի է յարգանքի: Ան տուած է մեր գրականութեան՝ Մնձուրին, Նար-դունին, Շուշանեանը, Շահնուրը, Մխի-թարեանը: Ան իր բերած մարդերով ալ կ'արժէ:

14 Փետր. 1948 ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

ՄԻԼԱՆՕ. — Օրաթերթին այն էջը, ուր անոր միտքը երեսունըերկու տարիներէ ի վեր երկթեւ կը պայքարէր յանուն ազ-գանուէր գաղափարականի՝ հիմա կը լռէ սուգի եւ ցաւի մէջ: Բայց ոչ. անոր հոգին դեռ հոն է, հոն է անոր սիրտը, դեռ յուզման եւ ներշնչման ալիքները կը բար-ձրանան ու կ'երգեն սիւնակէ սիւնակ: Ա-մէն յիշատակ որ իրմէ կուգայ՝ կը խան-դավառէ. ամէն խօսք որ իր գրչէն թեւ կ'առնէ՝ հաւատք է եւ յոյս, ու հաւատքն ու յոյսը չեն մեռնիր, այլ կ'ապրեցնեն:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

⁂

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ. — Անհրաժեշտ է որ գրեմ, բայց ի՞նչ գրել: Կարծես կթոտած են մատներս, անդամալուծուած՝ միտքս, մեր սիրելի Շաւարշին անակնկալ մահ-ուան դէմ յանդիման: Մխիթարութեան համար ըսուած որեւէ խօսք, գրուած որ եւ է բառ, բոլոր մեծ վիշտերուն եւ մեծ, անփոխարինելի կորուստներուն առջեւ, կը դառնան անիմաստ: Աւելին ըլլալով՝ մխիթարութեան որեւէ փորձ, այս մեծ կորուստին առթիւ, համազօր կը դառնայ կեղծիքի: Կը մաղթեմ քաջութիւն:

Յ. ՏԷՎԷՃԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԻԲՐԵՒ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐ

Ինչ որ ողբացեալ Շաւարշ Միսաքեանի անունով փոխանցուեցաւ հայ լրագրական պատմութեան, խմբագիրը չէր անշուշտ։ Հայ մամուլը, առաւել կամ նուազ կարողութեան տէր խմբագիրներ շատ է ունեցած մինչեւ հիմա եւ պիտի ունենայ նաեւ այսուհետեւ։ Թերթի մը ամենօրեայ կառոյցին պատասխանատուութիւնը ունենալով եւ չարաչար աշխատելով հանդերձ, անոնք մամուլի խոհանոցն են ճանչցած միայն եւ ատով ալ մնացած են մութին մէջ, անծանօթ եւ անանուն։

Պահելով հանդերձ իր տեղը իբրեւ թրծուած ու որակաւոր խմբագիրներէն մէկը հայ մամուլին, Շաւարշ Միսաքեան, իր ամբողջ մեծութեամբ, փայլով ու չքեղանքով, գրաւած է, ամէն բանէ առաջ, պատուոյ լաւագոյն դիրքերէն մէկը նոյն այդ մամուլի պատմութեան մէջ, իբրեւ առաջնակարգ հրապարակագիր, իբրեւ գրաւոր խօսքի անմրցելի ախոյեան։ Այսինքն իբրեւ մէկը, որ կէս դարու տեւողութեամբ լեզու տուաւ իր բեղուն գրչին եւ հանդիսացաւ մեր ժողովուրդի ազգային - քաղաքական լաւագոյն առաջնորդներէն մէկը։

Ունէր ան վաւերական հրապարակագրէ մը պահանջուած բոլոր յատկութիւնները, — հմտութիւն եւ փորձառութիւն, քաղաքական առողջ հասկացողութիւն եւ միս ու ոսկոր դարձած համոզումներ, փերերու կամ երեւոյթներու խորքը թափանցելու ընդունակութիւն, իրատեսութիւն եւ պաղարիւն դատողութիւն, խոյանք եւ ապրումներ, այլեւ ազնուական կիրք, եւ, այս յատկութիւնները տպաւորիչ եղանակով արտայայտելու ծառայող սահուն լեզու եւ ճկուն, պատկերաւոր ոճ։ Այս բոլորը դարձուցած էին զինքը անթերի՝ իր կոչման եւ առաքելութեան մէջ։ Եւրոպական կամ ամերիկեան մեծ օրաթերթերու մէջ փայլող հրապարակագիրներու տարողութեամբ ու արժէքով հրապարակագիր մը եղաւ ան մեր անձուկ իրականութեան մէջ։ Այդ չափանիշով ալ սիրուեցաւ բոլորէն։ Հակառակորդներն անգամ, իր շատ մը տեսակէտները չբաժնելով հանդերձ, ակնածանք ունեցան իրեն հանդէպ։

Ողբացեալ հրապարակագիրը, ճշմարտօրէն ըմբռնած իր առաքելութեան բերումովն իսկ, եղաւ բարոյական հասկացողութեանց կորովի ջատագովը մեր հանրային կեանքին մէջ։ Խորշեցաւ սուտէն, կեղծիքէն եւ գռեհկութիւններէն։ Ատեց երկդէմ ու անդէմ նկարագիրները։ Ու չներեց հանրային դէմքերու սայթաքումներուն ու դայթակղութիւններուն։

Ծառացաւ ան ամէն կարգի ուրացումներու, երկդիմութեանց, երկչոտութեանց, մեղկութեանց եւ մանաւանդ անիրաւութեանց դէմ։

Սիրեց Հայրենիքն ու հայրենի սրբութիւնները ամէն բանէ վեր եւ ամէն բանէ աւելի։

Խանդավառուեցաւ հայրենի այժմու իրականութեան դրական կողմերով ու հայ ժողովուրդի մշտայորդ, ստեղծագործ կենսունակութեամբ, բայց իր կիզիչ խօսքովը ձաղկեց այդ իրականութեան անունով գործուած բոլոր մեղքերը, անարդիւն բարբարոսութիւններէն մինչեւ արնաթաթախ ոճիրները։

Սրբակրօն քրմապետի մը երկիւղածութեամբ փառաբանիչը եղաւ Հայկական Դիւցազնապատումին ու մեր ազատագրական դղրդալից պոռթկումներուն։

Բացասական երողութեանց եւ համազգային դժբախտութեանց առջեւն իսկ, օր մը օրանց չկորսնցուց իր անսասան հաւատքը հայ ժողովուրդի լինելութեան մասին։

Հանդիսացաւ ան հայ քաղաքական մտածողութեան վաւերական արտայայտիչը եւ իր տեսակէտները պարզաբանեց եւ պաշտպանեց անտեղիտալի համոզումով։

Մեր պատմական անցեալը, իր վերիվայրումներով ու յաջողութիւններով եւ իր դասերով ու փորձառութիւններով օգտագործեց իբրեւ ուղեցոյց նոր աշխատանքներու եւ գործունէութեան նոր ծրագիրներու։

Գուրգուրաց հասակ նետող սերունդներուն վրայ եւ մտահոգուեցաւ մեր համայնքի պահպանումով, այլ մանաւանդ այդ սերունդներու հայաշունչ դաստիարակութեամբ, առանձնապէս Ֆրանսահայ եւ ամերիկահայ գաղութներու ապագային սպառնացող ձուլման վտանգի գծով։ Այդ մտահոգութեամբ ալ յաճախ կը կրկնէր պատկերաւոր ճշմարտութիւն մը, թէ «Ֆրանսայի մէջ, մինչեւ 15 տարեկան պատանին դպրոցը կ'առնէ կը տանի, իսկ 15էն վեր՝ փողոցը»։

Ու դարձեալ, այս միեւնոյն մտահոգութեամբ քաջալերեց այն բոլոր քայլերն ու ձեռնարկները, որոնք Սփիւռքի մէջ մասնաւորաբար, կը նպաստէին մեր գոյատեւման եւ ցեղային ինքնատպութեան պահպանման։

Եւ, ինչ որ հասուն հրապարակագրի մը հիմնական յատկութիւնն է, Շաւարշ Միսաքեան, իբրեւ այդպիսին, կէս դար շարունակուած իր աշխատանքի ընթացքին, երբեք ոտքը չկտրեց հողէն եւ անձնատուր չեղաւ վերացականութեան։ Մնաց միշտ իրապաշտ եւ առարկայական, միշտ աչալուրջ ու հեռատես։

Առնավայել շունչ կար իր խօսքին մէջ եւ ոգիով թաթաւուն էին իր մտածումները։ Ատով ալ միշտ խորշեցաւ ան արձակունակ տափակութիւններէ։

Իսկ, այս բոլորէն վեր եւ այս բոլորին հետ, աչքի լոյսին պէս գուրգուրաց մայրենիքին վրայ։ Սրբութիւն սրբոց էր Հայոց լեզուն իրեն համար եւ ամէն ուրացում, ամէն ադխտութիւն լեզուական մարզի մէջ, համազօր էր սրբապղծութեան։ Աններող էր մանաւանդ գրիչ շարժողներու հանդէպ։ Ու կը զայրանար, երբ լեզուական վրիպումներու մէջ մրցանիշ հաստատած գրողները, յամառօրէն կը մերժէին դաս առնել իր եւ ուրիշներու ցուցմունքներէն։

Իր լեզուն եւ ոճը կը մնային անգերազանցելի։ Վճիտ՝ բիւրեղի մաքրութեամբ։ Սքանչելի՝ զարդարուած հարսի մը գեղեցկութեամբ։ Կոկուած, յղկուած, փայլուն ու փարթամ։ Այլեւ, այնպէս գրաւիչ, հաճելի եւ մանաւանդ պատկերաւոր։ Գիւտերով լեցուն եւ սրախօսութիւններով ողողուն։

Արդ, գումարեցէք այս բոլոր յատկութիւնները իրարու վրայ եւ ձեր առջեւը կ'ունենաք հրապարակագիր Շաւարշ Միսաքեանը իր առնական հասակով, դիմագծութեամբ ու խառնուածքով։

Դեռ չըսի, թէ ան, իր հաւատքը, դաւանանքը, համոզումները, ազգային ու քաղաքական տեսակէտները, իր հանրային դիրքորոշումն ու կեցուածքը, առաջին օրէն մինչեւ իր շունչին վերջին հեւքը, իրենց առաջնորդ ունեցան դաշնակցական գաղափարախօսութիւնը։ Եւ, իր պատկանած կուսակցութեան գծով ալ, առնական նուիրումով ծառայեց հայ ժողովուրդին եւ անոր շահերուն։

Ու չըսի նաեւ, թէ Շաւարշ Միսաքեան, իբրեւ մարդ, անկեղծ էր, ջերմօրէն ընկերական, եղբայրօրէն սիրալիր եւ օժտուած բարձր նկարագրով։ Բնաւ չսիրեց սեթեւեթն ու պերճանքը։ Ծայրայեղօրէն համեստ՝ մնաց խոնարհներուն մէջ ամէնէն խոնարհը, հակառակ իր մեծ անունին, հակառակ իր ցանկութենէն անկախաբար իր անձէն տարածուող հմայքին ու պարտադրած յարգանքին եւ ակնածանքին։ Երբեւիցէ չեղաւ նիւթին մարդը։ Կրնամ ըսել, թէ արհամարհեց մինչեւ անգամ դրամը, հակառակ այն նիւթական ծանր պատասխանատուութեան, որ, Փարիզի նման բազմածախս միջավայրի մը մէջ եւ «Յառաջ»ի հրատարակութեան գծով, կը ծանրանար իր վրայ։

Այսպէ՛ս էր մեր սիրելի Շաւարշը։

Առաջին աշխարհամարտի զինադադարէն ետք իբրեւ գրչանուն սկսաւ գործածել «Տասներէն Մէկը» (բառերուն սկըզբնատառերը՝ իր անուն - մականունէն կուգային, բայց էապէս ալ կ'ակնարկէր այն «տասերուն», որոնք իրեն նման կ'աշխատէին հանրային ասպարէզի մէջ)։

Գրչանունով՝ «Տասներէն Մէկ»ն էր, բայց իրականին մէջ, Շաւարշ Միսաքեան, իբրեւ հրապարակագիր ու խմբագիր, մնաց ճշմարտօրէն քիչերէն մէկը։ Իբրեւ այդպիսին ալ հրաժեշտ տուաւ կեանքին ու փառքով - չքեղանքով անցաւ Հայոց Պատմութեան։

Լոյս իջնէ իր գերեզմանին վրայ եւ մահէն անդին ալ լուսաւորէ իր անթառամ յիշատակը ···

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՋԻՄԱՌԱ, ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԸ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Ջիմառա եղած է հին հայաշատ քաղաք մը, որ դարերու ընթացքին աւերուելով վերածուած է գիւղի մը։ Հին եկեղեցին կը կոչուէր Ս. Քրիստափոր։ Ինճիճեան կը պատմէ թէ շատ տարիներ առաջ գիւղը ենթարկուած աւազակներու յարձակման՝ այրած է ամբողջապէս եւ յետոյ իբր 1780ին դարձեալ շինուած (Հ. Ղուկ. Ինճիճեան, Ասիա, 1806, էջ 299)։

Յակոբ Նալեան Կ. Պոլսոյ պատրիարքը (1741 - 49), որ ծնած է Ջիմառայի մէջ՝ 1758ին կը յիշէ գիւղս Ջիմառ ձեւով (Գանձարան Ծանուցմանց, Կ. Պ. 1758, էջ 290)։ Նալեան պատրիարք եղած է գիւղի Նալեան վարժարանի հիմնադիրը։ Հոն գոյութիւն ունեցած են Ս. Պօղոս Պետրոս եւ Ս. Նիկողայոս անունով վանքեր, որոնց աւերակները ուխտատեղի էին տակաւին 1900ին եւ կը յիշուէր մասնաւորապէս վերի վանքը (Էփրիկեան, Բնաշխարհիկ բառարան Ա., էջ 782)։

Ջիմառա Տիվրիկի հայաշատ գիւղերէն մին էր 1900ին, ունէր 110 տուն հայ բնակչութիւն, որ՝ մեծ մասով հողագործ, նաեւ կօշկակար, համետագործ, պայտար, հիւսն եւ երկաթագործ։ Գիւղին կեդրոնն էր Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին, շինուած 1873ին։ Գիւղի մշակութային յառաջդիմութեան մէջ կարեւոր դեր խաղացած է Վարդան քհնյ.՝ վարժարանի ուսուցչութեան կոչելով Բինկեանէն Պարսամեան վարժապետը, որ նոր դրութիւն մուծած է մանկավարժութեան մէջ (Սուրհանդակ, Կ. Պ. 1901 թ. 831)։

Վարժարանը ունէր չորս դասարանով դասընթացք մը (Վիճակացոյց, Կ. Պ. 1901, էջ 33)։

Շատ կը գովուի գիւղին մաքուր եւ առողջարար օդը՝ իր բարձր դիրքին եւ անտառաշատ հանգամանքին պատճառաւ, ուր մարդիկ գեղադէմ եւ առոյգ կը ծնանէին (Սուրհանդակ, անդ, եւ Էփրիկեան, անդ)։

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Ի ԼՈՒՐ ՄԱՀՈՒԱՆ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Փարիզէն դէպի արեւմտահայութեան բոլոր կեդրոնները ուղղուած հեռագիր մը կը գուժէ մահը՝ վաստակաւոր, անխոնջ հրապարակագիրին, Շաւարշ Միսաքեանի։

Ամբողջ շրջանի մը հայ կեանքին հետ զօդուած պիտի մնայ անունը այս գրչի մարդուն, որ եղաւ խստասիրտ այլ անաչառ, դասալիքներուն հանդէպ աններող, այլ ազգին սիրով տոչորուն։

Աւելի քան երեսուն տարի, գրեթէ ամէն օր, լսելի ըրաւ իր խօսքը, բեմէն «Յառաջ»ի, զոր ինք հիմնեց Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ, եւ որ եղաւ տարագիր հայութեան սրտի սնունդը։

1922ի աղէտէն յետոյ՝ Արեւմտեան Եւրոպա ապաստանած Հայերը, երիտասարդներն ու չափահասները, ուսանողները ու բանուորները, կը փնտռէին այդ թերթը, ոմանք կ'ըլլային անոր աշխատակիցները, հեռաւոր գաւառներէն եւ արտասահմանէն իսկ յղելով յօդուածներ։

Շաւարշ Միսաքեան քաջալերեց նորահաս ուժերը. արդարեւ, իր շուրջ բոլորեց տաղանդաւոր գրողներ, — Շահան Շահնուր, Նշան Պէշիկթաշլեան, Վազգէն Շուշանեան, Շաւարշ Նարդունի, Նիկողոս Սարաֆեան եւ ուրիշներ։

Աւելի համեստ էին «Յառաջ»ի սանելը, որոնք իրենց աչքերը բացին եւ հասակ առին այս թերթին շուքին տակ։

Կարելի է վիճիլ իր այս կամ այն տեսակէտին շուրջ։ Ունէր տեսակէտ, սակայն, ան կը պաշտպանէր բարի դիտաւորութեամբ. այս է անվիճելին։

Շաւարշ Միսաքեան եղաւ անշեղ կուսակցական մը անսայթաք գրիչ մը. եւ ինկաւ պատնէշին վրան, գրիչ ի ձեռին։

Յարգանք իր յիշատակին։

ԿՈՐԻՒՆ

(«Մասիս», Պէյրութ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ

ԽՄԲ.— Փունջ մը այն անհամար ցաւակցական նամակներէն զոր ստացած ենք Շաւարշ Միսաքեանի մահուան առթիւ։

ՎԵՆԵՏԻԿ.— Ո՞վ կրնայ արդարօրէն գնահատել հայ գրի այդ անխոնջ մշակին ջանքն ու արդիւնքը։ Հայ գրին ըմբ՝ իր ոսկի աշխարհաբարով, որով իր ամէն մէկ խմբագրականը գոհար մըն էր լեզուի եւ ոճի՝ վճիտ եւ անսխալ յօրինուածքով, պերճ, սահուն եւ անթերի շարադրութեամբ։

Շուրջ կէս դար է որ հրապարակագրութեան նուիրուած էր. հետեւած եմ իր քայլերուն կամ գրականութեան։ Ամբողջ գրականութիւն մը հայ գիրը, հայ մշակոյթը, հայ դատը հոլովելով, հայ արժէքները ցուցադրելով։ Արդար է որ ամէն հայ խոնարհի անոր յիշատակին, երախտագիտութեան համար արծարծէ կրակը ազգասիրութեան զոր ողբացեալը ամէն օր հրահրելու հետ էր։

Հ. ԵՂԻՍԱ Վ. ՓԷՋԻԿԵԱՆ

***

Ս. ՂԱԶԱՐ.— Երնէկ նըրան որ իր գործով, կ'ապրի անվերջ, անդադար։ Գործը զոր կատարեց նա, իբր տաղանդաւոր եւ անզուգական հրապարակագիր, աւելի քան կէս դարու ընթացքին, եւ մասնաւորապէս իր «Յառաջ»ին երեսնամեայ շրջանին, կը մնայ անմեռ։ Իղձն ունինք, օր մը, հատորի մը մէջ ամփոփուած տեսնելու իր բոլոր խմբագրականները։ Ի՜նչ գեղեցիկ դասեր ապագային համար։

Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

***

ՎԵՆԵՏԻԿ.— Ինչ որ պատահեցաւ, բոլորիս համար է, ալ պիտի չլսենք «Յառաջ»ի էջերէն իր ձայնը, պիտի չկարդանք իր թանկագին յօդուածները սերունդի պահպանութեան համար, բայց վստահ եմ թէ հասակ առած սերունդը թանկագին բան մը պահեց իր սրտին մէջ այն անջնջելի էջերէն որ 33 երկար տարիներ, առանց հոգալու իր ընտանիքին երջանկութիւնը, քարոզեց, գրեց, պաղատեցաւ պանդխտութեան ճամբաներուն վրայ թափառող հայութեան աչքերը միշտ դէպի սրբազան Արարատը դարձնել եւ տոկալով սպասել գեղեցիկ ապագային։

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

***

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Մեր վիշտը անսահման է այս ահաւոր կորուստին առջեւ։ Կորուստ մը անդարմանելի՝ իր հին ընկերներու եւ հայ երիտասարդութեան համար, որոնց թափն ու կորովի առաջնորդը եւ քաջալերողը եղաւ, արթուն պահակը եւ մանաւանդ մոլի պաշտպանը մեր մաքրամաքուր աւանդութիւններուն եւ բարոյական ըմբռնումներուն։ ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

***

ԼՈՆՏՈՆ.— Մայրենի երկրի մթնոլորտէն ներշնչեալ եւ ժողովրդի անձնական ծանօթութեամբ զրահաւորեալ հայ մարդըն պայքարեց ի պատնէշն մինչեւ վերջին օրն։ Մխիթարութիւն եւ կորով շարունակելու Շաւարշի գործն՝ որպէս տեւական արձան իր խնկելի յիշատակին։

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

***

ՓԱՐԻԶ.— Անտանելի ցաւատանջ լուրը արդէն քանի մը օր է, գիտեմ։ Զար բախտը քեզ ալ կը հարուածէ։ Կը կորսնցնէք նախախնամական հայր մը, եւ սրտի ու մտքի սիրելի ընկեր մը, սքանչելի Հայ մը, որուն ազգասիրութիւնը այնքան մեծ եղաւ որքան իր մարդասիրութիւնը։ Քաջ էք անշուշտ եւ պիտի տանիք այս կեանքը այն ճամբայէն, որուն վրայ դրաւ ձեզ ինքը։ ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

***

ՊՈՍԹԸՆ.— «Լուսաւոր ջահ մըն ալ մարեցաւ»···։ Նժդեհութեանս այս օրերին կարծես վիճակուած է ինձ դառն կսկիծով ողբալու մեր տառապալից կեանքի կերոններն եղող, մեր ազգային ազատագրական շարժման, հսկաներու դառնաղէտ կորուստը։ Հզօր գաղափարապաշտը, հայ մտքի եւ մշակոյթի քաջարի ջահակիրը, մեր մեծասքանչ լեզուի մշտարթուն պահակը, հաւատաւոր Դաշնակցականը, չկայ գրչով եւ խօսքով հիասքանչ մաքառողը, հայ ցեղին ազնուագոյն զաւակը եւ մեր ազատագրական գործին ազնուագոյն մարտիկը։

ՅՈՎՀ. ՏԷՎԷՃԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՌԱՍՊԵԼ ՄԸՆ ԱԼ ԻՆՔ

Քառասուն օր առաջ «Յառաջ»ի հայրենի առասպելներու ընթերցումին մէջ խորասոյզ, հեռախօսի զանգը, գիշերուան ուշ ատեն, ընդոստ կ'արթնցնէ զիս.

— Հայրիկը կ'երթայ...

Ի՞նչպէս հաւատալ: Նոյն օրը երեկոյեան միասին էինք, տրամադրութեամբ բարձր, բացի տպագրական տաղտուկներու սովորական մտահոգութիւններէն: Եւ այժմ Փարիզի մօտակայ արուարձաններէն մէկուն մէջ, Շաւարշը կը պայքարէր մահուան դէմ, իր վերջին պայքա՞րն էր արդեօք:

Անմիջապէս «Յառաջ»ի աշխատակից բժիշկի մը հետ կը հասնինք իրենց տունը: Ճիշդ դրան առջեւ, հիւանդանոցի կառքին մէջ կը գալարուէր Շաւարշը:

Ու յիշողութեանս մէջ, կը տեսնեմ զինքը տարիներ առաջ, Թրակիոյ համեստ գիւղաքաղաքներէն մէկուն, դպրոցական սեղաններուն վրայ նստած, երբ դասախօսութիւն կուտար, օրուան հրատապ հարցերու մասին:

— Տղա՛ք, կորսուելու վտանգը աւելի դժալի է արեւմուտքի երկիրներուն մէջ, երբեք մի մտածէք գալ այդ կողմերը: Ափ մը հայութիւն ունիք հոս, դպրոցով, եկեղեցիով, լսարանով, մէկ խօսքով հայկական կեանք ու շունչ կը բուրէ, ձեր աչքերը աւելի յառեցէք դէպի հայրենիք...

Մեզի դպրոցական պատանիներուս համար անհասկնալի եւ անըմբռնելի էր. թէ ի՞նչպէս կարելի էր կորսուիլ, լուսաւորութեան կեդրոններուն մէջ, քաղաքակրթութիւն եւ մշակոյթ սիրող ոստաններուն մէջ, որոնց կարօտը ունէինք: Հայրենիքը թէեւ քաղցրական անուն մըն էր, բայց մեզի համար աւելի զգալական էր քան իրականութեան մօտիկ:

Տարիներ յետոյ մենք ալ մեր կարգին, զգացինք այդ կորսուելու վտանգը աւելի քան երբեք, ըմբռնեցինք այդ խօսքերուն իմաստը, երբ չափահաս դարձանք: Մէկ բախտաւորութիւն միայն որ ապրեցանք իր շունչին տակ, ու պայքարեցանք միասին այդ նոյն վտանգին դէմ:

Չկորսուիլ եւ ամուր կառչած մնալ հայութեան, կեանքի եւ պայքարի տուած իր իմաստը: Եւ Շաւարշ մինչեւ վերջին վայրկեանը տարաւ այդ պայքարը եւ ահա օր մըն ալ կ'իյնար...

Հիւանդանոցի սպասման սրահին մէջ, քանի մը մտերիմներ, անձրկած կը սպասէինք, թէ արդեօք կարելի պիտի ըլլա՞ր փրկել զինք, ան որ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին, մէկ նշանաբան ունեցած էր, փրկել, փրկել, փրկել՝ որքան կարելի է:

Այժմ իր մահէն քառասուն օր անց, մարդ ակամայ կը մտածէ թէ իսկապէս չկայ Շաւարշը: Կարելի չէ հաւատալ, իր շունչը կայ եւ կը մնայ: Հայրենի առասպել մըն ալ ինք դարձաւ եւ եկող ու գացող սերունդներ պիտի փոխանցեն իրարու, այն պատգամը որ «Մեր խօսքը»ն էր.—

Ամուր կառչած մնալ հայութեան աւելի քան երբե՛ք:

ՆԵՐՍԷՍ

ԽՂՃՄՏԱՆՔԻ ՁԱՅՆ

Հայոց խմբագրապետին մահը կուգայ անգամ մը եւս հաստատելու հայկական տխուր ճշմարտութիւնը. — «Հայը գիտէ միայն թաղել»:

Արդարեւ, քառասուն օրերէ ի վեր, վշտահար հանդիսատեսներն ենք երախտագիտական միահամուռ ցոյցի մը, որ համազգային սուգի մրմունջի մըն է վերածուած, արտայայտութիւնը նոյն խորունկ վշտին ու նոյն անկեղծ սիրոյն:

Ու ցաւակցական հեռագիրները, յօդուածներն ու նամակները կը դիզուին սեղանին վրայ, որուն առջեւ մինակ աշխատեցաւ Հայոց խմբագրապետը տասնեակ տարիներ, մինակ ու խռովայոյզ՝ ամէն օր թուղթին յանձնեց իր յոյզերն ու մտածումները՝ ի պաշտպանութիւն այն գանձերուն, որոնք կը կազմեն ապրելու ու տեւելու միակ իրաւունքները զինք սգացող այդ բազմութեան,— Հայ մշակոյթը եւ հայկական դատին արդար լուծումը:

Ու այսօր, այս քառասունքին, ի՞նչպէս չաղաղակել, անհուն տխրութեամբ համակուած, ու զգուած, խորունկ զայրոյթով մը նաեւ:

— «Ո՞ւր էիք, ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայ բազմութիւններ, ո՞ւր էիք եւ ի՞նչ ըրիք երբ Շաւարշ Միսաքեանը կենդանի էր, մինակ էր, ու ձեզ օգնութեան կը կանչէր, ամէն օր կ'աղաչէր, կը յուզուէր, կը թելադրէր, որ չհեռանաք, որ ի մի հաւաքուիք, իրարու մօտեցնէք ձեր սրտերը, ձեր բազուկները, ձեր կամքն ու հաւատքը, ձեր հայկական ճարպիկութիւնն ու խելքը, դեղ ու դարման գտնելու համար մեր վտանգուած հայութեան:

Կը զգա՞ք գոնէ հիմա թէ ինչ կորսնցուցիք: Կը գիտակցի՞ք արդեօք թէ այլեւս այդ նուիրումով, այդ մաքրութեամբ, այդ հոգիով Հայեր պիտի չգան, թէ՝ հարկ է տասը, քսան հոգինոց խումբեր կազմել փոխարինելու համար անոնցմէ իւրաքանչիւրը, թէ պէտք է սեղմել շարքերը, միացնել սիրտերը, համախմբել ուժերը:

Ու ձեր այսօրուան ողբերուն, ձեր այսօրուան խորունկ ցաւին մէջ կա՞յ զղջում մը արդեօք, ձեր հայու խղճմտանքները կը տանջէ՞ն գոնէ ձեզ այսօր, Շաւարշ Միսաքեանի մահուան դիմաց, պարտականութեանց համար, զորս զլացաք, սիրոյն, նուիրումին համար, զորս սակարկեցիք ձեր ժողովուրդին մահու ու կենաց այս՛, ճգնաժամային օրերուն:

Եթէ այո, հանգիստ չեն ձեր խղճմտանքները, ձեր խիղճը ձեզ կը խայթէ, ուրեմն այս մեծ Հայը իր մահուամբն անգամ ծառայած եղաւ իր ժողովուրդին, իր ամբողջ կեանքը ի սպաս դնելէ յետոյ անոր:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ

ԽՄԲ.— Տեղի անձկութեան պատճառով, յապաւեցինք... հեռագրական ձեւ տուինք նամակներուն:

ՆԻՒ ԵՈՐՔ.— Զինքը մէկ անգամ տեսած եմ, բայց մեծ սիրով կապուած էի իրեն: Իր արու եւ անկաշառ խօսքը, միշտ գրաւած եւ յուզած է մեզ: Ու հիմա չկայ ան: Թերեւս ճիշդ չէ այս բացատրութիւնը: Հեռու տեղ գացող նաւերն ալ, երբ հորիզոնէն կանցնին, աննշմար կը դառնան: Բայց ատիկա չի նշանակեր թէ անոնք չկան: Որքան ատեն որ կը շնչենք, իր քաղցր յիշատակը, հորիզոնէն անցած նաւի մը պէս պիտի մնայ մեզի հետ եւ իր օրինակը՝ պիտի առաջնորդէ մեզ:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

***

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Գուժը ստանալէս ի վեր կ'ուզեմ գրել, բայց ձեռքս առաջ չերթար:

Այն կարճ ժամանակամիջոցի ընթացքին որ ճանչցայ Շաւարշ Միսաքեանը, իր մէջ գտայ երկու մեծ արժէքներ, որոնք հաւասարապէս քով քովի կուգան,— ազնիւ ու շիտակ մարդը եւ հայ հոգեկան արժէքներու նուիրուած մեծ հայրենասէրը:

Հսկայ վաստակ մը կը թողու իր ետին, վաստակ մը, ազգային ու բարոյական առումով անգնահատելի՝ մեր մամուլին, լեզուին, գրականութեան եւ գրին համար:

Մ. ԻՇԽԱՆ

***

ՆԻՈՒԹԱՈՒՆ.— Իր գեղուն կեանքը, իր անձնուրաց ծառայութիւնը ազգին եւ իր գաղափարականին ամենազօրաւոր վկաներ են: Ապրեցաւ լեցուն կեանք մը եւ այդ իսկ է մեծագոյն մխիթարութիւնը ձեզ եւ մեզ համար:

ՄԱՆԱՍԷ ՍԵՒԱԿ

***

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ.— Շաւարշի յիշատակը պիտի մնայ անմոռաց, քանի կ'ապրի հայ ազգը եւ քանի կանգուն է մեր կազմակերպութիւնը:

Դ. ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆ

***

ԼԱԹԱՔԻԱ.— Ահա բոլոր ուժերս հաւաքելով, սրտի ամենախոր կսկիծով գրիչըս ձեռք առի: Մատներս կը դողան: Արիւնս կը ցնցէ զիս: Յունուար 30էն ի վեր, երբ լսեցի մահուան չարաղէտ սահմռկեցուցիչ գոյժը, Հերարտեանի բերնով, ջիղերս թուլցած են: Մեր աննման, մեր հեզահամբոյր ու հայաբոյր, մեր յաւէտ սիրելի Շաւարշը միշտ աչքիս առջեւն է: Անով լեցուած է տունս: Չէի գիտեր թէ այսքան ջերմօրէն, այսքա՛ն գուրգուրանօք կը սիրէի զայն: Ափսոս: Ահա կսկիծով կը դիտեմ իր վերջին հայատիպ ու ինքնատիպ լուսանկարը, «Յառաջ»ի մէջ:

ՏՈՔԹ. Ս. ՄԱԹՈՍԵԱՆ (Գեղարդ)

***

ՆԻՒ ԵՈՐՔ.— Ձեզ սգացող հազարներու հետ, մեր ջերմ մաղթանքն է որ միշտ ձեր կողքին՝ ձեզի ընկեր ու առաջնորդ զգաք աննման Շաւարշը, որ ինչպէս ձեր, բոլոր իրաւ Հայերունն էր, իբր սրտի ու մտքի նուիրեալ:

Յ. ԽԱՇՄԱՆԵԱՆ

***

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Սփոփել իր հարազատներուն վի՞շտը: Նախ՝ անիմաստ է նման բանի մը փորձն իսկ: Կորուստներ կան, որոնք անդարմանելի են՝ բառին բովանդակ առումով, եւ շատ բնական է որ անոնց առթած ցաւը դուրս իյնայ տրամաբանական կամ հոգեբանական որեւէ սփոփանքի կարելիութեան շրջանակէն: Ուստի յետոյ, կը խօսինք միայն ձեր վշտին մասին: Ո՞վ պիտի կարենայ հապա ամոքել կսկիծը իր գաղափարական հարազատներուն, ու մանաւանդ իր գաղափարական աշակերտներուն: Ո՞վ երբեւիցէ պիտի կարնայ սփոփել Հայ ժողովուրդի ցաւը, եւ մանաւանդ՝ Փրանսահայութեան ցաւը:

ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

***

ԱԹԷՆՔ.— Պոլսոյ «Սուրհանդակ»էն մինչեւ «Յառաջ», կէս դարէ աւելի, իր մտքի լոյսը տուաւ բոլորին, ամէն օր եւ ամէն ժամ, եւ եղաւ հայ լրագրութեան ամենաբեղուն յառաջապահներէն մէկը:

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

***

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Այս անդարմանելի կորուստը մեր բոլորին, համայն Ազգին համար ալ է: Ձեզի հետ համահաւասար կը սգան ամէն անոնք, որ ճանչցան զինքը, որպէս մարդ՝ առաքինի, որպէս քաղաքական գործիչ՝ հեռատես եւ շրջահայեաց եւ որպէս հրապարակագիր՝ անկաշառ եւ ուղղամիտ, աննկուն ու արի, միշտ պատնէշին վրայ, միշտ արթուն եւ նախատեսող:

Լ. ՏԷՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

***

ՃԵՆՈՎԱ.— Բառերը՝ տժգոյն են եւ անբաւարար արտայայտելու մեր խորունկ վիշտը եւ մխիթարուելու համար այս անփոխարինելի կորուստին առթիւ: Կրնանք մխիթարուիլ միայն խորհելով որ ան լիուլի կատարեց իր պարտականութիւնը իր ազգին, մեր մեծասքանչին եւ իր կուսակցութեան հանդէպ այնքան անշահախնդրօրէն: Ունեցաւ սրբակեաց տիպար կեանք մը, որ պէտք է օրինակ եւ ներշնչարան հանդիսանայ գալիք եւ ներկայ սերունդներուն:

Հ. Յ. ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

***

ԼՈՆՏՈՆ.— Սուտանէն հազիւ քանի մը օր է եկած էի, երբ սկսայ «Յառաջ»ները աչքէ անցնել ու արդէն խեղճ Շաւարշին պատկերը սեւ գիծերու մէջ սարսափի մատնեց զիս: Իմ սրտիս ամէնէն շատ խօսողը ձեր այն ծրագիրն է, որ իր բոլոր գործերը պիտի հաւաքէք եւ մէկ հատորով պիտի հրատարակէք: Այդ նոր Գիրքէն մէկ հատ կ'ուզեմ ունենալ եւ առ այդ իմ կողմէ տասը հազար Ֆրանք կը նուիրեմ:

Ա. Ն. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

***

ՓԱՐԻԶ.— Մխիթարական խօսքերը ոչ մի արժէք չեն կրնար ունենալ: Թոյլ տուէք միայն արտայայտել խոր յուզմունքով իմ ցաւակցութիւններս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ

***

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Կսկծալի կորուստ մը: որ իր էութեամբն ու խորութեամբը գերազանցապէս ազգային է: Շաւարշ, իբրեւ ճշմարիտ հայ մարդ, տուաւ իր տարաբախտ ազգին ինչ որ ունէր իր սիրտէն, իր միտքէն եւ իր հոգիէն: Մասնիկ առ մասնիկ քամելով իր՝ Հայու զտարիւն երակները, ազգասիրաբար:

Շաւարշ ուրացաւ իր անձը:

Ա. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

***

Յիշենք նաեւ, որ այս տխուր առթիւ Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութիւնն ու մամուլը, մասնաւորաբար՝ Տօֆինէ Լիպէրէն, Վոլոնթէ Սոսիալիստ տը լա Տրոմ (Տիկին Օտէթ Միքայէլեան), Փարիզի Ավընիր, Պրիւսէլի Փրոկրէ Սոսիալիստը եւ ֆրանսական ամբողջ մամուլը (Մոնտ, Ֆիկառօ, եւն) ցաւակցական ջերմ տողեր նուիրեցին՝ յիշելով հանգուցեալին կեանքին ու գործունէութեան մանրամասնութիւնները:

ԻՐ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ով որ փախչի նրա մայրը լաց չի լինի. — Այսպէս է ասում ժողովրդական առածը:

Մտածել քո սեփական անձի փրկութեան եւ ապահովութեան, ոչինչ չանել օգնելու հալածուածներին, ցոյց տալ ամօթալի մեղկութիւն ու տկարութիւն, չքմեղանալ անզօրութեամբ, երբ մի ամբողջ ազգի գոյութիւնն է վտանգուած, շատերը կարող են փախուստ տալ, որպէսզի իրենց մայրերը միւսների մայրերի պէս լաց չլինեն, բայց ոչ Շաւարշ Միսաքեանը:

Բոլոր մայրերը իր «մայրը» եղան: Բոլոր մայրերի, ինքը, հարազատ «զաւակը» եղաւ: Զգայուն մի սիրտ, թրթռուն մի հոգի, մաքրամաքուր մի երազող, աննման եւ անդարձ կորած մի փաղանգի վերջին շառաւիղը՝ Շաւարշ Միսաքեան իր գրչով, խօսքով ու գործով, մարդկային անհուն սիրով՝ փակեց իր մահով տառապանքի ու զոհողութեան մատեանը, որ էր Հայոց արիւնոտ մատեանը, որ պիտի բացուի գուցէ մի օր դարեր յետոյ միայն: Ժամանակը դեռ վաղ, կիրքերը դեռ վառ, որպէսզի անդրադառնան անաչառօրէն քսաներորդ դարու դէպքերին արդար վճիռ արձակելու համար, ոչ թէ ծաղկեպսակներով թաղելու, այլ՝ լուսապսակներով յարութիւն տալու այն անհատներին, որոնք կենդանացրին հայութեան ամէնէն ազնիւ տիպարները, որոնցմով կ'ապրի մի ժողովուրդ ու կը հըպարտանայ:

Ինչ էլ լինի, ինքնաճանաչ մի ժողովուրդ, ինքնասէր մի ազգ չի կարող յարգանք ու համակրանք ունենալ, երբ երկիրը պատել էր սուգ ու շիւան, Պոլսոյ «գրական սրահներում» զուարճալի սրամտութիւններ եւ սիրային բանաստեղծութիւններ անող անձերի հանդէպ:

Այդ ժամանակները ուրիշ մարդիկ էին պէտք, իրենց անհուն սիրով, քաջութեամբ եւ զոհաբերող հոգիով:

Շաւարշ Միսաքեան, թրծուած անձնազոհերի քուրայում իր բանաստեղծական ներշնչումներն ու սփոփանքը գտաւ ժողովրդի տառապանքի ամոքումին, նրան օգտակար լինելու միակ իրական ցանկութեան մէջ:

Եթէ կեղծ չեն այն բոլոր ազգասիրական արտայայտութիւնները, որոնք հրապարակւում են ամէն քայլափոխում թէ գրչով, թէ խօսքով, եթէ կեղծ չեն բոլոր ոգեկոչումները, Հայրենի լեռան ու բլրան Հայրենի գետի ու լճի, Հայրենի արշալոյսին ու ցայգալոյսի՛ն որոնցմով ներշնչւում են յաճախ առանց տեսած լինելու եւ ապրած, եթէ անկեղծ են, իսկապէս, այդ բոլոր հպարտութիւններով, որ զգում, տեսնում ու ոգեւորւում են մի աւերակ Անիով, մի կիսաւեր Վարագայ վանքով, մի մամռապատ մատուռով, մի խօսքով այն բոլոր հրաշակերտ կոթողներով, որոնք համարւում են Հայրենական մշակոյթի արգասիք, մտածող, տքնող մի ժողովրդի քրտինքի արդիւնք, արդ, եթէ անկեղծ են իսկապէս մարդիկ, չեն կարող չյարգել այս ազգի այն զաւակներին, որոնք յոյս ներշնչեցին յուսահատ այս ժողովրդին, երգ դրին նրա պապանձած լեզուին, անուն տուին գիւղին ու լեռան մկրտելով իրենց իսկ արիւնով:

Շաւարշ Միսաքեանն էլ բերաւ իր արդար բաժինը թէ իր գրչով, թէ իր յեղափոխական գործունէութեամբ այդ բոլորին, որոնք այսօր ներշնչման աղբիւր են ծառայում ժողովրդին: Յարգանք իր յիշատակին:

ՏՈՔԹ. Յ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

բէր: Ու կը սպասէր: Բայց յանկարծ հիւանդացեր էր: — Ա՛խ, տոքթէ՛օր, կ՚ամըչնա՛մ, կ՚ամչնա՛մ, կը վախնամ որ կը մեռնիմ կնոջ յատուկ մահով մը, կը վախնամ որ անկողինիս մէջ կը մեռնիմ:

Կ՚ուզէր որ աղէկնար: Որպէսզի շարունակէր չար-չարը: Ի՞նչ երջանկութիւն իրեն՝ եթէ մեռնէր չար - չարի մէջ, մանաւանդ լրացնելէ ետք իր «ընծաներուն» հաշիւին գումարը:

Կ՚ուզէր Դաշնակցականի մահ:

●

Հիմա տարբեր են փէտայիները: Մեր օրերուն՝ կը կոչուին մտքի փէտայիներ, մշակոյթի զինուորներ:

Այս զինուորները եւս կը խորշին անկողինի մահէն: Մինչեւ իրենց վերջին շունչը, փոյթ չէ թէ հիւասպառ, գրիչ կը շարժեն, միտք կը յոգնեցնեն, սիրտ կը մաշեցնեն, դժգոհ՝ կեանքէն, կը կռուին մահուան հետ կատաղօրէն:

Կը նախընտրեն մեռնիլ ոչ թէ կռնակի վրայ, այլ ոտքի վրայ: Ոչ թէ սակարկութեամբ, բան մը զեղչելով իրենց սկըզբունքներէն, իտէալէն, գաղափարներէն, այլ զարնելով ու զարնուելով՝ յանուն գողցուած հայրենիքի մը:

Այսպէս չար-չար-չար ինկան Նաւասարդեան, Դրօ, Ռուբէն, Աղբալեան, Շաւարշ Միսաքեան: Ինկան ոտքի՛ վրայ:

Զար, չար, չար,— սակարկութիւն չկայ: Կեանքը այսպէս կը վերջացնեն Դաշնակցականները:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այն Աստուածն է, որ կը կամի ստեղծել աշխարհք մը, որ ըլլայ Հայու աշխարհք: Մեր հայրերը կը պատմեն թէ կամուրջ կը նետէին կամրջաքանդ գետերու վրայ, կամուրջին ոտներուն մէջ հիւսելով իրենց անդրանիկ զաւակը,— այդպէ՛ս կը պահանջէին գետերը, կը հաւատային անոնք: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Աստուածը եւս մեզմէ զոհ կը պահանջէ իր ստեղծելիք աշխարհքին համար:

Ընկերնե՛ր, ամօթ է յուսահատիլ,— գիտցէք թէ երջանիկ էին մեր փէտայիները՝ երբ ինկան Դաշնակցական մահով, գիտցէք թէ երջանիկ են մշակոյթի մեր փէտայիները՝ որ կ՚իյնան սա Դաշնակցական մահով: Պայքարելով մինչեւ իրենց վերջին շունչը, միշտ ոտքի վրայ, յանուն անմահ իտէալին, յանուն Հայաստանին, բարձրարժէք մշակոյթի տէր ստեղծագործ հայ ժողովուրդին:

Հաւատացէք որ կը տխրին անոնք՝ երբ ողբունկոծի մէջ խեղդէք անոնց քաջութեան եւ անձնազոհութեան յիշատակը:

Մեռա՛ւ Շաւարշ Միսաքեան, կեցցէ՛ Յառաջը:

Կեցցե՛ն երեք գիրերը, որոնք ծանօթ են ձեզի, մեր բարեկամներուն եւ մեր թշնամիներուն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԱԶԱՆ ՓՈԽԱՆՑԵՑ ՄԱԿԻ ՈՒԺԵՐՈՒՆ

Հինգշաբթի օր վերջ գտան Կազայի փոխանցման գործողութիւնները: ՄԱԿի բանակները փոխարինեցին իսրայէլեան ուժերը, որոնք քաշուեցան իրենց սահմաններէն ներս: Ցանձնումի պաշտօնական գործողութիւնները աւարտեցան առանց միջադէպի. բայց Կազայի բնակչութեան այն մասը (նոյնիսկ մահմետականներ) որ գործակցած էր Իսրայէլցիներու հետ, կը վախնայ պաղեստինցի տարագիրներու զայրոյթէն ու վրէժխնդրութենէն: Այնպէս որ ժողովուրդին մէկ կարեւոր մասը Իսրայէլի սահմաններէն ներս ապաստանելու հրաման խնդրեց:

ՄԱԿի ուժերու հրամանատարը, զօր. Պըրնս, յայտարարեց թէ Կազայի քաղաքային - վարչական կազմակերպութեան վրայ ինք պիտի հսկէ:

Իսկ Շարմ էլ Շէյխի եւ Աքապայի ամբողջ շրջանին պարպումը պիտի կատարուէր երէկ:

× Գահիրէի ձայնասփիւռը միշտ կը շարունակէ կրկնել, որ Կազան ու Աքապան եգիպտական հողամասեր են եւ որ այդ մասին ո՛րեւէ սակարկութիւն անընդունելի է:

× Միւս կողմէ, Իսրայէլի ազգայնական կուսակցութիւնը, Հերութ, յայտարարեց թէ բնաւ պիտի չհամակերպի Կազան ու Աքապան կորսնցնելու գաղափարին, եւ պիտի շարունակէ պայքարիլ այդ հողամասերը Իսրայէլի կցելու համար:

× Նախագահ Այզընհաուըր յայտարարեց, որ Մ. Նահանգներն ու այլ պետութիւններ Աքապան կը նկատեն նաւային երթեւեկի միջազգային անցք մը, որմէ

պէտք է օգտուին բոլոր երկիրները անխտիր:

× Սուէզի ջրանցքին եգիպտական վարչութիւնը յայտնեց, որ ուրբաթ օրուընէ սկսեալ ջրանցքը բաց պիտի ըլլայ 500 թօնէն պակաս տարողութիւն ունեցող նաւերուն համար:

× Իսրայէլ պահանջեց որ իր նաւերուն ալ արտօնութիւն տրուի Սուէզէն անցնելու:

***

ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետը յայտարարեց որ Անգլիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները պիտի չվերսկսին մինչեւ որ Եգիպտոս իր կրած վնասներուն համար հատուցում չստանայ:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ընտրութեանց մէջ նախկին վարչապետ տը Վալերայի կուսակցութիւնը ջախջախիչ յաղթանակ տարաւ: Այնպէս որ, երեք տարի ընդդիմադրութեան պետ ըլլալէ վերջ, կասկածէ վեր է որ տը Վալերա Իրլանտայի վարչապետ պիտի դառնայ:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի եւրոպական բանակներու ընդհ. հրամանատարը, զօր. Նորսթէտ հինգշաբթի օրԱնգարա հասաւ, ուր տեսակցութիւններ ունեցաւ վարչապետ Մենտերէսի եւ Թրք. սպայակոյտի պետերուն հետ:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը, Մաք Միլըն այսօր կը սպասուի Փարիզ, ուր կարեւոր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Կի Մոլէի հետ՝ երկու երկիրներու մերձարեւելեան ու եւրոպական քաղաքականութեան շուրջ:

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 9, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՌԻՇԸԼԻԷՕ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԸ (17 Րիւ տը լա Սորպոն)

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ *եւ* ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱՐԹԻՆԵԱՆ - ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (*դաշնակ*):

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգային Կեդր. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ, այս կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի յաւէտ ողբացեալ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

անմոռանալի յիշատակին Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ս. ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻՆ:

Պօմռն,
Սէն Ժերոմ
Սէն - Լու
Սէնթ Մարկրիթ
Պուլվար Օտտօ
Սէն Բ'Անթուան Քամփանեը Փերիէ,
Սէն Բ'Անթուան Քամփանեը Ֆրէզ:

Հայ ժողովուրդէն կը խնդրուի իր յարգանքի տուրքը բերել մեծ հանգուցեալին յիշատակին, ներկայ ըլլալով սոյն արարողութեանց:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի եւ Նոր Սերունդի Բարգէն Սիւնի խումբին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ տեղւոյս մատուռը, վեթերան ընկեր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Հասարակութիւնը հրաւիրուած է յարգելու բազմավաստակ խմբագրապետին անմոռանալի յիշատակը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ցամիկ Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Հերմինէ Մերանկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Սալավանեան, Տէր եւ Տիկ. Թորգոմ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկ. Թաթուլ Ինճէեան, ինչպէս նաեւ Սարեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ՝ այս կիրակի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ (15 րիւ Ժան Կուժօն) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ, ներոջ, ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՔԵՆՈՎԱԲԷ ՍԱՐԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ ու համայն Սարեան գերդաստանին ննջեցելոց հոգւոյն:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

26 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Հայ Արհեստից միութեան Փարիզի Շրջանի

Կիրակի 10 *Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը* 2,30*ին*, Սալ տը լա Շիմիի մէջ, 28 պիս րիւ Սէն-Տոմինիք (*Մէթրօ Էնվալիտ*):

Պիւֆէ. ցուցադրութիւն – Մուտք 300 եւ 500 ֆրանք:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պոմոնի Հայց. Առաքելական եւ Աւետարանական եկեղեցիները պիտի տօնեն Վարդանանցի ճակատամարտը այս կիրակի, Պոմոնի Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, մասնակցութեամբ երկու դպրոցներու աշակերտութեան:

Կը հրաւիրուի Պոմոնի եւ շրջակայի Հայութիւնը իր ներկայութեամբ յարգել սոյն ազգային - կրօնական փառաւոր հերոսամարտը:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ԼԻՈՆ.— Լիոնի եւ շրջաններու Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ եպս. Մանուկեան, Լիոնի եկեղեցւոյն մէջ պիտի քարոզէ բարեպաշտ ժողովուրդին: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Շրջաններու Հայութիւնը ներկայ ըլլալ:

ԾԱԽՈՒ Է

Մահուան պատճառով ծախու է *կօշկակարի* (պօթիէ) *խանութ մը* (*պայը*), *իր բոլոր կազմածներով, պատրաստ յաճախորդներով, ապահով գործ:*

Դիմել Տիկին ՃՈՒԶԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի: *Ժամը* 6-7 *խանութը*, 46 րիւ տէ գ'Ապէյ, *Մարսէյլ: Իսկ միւս ժամերուն տունը*, 19 րիւ Օժէյ: Մարսէյլ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, դպրոցի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները, սանուհիները: Ժողովէն վերջ տեղի պիտի ունենայ ընկերական թէյասեղան մը:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Պար տիւ Կլոպի սրահը: Օրակարգ՝ շրջաբերականի ընթերցում, Հ. Մ. Ը. Միութեան նամակի ընթերցում եւ ընդացիկ հարցեր:

ԾԱԽՈՒ Է

Ամբողջապէս կամ ընկերութեամբ մածունի գործարան մը որ շատ լաւ կ'աշխատի, լայն շահաբաժին եւ ընդարձակութեան կարելիութիւն:

Կառատուն մը յարկաբաժինով մը, հեռաձայնել՝

MOL. 19-09

Ժամը 12*էն* 18:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ Քաջանի մասնաճիւղին, այս կիրակի ժամը 16.30*էն* 22, *Ազգային Տան մէջ*, 32 րիւ տը Թրէվիզ:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը առ ի գիտութիւն հայ հասարակութեան կը ծանուցանէ թէ մեծ պահքի Արեւագալի արարողութիւնները պիտի կատարուին այս կիրակիէն սկսեալ յաւարտ Ս. պատարագի:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 10, *ժամը* 15*ին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նախաձեռնութեամբ կը ներկայացուի՝*

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

(*Կատակերգութիւն երեք արար*)

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Հ. Յ. Դ. Տան մէջ

Ի նպաստ «Հայաստան» թերթի ֆոնտի: Խումբին ղեկավարն է՝ Յակոբ Վարդերէսեան, մասնակցութեամբ՝ Տէսինի Նոր Սերունդի անդամներուն:

Մուտք 150 ֆրանք:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731

Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՄԱՐՏ • DIMANCHE 10 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7828 33ème ANNEE — Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3639

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԸ

«Մնացորդաց»ի վերջին ներկայացուցիչներէն մէկն էր մեր յաւէտ ողբացեալ խմբագրապետը, որ մեկնեցաւ անդարձ, իր հետ տանելով աւելի քան կէս դարու պատմութիւն, — քառորդ դարու ընկլպքէն մինչեւ մեր օրերը :

Շաւարշ Միսաքեան հանրային կեանքի ասպարէզը նետուեցաւ 1900ին, երբ 16 տարեկան պատանի էր: Այդ տարիքին ուրիշներ տակաւին դլուխ կը յոգնեցնեն դպրոցական դրասեղաններու առջեւ :

Կեանքը եղաւ իր դպրոցը :

Գրի ու գրականութեան ընդոծին սէրն էր, որ մղեց զինքը դէպի լրագրական ասպարէզը, որուն պիտի նուիրէր իր ամբողջ կեանքը, մինչեւ վերջին շունչը :

Դիւրին չէր խմբագրի գործը Համիտեան բռնակալութեան օրերուն: Գրաքննութիւնը երկաթեայ թաթերով կը կաշկանդէր ազատ մտածումի ամէն թռիչք:

Լրագրողը պարտաւոր էր չափել ու կշռել ամէն պարբերութիւն, նոյնիսկ ամէն բառ, թիւր մեկնութեանց տեղի չտալու համար: Թերթին տէրը ծանր պատիժներու կ'ենթարկուէր յաճախ՝ նոյնիսկ գրաքննիչին արդուեան աչքերէն վրիպած նախադասութեան մը համար :

Տիգրան Ճիվէլէկեանի պահպանողական Սուրհանդակին մէջ անցուցած տարիները ծառայեցին զինքը կեանքի մէջ թրծելու: Միաժամանակ իր մէջ արթնցուցին հրապարակագրութեան սէրը :

Առաջին օրերէն իսկ իր մէջ յայտնուած էր գրագէտը :

Միջոցը գտած էր իր մտքի ազատ ստեղծագործութիւնները կեղծ անուններու տակ հրատարակելու արտասահմանի ազատ մամուլին մէջ :

Պատանի տարիքէն մտած էր Դաշնակցութեան շարքերը: Գաղտնի ճամբաներով ձեռք կ'անցընէր «Դրօշակ»ն ու յեղափոխական գրքոյկներ, որոնք կը խանդավառէին իր պատանենջ հոգին:

Կազմուած գրագէտ եւ փորձառու խմբագիր էր արդէն, երբ 1908ի Սահմանադրութեան հռչակումով խաբուսիկ ազատութեան մը հովերը սկսան փչել Վոսփորի ափերուն վրայ :

Օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքը ժամադրավայրը դարձաւ ամէն կարգի յեղափոխական գործիչներու, որոնք բանտերէն ու աքսորավայրերէն ազատ կ'արձակուէին :

Հոն կը համախմբուէին նաեւ արեւելահայ եւ արեւմտահայ մտաւորականները՝ արտասահմանէն, մանաւանդ Կովկասէն :

Յոյսի, հաւատքի եւ խանդավառութեան օրեր էին :

Շաւարշ առաջիններէն եղաւ, որ ներկայացած բացառիկ առիթէն օգտուելով, ասպարէզ իջաւ քանի մը երիտասարդ գրագէտ ընկերներու հետ եւ հիմը դրաւ Ազդակ գրական հանդէսին :

Իր ընկերներէն Գեղամ Բարսեղեան նահատակուեցաւ Ապրիլեան Եղեռնին: Զապէլ Եսայեան զոհ գնաց խորհրդային սպանդին: Իսկ Վահրամ Թաթուլ անփառունակ վախճան մը ունեցաւ Փարիզի մէջ: Միակ վերապրողն էր ինք :

«Ազդակ»ի էջերէն կը բուրէր թարմութիւն եւ նոր շունչ մը, որ մինչ այդ անծանօթ էր պոլսահայ կաշկանդուած մամուլին :

1909ին, Կիլիկիոյ Եղեռնէն վերջ, Պոլսոյ մէջ սկսաւ հրատարակուիլ «Ազատամարտ» մեծ օրաթերթը, որուն շուրջ հետզհետէ պիտի համախմբուէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ մտաւորականները, — Ռուբէն Զարդարեան, Է. Ակնունի, Յարութիւն Շահրիկեան, Ա. Վռամեան, Սարգիս Մինասեան, Հայկ Թիրեաքեան, Սիամանթօ, Վարուժան եւ ուրիշներ, բոլորն ալ նահատակուած 1915ին:

Շաւարշ դարձաւ յեղափոխական այդ մեծ թերթին մնայուն աշխատակիցը :

Ու երբ 1911ին Եղիշէ Թօփչեան զոհ գնաց եղբայրասպան գնդակի մը, Կարին դրկուեցաւ՝ զայն փոխարինելու համար իբրեւ «Յառաջ»ի խմբագիր: 27 տարեկան էր այն ատեն: Դարձած էր ինքնավստահ հրապարակագիր, կարող՝ առանձին խմբագրելու թերթը ձեռնհասօրէն :

Տարի մը վերջ, Պոլիս վերադարձին ստանձնեց «Ազատամարտ»ի խմբագրութեան քարտուղարի եւ անոր շաբաթօրեայ գրական յաւելուածին պատասխանատու խմբագիրի պաշտօնները :

Այդ շաբաթօրեակին մէջ է որ իրենց գրական առաջին քայլերը առին Յակոբ Օշական (այն ատեն Քիւֆէճեան), Արամ Սայրի եւ ուրիշներ: Շաւարշ այդ օրերէն սկսեալ մինչեւ մահը քաջալերեց նոր գրողները եւ ուղղութիւն տուաւ անոնց: «Ազատամարտ»ի իր զոյգ պատասխանատու պաշտօնները շարունակեց մինչեւ այն սեւ օրը, երբ դահիճը խափանեց հայկական ազատագրութեան սրբազան առաքելութեան նուիրուած թերթը եւ ձերբակալեց մտաւորականութեան ընտրանին :

Այդտեղ վերջ գտաւ Շաւարշի հանրային գործունէութեան առաջին հանգրուանը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՍՈՒԷԶ

Կազայի եւ Աքապայի հարցը տակաւին բոլորովին չլուծուած, Սուէզն է այժմ, որ իր վրայ կը կեդրոնացնէ Ազգաժողովին ուշադրութիւնը: Արդարեւ, ՄԱԿի ներբանցքներուն մէջ մտահոգութեան մեծագոյն նիւթն է երկու օրէ ի վեր՝ հակառակ Մ. Նահանգներու ղեկավարներուն յուսատու արտայայտութեանց: Ճիշդ է, որ Սուէզի ջրանցքին եգիպտական վարչութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ հինգ հարիւր թոնէ վար տարողութիւն ունեցող նաւերուն անցքը արտօնուած է, բայց պայման դրաւ, որ անցքի տուրքերը ամբողջութեամբ պիտի վճարուին եգիպտական իշխանութեանց: Այս ձեւով, Եգիպտոս կ'ուզէ կատարուած իրողութեան առջեւ դնել ջրանցքէն օգտուող պետութիւնները եւ մանաւանդ՝ անտեսել Համըրշոլտի այն առաջարկը, որ Սուէզէն անցքի իրաւունք տուող տուրքերուն կէսը մնայ Եգիպտոսի, իսկ միւս կէսը պահ դրուի Միջազգային դրամատան մէջ :

Ազգաժողովին անգլիացի ու ֆրանսացի պատուիրակները արդէն իսկ անպաշտօն կերպով յայտարարեցին թէ իրենց երկիրները նպատակ չունին ենթարկուիլ Եգիպտոսի չափազանցուած պայմանին: Մինչդեռ Մ. Նահանգներն ու Նորվեկիան, որոնք նախապէս երկրորդած էին շահերու կէս առ կէս բաժանման առաջարկը, տակաւին չեն ճշդած իրենց վերջնական դիրքը :

× Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Սելվին Լոյտ, յայտարարեց թէ հետեւեալ չորս հարցերուն լուծումն է միայն, որ կրնայ ապահովել Միջին Արեւելքի խաղաղութիւնը. 1) Արաբեւիսրայէլեան սահմաններուն վրայ կռիւներու, յարձակումներու եւ թշնամական արարքներու դադրում: 2) Պաղեստինի տարագիրներուն մասին վերջնական կարգադրութիւն մը : 3) Արաբեւիսրայէլեան սահմաններու վերջնական ճշդում: 4) Արաբեւիսրայէլեան փոխադարձ համաձայնութեան մը կնքում. Իսրայէլ պէտք է խոստանայ իր սահմաններէն դուրս չգալ, իսկ արաբա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌ ՉԿԱՅ...

Ձեռագիրներու դէզի մը առջեւ գտայ մեր բազմատաղանդ գրագէտը, — հարկ կա՞յ անունը տալու, — երբ մտայ խմբագրատունէն ներս :

— Հէքեա՞թ, մեղեդի՞, — հետաքրքրուեցայ՝ ակնարկելով ձեռագիրներուն :

= Ո՛չ, ձեռքի մասին է :

— Ուրեմն շարունակութիւնը այն յօդուածաշարքին, որ ...

= Ուսումնասիրութեա՛ն, — ընդմիջեց, — այս դէզը ինչպէս եւ ցարդ հրատարակուածները ... նախաբանն են: Դեռ նոր պիտի սկսիմ ձեռքի մասին խօսելու: Նախ, անշուշտ, պէտք է գրեմ յօդուածներ այդ բառին ամէն մէկ տառի մասին: Բացատրեմ, օրինակ, թէ՝ Մաշտոց ինչո՛ւ ձ.ին տըւած է օձի ձեւ: Պիտի փաստեմ թէ՝ատիկա հետեւանք է այն իրողութեան, որ մեր նախնիք պաշտած են ... օձը: Յետոյ ...

— Հետաքրքրական է, — յարեցի :

= Անշո՛ւշտ, — շարունակեց, — յետոյ գտած եմ 119 բառեր, որոնք կապ ունին ձեռքին հետ: Անոնցմէ 21ը սանսկրիտեան են, 18՝ փիւգեան, 7ը ...

— Աճառեանն ալ, — փորձեցի հետաքրքրութիւնս յայտնել :

= Աճառեանը սխալ ստուգաբանած է, — ձայնեց՝ շարժելով իր ոսկրակերտ գրչադարանը (գանկը), զոր տեւապէս կը կրէ ուսերուն վրայ, — պիտի փաստեմ, պիտի փաստե՛մ այդ բոլորը ...

— Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ, — վրայ բերի:

= Ասկէ զատ, շարունակեց, պիտի պարզեմ թէ, օրինակ, ինչո՛ւ ձեռնադրութիւն կը կատարուի, եւ ոչ թէ ... ոտնադրութիւն: Թէ մարդիկ սխալած են պարապելով ձեռնահմայութեամբ, փոխանակ պարապելու ... քթահմայութեամբ :

— Արմատական փոփոխութիւն մը, ուրեմն :

= Երբ ձեռքի մասին կը խօսինք, չենք կարող անտեսել, անշուշտ, մատները: Օրինակ, պէտք է բացատրել թէ ինչո՛ւ մատներէն մէկը բութ է, իսկ միւսը՝ նուրբ: կամ՝ ինչո՛ւ մարդիկ ցուցամատով կը մատնեն իրար: Այս բոլորէն զատ, երբ ձեռքի մասին կը խօսինք, չենք կրնար անտեսել մեր միւս զգայարանքները, — քիթ, աչք, ականջ, լեզու: Այս բոլորը քննութեան պիտի առնեմ իմաստասիրական, կենսաբանական, բժշկական, լեզուաբանական, աստուածաբանական, պատմական տեսակէտներով ... Աստուածաշունչ Մատեանը ...

— Ուրեմն կրնա՞մ հաղորդել ընթերցողներուն թէ դեռ ...

= Այո՛, գոչեց, դեռ մատներուն չեմ անցած: Ձեռքէն յետոյ, կարգով, աչքին, քթին, ականջին ...

— Ականջը խօսի «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, — ըսի հեգնութեամբ :

= Ես այնպէս մը պիտի գրեմ որ, — ըսաւ՝ բռունցքը սեղմելով եւ սեղանին զարնելով, անոնց ոչ միայն ականջները պիտի խօսին այլեւ աչքերը: Թող կարդան՝ մեծով պզտիկով ... Քանի դեռ ես ողջ եմ ...

— Ուրեմն, թող չմտահոգուին նաեւ Նոր-Սերնդականները ...

= Ինչպէս եւ անոնց յաջորդները, — յարեց՝ ոտքի ելլելով եւ թուղթերու դէզը գրպանելով: — Նոր Սերնդականները, անոնցմէ յետոյ գալիքները: Պիտի գայ օր մը, երբ հայ ժողովուրդը երախտապարտ պիտի ըլլայ ձեռքիս, որ գրած է... ձեռքի եւ այլ զգայարանքներու մասին, մինչ ուրիշներ կը սիրեն փակ պահել իրենց ձեռքերը, ականջները եւ ... զարգացման ուղիները :

ՈՄՆ

«ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ»Ի ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԺԹ. ՑԱՆԿ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւն (Մարսէյլ)	50.000
Սէն Շամոնի գաղութ (ցանկը առանձին)	50.000
Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղ	5.000
Տէր եւ Տիկ. Սողոմոնեան (Վենսէն)	2.000
Տիկին Արապեան (Քան)	2.000
Հ. Յ. Դ. Վարուժան ենթ. (Սէն Շամոն)	10.000
Պ. Մանուկ Քաջանեան	4.000
Օննիկ Ղուկասեան	1.000
Գրիգոր Վարդանեան	1.000
Նախորդ գումար՝	934.900
Ընդհ. գումար՝	1.059.900

ԸՆԿԵՐ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ

Ցաւով կ'իմանանք թէ գողեր մտած են ընկեր Պետրոս Զպուքճեանի բնակարանը եւ կողոպտած են: Դարակներ եւ պահարաններ խորտակած են, բաւական վնաս հասցնելով :

ԱԻՍՏՐԱԼԻՈՅ մէջ երկուշաբթի օր սկըսան Հարաւ-արեւելեան Ասիոյ կազմակերպութեան ժողովները, որոնց պիտի մասնակցին անդամ պետութեանց (Աւստրալիա, Մ. Նահանգներ, Ֆրանսա, Նոր Զելանտա, Փաքիստան, Ֆիլիպպին, Անգլիա, Թայլանտ) ներկայացուցիչ նախարարները :

ՄԵՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Քանի մը օրէն կը սկսինք մեր նոր թերթօնը, պատմական վէպ մը, Կիլիկիոյ անկախութեան դրուագներով հիւսուած, որ ազգային հպարտութիւն եւ խանդավառութիւն պիտի ներշնչէ մեր ընթերցողներուն :

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ՎՏԱՐՈՒԱ՞Ծ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Մարմարա, Մարտ 7) կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը.—

Մարտ 5ին Երուսաղէմի վանքին մէջ տեղի ունեցած է Միաբանական ժողով մը, որուն մէջ որոշուած է Միաբանութենէն վտարել նախկին Տեղապահը՝ Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ

ԱՅՆՃԱՐԻ «ՅԱՌԱՋ» ԴՊՐՈՑԻՆ

Տիկին Շանփընուա (Փարիզ)	3.000

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ (Լիոն)	6.000
Տէր եւ Տիկ Սողոմոնեան	1.000

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան մեր թիւին մէջ տպագրական սխալի մը հետեւանքով, Դ. էջի վերջին նամակին ստորագրութիւնը եղած է Յովհ. Տէվէճեան, պիտի ըլլար՝ ԹԱԴԷ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (Պոսթըն) :

ԳԱՒԱՌԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

●

ԽՄԲ. — Մեր աշխատակիցը պատրաստած է հատոր մը Պարտիզակի մասին, — այդ հատորէն՝ պարբերաբար պիտի տանք բաժին մը գլուխներ ներածականէն, շահեկան ուսումնասիրութիւն մը գաւառաբանութեան մասին :

Ա. — ԱԶԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

17րդ եւ 18րդ դարերուն, նոյնիսկ աւելի առաջ, մինչեւ 13րդ դար, օտար եւ Հայ հեղինակներ, մասնաւորապէս ճամբորդներ, սկսած էին արդէն հետաքրքրուիլ մեր գաւառաբառերով, մինչեւ Մըխիթար Աբբահօր Հայկազեան Բառարանը (1769 տպագրութիւն) ուր Մեծն Մխիթար իր այդ գործին մէջ ընդունած էր շատ մը գաւառաբառեր : 50ական թուականէն յետոյ հայ մտաւորականներ մասնաւոր զարկ տուին այդ ճիւղին :

Արեւելեան Հայերու մէջ Մեսրոպ Թաղիադեանց և անկէ վերջը Խաչատուր Աբովեան, Պերճ Պռօշեանց եւ Ղազարոս Աղայեան, սկսան գործածել ժողովրդական լեզուն իրենց գործերուն մէջ : Անոնցմէ առաջ գրաբարն էր արտայայտութեան պաշտօնական եղանակը : Ինչպէս Ֆրանսայի մէջ լատիներէնը կամ հին ֆրանսերէնը :

Գրոց լեզուին առընթեր ժողովրդական լեզուն հինէն ի վեր գոյութիւն ունէր նաեւ Հայերուն մէջ : Գուսանական մնացորդներէն յետոյ միջնադարեան հայ աշուղները կը գործածէին լեզու մը որ քերականօրէն եւ լեզուական տեսակէտով որոշ չեղումներ ունէր Աստուածաշունչի լեզուէն : Բառերը արմատապէս նոյնը կը մնային, բայց անոնց վրայ կ'աւելնային նորեր՝ ուրիշ ազգերու հետ շփումի հետեւանքով : Այնպէս որ, գրաբարին զուգահեռաբար կը կերտուէր աշխարհիկ ժողովրդական լեզու մը, զոր գրագէտներ եւ դպիրներ ալ կը գործածէին, թէեւ նման արտադրութիւններ շատ չեն հասած մեր ժամանակները :

Աբովեան դարագլուխ մը բացաւ իր Վէրք Հայաստանիով անոր համար որ, ան ոչ միայն ժողովրդական լեզու կ'որդեգրէր այլ նաեւ կուտար ժողովուրդին բարքերն ու սովորութիւններն ու մասամբ աւանդութիւնները : «Վէրք Հայաստանի»ն որ գրուած էր 1841ին, իսկ հրատարակուած 1858ին, Թիֆլիս. յայտնութիւն մը եւ շարժումի դրօշակիր մը եղաւ, եւ ունեցաւ իր բազմաթիւ հետեւորդները, որոնց գլխաւորն էր Պերճ Պռօշեանցի Սօս եւ Վարդիթերը 1860ին եւ անկէ վերջը Հացի խնդիրը, որ կը պատկերացնէր իր Աշտարակ գիւղին սովորոյթներն ու վարքըն ու բարքը :

Այս շարժումին մասնակցեցաւ Ղազարոս Աղայեան, աւելի զտուած լեզուով մը տալով՝ հայ դիւցազներգութիւնն ու վէպերը :

Յիշատակելի է Մկրտիչ Խրիմի «Վէրք Հնոյն Հայաստանի» գործը տպուած 1850ին :

Ինչպէս Պրոֆ. Գրիգոր Խալաթեանց կը յիշէ իր մէկ աշխատութեան մէջ, որմէ կը քաղենք մեր տեղեկութիւնները. մամուլը վաղուց սկսած էր արթննալ ազգագրական նիւթերու մասին : Իզմիրի Արշալոյս Արարատեանը (1840 - 1880), Բազմավէպ (1843էն սկսած), Պոլսոյ Հայաստան չաբաթաթերթը (1846 - 56), Վիէննայի Մխիթարեանց Եւրոպա շաբաթաթերթը (1847 - 67), Պոլսոյ Մասիսը (1852 - 89), Փարիզի Մասեաց Աղաւնին (1855 - 65), Արծուի Վասպուրականը (1855 - 63), Թիֆլիսի Մեղու Հայաստանի (1848 - 86) եւ Կռունկ Հայոց Աշխարհին (1860 - 63). իսկ Էջմիածնի Արարատը 1868էն սկսեալ եւ ուրիշներ լի են հայ ժողովուրդի սովորութիւնները, վէպերը, աւանդութիւններըն ու բարբառները պարունակող գրութիւններով :

Այս ձեւի աշխատանքը շարունակուեցաւ մինչեւ 70ական թուականները. մինչեւ Գարեգին վրդ. Սրուանձտեանի երեւումը որ այլապէս յայտնութիւն մը եղաւ. եւ բացաւ նոր շրջան մը մեր ազգագրութեան մէջ :

Սրուանձտեան 1869էն սկսեալ սկսաւ գրել Մանզումէ թերթին մէջ Մուշի մասին տեղեկագրական եւ «Մասիս»ի մէջ պատմական գրութիւններ : Բայց երբ լոյս տեսաւ 1874ին Գրոց եւ Բրոցն ու Հնոց եւ Նորոցը, որոնց յաջորդեցին Մանանան, Թորոս Աղբարը եւ Համով - հոտովը, յեղաշրջում մը ծնաւ միտքերու մէջ : Անոնց շօշափած նիւթերուն բազմազանութիւնը եւ ինքնատիպ ոճը այսպիսի «կենդանի կերպով կապուած էին իրար հետ եւ մի սիրուն ամբողջութիւն կազմում, մի երեւոյթ որ դեռ տեսնուած չէր մեզանում» կը գրէ Խալաթեանց :

Սրուանձտեան նոր շունչ մը բերաւ հայ ազգագրութեան եւ օրինակ դարձաւ իր յաջորդներուն :

Այս բաժնին մէջ յիշատակել հարկ է Արիստակէս եպիսկ. Սեդրակեանի Քնար Մշեցւոց եւ Վանեցւոց գրքոյկը, Գ. Շէրենց, Արիստակէս վրդ. Տ. Սարգսեան, Ս. Հայկունի, եւայլն :

Ս. Հայկունի, մեր ամէնէն կարեւոր ազգագիրներէն մին է որ ունի շատ խղճամիտ ու լայնածաւալ աշխատանք եւ որ սակայն կը մնայ յաճախ անյիշատակելի ու թերաճանաչ :

Գ. Խալաթեանց տեսնելով որ թափուած ջանքերը ցանուցրիւ եւ խառնակ են եւ անառաջնորդ, 1887ին հետեւելով օտար ազգագիրներու աշխատութեանց, պատրաստեց եւ հրատարակեց մանրամասնեալ ու կարգաւորեալ ազգագրական ծրագիր մը ուղղելու եւ առաջնորդելու համար ազգագիրները : Այս գործը մեծ օգտակարութիւն ունեցաւ ապագայ աշխատութեանց համար :

Նոր թափ առաւ ազգագրութիւնը. բազմաթիւ մտաւորականներ արդիւնաւոր երկասիրութիւններ տուին, ինչպէս Կ. Կոստանեան, Ճանիկեան, Մ. Աբեղեան, Գարեգին վրդ. Յովսէփեան, Բագարատ Խալաթեանց, Ե. Լալայեան, Ս. Հայկունի, Հ. Աճառեան, եւայլն :

Վիէննայի Մխիթարեանց Հանդէս Ամսօրեան իր սկսած օրէն (1887), եւ Արաքս պատկերազարդ հանդէսը Բեթերսպուրկի մէջ (1887էն սկսեալ) 13 տարի բերին մեծ նպաստ մեր ազգագրութեան :

Տիգրան Նաւասարդեան 1870էն 1894, հրատարակեց Հայ ժողովրդական հէքեաթներու 8 հատոր, Թիֆլիսի մէջ :

Եր. Լալայեան որ մեր բանաստեղծներու մէջ ծանօթ է իբր խղճամիտ եւ գիտական նոր տուեալներով աշխատող հեղինակ մը՝ 1896ին սկսաւ հրատարակել իր թանկագին Ազգագրական հանդէսը որ տեւեց մինչեւ 1916 եւ տուաւ 26 հատորներ : Նաեւ երեք հատոր Մարգարիտներ հայ բանահիւսութեան :

Արեւելեան Հայերու այս շարժման հանդէպ անմասն չէր կրնար մնալ արեւմտեանը : Այսպէս, երկու կարող մտաւորականներու՝ Գալուստ Անդրէասեանի եւ Դաւիթ Խաչկոնցի խմբագրութեամբ սկըսաւ լոյս տեսնել Սմբատ Դաւիթեանի տնօրէնութեան տակ «Բիւրակն»ը որ 1897էն 1902, ամբողջովին նուիրուած ազգագրութեան, շատ մեծ օժանդակութիւն մը բերաւ եւ գանձարան մը կազմեց այդ տեսակէտով :

Իսկ 1908ին սկսաւ շատ արժէքաւոր գործ մը Էմինեան ազգագրական ժողովածուն զոր մինչեւ 1913 վարեց Պրոֆ. Խալաթեանց, հայ ազգագրութեան ընծայելով ինը մեծարժէք հատորներ :

Ասոնցմէ դուրս, մշակութային բարձրարժէք ձեռնարկ մըն էր Պոլսոյ մէջ հաստատուած Իզմիրեանց գրական մրցանակը որ երկու տարին անգամ մը նիւթապէս կը վարձատրէր բանասիրական կարեւոր աշխատանքները, թէեւ հարկ է նըշել թէ մրցանակեալներէն քիչերը միայն տպագրութեան արժանացան եւ շատերը մնացին դարակներու մէջ :

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՏԻՐԱՆ ՉՐԱՔԵԱՆ (ԻՆՏՐԱ)

ԻԲՐԵՒ ՄՏԱԾՈՂ, ԻՄԱՍՏԱՍԷՐ

●

« Լուսաղօտ, անշրջագիծ,
Անհասկնալի տենչանք մ'է
Ամբողջ իմացականութիւնս» :
(Ներաշխարհ, էջ 101)

Մեր գրականութեան մէջ քանի մը բացառիկ անհատականութիւններ ունինք, որոնց վաստակը խորապէս ուսումնասիրուած չէ : Իրենց անհատական, մտերիմ կեանքը, նկարագրի թաքուն գիծերը լոյսին բերուած չեն, կարելիութեան սահմաններուն մէջ եւ մարդկօրէն, որպէս զի ընթերցողները հետեւէին անոնց ներքին ողբերգութեան : Անոնք հատնող լոյսերու տխրութիւնը միայն պարզած են եւ իրենց բովանդակ կեանքը խորհրդաւորութեան մէջ մոռացութեան տրուած է :

Կը յիշեմ երկու Դէմքեր : Եղիա Տէմիրճիպաշեան եւ Տիրան Չրաքեան, որոնց կեանքին ու գործին պիտի նուիրուին պարբերաբար այս յօդուածները :

Առաջինը, եթէ իր կեանքով անիծուած ու անբախտ գրագէտն էր, որուն շուրջ բազմաթիւ բացասական ու դրական գրականութիւն մը գոյութիւն ունեցած է, երկրորդին վաստակը բաղդատաբար նըւազ հետաքրքրութեան, քննութեան ու վերլուծման առարկայ դարձեր է : Անարդար ու անբարեացակամ քննադատութիւնը «Ներաշխարհ»ի մասին («Արեւելեան Մամուլ» 1907) առիթ տուաւ, որ Տիրան Չրաքեան, երկու անգամ, 1906ին եւ 1908ին, «Բիւզանդիոն» օրաթերթին մէջ, հըրապարակ գայ, եւ «Կարծիքներ ու կարծողներ» խորագրով յօդուածաշարք մը ստորագրէր եւ իր անձն ու գործը բացատրէր եւ պաշտպանէր ... :

Այդ գրական վէճին հին պատմութիւնը չէ որ նորոգել կ'ուզենք : Ընդհակառակն, քանի մը սեղմ յօդուածներով պիտի փորձենք Տիրան Չրաքեանը ներկայացնել իբրեւ մտածող, իմաստասէր, նկատի ունենալով մասնաւորաբար «Ներաշխարհ»ը :

*
**

Խառնուածքով յոռետես մըն է Ինտրա, բայց կը հաւատայ որ այլազան երեւոյթներու տակ համայնական կեանք մը կը տրոփէ : Անտարբեր է պարզապական հաճոյքներուն կամ ցաւերուն հանդէպ, որովհետեւ վաղանցուկ են անոնք տիեզերքին մէջ : Այս մտածումը աւելի կ'ընդլայնէ ան, ընտանեկան եւ անձնական կեանքին տալով ինքնայատուկ ըմբռնում մը : Բնութենապաշտ համաստուածեանի զգայութիւնն է որ զինքը լաւատեսութեան կը մղէ : Անտարբեր ըլլալով ուրեմն կեանքի դառնութիւններուն հանդէպ, անհուն տիեզերքին մէջ խաղաղ եւ ուրախութիւն կը տեսնէ միայն : Անհունին, անեղրութեան ձայներուն կը տենչայ, կղզիացած, առանձնացած իր սենեակին մէջ, «ցնորական» գիշերներուն, հսկելով իր միակ լոյսին վրայ, որ իրեն համար տիեզերք մըն է :

Ցնորքի վիճակը, երազի եւ երեւակա -

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

●

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

Բէշաա պէյի պատմած դէպքը ճիշդ էր : Օսմ. Սահմանադրութեան երկրորդ տարին, Պոլիս եկած էր Ա. Ահարոնեան եւ ճառ մը խօսեցաւ Պէշիկթաշի եկեղեցին : Ահագին բազմութիւն եւ աննկարագրելի խանդավառութիւն :

Յարութիւն Մկրտիչեան, որ կարծեմ այն ատեն ուսուցիչ էր, մօտեցաւ մեր խումբին եւ խնդրեց դիմում կատարել, յանուն ժողովուրդին, բանալ տալու համար Պէշիկթաշի ազգ. գերեզմանատունը : (Սուլթան Համիտ երեսուն տարիէ ի վեր փակել տուած էր զայն, Եըլտըզի պալատին շատ մօտ ըլլալով) :

Տաքարին տղաք, երկու - երեք հոգի գացինք Եըլտըզի պալատը, փնտռեցինք եւ գտանք հրամանատարը, խօսեցանք օրուան համապատասխան շեշտով. — եւ, քանի մը օր վերջը, գերեզմանատունը վերաբացուած էր :

Բէշաա պէյ յիշեցնելով այս պարագան, կ'ուզէր ըսել թէ սովական մէկը չեմ :

Հարցաքննութիւնը վերսկսաւ :

— Ինչո՞ւ պահուած էիր :

— Չէի պահուած, կը դգուշանայի, նըկատի առնելով օրուան կացութիւնը, դէպքերը :

— Ի՞նչ կացութիւն, ի՞նչ դէպք :

— Կը բռնեն, կ'աքսորեն, կ'անհետացընեն ...

— Ուրկէ՞ իմացար այդ բաները :

— Ամէն մարդ գիտէ :

— Ուրկէ՞ իմացար թէ կ'աքսորեն, կ'անհետացնեն :

— Օրինակ, Զօհրապը ի՞նչ եղաւ :

— Ի՞նչ եղած է :

— Ձերբակալած, տարած ճամբան սպաննած են :

ՊԷՏՐԻ ՊԷՅ. — Ո՞ւրկէ իմացար :

— Աստին անդին կը խօսին :

ՊԷՏՐԻ. — Զափաղանցութիւն է լսածդ : (Ֆազլա իշիթ-միշսին) :

— Հապա ի՞նչ եղած է :

ՊԷՏՐԻ. — Զօհրապը քեզի ինծի պէս տոկուն (մէթին) մարդ չէ : Սրտի հիւանդութիւն ունէր, չէ դիմացած, ճամբան մեռած է :

Այդ պահուն Պէտրի պէյ պահ մը դուրս ելաւ :

Բէշաա պէյին դիտել տուի թէ ահա իմ ձեռքերս եւ մատներս ալ կապեր են, ես աւազա՞կ եմ :

Մէկ - երկու խօսք փոխանակեցին Ալի Բիզայի հետ : Բէշաա պէյ բացատրեց.

— Ես ըլլայի՝ չէի կապեր : Բայց պատասխանատուութիւնը անոր վրայ ըլլալով, ուրիշ միջոց չի գտներ տանիլ-բերելու ապահովութեան համար :

Յետոյ հարցուցի.

— Էրզրումի, Սըվազի ժողովուրդը ի՞նչ եղաւ :

Այդ պահուն Պէտրի պէյ նորէն ներս մըտաւ եւ հարցուց.

— Ի՞նչ կ'ըսէ :

— Կ'ըսէ թէ Էրզրումի եւ Սըվազի ժողովուրդը ի՞նչ եղաւ :

ՊԷՏՐԻ ՊԷՅ. — Ի՞նչ եղած է :

— Քաղաքներէն հանած, այրերը սպաննած, կիներն ալ բաժնած, աւարի տըւած են :

ՊԷՏՐԻ. — Ո՞ւրկէ իմացար :

— Ժողովուրդին մէջ կը խօսին :

ԲԷՇԱՏ ՊԷՅ. — Տետրակիդ մէջ գրուած է արդէն օրը օրին, լաւ «Թարիխչէ» պահեր ես :

— Տետրակը իմս չէ :

ՊԷՏՐԻ ՊԷՅ. — Ֆազլա իշիթ-միշսին, օղլում :

— Հապա ի՞նչ եղած է :

— Յուրտ վայրերէն տաք տեղերը փոխադրեցինք : (Սօուգ եէրլէրտէն սըճաք եէրլէրէ կէօնտէրտիք) :

— Հիմա ո՞ւր են :

— Սուրիա, Հալէպ, Շամ, շատ լաւ են եւ հանգիստ :

Չեմ յիշեր թէ ի՞նչ վիճակի մէջ էի : Պէտրի պէյի շարժուձեւերը բարենշան չէին : Աչքերս ուղղած էի դէպի Բէշատ պէյի կոնակի պատուհանը, թէեւ երկու սեղանները իրարու փակած էին, եւ անցք չկար :

ՊԷՏՐԻ ՊԷՅ. — Հիմա առանք ձգէ եւ հարցումներուն պատասխանէ :

— Ի՞նչ հարցում :

— Գիտակը ո՞վ է :

— Չեմ գիտեր :

— Ի՞նչպէս չես գիտեր, դուն գրեր ես :

— Ես չեմ գրած :

— Ռուզանը ո՞վ է :

— Չեմ գիտեր :

— Արշաւիրը ո՞վ է :

— Չեմ գիտեր :

Հարցումները կը տեղային, պատասխաններն ալ միօրինակ :

Որովհետեւ գործունէութեան կոյրիզ մը կ'երեւար, որոշեր էի ստանձնել ամբողջ գործին պատասխանատուութիւնը, իբրեւ գործակից նախատեսելով երկու բացականեր, երկու բարեկամներ որոնք ամիսներ առաջ հեռացեր էին, կանոնաւոր անցագիրներով եւ բուն իսկ ոստիկանութեան վաւերացումով :

Յանկարծ Պէտրի պէյ ձեռնոցները հանելով, պոռաց.

— Օլան ... փ ... ղ ...

Եւ վրաս խոյանալով ապտակներու եւ բռունցքներու տեղատարափ մը իջեցուց քթիս բերնիս, գլխուս :

Ձեռքի հարուածներէն չգոհանալով, աթոռն ալ քաշեց գլխուս նետեց :

(Շար. 16)

յութեան պահերը իրեն համար ընտանի են եւ սիրելի։ Կ'երազէ Սեւ Ծովը ։ Այդ երազը չի բաւեր սակայն։ Կը փնտռէ անէութիւնը, յաւիտենական ապրումը, ջուրին մահիճին մէջ, ազատ՝ երազէն, մարդկային թշուառութիւններէն ։

Ինտրա Անիռւնէն վաստակաբեկ ուղեւորն է («Ներաշխարհ» էջ 39), կամ Անհունին մէջ մոլորած բեկոր մը (էջ 48)։ Ամբողջ էութիւնը այդ գաղափարով կը բաբախէ։ Ամէն անգամ կ'անդրադառնայ անոր։ Անդրատեսնչութեան երազը կ'ապրի չարունակ։ Մեր մէջ է, մեզի պէս կը շնչէ, կը խօսի եւ իր ֆիզիքական գոյութիւնը կ'ապրի, բայց կը տենչայ Անդրաշխարհին։ Երբ Ծովուն եզերքն է, զայն կը նկատէ անդրաշխարհի մէկ պատկերը իր խորհրդաւոր երեւոյթներով, ըլլայ ան խաղաղ կամ ալեկոծ ։

Անհունութեան ըմբռնումը աւելի գիտակից կը դառնայ երկինքին ներկայութեամբ։ Ծովէն ետք, Ինտրայի ուշադրութիւնը երկինքը կը գրաւէ „որ սրբութեան անհուն աւազանն է, եւ ուր հոգիները, ըլլան անոնք քրիստոնեայ, հեթանոս, մովսիսական կամ միւսիւլման, կը խորասուզուին, մաքրուելու, լուացուելու համար … ։ Կեանքի դառնութիւններէն յոգնած ու պարտասած հոգին, երկինքի տեսիլքին մէջ է որ կը թեթեւնայ, կը շնչէ, կը ժպտի, եւ համակրութեան, գութի, ներման եւ սքանչացման բազմապատիկ երանգներով կը շողշողայ ։

Երկինքը, անհունութիւնը՝ որ Աստուծոյ գաղափարին անվախճանութիւնը կը թելադրէ։ Ինտրայի մտածումները հետզհետէ կը բիւրեղանան այսպէս, ամէն անգամ որ անհունութեան երազովը կը տոչորի։ Երկինքն ու Ծովը, երկու անհունութիւններն ալ լաւատես կը դարձնեն զինքը, հակառակ հոգեկան տրամադրութիւններուն, որոնք յոռետեսութեան նախասահմանուած էին ։

Այս ըմբռնումը աւելի հասկնալի կը դառնայ եւ Ինտրայի մտածող - առանձնակեացի դէմքը աւելի յստակ ու պայծառ կը յայտնուի, երբ քննութեան ենթարկուին «Ներաշխարհ»ի այն հատուածները, որոնց մէջ ան գծեր է մտածող - իմաստասէրի իր հարազատ դիմագիծը, եւ ներքին ողբերգութիւնը — մայր երակը իր գրականութեան եւ քերթողութեան ։

Ընկերութիւնը անհատին դէմ … ։ Ինտրայի հոգեկան տանջանքին ու ներքին ողբերգութեան մէկ ուրիշ պատճառը ահաւասիկ։ Այս զգայութիւնը հետզհետէ աւելի՛ կը խորանայ։ Իմաստասիրական մարզանք մը ըլլալէ աւելի, կը կրծէ անոր էութիւնը, կրաւորականութեան կը տանի զինքը, հասնելու համար մօքի բացարձակ այն վիճակին, երբ ենթական կը տարուի ուրանալու արուեստ, գրականութիւն, ընտանեկան եւ ընկերային ամէն կապ, ենթական յոռետեսութեան կը մատնուի, ամէն բան մութ կը տեսնէ, հիւանդագին մտածումներ կ'ունենայ եւ ամէն մարդ կասկածելի կը դառնայ։ Այս պայմաններուն մէջ է որ մարդ էակը առանձնութիւնը կը փնտռէ, կը հեռանայ իր նմաններէն, ու կ'ապաստանի բնութեան գիրկը ։

Շա՛տ աւելի խոր է սակայն Տիրան Չրաքեանի անձնուրացութիւնը, աշխարհուրացութիւնը եւ շա՛տ տրամաբանական է այլ եւս այն ճամբան, որուն հետեւելով՝ կը հասնի ան իր կողմէ ակնկալուած արդիւնքին ։

Զանազան երկիրներու մէջ ըրած ճամբորդութիւնները խորապէս կ'ազդեն անոր իմացականութեան վրայ ։ Ամէն տեղէ տպաւորութիւններ կը ստանայ, որոնք իր հոգին ու միտքը կը բանան աշխարհի խորհուրդին առջեւ։ Կը հետեւի իմացական կարեւոր շարժումներուն։ Արեւելքի մէջ, Եգիպտոս, արեւելքի խորհուրդին կ'աշակերտի։ Արեւմուտքի մէջ՝ վերջին ժամանակներու գրական, գիտական եւ իմաստասիրական նորութիւններուն։ Վերադառնալով Պոլիս, կը նուիրուի ուսուցչութեան, միեւնոյն ատեն՝ գրականութեան եւ նկարչութեան ։ Կը գրէ բանաստեղծութիւններ, իբրեւ դերազանցապէս զգայուն հոգի մը։ Կը կազմէ ընտանիք, եւ կ'ունենայ զաւակ ։

Այս բոլորը մասը կը կազմեն իր կեանքին, որուն համդրուանը Ինտրայի աչքին չափազանց անստոյգ կը ներկայանայ ։

Օժտուած է սակայն կամքի անօրինակ եւ անտեղիտալի ուժով մը։ Տարիներ շարունակ եսի պաշտամունքին կը նուիրուի։ Գրականութիւն, բանաստեղծութիւն, սէր եւ հաւատք իրենց սնունդը կը գտնեն եսի փառաբանութեան մէջ։ Եթէ բոլոր արժէքները ամբարելուն մէջ կամքի զօրաւոր զործօնն ունի իբրեւ օժանդակ, նոյն ուժով սակայն քաջութիւնն ունի նաեւ ժխտելու ամէն ինչ, ամէն արժէք, ամէն յարաբերականութիւն, ամէն պայմանադրականութիւն ։

Ինտրայի կեանքին մէկ նոր սահմանագծին վրայ կը գտնուինք այլեւս։ Բոլոր արժէքները ժխտել կը սկսի։ Տեղատուութիւն։ Եսին քայքայումին ականատես կ'ըլլանք։Երբեմնի դեղեցկութիւնները կը կորսնցնեն իրենց հրապոյրը։ Թօշնած վարդերու թերթերուն պէս հետզհետէ կը թափին իր սիրած ու փայփայած մարդկային բոլոր արժէքները, մշակոյթի բոլոր վաստակները ։ Մեծ ու անտեղիտալի անձնուրացութեան ականատես կ'ըլլանք, որ Ինտրայի կեանքին մէջ հիմնական ու ողբերգական չափերու կը հասնի։ Անձնուրացութենէն դէպի աշխարհուրացութիւն քայլ մըն է այլեւս ։

Կը հրաժարի ընտանիքէ ու զաւակէ ։ Իռենան, իր կինն ու սէրը խորհրդանշող այս էակը, որուն նուիրած էր ան անկեղծ ու վերացական սիրոյ բուռն արտայայտութիւններ, անտարբերութեամբ կը դիմաւորէ։ Կը ժխտէ իր գրականութեան վաստակը, քերթուած եւ արձակ ։ Իր հոգիէն, իր եսէն բխած ամէն ստեղծագործութիւն կ'ուրանայ։ Կը դադրի նկարելէ եւ ուրիշ սիրած զբաղումներէ։ Ընկերական յարաբերութիւններէ եւ պարտաւորութիւններէ խոյս կուտայ։ Կը հրաժարի նաեւ ազգային եկեղեցիին անդամակցութենէն ։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՓՈՔՐԻԿ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

●

ՆԱԽԱՆՁ

Ես նախանձում եմ նրանց, որոնք ապրում են իրենց ծննդավայրում ։

Ես նախանձում եմ նրանց, որոնք չեն ապրում իրենց ծննդավայրում, բայց երբ որ ուզեն կարող են նստել գնացք, ինքնաշարժ եւ գնալ իրանց ծննդավայրը ,

Նրանք կարող են տեսնել այն լեռները, որոնց նայել են դեռ մանկական աչքերով, տեսնել այն փողոցը, որով անցել են պատանեկան առոյգ քայլերով , տեսնել իրենց դպրոցի շէնքը, բակը, ուր խաղացել են, պատուհանը , որից ժպտացել է մի աղջիկ, ալեհեր մազերով նստել այն քարի վրայ, մի ծխախոտ վառել եւ թախծել այն քարի վրայ, որին հեծել են մանկութեան օրերին եւ խփել ճիպոտով....

Ես սրտանց նախանձում եմ նրանց, որոնք ապրում եւ ծերանում են իրենց ծննդավայրում ։

***

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆ ՕԳՆԵՑ

Երեխայիս մահճակալի մօտ, պատին, ամրացրի մի փոքրիկ գորգ, որը ներկայացնում էր անտառապատ բլուրներ, մի դղեակ՝ ծառերի խորքում, մի քանի տընակներ, փայտէ մի կամուրջ՝ գետի վըրայ, իսկ գետափին՝ լքուած մակոյկ ։

Ո՛չ մի մարդ, ո՛չ մի անասուն ։

Երեխաս նայեց երկար՝ մանկական զըննող, խելացի աչքերով եւ դժգոհ մնաց.—

— Դեատեա՞,— հարցրեց նա ։

— Հօրեղբայրը երեւի խրճիթումն է, — արդարացրի ես նկարչին ։

— Մո՞ւ ...

— Կովն էլ՝ խրճիթում ։

— Հա՞ֆ - հա՞ֆ ...

— Շո՛ւնն էլ խրճիթում։

— Ծիվ-ծի՞ւ,— յամառեց երեխաս ։

Իսկապէս, անամպ երկնքի վրայ ո՛չ մի թռչուն ։

Ես այլեւս խօսք չգտայ նկարչին արդարացնելու համար եւ կամացուկ գորգը վար առի... ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ՇԻՐԻՄԻ ՄՕՏ

●

Երկաթագիր գրեր կան
Այս քարի վրայ ,
Խունկի անուշ բոյրեր կան
Այս քարի վրայ,
Դեղին մոմեր է վառել
Գեղջուկն այս քարին,
Մոմի դողդոջ հրեր կան
Այս քարի վրայ ։

Մոմի աղօտ լոյսեր կան
Այս քարի վրայ ,
Մի հին երկրի յոյզեր կան
Այս քարի վրայ,
Դարերով վիշտն է պատմել
Գեղջուկն այս քարին ,
Լաւի, բարու յոյսեր կան
Այս քարի վրայ ։

Թախծամրմուռ երգեր կան
Այս քարի վրայ,
Լոյս աղերսող ձեռքեր կան
Այս քարի վրայ,
Նախնիքներ ու աւերներ
Դիպան այս քարին
Ու վէրքե՞ր կան, վէրքե՞ր կան
Այս քարի վրայ ։

Սրտի անմար հրեր կան
Այս քարի վրայ,
Զարկուած — բեկուած դարեր կան
Այս քարի վրայ ։
Ցոլցլում է այս քարին
Մանուկ մի արեւ,
Բացուող պայծառ օրե՞ր կան
Այս քարի վրայ ։

ԺԻՐԱՅՐ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

ՆՇԽԱՐ ՄԸ

ՄՈՌԱՆԱԼ . . .

●

Մոռանա՛լ, մոռանա՛լ ամէն ինչ ,
Ամէնին մոռանալ.
Զբսիրել, չըխորհել, չափսոսալ —
Հեռանա՛լ ...

Այս տանջող, այս ճնշող ցաւի մէջ ,
Գիշերում այս անշող
Արդեօք կա՞յ իրիկուայ մոռացման ,
Մոռացման ոսկէ շող ...
Մի վայրկեան ամէնից հեռանալ,
Ամէնին մոռանալ. —
Խաւարում, ցաւերում քարանալ
Մեն - միայն ...
Մոռանալ, մոռանալ ամէն ինչ,
Ամէնին մոռանալ .
Զբսիրել, չտենչալ ,չըկանչել ,
Հեռանա՛լ...

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ՍԿԻՒՏԱՐ

●

Տունէն ելլելու հարկադրութեանը վըրայ, տիկին Վարդանոյշ ամէն օր մտածեց։ Ի՞նչպէս պիտի ընէին որ տեղ մը գտնէին, դրամ չունէին։ Ամուսինը նպարավաճառի տէզկեահտար մըն էր, առածը շաբաթը եօթանասուն ոսկի, ո՞ր մէկին պիտի հասնէին, տղոցը դպրոցի՞ն, իրենց ուտելիքի՞ն, վրայ գլուխի՞ն, թէ՞ տան վարձքի։ Անոր ամբողջ ամսուան մը առածը հասարակ յարկի մը վարձքին դըրամն էր միայն։ Բսին թէ՝ այս տարի վարձքերը պիտի իջնեն։ Շիտակը աղէկ իջան, հարիւր յիսուն, հարիւր եօթանասունըհինգ ոսկինոց տեղերը երկու հարիւր յիսուն ոսկիի ելան։ Բաթրօնին այնչափ աղաչեցին, չարաթականին վրայ հինգ ոսկի չաւելցուց։ Ի՞նչ գայմէրցի է ։

Աս ելլելը չըլլար, նստած տեղերնին շատ աղէկ էր։ Իրաւ պզտիկ էր, նեղ կուգար իրենց, մէկ սենեակ մըն էր եղածը, ան ալ գետնայարկ էր, դուռին քովն էր, բայց ետեւը տեղ մը կար, սենեակի վերածեր էին, տղաքը հոն կը պառկէին, նեղ մեղ կը բաւէր իրենց։ Եկած տարինին 7 ոսկիի բռնեցին, հիմա քառասուն ոսկի կուտային ։

Իրենց համար ամէնէն մեծ աղէկութիւնը հոն էր որ, Կարապետին աշխատած տեղին, էրճիյաս նպարավաճառանոցին շատ մօտ էր։ Քսան քայլ չկար իրենցմէ Օսման պէյի հանրակառքի գիծը։ Տղոցը դպրոցին ալ մօտ էր։ Ո՞րչափ հեռու էր իրենց տունէն Ֆէրիգիւղի դպրոցը։ Ցետոյ, աղէկ ջուրի ալ դրամ չէին տար ։ Համիտէ աղբիւրը քովի փողոցն էր, տըղաքը ե՞րբ, կամ օրը քանի՞ անգամ ուզէին, կը լեցնէին կը բերէին թարմ թարմ։ Ուրիշ աղէկութիւն մըն ալ՝ թաղը մաքուր էր, պատուաւոր ընտանիքներ կը բնակէին ։

Մինչեւ հարիւր ոսկի տալու ելան այդ չափիկ տեղին, միայն թէ չհանուէին, բայց տանտէրը մերժեց, որովհետեւ պիտի փլցնէր, հինգ յարկնոց աբարթըման մը պիտի բարձրացնէր։ Փողոցը յարդի էր։ Մէկ կողմը Մաչքայի պողոտան էր, երկու քայլ վար ալ՝ Վալի գօնաղին, Մանուկներու պարտէզը, այսինքն՝ քաղաքին ամէնէն սուղ մասերէն։ Զօրս հարիւր ոսկիէն պակաս չէին այդ կողմերու յարկերը ։

Ֆէրիգիւղ երկու սենեակ գտնէին ի՞նչ լաւ պիտի ըլլային, միտքը պտըտցնելով կը մտածէր երբեմն տիկին Վարդանոյշ ։ Տղոցը դպրոցին մօտերը կ'ըլլային, Կարապետին համար ալ շատ հեռու չէր սեպուեր։ Միայն շատ վարերը չըլլար։ Ալթունպախալ ալ աղէկ էր։ Հոն ալ շատ հեռու չէր ըսուեր. բայց անոր ալ շատ վաբերը, Տոլապտէրէններուն, Ենիշէհիրնեբուն վրանները չըլլային։ Ամէն Օսման պէյ, Շիշլի բնակողներու պէս ինք ալ գացած չէր աս վարերը, բայց մաքուր հագուած մարդոց փողոցները չէին հոն նըստողներուն վրայ նայելով։ Ե՞րբ էր, այո, Բերայի կողմը նոր անցած տարին էր , Սէնթէսփրիի տակի փողոցէ մը տեսած էր այդ տեղերը, իր վրան բաց վազող կոյուղիի ջուրերովը։ Իրաւ է, ետքէն ձորը գոցեր էին, ասֆալթեր էին, հիմա ինքնաշարժներու նորոգութեան խանութներու դէմ դէմի կարգելով Ունգաբանի կամուրջին թրաֆիքի ճամբան էր, բայց շրջակայքի հողէ փողոցներուն չքաւորութիւնը կը շարունակուէր։ Աղքատները կը նստէին աս տնակներուն մէջ, աղտոտ, ճարպոտ տաբատներով, ոտրէ, ուլակնոջ ծախողները, գարուններր սիւլիւկ ա՞՞լէ սիւլլիւկ պոռալով տղրուկ ծախողները, բոշաները, մէկ մըն ալ միաձի կառքերով սեխ, ձմերուկ ծախողները, որոնք «քէսմէճէ բաղար»,«գապաղընա փարա եօք»կը կանչէին. բայց սուտ կ'ըսէին, եթէ աղէկ չըլլէին, ետ չէին առներ, աչքերնին կը դարձնէին, կռիւի կը պատրաստուէին, բանի կուտային ։

Իրիկուն մը տղաքը ամէն անգամուան պէս դասերնին պատրաստեցին, ճաշերնին ըրին, պառկեցան։ Ժամը իննին Կարապետ եկաւ, սեղան նստան, ինչպէս միշտ, նորէն տուն գտնելու վրայ խօսեցան։ Կարապետ դարձեալ Տոլապտէրէններէն խօսք բացաւ, Վարդանոյշ բողոքեց ։

— Աման Կարապետ, ուրիշ տեղ մը չգիտե՞ս դուն, ամէն օր աս տեղերէն կը խօսիս, ըսաւ, ես չեմ երթար հոն, Օսման պէյէն ելլեր՝ Տոլապտէրէի աղտոտ փողոցները գնա նստէ, եղա՞ծ բան է, պէտքարանները կը վազեն տուներու առաջքէն ։

Կարապետ չխօսեց, ու գոչեց.

— Հոն նստողները մարդ չե՞ն։ Մինակ քու աս հաւնած տեղերուդ նստողնե՞րը մարդ են. Բերանս բանալ մի տար նորէն։ Տասնըհինգ տարի կ'ընէ ես քու հաւնածներդ կը ճանչնամ։ Ամէնուն օնեան-դոնեան գիտեմ ։

— Կեցիր, կեցիր, ընդմիջեց Վարդանոյշ, ես տունը գտայ։ Մինակ թէ ես հոն չեմ գար չըլլայ ըսես։ Ես ի՞նչ անխելք եմ որ մինչեւ հիմա չեմ մտածեր ։ Եկուր Սկիւտար կըլլունք, հէմ ո՞ւր , գիտես, Նալպուր Սիմոնին նոր աբարթըմանը ։ Վանքին պաղը մեր նստած տանը քովը իր տունը գիտես, դրացնութիւն ըրինք այնչափ տարի։ Անկէ քիչ մը վար, Աճիպատէմի դիմացը կ'իյնայ, հող մը աներ էր, անցած տարի չորս յարկնոց աբարթըման մը շինեց, իր տունը վարձու տուաւ, հոն անցաւ, աս տարի վրան յարկ մըն ալ ելեր է, ան կը բռնենք ։

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(Շար. 1)

կան երկիրները պէտք է խոստանան, որ Իսրայէլը աշխարհի քարտէսէն վերցնելու պիտի չաշխատին :

× Շարմ էլ Շէյխի եւ Կազայի պար - պումը Իսրայէլեան բանակներու կողմէ՝ աւարտեցաւ ուրբաթ օր : ՄԱԿի ուժերուն հրամանատարը, զօր. Պըրնս, քննութենէ անցուց Կազայի շրջանը : Պաղեստինցի տարագիրները վրէժ կը լուծեն այն անձե - րէն, որոնք Իսրայէլցիներու հետ գոր - ծակցած էին : Այսպէս, չորս Արաբներ սպաննուեցան միայն առջի օր :

× Երեքշաբթի օր Եգիպտոս կը սպաս - ուի Համըրշոլտի անմիջական գործակի - ցը՝ Ռալֆ Պընչ, որ ապա պիտի մեկնի Կազա՝ տեղւոյն վրայ քննելու համար մի - ջազգային բանակներուն առջեւ ծագող բոլոր դժուարութիւնները :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

●

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԿԸ ՔՆՆԷ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՐՑԸ

Ֆրանսայի Նախարարաց Խորհուրդը, որ ուրբաթ օր սկսած էր քննել Ալժերիոյ Թղթածրարը, իր խորհրդակցութիւնները պիտի շարունակէ մինչեւ յառաջիկայ չո - րեքշաբթի եւ հինգշաբթի :

Վարչապետ Կի Մոլէ նախապէս խորհր - դակցեցաւ նախկին վարչապետներուն, կուսակցութեանց ղեկավարներուն եւ խորհրդարանային խմբակցութեանց ղե - կավարներուն հետ :

Ապա գումարուեցաւ Նախարարաց Խոր - հուրդը, որ լսեց Ալժերիոյ նախարար Լա - քոստի տեղեկագիրը : Տակաւին ոչ մէկ ո - րոշում տրուեցաւ : Վարչապետը պիտի շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները եւ հաւանական է որ հինգշաբթի օր որոշ եզ - րակացութեան մը յանգի :

× Ազգ. ժողովին մէջ Ֆրանսայի ընդհ. քաղաքականութեան մասին վիճաբանու - թիւնները պիտի սկսին Մարտ 14ին և պի - տի տեւեն մինչեւ Մարտ 22 : Կառավա - րութիւնը վստահութեան քուէ պիտի պա - հանջէ հինգշաբթի, Մարտ 21ին իսկ քուէ - արկութիւնը պիտի կատարուի յաջորդ օրը :

× Ալժերիոյ մէջ ձերբակալուեցան 9 Եւրոպացիներ, որոնք ապաստան տուած էին հետապնդման ենթակայ ապստամբ - ներու :

× Ալժերիոյ ազգային շարժման քար - տուղարը, Մուլայ Մերպահ, հեռագիր մը յղեց ՄԱԿի նախագահին եւ ընդհ. քար - տուղարին, պահանջելով որ Ֆրանսա վերջ դնէ Ալժերիոյ մէջ զինուորական միջա - մտութեան : Հեռագիրը կոչ կ'ուղղէ նա - եւ, որ Ֆրանսա անմիջապէս բանակցու - թեանց սկսի՝ ըստ Ազգաժողովին մէջ քուէարկուած յանձնարարութեան :

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԵՒ ԱՐՏ. ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓԱՐԻԶ ՀԱՍԱՆ

Հարոլտ Մաք Միլըն եւ Սելվին Լոյտ շաբաթ առաւօտ Փարիզ հասան, ուր խօ - սակցութիւններ պիտի ունենան Կի Մոլէի եւ Փինոյի հետ : Օրակարգին վրայ երեք կարեւոր հարցեր կան. — Միջին Արե - ւելք, Միացեալ Շուկայ եւ Եւրոպայի մէջ անգլիական ուժերու պահպանում :

Ինչ կը վերաբերի Միջին Արեւելքին, Ֆրանսա եւ Անգլիա պիտի որոշեն թէ ինչ պիտի ըլլայ իրենց միացեալ քաղաքակա - նութիւնը արաբական երկիրներու հետ եւ մասնաւորաբար Սուէզի հարցին մասին :

Ֆրանսայի վարչապետն ու Արտ. նա - խարարը պիտի աշխատին համոզել իրենց անգլիացի պաշտօնակիցները, որ գործակ - ցին Եւրոպայի Միացեալ Շուկայի ծրա - գրին : Իսկ ինչ կը վերաբերի երրորդ հար - ցին, պիտի պնդեն որ Անգլիա անփոփոխ պահէ իր եւրոպական բանակներու քա - նակը :

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նա - խարարը, Ֆոն Պրենթանօ, որ շաբաթէ մը ի վեր Մ. Նահանգներ կը գտնուէր եւ կա - րեւոր տեսակցութիւններ ունեցած էր Այ - զընհաուըրի ու Տըլըսի հետ, մեկնեցաւ դէպի Աւստրալիա. ապա պիտի հանդիպի Հնդկաստան, Գերմանիա վերադառնալէ առաջ :

ԷՏՈՒԱՐ ԷՐԻՕ, Ֆրանսայի Ազգ. ժողո - վին պատուոյ նախագահը, քանի մը օրէ ի վեր անհանգիստ է եւ փոխադրուած՝ հիւանդանոց :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետը, Քատար, Մարտ 18ին Մոսկուա պիտի մեկնի : Ամ - բողջ երկրին մէջ կը շարունակուին հետա - պնդումները :

ԿԻՊՐՈՍԻ Յոյները կը պատրաստուին ընդհ. գործադուլ կազմակերպել Մակա - րիոս արք.ի աքսորման առաջին տարե - դարձին առթիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ Կոմիտաս երգչախումբի տարե - կան նուագահանդէսը տեղի պիտի ունե - նայ Մայիս հինգին, կիրակի իրիկուն Սալ Կավոյի մէջ :

ՆՈՒԷՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հայ. Եկեղեցւոյ Կեդր. Կրթ. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները : Տէր եւ Տիկին Կա - րապետ Ցակոբեան հինգ հազար ֆր. ի - րենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ :

Պ. Վահէ Թօսունեան երեք հազար ֆր. :

Պ. Բարսեղ Տամլամեան հազա ր ֆր., փոխան ծաղկեպսակի Պ. Շաւարշ Միսաք - եանի մահուան առթիւ :

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Միջազգային ֆոլքլորի պարի եւ երա - ժշտութեան փառատօն

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 17, ժամը 14·30ին

Ի նպաստ Սէն - Իլեռի տիւ Թուվէյի ա - պաքինարանին :

Տոմսերու գին․— 300, 200, 150 եւ 100 ֆրանք :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Կ. Էմէրեան եւ զաւակնե - րը երկու հազար ֆր. կը նուիրեն Գաբ - րիէլ Ղազարեանի մահուան առթիւ Մօն - մորանսիի Հանգստեան Տան :

Ստանալ «Յառաջ»էն :

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

ՕՐ. ՍՈՆԻԱ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ (Ա. մրցանակ Թուրի երաժշտանոցէն) կը ստանձնէ դաշ - նակի մասնաւոր դասեր : Կարելի է հետե - ւիլ նաեւ իր դաշնակի դասընթացքին : Դիմել՝

30, Fbg. Montmartre, Paris - (9°)
Tél. PRO. 74-05

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու կողմէ, Ապրիլ 28ին, Ֆը - րանքեւամերիկեան գեղեցիկ սրահին մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ․— Արմենուհի Կիւզէր - եան կը փնտռէ իր կնքահայրը : Բուն ա - նունով Սարգիս Աբրահամեան (Ֆրանսա - յի մէջ մականունը փոխած է ՍԵԼԹԵՔԵԱ - Նի : Լուր ունեցողները կրնան գրել՝

Mme Arménouhi Guzerian
3, Rue du Marechal-Joffre
Aix-en-Provence, (B.D.R.) France

ԾԱԽՈՒ Է

Մարսէյլի հանրածանօթ ճաշարան-սըր - ճարանատէր Պ. Միքայէլ Աշճեան « Շէ ՄԻՇԷԼ », ծերութեան պատճառաւ, կը ծախէ ճաշարան սրճարանի «ֆօնը» կրանտ լիւանսով : Պատրաստ գործ, 35 տարիէ ի վեր կազմակերպուած, մնայուն յաճա - խորդներով :

Դիմել Միքայէլ Աշճեան (Շէ Միշէլ) :

66Rue Longue des Capucins, Marseille

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Մար - սէյլի և շրջաններու խումբերու և ենթա - կոմիտէներու վարչութիւնները (բացի Նիսի Գէորգ Զաւուշ, Ավինեոնի Մուրատ եւ Կարտանի Նիկոլ - Դուման խումբերու վարչութիւններէն) յառաջիկայ Մարտ 16ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Ա - հարոնեան սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վ. Ս. Խաչատուրեան (Ա - մերիկա) կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստ - եան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրա - կի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ : Կը հրաւիրուին հանգուցեալ նկարիչին յիշա - տակը յարգողները :

★

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՇԱՀԶԱՏԷ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհան - գիստ պիտի կատարուի այս կիրակի (Մարտ 10), յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնոր - հակալութեամբ ստացաւ Պ. Մկրտիչ Դեր - ձակեանէ 1500 ֆր., ի նպաստ Լիոնի ե - կեղեցւոյ շինութեան :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՊԻԿ ԵՒ ԹՈՌՆԻԿ, Խրիմեան Հայրի - կի (իր մահուան 50ամեակին առթիւ), հրատարակութիւն էտվան տպարան (Պէյ - րութ), 1957 : Գին՝ արտասահման 75 սէնթ :

ԽՈՅԵՐ ԵՒ ԲՈՅԵՐ, հեղինակ Ա. Սո - փոկլեան, բանաստեղծութեանց հատոր, տպ. Լը Սօլէյ, Փարիզ 1957 : Գին՝ 400 ֆրանք : Հասցէ Սոփոկլեան, 203 Պուլ. տը լա Կառ, Փարիզ (13) :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՓԱՐԻԶ․— Հ. Յ. Դ. Ռուբէն Ուսանո - ղական Միութեան ընդհ. ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, 17 ռիւ Պլէօ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԸՆԿԵՐ ՆՇԱՆ ՌՍՏԻԿԵԱՆ : իր ողբացեալ աներոջ Մանուկ Սահակեանի մահուան տարելիցին առթիւ տասը հազար ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Մշակոյթի Տան ֆոնտին : Գումարը տեսնել Վիէնի Բ. ցանկին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ․— «Յիշատակի երեկոյ», Շաւարշ Միսաքեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Մարտ 23ի շաբաթ իրիկունը, ժա - մը 8·30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ․—Կատար Դուխման կը փն - տռէ իր եղբայրը՝ Սերոբ Դուխման, որ կ ըկարծուի թէ Ֆրանսա կը գտնուի : Հօր անունը՝ Դուխման, մօր անունը՝ Արուշ, մեծ հայրը՝ Կարապետ (Կարօ), մեծ մայրը՝ Աննա : Ծննդավայր՝ Գապայ Սազալ : Աք - սորի ժամանակ 5 - 6 տարեկան էր :

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդ - րուի իմացնել Պ. Տէր Ներսէսեանի, 2պիս րիւ Լուի - Պասքալ, Վիրոֆլէ, (Սէն է Ուազ) :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարտիզակցի Հուռթ Մարտիկեան (Քու - քուկենց Մարտիկեան) կը փնտռէ իր հօ - րեղբայրը՝ Կարապետ Մարտիկեան, հօր անունը՝ Գրիգոր, մօր անունը՝ Մաքրու - հի, կը բնակէին Հէլվաճեան մետաքսի գործարանին մօտը : Կը կարծուի որ Յու - նաստանէն անցած է Արժանթին : Տեղեկա - ցնել «Յառաջ»ի միջոցով : Ջերմապէս կը խնդրուի «Արմենիա»էն՝ արտատպել :

ԾԱԽՈՒ Է

Մահուան պատճառով ծախու է կօշկա - կարի (պօթիէ) խանութ մը (պայը), իր բո - լոր կազմածներով, պատրաստ յաճա - խորդներով, ապահով գործ :

Դիմել Տիկին ՃՈՒԶԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ : ժամը 6-7 խանութը, 46 րիւ տէ գ'Ապէյ, Մարսէյլ : Իսկ միւս ժամերուն տունը, 19 րիւ Օժէյ : Մարսէյլ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի փարիզեան շրջանի խումբերու կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 16էն 23

Salle des AMBASSADEURS

3 rue Gabriel — Paris

Orchetre RICO'S CREOLE BAND

Buffet **Parking** **Vestiaire**

Մ Ե Ծ Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ, 24 Մարտ, կիրակի ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր : Սէրքըլ Միլիթէրի ընդարձակ սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակնկալներ :

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ : Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել Յ. Պահատրեանի, հեռ. ORN. 37-32, կամ Մ. Գրաճեանի 138 րիւ տը լ'Ապէ կրու, Փարիզ (15) :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
Directrice : Arpik MISSAKIAN
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՐՏ
MARDI 12 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7829 33ème ANNEE
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3640

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՂՏԱՏԻ ՈՒԽՏԸ

Թուրքիոյ վարչապետը Ատնան Մենտէրէս Անգարայի ձայնասփիւռի կայանէն ճառ մը խօսելով Պաղտատի Ուխտին երկրորդ տարեդարձին առթիւ, հետեւեալը յայտարարած է.

« Ամէն անոնք որ յետին նպատակներ ունին, պէտք է ընդունին թէ Պաղտատի Ուխտն է այն միակ կազմակերպութիւնը, որ պիտի կարենայ արդարութիւնը ապահովել Միջին Արեւելքի մէջ եւ այդ շրջանը պաշտպանել համայնավար ծաւալապաշտութեան դէմ »։

Շատ բան գրուեցաւ այս Ուխտին մասին՝ կնքուած չորս իսլամ պետութեանց՝ Թուրքիոյ, Իրանի, Իրաքի եւ Փաքիստանի միջեւ 1955 Փետրուար 24ին, հովանաւորութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ, որ անոր հինգերորդ անդամն է ։

Մենտէրէս ճիշդ կը բնորոշէ Ուխտին նպատակը, երբ կ'ըսէ առանց քօղարկելու թէ անիկա պարզապէս ուղղուած է Մոսկուայի դէմ ։

Միջին Արեւելքի երկիրները երկու դասակարգի կը բաժնուին — անոնք որ սահմանակից են Խորհրդային Միութեան եւ անոնք որ չեն ։

Սահմանակից երկիրներն են Թուրքիա, Իրան եւ Աֆղանիստան։ Միւսները հասարակաց սահման չունին ։

Իրան, Իրաք, Քուվէյթ, Սէուտի Արաբիա քարիւղի հարուստ հանքեր ունին ։ Կրեմլինի վարիչները շատ պիտի ուզէին տիրանալ այդ թանկագին հարստութեան։

Ժամանակին Ռուսիոյ ինքնակալ Մեծն Պետրոս իր նշանաւոր կտակով ուխտած էր իջնել դէպի տաք ծով — Միջերկրական, պատա օդ շնչելու, Սեւ Ծովու նեղ սահմաններուն մէջ չխեղդուելու համար ։

Այն ատեն քարիւղ չկար դեռ Միջին Արեւելքի մէջ։

Ինչո՞ւ կնքուեցաւ Պաղտատի Ուխտը ։

Անգլիա կենսական շահեր ունի այդ շրջանին մէջ եւ շատ բնական է, որ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնէր անոր պաշտպանութեան համար ։

Իրան եւ Իրաք նոյնպէս չեն ուզեր խորհրդային ծիրին մէջ մտնելով արբանեակ դառնալ ։

Թուրքիա, որ շատ բան կը պարտի Կրեմլինի վարիչներուն իր վերելքին համար, բոլշեւիկեան յարձակողականի մը սարսափին տակ կ'ապրի միշտ՝ թէ՛ Արեւելքէն (Կովկասէն կամ Իրանի վրայէն) եւ թէ արեւմուտքէն (Պուլկարիոյ ճամբով)։

Գալով Փաքիստանի, իսլամական այս երկիրը թէեւ հեռու է խորհրդային սահմաններէն, սակայն վէճ ունի իր դրացի Աֆղանիստանի հետ։ Իսկ այս վերջինը կը վայելէ Մոսկուայի պաշտպանութիւնը, ինչ որ կրնայ վտանգաւոր դառնալ իրեն համար ։

Խորհրդային աշխարհակալութեան վախն է ուրեմն, որ քով քովի բերած է այս 5 պետութիւնները՝ պաշտպանողական դինակցութիւն մը կնքելու համար ։

Նախաձեռնողն է եղած Թուրքիա եւ ոչ թէ Անգլիա, ինչպէս կը կարծուի ։

Ատլանտեան Ուխտին մէջ մտնելէն ի վեր, Թուրքիա արեւելեան ճակատին վրայ միակ երկիրն էր, որ ի հարկին պիտի ստիպուէր առանձինն դիմադրել խորհրդային յարձակումի մը ։

Հարաւի սահմանները շատ ապահով չէին՝ քանի որ Ալեքսանտրէթի վէճը չէ լուծուած դեռ Սուրիոյ հետ ։

Իրան եւ Իրաք բարեկամ էին Թուրքիոյ, սակայն ընդհանուր պատերազմի մը պարագային այս չէզոք երկիրները կրնային ճամբայ տալ հիւսիսէն արշաւող պետութեան ։

Համաշխարհային երկու պատերազմներու ընթացքին ալ Իրան առանց խորհրդակցութեան ճամբայ տուած էր իր հողին վրայէն անցնիլ ուզող պատերազմիկ կողմերուն ։

Ուրեմն Պաղտատի Ուխտը կնքուեցաւ առաւելապէս Ատլանտեան Ուխտի անդամ Թուրքիոյ թիկունքը ապահովելու համար ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի օր վերջ գտան Ֆրանքեւանգլիական խորհրդակցութիւնները, որոնց կը մասնակցէին երկու երկիրներու վարչապետներն ու Արտաքին Նախարարները ։

Այս առթիւ հրատարակուեցաւ պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը, որուն գլխաւոր մասերը կու տանք ստորեւ.

« Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները կարծիքներու փոխանակութիւններ ունեցան միջազգային կացութեան մասին՝ իբր հիմք առնելով Ուաշինկթընի եւ Օթթավայի մէջ տեղի ունեցած բանակցութեանց արդիւնքները ։

Ապա քննեցին Եւրոպայի մէջ անգլիական բանակներու թիւը զեղչելու հարցը։ Անգլիոյ վարչապետը յայտնեց, որ այս ծրագիրը կապ ունի անգլիական պիւտճէին մէջ մտցուած սեղմումներուն հետ ։ Իսկ Կի Մոլէ շեշտեց թէ անհրաժեշտ է երկուստեք համաձայնութեամբ ճշդել Եւրոպայի ապահովութեան ուժերու կազմակերպման հարցը ։

Երրորդ հերթին քննուեցաւ Եւրոպական Միացեալ Շուկայի հարցը։ Ընդունելով հանդերձ թէ երկու երկիրներու տեսակէտներն ու շահերը կրնան տարբեր ըլլալ այս խնդրին վերաբերմամբ, վարչապետներն ու Արտաքին Նախարարները այն եզրակացութեան հասան թէ Միացեալ Շուկայի կազմակերպումը անհրաժեշտութիւն մըն է։

Ապա քննեցին Մերձ. Արեւելքի հարցերը. Սուէզի մասին որոշեցին միացեալ քաղաքականութեան մը հետեւիլ » ։

Այս պաշտօնական հաղորդագրութիւնը ընդհանուր խօսքերէ եւ հաստատումներէ դուրս չելլեր թէեւ, բայց որոշ չափով ցոյց կու տայ թէ Անգլիոյ ու Ֆրանսայի տեսակէտները գրեթէ նոյնն են օրակարգի հարցերուն մասին։

ԵԳԻՊՏՈՍ ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԱՒԵԼԻ ՊԱՀԱՆՋԿՈՏ

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ 11ՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ ԱՒԱՐՏԵՑԱՒ

ՄԱԿի 11րդ նստաշրջանը, որ տեւեց 15 շաբաթ, աւարտեցաւ ուրբաթ գիշեր, առանց վերջնականապէս լուծելու օրակարգին երկու կարեւորագոյն հարցերը — Սուէզ եւ Հունգարիա ։

Եգիպտոս հետզհետէ աւելի պահանջկոտ կը դառնայ. Սուէզը բանալու համար բակիզը պայման դրին որ իսրայէլեան բանակները քաշուին Կազայէն ու Աքապայէն։ Ապա պահանջեցին որ ջրանցքէն անցքի տուրքերը ամբողջութեամբ վճարուին Սուէզի եգիպտական վարչութեան. իսկ այժմ կը յայտարարեն թէ Կազայի ու Աքապայի միջազգային բանակներու կողմէ գրաւումը ժամանակաւոր կարգադրութիւն մը պէտք է նկատուի, ու այդ շրջանները պէտք է անպայմանօրէն վերադարձուին Եգիպտոսի ։

Այս բոլորէն վերջ, Սուէզի հարցը ոչ միայն կարելի չէ լուծուած նկատել, այլ ընդհակառակն, կարելի է ըսել թէ նոր կը սկսի ։

× Նախագահ Այզընհաուըր անձնական նամակ մը ղրկած է գնդ. Նասըրի։ Նամակին պարունակութիւնը գաղտնի կը պահ -

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Քառասուն օր անցած է արդէն, բայց ցաւը միշտ մեծ է, վիշտը միշտ անդարմանելի ։

Քառասուն օր անցած է արդէն բայց ժողովուրդը նորէն խուռներամ եկած էր իր ներկայութեամբ վկայելու թէ գիտակից է այն մեծ կորուստին, որ իրը եղաւ։

Քառասուն օր է անցած եւ տակաւին ամէնուն աչքը արցունքոտ էր շաբաթ գիշեր, Սորպոնի Րիշըլիէօ ամփիթատրոնին մէջ ուր անհամար բազմութիւն մը եկած էր յարգելու Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակը։

Հոն ամէնէն առաջ ներկայ էր Ինք, նստած բեմին վրայ բացառիկ բնական արտայայտութեամբ մը։ Այդ մեծադիր իւղաներկ նկարը պատրաստած էր ընկեր Ժիրայր Փաւամուտեան, ինքնատիպ տաղանդով մը։

Պ. Սեդրակ Եավրուեան բացաւ սգահանդէսը Շոփէնի մահերգով զոր հասարակութիւնը ունկնդրեց յոտնկայս, խոր եւ տպաւորիչ լռութեան մը մէջ որ տեւեց մինչեւ վերջը ։ Ապա ընկեր Հրանտ Սամուէլ իբրեւ օրուան նախագահ արտասանեց բացման խօսքը։

« Յառաջ»ի վաղեմի խմբագիր եւ ողբացեալ Շաւարշի մտերիմ ընկերը յուզիչ եւ յուզուած շեշտով յիշեց անոր յատկանշական գիծերը։ Ընկեր Հրանտ Սամուէլ յիշեց նաեւ այն չարաշուք վայրկեանը, երբ թերթիս հիմնադիր - խմբագրապետը հրաժեշտ կու տար մեզի. —

« Քառասուն օր անցած է արդէն այն չարաշուք վայրկեանէն ի վեր, երբ յաւէտ ողբացեալ մեր ընկերը՝ Շաւարշ Միսաքեան հրաժեշտ կու տար այս անցաւոր աշխարհին, որբ ձգելով ոչ միայն իր հարազատները, այլ եւ իր հոգեզաւակ «Յառաջ»ը, անոր հազարաւոր ընթերցողները, իր անթիւ, անհամար ընկերները ու բարեկամները»։

Ընկեր Հրանտ Սամուէլ ապա ծանրացաւ ողբ. ընկերոջ հրապարակագրական եւ հանրային գործունէութեան վրայ, յիշելով անոր ստեղծագործական ընդոծին տաղանդը լրագրական ասպարէզի մէջ, յեղափոխական նկարագիրը եւ խանդավառ ոգին։ Նախագահը վերջացուց իր խօսքը ըսելով.—

« Իր մահով հայ ժողովուրդը կը կորսնցնէ իր ամէնէն ազնիւ, հայրենասէր ու արժանաւոր զաւակներէն մէկը ։

Հայ մամուլը՝ իր ամէնէն տաղանդաւոր բազմաբեղուն եւ վաստակաւոր մէկ մշակը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր ամէնէն հաւատաւոր, վեթերան, մաքուր գաղափարական եւ անընկճելի պայքարող, պատասխանատու վարիչներէն մէկը ։

Իր բարձր ու թանկագին անունն ու յիշատակը առ յաւէտ անթառամ պիտի մնան բոլորի սրտին մէջ»։

Յաջորդ խօսողն էր փրոֆ. Ֆրետէրիք Ֆէյտի (հայերէն) որուն շահեկան ուսումնասիրութիւնը Շաւարշ Միսաքեանի գրական եւ հրապարակագրական գործունէութեան մասին պիտի հրատարակենք առանձին ։

Առանձին պիտի հրատարակենք նաեւ Շաւարշ Նարդունիի յուզիչ բանախօսութիւնը, որ ժողովուրդը հաղորդակից դարձուց իր յուզումին ։

Յանուն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ մտաւորական երիտասարդութեան ընկեր Արմենակ Պիլէզիքճեան բերաւ իր խօսքը.

— « Սուգի օրեր կան որոնք կը փոխեն իրենց իմաստը եւ կը դառնան ցասում ։ Շ. Միսաքեան կ'ըսէր երիտասարդութեան « Ապրիլ 24ը սուգի օր չէ այլ աշխատանքի եւ վերանորոգման։ Այսօր ալ նոյնպէս։

Յանուն Հ. Յ. Դ. երիտասարդութեան եւ աքսորի ճամբուն վրայ մեռած երիտասարդութեան մենք կը խոստանանք շարունակել այն ճամբան որ մեզի սորվեցուց ։

Կը սիրէր երիտասարդութիւնը եւ իր կորուստին ծանրութիւնը ամէնէն աւելի երիտասարդութիւնն է որ կը զգայ ։ Համաձայնութիւն մը կար կարծես երիտասարդներուն եւ 70ամեայ երիտասարդ Միսաքեանի միջեւ ։

Ան իր աչքերուն մէջ բոց մը ունէր զոր մեզի փոխանցեց, կը խոստանանք այդ բոցը վերածել խարոյկի, հրդեհի » ։

Սգահանդէսին իրենց մասնակցութիւնը բերին թաւջութակի վրայ Պ. Երվան Ֆօրէ որ ինքնատիպ արուեստով նուագեց Ֆօրէի Էլէժին եւ ուրիշ կտոր մը ։

Կրկին անգամ բեմ գալով դաշնակահար Սեդրակ Եավրուեան բացառիկ տաղանդով մը նուագեց Լիսթի «Ֆիւնեռայ»ը ։

Պ. Արտաշէս Գմբէթեան իր ինքնատիպ արուեստով արտասանեց երկու քերթուած մեր ողբացեալ խմբագրապետէն, գրուած 1916ին եւ 21ին եւ արձակ էջ մը՝ «Ես տեսայ Եփրատը» գրուած «Արեւելք»ի մէջ 1948ին երբ Շաւարշ Միսաքեան Սուրիա էր ։

Տիկին Մառի Արթինեան - Կաւվարենց, զգալապէս յուզուած երգեց «Տէր Ողորմեա»ն եւ «Տէր Կեցո»ն, ընկերակցութեամբ Տիկին Եագըճեանի։

Ընկեր Հրանտ Սամուէլ փակեց սգահանդէսը, շեշտելով թէ լաւագոյն ձեւը յաւերժացնելու համար Շաւարշի յիշատակը թեւ թիկունք կենալն է «Յառաջ»ին ։

Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց յարանուանութեանց պետերուն, բոլոր ազգային կազմակերպութիւններուն եւ մարմիններուն եւ ներկայ հասարակութեան, որոնք եկած էին իրենց յարգանքի տուրքը բերելու հանգուցեալ Միսաքեանի յիշատակին։ Յիշենք որ ինչպէս յուղարկաւորութեան, սգահանդէսին ալ Մխիթարեան դպրոցի աշակերտութիւնը առաջնորդութեամբ ուսուցիչ - վարդապետին բերած էր իր յարգանքի տուրքը ։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

* * *

ՏԱՆՕԹ.— «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը ինչպէս նաեւ Այրի Տիկին Միսաքեան եւ զաւակը պարտք կը սեպեն այս անգամ ալ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել օրուան նախագահին եւ բանախօսներուն ինչպէս նաեւ բոլոր արուեստագէտներուն եւ Օր. Հ. Թորոսեանին որոնք իրենց մասնակցութեամբ արժանաւոր պատիւը ընծայեցին Յառաջի անխոնջ խմբագրապետին յիշատակը յարգելու համար ։

Շնորհակալութիւն նաեւ կազմակերպիչ յանձնախումբին եւ հայ ժողովուրդին իր համակրանքին եւ վշտակցութեան համար։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ հեռաձայնով կը տեղեկացնեն թէ բացառիկ շուքով մը տեղի ունեցած է Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօնը։ Փրատոյի Մայր եկեղեցին մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան պատարագած եւ քարոզած է Նիսի քահանան որ մասնաւորապէս եկած էր այդ արարողութեան համար։ Խօսք առած է նաեւ վաստակաւոր Մխիթարեան Միաբան Հայր Ներսէս Ակինեան ։

Ներկայ եղած են Պուշ տիւ Ռոնի ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները, նախարար Տէֆէրի ներկայացուցիչը եւ երեսփոխան՝ Ֆրանսիս Լէնար։

Նոյնքան բազմութիւն եւ յարգանք միւս բոլոր եկեղեցիներուն մէջ մասնաւորաբար Պոմոն ուր եկեղեցին եւ բակը փոքրը եկած են ժողովուրդին ։

Յաջորդով մանրամասնութիւնները ։

ԳՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՏԻՐԱՆ ՉՐԱՔԵԱՆ (ԻՆՏՐԱ)

ԻԲՐԵՒ ՄՏԱԾՈՂ, ԻՄԱՍՏԱՍԷՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իր Եսին քայքայումը տրամաբանական կը դառնայ, երբ աշխարհի ունայնութեան գիտակցութիւնը կը զգայ, երբ Բանին, Ս. Գրքին քարոզչութեան կը նուիրուի: Ներհայեցողութիւնը, որուն արդիւնքն էր «Ներաշխարհ»ը (1906), աւելի կը խորանայ, այս անգամ ո՛չ թէ նոր գործ մը երեւան բերելու, այլ կրօնաշունչ, կրաւորական աղօթքներու տալու համար իր անձը:

Այդ ճամբան այլեւս անձնուրացութեան ու աշխարհուրացութեան ճամբան է: Տաքթայաշնութեան անխոնջ ու հաւատաւոր քարոզիչը կը դառնայ: Կը հրաժարի «ընկերային պարտաւորութիւններէ»: Ներքին դոհունակութիւնը վճռական քայլեր առնել կուտայ: Իր անձն այլեւս զոհել ու նուիրաբերել պէտք էր, մեղքերու մէջ թաթաւուն մարդոց բազմութիւնները Սատանային ներգործութենէն ազատելու համար…:

«Ներաշխարհ»ը Առանձնութեան փառաբանութեան նուիրուած լաւագոյն էջեր կը պարունակէ, ինչպէս նաեւ իմաստասիրական խորհրդածութիւններ, առանց յաւակնութեան: Այդ հեշտանքի ու առանձնութեան մէջ է, որ Ինտրա կը հաշտուի իր խղճին հետ ու տիեզերքին հետ նաեւ, որուն երազը կը տոչորէ իր էութիւնը: Հոն է, որ գիտակցութեան լուսամուտը կը բացուի տիեզերքին վրայ, իբրեւ թէ ան ներշնչարան մը կամ աղօթարան մը ըլլար: Ինտրա կը հաւատայ, որ Եսը հոն ալ կը յայտնուի իր թաքուն կարողութիւններով, զգացումները խոր են հոն, խորհրդածութիւնները լայնադաշտ, կարծիքները՝ բնական եւ յղացումները մեծ: Առանձնութեան է որ կը ձգտին, Նիցչէի բացատրութեան համաձայն, «ուժերու կուտակում» եղող բոլոր հոգիները, «վերընական» կարողութիւնները, գիտուն, բանաստեղծ, կրօնաւոր, իմաստասէր:

Ինտրա այդ բացառիկ անհատականութիւններու արահետին կը հետեւի: Նախապէս «Ներաշխարհ»ի մէջ, եւ յետոյ կեանքի մէջ, երբ վերաքննութեան կ՚են թարկէ իր գոյականութիւնը, համոզումները, բարոյական ըմբռնումները եւ վերջապէս ընտանիքի եւ անոր պարտաւորութիւնները, լքելու համար կինն, զաւակ, ցեղն…

Շա՛տ հարազատ, շա՛տ բնական է ճեմարան կարօտը… հոգիին խորքէն գուրս արձակուած ցանկութիւնը, երբ մտածումն ու զգացումը գարծի վերածած չէր տակաւին.

«Ո՜վ պիտի տայի ինծի, բայց, խրճիթ մը, Սեւ Ծովուն մէկ վայրենի ափունքին վրայ խրճիթ մը՝ ուր ես բնակէի, ուր խիղճս բնակէր. — Իտէալած տիեզերքին անսկիզբ ու անվախճան շըշունջներուն մէջ երազուն խրճիթ մը»: («Ներաշխարհ» էջ 58):

Ինտրայի այս ցանկութիւնը շատ հետեւողական է, որովհետեւ դժգոհ է մարդկային բոլոր պայմանադրականութիւններէն, ընկերային բոլո՛ր օրէնքներէն: Նոյնիսկ աշխատութիւնը, իբրեւ տիեզերական օրէնք, անոր համար այն չէ, որ պէտք էր ըլլար: Որովհետեւ խաբէութեամբ կամ բռնութեամբ չինուած կուին է միայն ինչ որ աշխատութիւն բառով կը հասկնան եւ անոր սրբութիւնն ու խաղաղութիւնը կը պարտադրեն…: Ամենուրեք հակասութիւն եւ ստութիւն կը տեսնէ…: Քաղաքակրթութեան չի հաւատար: Դժգոհութիւնը կը խորանայ, երբ կը տեսնէ թէ մարդը իր նմանը ոչնչացնելու համար կը դիմէ ամէնէն աններելի միջոցներու: Ընկերային բարոյականութեան բոլոր գեղեցիկ բառերը սնամէջ կը հնչակէ, քանի որ անոնց միակ նպատակն է անհատականութեան կաշկանդումը:

Կեանքի պայքարը մարդկութեան մեծագոյն չարիքն ու ամօթը կը դաւանի: Ինտրա հետեւեալ ձեւով կը խորհի սահմանափակել այդ չարիքը, ընկերվարական մտածումի մը կորիզը դնելով հետեւեալ նախադասութեան մէջ.— «Չէ՞ր կընար ըլլալ որ Քաղաքակրթութիւնը պարտաւորիչ ընէր ամէն մէկ անհատի՝ անդամակցիլ անհուն գործաւորութեան մը, իր տաղանդին եւ ո՛չ յաւակնութեանց համեմատ աշխատելու հանրութեան պիտոյքներուն հայթայթման, եւ միայն քանի մը տարի, ու այս պայմանով իւրաքանչիւրին ապահովէր ցմահ անպայքար կեանք մը, որուն կատարեալ իրաւունքը չահած ըլլար ամէն մէկ մարդ իր ժամանակաւոր ծառայութեամբ»: («Ներաշխարհ» էջ 75): Այսպիսի աշխատութիւնն է, որ Ինտրայի համար արդար ու քաղցր է, այն գիտակցութեամբ, որ ամէն մէկը իր ինքնութիւնն ու կարողութիւնները պիտի արժեցնէր:

Անհունութեան եւ անեզրութեան կարօտովը տոչորող Ինտրա սակայն «երկրայամօլ սկեպտիկ» մըն է, իր իմացականութիւնը լուսաւոր երեւոյթներու անարժան նկատելով: Իր այս դրապաշտութիւնը անբարոյական կ՚անուանէ ան: Թշուառ, մահկանացու, նոյնիսկ կոպիտ ու վայրագ մարդիկ կրնան հաւատալ, որ մեռելները լոյսերու մէջ կրնան պառկիլ, կամ կը բաղձան որ պառկին յաւիտենական հանգիստի մէջ: Ինտրա կը հաւատայ յաւիտենական խաւարներու… չհանդուրժելով կրօնքներուն քօղարկած իրականութիւնը, որ մեր առջեւ կը բանայ գերեզմաններուն դռները: Ինտրա կը տառապի, որ մարդիկ կը տարուին անգութ ու միամիտ բանաձեւերէ, մահուան երեւոյթը բացատրելու համար: Կասկածը զինքը դրապաշտ կը դարձնէ: Կը բաղձայ յաճախ իրականութեան տխուր այդ կողմը ժխտել, բայց չի կրնար ազատել ինքզինքը այն մտածումէն, որ ոգեպաշտութիւնը թշուառութիւն մըն է: Ուրիշներ կրնան մոռնալ գերեզմանին ահաւորութիւնը, և լոյսերու ցնորքներու մէջ ապրիլ: Բայց ինք տեսած ու ապրած է այդ ահաւորութիւնը: Չէ՞ որ հօրը մենաւոր մարմինին խեղճութիւնը տեսած է, պառկած հողերուն եւ տատասկներու տակ: Ինտրա կրնա՞ր ժխտել նիւթին տիրապետութիւնը: Կրնա՞ր հաւատալ թէ հայրը մեռած չէ…:

«Ներաշխարհ»ի այս միտքերը ժխտող եւ պարապ աշխատանք յայտարարող Ինտրա սակայն, տարիներ ետք պիտի հրաժարէր «երկրայամօլ սկեպտիկ»ի գաղափարէն, եւ «տգէտ ու անբարոյական դրապաշտութիւնը» պիտի ժխտէր հանդիսաւոր կերպով, դառնալու համար ոգեպաշտ, քրիստոնեայ, չարաթաղահ քարոզիչ: Մտքի այս բացառիկ վիճակը յատուկ չէ անշուշտ կասկածոտ իմացականութեանը Տիրան Չրաքեանին, զոր դէպքերուն ինչո՛ւն և ինչպէ՛սը կանուխէն արթուն վիճակի մէջ պահեր են, հետզհետէ աճող գերզգայականութեան մը հասնելու ատեն: Նոյնիսկ ժխտելու, ուրանալու իր անձը, եւ ընկերային, ընտանեկան բոլոր պարտադրութիւնները, ինչպէս ըսուեցաւ: Աշխարհային ամէն կապէ հրաժարելու ձգտումը, անդրաշխարհի մը երեւակայական վայելքներուն համար: Աւելի ընդհանրացնելով, կուգայ այն եզրակացութեան, որ մարդը փոխանցում մըն է ձեւէն դէպի իմաստը, տեսիլէն դէպ ի խորհուրդը, թիւէն դէպի Անհունը, իրականութենէն դէպի գաղափարը:

Կը դիտէ խոտի ազազուն ծղօտը, որ կը սարսռայ հովերուն առջեւ եւ ինքզինքը կը նմանցնէ անոր: Վհատութիւն մը կը լքէ զինքը, ու կը բաղձայ վերադառնալ դէպի հողը, համոզուած ըլլալով որ չկայ բան մը որ ապրելու մխիթարութիւնը տայ իրեն: «Մահուան ահաւոր տրտմութիւնը կը զգամ, կը գրէ, որ մահուան կարօտի մը կը նմանի: Տարտամօրէն կը մտածեմ թէ գերագոյն բան մըն է ան, միակ յոյսը, կատարումը»:

Մահուան երեւոյթին ու գաղափարին հետ հաշտուելով, կը բաղձայ նոյնանալ բնութեան տարրերուն հետ: Անյուսութիւնն ու աշխարհատեցութիւնը, կը գրաւեն իր էութիւնը: Կ՚երազէ ուրեմն մինակ ըլլալ, ամայութիւններուն գիրկն իյնալ, անասնիկներուն, խոտերուն հետ սարսռալ, սօսափիւններու, սրսփումներու հետ եղբայրանալ: «Երանի անոնց որ բնութեան ծոցը դարձած են, ու տիեզերքին մէջ կորսուած մենարան մը կամ չիրիմ մ՚ունին»:

Հէ՛ք տեսլահար…: Կարծէք թէ տխուր նախազգացումն ունէր, որ տարիներ ետք ամայութիւններուն գիրկը, անծանօթ հողերու մէջ պիտի կորսուէր, անշիրիմ, անգերեզման…: Երանի՛ թէ յետին մխիթարութիւնն ունենար նոճիներու ստուերներուն տակ պառկէ հանգստանալու, այն նոճիներուն, որոնց երգն անպակաս էր շրթներուն վրայ, որոնք զինքը ոգեկոչեցին, իր հոգին թաղծութեամբ լեցուցին: (Ինչո՞ւ չյիշել, որ իր քերթուածներուն մէկ գրքոյկը «Նոճաստան» տիտղոսն ունի. Հրատարակուած Պոլիս 1908-ին): Նոճիներու սօսափիւնին մէջ թախիծ ու հեշտութիւն, հծծիւն ու փառաբանութիւն, նոյնիսկ իմաստութիւն կը գտնէր Ինտրա…:

«Լուսաղօտ, անշրջադիծ ու անհասկնալի տենչանք մըն է ամբողջ իմացականութիւնս» կը գրէր: Այս անհասկնալիութեան ու անորոշ տենչանքներուն մէջ սակայն գաղափար մը կար, որ ընդհականակն, շատ հասկնալի ու յստակ էր, որուն պայծառութիւնը, որուն դրականութիւնը գրաւած էր Ինտրայի մտածումը, եւ որ իբրեւ լուսաւոր աստղ կ՚առաջնորդէր անոր բոլոր ձեռնարկներն ու քայլերը: Ամէն բանի անտի ունայնութիւն մը ըլլալուն մասին պէտք չկար դիմելու Գիրքերու իմաստութեան: Որեւէ մահ յստակօրէն կը սորվեցնէր այս ճշմարտութիւնը…:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

«ԳԻԺ ՀԱՋՕ»

Հայաստանի խորհրդայնացման առաջին օրերուն, Աւիս Նուրիջանեան, Վաղարշապատի գլխաւոր փողոցին մէջ, փափախը գլխին եւ թիկունքը տուած կարմիր բանակի թնդանօթներուն, «յեղափոխաշունչ» ճառ մը խօսելով կը բացականչէր.

— «… Դո՛ւ, գոռոզ Մասիս, ինչպէս եւ դո՛ւն սէգ Էջմիածին, այլեւս դուք եւս պիտի խոնարհեցնէք ձեր գլուխները»…

Դոն - Կիշոզեան այս եւոյթը յիշեցինք, «Յառաջ»ի 21 Փետրուարի թիւին մէջ կարդալով հետեւեալ «աննշան» լուրը:

— «Հայաստանի պետական երգչախումբին ղեկավար Ա. Տէր Յովհաննէսեան առաջին անգամ ըլլալով ձեռնարկեց Հայ եկեղեցական երգերու համերգային ներկայացման»:

Տարակոյս չկայ, որ «Յառաջ» մասնաւոր գոհունակութեամբ արձագանգ էր եղած այս լուրին:

Այդ գոհունակութեան շարժումները կրօնական նախասիրութիւնը չէ, անշուշտ: Հայաստանեայց եկեղեցին մենք ճակատեր ենք սովորական տաճարէն վեր ու վսեմ կառոյց մը, — Բարոյական եւ հոգեւոր պատուանդան մը: Ներշնչարանը մեր ազգային ձգտումներուն: Բայց մանաւանդ սրբազան անօթը՝ մեր ցեղային հոգեւոր արգասիքներուն:

Մեր եկեղեցին հայատիպ ու հայադրոշմ այդ յատկանիշն էր, որ, տասնամեակներ շարունակ, մեծ ու պզտիկ Նուրիջանեանները ստիպեց ներել ու աննե -

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Սկսայ պատալ: Կը կարծէի թէ պէտքը չամբարին կը դառնայի եւ կը բանկի, եւ ես կրնամ դէպի պատուհան նետուիլ:

Պէտրի պէյ կը շարունակէ հայհոյել եւ սպառնալ: Յետոյ հրամայեց.

— Տարէք տանջանքի ենթարկեցէք (Ալըն խուէննէյէ կէօթիւրին շու ք…):

Բէչատ պէյ խօսքը ինծի ուղղեց.

— Տղաս, ինչո՞ւ կը յամառիս, պարապ տեղը կը կրես այս չարչարանքը, գիտցածըդ ըսէ, վերջանայ: Ի՞նչ օգուտ ունենալ, քանի որ վստակը մէջտեղն են:

Պահ մը դադար: Չեմ գիտեր ինչ անցաւ դարձաւ: Ալի Րիզա զիս առաջնորդեց դիմացի սենեակը: Դիմացս՝ թրքացած Հայը, Հիտայէթ (նախկին վարդապետ, դըրաչար Արթին կամ Յակոբ, ինչպէս կը պատմէին):

Ալի Րիզա առաջարկեց ստորագրել վկայութիւնս: (Առաջին եւ վերջին «իֆատէ»ս):

Հազիւ սկսեր էի ստորագրութիւնս դընել իբրեւ Շաւարշ Միսաքեան, երբ Հիտայէթ զիտել տուաւ, հայերէն.

— Հիմա ք… ք…ը կերար:

— Դուն ալ իբրեւ մա՞րդ կ՚ապրիս, անասուն:

Հիտայէթ կատղած, աչքերը չմորած, ակռաները սեղմած, կ՚ուզէր յարձակիլ վրաս:

Ալի Րիզա հետաքրքրուեցաւ հասկնալու համար անցուդարձը:

Նորէն Բէչատ պէյի սենեակը առաջնորդեցին: Նորէն հարցումներ եւ պատասխան չստանալով հրամայուեցաւ գործադրել «իւքէնճէ»ն (չարչարանք):

Ալի Րիզա առաւ եւ իջեցուց գետնայարկ, ածխանոցը: Նոյն հարցումները.

— Տետրակը ո՞ւրն է:

— Իմս չէ:

— Արշաւիրը ո՞վ է:

— Ռուստոմը ո՞վ է:

— Չեմ գիտեր:

Այն ատեն փռեցին հողին վրայ: Ոստիկան մը՝ կուրծքիս կոխած, երկու ոստիկաններ ալ՝ ոտքերէս բռնած եւ տո՛ւր թէ կուտաս: Փայտը կ՚իջնէր տասը, քսան, յիսուն, — հաշիւը չեմ գիտեր:

Ցաւէն կ՚ոռնայի:

Կը գալարուէի կատաղի կանչերով: Ոստիկան մը կօշիկով կոխեց բերնիս վրայ, որպէսզի ձայն չհանեմ:

Կէս մը նուաղած էի արդէն:

Ձայն մը.

— Թիլքի պայըլմասըն տըր, գուլաք ասմայըն (Աղուէսի մարմրուք է, ականջ մի կախէք):

Երեւի հասկցան թէ ամբողջովին պիտի մարիմ, որովհետեւ սկսան ջուր սրսկել:

Ջեռնակալը ամրացուցած, բթմատներուս օղակներն ալ կրկին եւ կրկին պըրկած էին, այնպէս որ եղունգներս դուրս կուգային:

Յետոյ ոտքի հանեցին, թեւերէս բռնած: Կրնայի՞ կենալ: Ոտքերս ուռած, կարկամած կը վառէին ծեծէն:

— Պիտի խօսի՞ս:

— Գիտցածս ըսի:

— Ուրիշ բաներ ալ գիտես:

— Չեմ գիտեր:

Այդ պահուն երիտասարդ պաշտօնեայ մը երեւցաւ ածխանոցին մէջ: Չեմ գիտեր, նախապէս հո՞ն էր թէ յետոյ եկաւ:

— Զգեցէք, լաւ տղայ է, պիտի խօսի:

Թեւերէս բռնելով հանեցին երկրորդ յարկը եւ առաջնորդեցին մութ սենեակ մը՝ սանդուղին վրայ: Հազիւ ոտքերուս մատներուն վրայ կրնայի կոխել եւ տերեւի պէս կ՚երերայի:

Սենեակին մէջ կը գտնուէր Արաբ մը, որ բաներ մը կը փսփսար:

Նորէն բռնկեցաւ երեւակայութիւնս.— Ուրեմն այստեղ ալ նուրբ չարչարանքներու տեղն է, իսկ այս Արաբը անոր մասնագէտը: Հիմա պիտի քաշեն եղունգներս, հիմա աչքանը պիտի բերեն, հիմա…

Միտքս կը լլկուէր այն բոլոր սարսափներով որ լսեր էինք Թրքական բանտերու մասին:

Տասը - քսան վայրկեան այդպէս մնալէ յետոյ, նորէնթեւերէս բռնեցին եւ տարին երրորդ յարկ, Բէչատ պէյի դրասենեակին յարակից սենեակը:

Տարին աթոռի մը վրայ նստեցուցին, եւ ձգեցին մինակ: Դիմացս՝ դրասեղանին առջեւ՝ Յարութիւն Մկրտիչեանը:

Հազիւ կրցայ երեսը նայիլ: Խօսքը ինքը բացաւ, ողոքելով (հայերէն):

— Քեզի կարգ մը բաներ պիտի հարցնեմ, չիտակ պատասխան տուր: Կ՚ուզես դուն ըսէ, ես գրեմ, կ՚ուզես ես հարցումներ գրեմ, դուն ալ պատասխանները գրէ քու ձեռքով: Կ՚ուզես թուրքերէն գրէ, կ՚ուզես հայերէն:

— Ես չեմ կրնար գրել, հարցուր, գիտցածս կ՚ըսեմ:

— Պարապ տեղը մի ուրանար, օգուտ չունի, ահագին փաստեր կան… մեղք ես … ծնողք ունիս:

— Ո՞ւր են հարցումներդ:

— Գիսակը ո՞վ է:

— Չեմ գիտեր:

— Ռուստոմը ո՞վ է:

— Չեմ գիտեր:

— Ի՞նչպէս թէ չես գիտեր, Տիկին Այսինչը չէ՞:

— Ես չեմ գիտեր, եթէ դուն գիտես, ինչո՞ւ կը հարցնես:

— Այս տետրակը քուկդ չէ՞:

— Ոչ, իմս չէ:

(Շար. 14)

րելի բոլոր միջոցները պարտադրել, որ «խոհուրդխայի» առջեւ :

Այդ մոլուցքէն մղուած՝ անոնք փակեցին եկեղեցիները, Վարձկան սքեմաւորներ «Ազատ եկեղեցի»ի դիմակին տակ փորձեցին ոտնակոխել մեր դարաւոր սրբութիւնները: Ղօղանջը դադրեցաւ լսելի ըլլալէ: Ու երեք սերունդներ զրկուեցան ունկնդրելէ «Սուրբ Սուրբ»ը կամ «օրհնեալ է Աստուած»ը մեր վմայլելի :

Այս խելառ ու անսանձ արշաւանքին վարիչները կարծեցին թէ «դեկրետ»ներով կարելի է արժեզրկել կամ լոկ դրադարաններու զարդ դարձնել մեր շարականներն ու մեղեդիները, որոնք օժտուած են ինքնուրոյն երաժշտութեամբ, եւ տարահոլով ու հոյակապ մշակոյթի մը անժխտելի արժէքներովը: Անոնք մոռցան թէ Հայաստանեայց եկեղեցին զուտ կրօնական հիմնարկութիւն չէ: Ոչ ալ՝ ստացական դաւանանքի մը արտայայտիչը: Անիկա միւս բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիներէն կ'անջատուի ոչ միայն «Միածին»ի մասին իր ըմբռնումով, այլեւ իր ցեղային անկաշկանդելի ձգտումներով: «Հայր Մեր»էն մինչեւ «երթայք խաղաղութեամբ»ը անիկա հզօրապէս ու բացառապէս հայ է՝ իր շունչով, երաժշտութեամբ, դրոշմով եւ ոգիով :

Այդ ոգին էր, որ, խորհրդային իշխանութեան առաջին տարիներուն, չեկայի անողոք ու դաժան թաթին ներքեւ իսկ, Վայոց Ձորի գիւղերէն մէկուն մէջ, Զատկի նախօրէին, երբ կոմունիստներ գիշերանց տապալեր էին գիւղի եկեղեցիին զանգակը որպէս զի չհնչէ Յարութեան առտուն, գիւղացիներէն մին՝ գիժ Հաչօ, նոյն առտուն, բարձրացեր էր եկեղեցիին կատարը, եւ, կուրծքը տուած հաւանական գնդակներուն, կը գոչէր·

— «Դուք խլեցիք զանգակը, բայց ոչ՝ իմ ձայնը... Ժամ հրամեցէք, ժողովուրդ Հայոց ...

Վաղարշապատի փողոցին մէջ, ու Վայոց Ձորի համեստ գիւղի եկեղեցիին կատարէն հնչուած այդ երկու ձայներն էին որ տեւապէս խուլ ու անողոք պայքար մղեցին իրարու հետ :

Ու պէտք եղան շուրջ չորս տասնամեակներ, որպէս զի Հայաստանի վարիչներուն խելքը տուն գայ եւ ըմբռնեն, վերջապէս, թէ Վայոց Ձորի գիւղացիին ձայնը ձայնն էր ցեղին: Մաշտոցի օրերէն հնչուած, եւ Աւարայրէն մինչեւ մեր օրերը՝ յամառ ու անվհատ կերպով արձագանգած: Գիժ Հաչօն նոյնինքն հայ ժողովուրդն է: Եւ վսեմ ու անիմանալի խորհուրդ մը կայ՝ բնաւոր Մասիսին ու ձեւակերտ Էջմիածնին, այդ երկու «գոռոզ» վեհութեանց դէմ յանդիման գոյութեանը մէջ...

Անշեղ՝ թերիները մատնանշելու, եւ յաւէտ արձագանգ ըլլալու մեր սկզբունքին մէջ, անխառն հաճոյքով կը մատնանշենք, որ ցեղին ձայնը այսօրուան իշխանութեան եւս պարտադրած է իր կամքը : Ինչպէս երբեմն՝ Տիզբոնի թէ Բիւզանդիոնի :

Ու բոլոր ձեւի ու գոյնի Նուրիջանեանները իրենք են որ կը խոնարհեցնեն իրենց գլուխները՝ «գոռոզ ու սէգ» Էջմիածնայ առջեւ ...

Մարսէյլ — ԱՆՑՈՐԴ

ՓՐՈՖ. ԼԵՒՈՆ ԲԱԲԱՅԵԱՆՑ

Անցեալները հաղորդած էինք թէ Լոզանի մէջ մահկանացուն կնքած է փրոֆ. Լեւոն Բաբայեանց: Ստորեւ՝ «Ժուրնալ տը Ժընէվ»ի մէջ իրեն նուիրուած գրութեան գլխաւոր մասերը. —

Չորս օր տեւող հիւանդութենէ մը վերջ, երկուշաբթի գիշեր (Փետր. 25) մահկանացուն կնքեց տօքթ. Լեւոն Բաբայեանց, Լոզանի համալսարանին պաթոլոժիի փրոֆէսէօրը: Իր անակնկալ մահը մեծ ցաւ պատճառեց այս արժէքաւոր բժիշկին ու գիտունը ճանչցող բոլոր անձերուն :

Ծնած Թիֆլիսի մէջ 1898ին, փրոֆ. Բաբայեանց այնտեղ առած էր իր նախնական ու երկրորդական կրթութիւնը: Ապա եկաւ Ժընէվ ուր աւարտեց բժշկական համալսարանը: Մինչեւ 1925 ձեռք ձգեց «պաթոլոժի»ի մասնագիտութիւն. 1930էն մինչեւ 1950 Ֆլորիանի ընդհ. հիւանդանոցին «պաթոլոժի»ի բաժնին բժիշկն էր: 1936ին նշանակուած էր Բժշկական Համալսարանի առաջին կարգի տոցենտ:

Իր բժշկական եւ գիտական տաղանդին շնորհիւ փրոֆ. Բաբայեանց, տակաւին իր երիտասարդ տարիքէն, արժանացած էր բազմաթիւ մրցանակներու: Իր բժշկական թէզը (ներկայացուած՝ 1928ին) արժանացած էր Բժշկական Ֆաքիւլթէի մրցանակին: 1934ին ընտրուած էր բժշկական Ընկերութեան անդամ: 1947ին եւ 1948ին Զուիցերիոյ կողմէ մասնակցած էր Ելեքտրօ-պաթոլոժիք բժշկութեան համագումարներուն: 1948ին ընտրուած էր «Պաթոլոժի»ի զուիցերիական Ընկերութեան փոխ-նախագահ, եւ այս իր պաշտօնը վարեց բացառիկ հմտութեամբ: Անդամ էր նաեւ գիտութիւններու յառաջդիմութեան ֆրանսական Ընկերակցութեան: Ունի գիտական արժէքաւոր հրատարակութեամբ :

Փրոֆ. Բաբայեանց կը հետաքրքրուէր նաեւ դրամագիտութեամբ, հնախուզութեամբ եւ դրոշմագիտութեամբ :

Բացառիկ նկարագրի տէր մէկն էր եւ սիրուած՝ իր բոլոր գործակիցներէն : Իր մահը մեծ հարուած մը եղաւ Ժընէվի բժշկական ֆաքիւլթէին եւ Լոզանի համալսարանին համար :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻ.— Մարտ 3ին, Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն կազմակերպած էր ընկերահամակրական հանդէս մը, Փետրուար 18ի ժողովրդական ըմբոստութեան առթիւ :

Բացումը կատարեց, ընկեր Հրաչ Հանտալեան եւ ըսաւ.

— «Այս վերջին ամիսներուն, հայ ժողովուրդը կորսնցուց իր ընտիր զաւակներէն երեքը. իսկ Դաշնակցութիւնը յատկապէս՝ իր լաւագոյն երեք ընկերները :

Առաջինը ընկեր Դրօն էր, ի ծնէ մարտունակ եւ ազգային անզուգական հերոս մը: Երկրորդը ընկեր Վ. Նաւասարդեանը, յայտնի խմբագիր եւ ընկերային հարցերու մասնագէտ տեսաբան, որ մինչեւ իր վերջին շունչը աշխատեցաւ հայ ժողովուրդին կենսական շահերուն համար : Իսկ երրորդը՝ մեր ամէնուս սիրելի ընկ. Շաւարշ Միսաքեանը, հայկական արժէքներու եւ արժանիքներու կատարեալ մարմնացումը :

Եթէ պահ մը Ա. Ահարոնեան յարութիւն առնէր եւ վերադառնար մեր մէջ, անտարակոյս, մեր տխուրներուն մեզմէ անդարձ բաժնուելու ի տես պիտի բացագանչէր.

— «Ժաժք կայ Հայոց աշխարհին մէջ ...»:

Ժաժք կայ հայ տարագիր բազմութեանց սրտերէն ներս :

«Այստեղ եկողները, հայրենակիցներ, քիչերն են, այն շատերէն, որ կուգան նոր օրերու մեր նորագոյն պատմութեան բագինին փառաբանութիւնը հիւսելու» :

Յետոյ հրաւիրեց ներկաները, որ յոտնկայս վայրկեան մը յարգեն, մեր մեծ ընկերներուն յիշատակը :

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր, ընկեր Ա. Իսահակեան :

Իբրեւ ականատես եւ իրազեկ մը Փետրուարեան շարժման, յստակօրէն բացատրեց այդ օրերու հայ ժողովուրդին հիասթափութիւնները եւ ծառացումը :

— «Սիրելի բարեկամներ, ճիշդ է թէ քիչ ենք շատերու մէջ, ինչպէս ըսաւ ընկեր Հանտալեան : Բայց ազգերու ճակատագիրը կերտողները, յաճախ քանակով չէ որ կ'արժեւորեն իրենց ձգտումները, այլ որակով: Ցանկութիւնը չկրնար ապրիլ, եթէ կամքը չըլլայ : Միթէ Վարդանանք բազմաթիւ էին՝ քան պարսիկ բանակը...

Բայց եւ այնպէս, անոնք պարտադրեցին իրենց կամքը :

Նոյն կամքով ու հաւատքով տոգորուած, մեր բուռ մը մարտիկներն ալ, ոչ միայն Քիւրտին ու Թուրքին պարտադրեցին իրենց ազատ ապրելու կամքը, այլեւ ստեղծեցին հայրենիքի մը կորիզը, զոր ներկայիս մեր հակառակորդներն իսկ կը կոչեն ... Մեր Հայաստանը» :

Այնուհետեւ բանախօսը նկարագրեց դէպքերը, բացատրեց անոնց պատմական արժէքը : Ընկեր Եղօ Պետրոսեանի հրաւէրով կարգով երգեցին Տիկին Շ. Գալաճեան, Յակոբ եւ Դաւիթ Զօլաքեան եղբայրներ, Ա. Քարաեան, եւ Յ. Շիրվանեան, որոնց հայրենաշունչ երգերուն կ'ընկերակցէր Պ. Սէյրան իր թառով :

Մէջ ընդ մէջ արտասանեցին, Ս. Գըշըգըրըդեան, Եղօ Խաչատուրեան եւ Մուրատեան վարժարանի նախկին սաներէն, Հանրի Ուզուրեան:

Խօսք առին նոյնպէս ներկաներէն Գշիկեան, Յ. Աբրահամեան եւ Ն. Դարբինեան, որ ըմբոստութեան օրերուն Հայաստան էր գտնուած :

Ընկեր Հանտալեան փակելէ առաջ ներբողն հիւսեց նաեւ ընկեր Սիմոն Վրացեանի, որու կատարած դերը Փետր. 18ի դէպքերուն մէջ՝ ծանօթ է ամէնուն :

Ընկերական այս հաւաքոյթը վերջացաւ վիճակահանութեամբ մը (խորոված հաւ մը) :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԶԱՐԵՀ Ա.Ի կաթողիկոս ընտրուելուն առաջին տարեդարձը մեծ եւ բացառիկ շուքով տօնուած է Պէյրութի Ս. Նշան Եկեղեցիին մէջ: Ազգ. իշխանութեանց ներկայացուցիչները հարիւրէ աւելի ինքնաշարժներու թափօրով մը գացած են Անթիլիասի Կաթողիկոսարանը եւ Վեհափառը առաջնորդած Ս. Նշան եկեղեցին, որուն մուտքին մասնաւոր կամար մը բարձրացուած էր, իսկ շրջափակը՝ դրօշազարդուած: Պատարագէն վերջ Զարեհ Ա. խօսած է հոգեշունչ քարոզ մը՝ մաղթելով որ հայ համայնքին բոլոր զաւակները մոռնան իրենց անձնական պայքարներն ու առաջնորդուին միայն հայ ժողովուրդին ու Հայց. Եկեղեցւոյ շահերով :

ԿԵՍԱՐԻՈՅ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ մասնաւոր Ս. Պատարագ մատուցուած է Վարդանանց Զօրավարաց եւ հազարերեսունը վեց վկայից նահատակութեան 1506րդ տարեդարձին առթիւ : Պատարագած է տեղւոյն հոգեւոր հովիւը, Տ. Հայկազուն քհնյ. Կարապետեան, ապա Թուրքերէն լեզուով յաւուր պատշաճի քարոզ մը խօսած է :

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ հայ գաղութը աշխոյժ կեանք մը ունի: Ամէն օր հայերէն լեզուով ձայնասփիւռ կը կատարուի պետական կայանէն. իսկ շաբաթը երկու օր, սովորական կէս ժամուան փոխարէն մէկ ժամ է հայկական յայտագրին յատկացուած ժամանակը: Գաղութին ժամադրավայրը Վռամեան ակումբն է, օժտուած՝ ամէն յարմարութիւններով:

ՊԷՅՐՈՒԹԱՀԱՅ ոսկերիչները եպիսկոպոսական գեղեցիկ մատանի մը նուիրած են Արտակ եպիսկոպոսի՝ իր անուան տօնին առթիւ :

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ՍԿԻՒՏԱՐ

Աղէկ գիտեմ որ Եփիմէն եղեր Սիմոնը եղեր, ուզելու ըլլանք՝ մեզ չեն կոտրեր : Ես անոնք չե՞մ գիտեր: Եփիմէն ամէն առտու ինծ պիտի կանչէր, Տիկին Վարդանոյշ: Մինչեւ որ չգաս խահուէս մինակս չեմ կրնար կոր խմել, կ'ըսէր: Եւ թէ ի՞նչ կայ որ: Իրիկունները ժամը ինին հանրակառքը կը նստիս, կամուրջ կ'իջնաս, Սկիւտար կ'անցնիս, հանրակառքը կը նստիս վեր կ'ելլես: Օդը աղէկ օրերը Սէլամսըզէն քալելով ալ կ'ելլես, ոտքերդ կը բացուին: Սկիւտարին ջուրին, օդին պէս կա՞յ :

— Կուգամ, պատասխանեց Կարապետ, մինակ թէ կուտա՞ն մեզի, շատ դրամ որ ուզեն :

Վարդանոյշ խնդաց բարձրաձայն.

— Դուն ատ ինծի ձգէ, ես երկուքին ալ խօսք կը հասկցնեմ: Տիկին Եփիմէ, Միւսիւ Սիմոն, ատ աղէկութիւնը պիտի ընէք որ ըսեմ, գիտես՝ որ պիտի չմերժեն: Եօթանասունըհինգ ոսկիէն աւելի ալ չեմ տար: Այսչափ պիտի տամ կ'ըսեմ: Խօսքը կ'ամուրցնեմ, դուն հոգդ մի ըներ: Հէմ վաղ առտու կանուխ առաջին շոգենաւով պիտի երթամ որ Սիմոնը դուրս չելած տունը գտնեմ ու գործը վերջացնեմ :

Տիկին Վարդանոյշ, առտուան շոգենաւին հասնելու համար, գիշերը կանոնաւոր չքնացաւ անգամ: Չլուսցած ելաւ, պատրաստուեցաւ, առաջին հանրակառքով կամուրջ իջաւ, Սկիւտարի շոգենաւը մեկնումի զանգակը կը հնչեցնէր, կրցաւ ներս մտնել: Սկիւտար ելաւ, հանրակառքը կը սպասէր, հոն մտաւ, ու Վանքին պաղին առջեւ վար իջաւ: Իր ու Եփիմէին տուներուն առաջքէն անցաւ ու նարնջագոյն ներկուած պատշգամներով Սիմոնին չորս յարկնոց ափարթմանին դուռը կեցաւ :

Իրաւ որ, Սկիւտարը ուրիշ էր: Ճիշդ դիմացը, Սարայպուրնուէն մինչեւ Ֆաթիհի իր փանօրամայով, Իսթանպուլը նորածագ արեւին հինան կը քսէր իր արտեւանունքներուն ու շրթներուն: Արծաթէ յուռութներ խաղալով կը մարէին ու կը փայլէին Մարմարայի վրայ: Տպպխոնի գոյն մշուշ մը կ'երկարէր Գարաճա Ահմէտի նոճեստաններէն՝ Պարսիկներու ուխտատեղին Սէյիտ Ահմէտ Տէրէի վրայով պըզտիկ Զամլըճայի փէշերը: Շոգենաւ մը կ'արտորար Գըզգուլէսիի առաջքէն դէպի Կամուրջ: Ի՞նչ վճիտ էր միջոցը: Տիկին Վարդանոյշ երկրորդ յարկին զանգակը հնչեցուց: Լայն երեսներով տարիքոտ կին մը, առաջքը գոգնոց մը կապած, դուռը բացաւ :

— Ո՞վ կ'ուզէք, հարցուց :

— Միւսիւ Սիմոնին, Տիկին Եփիմէին ափարթմանը աս չէ՞, Բ. յարկը չէ՞ն նստիր, ըսաւ Տիկին Վարդանոյշ :

— Այո, պատասխանեց կինը:

— Ելա՞ծ են, թէ դեռ պառկած են :

— Երկուքն ալ ելած են, պատասխանեց կինը :

— Ըսէ թէ, իրենց առջի նստած տան դրացին, Տիկին Վարդանոյշը եկած է, կ'ընդունի՞ն :

Կինը վեր ելաւ տեղեկացնելու, նորէն վար իջաւ, ու Տիկին Վարդանոյշը երկրորդ յարկի Եփիմէի սենեակը առաջնորդեց :

Սպիտակ շղարշէ վարագոյրներով, կարմիր կաշեպատ թիկնաթոռներով սենեակի մը անկիւնը նստեր էր Եփիմէն, որ մէկէն շատ զուարթ երեւցաւ Վարդանոյշին :

— Բարի լոյս, Տիկին Եփիմէ, աչքդ կը պաղէ՞ր, ինծ ճանչցա՞ր, ըսաւ Տիկին Վարդանոյշ խնդալով :

— Բարի լոյս, Տիկին Եփիմէ, աչքդ հարկաւ ճանչցայ, ոտքերս բռնուած են, կը ներես որ չկրցայ ոտքի ելլել :

— Անհանգիստ մի ըլլար, կ'աղաչեմ, Տիկին Եփիմէ, անցած ըլլայ, ի՞նչ ունիս, ըսաւ Տիկին Վարդանոյշ: Ու համբուրուեցան իրարու հետ :

— Հիւանդ եմ, պատասխանեց Եփիմէ, յօդացաւերս նորէն կաղդեցան, թանխոսն քսանըվեցէ վար չիջներ, շաքար ունիմ, կաւաթը ունիմ, բժիշկները չեն համարձակիր գործողութիւն ընելու: Սիմոնն ալ շաքար ունի. երկուքս ալ «տիէթ» կ'ընենք, դեղ կ'առնենք, չենք աղէկնար: Ու աւելցուց: Մաշալահ դուն հէչ չես փոխուեր, խնդոր էիր, նորէն ան կարմիր-կարմիր երեսներով Վարդանոյշն ես :

— Քուկին հիւանդութիւններդ ալ կ'անցնին, մի յուսահատիր, դուն ալ կ'աղէկնաս, Տիկին Եփիմէ, ըսաւ Վարդանոյշ: Ու շարունակեց: Իրաւ կ'ըսեմ, կը սպասէ՞իր ինծի: Հարկաւ չէիր սպասեր : Բայց ասկէ ետքը ամէն օր նորէն իրարու քով կ'ըլլանք, նորէն մէկ տուն կ'ըլլանք :

Եփիմէ, որ Վարդանոյշին ոգեւորուած խօսակցութեան ճիշդ հակառակը՝ ծանր-ծանր կը պատասխանէր, չհասկցաւ բառերուն իմաստը ու հարցուց .

— Բերա՞յէն Սկիւտա՞ր կը կրուիք կոր նորէն, տո՞ւն բռնեցիք:

Վարդանոյշ խնդաց :

— Ձեր նոր յարկը գալ կ'ուզենք, միտքերնիս ատ է, չէ՞ք տար մեզի, Տիկին Եփիմէ, ատոր համար եկած եմ, նորէն քով պէս կ'ըլլանք իրարու հետ :

Եփիմէ դէմքը կախեց :

— Սիմոնը թող գայ տէ անոր ըսէ, ան գիտէ, պատասխանեց, լռութենէ մը յետոյ :

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(Մնացեալը յաջորդով 2)

ուի թէեւ, բայց լաւատեղեակ անձեր կը կարծեն թէ Այզընհաուըր սատած է Նասըրը՝ իր չափազանցեալ պահանջկոտութեան համար :

× Հնդկաստանի վարչապետը, Նեհրու եւս նամակ մը ղրկած է Նասրի, որուն մէջ չափաւորութեան խրատներ կուտայ Եգիպտոսի Նախագահին :

× Իսրայէլի կառավարութիւնը նոր դիմում մը կատարեց Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարութեան, պահանջելով որ իսրայէլեան նաւերու անցքը արտօնուի Սուէզէն :

× Գահիրէի ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ մինչեւ վեց հարիւր թոն տարողութիւն ունեցող նաւերը կրնան անվտանգ անցնիլ Սուէզի ջրանցքէն :

× Նախագահ Նասր մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ ֆրանսական ու անգլիական նաւերը կրնան անցնիլ ջրանցքէն, պայմանաւ որ անցքի տուրքերը ամբողջութեամբ վճարեն Եգիպտոսի :

× Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Համըրշըլտ, յառաջիկայ քանի մը շաբաթներուն ընթացքին կը ծրագրէ Մերձ. Արեւելք եւ մասնաւորաբար Եգիպտոս այցելել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ Ազգ. տօնը, որ կը հանդիպի Մարտ 15ին, արգիլուեցաւ կառավարութեան կողմէ : Գործատեղիները բաց պիտի մնան եւ ոստիկանական բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են : Այս բոլոր կարգադրութիւնները անոր համար կ'ըլլան, որ լուր տարածուած էր թէ Ազգ. տօնին առթիւ ժողովուրդը կը պատրաստուի նոր ցոյցեր կազմակերպել :

ՀԱՐԱՒ - ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Ասիոյ կազմակերպութեան ժողովին մէջ (Աւստրալիա), Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարը, Տըլըս, խօսք առաւ եւ յայտնեց թէ չինական համայնավարութիւնը մեծ վտանգ մը կը ներկայացնէ հարաւային Ասիոյ համար :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ շաբաթ առաւօտ ստորագրեց «Այզընհաուըրի վարդապետութեան» որոշմնագիրը, որ Միջին Արեւելեան երկիրները պիտի պաշտպանէ Խ. Միութեան ռազմական ու տնտեսական յառաջխաղացքին դէմ :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հիւլէական նոր փորձ մը կատարեց :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հանքագործները, Աշխատանքի ընդհ. Դաշնակցութեան եւ Քրիստոնեայ աշխատաւորներու համադաշնակցութեան սէնտիքաներէն հրահէր ստացան 24 ժամուան գործադուլ մը ընել : Կը պահանջեն աշխատավարձի յաւելում :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ երկրաշարժի զօրաւոր ցնցումներ տեղի ունեցան ուրբաթ գիշեր : Մէկ հոգի մեռաւ եւ քառասուն ուրիշներ ալ վիրաւորուեցան :

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ Հանրապետութեան նախագահը շաբաթ օր ընդունուեցաւ նախագահ Քոթիի կողմէ :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ տեղական խորհուրդներու ընտրութեանց ընթացքին կարգ մը կառավարական թեկնածուներ պարտուեցան :

ԻՐԱՔԻ Քարիւղի Ընկերութիւնը, որ կը գտնուի անգլիական հսկողութեան ներքեւ, 25 միլիոն անգլ. ոսկիի փոխատուութիւն մը պիտի ընէ Իրաքի կառավարութեան :

ՀԱՐԱՒ. ՍՈՒՄԱԹՐԱՅԻ մէջ խումբ մը զինուորականներ պետական հարուած մը կազմակերպեցին եւ ձեռք առին տեղական իշխանութիւնը :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ փաստաբաններու կաճառին նախագահին զաւակը սպաննուեցաւ ահաբեկիչներու կողմէ :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ Ելմտական նախարարը երկուշաբթի առաւօտ Փարիզ հասաւ՝ ստորագրելու համար ֆրանքեւթունուզեան ելմտական եւ տնտեսական համաձայնութիւնը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանը պիտի փոխուի : Չարլզ Պոհլէն պիտի փոխարինուի Վիեննայի ամերիկեան դեսպանով :

ԼԵՀԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ առեւտրական բանակցութիւնները վերջանալու վրայ են : Լեհաստան պիտի գնէ երեք հարիւր միլիոն տոլարի արժէքով արմտիք եւ երկրագործական գործիքներ : Կրնայ պատահիլ որ ամերիկացի մասնագէտներ Լեհաստան մեկնին գործիքներուն գործածութեան կերպը սորվեցնելու համար :

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՈՒԼ Սահարա հասաւ : Քննական պտոյտը պիտի տեւէ ութը օր :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալ ընկերոջ յիշատակը յարգողները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան նուագահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս հինգին, կիրակի իրիկուն Սալ Կավոյի մէջ :

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Միջազգային ֆօքլորի պարի եւ երաժշտութեան փառատօն

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 17, ժամը 14·30ին

Ի նպաստ Սէն - Իլեռի տիւ Թուվէի ապաքինարանին :

Տոմսերու գին.— 300, 200, 150 եւ 100 ֆրանք :

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

ՕՐ. ՍՈՆԻԱ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ (Ա. մրցանակ Թուրի երաժշտանոցէն) կը ստանձնէ դաշնակի մասնաւոր դասեր : Կարելի է հետեւիլ նաեւ իր դաշնակի դասընթացքին : Դիմել՝

30, Fbg. Montmartre, Paris - (9°)
Tél. PRO. 74-05

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Արմենուհի Կիւզէրեան կը փնտռէ իր կնքահայրը : Բուն անունով Սարգիս Աբրահամեան (Ֆրանսայի մէջ մականունը փոխած է ՍԵԼԹԵՔԵԱՆԻ : Լուր ունեցողները կրնան գրել՝

Mme Arménouhi Guzerian
3, Rue du Marechal-Joffre
Aix-en-Provence, (B.D.R.) France

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան իր փեսին՝ Գաբրիէլ Ղազարեանի կսկծալի մահուան առթիւ հազարական ֆրանք կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան, Կապոյտ Խաչի կայանի շէնքին, Եկեղեցւոյ Կրթ. մարմնին եւ Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղին :

Նոյն տխուր առթիւ Պ. Յարութիւն Աբութեան փոխան ծաղկեպսակի երեք հազար ֆր. կը նուիրէ Մոնմորանսիի հանգստեան տան : Ստանալ «Յառաջ»էն :

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի և շրջաններու խումբերու և ենթակոմիտէներու վարչութիւնները (բացի Նիսի Գէորգ Չաւուշ, Ավինեոնի Մուրատ եւ Կարտանի Նիկոլ - Դուման խումբերու վարչութիւններէն) յառաջիկայ Մարտ 16ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Ահարոնեան սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ

Սէն Շամոնի ցանկը : (Գումարը՝ 50·000 ֆր., հրատարակուած կիրակի, Ա. էջ)—

Կարապետ Տէր Մելքիսէթեան, Հայկ Տէմիրճեան, Յակոբ Պապեան, Տիգրան Ազնաւուրեան, երկու հազարական ֆր., Պետրոս Օպողեան չորս հազար, Խաչիկ Ղարիպեան, Արմենակ Գույումճեան, Աբրահամ Վարդանեան, Մինաս Ճապ·ըրեան երկու հազարական, Քիւլաքսըզեան եղբայրք 1500, Գեղամ Մարգարեանց, Գրիգոր Ոսկիկեան, Գաբրիէլ Թէրզեան, Յակոբ Թաշճեան, Անդրանիկ Մանուկեան, Վահրամ Մըըրլեան, Եղիա Ասլանեան, Արմենակ Եղիաեան հազարական ֆրանք, Յովնան Կուպաթեան երկու հազար, Յարութիւն Զաքարեան, Գեղամ Գըրիգորեան, Մանուէլ Կէզիճեան, Ստեփան Քէչէճեան, Ասատուր Մերտինեան, Հմայեակ Արզուեան, Տիկին Կէօհէրեան հազարական, Ստեփան Ժամկոչեան, Պօղոս Փափազեան, Արամ Ուզունեան, Կարպիս Ուզունեան, Եփրեմ Միքայէլեան, Վարդան Քէչէպաշեան 500ական ֆրանք, Ս. Ընտրիկեան հինգ հազար, Ոմն 500 ֆրանք : Ռուբէն Ընտրիկեան եւ Ասատուր Ճապուրեան 1500ական ֆրանք :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պոմոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները :

Պ. Պօղոս Պօղոսեանէ հազար ֆրանք, Պ. Արամ Սանտկճեանէ 500 ֆր., Տիկին Քէօսէեանի մահուան առթիւ :

Պ. Արամ Գաբրիէլեանէ 500 ֆր. իր քրոջ մահուան առթիւ : Պ. Կարապետ Զամպաքճեանէ հազար ֆր. իր գերդաստանի բոլոր ննջեցելոց հոգւոյն : Պ. Կիրակոս Վարդանեանէ 500 ֆր., Պ. Մելքոն Պօղոսեանէ 500 ֆր., Պ. Յովհաննէս Իսպիրեանէ հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Թումայեանի մահուան առթիւ :

Պ. Խորէն Այվազեանէ 1000 ֆր., փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Քէնտիրեանի մահուան առթիւ :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9°)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռուբէն Ուսանողական Միութեան ընդհ. ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, 17 ռիւ Պլէօ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Յիշատակի երեկոյ», Շաւարշ Միսաքեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Մարտ 23ի շաբաթ իրիկունը, ժամը 8·30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

***

ՎԻԷՆ.— Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութիւնը ապրիլ 11 - 24ի ազատօնը կը կազմակերպէ ապրիլ 28 կիրակի օրը : Մանրամասնութիւնը տեղւոյն վրայ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.—Կատար Դուխման կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Սերոբ Դուխման, որ կ՚ըկարծուի թէ Ֆրանսա կը գտնուի : Հօր անունը՝ Դուխման, մօր անունը՝ Արուշ, մեծ հայրը՝ Կարապետ (Կարօ), մեծ մայրը՝ Աննա : Ծննդավայր՝ Գապայ Սագալ : Աքսորի ժամանակ 5 - 6 տարեկան էր :

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Պ. Տէր Ներսէսեանի, 2պիս րիւ Լուի - Պասթէօ, Վիրոֆլէ, (Սէն է Ուազ) :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Հայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Արամ Հիւսեանէ երկու հազար ֆրանք, իր զաւկին Նուպարի տխուր մահուան առթիւ :

Նոյնպէս հինգ հարիւր ֆր. Պ. Սէմէրեանէ փոխան ծաղկեպսակի Վահրամ Սըվաճեանի մահուան առթիւ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարտիզակցի Հուսէթ Մարտիկեան (Քուքուկենց Մարտիկեան) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Կարապետ Մարտիկեան, հօր անունը՝ Գրիգոր, մօր անունը՝ Մաքրուհի, կը բնակէին Հէյվաճեան մետաքսի գործարանին մօտը : Կը կարծուի որ Յունաստանէն անցած է Արժանթին : Տեղեկացնել «Յառաջ»ի միջոցով : Ջերմապէս կը խնդրուի «Արմենիա»էն՝ արտատպել :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՄԱՐՏ
MERCREDI 13 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 783* 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3641

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

1956 Մարտ 8ին, Հայրենիքէն հազարաւոր մղոններով հեռու, հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, ուր գացած էր տարիներով զինքը կրծող հիւանդութեան արմատական դարման մը գտնելու յոյսով, իր աչքերը յաւիտենութեան կը փակէր Դրաստամատ Կանայեան, յեղափոխ. անունով Դրօ, որուն անունը ոսկի գրերով արձանագրուած է Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ:

Փոթորկալից կեանք մը ապրեցաւ յաւէտ ողբացեալ մեր ընկերը, պատանութեան տարիներէն մինչեւ իր մահը :

Ծնած էր 1884ին ռուսեւթուրք սահմանագլուխին վրայ, Արարատեան դաշտի Սուրմալու գաւառին Իգտիր աւանին մէջ, միւս մեծ Հայուն պէս, որ կը կոչուի Աւետիս Ահարոնեան :

Ինչպէս իր հայրենակիցը, Դրօ եւս ականատես եղած էր, իր կեանքի գարունին, Թուրքիոյ Հայոց տառապանքներուն, երբ համիտեան ջարդերէն փախչող հազարաւոր գաղթականներ ապաստան կը փնտռէին սահմանին միւս կողմը :

Հայրենասիրական կրակը պատանի տարիքէն կը բոցավառէր իր ըմբոստ հոգին:

Ընդգրկած էր զինուորական ասպարէզը, լաւագոյնս ծառայելու համար իր ազգին, զոր կը պաշտէր եւ որուն պիտի նուիրէր ամբողջ կեանքը :

Քսաներորդ դարու սկիզբը կովկասահայութիւնն ալ դառն ու դաժնդակ օրեր կ'ապրէր :

Ցարական Ռուսիան, որուն հովանիին տակ կը յուսային ապաստան գտնել մեր հայրենակիցները, ձեռնարկած էր ռուսացման քաղաքականութեան, վտանգի ենթարկելով Կովկասի հայութեան կեանքը :

1903ին բռնագրաւուած էր Էջմիածնի կալուածները :

Խրիմեան Հայրիկի կոչին պատասխանած էր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն առաջնորդութեամբ ամբողջ հայ ժողովուրդը մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնած էր եւ ծառացած Նիքոլա Բ.ի եւ իր հլու կամակատարներու հայահալած քաղաքականութեան դէմ :

Յաղթանակած էր հայ ժողովուրդը : Վերադարձուած էին Էջմիածնի կալուածները եւ վերաբացուած՝ հայ դպրոցները, որ փակուած էին ցարական ուքազով:

Երկար չտեւեց սակայն յաղթանակը :

1905ին աւելի դժնդակ կացութիւն պիտի ստեղծուէր մեր արեւելահայ եղբայրներուն համար :

«Բաժանէ' զի տիրեսցես»ի դասական քաղաքականութեան հետեւելով, Սէն Փեթերսպուրկի բռնակալ իշխանութիւնը գրգռած ու զինած էր Ատրպէջանի իսլամ բնակչութիւնը՝ ջարդելու համար Կովկասի հայութիւնը :

Այս անգամ եւս արթուն կը հսկէր հայ ժողովուրդի մարտական մեծ կազմակերպութիւնը, որ իր ամբողջ ուժը նժարին մէջ դրաւ եւ մեծ աղէտի մը առաջքն առաւ :

Հազիւ 21 տարեկան էր Դրօ, երբ կէս ձգելով զինուորական վարժարանը, գնաց Բաքու եւ 1905 Մայիս 11ին ռումբով մը շանթահար ըրաւ նահանգապետ հայատեաց իշխան Նակաշիձէն, իսկական հրահրիչը հայ - թաթարական թշնամութեան, խուժաններուն զէնք ու ռազմանիւթ հայթայթողը :

Նակաշիձէի ահաբեկումը ահուսարսափի ենթարկեց ցարական իշխանութիւնն ու անոր պաշտպանեալ Թաթարները :

Դրոյի յեղափոխական գործունէութիւնը սկսած էր յաջողութեամբ: 1905-1906 Նիկոլ Դումանի եւ Սեբաստացի Մուրատի ղեկավարութեան տակ մասնակցեցաւ ինքնապաշտպանութեան կռիւներուն եւ 1907ին ահաբեկեց ուրիշ ջարդարար մը, զօրավար Ալիխանով — Աւարսկին, Ալեքսանդրապոլի նահանգապետը :

Յետագային աւելի փայլուն յաղթանակներ վերապահուած էին այս անձնազոհ ֆէտային :

Համաշխարհային առաջին պատերազմին առեն, երբ հայութիւնը մահու եւ կենաց օրեր կ'ապրէր, Դրօ իբրեւ հրամանատար կամաւորական Բ. գունդին՝ հերոսական կռիւներ մղեց թուրք կանոնաւոր բանակին դէմ : Բերկրիի ճամբով Վան մտաւ, երբ Վասպուրականցիք ճակատագրական կռիւներով կը գրաւէին պատմական ոստանը :

1918ի մայիսեան կռիւներուն Բաշ-Ապարանի յաղթանակով պիտի աջակցէր Հայաստանի Հանրապետութեան կազմութեան :

Հայ - վրացական կռիւներու առեն, 1918ի Դեկտեմբերին քիչ մնաց պիտի գրաւէր Թիֆլիզը՝ Դիլիջան - Լոռիի գունդով՝ եթէ անգլեւֆրանսական զինուորական ներկայացուցիչները չմիջամտէին :

Պատմական դեր մը վիճակեցաւ Դրոյի՝ 1920ի հայեւթուրք կռիւներու եւ Հայաստանի խորհրդայնացման օրերուն :

Թարմ է տակաւին պատմութիւնը եւ ծանօթ բոլորին :

Տարագրութեան մէջ աւելի քան երեսուն տարի հետապնդեց Հայկ. Դատը, իբրեւ անդամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գերագոյն մարմնին :

Մեծ ազդեցութիւն ձգած էր կովկասեան եւ օտար քաղաքագէտներուն վրայ, որոնք ուշադրութեամբ կը լսէին իր յայտնած հասուն գաղափարները՝ օրուան հրատապ հարցերուն շուրջ :

Մեռաւ օտար հողի վրայ, առանց տեսնելու վերականգնումը ազատ Հայաստանի, որուն համար պայքարած էր աւելի քան կէս դար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՎԻՃԱԿ ԿԱԶԱՅԻ ՄԷՋ

ԵԳԻՊՏՈՍ ՁԵՌՔ ԱՌԱՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉ ՆՇԱՆԱԿԵՑ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՄԱԿԻ ԶԻՆԵԱԼ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Առջի օր Եգիպտոս որոշեց անմիջապէս ձեռք առնել Կազայի քաղաքային վարչութիւնն ու զինուորական կառավարիչ մը նշանակել յանձին զօր. Մուհամմէտ Լաթիֆի: Միեւնոյն առեն եգիպտական կառավարութիւնը նամակ մըն ալ ղրկեց Համըրշըլտի, բողոքելով որ ՄԱԿի բանակները «կրակ բացած են Եգիպտոսի վերադարձին կողմնակից ցուցարարներու վրայ» :

Վերոյիշեալ որոշումը տրուեցաւ Նասըրի նախագահութեան տակ գումարուած նախարարական երկար ժողովէ մը վերջ, որուն կը մասնակցէր նաեւ Պատերազմական նախարարը: Պաշտօնական որոշումը խմբագրուած է հետեւեալ ձեւով.— «Եգիպտական կառավարութիւնը որոշեց անմիջապէս ձեռք առնել Կազայի քաղաքային վարչութիւնն ու զօր. Լաթիֆը նշանակեց այդ շրջանի զինուորական կառավարիչ » :

Այս քայլը կ'առնուի Ազգաժողովի նըստաշրջանին փակուելէն 24 ժամ վերջ եւ շատ ծանր վիճակ մը կը ստեղծէ Մերձ. Արեւելքի մէջ :

Անցեալ շաբթու, երբ իսրայէլեան բանակները կը քաշուէին եւ իրենց գրաւած

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ԱՐՁՆ ՈՒ ԱՌԻՒԾԸ

— Ափրիկէի ժողովուրդները անգամ, իրարու ետեւէ, անկախութիւն կը ստանան, բայց մեզի պէս ժողովուրդ մը, տակաւին, օտարին լուծին տակ կը հալի, կը մաշի: Քանի մը տարի առաջ, Լիբիան, ուր կարդալ - գրել գիտցողները մատի վրայ կը համրուին, անկախութիւն ստացաւ՝ շնորհիւ Մեծերուն: Այս շաբթու *ինկլիզին* բազուկին անկախութիւն տուաւ Ղանացիներուն: Կարծեմ, կամաց, կամաց, Զուլուները ու Հոթենթոթները ալ իրենց ճակատագրին տէր պիտի դառնան: Իսկ մե՞նք... Աստուած հեռու ընելիք վիճակ մը՝ մերը: Ազգին կէսը դուրսը, կէսը ներսը: Դրսեցիները՝ թափառական ու առոր անոր հիւրասիրութեան կարօտ, ներսինները շղթայակիր գերի: Ասոր վերջը ո՞ւր պիտի երթայ, հայրենակի՛ց ...

Այս երեմիականը բարեկամէ մը, որ շնչասպառ կը հետեւի օրուան լուրերուն եւ բառ չի փախցներ թերթերուն սիւնակներէն: «Բոլորտիքեան» մը: Այսինքն, մէկը, որ ամէնուն հետ ալ «աղէկ է»:

Բայց, շնորհքով մարդ մըն է: Ու իր «շնորհքով»ութեան ապացոյցը կուտայ, անդադար կրկնելով.

— Չէ՛ աղբար, չէ՛, մեր հայրենիքը ազատ - անկախ չէ... Առանց սխալ յայտարարութիւններ մի՛ ընէք, Աստուծոյ սիրոյն... Ես անկախ կ'ըսեմ այն ժողովուրդին, որ իր սեփական դրօշակը կ'ունենայ, իր բանակը կ'ունենայ, իր մասնիրով խմբագրուած Սահմանադրութիւն կ'ունենայ եւ իր հրամանները օտարներէն չառներ... Մենք առանց անկախութիւն ունի՞նք: Ի հարկէ չունինք: Եղածը՝ էրած սրտի մխիթարանք է, ուրիշ բան չէ...

Այս ողբուկոծին ծայրն ալ յաւելուած մը.

— *Ամա՛* պիտի ըսես որ ուրիշ ճար ունի՞նք, ուրիշ ելք կա՞ր: Շիտակը ըսելով, չկար: Բայց եւ այնպէս իմ գլուխս չի պառկիր թէ ինչպէս Ղանացիներուն անկախութիւն կուտան ու մեզի չեն տար: Ըսել է որ մենք, մեր բոլոր ունեցածներով, Ղանա մը չենք արժեր եղեր: Վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ... Չենէ՞ *մի* մեզմէ կը վախնան ....

« Բոլորտիքեան » բարեկամիս ուշադրութենէն վրիպած է կարեւոր կէտ մը — Ղանացիներուն անկախութիւն տուողը պետութիւն մըն է, որ քաղաքական դաստիարակութիւն ունի եւ վարչական ճկունութիւն եւ իրատեսութիւն: Այդ պետութիւնն էր որ, վերջին տասնամեակին, անկախութիւն տուաւ Հնդկաստանին ու Փաքիստանին, Պիրմանիոյ եւ Սէյլանին եւ անկախութեան նմանող վարչաձեւ մըն ալ հաստատած է Մալայեան թերկղզին մէջ:

Ո՞վ անկախութիւն պիտի տայ մեզի եւ մեզի բախտակից ուրիշ ժողովուրդներու : Մոսկուա՞ն: Սպասէ՛, մինչեւ որ ձուկը ծառը ելլէ, կամ ջորին ձագ բերէ :

Գացէք, հարցուցէ՛ք սա դիմացի ճակատին .

— Տասը տարուան մէջ — նախորդ երեսուն տարիները ձեզի *պախշիշ* — սա ձեր սրտակից բարեկամները որեւէ ազգի անկախութիւն տուի՞ն: Տալու միտք ունի՞ն :

Կրեմլինը անկախութեան եւ ինքնորոշման իրաւո՛ւնք տայ իր մականին տակ տուայտող բազմութեանց: Խենթեցե՛ր է :

Ընդհակառակն, 1945էն ասդին, ջարդուփշուր ըրաւ իր դրացիներուն անկախութիւնը, ինչպէս զի պաշարուած չըլլայ եւ գիշերները անխռով քնանայ ...

Ու տակաւին կան միամիտ Արեւմուտքցիներ, որոնք կը գրեն իրենց թերթերուն մէջ թէ Սթալինիզմը հետ չի գար: Այդպէս կը բարբառի ամերիկացի ծանօթ լրագրող մը, Ճոզէֆ Էլսոփ, կարգ մը խաբուսիկ երեւոյթներէ առաջնորդուած :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՐԱՒ - ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՍԻՈՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Երկուշաբթի առաւօտ Աւստրալիոյ մէջ պաշտօնապէս բացուեցաւ Հարաւ - արեւելեան Ասիոյ կազմակերպութեան (ՕԹԱՁ) ժողովը, որուն կը մասնակցին ութը պետութիւններ: Ընդհանուր մտահոգութիւնը, ի հարկէ, համայնավարութեան թափանցումն է հարաւային Ասիոյ զանազան երկիրներէն ներս: Նախապէս, նոյնիսկ եթէ հաւատացողներ կային, որ Խ. Միութենէն ներս բան մը փոխուած է, Հունգարիոյ դէպքերը եկան բոլորովին փարատել այդ յոյսերը:

Ինչպէս միջազգային բոլոր ժողովներուն մէջ, այստեղ ալ գերակշիռ է Մ. Նահանգներու կարծիքը: Առաջին օրուան նիստին մէջ Տըլըս յայտարարեց, որ Մ. Նահանգները որոշած են դիմադրել հարաւ - արեւելեան Ասիոյ վրայ կատարուած որեւէ յարձակման. «Մեր բարեկամներն ու թշնամիները որեւէ կասկած թող չունենան այս ուղղութեամբ. Ամերիկացի ժողովուրդը միակամ ու միատարր է այս հարցին շուրջ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ նախագահը, Նիքսըն, Եթովպիա հասաւ, ուր անձամբ ընդունուեցաւ Հայլէ Սելասիէ կայսեր կողմէ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ առաւօտուընէ սկսեալ Իրաքեան քարիւղը սկսաւ դարձեալ հոսիլ սուրիական նաւթուղիներուն մէջ: Միւս կողմէ, Արաբիոյ կառավարութիւնն ալ արտօնեց, որ արաբական քարիւղը առաջուան նման հոսի մինչեւ Պահրէյն ու զտուի այնտեղի զտարաններուն մէջ :

ՍՈՒԷԶԻ ջրանցքին մաքրագործումը յառաջ կը տարուի: Եթէ կարելի ըլլայ Էտկար Պռնէ նաւուն բեկորները դուրս հանել, մինչեւ տասը հազար թոն տարողութիւն ունեցող նաւերը պիտի կարենան անցնիլ ջրանցքէն :

ԱԼԺԷՐԻՈՅ մէջ կացութիւնը քանի մը օրէ ի վեր բաւական հանդարտած է: Զօր. Մասիւի անկարգելաւորները կը շարունակեն ահաբեկիչները հետապնդել :

ՖՐԱՆՔԵՒՄԱՐՈՔԵԱՆ յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, քննելու համար «Պէն Պելլա»յի պարագան: Ինչպէս յայտնի է, Պէնպելլա ալժերիական ապստամբութեան այն պարագլուխներէն էր, որոնք վերջերս ձերբակալուեցան մարոքեան օդանաւի մը մէջ :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ յառաջիկայ նիստը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 18ին Գահիրէի մէջ: Պիտի քննուի Մերձ. Արեւելքի քաղաքական կացութիւնն ու «Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը» :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ անձնական օդանաւ մը նուիրեց Հնդկաստանի վարչապետ Նեհրուին :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ

Ալժերիոյ գաղութ (ցանկը առանձին)	73.000
Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Վանլեան	10.000
Տիկին Հ. Քէչիչեան (Փրիվա)	1.000
Սարգիս եւ Յակոբ Պօյաճեան եղբայրներ (Փարիզ)	5.000
Նախորդ գումար՝	1.059.900
Ընդհ. գումար՝	1.148.900

ԴԺՈՒԱՐ Է ՀԱՅ ԸԼԼԱԼԸ…

●

Դիտելով ժամանակակից հայ կեանքը, մեր մօտիկ անցեալը եւ մանաւանդ՝ ներկայ օրերը, կը հարկադրուինք մտածելու, թէ դժուար է հայ ըլլալը, չափազանց դժուար ։

Շատ աւելի դժուար՝ հայ մնալը …

Երկաթէ ջիղեր պէտք են, դիմանալու համար հայ կեանքին անողոք հարուած - ներուն, հոգեկան մութ ալիքներուն ։ Եւ հրաշունչ, անսասան հաւատք պէտք է, պահելու համար դեռ յոյսը վաղուան հանդէպ, վեր մնալով օրուան բոլոր չա - րաչուք եւ ջլատիչ երեւոյթներէն ։

Մեր ազգային - քաղաքական ճակատագիրը, դարերէ ի վեր, սրտապնդիչ շատ քիչ բան ունի ։ Մեր պատմութեան ըն - թացքին, դարէ դար, պայքարած ենք ա - զատ ու անկախ կեանքի մը համար ։ Յա - ջողած ենք, երբեմն, տէր ըլլալ մեր հայ - րենիքին, մեր հողին ու հողիին, մեր գործերուն․ մեր ճակատագրին, առհասարակ ։ Սակայն, նաեւ, ձախողած ենք մեր ձգտումներուն ու ջանքերուն մէջ, են - թարկուելով անհուն ու անթուելի տառա - պանքներու ։ Հայիս ազատութեան, ինքնու - րոյն իշխանութեան մը բարիքները վայե - լած, հեռաւոր ու մօտաւոր բռնակալու - թիւնները եկած են մեր հայրենիքը, քա - րուքանդ ընելով ամէն բան ։

Դարերով ճզմուած ենք օտար կրունկ - ներու տակ, եւ հալածանքն ու չարչա - րանքը, աւերածութիւնն ու կոտորածը, թանտն ու աքսորը, թալանն ու կողոպու - տը՝ եղած են մեր բաժինը կեանքէն ։ Սա - կայն, չենք յուսահատած․ դիմացած ենք ու հաւատացած, ու դարձեալ վերաշինած ենք, ինչ որ քանդուած է․ դարմանած ենք մեր վէրքերը՝ հակառակ անոնց մա - հացու խորութեան․ վերապրած ենք, պա - հելով մեր յոյսը՝ աւելի լաւ օրերու մա - սին, եւ ապրած ենք, շնորհիւ մեր ցեղա - յին կենսունակութեան, կորովին, ապրե - լու կամքին ու ստեղծագործ զօրութեան ։

Եւ այսպէս, դարէ դար գլորուելով, գիտապատ անկումներով եւ վճռական վերականգնումներով, հասած ենք մինչեւ նոր ժամանակները, ամէն դարու մէջ թանկագին բան մը ձգելով, ստուար թիւ մը մեր համրանքէն, արժէք մը՝ մեր ըս - տեղծումներէն եւ հոգեկան զօրութիւն մը՝ մեր անսպառ ուժերէն ։ Սակայն, միանգամայն, դարմանած ենք չուտով մեր կորուստները, միշտ բան մը, թան - կագին, յաւիտենական, անմահ ուժ մը վերապահելով մեզի, օգտուելով ժամա - նակներու մեր դժնդակ փորձառութիւննե - րէն եւ ամրապնդելով ապրելու մեր կամ - քը ։

Այսպէս ապրած ենք, հին օրերուն ։

Եւ հասած ենք նոր օրերուն ։ Քանի մը հարիւր տարուան մութ ու նսեմ, անա - զատ ու գերի կեանքէ մը ետք, վերջա - պէս, շնորհիւ մեր մտաւոր ու հոգեկան ուժերուն, հայ մշակոյթի ծաղկումին, ազատագրական շարժումներուն եւ պայ - քարող ոգիին, յաջողած ենք, յաջողեցանք տէր դառնալ մեր ճակատագրին, ստեղծե - լով ազատ ու անկախ հայրենիք, Մայիս 28ի փառապսակով ։

Հրաշքի նման բան մը պատահեցաւ, քա - ռասնամեակ մը առաջ, 1918ին․ շուրջ վեց հարիւր տարուան ստրկութենէն ու խաւա - րէն ետք, երբ առաջին անգամն ըլլալով, ազատութեան արեգակը ծագեցաւ մեր հայրենի հողերուն վրայ ։ Աշխարհացրիւ Հայը հաւաքուեցաւ, սկսաւ հաւաքուիլ, իր հայրենիքին մէջ, պետութիւն ստեղ - ծեց․ ունեցաւ ազգային դրօշ ու բանակ, օրէնք ու դատարան, ամէն բան, անկախ հայրենիքի մը յատուկ ու վայել ։

Պետութիւն ու ազգ. դարձանք, խորհր - դարան ունեցանք, ազատ ու հարազատ․ թափ առաւ հայ մշակոյթը, դպրոցներ ու համալսարան հաստատուեցան․ ազատա - գրուած Հայը լծուեցաւ ստեղծագործ աշ - խատանքի եւ, շատ չանցած, բուժեց իր վէրքերը ։

Գիտենք յետոյ եղերական պատմութիւ - նը ։ Թշնամի ուժեր, ներսէն ու դուրսէն, խուժեցին մեր նորածիլ անկախութեան վրայ ու խեղդեցին զայն ։ Զհանդուրժե - ցին մեր ազատութեան մեր դարաւոր թըշ - նամիները, որոնց ձեռք տուին ներսէն հա - յանուն ապերասան տարրերը ։ Միացան դաւադիր մեր թշնամիներուն, ոմանք զէն - քով ու բազուկով, ոմանք ոգիով եւ ու - րացումով․ ձեռք ձեռքի կործանեցին հայ - կական նորագոյն պատմութեան ամէնէն չքեղ ստեղծագործութիւնը, — ազատ ու անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը ։

Եղան Հայեր, հայանուն կազմակերպու - թիւններ, որոնք ուրախացան եւ մինչեւ այսօր ալ կան Հայեր ու խմբակներ, ո - րոնք կը շարունակեն ուրախանալ, որ կործանեցաւ հայ ու ազգային Հայաստա - նը, եւ անոր տեղ հաստատուեցաւ բռնո - րէն՝ համայնավար Հայաստանը, «սովետ վարչակարգով», ինչ որ «աւելի սիրելի՛» կը դարձնէ իրենց՝ մեր հայրենիքը …

Կան ու կ՚ապրին դեռ այս «հայ» կազ - մակերպութիւնները, անոնք կոչուին Հա - մայնավար - յառաջդիմական, Հնչակ թէ Ռամկավար, ռամիկ՝ մտքով ու հոգիով, որոնք բաժակ պարպած են ու կը շարու - նակեն պարպել դեռ Հայաստանի հարա - զատ ու ազատ Հանրապետութեան կործա - նումին ի լուր, ողջունելով սրտանց ու սարկութեամբ՝ օտար ու անհարազատ վարչակարգի մը հաստատումը ։

Հայանուն մարդիկ, որոնք կը տօնեն հայրենիքի կործանումն ու օտար բռնա - գրաւման անարգ թուականը ։

Կ՚ուրանան ազգային վերածնունդի մեր պանծալի թուականը՝ Մայիս 28ը եւ կը պանծացնեն քայքայման թուականը՝ Դեկ - տեմբեր 2ը ։

Բացէք ուրացողներու հրատարակած օրկանները եւ պիտի կարդաք սորունկնե - րու փառաբանութիւնը՝ բռնակալութեան լուծին հաստատման, մեր հայրենիքին եւ ժողովուրդին վրայ ։

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՂԱՆԱ
ՆՈՐԱՍՏԵՂԾ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

●

Մարտ վեցին, ափրիկեան թամ - թամ - ներու եւ անգլիական զինուորական նուա - գախումբերու աղմուկին մէջ անկախ պե - տութիւն հռչակուեցաւ անգլիական նախ - կին գաղութներէն Կոլտ Քոսթը, որ այս առթիւ առաւ իր հին անունը՝ Ղանա ։

Աշխարհագրական քարտէսին վրայ Ղա - նան կը գտնուի հասարակածային Ափրի - կէի հարաւ արեւմտեան կողմը ։ Շրջա - պատուած է հիւսիսէն՝ Ֆրանսական Ա - րեւմտեան Ափրիկէի հողամասերով, ա - րեւմուտքէն՝ Քոթ տ՚Իվուարով, արեւել - քէն՝ Թօկոյով իսկ հարաւէն՝ Ատլան - տեան ովկիանոսով ։ Իր մայրաքաղաքն է՝ Աքրա նաւահանգիստը, բնակչութեան ընդհ․ թիւը՝ մօտաւորապէս երկու մի - լիոն ։

Անկախութեան հռչակման տօնակատա - րութեանց ներկայ էին Քէնթի դքսուհին, որ կը ներկայացնէր Անգլիոյ Էլիզապէթ Բ․ թագուհին, Ֆրանսայի Արդարութեան նախարարը՝ Ֆրանսուա Միթըրան, Թու - նուզի վարչապետը՝ Հապիպ Պուրկիպա, Մարոքի Արտաքին նախարարը՝ Պալա - ֆրէժ, Թօկոյի նորաստեղծ հանրապետու - թեան Արտաքին նախարարը՝ Կրունիթցի, Խ․ Միութեան սովխոզներու նախարարը՝ Պենետիկտով եւ Մ․ Նահանգներու փոխ նախագահը՝ Րիչըրտ Նիքսըն ։

Հիւրերու ընդունելութեամբ կը զբա - ղէր Ղանայի վարչապետը՝ Նքրումա, որ հակառակ իր վայելուչ արտաքինին յա - ճախ կը բաղդատուի Կանտիի ։

Նքրումա մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ իր երկրին մէջ ։ Ասկէ վեց տարի առաջ Կոլտ Քոսթի կառավարիչը, սըր Չարլզ Արտէն - Քլարք հրաման տուած էր որ Նքրումա բանտարկուի․ բայց 15 օր վերջ ստիպուեցաւ ազատ ձգել, որովհե - տեւ ժողովուրդը իր քուէարկութեամբ պահանջած էր որ Նքրումա կոչուի վար - չապետի պաշտօնին ։

Նքրումա գիւղացի ոսկերիչի մը զաւա - կըն է ։ 18 տարեկանին իր գիւղին ուսու - ցիչը դարձաւ․ ապա կրթաթոշակ մը ստա - ցաւ Մ․ Նահանգներու մէջ իր ուսումը շա - րունակելու համար․ այնտեղ հետեւեցաւ աստուածաբանութեան գրականութեան, գիտութեան եւ իրաւաբանութեան՝ ստա - նալով համապատասխան վկայականներ ։

1945ին Անգլիա հաստատուեցաւ, ուր ժամանակ մը մաս կազմեց այնտեղի հա - մայնավար կուսակցութեան եւ անգլիա - կան գաղութներու անկախութեան ի նը - պաստ թռուցիկներ սկսաւ հրատարակել ։

Ապա վերադարձաւ Աքրա, ուր հիմնեց կուսակցութիւն մը, որուն նպատակն էր ձեռք ձգել Կոլտ Քոսթի անկախութիւնը ։ Հետզհետէ շահեցաւ ժողովուրդին սէրն ու համակրութիւնը, եւ ինչպէս տեսանք, ժողովուրդին կամքովն էր որ բանտէն ա - զատ արձակուեցաւ ու կոչուեցաւ վարչա - պետական պաշտօնին ։ Ափրիկեցիները զինքը կը կոչեն իրենց Մեսիան եւ կը բաղդատեն Կանտիի հետ ։

Ղանա իր անկախութիւնը կը պարտի Նքրումայի յարատեւ ճիգերուն եւ մանա - ւանդ՝ Անգլիոյ բարեկացակամութեան ։

Ղանայի նոր սահմանադրութիւնը կ՚ըսէ թէ «Անգլիական հասարակապետութեան մաս կազմող անկախ պետութիւն մըն է, իսկ իր վեհապետը՝ Անգլիոյ թագուհին է» ։

Անգլիոյ Գաղութներու նախարարը գեր - մարդկային ճիգեր թափեց, որպէսզի ցե - ղապետները քով քովի բերէ եւ անոնց ներկայացուցիչներէն կազմէ Ղանայի Ազ - գային ժողովը ։ Ցեղապետները, որոնք ի - րենք զիրենք կը նկատէին բացարձակ մի - ապետներ, դժուարաւ համաձայնեցան ժո - ղովի նստիլ իրարու հետ եւ իրենց գըլ - խուն վրայ վարչապետ մը ընտրել ։

Հակասութիւններու երկիր մըն է Ղա - նան, ուր նախնականի ու արդիականի հա - կասութիւնը ամէն քայլափոխի աչքի կը զարնէ ։ Ոսկիի երկիրն է․ բայց միեւնոյն ատեն՝ աններեւակայելի թշուառութեան ու աղքատութեան կեդրոն մը ։ Ամէնէն ար - դիական շէնքերու կողքին կարելի է հան - դիպիլ ցեխով շինուած նախնական տու - ներու ։

Բայց Նքրումա մտահոգ չէ երկրին ա - պագային մասին․ Անգլիա, Մ․ Նահանգ - ներն ու Խ․ Միութիւնը արդէն իսկ մըր - ցակցութեան սկսած են Ղանայի մէջ գե - րակշռութիւն ապահովելու համար ։ Իսկ պատմութիւնը ցոյց կու տայ, որ մեծերու մրցակցութիւնը ընդհանրապէս շահաբեր եղած է փոքր պետութիւններու համար ։

ԾԵՐՈՒԿ մը, բժիշկին կ՚երթայ եւ կ՚ը - սէ թէ մօտ ատենէն պիտի ամուսնանայ եւ կ՚ուզէ արեան քննութիւն մը կատարել ։ Բժիշկը հիացումով կը նայի յաճախոր - դին եւ ապա կը հարցնէ ․

— Պիտի ամուսնանա՞ք ։ Քանի՞ տարե - կան էք ։

— Եօթանասունըութ, կը պատասխանէ ծերուկը ։

— Իսկ հարսնցո՞ւն, կը հարցնէ բժիշ - կը ։

— Քսանըերկու, կը պատասխանէ ծե - րուկը ։

— Տարբերութիւնը շատ մեծ է եւ կըր - նայ ճակատագրական ըլլալ, կը յարէ բը - ժիշկը ։

— Է, ինչ ընեմ բժիշկ, եթէ մեռնի, թող մեռնի, կ՚ըսէ ծերուկը փիլիսոփայօ - րէն ։

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

●

— Ինչո՞ւ կը յամառիս, տղաս, ուրա - նալով չէ որ պիտի ազատիս, այլ ճշմար - տութիւնը խօսելով ։

— Ես գիտցածս ըսի, ուրիշ բան չեմ գիտեր ։

Խօսակցութիւնը կը շարունակուէր այս փոխասացութեամբ (կարծեմ տասը վայր - կեան չտեւեց), երբ յանկարծ ներս մտաւ պաշտօնատար մը ․

— Այս որքան հայերէն խօսեցաք, ի՞նչ կ՚ըսէ, կը խոստովանի՞ կոր ։

Յար․ Մկրտ․— Բան մը չըսեր ։

— Այն ատեն նորէն վար տարէք ։

Կրկին գետնայարկն ենք, ածխանոց կամ մառան ։

Գիշերուան ժամը երկուքը անցած ըլ - լալու էր ։

Այս անգամ ոտքի վրայ բռնելով, փայ - տերը իջեցուցին գլխուս ։ Ընդհատ ընդ - հատ կը զարնէին, միջանկեալ հարցնելով ։

— Տետրակը ո՞ւր է ։

— Արշաւիրը ո՞վ է ։

— Թուղանը ո՞վ է ։

Ձեռքս միշտ կապ, գլուխս թմրած, աչ - քերս խաւարած, կ՚ոռնայի․

— Սպաննեցէ՛ք ։

— Ինչո՞ւ պիտի սպաննենք, դուն մեզի պէտք ես, քիչ մը կը հիւանդանաս, քիչ մը կ՚աղէկնաս, մինչեւ որ խելքդ գլուխդ գայ ։

Հարուածները արագացան, սաստկա - ցան, եւ փռուեցայ գետին, բոլորովին ուշաթափ ։

Իրարանցում ։ Ձայներ․— «Ջո՛ւր, ջուր» ։

Մնացեալը չեմ գիտեր ։ Կը յիշեմ մի - այն որ, յանկարծ պաղ օդի հոսանք մը զգացի ։ Դուրս հանած, եւ անդամալոյծ վիճակի մէջ փոխադրած էին բանտի սեն - եակս ։

Ի՞նչպէս անցուցի, ե՞րբ արթնցայ ։ Չեմ յիշեր ։

Լոյսը բացուած էր, կարծեմ առտուան ժամը 5 - 6, երբ գալարուելով, տքալով, փորձեցի շտկուիլ եւ,

— Քիչ մը ջուր ։

Գլխուս վրայ՝ ոստիկան մը յաղթան - դամ ․

— Խայր, այաղա խալխ ։ (Ոչ ոտքի ե - լիր) ։

— Գլանիկ մը ։ = Ոչ ։

— Դուրս պիտի ելլեմ ։

— Ոչ ։ Ոտքի ելիր ։

Ու բռնի ոտքի հանելով, հրամայեց կե - նալ մէկ ոտքի վրայ (աջ) ։ Միշտ ձեռքերս եւ բթամատներս կապուած ։

Անշուշտ երկար չէի կրնար մնալ, եւ կամ կը փոխէի ոտքերս ։ Ամէն շեղում կ՚արժէր ապտակ մը կամ բիրի սպառնա - լիք մը ։

Պատկից սենեակը, «Միւթէֆէրրիգա»ն էր (Զանազանք) եւ կը լսէին աղաղակ - ներս ։

Այսպէս կամ այնպէս կէս օր եղաւ ։ Հերթապահ ոստիկանը պիտի փոխուէր ։

— Ես կ՚երթամ հիմա, նոր հերթա - պահը աւելի«ինսաֆլը» (բարեխիղճ)մարդ է, անոր ըսէ ըսելիքդ ։

Լերան արջ մըն էր այս ոստիկանը, կարնեցի ։ Կ՚ըսէին թէ իր ազգականները սպաննուած ըլլալով, բուռն ատելութիւն կը սնուցանէր Հայերու դէմ, ինչպէս հաստատեցի աւելի վերջը ։

Իսկ նոր հերթապահը՝ այն կարճահա - սակ եւ բարեպաշտ ոստիկանն էր, որ կը - տոր մը հաց եւ քանի մը ձիթապտուղ նե - տեց առջեւս, ձերբակալութեանս առաջին գիշերը ։

Պզտիկ յոյս մը, — թերեւս կը քակէ ձեռքերս, կամ թոյլ կու տայ որ երկու ոտքի վրայ կենամ ։

Ընդհակառակը, ըստ սովորութեան մէջքին կապելով մեկնող ոստիկանին գօտին եւ տարճանակը, ճամբեց զայն, քովս եկաւ, հանեց բանալին եւ քակեց ձեռնակապերս ։

Մեղմացո՞ւմ ։

Ձեռքերս քակեց եւ կապեց ետեւէն, հրամայելով ․

— Մէկ ոտքի, եթէ ոչ …

Ձեռքն ալ խարազան մը ունէր ։

— Ջուր մը ։ = Ոչ ։

— Դուրս պիտի ելլեմ ։ = Ոչ ։

— Քիչ մը նստիմ ։

— Ո՛չ ։ Պիտի խօսի՞ս ։

— Ի՞նչ պիտի խօսիմ ։

— Անունդ ի՞նչ է ։

— Շաւարշ ։

— Սուտ կը խօսիս, այդպէս չէ ։

— Սուտ չեմ, ճիշդ է ։

— Սուտ ես, Ք … Ա., ուրիշ անուն ու - նիս ։

Նոյն անցուդարձը ինչ որ առտուն ։ Եթէ երկու ոտքերս գետին դրած կամ փոխն ի փոխ վերցուցած ըլլայի, հարուածը կ՚իջ - նէր գլխուս կամ կողերուս ։

Իրիկուն եղաւ ։ Իր հերթը լրանալու մօտ էր ։ (Ժամը 12 - 6) ։

— Հարցումներուն պատասխանէ, կը թողում որ նստիս ։

— Տնօրէնը թող գայ, կը պատասխա - նեմ ։

— Չէ, ինծի ըսէ, ես տնօրէնին կը հա - ղորդեմ ։

— Ի՞նչ ըսեմ ։

— Տետրակը ո՞ւրն է ։

— Ի՞նչ տետրակ ։

— Ճանըմ իշտէ պզտիկ տետրակ մը կայ եղեր …

— Իմս չէ ։

(Շար․ 18)

ՈՒՐ ԿԸ ՓԱՍՏՈՒԻ ԹԷ
ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇԱ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՇՓԱՅՆԷՐ ...

●

«Թերճիման» թուրք թերթին Մարտ 4ի թիւին մէջ Քատիրճան Քաֆլը «պաշտպանողակա՞ն թէ խոստովանութիւն» խորագրով ուշագրաւ յօդուած մը հրատարակեց, ուր յօդուածագիրը կ'ամբաստանէ Թալէաթ փաշան՝ հայ *քօմիթէճիները*... չփացուցած ըլլալու յանցանքով :

Ստորեւ կուտանք Ք. Քաֆլըի յօդուածին գլխաւոր մասերը :

... « 1946ին հրատարակուեցաւ « Թալէաթ Փաշայի յիշատակները» անուն հատորը, որուն յառաջաբանը գրած է Հիւսէյին Ճահիտ Եալչըն :

Այս գիրքը կը բաղկանայ 149 էջերէ եւ իբրեւ թէ պաշտպանողական մըն է :

Թալէաթ Փաշա, այդ գիրքին մէջ կը խօսի Թուրքեւհայ բախումներու մասին, Ատանայի մէջ, եւ կ'ըսէ .

« Պնդեցի որ անպատիժ չմնան այն միւֆթիներն ու մահմետականները, որոնք այդ դէպքերուն ընթացքին ժողովուրդը գրգռած ու ջարդի մղած են : Այս պնդումներուս վրայ, Ատեանը միւֆթին եւ իր գործակիցները մահուան դատապարտեց : Այս մահավճիռներու վաւերացումը Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ՝ արդիւնքն էր իմ ջանքերուս եւ պնդումներուս » :

Ուրեմն, Թալէաթ Փաշա էր որ ազդեց Ատեանին եւ Նախարարաց Խորհուրդին վրայ եւ մահավճիռ արձակել տուաւ Ատանայի միւֆթիին եւ իր ընկերներուն համար, որոնք զուրկ էին ինքնապաշտպանութեան որեւէ միջոցէ : Պահ մը նկատի չառնենք Նախարարաց Խորհուրդին մէջ կատարուած միջամտութեան պարագան, բայց Թալէաթ փաշա ի՞նչ իրաւունք ունէր դատարանին վրայ ճնշում բանեցնելու : Եւ իրօք ալ, այս վճռէն վերջ, հայ քօմիթէճիները բոլորովին չփացան : Ատանայի մէջ տակաւին կ'ապրին մարդիկ, որոնք կը յիշեն այդ ցաւալի դէպքերը...» :

Շատ մը Հայեր ալ կան, որոնք կը յիշեն...

Ապա յօդուածագիր Քաֆլը կը վերլուծէ Թալէաթ փաշայի յիշատակները եւ կ'եզրակացնէ թէ Թալէաթ անկարող մըն էր, զուրկ՝ ազգային եւ հայրենասիրական զգացումներէ, քանի որ աչք կը գոցէր շատ մը գողութեանց, զեղծումներու, ապօրինութեանց եւ անկարգութեանց :

Եւ կ'աւելցնէ .

« Եւ մենք, տակաւին Աստուած հոգին լուսաւորէ կ'ըսենք այդ մարդուն համար» :

ԿՈՉ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

●

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբի դիմումին ընդառաջ երթալով, 13 Փետրուարին, կարգ մը ազգայիններ, կազմեցին Մարսէյլի մէջ, Կեդր. Յանձնախումբ մը՝ հետեւեալ ձեւով :

Պ. Պ. Թէրզիպաշեան Արամ՝ նախագահ, Պաղտասարեան Գրիգոր՝ Բ. նախագահ, Պապիկեան Յակոբ, Պետիկեան Արամ, Թաշճեան Շաւարշ, Ճանիկեան Կ., Փօլատեան Կ., Հայադործեան Յովհ. (գանձապահ), Տէր Զաքարեան Արսէն, Տքթ. Սիվրիհիսարլեան Յակոբ, Գրիգորեան Կարապետ, Զամարեան Պետրոս, Շահպազեան Արմենակ, Տերիկեան Գեղամ, Աղայեան Յարութիւն (ատենադպիր) :

Կազմուեցան նաեւ, իւրաքանչիւր արուարձանի համար ենթայանձնախումբեր, որոնք դոհողութիւն պիտի ընեն, տունէ տուն, խանութէ խանութ պտտելով ստանալու ձեր իւրաքանչիւրին սրտաբուխ նուէրները : Ամէն Ենթայանձնախումբ ունի կեդրոնէն զրկուած ժապաւէնեալ տոմար մը իր տրամադրութեան տակ, որուն մէջ պիտի երեւին ձեր նուէրները :

Կասկած չունինք, որ ամէնքդ ալ պիտի պատուէք այս սուրբ գործին համար ներկայացող նուիրեալները :

Գործը մանաւանդ ազգային է : Տուէք ինչ որ կրնաք : Թող ամէն հայ չաղախի կտոր մը ունենայ այս շէնքին վրայ, որպէս զի օր մը, իբրեւ Հայ, մաքուր ճակատով կարենանք ներկայանալ «Հայապահպանում»ի պատմութեան առջեւ :

Նոյնիսկ մեծ ազգեր, որոնք բեկորներ ունին այլուր, ունին նաեւ իրենց Մշակոյթի Տունը՝ այդ գաղութներուն մէջ :

Այս է, միակ հաստատուն օղակը՝ Մայր Հայրենիքին հետ :

Այս ձեւն է, որ պարտաւոր ենք օգտագործել նաեւ մենք :

Մեծերուն նպատակը, յաճախ ազդեցութիւն տարածել է, մշակոյթի պատրուակին տակ :

Մերինը, պարզապէս Փրկութեան գործ է :

Օրհնեալ ըլլան զայն յղացողներն ու գործադրողները :

Մարսէյլի գաղութը, առ այժմ օժանդակ մըն է՝ Փարիզին համար : Յետագային, կը յուսանք ունենալ նաեւ մեր «Տունը» :

Այս հաւատքով, սիրելի հայրենակիցներ, կ'ապաւինինք ձեր առատաձեռնութեան :

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան
Մարսէյլի Կեդր. Յանձնախումբ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ՍԿԻՒՏԱՐ

●

(Գ. եւ վերջին մաս)

Վարդանոյշ թուլցաւ նստած տեղը : Ժպիտը գնաց դէմքէն : Չէր սպասեր ատոր : Բայց, շուտով ժողվեց ինքզինքը, երբ Սիմոն բիժամայով ներս մտաւ ու սենեակին մէջտեղը կայնեցաւ :

— Ճանչցար, Սիմոն, Տիկին Վարդանոյշն է, ըսաւ Եփիմէ ամուսինին :

— Ճանչցայ, այո : Վարդանոյշին ձեռքը սեղմեց :

— Մեր նոր յարկը բոնել կ'ուզէ Տիկին Վարդանոյշը, ի՞նչ կ'ըսես, կուտա՞ս կոր, ըսաւ Եփիմէ :

— Իմ ըսելիքս դուն չէի՞ր կրնար ըսել, պատասխանեց Սիմոն կնոջը նեղանալով, քանի՞ կուտանք դուն չգիտե՞ս : Վերջնական երկու հարիւր քառասունհինգ ոսկի կ'ըլլայ, եւ վեց ամսականը կանխիկ պիտի վճարէ : Հիմա ապրանքի մը չես կրնար մօտենալ : Թէ չես գտներ, թէ մէկը հարիւր եղած է : Էրէնգիւղ շէնք մը կայ ձեռքս, ափարթման մը կը շինեմ, ես գիտեմ, թէ ինչեր կը քաշեմ : Վարձակալները չեն հասկնար մեր քաշածները : Մեր ծանրութիւնովը փարա կը թափենք :

Ու Եփիմէին դարձաւ :

— Ես կ'երթամ, ուշ մնացի : Ըսածիս պէս, եթէ Տիկին Վարդանոյշը կ'ընդունի, խօսք տուր : Մէկ մըն ալ իմ վրայ մի դըներ : Ուզող շատ կայ : Վարի Ատլամա Թաշիի դեղագործը ամէն օր եկեւէս է, տարեկանն ալ կանխիկ կը վճարէ : Աւելի ուզես, աւելի պիտի տամ, կ'ըսէ :

Ու դուրս ելաւ :

— Ի՞նչ կ'ըսես Տիկին Վարդանոյշ, հարցուց Եփիմէ, կ'ընդունի՞ս այս գինը, վեց ամսականը կանխիկ կրնա՞ս տալ, տուող կայ եղեր :

— Ոչ, ըսաւ Վարդանոյշ դառնութեամբ :

Միտքը եկաւ իրիկունը Կարապետին տուած իր հաւաստումները : Հարիւրին հարիւր այս գործը եղած սեպէ, Եփիմէն եղեր է, Սիմոնը եղեր է, երթալու ուղելու ըլլանք՝ մեզ կը մերժե՞ն : Քրոջ, եղբօր պէս էինք Եփիմէին, Սիմոնին հետ : Աղէկ քոյր ու եղբայրներ էին... Աղէկ չմերժեցին... ի՞նչ անխելք էր ինք, միամիտ :

Ոտքի ելաւ :

— Կենայիք, սպասուհին թէյ մը բերէր, ըսաւ Եփիմէ :

Վարդանոյշ վար իջաւ, ու ինք բացաւ դուռը, դուրս ելաւ : Ատուրընէ ի վեր բան մը կերած չէր :

Միակ մտածում մը կար գլխին մէջ :

Զմնալ Սկիւտար, չտեսնել, ու տունը դառնալ :

Եկած ճամբով չվերադարձաւ : Հանրակառքը չուզեց : Քալեց : Սէլամսըզի դաւիթարով Թէքքէ Գափու, հոնկէ Ատլամա Թաշի, հոնկէ չուկայ, ու նաւամատոյց :

Երթ ու դարձի տոմսակ ունէր : Դուռները բաց էին : Նաւ մտաւ :

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՍԱՆԵՐԸ

●

Մեր ողբացեալ խմբագրապետին նուիրուած բացառիկին մէջ, տեղի անձկութեան պատճառով, կարելի չեղաւ զետեղել բազմաթիւ յօդուածներ, որոնց կարգին՝ «Յառաջ»ի սաներուն գրութիւնները : Կարելի չէ բաժնել «Յառաջ»ի սաները իրենց սիրելի խմբագրապետէն : Ուստի որոշեցինք բոլոր այդ գրութիւնները հրատարակել «Յառաջ»ի այն թիւով, որ լոյս պիտի տեսնէ Մարտ 23ին, Մարսիլիոյ եւ Լիոնի սգահանդէսներուն առթիւ, նուիրուած Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԵԾ ՊՈՍԹՈՆԻ (Ուոթըրթաուն) եկեղեցիին շինութիւնը մեծ թափով յառաջ կը տարուի : Այժմ աշխատանքներ կը տարուին եկեղեցիին ներքնամասի շինութեանց վրայ : Կահաւորումը մեծածախս պիտի ըլլայ . բարեբախտաբար, շատ մը բարեպաշտ անձեր հիմակուընէ իսկ սկըսած են նուիրել նստարաններ, ջահեր, սպասներ : Տէր եւ Տիկին Խ. Աղատեան նուիրած են հազար տոլար : Տիկին Սանտրադործեան նուիրած է հազար տոլար արժող ապակեփեղկ մը : Տէր եւ Տիկին Քէնեան՝ չորս հարիւր տոլար արժող երկու նստարան : Տիկին Միքայէլեան, Տիկին Է. Սարաֆեան, Տիկին Փ. Արամեան՝ մէկական նստարան : Տէր եւ Տիկին Օ. Սեւքարեան խոստացած են նուիրել մեծ ջահը : Տիկին Վ. Ճերանեան, Տիկին Պետրոսեան՝ մէկական փոքր ջահ, եւն. :

ՈՒՍՏԸՐԻ (Մ. Նահանգներ) Ազգ. Երգչախումբը տուած էր իր երկրորդ տարեկան համերգը՝ երաժշտագէտ Ռուբիկ Գրիգորեանի ղեկավարութեամբ : Տեղական թերթերու երաժշտական քննադատները հիացական տողեր նուիրած են համերգին ու հայ երգին :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ընտրական յանձնախումբը Պէյրութ քաղաքը բաժնած է ընտրական երկու շրջաններու, որոնցմէ առաջինը պիտի տայ մէկ հայ լուսաւորչական երեսփոխան, իսկ երկրորդը՝ մէկ հայ լուսաւորչական եւ մէկ հայ կաթողիկէ երեսփոխան :

ՏՈՔԹ. Վ. ԱՍՊԱՏՈՒՐԵԱՆ, որ դասախօս է Հարաւ. Քալիֆորնիոյ Համալսարանին մէջ, Ռոքֆէլլըր հաստատութենէն ստացած է 7500 տոլար՝ Խ. Միութեան արդի քաղաքականութեան մասին գիրք մը պատրաստելու համար :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ հայաշատ շրջաններէն Գոքինիոյ եւ Ֆիքսի մէջ մեծ շուքով տօնուած է Փետրուարեան ապստամբութեան տարեդարձը :

ԱՏԻՍ ԱՊԷՊԱՅԻ մէջ վախճանած է տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝ Յովհ. Աւագ քահանայ Կէհվէրեան : Օծման եւ յուղարկաւորութեան նախագահած է Գահիրէի առաջնորդը՝ Մամբրէ եպիսկ. Սիրունեան :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Քաթաէպներու կազմակերպած ըմբշամարտի եւ կռփամարտի հանդիպումներուն մէջ յաղթական ելած է Հ. Մ. Ը. Մ.ական Սարգիս Սարգիսեան, որ միաժամանակ մաս կը կազմէ Պէյրութի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փութպոլի խումբին :

ՀԱՄԱՐԱԲԱԿԱՆ լողարշաւի մրցումներուն Լիբանանեան խումբին մաս պիտի կազմեն երկու հայ լողորդներ — Ժան Տէրտէրեան եւ Պետրոս Պետրոսեան : Իսկ ուօթըրփոլոյի լիբանանեան խումբին մէջ պիտի խաղան Գրիգոր Պայթարեան եւ Հանրի Սալիպեան :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ Պոսթոնի Հայ Ազգ. Երգչախումբը, Օր. Սիրանոյշ Տէր Մանուէլեանի ղեկավարութեան տակ, հոգեւոր երգերու յայտագիր մը պիտի ներկայացնէ Մարտ 17ին՝ ամերիկեան եկեղեցիի մը մէջ :

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ երիտասարդ մը, Զ. Նուրիկեան, որպէս Մոսկուայի եւ Պելկրատի ամերիկեան դեսպանատան քարտուղար, առիթն ունեցած է այցելել Թրքահայաստանի նահանգները եւ հետը բերած է գունաւոր նկարներ որոնք ցոյց կուտան թէ հայկական նախկին շէն ու ծաղկեալ քաղաքներուն աւերակներն ու կմախքները մնացած են միայն :

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
50 ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ ... ԱՊՕՐԷՆ

●

Անհաւատալի է, բայց իրականութիւն :

Ֆրանսայի Հանրապետական կուսակցութիւններէն ամէնէն հինը, Արմատական կուսակցութիւնը, որուն անդամները առաւելաբար փաստաբաններ, իրաւաբաններ, օրէնքի մարդիկ են, յիսուն տարիէ ի վեր կ'ապրի ... ապօրինութեան մէջ : Աւելին՝ յաչս օրէնքի, գոյութիւն չունի :

Արդարեւ, 1901ին հրատարակուած օրէնքի մը հիման վրայ, բոլոր կուսակցութիւններն ու կազմակերպութիւնները պէտք է յայտարարուած ըլլան ոստիկանական վերին իշխանութեանց՝ գոյութեան իրաւունք ունենալու համար :

Արդ, Արմատական Կուսակցութեան առաջին նախագահներէն մէկը, Ժոզէֆ Քայեօ, 1915ին մոռցաւ այս անհրաժեշտ դիմումը կատարել : Արմատական կուսակցութեան գաւառի ենթաբաժանումներն են միայն, որ այդ պաշտօնական դիմումը կատարած են : Բայց որպէս ազգային կուսակցութիւն մը, Արմատականներու գոյութեան մասին ո՛րեւէ վաւերաթուղթ չկայ ներքին ոստիկանութեան թղթածրարներուն մէջ :

Այս անակնկալ ու անհաճոյ կացութիւնը երեւան ելաւ միայն վերջերս՝ Արմատականներու միջեւ ծագած անհամաձայնութեան առթիւ :

Մէնտէս Ֆրանս, որպէս արմատական կուսակցութեան փոխ նախագահ, դատ բացաւ անջատուածներու դէմ... որպէս ապօրէն կազմակերպութիւն, որ «արմատական» անունը կը գործածեն առանց օրինաւոր իրաւունքի :

Դատավարութիւնը չափազանց բուռն տեսարաններու տեղի տուաւ : Արմատական նոր թեւը ամբաստանեց Մէնտէս Ֆրանսը, որպէս անունի չահագործիչ եւ ուզեց փաստել թէ Արմատական կուսակցութիւնը օրինաւորապէս գոյութիւն չունի.. Աւելցուց նաեւ, որ կուսակցութեան իսկական, տէրերը անոնք են, որոնք այժմ կ'ամբաստանուին որպէս անջատողական խմբակ :

Դատարանը իր վճիռը պիտի արձակէ Մարտ 27ին : Բաւական դժուար պիտի ըլլայ արդար վճիռ մը տալը, որովհետեւ եթէ Արմատական կուսակցութիւնը օրէնքին համար գոյութիւն չունի, բայց եւ այնպէս յիսուն տարիէ ի վեր կայ ու կը գործէ, Ֆրանսայի տուած է անթիւ նախարարներ ու վարչապետներ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆԻ «Մանկութիւնը լեռներում» գիրքը թարգմանուած է գազախերէնի :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ Գիտական ակադեմիայի հրատարակչութեամբ 1957ի ընթացքին լոյս պիտի տեսնեն աւելի քան հարիւր գիտական արժէք ներկայացնող — բժշկական, հանքաբանական, բուսաբանական— գիրքեր : Ինչպէս նաեւ Բ. Առաքելեանի «Հայաստանի քաղաքները 9 - 13րդ դարերում», Կ. Ղաֆադարեանի « Դուին քաղաքը եւ նրա պեղումները» (Բ. հատոր), Հ. Աճառեանի «Հայոց լեզուի լիակատար քերականութեան» Գ. հատորը, Ս. Սարինեանի «Րաֆֆի» մենագրութիւնը, ռուս - հայերէն բառարանի Գ. հատորը, Հ. Անասեանի «Հայկական մատենագիտութիւն» ծաւալուն աշխատութեան առաջին հատորները, եւ բազմաթիւ այլ գրքեր :

ԱՅՑԸՆՀԱՌԻԸՐ շատ տկարացած է եւ պէտք է իր ուժերը խնայէ : Այս պատճառով կը ծրագրուի մարմին մը ստեղծել, որ թեթեւցնէ Այզընհաուըրի վրայ ծանրաբեռնուած պարտականութիւնները :

ՏԻԿԻՆ ՄԸ կ'այցելէ իր նոր ամուսնացած բարեկամուհիին :

— Բայց, ամուսինդ բնաւ չի՞ խօսիր :

— Ոչ : = Հա՞մր է :

— Այո, կը պատասխանէ կինը հեգնականօրէն :

Երբէ՞ն ի վեր : Ծնա՞ծ օրէն համր է :

— Ոչ, ամուսնացած օրէն ի վեր :

դիրքերը կը զիջէին ՄԱԿի բանակներուն, լուելայն ընդունուած էր, որ Կազայի քաղաքային եւ զինուորական վարչութիւնը պիտի ստանձնէ ՄԱԿը, մինչեւ որ վերջնական կարգադրութիւն մը ըլլայ։ Բայց ինչպէս կը թուի, ըստ Եգիպտոսի, միջազգային գրաւման բանակներու պարտականութիւնը պէտք էր ըլլար Կազան առնել Իսրայէլացիներէն եւ յանձնել Եգիպտոսի։ Ինչպէս կը տեսնուի, անորոշութիւն մը կը տիրէ փոխանցման պայմաններուն եւ մանրամասնութեանց շուրջ. Եգիպտոս այժմ կը շահագործէ այդ անորոշութիւնը։

Ազգաժողովին օգնական քարտուղարը, Պընչ, որ տեղւոյն վրայ կը գտնուէր փոխանցման գործողութեանց հսկելու համար, առջի օր Կազայի շրջանը այցելեց զօր. Պըրնզի հետ եւ երկար տեղեկագիր մը պատրաստեց Համըրշոլտի ղրկելու համար։

Զօր. Պըրնս արդէն իսկ հերքեց այն ամբաստանութիւնները թէ ՄԱԿի բանակները կրակ բացած են ցուցարարներու վրայ։

Ցամենայն դէպս, Գահիրէի մէջ կը չեշտեն, թէ եգիպտական ուժերու կողմէ Կազայի վերագրաւումը աւարտած պիտի ըլլար այսօր։

× Իսրայէլի Արտաքին փոխ նախարարը ճայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ եւ պահանջեց որ ՄԱԿի ուժերը յարգել տան իրենց իրաւունքները՝ նոյնիսկ զէնքի ուժով։ Աւելցուց նաեւ, որ Իսրայէլ չի կրնար հանդուրժել որ եգիպտացի «ֆէտայի»ներն ու խռովարարները վերսկսին իրենց ահաբեկչական գործունէութեան։

× ՄԱԿի դիւանագէտները մեծապէս մտահոգուած են Մերձ. Արեւելքի քաղաք. կացութեամբ եւ կը վախնան թէ Կազայի հարցը Միջին Արեւելքի մէջ կրնայ ընդհանուր բռնկումի պատճառ դառնալ։

× Ֆրանսայի վարչապետը, Կի Մոլէ, յայտարարեց թէ Նասրի այս նոր քայլը ուղղուած է Մ. Նահանգներու եւ «Այզընհաուըրի վարդապետութեան» դէմ։ Կայքէն եկած լուրերը «լաւ չեն», աւելցուց վարչապետը, եւ յոյս յայտնեց թէ այժմ Մ. Նահանգները աւելի՛ դիւրաւ պիտի հասկնան թէ ինչ ըսել կ՚ուզէր Ֆրանսա, երբ անվստահելի կը գտնէր Նասրի բռնած դիրքը։

× Անգլիոյ մէջ որեւէ պաշտօնական յայտարարութիւն չեղաւ դէպքերու այս նոր ընթացքին մասին. բայց տիրող ընդհանուր կարծիքն այն է, որ Կազան պէտք է մնայ ՄԱԿի հովանաւորութեան տակ։ Իսկ ինչ կը վերաբերի Եգիպտոսը կարգի հրաւիրելուն, խօսքը այժմ կը պատկանի Մ. Նահանգներուն։

× Ուաշինկթընի մէջ պատասխանատու անձերը մերժեցին որեւէ յայտարարութիւն ընել։ Սպիտակ Տան ներկայացուցիչներէն մէկը յայտարարեց որ «այս հարցը ՄԱԿի իրաւասութեանց սահմաններուն մէջ կը մտնէ»։

× Իսրայէլի Արտաքին նախարարը, Տիկին Մէյր, յայտարարեց որ «եթէ ՄԱԿի ուժերը չկարենան կացութեան տէրը դառնալ եւ արգելք հանդիսանալ «եգիպտացի ֆէտայիներու» ահաբեկումներուն, կացութիւնը անխուսափելիօրէն պիտի ծանրանայ»։

× Ազգաժողովին եգիպտացի պատուիրակը Գահիրէ մեկնեցաւ։ Մերժեց որեւէ պաշտօնական յայտարարութիւն ընել։

× Սուրիոյ վարչապետը, Սապրի Ասալի, յայտարարեց թէ իր երկիրը Եգիպտոսի կողքին կանգնած է. «բոլոր հաւանականութեանց դիմագրաւելու պատրաստ ենք. ամէն ճիգ պիտի թափենք, որպէսզի Կազան արաբական հողամաս մը մնայ եւ Եգիպտոսի իրաւունքները պաշտպանուին»։

ՀՈՆԳԱՐԻԱՅ մէջ, Մարտ 15ի Ազգ. տօնին նախօրեակին, գրեթէ պաշարման վիճակ ստեղծուած է։ Ժողովուրդը վախով կը սպասէ այդ օրուան։ Զինեալ խումբեր առատ գիշեր կը պտտին Պուտափէշթի փողոցներուն մէջ։ Նակիի եւ Րաքոսիի դէմ կատարուած ամբաստանութիւնները նոր թափ ստացան։

«ՓՐԱՒՏԱ» թերթը նորանոր յարձակումներ գործեց Եուկոսլաւիոյ դէմ։ Կ՚ամբաստանէ թէ Եուկոսլաւիոյ համայնավարները բոլորովին հեռացած են մարքս-լենինեան սկզբունքներէն։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ընդհ. ընտրութեանց վերջնական արդիւնքը տակաւին յայտնի չէ. բայց Նեհրու ջախջախիչ մեծամասնութեամբ վերընտրուեցաւ իր ընտրական շրջանին մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս կիրակի առաւօտ Ալփորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

յիշատակին։ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին։

Այս առթիւ կը մասնակցին՝ Խաչակիր Մանուկները։

Կը հրաւիրուին ողբացեալ ընկերոջ յիշատակը յարգողները։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի Եօթնեղբայրեան կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փետրուար 18ի հայաժողովրդային ապստամբութեան 36րդ տարեդարձը պիտի տօնուի այս շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ։

Կը խօսի ընկեր ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Մուտքը ազատ է։

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ՚ԵՐԳԵՆ

Միջազգային ֆոլքլորի պարի եւ երաժշտութեան փառատօն

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 17, ժամը 14.30ին

Ի նպաստ Սէն - Իլեռի տիւ Թուվէի ապաքինարանին։

Տոմսերու գին.— 300, 200, 150 եւ 100 ֆրանք։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Յիշատակի երեկոյ», Շաւարշ Միսաքեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Մարտ 23ի շաբաթ իրիկունը, ժամը 8.30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

***

ՊԷԼՎԻԼԻ «Ռոստոմ» խումբի խնճոյքը՝ կիրակի Մարտ 24ին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

●

ՍԻՓԱՆ Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան նուագահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս հինգին, կիրակի իրիկուն Սալ Կավոյի մէջ։

ՎԻԷՆ.— Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութիւնը ապրիլ 11 - 24ի սղատօնը կը կազմակերպէ ապրիլ 28 կիրակի օրը։ Մանրամասնութիւնը տեղւոյն վրայ։

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

ՕՐ. ՍՈՆԻԱ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ (Ա. մրցանակ Թուրի երաժշտանոցէն) կը ստանձնէ դաշնակի մասնաւոր դասեր։ Կարելի է հետեւիլ նաեւ իր դաշնակի դասընթացքին։ Դիմել՝

30, Fbg. Montmartre, Paris - (9°)
Tél. PRO. 74-05

ԾԱԽՈՒ Է

Մարսէյլի հանրածանօթ ճաշարան-սըրճարանատէր Պ. Միքայէլ Աշճեան «ՇԷ ՄԻՇԷԼ», ծերութեան պատճառաւ, կը ծախէ ճաշարան սրճարանի «ֆօնը» կրանտ լիւանով։ Պատրաստ գործ, 35 տարիէ ի վեր կազմակերպուած, մնայուն յաճախորդներով։

Դիմել Միքայէլ Աշճեան (ՇԷ Միշէլ)։

66Rue Longue des Capucins, Marseille

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարտիզակցի Հռուփ Մարտիկեան (Քուքուկենց Մարտիկեան) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Կարապետ Մարտիկեան, հօր անունը՝ Գրիգոր, մօր անունը՝ Մաքրուհի, կը բնակէին Հէլվաճեան մետաքսի գործարանին մօտը։ Կը կարծուի որ Յունաստանէն անցած է Արժանթին։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի միջոցով։ Ջերմապէս կը խնդրուի «Արմենիա»էն՝ արտատպել։

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէնստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի և շրջաններու խումբերու և ենթակոմիտէներու վարչութիւնները (բացի Նիսի Գէորգ Զավուշ, Ավինեոնի Մուրատ եւ Կարտանի Նիկոլ - Դուման խումբերու վարչութիւններէն) յառաջիկայ Մարտ 16ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ա. Հարոնեան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ

Ստորեւ՝ ցանկը Ալժերիոյ նուիրատուներու, (գումարը տես Ա. էջ).—

Յակոբ Պալըյեան (Ալժէ) տասը հազար ֆրանք, Գրիգորեան ընտանիք, Տէրտէրեան ընտանիք, Արզումանեան ընտանիք, Հրանդ Զաքրեան, Գէորգ Հանէսեան հինգ հազարական ֆր., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ալակէօզեան երեք հազար, Սարաֆեան եղբարք երկու հազար, Խաչէրեան ընտանիք (Ֆոր տը Լօ) հինգ հազար, Ղազար Գալփաքճեան (Պլիտա) հինգ հազար, Փարսեղ Գազանճեան երեք հազար, Օննիկ Սարաֆեան հազար, Հայկ Կիւրճիքեան հազար, Կարպիս Հաճի Աւետիկեան հազար, Գրիգոր Հաճիպէկեան 500, Փիլոյեան, Գրիգորեան եղբարք (Օրլէանվիլ) 5000, Առաքելեան ընտանիք (Սէթիֆ) 1500, Էլլիզեան ընտանիք 1000, Հայկ Թիրաքեան (Պուժի) երկու հազար, Գօհարեան Գրիգորեան ընտանիք (Պուրճ Պու Արիճ) հինգ հազար, Պետրոս Աճէմեան (Պուրճ պու Արիճ) երկու հազար։ Ընդհ. գումար 73.000 ֆրանք։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղ. Միութիւնը կը հրաւիրէ գաղութին եւ շրջանի հայութիւնը իր տարեկան ընդհ. ժողովին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, րիւ Ժէ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն.— Պ. Ա. Համբարձումեան քսան հազար, Պ. Հայրապետեան 5000 ֆրանք, Տիկին Վ. Ջրբաշեան հինգ հազար, Պ. Մարկոսեան երկու հազար ֆրանք։

●

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յակոբեան կը նուիրեն հինգ հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին, իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռուբէն Ուսանողական Միութեան ընդհ. ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, 17 ռիւ Պլէօ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը, այս հինգշաբթի երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, 17 րիւ Պլէօ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Փլաս տը Ֆէթի ծանօթ սրճարանը։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը, Չորեքշաբթի, 20 Մարտ, ժամը 21ին, Քաֆէ Րէժանի վերնայարկը։ Նախորդ ժողովի շարունակութիւն։

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻԹԱԼԻ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ - Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Համալսարանաւարտ հայ օրիորդ մը տրամադրելի ժամեր ունի ռուսերէնի եւ գերմաներէնի դասեր տալու։

Դիմել Գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51, րիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս, Փարիզ (6), հեռաձայն Տանթօն 88.65։

ՆՈՒԷՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Անիէռի մասնաճիւղը փոխան ծաղկեպսակի հազարական ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ «Հայ - Բոյժ»ի տարածման, ողբացեալ Քենովարէ Սարեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.—Կատար Դուլման կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Սերոբ Դուլման, որ կ՚ըկարծուի թէ Ֆրանսա կը գտնուի։ Հօր անունը՝ Դուլման, մօր անունը՝ Արուշ, մեծ հայրը՝ Կարապետ (Կարօ), մեծ մայրը՝ Աննա։ Ծննդավայր՝ Գապայ Սաղալ։ Աքսորի ժամանակ 5 - 6 տարեկան էր։

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Պ. Տէր Ներսէսեանի, 2պիս րիւ Լուի - Պասքալ, Վիրոֆլէ, (Սէն է Ուազ)։

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9°)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731

Directrice : *Arpik MISSAKIAN*

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 փր. վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկան 3500 փրաք: Հատը 12 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՄԱՐՏ

JEUDI 14 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7831 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3642

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎՃՌԱԿԱՆ ԴԱՐՁԱԿԷՏԸ

Պաղտատի Ուխտին շուրջ կարելի չեղաւ ընդհանուր համաձայնութիւն գոյացնել : Ո՛չ եւրոպական եւ ոչ ալ արաբական պետութեանց միջեւ :

Ֆրանսա, որ մեծապէս շահագրգռուած է Մերձաւոր Արեւելքի հարցերով, չուզեց յարիլ Պաղտատի Ուխտին, նոյնիսկ Անգլիոյ հետ իր ռազմական վերջին սերտ գործակցութենէն ետք:

Միացեալ Նահանգները բաւականացան «դիտող»ի դիրքին մէջ մնալով :

Իսկ արաբական պետութիւններէն Եգիպտոս, Սէուտի Արաբիա, Սուրիա եւ Յորդանան բացասական դիրք բռնեցին անոր հանդէպ: Նոյն հակառակութիւնը՝ նաեւ Հնդկաստանի կողմէն :

Վերջին անգամ Յունուար 19 - 20 Անգարայի մէջ խորհրդաժողով գումարեցին Պաղտատի Ուխտին չորս իսլամ անդամները, Իրան, Իրաք, Փաքիստան եւ Թուրքիա :

Հինգերորդ անդամը՝ Անգլիա չէր հրաւիրուած այդ ժողովին :

Անցեալ աշնան Սուէզի վրայ կատարուած յարձակումը մեծապէս վարկաբեկած է Անգլիան՝ յաչս արաբական պետութեանց :

Իրաք, որ ամենամեծ դաշնակիցն ու բարեկամն է Անգլիոյ, կը գզուշանայ բացէ ի բաց անոր հետ գործակցելէ՝ վախնալով իրեն դէմ գրգռելէ միւս ցեղակից ու կրօնակից երկիրներու թշնամութիւնը :

Միւս կողմէ Պաղտատի Ուխտին անդամները չեն կրնար մեծ յոյսեր դնել Անգլիոյ զինուորական աջակցութեան վրայ, կարենալ սանձելու համար Խորհրդային Միութեան ախորժակները :

Վերջին պատերազմին Անգլիա ռազմագիտական առաջնակարգ խարիսխներ ունէր Միջին եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ : Իր ձեռքն էին Հնդկաստանն ու Եգիպտոսը, Պաղեստինն ու Անդրյորդանանը : Օդակայաններ եւ պահակախումբեր ունէր Իրաքի մէջ: Պահ մը նոյնիսկ իր ազդեցութեան տակ ինկան Սուրիան ու Լիբանանը :

Այսօր Հնդկաստան անկախ է: Եգիպտոս թշնամի է Անգլիոյ, որ Սուէզի կենսական բանալիէն զրկուած է: Պաղեստինն ու Անդրյորդանանը ձեռքէն ելած են: Պարսից ծոցը իր հրամանին ենթակայ չէ :

Միակ խարիխը, որուն յամառօրէն կառչած է Մեծն Բրիտանիա, Կիպրոս կղզին է :

Սակայն Սուէզի վերջին արշաւանքը ցոյց տուաւ, որ միայն Կիպրոսի վրայ ապաւինելով կարելի չէ վճռական եւ արագ յաղթանակ ձեռք բերել :

Պաղտատի Ուխտին ամէնէն ոխերիմ թշնամին է գնդապետ Նասր, որ կ'ուզէ արաբական աշխարհին առաջնորդն ըլլալ: Չի կրնար հանդուրժել, որ Նուրի Սայիտ փաշա, Իրաքի վարչապետը, կարեւոր դեր մը խաղայ Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքականութեան մէջ:

Սէուտի Արաբիա եւ Սուրիա նոյնպէս կը հակառակին Պաղտատի Ուխտին, առաջինը Հաշէմիններու դերդաստանին դէմ իր ունեցած ժառանգական ու աւանդական հակառակութեան, երկրորդը՝ «արգասանդ մահիկի» ծրագրին պատճառաւ :

Սուէզի տագնապին առեն Սուրիա լուրջ կասկածներ ունեցաւ Իրաքի վրայ՝ միացեալ թագաւորութեան ծրագիրը գործադրելու մասին: Մանաւանդ որ Սուրիոյ մէջ ալ կողմնակիցներ կային Իրաքի հետ միանալու համար :

Սուրիոյ անկախութեան կողմնակիցները տարին յաղթանակը:

Հնդկաստան հակառակ է Պաղտատի Ուխտին, որովհետեւ անիկա կ'ամրապնդէ դիրքը Փաքիստանի, — ներկայիս ամէնէն շատ իսլամ բնակչութիւն ունեցող երկիրը :

Պաղտատի Ուխտին անդամները մեծ ակնկալութիւններ ունին այժմ Ամերիկայէն: Առանց այս վերջինին գործօն աջակցութեան, անկարելի է գործադրել Ուխտին նպատակը, այսինքն արգիլել Խ. Միութեան ծաւալումը դէպի Իրան, Իրաքի եւ Արաբիոյ քարիւղի հարուստ հօրերը

«Այզընհաուըրի վարդապետութիւն»ը մեծ յոյսեր կը ներշնչէ: Սէուտի Արաբիոյ թագաւորին Ամերիկա այցելութիւնը վճռական դարձակէտ մը կարելի է նկատել:

Միացեալ Նահանգները հետզհետէ պիտի գրաւեն Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի լքած դիրքերը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐ ԿԸ ՎԱՐԱՆԻ

ԿԱԶԱՅԻ ՎԵՐԱԳՐԱՒՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ՈՐՈՇՈՒՄ ՉԷ

Գահիրէի ձայնասփիւռը միշտ կը շարունակէ պնդել թէ Կազան եգիպտական հողամաս է, եւ ուշ կամ կանուխ պէտք է վերադարձուի Եգիպտոսի, բայց զգալի բարեփոխութիւն մը կը նշմարուի — Եգիպտոսի կողմէ վերագրաւման պայմանաժամի մասին ակնարկութիւն չկայ :

Մինչդեռ, ինչպէս գրած էինք, մէկ օր առաջ Նասր նոյնիսկ զինուորական կառավարիչ մը նշանակած էր Կազայի համար: Այժմ, եգիպտական պաշտօնական շրջանակները կը խորհին թէ Եգիպտոս տակաւին ռազմականօրէն ու տնտեսապէս ի վիճակի չէ Կազան վերագրաւելու: Կը պնդեն թէ Եգիպտոսի նպատակը զինուորական գրաւում չէ, այլ Կազայի միայն քաղաքային վարչութիւնը ձեռք առնել է:

Միջազգային մասնագէտներու կարծիքն ալ այն է, թէ Եգիպտոս, եթէ նոյնիսկ ուզէ, ռազմականօրէն անկարող է Կազան վերագրաւել :

Համըրշըլտի օգնականը, Պընչ, երէկ առաւօտ խորհրդակցութիւններ ունեցաւ Եգիպտացի ղեկավարներու, մասնաւորաբար պաղեստինեան հարցերու նախարար Սալահ Կոհարի հետ :

Պէտք է ըսել, որ Ազգաժողովին պատասխանատու մարմիններն ու անձնաւորութիւնները եթէ ոչ անտարբերութեամբ, բայց մեծ պաղարիւնով ընդունեցին Նասրի առաջին յայտարարութիւններն ու զինուորական կառավարիչ մը նշանակելուն լուրը: Երբ Համըրշըլտ տեղեկացաւ այս բոլորին, յայտարարեց թէ ինքը պաշտօնական որեւէ հաղորդագրութիւն ստացած չէ եգիպտական կառավարութենէն, եւ չի կրնար որոշումներ տալ պարզապէս հեռագրական գործակալութեանց տուած տեղեկութիւններու կամ «պիտի »ներու հիման վրայ: Համըրշըլտի անձնական կարծիքն այն է, ըստ իր անմիջական գործակիցներուն, որ Եգիպտոսի այս նոր քայլը զուտ քարոզչական բնոյթ կը կրէ. ուրեմն Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը որոշած է առայժմ «որեւէ որոշում չտալ» եւ սպասել:

ՄԱԿի երկրորդ փոխ քարտուղար մը եւս՝ Սթավրոփուլոս այսօր պիտի մեկնի Մերձ. Արեւելք: Կը կարծուի որ Համըրշըլտ եւս Գահիրէ պիտի մեկնի շաբաթ կամ կիրակի օր :

× Առաջին օրուան լռութենէն վերջ, աւելի որոշ ձեւ ստանալ սկսաւ Մ. Նահանգներու դիրքը: Սպիտակ Տան ներկայացուցիչներէն մէկը յայտարարած էր՝ «Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը կը յուսայ թէ շահագրգռուած կողմերը պիտի շարունակեն ենթարկուիլ ՄԱԿի որոշումներուն եւ նպաստեն խաղաղութեան պահպանման»: Ուրիշ իրաւասու անձ մը ճշդեց թէ «շահագրգռուած կողմ» ըսելով

ՆՈՐ ԹՆՃՈՒԿԸ՝ ԿԱԶԱ

Խիստ գաղտնի խորհրդակցութենէ մը ետք, Եգիպտոս առջի օր կ'որոշէր գրաւել Կազան: Իսրայէլացիները որ ետ քաշուած էին, յուսալով թէ այդ հողամասը պիտի մնայ միջազգային ուժերու ձեռքը, այս անգամ ալ «զոհ» գացին միջազգային եւ մասնաւորաբար ամերիկեան հաւաստիքներուն :

Ի՞նչ է Կազան: «Թակարդ քաղաք» մը, որ, ինչպէս կը բացատրէ «Փարի-Փրէս», միշտ պատճառ դարձած է Իսրայէլեւարաբական բախումներու :

1948ին երբ հռչակուեցաւ Իսրայէլի պետութիւնը, եգիպտական բանակը կը յառաջանար Սինայէն Նեկեւի անապատը՝ ոչընչացնելու համար նոր պետութիւնը : Եգիպտացիք, Նեկեւի մէջ պարտուած, յաջողեցան մնալ նեղ հողամասի մը վրայ որ ունի քառասուն քիլոմեթր երկայնք եւ ութը քիլմ. լայնք: Այս հողամասը Կազայի ծովեզերեայ մասն է, որ անունը առած է իր գլխաւոր քաղաքէն :

Այս հողամասին վարչաձեւը յանձնուեցաւ Եգիպտոսի, ըստ 1949ի համաձայնագրին: Բայց այնտեղ որեւէ ձեւով ըսուած չէր թէ Կազան Եգիպտոսի սեփականութիւնն է: Ըսուած էր՝ «զինադադարի նշանակած սահմանագիծը չի կրնար նկատուիլ իբրեւ քաղաքական կամ հողային սահման»:

Աշխարհագրականօրէն մաս կազմելով Նեկեւի, Կազայի հողամասը երբեք եգիպտական չէ եղած: Անգլիական հողատարութեան տակ մաս կը կազմէր պաղեստինեան հողամասին : Ունի երեք գըլխաւոր կեդրոններ, Կազա (45.000 բնակիչ), Խան - Իունիս (14.000), եւ Ռաֆա (5000): Տնտեսական կարելիութիւնները շատ փոքր են, միայն բնակչութեա՛ մէկերրորդը ինքնաբաւ է (95.000 հոգի), շընորհիւ արմաւին, ակրիւմներուն (նարինջ մանտարին, կինտրոն) եւ տեղական մանր ճարտարարուեստի մը :

Եգիպտացիներուն միակ նպատակը եղած է օգտագործել այդ շրջանը՝ Իսրայէլեան հաւանական յարձակման մը դէմ:

1955ի գարնան, Նասր ոտքի հանեց «Մահուան Զօրամասերը» (ֆետայի) որ ահ ու սարսափ տարածեն եւ ոչընչացնեն Իսրայէլցիներու շինած ջուրի խողովակները, որոնք կը հասնէին մինչեւ Նեկեւի խորերը: «Մահուան զօրամասեր»ու յարձակումները տեւեցին 18 ամիս :

Եգիպտոսի առաջին նպատակը եղաւ նախ տեղւոյն վրայ պահել այն 214.000 տարագիրները, որոնք աքսորուած էին Պաղեստինէն: Այս 214.000 անձերը, որոնց վրայ պէտք է աւելցնել 750.000 ուրիշներ՝ հաստատուած Սուրիոյ, Յորդանանի եւ Լիբանանի մէջ, կ'ուզեն վերադառնել իրենց նախկին օճախները: Ասոնց մէջէն է որ Նասր կը գտնէ իր «ֆետայի»ներու խումբերը :

Այս փոքր հողամասէն է որ կախում ունի այս անգամ՝ աշխարհի ճակատագիրը:

նկատի ունին Եգիպտոսը. կը յուսան որ այս վերջինը պիտի չիրագործէ առջի օրուան յայտարարութիւնները — Կազան գրաւելու եւ զինուորական կառավարիչ նշանակելու մասին :

Ամերիկեան քաղաքական շրջանակները կը մտանաշեն նաեւ այն պարագան, թէ հակառակ ՄԱԿի մէջ անցեալ Նոյեմբերին տրուած որոշումներուն, Եգիպտոս եւ Սուրիա կը շարունակեն զէնք ստանալ Խ. Միութենէն. բան մը, որ համապատասխան է ՄԱԿի որոշումները ոտնակոխելու:

× Հակառակ ամերիկեան այս քօղածածկ ազդարարութեան, Իսրայէլի մէջ տիրող յուզումը օր ըստ օրէ կ'աւելնայ : Արտաքին փոխ նախարարը, Էյթան, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ. «Եգիպտոս պէտք է գիտնայ, թէ մեր թեւերը ծալլած պիտի չսպասենք որ Նասր իր ուզած կարգադրութիւնները ընէ Կազայի մասին»: Իսկ Արտաքին նախարարը, Տիկին Մէյր, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու դեսպաններուն առաջարկեց իսրայէլեան նաւ մը ղրկել Սուէզ, տեսնելու համար թէ Եգիպտոս իր խօսքը պիտի յարգէ՞, թոյլ տալով որ այդ նաւը անցնի ջրանցքէն :

× Անգլիոյ մէջ որոշած են հետեւիլ «սպասել եւ տեսնել»ու քաղաքականութեան. բայց եւ այնպէս դժգոհ են, որ Համըրշըլտ բոլորովին չլուսաբանեց միջազգային հանրային կարծիքը Եգիպտոսի Արտաքին նախարար Ֆաուզիի հետ ունեցած իր խօսակցութեանց մասին :

× Ֆրանսայի պաշտօնական շրջանակները կ'ըսեն թէ Իսրայէլ բոլորովին իրաւունք ունի զէնքի ուժով դիմադրելու եգիպտական որեւէ յարձակման :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարը, Կրոմիքօ եւ մառեշալ Ժուկով երեքշաբթի օր Արեւելեան Գերմանիա հասան, ուր համաձայնութիւն մը պիտի կնքեն Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ խորհրդային բանակներու թիւին մասին: Կը կարծուի թէ այդ թիւը այժմ կը հասնի 400.000ի:

ԾՈՎԱԿԱԼ ՊԻՐՏ, որ Հիւս. Բեւեռը հետախուզող բազմաթիւ արշաւախումբերու պետը եղած է, առջի օր մեռաւ Մ. Նահանգներու մէջ: 68 տարեկան էր :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ

Զօմականներ (ցանկը առանձին)	10.500
Խաչատուրեան ընտանիք (Սուք Հառաս)	5.000
Նախորդ գումար՝	1.148.900
Ընդհ. գումար	1.164.400

×

ԶԱՆԱԶԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Սոնա Զաքարեան-Սօնյի	1.000

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Քանի կը մօտենայ Մարտ 15ը, այնքան աւելի կը մթագնի Հունգարիոյ մթնոլորտը: Ինչպէս գրած էինք, Մարտ 15ը Հունգարիոյ Ազգ. տօնին օրն է եւ իշխանութիւնները յայտարարած էին որ տօնական օր պիտի չնկատուի այս տարի: Ոստիկանական ուժերը, գնդացիրներով զինուած, աչալուրջ հսկողութիւն կը բանեցնեն մայրաքաղաքին մէջ: Բոլոր պանդոկները, սրճարանները, խանութները խիստ հսկողութեան տակ են: Բանուորական արուարձաններուն մէջ աւելի եւս զգալի է զինուորական ու ոստիկանական այս հսկողութիւնը :

Այն ուսանողները, որոնց բնակավայրը Պուտափեշթը չէ, հրահանգ ստացած են վերադառնալ իրենց տուները եւ այնտեղ մնալ մինչեւ մէկ շաբաթ :

Ժողովուրդը մեծ մտահոգութեան մէջ է. ամէն կարգի զրոյցներ շրջան կ'ընեն եւ ընդհ. մտահոգութիւնը աւելի եւս կ'աւելցընեն: Ամէն ոք կը մաղթէ որ ճակատագրական այդ թուականը շուտով անցնի, որպէսզի այս աննախընթաց խառնութիւնները վերջ մը գտնեն :

× Հունգարիոյ կացութիւնը քննելու պաշտօն ունեցող միջազգային յանձնախումբը իր կեդրոնատեղին Վիէննայէն փոխադրեց Ժընէվ: Արդարեւ, Աւստրիոյ կառավարութիւնը վախնալով Խ. Միութեան դժգոհութիւն պատճառելէ, խնդրեց որ յանձնախումբը այլ երկիր մը փոխադրուի: Ցարդ հրաման տրուած չէ յանձնախումբին՝ տեղւոյն վրայ քննել Հունգարիոյ կացութիւնը :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԱՐԴԸ, ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐԸ, ԳՐԱԳԷՏԸ

●

(Կարդացուած՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆի սգահանդէսին, Մարտ 9ին Սորպոնի մէջ).

Շաւարշ Միսաքեան եղած է, ըստ իմ կարծիքիս, ամենանշանաւոր դէմքերէն մէկը՝ հետզհետէ անհետացող այս սերունդին, որ սակայն ունեցած է պայծառ միտքեր եւ դիւցազնական հոգիներ։ Եղած է ապահովաբար մէկը, հաւանօրէն վերջինը այն մտաւորականներէն որոնց տանդապահ Հայութիւնը, ինչպէս Սփիւռքի Հայութիւնը, պիտի պարտի իր ուրոյնութեան ոչ միայն պահպանումը, այլ եւ զարգացումը։

Եթէ վաստակ բառը կը նշանակէ միանգամայն անխոնջ աշխատանք եւ գնահատելի արդիւնք։ Ան եղած է վաստակաւոր մտաւորականին պատկերացումը։ Աւօրէ լծուած զօրաւոր եւ աննկուն ցուլի պէս՝ ինքը, միայն հանրային օգուտը նկատի առնելով, կը յառաջանար յոգնութիւնը անտեսելով, վհատութիւնը արհամարհելով, խոչընդոտները փշրելով։ Այսպէս առանց ինքզինքը խնայելու մաշեցուց իր կեանքը, որպէս զի իր հայրենակիցները իր գաղափարին համեմատ կարենային ապրիլ։

Զօրս տեսակ դպրոց յաճախած է ինքը, նախ կանոնաւոր վարժարանները,— ի միջի այլոց համբաւաւոր Կեդրոնականը, մէկ տարի միայն, որովհետեւ Կեդրոնականը գոցուեցաւ,— ապա կեանքի եւ մանաւանդ դիմադրութեան անողորմ կրթարանը, յետոյ համբաւաւոր գրագէտներու հետ ունեցած իր յարաբերութիւնները իբրեւ աշխատակից նոյն թերթերուն, վերջապէս իր պայծառ խելքին, իր տրամաբանական մտքին տուած ինքնուսուցչութիւնը, առանց որուն մարդս կը մնայ միայն շրջանաւարտ աշակերտ մը։

Շաւարշ Միսաքեանի ամբողջական կենսագրութիւնը բնականաբար պիտի չկրկնեմ ձեր առջեւ. արդէն լսած ու կարդացած էք։ Պիտի բաւականանամ յիշատակելով իր ասպարէզին յատկանշական կէտերը եւ ի յայտ բերելով մեր ողբացեալ բարեկամին այն բացառիկ արժանիքները, որոնց համար ինքնաբերաբար փափաքեցայ հրապարակաւ արտայայտել իմ գնահատանքս եւ իր յիշատակին բերել յարգանքի բաժինս։ Գիտէք որ քաղաքականութեամբ չեմ զբաղիր եւ մանաւանդ որ ես ինծի թոյլ չեմ տար Հայերու ազգային քաղաքականութեան խառնուելու։ Ուստի Շաւարշ Միսաքեանի կուսակցական հանգամանքին մասին բոլորովին լուռ պիտի կենամ։

Ամէն բանէ առաջ, Ան եղած է թերթի խմբագիր եւ իր այս հանգամանքով է որ առիթ ունեցայ վրան հիանալու։ Շատ երիտասարդ՝ սկսած է այս ասպարէզին նուիրուիլ,— 16 տարեկանին։ Կոչում մըն էր։

Արժանի հրապարակագիր ըլլալու համար բազմաթիւ յատկութիւններ պէտք են։ Բարոյական, հոգեբանական, տրամաբանական, գեղագիտական, գրական, գիտական եւայլն։ Այս բոլորով օժտուած էր Շաւարշ Միսաքեան։

Հազիւ հրապարակային բեմէն իջած, զայն կը վերագտնէիք ինչպէս որ էր՝ ընկերասէր, մարդամօտիկ, անձնուէր բարեկամ։ Ինչո՞ւ այն ատեն, անհամբերութիւն ցոյց կուտար, մերթ կը ձաղկէր հակառակորդները։ Որովհետեւ գաղափարապաշտ էր եւ պարկեշտ եւ խստօրէն կը վրդովուէր անիրաւութեան կամ գայթակղութեան առջեւ։ Իր գաղափարը իր հայրենիքն էր եւ Կ. Պոլիս եղած ատեն, դիմադրութեան մէջ ապացոյց տուաւ, որ պատրաստ էր այդ գաղափարին զոհելու իր կեանքը։ Պարկեշտ եւ որեւէ շահախնդրութենէ զերծ՝ երբեք չէ զիջած իր թերթին որակը ենթարկելու մանր կամ չօշափելի վաստակներու, անհատական շահերու կամ ջոջերու փառասիրութեան ծառայեցնելով զայն։

Գաղափարական պայքարին մէջ նետուած՝ չէր կրնար հակառակորդներ չունենալ, բայց վստահ եմ թէ հայրենիքին ծառայելու յարմարագոյն ձեւին մասին միայն տարակարծիք եղողները, իրենց սրտերուն խորքին մէջ, զայն կը յարգէին ու կը գնահատէին իբրեւ ողջամիտ եւ անձնուէր ախոյեան։

Շաւարշ Միսաքեան համոզուած հայրենասէր մըն էր եւ իբր այդ չէր ներեր իր ազգին թշնամիներուն, չէր հանդուրժեր ամէն ինչ որ հայրենիքին ապահովութեան, շահերուն կամ վարկին կրնար վնաս մը բերել, կը պայքարէր որպէս զի երիտասարդութիւնը իր նախնիքները չուրանայ, հայութենէն չհեռանայ։

Բայց իբրեւ Գաղղիացի, չեմ մոռնար նաեւ Ֆրանսայի հանդէպ իր տածած երախտագիտութիւնը, գնահատանքը եւ սէրը։

Եթէ «Յառաջ» դադրեցաւ Գերմանացիներուն մուտքով Փարիզ, Միսաքեան գաղտնի կերպով շարունակեց հրատարակել կարգ մը գիրքեր։ Այսպէս հրապարակ հանեց զոյգ շարքեր, Հայկաշէն, երկու հատոր առանց թուականի, Արածանի, երեք հատոր, առաջինը անթուակիր (1942ին հրատարակուած) եւ երկրորդը 1945 թուականով որ ազատագրութենէն վերջ հրատարակուած առաջին հատորը ըլլալով կը սկսէր(?) երգով մը, որուն վերնագիրը լատիներէն, «Կը տատանի բայց չընկղմիր», կը ցուցնէր Շաւարշ Միսաքեանի հաւատքը Փարիզի յաւիտենականութեան վրայ։

Պարկեշտ, անկաշառ, անշահախնդիր ըլլալով, Շաւարշ Միսաքեան կը մերժէր բացարձակապէս իր թերթին սիւնակները բանալ անհատական շահերուն առջեւ, բայց միշտ յօժար էր իր աջակցութիւնը բերելու հանրօգուտ ձեռնարկներուն եւ այդ մասին խանդավառ խմբագրականներ գրելու։ Այս վերջին պարագային կը զգացուէր որ Միսաքեանի համար ողբալ, խրատել, սաստել, պարսաւել ծանր պարտականութիւն մըն էր եւ որ իր բուն հաճոյքը գնահատել եւ քաջալերելն էր։

Տրամաբանող միտք ունէր, եւ այդ տրամաբանութիւնը կը յայտնուէր իր թերթը ներկայացնելու ոճին մէջ, նիւթերը զետեղելու ձեւին մէջ։ Կարելի է թէ այս առաւելութեան չէք անդրադարձած, ա՛յնքան բնական կ՚երեւի կարգաւորութիւնը։ Սակայն աչքէ անցուցէք որեւէ «արդիական թերթ», հոն պիտի գտնէք խառնիխուռն պատկերներ, վարչապետներու եւ մարդասպաններու, գիտուններու եւ սնանկներու, կամ երգչուհիներու, կարծես թէ իրարու փաթթուած եւ ապահովաբար բարոյական արժէքներուն նոյն մակարդակին վրայ դրուած խմբագրին կողմէ, քանի որ «տողավաճառութեան» տեսակէտով հաւասարապէս հասութաբեր են։ ... Եւ յօդուածները շարան-շարան, կցկտուր, ջարդուած, գիրար խաչաձեւող։ Այն ատեն կը գնահատէք «Յառաջ»ի տրամաբանական ոճը։

Եթէ տրամաբանութիւնը, ուստի հեռատեսութիւնը կը թուի շատ յաճախ պակսիլ քաղաքագիտական եւ դիւանագէտ ղեկավարներուն, սակայն տեսակ մը տրամաբանական նախախնամութիւն մըկայ որ անոնց թափթփած արարքներուն անխուսափելի եւ յարմարցուած հետեւանքներ կը բերէ։ Այս ճակատագրական հետեւանքները գուշակելու համար, մանաւորապէս միջազգային հողի վրայ, Շաւարշ Միսաքեան իր նմանը չունէր եւ նոյն օրը որ դէպքը կ՚աւանդէր, իմաստալից խմբագրականով մը անոր բոլոր ուղղակի եւ անուղղակի ապագայ արդիւնքները մանրակրկիտ ու պայծառ կերպով ձեր աչքին առջեւ կը պարզէր, շատ անգամ պաշտօնական մասնագէտներէն առաջ եւ նորաստեղծ կացութիւնը ձեզի լուսաւոր կերպով կ՚երեւար։

ՖՐԷՏԷՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

●

Արեւմտեան վեց պետութիւններու վարչապետները վերջին հանդիպումն ունեցան արեւմտեան միութեան վերջին դժուարութիւնները հարթելու եւ վերջնական համաձայնութեան մը գալու համար։

Գերման վարչապետը, պատկառելի ծերունին Ատընաուըր, խիստ գոհ մնաց Փետրուար 20ի Փարիզի հանդիպումէն եւ յայտարարեց թէ Եւրոպա մեծ քայլ մը առաւ դէպի միութիւն։ Ջերմ համակիր Ատլանտեան Ուխտի եւ Արեւմտեան Միութեան, վարչապետն ունի հակառակորդներ, նոյն իսկ նախարարութեան մէջ։ Տնտեսութեան նախարար Էրհարտ, Պոննի համալսարանին մէջ ճառախօսելով ժխտական դատողութիւն մը արտայայտեց, որովհետեւ հասարակաց տնտեսութեան մը մէջ Գերմանիա սահմանափակ դիրք մը պիտի ունենայ, մինչդեռ այսօր աշխարհի բոլոր մասերուն հետ յարաբերութիւններ ունի։ Գիւղացիներու միութիւնն ալ հեռագրած է Ատընաուըրի, չստանձնել որեւէ պատասխանատուութիւն Ֆրանսայի ափրիկեան կալուածներուն մէջ։

Վարչապետը սակայն, համաձայնութիւնը դիւրացնելու համար, այդ պարտաւորութիւններն ալ ստանձնեց, վերցնելով եւեմտական կարեւոր բեռ մը։

Երեսփոխանական ընտրութիւններու թուականը կը մօտենայ։ Վարչապետին քաղաքականութեան հակառակորդները բուռն պայքար պիտի մղեն տապալելու համար «աշխատանքի խումբը», որ 1949էն ի վեր կը կառավարէ Արեւմտեան Գերմանիան։ Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութեան ղեկավար ՕլլենհաուըրՅունուարի 18ին յայտարարեց. «Կ՚ուզենք վերջ տալ Ատընաուըրի շրջանին»։

Հակառակորդները գիտեն, թէ ներքին քաղաքականութեան տեսակէտով օրուան վարչապետը կը մնայ անպարտելի, ուստի պիտի յարձակին արտաքին քաղաքականութեան վրայ։ Ընդդիմադիրները կը մերժեն Ատլանտեան դաշինքը, կը փափաքին եւրոպական ապահովութեան դրութիւն մը, երկու Գերմանիաներու միութենէն ետք։ Սիրաշահելու համար գերման զանգուածները, կը յայտարարեն թէ հակառակ են պարտաւորիչ զինուորական ծառայութեան, կը փափաքին Գերմանիոյ չէզոքութիւնը, արեւելեան եւ արեւմտեան ճակատներու միջեւ։

Օլլենհաուըր կը շրջի այժմ Ամերիկա, իր ծրագիրը պարզելու, իր ապագայ քաղաքականութիւնը բացատրելու համար։ Պաշտօնական շրջանակներ վերապահ գտնուած են, որովհետեւ Ամերիկա համամիտ է գերման միութեան, բայց կ՚ընդդիմանայ գերման չէզոքութեան, այդ պիտի ըլլայ Ատլանտեան միութեան քայքայումը, արեւմտեան ճակատի տկարութիւնը։ Ամերիկայի զօրաւորական միութեան ընդհանուր նախագահ Ծօրճ Մինի գործաւորական զանգուածին անունով յայտարարած է, թէ «Գերմանիոյ չէզոքացումը բացարձակապէս անընդունելի է»։

Վարչապետին հակառակորդ կուսակցութիւնը գերման միութիւնը կը գերադասէ ամէն շահերէ, անկարելի կը նկատէ այդ, որքան ատեն որ Գերմանիա դաշնակից կը մնայ արեւմտեան պետութիւններու, մանաւանդ երբ կը միանայ տնտեսական միութեան։ Դուրս գալ միութենէն, համաձայնիլ Խ. Միութեան հետ,

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

●

Մինչ այս մինչ այն, ոստիկանական տեսուչը եկաւ (քոմիսէր), աչք մը նետեց, բաներ մը հարցուց, մատներս քակեց եւ թոյլ տուաւ որ արտաքնոց տանին։

Նորէն ջրամանի երկար շղթան, բայց ի՞նչպէս, ձեռքերս կապուած...

Սենեակ փոխադրելով, ոստիկանական տեսուչը արտօնեց նստիլ տախտակին վրայ, անշուշտ իրեն տրուած հրամանի մը համաձայն։

Բոլորովին ուժասպառ, ոտք եւ ձեռք ուռած, գլուխս այեկոծ, մարմինս գալարուն, փռուեցայ մէկ կողմս վրայ։

Մութը կոխած էր արդէն։ Չեմ գիտեր որքան «հանգստացեր» էի այդպէս, երբ մէկը զարկաւ թեւիս։

Նոյնինքն Ալի Րիզա։

— Ինչպէս ես, այսօր շա՞տ նեղեցին քեզ, բան մը չե՞ս ուզեր,— թէյ, ուտելիք, սիկառէթ...

Պատուիրեց թէյ բերել, միայն բթամատներս քակելով։

Եւ դուրս ելաւ, նորէն վերադառնալու խոստումով։

Եկաւ ժամը 9-10ին եւ ճամբայ հանեց դէպի Գըմը Սիաոի, հարցաքննութեան համար։

Նոյն շքախումբը, յայտնի եւ գաղտնի ոստիկաններով։

Տարօրինակ երեւոյթ, այս անգամ, կէս ճամբան հասած ատեն, քակեց բթամատներս եւ ճամբեց առջեւէն գացող երկու պաշտօնական ոստիկանները։

Երբ պաշտօնատուն հասանք եւ սանդուղներէն վեր կ՚ելլէինք, ձեռնակապերս ալ քակեց։

Երբ երրորդ յարկը հասանք, Ալի Րիզա պատուիրեց, որ քիչ մը սպասեմ, եւ ինքը գնաց Բէշատ պէյին լուր տալու։ Ինքն է որ կը նկարագրէ.

— «Դրասենեակին մէջ կը գտնուէին մէկ պաշտօնական եւ մէկ գաղտնի ոստիկան։ Իսկ սալոնին մէջ կը գտնուէին եօթը հոգի, երկու պաշտօնական ոստիկան Գըմը Սիաոէն, երկու պաշտօնական ոստիկան ալ արդելարանի կողմէ դրուած՝ Շաւարշի հսկողութեան համար, ինչպէս նաեւ երկու գաղտնի ոստիկան եւ մէկ սենեկապան։ Բէշատ պէյի լուր տուի թէ Շաւարշը բերուած է։ Հազիւ երկու վայրկեան մնացեր էի Բէշատ պէյի մօտ։

«Շաւարշը Բէշատ պէյի դրասենեակը տանելու համար վերադարձայ դրասենեակս։ Ներս մտայ եւ «հրամմեցէք» ըսի։ Սալոնը ոստիկաններով լեցուած ըլլալուն, ես առջեւէն, Շաւարշը ետեւէս՝ սկսանք քալել։ Սալոնին մէջտեղը հասեր էինք։ Սպասաւորը գաւաթ մը ջուր բերեր էր, Շաւարշի խնդրանքով։ Շաւարշ սպասաւորին ձեռքէն առաւ գաւաթը եւ սկսաւ խմել։

«Բէշատ պէյ աւարտած չէր խօսքը, երբ աղմուկ մը փրթաւ սալոնին մէջ։ Գլուխս ետեւ դարձուցի, սալոնին կողմը նայեցայ, տեսայ որ Շաւարշը, ձեռքի գաւաթը յանկարծ ոստիկաններուն նետելով, այդքան մարդոց մէջէն արագաբար վազեց դէպի սանդուղները»։

Արդարեւ, քիչ մը ջուր ուզեցի, սկսայ ումպ-ումպ խմել, եւ յանկարծ գաւաթը նետելով խոյացայ երրորդ յարկի սանդուղի գլուխէն դէպի վար, գլխիվայր բակի մարմարին վրայ ջախջախուելու առաջադրութեամբ։

Դժբախտաբար ինկայ երկրորդ յարկի բազրիքին վրայ, որ խորտակուեցաւ, եւ երբ կրկին նետուեցայ, փռուեր էի աջ կողմս վրայ,— ահռելի ցաւերումներու մատնուած, զետնէ զետին զարնուելով, հոնդալով, զառանցելով։ Պահ մը շղթայի զարկին վերէն վար, յետոյ քակեցին, վախնալով որ կը պայթիմ եւ ներարկումներ կատարեցին, մինչ ձայն մը կ՚ըսէր.

— Եաhու նէ՞ օլտու, օ զատար տանէ-զաքէթլէ տավրանտըք (այս ի՞նչ եղաւ, այնքան ալ փափկութեամբ վարուեցանք):

Ինքզինքս վար նետելէ յետոյ, կիսամեռ, ոգիներու հետ խօսելու զգայախաբութեամբ, մինչ կը մռնչէի եւ զետնէ զետին կը զարնուէի, մարմար քարերուն վրայ, չեմ գիտեր, որքան ժամանակ վերջը զգացի, որ վերցուցած կը տանէին։ Կը թուէր թէ փոս մը կ՚իջեցնէին։

Անշուշտ փողոց հանած էին եւ ցուրտ հովն էր որ այդ զգայութիւնը կը ներշնչէր։

Բայց ո՞ւր փոխադրած էին։

Զինադադարին, երիտասարդ բժիշկ մը կը պատմէր թէ ուղղակի իր գտնուած հիւանդանոցը տարած էին, անմիջական դարմանումները կատարելու համար, մինչ բանտապահները «Միւթէֆէրրիգայի» բանտարկեալներուն հաղորդած էին.

— Սիզինճի կէպէրտի։ (Ձեր մարդը սատկեցաւ)։

Ե՞րբ սթափեցայ, չեմ գիտեր։ Բայց շատ լաւ կը յիշեմ որ, ձեռքերս եւ ոտքերս ամուր կապուած, աչքերս միշտ գոց էին, եւ շարունակ ելեկտրական լոյս կը ժայթքէր ուղղակի աչքերուս։

Կամ այն է որ բժիշկ մը կը հսկէր, ելեկտրական ցոլացուցիչը քթին, եւ կամ դիտմամբ ելեկտրական լոյս կը հոսեցնէին, որպէսզի աչքերս բանամ։ Երբ լոյսը հանդիպէր, ընդոստ անդէն կը դարձնէի գլուխս։ Կը բռնանային, բայց անօգուտ։ Կը հոնդայի, կ՚ոռնայի, կը գալարուէի անընդհատ, միշտ մէկ մտասեւեռումով,— հա հիմա չունչս կը կտրի, կը վերջանայ...

(Շար. 19)

գերման միութիւնը կազմել, չէզոքութիւն յայտարարել, ահա ընդդիմադիրներու ծրագիրը, որ բաղձանքն է նաեւ Խ. Միութեան վարիչներուն, Մարեչալ Բուլկանինի պատգամագիրը, ուղղուած Ատենաուըրի, նոյն բաղձանքը կը յայտնէ, քաջալերութիւն մըն է ընդդիմադիրներուն, ընտրութիւններէն առաջ ներքին քաղաքականութեան միջամտութիւն մը : Պաշտօնաթերթը կը քննադատէ գերման վարչապետը, Խ. Միութեան թիւ մէկ հակառակորդը կը նկատէ եւ յաջողութիւն կը մաղթէ Օլլէնհաուըրի գաղափարակիցներուն:

Զուիցերիական մեծ թերթը «Նէօյէ Ցիւրիխըր Զայթունկ» կը հարցնէ Սոցիալ-Դեմոկրատներու ղեկավարին, թէ ինչ պիտի ընէին եթէ Ատենաուըրի տեղն ըլլային: Ապահովաբար նոյն քաղաքականութեան պիտի հետեւէին, ամերիկեան օժանդակութեան պիտի դիմէին, երկիրը թշուառութենէ փրկելու համար, իսկ եթէ արբանեակ երկիր մը դառնար Գերմանիա, իրենք աթոռներ պիտի չկարենային գրաւել, ինչպէս իրենց լեհ, ռումէն, հունգար ընկերները: Ատենաուըր ամէնէն առաջ վստահութիւնը գրաւեց յաղթականներուն, քաղաքականապէս գրաւուած երկիր մը ձերբազատուեցաւ կապանքներէն, ստացաւ հաւասար իրաւունքներ յաղթականներուն, տնտեսական գետնի վրայ թշուառութենէն անցաւ նախանձելի բարգաւաճման: Այդ արդիւնքը կը պատկանի «աշխատող խումբ»ին :

Ընտրական պայքարի ատեն այս արդիւնքը ցոյց պիտի տրուի գերման զանգուածներուն՝ քուէները խլելու համար: Օլլէնհաուըրի ընտրական ծրագիրը պիտի ըլլայ «Թող միանան Գերմանիաները, այն ատեն պիտի քաշուինք Ատլանտեան Ուխտէն, պիտի ջնջենք զինուորական ծառայութիւնը, չէզոք պիտի մնանք: Այն ատեն ամերիկեան, անգլիական, ֆրանսական ուժերը պիտի քաշուին Գերմանիայէն» :

Գերման յառաջիկայ ընտրութիւնները ներքին քաղաքականութեան սահմանէն դուրս պիտի գան եւ միջազգային դիւանագիտական հակամարտութեան սահմանին մէջ պիտի մտնեն: Երկու ճակատներու վարիչները պիտի պայքարին գերման զանգուածներու եսին, որովհետեւ ընտրութեան ելքէն կախում ունի եւրոպական քաղաքականութիւնը :

Ատենաուըր կ'երեւի թէ պէտքն զգաց չէզոքացնելու Օլլէնհաուըրի աշխատանքը: Առաջարկեց երեք մեծերուն «քննել գերման խնդիրը՝ Եւրոպայի ապահովութեան առնչութեամբ»: Բնական է, որ երեք մեծերու ներկայացուցիչները պիտի պաշտպանեն վարչապետին քաղաքականութիւնը, եւ քննադատեն Օլլէնհաուըրի ծրագիրը: Սոցիալ Դեմոկրատներու ընտրական յաջողութիւնը ամէնէն առաջ դժբախտութիւն մը պիտի ըլլայ Գերմանիոյ համար, պարտութիւն մը Արեւմուտքի համար, յաղթանակ մը Խ. Միութեան համար, որ կը սպասէ նոյն իսկ վերադառնալու Հիթլէր - Ստալին համաձայնութեան վերանորոգման, ի վնաս Լեհաստանի, սրբագրութեամբը հողային սահմաններու :

Անգլիական բանակի սպարապետ Ալանպրուք, կը հրատարակէ իր յուշերը, բաղդատելով Գերմանիոյ դիւաններէն վերցուած վաւերաթուղթերու հետ: Վերջին հատորը կը պարունակէ «Խաղաղութեան վերջին օրերը»՝ 9 Օգոստոսէն 3 Սեպտեմբեր 1939: Ստալին դաշնագրով չէզոքութիւն յայտարարեց, յետոյ կոնակէն հարուածեց Լեհաստանը եւ իրական օժանդակութիւն տուաւ գերման բանակներուն մինչեւ յարձակում կրելը: Խորհրդային օդակայանը որոշ նշաններով ուղղութիւն կուտար գերման օդանաւերուն: Մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթեր կ'անցընէին լեհ սահմաններէն: Խ. Միութեան վարիչը կը թելադրէր պատերազմը, ամէն օժանդակութիւն խոստանալով: Չէմպըրլէյն գերման դեսպանին կը հաղորդէ անգլիական կառավարութեան պատերազմ յայտարարելու որոշումը, եթէ Գերմանիա յարձակի Լեհաստանի վրայ: Հիթլէր կ'արհամարհէ սպառնալիքը, որովհետեւ վստահ էր Խորհրդային բարեկամութեան, ապահոված էր արեւելեան օժանդակութիւնը :

Գերման Սոցիալ - Դեմոկրատները բարեկամ կը մնան խորհրդային վարիչներուն, մինչդեռ իրենց ընկերները Իտալիոյ մէջ, Ֆրանսայի մէջ կը մասնակցին կառավարութեան, Ատլանտեան Ուխտին, կը պայքարին խորհրդային քաղաքականութեան դէմ: Ուրեմն նոր դարու մարգարէներ կը կոչէր Մարքս, Էնկէլս եւ Լասալ Հրեաները, որոնք չկրցան մարգարէանալ թէ իրենց աշակերտները մահու չափ իրար պիտի ատէին իրենց անունով :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, (Յառաջ) .— Այս տարի Խրիմեանի մահուան յիսնամեակն է (1907-57): Անշուշտ, ամբողջ գաղթաշխարհի հայութիւնը պիտի չմոռնայ յարգանքի իր տուրքը բերել մեծ հայրապետին յիշատակին, անոր որ մեր պատմութեան բախտորոշ մէկ շրջանին հայրենասէր Հայութիւնը հանդիսացաւ :

Պելժիոյ Հայ Ուս. Միութիւնը հաւանաբար առաջինը եղաւ Սփիւռքի մէջ արժանի շուքով կատարելու Խրիմեան կաթողիկոսի ոգեկոչումը, որ կատարուեցաւ Պրիւսէլի մէջ, կիրակի Մարտ 10ին: Միութեան ատենապետը՝ Յակոբ Իսկէնտէրեան՝ նախ քան հանդէսին բացումը, ներկայացուց Յառաջի խմբագրապետ Շաւարշ Միսաքեանի կատարած փրկարար դերը մասնաւորաբար արեւմտեան Եւրոպայի հայկական գաղութներու ազգապահպանման մարզին մէջ եւ խնդրեց հանդիսականներէն, որ մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգուի անոր անմոռաց յիշատակը :

Ուսանող ընկերը, ապա, համառօտ կերպով ցոյց տուաւ Խրիմեան Հայրիկի կեանքի գլխաւոր հանգրուանները՝ Վանէն մինչեւ Պոլիս եւ Էջմիածին :

Օրուան բանախօսներն էին գրագէտ Կարապետ Փօլատեան, եւ Գր. Նարեկացիի տաղանդաւոր թարգմանիչը Պ. Լիւք Անտրէ Մարսէլ, որ հրաւիրուած էր խօսելու իր նոր թարգմանութեանց մասին:

Պ. Փօլատեան, որ ծանօթ էր արդէն գաղութին իր անցեալ տարուան այցելութեամբ, հանգամանօրէն խօսեցաւ Խրիմեան Հայրիկի գրական, կրօնական, ընկերային և քաղաքական գաղափարներու եւ գործունէութեան մասին, ներկայացուց Խրիմեանի կեանքը, որ համակ նուիրում եղաւ հայ ժողովուրդի ազատագրական դատին: Երիտասարդ տարիքէն մինչեւ մահը, ան եղաւ խորհրդանշանը մշակութային եւ քաղաքական իտէալներուն, յաջորդ սերունդներուն համար բանալով լուսաւոր նոր ուղի :

Ի վերջոյ, անդրադառնալով մեր օրերու Հայաստանի եւ գաղթաշխարհի հայութեան կացութեան, Պ. Փօլատեան եզրակացուց թէ Հայրիկի հոգին պիտի հրճուէր տեսնելով իր պաշտելի ժողովուրդը միացած ամբողջական հայրենիքի գաղափարին շուրջ և լծուած՝ շինարար աշխատանքի :

Հանդէսի գեղարուեստական բաժնին մէջ եղան արտասանութիւն, երգ, եւ նուագ: Օր. Ա. Սեմիկեան արտասանեց Պ. Փօլատեանի «Վերադարձը»էն հատուած մը, իսկ Ե. Բամպուքեան կարդաց Խրիմեանէ «Պապկէ պսակ ի դաշտ»ը, Օր. Ժ. Քալանթարեան (դաշնակ) եւ Պ. Ալահայտոյեան (ջութակ)) մեծ արուեստով նուագեցին Ա. Խաչատուրեանի «Օրօր»ը, «Գայիանէ» պարախաղէն եւ Յարութիւնեանի «Օրօր»ը, «Հայրենիք» քանթաթէն, արժանալով ներկաներու ջերմ գնահատութեան: Ընկեր Ալահայտոյեան առանձին նուագեց նաեւ Գ. Ալէմշահի «Նազեր»ը, Ղազարեանի «Ձմեռն անցաւ, եկաւ գարունը» եւ Ռ. Մելիքեանի «Կաքաւիկ»ը: Ուսանող Իսկէնտէրեան երգեց Սրուանձտեանցի «Դըլէ եաման»ը եւ Ջիւանիի «Ձախորդ օրեր»:

Հանդէսի երկրորդ մասին մէջ, խօսքը տրուեցաւ Պ. Լիւք Անտրէ Մարսէլի, որ բեմ բարձրացաւ հանդիսականներու բուռն ծափերուն մէջ: Ֆրանսացի երիտասարդ բանաստեղծը բացատրեց, թէ ինչպէս ծանօթացած էր Գ. Նարեկացիի եւ հայ բանաստեղծութեան ուշափշտակուած անոնց գեղեցկութենէն: Անդրադառնալով մասնաւորաբար Նարեկացիի, ըսաւ թէ ան միջնադարեան միստիկ գրականութեան մեծագոյն դէմքն է: Մարդկային տկարութեան եւ ոչնչութեան հակադրել աստուածային մեծութիւնն ու անհասանելիութիւնը, միջնադարեան մարդու մտածողութեան գլխաւոր առարկան, բոլոր միստիկ բանաստեղծները ապրած են այդ ողբերգութիւնը: Սակայն ինչ որ կը տպաւորէ Նարեկացիի մօտ եւ յատուկ է իրեն, այդ ողբերգութեան ուժգնութիւնն է, որ կուգայ բառերու, խօսքերու եւ նախադասութիւններու հեղեղային կրկնութեամբ, կուտակումով եւ թափով :

Պ. Մարսէլ կարդաց իր թարգմանութիւններէն նմոյշներ: Նորութիւն եղաւ մեզի համար, լսել, որ թարգմանած է նաեւ մեր արդի բանաստեղծները՝ Մեծարենց, Վարուժան, Սիամանթօ, եւն.: Հանդիսականները կրցան գնահատել թարգմանութիւնը Վարուժանի «Գութը» եւ «Առաջին ծիլեր» քերթուածներուն, որոնց գեղարուեստական արժէքը կրցած էր հարազատօրէն տալ թարգմանիչը :

Երկուշաբթի իրիկուն, հիւրերուն ի պատիւ տրուած թէյասեղանին շուրջ, Պ. Փօլատեան եւ Մարսէլ դարձեալ առիթ ունեցան խօսելու գրական նիւթերու շուրջ. Պ. Մարսէլ կարդաց քանի մը ուրիշ բանաստեղծութիւններ եւս, շեշտելով յատկապէս հայկական ոգիի եւ հանճարի առանձնայատկութիւնը : Պէտք է գուրգուրանքով պահպանել այս հարստութիւնը եւ անոր արտայայտիչն հանդիսացող լեզուն, զայն դարձնելով աւելի մաքուր եւ ճկուն:

*
**

Վարուժանի Յիշատախտակը Կանի մէջ.— Վարուժանի անուան տախտակ մը զետեղելու մեր գաղափարը մեծ խանդավառութիւն յառաջ բերաւ ամէն կողմ : Շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր անոնց՝ որոնք դրամական նուիրատուութիւններով, յօդուածներով կամ նամակով ուզեցին քաջալերել մեզ՝ մեր ձեռնարկին մէջ:

Ինչպէս յայտնած էի նախորդ թղթակցութեամբ, որոշուած էր յիշատախտակը զետեղել Վարուժանի բնակած տան վրայ: Սակայն, նկատի ունենալով որ այդ տունը կը գտնուի քաղաքի կեդրոնէն բաւական հեռու եւ, մանաւանդ որ կը գտնուի ուշ կամ կանուխ փլելու վտանգին ենթակայ, որոշեցինք դիմել ուղղակի Կանի Համալսարանի Տեսչութեան, խնդրելով որ Համալսարանի մէկ շէնքին մէջ տեղ մը յատկացուի մեզի: Համալսարանի վարչութիւնը սիրով ընդառաջ գնաց մեր փափաքին, կարգադրելով որ կեդր. Մատենադարանի սրահին մէջ զետեղենք Վարուժանի անուան տախտակը, որուն պատրաստութեան հոգը յանձնուած է արդէն ծանօթ գրագէտ Բ. Թօփալեանի :

Կը յուսանք որ երկար չեն տեւեր պատրաստութիւնները: «Յառաջ»ի ընթերցողները տեղեակ կը պահենք մանրամասնութեանց :

ՈՒՍԱՆՈՂ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ, Մարսէյլի ձայնասփիւռէն այս շաբաթ օր ժամը 12ին պիտի ներկայացնէ իր բանաստեղծական երեկոյթը եւ պիտի արտասանէ հայերէն կտոր մը:

Մարսէյլ, Փրօվանս - Մակազին ժամը 12ին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«ԵՍ ՓՈՔՐ ՄԱՐԴ ԵՄ»

Մարդի'կ, ես վճռեցի պատմել ձեզ իմ պատմութիւնը: Հանդիստ չունիմ : Կը պատմեմ պարզ ու հասարակ, առանց չափազանցութեան և առանց գարդարուն խօսքերի: Իմ կեանքում, բացի թիւերից, ոչինչ չեմ գրել, եթէ չհաշուենք պաշտօնական գրագրութիւնները: Ուստի, բարեկամներս, խնդրում եմ ներել ինձ կոպիտ ոճի, թերի արտայայտութիւնների եւ զանազան ուրիշ գրական զանցառութիւնների համար, եթէ ի հարկէ թոյլ եմ տուել : Ես գրող չեմ, ես փոքր մարդ եմ, շա'տ փոքր: Հասակս էլ փոքր է, եւ գործերս էլ աննշան եւ ամբողջ կեանքս՝ աննկատելի :

Նախ թոյլ տուէք ներկայանալ. Մովսէս Սոկրատի Փիչխալեան: Խնդրեմ ուշադրութիւն դարձրէք իմ բիբլիական անուան, հօրս անուան փիլիսոփայական ծագման եւ ազգանունիս վրայ, որ կարծես միշտ մատնանշում է նրա կրողի չնչինութիւնը ... Փիչխալեա'ն :

Երեւակայեցէք, թիւերի դրութիւնն էլ նոյնն է: Կը գրես, օրինակ, հինգ հարիւր, հազար կամ միլիոն րուբլի, իսկ նրա մօտ գոյանում են ինչ որ կոպէկներ, ասենք՝ քսաներկու: Նման դրութիւնը հաշուապահական տեսակէտից միանգամայն նորմալ է, բայց երբեմն մարդ ուզում է գումարը կլորացնել, կրողի ծոցը ուղարկել կոպէկները :

Չի կարելի, անօրինական է: Այդ ողորմելի քսաներկու կոպէկները որոշակի մթնոլորտ են ստեղծում ամենամեծ գումարների համար :

Այդպէս էլ իմ ազգանունը : Մովսէսներ ու սոկրատովիչներ հաւանաբար շատ կան, իսկ Մովսէս Սոկրատի Փիչխալեանը առայժմ մէկն է, ձեր խոնարհ ծառան :

Մի քանի խօսք կենսագրութեանս մասին: Այն համարեա' գոյութիւն չունի, թէեւ օրերս լրացաւ վաթսուն մէկ տարիս: Ծնուել եմ ես լեռնային փոքրիկ քաղաքում, բայց միշտ երազել եմ մեծ կեանքի, մեծ գործերի մասին: Տակաւին պատանի՝ տարուել էի քիմիայով եւ ուզում էի դառնալ մի նոր Մենդելէեւ, յետոյ ինձ դուր եկաւ ձեռնածու Գալլիուսը, մի անգամ էլ վճռեցի դառնալ փիլիսոփայ.

Բայց բան դուրս չեկաւ : Վերջացրի դպրոցը, սկսեցի աշխատել որպէս հաշուետար: Յետոյ գնացի հաշուապահական կուրսեր ու դարձայ հաշուապահ: Երազում էի գեղեցիկի մասին, կեանքս կապեցի սովորական, ոչ մի բարեմասնութեամբ աչքի չընկնող աղջկայ հետ: Սիրում էի երեխաներ — չունեցայ: Իսկ միառժամանակ յետոյ ընդհանրապէս դադարեցի երազել : Ապրում էի խաղաղ, համեստ, ոչ լաւ, ոչ վատ, ոչ քաղցր, ոչ դառն: Ժիր ու տքնաջան աշխատում էի եւ քիչ խօսում, այնպէս որ կինս ինձ կնքեց որպէս «Մեծ համր»: Ճիշդ է, սակաւախօս եմ, ուրիշի գործերին խառնուելու սովորութիւն չունեմ, խօսելու համար բառ չեմ գտնում: Իսկապէս ասած, ես նոյնիսկ ոչ թէ «Մեծ», այլ «Փոքր» համր եմ :

Անցան տարիներ, եւ նրանք բոլորն իրար նման էին: Աշխատանք, տուն, կին, ճաշ, մաքուր անկողին, նորից աշխատանք: Ճիշդ է, մի չորս-հինգ անգամ փոխեցի աշխատանքիս վայրը: Նոր դիրեկտոր, նոր գլխաւոր հաշուապահ եւ նոր բալանսներ (հայերէն՝ կարծեմ հաշուեկշիռ) : Ահա բոլորը :

Պատահում էր՝ պառկում էի եւ քունս չէր տանում: Ինչ որ բան հանգիստ չէր տալիս: Նեարդերի՞ց էր, անքնութիւնի՞ց: Չէ: Ջղերս կարգին են: Ես այդ յաճախ եմ նկատել: Ասենք, պատրաստում եմ ամփոփագիր. արիֆմոմետր(*), հաշիւներ, կարմիր ու սեւ մատիտներ, թիւեր, թիւեր, Աստուած գիտէ ինչքան շատ են և յանկարծ՝ խոչընդոտ, ինչ որ տեղ սխալուել եմ, ինչ որ սատանի կոպէկ չեմ գրել, գումարի մէջ՝ անհամապատասխանութիւն: Սխալուած, ամէն ինչ պէտք է սկսել նորից. թիւերը ստուգել, համեմատել, գումարել, ջնջել, արտագրել ... Եւ ի՞նչ : Ներվերս (**) հանգիստ են : Ապրումների մէջ եմ, բայց սիրտս աշխատում է նորմալ: Չեմ հայհոյում, չեմ ծխում, թղթեր չեմ պատառոտում ...

Ուրեմն ինձ անհանգստացնում է ուրիշ բան: Ի՞նչ: Ահա թէ ինչ. ոչ թշնամի ունեմ ես, ոչ բարեկամ: Իսկ ինչո՞ւ, ընկեր Փիչխալեան, թշնամի չունես: Չունեմ, որովհետեւ ես խաղաղ մարդ եմ, կռուարար չեմ, կարգադրութիւնները կատարում եմ հնազանդութեամբ, ոչ ոքի չեմ քննադատում :

Իսկ ինչո՞ւ բարեկամ չունես, ընկեր Փիչխալեան: Բարեկա՞մ : Այո, դա ճիշդ է :

Ա. ԱՐԱՔՍՄԱՆԵԱՆ

(Շար. 1)

(*) Թուաքանութիւն ;
(**) Ջիղերս :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ շահը երեքշաբթի առաւօտ մեկնեցաւ Արաբիա՝ Իպն Սէուտի մասնաւոր հրաւէրին վրայ։

ԱՐԱԲԻԱ որոշեց վերցնել դէպի Անգլիա եւ Ֆրանսա ուղարկուած քարիւղին վրայ դրուած արգելքը։

ՏԸԼԸՍ Աւստրալիոյ մէջ դարձեալ կրկնեց, որ Մ. Նահանգները հակառակ են համայնավար Չինաստանի Ազգաժողովին մաս կազմելու փափաքին։

ՅՈՒՆԱԿԱՆ դահլիճին մէջ փոփոխութիւններ պիտի մտցուին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հանրապետութեան նախագահը ամերիկացի ժողովուրդին յայտարարութիւն մը յղեց՝ Մ. Նահանգներու Ա. աշխարհամարտին մասնակցելուն 40րդ տարեդարձին առթիւ։ Յայտարարութեան մէջ նախագահը կը մատնանշէր ամերիկեան ժողովուրդին յանձն առած զոհողութիւնները՝ յանուն ազատութեան եւ արդարութեան պաշտպանման։

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ տնտեսական յանձնախումբ մը Մարտ 15ին պիտի մեկնի դէպի Ափրիկէի ֆրանսական հողամասերը։ Պիտի քննեն այդ հողամասերու տնտեսական կարելիութիւնները։

ՊԱՊԸ երեքշաբթի օր Վատիկանի մէջ տօնեց իր գահակալութեան 18րդ տարեդարձը։ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ հայրապետը այժմ 81 տարեկան է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆԻ Եկեղեց. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները Ս. Ծնունդի տօնին առթիւ Պ. Արսէն Թէրզեանէ հինգ հազար ֆրանք։

Լիոնէն եկեղեցասէր օրիորդ մը խաչի կնքահայրութեան առթիւ տասը հազար։

Փարիզէն Պ. Պետրոսեան կարեւոր գումար մը ղրկած է Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին համար, Պ. Պետրոսեան միշտ քաջալերած է եւ կը շարունակէ քաջալերել Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան գործը ամէն առթիւ իր առատաձեռն նուէրներով։

Օր. Քրիստին Նիկողոսեանի եւ Պ. Սիմոն Ագսարլեանի նշանտուքին առթիւ, փոխան ծաղկեփունջի հետեւեալ նուէրները եղած են եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին.— Տէր եւ Տիկին Մ. Ագսարլեանէ հինգ հազար ֆր., Տէր եւ Տիկին Յովհ. Նիկողոսեանէ 5000, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Վարժապետեանէ հազար, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Այվազեանէ 2500, Տէր եւ Տիկին Գարաքիլլահեանէ հազար, Տիկին Մառի Փափազեանէ փոխան մատաղի 2000, Տիկին Ազատուհի Պահատուրեանէ 4000 ֆր։

Հանգուցեալ Արշակ Զազէոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին.— Պ. Տիրան Թիւթիւնճեան, Պ. Մկրտիչ Պալեօզեան, Պ. Ղազարեան հազարական ֆրանք, Տիկին Կարապետ Փափազեան իր ապաքինման առթիւ չորս հազար, Տիկին Արուսեակ Զօրայեան իր ամուսնոյն մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ երեք հազար, նոյնպէս Տիկին Զօրայեանէ հանգ. Արմենուհի Մարանկէօզեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար։ Պ. Յովհ. Պէրպէրեան իր գինուորութենէ վերադարձին առթիւ երեք հազար, իրենց անուան տօնախմբութեան առթիւ հետեւեալ նուէրները եղած են.— Պ. Կարպիս Զիլինկիրեանէ երկու հազար, Պ. Կ. Խաչատուրեանէ 500, Պ. Յովհ. Ունանեանէ հազար, Պ. Յակոբ Սիւզմէճեանէ 400, Պ. Սարգիս Փողարեանէ հազար, Պ. Գասպար Պաղտասարեանէ հազար ֆրանք։

Պ. Յովհ. Նիկողոսեան փոխան ծաղկեպսակի հինգ հազար ֆր. կը նուիրէ շինութեան ֆոնտին, Պ. Գրիգոր Թովմասեանի զոքանչ մօր հանգ. Վէհիսեանի մահուան առթիւ։

Մարսէյլէն Տէր Յակոբ քհնյ. Պօյաճեան հազար ֆր. կը նուիրէ։ Պ. Մկրտիչ Դերձակեան 1500 ֆր., Պ. Նշան Կօչկարեան հազար ֆրանք։

Լիոնի Աղքատախնամ Տիկնանց Մարմինը Ս. Ծնունդի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Ճ. Պահատուրեանէ 24.000 ֆրանք, տօնական օրերուն աղքատներու բաժնուելու համար, ինչ որ կատարուեցաւ ժամանակին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Ճիշտակի երեկոյ», Շաւարշ Միսաքեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Մարտ 23ի շաբաթ իրիկունը, ժամը 8·30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

յիշատակին։ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին։

Այս առթիւ կը մասնակցին՝ Խաչակիր Մանուկները։

Կը հրաւիրուին ողբացեալ ընկերոջ յիշատակը յարգողները։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի Եօթնեղբայրեան կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փետրուար 18ի համաժողովրդային ապստամբութեան 36րդ տարեդարձը պիտի տօնուի այս շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ։

Կը խօսի ընկեր ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մամուլի տակ է Յունուար - Փետրուարի թիւը, մօտ 60 էջ, բացառիկ բովանդակութեամբ։ Կամքէ անկախ պատճառներով, Դեկտեմբերի թիւին առաքումը նոր վերջացուցինք։

Տարեկան բաժնեգինն է 1000 ֆրանք, Ֆրանսա, 1200 ֆրանք արտասահման։

Դիմել «Յառաջ»ի հասցէով՝ Շ. Նարդունի, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ։

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Միջազգային ֆոլքլորի պարի եւ երաժշտութեան փառատօն

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 17, ժամը 14·30ին

Ի նպաստ Սէն - Իլեռի տիւ Թուվէի ապաքինարանին։

Տոմսերու գին.— 300, 200, 150 եւ 100 ֆրանք։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Ոսկի Յարութիւնեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Հայոց եկեղեցին, 69 րիւ Լուի Պլան, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ՄՐԱՊ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

***

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Ոսկի Յարութիւնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիրան Պէկիրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Նորատ Յարութիւնեան եւ զաւակները (Հալէպ), ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՄՐԱՊ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆի

մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Յունուար 25ին։ Մարմինը ամփոփուեցաւ Կիյօթիէռի Նոր գերեզմանատունը։

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

70ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մայիս 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փարիզեան թատրոնի մը մէջ։

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի և շրջաններու խումբերու և ենթակոմիտէներու վարչութիւնները (բացի Նիսի Գէորգ Չաւուշ, Ավինեոնի Մուրատ եւ Կարտանի Նիկոլ - Դուման խումբերու վարչութիւններէն) յառաջիկայ Մարտ 16ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Ա. Հարոնեան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ռոստոմ» խումբի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան։

Կը դասախօսէ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Այս երկուշաբթի ժամը 21ին «Ահարոնեան» ակումբին մէջ։ (26 րիւ տէ Քոնվալէսան)։

Կը հրաւիրուի ազգասէր հայ հասարակութիւնը։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ մահուան առթիւ յետաձգուած է Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին պարահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար այս ամսու վերջը։

Պարահանդէսի նոր թուականն է՝ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 12։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղ. Միութիւնը կը հրաւիրէ գաղութին եւ շրջանի հայութիւնը իր տարեկան ընդհ. ժողովին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, րիւ Ժէ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռուբէն Ուսանողական Միութեան ընդհ. ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, 17 ռիւ Պլէօ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը, այս հինգշաբթի երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, 17 րիւ Պլէօ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Փլաս տը Ֆէթի ծանօթ սրճարանը։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը, Չորեքշաբթի, 20 Մարտ, ժամը 21ին, Քաֆէ Բէժանի վերնայարկը։ Նախորդ ժողովի արունակութիւն։

ԱՆԻԷՌ ՓՈՒԱ. ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻԹԱԼԻ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ - Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը, այս շաբաթ ժամը 21ին, Սարսէլի ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Համալսարանաւարտ հայ օրիորդ մը տրամադրելի ժամեր ունի ռուսերէնի եւ գերմաներէնի դասեր տալու։

Դիմել Գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51, րիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս, Փարիզ (6), հեռաձայն Տանթօն 88·65։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարտիզակցի Հուսէթ Մարտիկեան (Քուքուկենց Մարտիկեան) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Կարապետ Մարտիկեան, հօր անունը՝ Գրիգոր, մօր անունը՝ Մաքրուհի, կը բնակէին Հէլվաճեան մետաքսի գործարանին մօտը։ Կը կարծուի որ Յունաստանէն անցած է Արժանթին։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի միջոցով։ Ջերմապէս կը խնդրուի «Արմենիա»էն՝ արտատպել։

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի փարիզեան շրջանի խումբերու կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 16էն 23

Salle des AMBASSADEURS

3 rue Gabriel — Paris

Orchetre RICO'S CREOLE BAND

Buffet **Parking** **Vestiaire**

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս կիրակի ժամը 21·15ին, Սալ Մազընոյի մէջ, Մարսէյլ։

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

կը ներկայացնէ՝ «ԵՐՐՈՐԴ ՊՏՈՅՏ ՀԱՅԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ»,

Նիւթ՝ Հայ կեանքը։

Երեկոյթը ճիշդ ժամուն կը սկսի։ Ծախսերու մասնակցութիւն 200 ֆր.։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDI[illegible] ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731

Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրաք : Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՄԱՐՏ

VENDREDI 15 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7832 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3643

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՒ ՄՈՒԹ ԱՄՊԵՐ

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան «լինե՞լ թէ չլինե՞լ»ու հարցը օրակարգի վրայ դրուած է :

Ո՞վ պիտի յաղթանակէ : ՄԱ՞Կը թէ գնդապետ Նասր :

Մերձաւոր Արեւելքի վերջին ամիսներու դէպքերը ցոյց տուին թէ ի՛նչ խոր տարակարծութիւններ կը տիրեն աշխարհը կառավարելու կոչուած մեծ պետութեանց միջեւ :

ՄԱԿը, որ կոչուած էր եղբայրութիւն հաստատել ազգերու միջեւ եւ խաղաղութիւնը ամրապնդել երկրագունդի վրայ, չկրցաւ արդարացնել իր առաքելութիւնը :

Ազգերու միջեւ ատելութիւնը կը չարունակուի : Իսկ խաղաղութիւնը քանիցս բռնաբարուեցաւ՝ Ծայրագոյն թէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ :

Գեղեցիկ ծրագիրներն ու շողշողուն բանաձեւերը չեն որ պիտի փրկեն մարդկութիւնը :

Շահերու նոյնութիւն պէտք է ստեղծել :

Ցորչափ կարելի չըլլայ ազգերու — մանաւանդ մեծերու — քաղաքական, ռազմագիտական, մանաւանդ տնտեսական շահերը հաշտեցնել իրարու հետ, հակամարտութիւններն ու բախումները անխուսափելի պիտի դառնան :

Մերձաւոր Արեւելքը «մեղրի կարաս» մըն է, որուն տիրանալու համար մրցումի ելած են բոլորը :

Դեռ տասը տարի առաջ, Անգլիան էր, որ ուղղութիւն կուտար այդ շրջանի քաղաքականութեան :

Ինքն էր, որ համաշխարհային երկրորդ պատերազմի վաղորդայնին նախաձեռնարկ եղած էր կազմելու «Արաբական Լիկա»ն :

Կը յուսար ամբողջ իսլամական աշխարհը իր կողքին ունենալ եւ իր ազդեցութիւնը տարածել նորակազմ արաբական պետութեանց վրայ, բրիտանական կայսրութեան հմայքն ու հեղինակութիւնը բարձրացնելու համար յաչս արեւելեան ժողովուրդներու : Ու մանաւանդ՝ առաւելագոյն շահը ապահովելու համար այն թանկագին սեւ հեղուկէն՝ որ քարիւղ կը կոչուի :

Շատ չանցած ասպարէզ իջան զօրաւոր մրցակիցներ, որոնք յայտնի ու գաղտնի զանազան մեքենայութիւններով յաջողեցան չէզոքացնել Անգլիան :

Այսօր Արաբական Լիկայի անդամ պետութիւնները — բացի Իրաքէն, քի՛չ մըն ալ Լիբանանէն — մեծագոյն թշնամիները դարձած են Մեծն Բրիտանիոյ :

Ներկայիս մրցակցութիւնը Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի միջեւ է, որ տեղի կ՚ունենայ նոյն «մեղրի կարաս»ին շուրջ :

Մէկը զէնք ու ռազմանիւթ հայթայթելու ձեւով իր ոտքին տեղ ընել կ՚ուզէ : Միւսը դրամական — եւ ի հարկին նաեւ զինուորական — աջակցութիւն կը խոստանայ :

Այս նոր քաղաքականութիւնը մինչ մէկ կողմին շահ կ՚ապահովէ, միւս կողմին վնաս կը պատճառէ :

Եթէ Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի վէճը կը յաւերժանայ, պատճառը երկու մեծերու հակամարտութիւնն է :

Երկուքն ալ կ՚ուզեն սիրաշահիլ աւելի մեծ արժէք ներկայացնող կողմը եւ արժանանալ անոր շնորհներուն :

Այդ է պատճառը, որ զինուորական դիրքին յաղթանակ տանող կողմը այսօր ի վիճակի չէ վայելելու իր գոհողութեանց պտուղը :

Կազայի պարպումէն ի վեր սեւ մութ ամպեր մթագնած են հորիզոնը :

ՄԱԿի ուժը փորձաքարի կը դրուի այժմ :

Միջազգային զօրագունդը պիտի կրնա՞յ չէզոք գօտի մը ապահովել երկու հակառակորդ կողմերու միջեւ :

Պիտի կրնա՞յ արգիլել նոր հրդեհի մը բռնկումը :

Ամբողջ մարդկութիւնը աչքերը ուղղած է «արեւելեան կողմն աշխարհի» եւ հեւ ի հեւ կը հետեւի դէպքերու ընթացքին :

Առաջին փորձն է, որ կը կատարուի ՄԱԿի կողմէ, — եթէ չհաշուենք Քորէան՝ ուր տարբեր էր կացութիւնը :

Այդ փորձի յաջողութենէն կախուած է մարդկութեան ապագան : Մանաւանդ խաղաղութեան պահպանումը :

«Տանցիկի համար չարժեր կռուիլ» կ՚ըսէին քաղաքագէտները 1938ին : Հիմա ալ սկսած են ըսել՝ «Կազայի համար չարժեր կռուիլ» :

Միջազգային զօրագունդը պիտի կըրնա՞յ փարատել Սինայի հորիզոնին վրայ կուտակուած սեւ մութ ամպերը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱԶԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՎՍՏԱՀՈՒԵՑԱՒ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Ազգաժողովին փոխ քարտուղարն ու Համըրշըլտի անմիջական գործակիցը, Պընչ, չորեքշաբթի առաւօտ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ գնդ. Նասրի հետ : Դուրս ելած միջոցին յայտարարեց, թէ Կազայի քաղաքային վարչութիւնը պիտի յանձնուի Եգիպտոսի, մինչ ՄԱԿի բանակները պիտի հսկեն, որ խաղաղութիւնը պահպանուի :

Պէտք է ի նկատի ունենալ սակայն, որ ՄԱԿի ուժերը բաղկացած են միայն 700 զինուորներէ . որեւէ բախումի կամ միջադէպի պարագային, այդ 700 անձերը հաւանաբար անկարող պիտի ըլլան ՄԱԿի իրաւունքները արժեցնել :

Իրողութիւն է նաեւ, որ, ըստ չէզոք դիտողներու, Եգիպտոս այժմ անկարող է ռազմականօրէն գրաւել Կազան . բայց տրուած ըլլալով մահմետական բնակչութեան գրգռուած վիճակը, կացութիւնը չի դադրիր ծանրակշիռ ըլլալէ :

Պընչ յայտարարեց նոյնպէս, որ ՄԱԿի ուժերը ամէն աջակցութիւն ցոյց պիտի տան քաղաքային նոր վարչութեան, մինչ իրենք պիտի բաւականանան Իսրայէլեւեգիպտական սահմանագլխուն վրայ խաղաղութիւնը պահպանելու պարտականութեամբ . արդէն իսկ ուժերուն մեծ մասը կեդրոնացած է սահմանագծին վրայ :

Տրուած հարցումներուն պատասխանելով, Պընչ հերքեց շրջան ընող այն զրոյցները, թէ Կազան պիտի միջազգայնացուի :

× Կը հաստատուի այն լուրը, թէ Համըրշըլտ շաբաթ օր Գահիրէ պիտի մեկնի եւ Նասրի հետ պիտի խորհրդակցի Կազայի եւ Սուէզի հարցերուն մասին :

× Չորեքշաբթի օր, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, նախագահ Այզընհաուըր յայտարարեց թէ Համըրշըլտ «Ազգաժողովին աչքն է Կազայի մէջ» : Աւելցուց, որ Մ. Նահանգները իրաւասու չեն զգար ուղղակի միջամտել Համըրշըլտ - Նասր բանակցութեանց, բայց, ըսաւ, «մեր տեսակէտները պարզած ենք ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին» :

× Իսրայէլի վարչապետը, Պէն Կուրիոն, երեկ. ժողովին առջեւ յայտարարեց թէ իրերու ներկայ կացութեան մէջ Իսրայէլ բոլորովին ազատ կը զգայ իր յարմար դատած դիրքը բռնելու : «Կազայի մէջ Եգիպտացիներու վերադարձը իր հետեւանքները պիտի ունենայ, բայց չենք ուզեր նախապէս խօսիլ մեր ծրագիրներուն մասին» : Պէն Կուրիոն քննադատեց Պընչի կարգ մը յայտարարութիւնները, ըստ որոնց ՄԱԿի ուժերը Եգիպտոսի հաւանութեամբ է որ Կազա մտան . «մինչ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

«ՀԱՐՍՆԻՔ» ԿԱՅ, ՀԱՐՍՆԻՔ ԱԼ ԿԱՅ

Մեր փէտայիները երբ լեռներու վրայ կռիւի կը բռնուէին Քիւրտերու կամ Թուրքերու հետ, կ՚ըսէին՝ «հարսնիքը սկսաւ» :

Այժմ, նոյն ձեւի «հարսնիք»ի նախապատրաստութիւն կայ Հունգարիոյ մէջ : Հարսնիք, ուրախութիւն, որ կրնար առանց չակերտի ըլլալ, քանի որ պիտի կազմակերպուէր Մարտ 15ի Ազգային տօնին առթիւ . բայց հոն ուր կարմիր թաթ կայ, անչակերտ ուրախութիւն չկայ :

Ազատ ժողովուրդներու համար, Ազգային տօնի օրը ամէնէն սրբազան օրն է : Ամէնէն մեծ ազգերէն մինչեւ ամէնէն փոքրերը ունին իրենց Յուլիս 14երը, Յուլիս 4երը . տողանցքներ կը կազմակերպեն, հրավառութիւններ տեղի կ՚ունենան, ընդունելութիւններ, ժողովրդական խրախճանքներ՝ ամբողջ երկրին մէկ ծայրէն միւսը :

Բայց Հունգարացինե՞րը ...

Թերթերը կը գրեն թէ ժողովուրդը ահ ու սարսափով կը սպասէ Մարտ 15ը . մամիկները կ՚աղօթեն որ այդ օրը վայրկեան առաջ անցնի . կը մաղթեն նոյնիսկ, որ այդ օրը բնա՛ւ գոյութիւն ունեցած չըլլար ...

Բաւական տաք ու պաղ տեսած պէտք է ըլլայ Հունգարիոյ ժողովուրդին նման ազատատենչ ազգ մը, որպէսզի այնպիսի վիճակի հասնի, որ նոյնիսկ մաղթէ Ազգային տօն ունեցած չըլլալ :

Պէտք է ըսել, որ խեղճերը բաւական «կարմիր» փորձառութիւն ունեցան իրենց գոյութեան ընթացքին :

1919ին, Պէլա Քուն անուն համայնավար գործակալ մը, երկրէն ներս տիրող շփոթութենէն օգտուելով «բանուորական ու գիւղացիական» յեղափոխութիւն կազմակերպեց եւ խորհրդային իշխանութիւն մը հաստատելու առաջին փորձը բրաւ Հունգարիոյ մէջ : Այնքան «Պէլա» եղաւ ժողովուրդին գլխուն, որ զինքը քշեցին, թագաւորութիւնը վերահաստատեցին, քանի մը տարի հանգիստ ապրեցան :

Պատմութեան շարունակութիւնը շատ նոր է եւ թարմ՝ բոլորին յիշողութեան մէջ :

Գայլին ու գառնուկին պատմութիւնը .

— Այսինչ տարին, այնինչ օրը դուն զիս անպատուեցիր :

= Բայց ես այն ատեն դեռ խօսի՛լ չէի գիտեր :

— Ուրեմն հայրդ էր :

= Ես խեղճ, որբ գառնուկ մըն եմ. հայր չունիմ :

— Ուրեմն՝ եղբայրդ էր, հօրեղբօրդ տղան կամ ուրիշ մէկ ազգականդ...

Եւ գայլը կը սկսի ուտել գառնուկը :

Գայլի հարսնիք :

Մինչ առիւծները, արծիւները եւ միւս բոլոր զօրաւորները կը դիտեն :

Եւ վարագոյրը կը սկսի իջնել ...

ՇԱՔԷ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԸՆԴՀ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ Ազգ. ժողովը սկսաւ քննել Կի Մոլէի դահլիճին ընդհ. քաղաքականութիւնը : Վիճաբանութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Մարտ 22 :

Առաջին հերթին քննուեցաւ Ալժերիոյ կացութիւնը :

Նախապէս, Նախարարաց Խորհուրդը Հանր. Նախագահին ներկայութեան, չորեքշաբթի օր նիստ մը գումարած էր, որուն ընթացքին դահլիճը արտօնութիւն տուաւ վարչապետին, որ Ազգ. ժողովի այս նստաշրջանին ընթացքին վստահութեան քուէ պահանջէ : Նախարարաց Խորհուրդի նիստին մէջ Արտաքին Նախարարը զեկուցանեց Անգլիոյ վարչապետին ու Արտաքին Նախարարին հետ կատարուած բանակցութեանց արդիւնքին մասին :

Հինգշաբթի առաւօտ, դահլիճին ուրիշ մէկ նիստին ընթացքին, Ելմտական Նախարարը, Րամատիէ, պահանջեց որ 300 միլիառ Ֆրանքի ջեղչ մը մտցուի Ազգ. պաշտպանութեան պիւտճէին մէջ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶՕՐԱՄԱՍԵՐ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ամէն օր խորհրդային հրասայլային եւ զրահապատ զօրամասեր կը հասնին Պուտափեշթ՝ Մարտ 15ի Ազգ. տօնին առթիւ ակնկալուած շարժումներուն առաջքն առնելու համար :

Ոստիկանութիւնը զանգուածային ձերբակալութիւններ կը կատարէ . բանտերը լեցուած են քաղաքական «կասկածելի»ներով :

Դիմադրական շարժման պարագլուխները կոչ ուղղեցին ժողովուրդին, որպէսզի ուրբաթ օր ժամը 2էն 3 բոլոր աշխատանքները դադրին որպէս բողոքի ցոյց . բայց իրենց կոչը ժողովուրդին լայն զանգուածներուն ծանօթացնելու միջոցները չունին :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ԴԱԳԱՂԻՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 7.30ին տեղի ունեցաւ Շաւարշ Միսաքեանի մարմինին փոխադրութիւնը Փէռ-Լաշէզի գերեզմանատան մէջ : Ցուղարկաւորութենէն ի վեր դագաղը կը հանգչէր առժամեայ դամբարանի մը մէջ մինչեւ ընտանեկան դամբարանին պատրաստութիւնը : Կարճ արարողութիւնը տեղի ունեցաւ ընտանիքին եւ քանի մը մտերիմ ընկերներու եւ բարեկամներու ներկայութեան :

Տէր Յարութիւն քահանայ Ալթունեան կատարեց թաղման արարողութիւնը :

Գերեզմանը, առ այժմ առանց շիրմաքարի, կը գտնուի Փէռ Լաշէզի նոր մասը, 88րդ բաժանմունք, մուտք՝ Կամպեթա :

ՍՈՒԷԶԻ դէպքէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, եւրոպական քարիւղատար նաւ մը (ֆրանսական 27.000 թոննոց «Արամիս»ը), չորեքշաբթի օր Սուրիոյ Պանիասնաւահանգիստէն մեկնեցաւ՝ Իրաքեան քարիւղով բեռնաւորուած :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ վարչապետը, Արտաքին նախարարն ու Արտաքին փոխ նախարարը Մարտ 23ին Պրիւսէլ պիտի մեկնին :

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Ատընաուըր, Մարտ 28ին պիտի մեկնի Իրան : Միջազգային շրջանակները կը կարծեն որ այս ճամբորդութիւնը «Ատընաուըրի ծրագրին» առաջին քայլն է՝ Միջին Արեւելքի մէջ գերմանական ազդեցութիւնը տարածելու եւ «Այզընհաուըրի վարդապետութիւն»ը հակակշռելու համար :

ԱՆԳԼԻՈՅ նաւաշինարաններու 200.000է աւելի բանուորները գործադուլի պիտի սկսին շաբաթ օր : Անգլիոյ Աշխատանքի Նախարարը յայտարարեց որ «կացութիւնը շատ լուրջ է» :

ԻՆԴՈՆԵԶԻՈՅ դահլիճը իր հրաժարականը պիտի ներկայացնէ :

ԱՆԳԼԵՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ բանակցութիւնները վերջ գտան : Անգլիական բոլոր զօրամասերը պիտի քաշուին Յորդանանէն եւ անգլիական ռազմական օժանդակութեան վերջ պիտի տրուի :

ՁԱՅՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

(Դրոյի մահուան տարելիցին առթիւ)

●

Երբ սկսէր խօսիլ, հայրենիքի հեռանկարն էր որ կը պարզուէր աչքերուդ առջեւ:

Արարատի լանջերուն վրայ հասունցած Դրօն էր: Իսկ եւ իսկ «Ձայն հայրենեաց»: Մտքով, սրտով եւ բազուկով:

Մշակուած, կոկուած հայերէն մը չունէր: Բայց գիտէր բառերը իրենց տեղը դնել առանց ճարտասանական ձեւեր փորձելու: Եւ նախադասութիւնները իրար կը լրացնէին կուռ տրամաբանութեամբ:

Ընդդիմութեան մը հանդիպած ատեն ալ, կը ջանար պահել հաւասարակշռութիւնը, ի վերջոյ ելք մը գտնելու համար:

Արեւելեան թէ արեւմտեան Հայաստանը, մինչեւ անգամ ամբողջ Կովկասը բաց գիրքեր էին իրեն համար, ռազմագիտական ծրագիրներ որոճալու համար:

Հայաստանի եւ դրացի երկիրներու աշխարհագրական տարբերութիւնները, հակառակորդին ռազմագիտական առաւելութիւնները յանդուգն մտածումները կը թելադրէին իրեն, ինչպէս Ռուբէնի: Եւ ելքեր կը փնտռէր ու կը գտնէր, առանց ակադեմական հատորներ պրպտելու:

Հայոց պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն, — այսքանը կը բաւէր, փրկութեան ճամբան գտնելու համար:

Մնացեալը սրտոտութեան, քաջութեան եւ յարատեւութեան խնդիր էր,

Մեր ֆետայիները գիրքերէն չսորվեցան հայրենիք փրկելու կամ կերտելու գաղտնիքը: Ոչ ալ թութակաբար իւրացուցին օտարին գիտելիքները:

Հայրենիքի ձայնը, անոր տառապանքն ու երկունքը ամբողջ ակադեմիա մը կը կազմէին իրենց համար:

Դրօները մնացին անպարտելի, վասն զի հայրենիքի ազատութեան գաղափարը հոգեշահ քարոզ չէր իրենց համար, այլ միս եւ ոսկոր: Կամք եւ աշխատանք: Անձնուիրութիւն եւ հաւատարմութիւն:

Պատմական շարականագիրը շատ քիչ բան գիտէր բուն անձնազոհութեան մասին, երբ կ'երգէր «Անձինք նուիրեալք»:

Մեր ժամանակակից պատմութիւնը ստեղծեց նուիրեալներու սերունդ մը, որ լեռ ու ձոր կը թնդացնէր տարիներով, յանուն ազատութեան եւ խաղաղութեան:

Այսօր սակաւաթիւ դէմքեր մնացած են արիներու այդ սքանչելի փաղանգէն որ իր բազուկով ճեղքեց հայ ժողովուրդին լացի ու խաւարման մշուշը:

Ուրիշ ոեւէ ժողովուրդի քաջերը պիտի չկրնային աւելին կատարել, տուեալ պայմաններուն մէջ:

Դրօները ուղենիշներ են ազատագրութեան ճամբուն վրայ: Փոթորկաձայն ազդարարներ, որոնք թօթափեցին դարաւոր ժողովուրդի մը թմրութիւնը, սրելով անոր գիտակցութեան եւ ինքնապաշտպանութեան բնազդը:

Այս նօսրացած եւ ուժասպառ սերունդին ներկայացուցիչներէն իւրաքանչիւրը պատմութիւն մըն է ինքն իր մէջ, — թանկագին վաւերագիր՝ ժամանակակից Հայոց պատմութեան համար:

Ներկայ մռայլ օրերուն, երբ նահանջականութիւնը, հետզհետէ կը ծաւալի տարագիր բազմութեանց մէջ, հարկ է աւելի ուշադրութեամբ, սերտել անոնց կեանքն ու գործը, իբրեւ Աւետարան բուն Հայկազանց:

Երբ Ֆրանսացի պատանին մինչեւ այսօր ալ կը խանդավառուի Ռոլաններու քաջագործութեամբ, ինչո՞ւ ծուռ պիտի մնայ մեր տղոց ճիտը, երբ ունինք ցիրուցան համաստեղութիւն մը Դրօներու, Անդրանիկներու եւ ուրիշ անպարտելի հերոսներու:

Ոգեկոչել անոնց յիշատակը օտարութեան մէջ, կը նշանակէ սերունդէ սերունդ փոխանցել ռազմիկներուն եւ նահատակներուն պատգամը, — Միացեալ Հայաստան՝ միացեալ հայութեամբ:

Անոնց աչքերը փակուած են, բայց ոգին կը լուսաւորէ մեր ճամբան, իբրեւ անդնդախոր «Ձայն Հայրենեաց»:

Անոնց կեանքն ու գործը կենդանի դասընթացք մը կը կազմեն, պատմութեան իմաստը սերտելու եւ լայնօրէն ըմբռնելու համար:

Անոնք իրենց երիտասարդ արեւը զոհեցին, որպէսզի յաջորդ սերունդները փրկուին բռնակալներու հալածանքէ, ջարդի եւ գերութեան մղձաւանջէն:

Ազատ երիտասարդութեան կ'իյնայ շարունակել ճամբան, համաձայն նոր պահանջներու:

Շ.

(«Յառաջ», Մարտ, 1956)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԱՐԴԸ, ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐԸ, ԳՐԱԳԷՏԸ

●

(Բ. եւ վերջին մաս)

Քանի որ թերթին պարունակութեան մասին կը խօսիմ, նորէն պէտք է դառնամ բարոյական խնդրին: Շաւարշ Միսաքեանի մտքէն չանցաւ անգամ շահագործել մարդկային հոգիին ամէնէն վատ կողմերէն մէկը՝ ինչ որ ճանչցուած է «շատընֆրէնտէ» գերմաներէն բառով, այն հեշտանքը զոր շատերը աւելի կամ պակաս կը զգան «աղուոր» աղէտի մը առջեւ, նոյնպէս անտես առաւ հիւանդագին հետաքրքրութիւնը ոճրագործութիւններուն հանդէպ: Սակայն սուտ է որ «արդի» թերթերը յաճախորդները կ'որսան, — ի՛նչ սարսափելի հոգեբանութիւն ստեղծելով:

Թէեւ յաճախ առիթ ունեցած ենք իր թերթէն իմանալ պատահած դայթակղութիւնները, սակայն ինքը, միշտ խորշելով այն նիւթերէն որոնք անբարոյական ձգտումներ կրնային արթնցնել, կը խուսափէր զանոնք հրապարակի վրայ նետելէ: Եւ եթէ դայթակղութիւն մը ուրիշ թերթերով արդէն չէր յայտնուած, եւ գտնէր որ զայն գործողները ձաղկելով արարքին հետեւանքները չէր կրնար դարմանել, ինքը լռութիւն կը պահէր: Քանի մը անգամ, բարեկամներուս տունը, տեսայ զինքը, երբ մանրամասնութիւններ ուզողներուն կը պատասխանէր, գլուխը յուսահատ ցնցելով. «Դեռ աւելին գիտեմ»: Այնպիսի տխրութիւն մը կը յայտնուէր իր դէմքին վրայ, որ ամենահետաքրքիր մարդիկն անգամ խօսակցութեան նիւթը կը փոխէին:

Տրամաբանական եւ բարոյական հաւուագիտ դարձած այս առաւելութիւնները դասական ձեւով պատրաստուած՝ «Յառաջ»ը կը դարձնէին արդի մարդուն համար բաղձալի թերթ մը: Ջլատիչ կենցաղի մը ենթարկուած քաղաքացին պէտք էր որ իր ջիղերուն խնայէր եւ զգուշանար այն «զգայացունց» լուրերէն, որոնք զինքը դեռ աւելի կը գրգռեն: Բազմազբաղ մարդը տեսակ տեսակ գործերէ, հոգերէ, ընկերային պարտականութիւններէ քաշքշուած, կրնար, աճապարանքի օրերուն, բաւականանալ կարդալով նշանաւոր «Շ.»ին խմբագրականը, եւ այնքան յստակութեամբ ամփոփուած լուրերը: Այնչափով արդէն կարեւորագոյն անցուդարձին տեղեակ կ'ըլլար, մինչդեռ սովորական թերթերուն մէջ կարեւորագոյն լուրերը կրնան երբեմն երեք տողով ամփոփուած ըլլալ եւ դասաւորուած՝ ուր որ բախտը լեցնելիք պարապութիւն մը ձգած է: Հիմակուան թերթերը մէկ ժամ ամբողջ կարդալէ ետքը, տակաւին չէք կրնար վստահ ըլլալ թէ կարեւոր լուր մը ձեր աչքէն չէ վրիպած:

Այս չափով կարելի է գոհանալ աճապարանքի օրերուն, բայց, եւ այդ օրերուն միայն, որովհետեւ մնացեալը մեղք էր զոհել: Ազդերը, յստակ կերպով զետեղուած, գաղութային կեանքին ցոլացումն են, իսկ ներսի էջերուն յօդուածները, Շաւարշ Միսաքեանէն քննուած, սրբագրուած եւ երբեմն վերստին շարադրուած, յուսախաբութիւն չէին պատճառեր ընթերցողին:

Զարքաշ աշխատող, օտար լեզուներ ոչ պարզապէս «գիտցող», այլ խորապէս եւ իրենց մանրագոյն նրբերանգներուն մէջ հասկցող, թէ հայութեան վերաբերող, թէ համաշխարհային կացութեան յատուկ լուրերը գիտէր գտնել, գիտէր նաեւ զատել անոնք որ ընթերցողը պիտի հետաքրքրեն, — հոս է որ դեր կը խաղայ հոգեբանութիւնը, — եւ ամփոփել կամ թարգմանել այնպիսի ճշգրիտ կերպով, — ինչ որ հրապարակագրութեան անբաժանելի աճապարանքը կը դժուարացնէ, — որ իր թարգմանութեանց մէջ կարելի չէր հանդիպիլ սխալ ըմբռնումի մը:

*
**

Ցարդ իբրեւ սովորական ընթերցող արտայայտուեցայ: Հիմա հայերէն լեզուին սիրահարն է որ պիտի խօսի: Իմացայ թէ Շաւարշ Միսաքեան ատենօք բանաստեղծութեան նուիրուած էր: Զարմանալի երեւոյթ մը չէ անշուշտ գաղափարապաշտ մտաւորականի մը կողմէ: Կը խոստովանիմ սակայն որ անոր տաղերը չեմ կարդացած. Գրագէտ մըն էր ինքը եւ այն գրագէտներէն՝ որոնք գիտէին հրապարակագրութիւնը դարձնել մատենագրական ճիւղ:

Իր մայրենի լեզուն խորապէս գիտէր եւ այս գիտութեան կը միացնէր երկու առաւելութիւններ. մէկ կողմէ լեզուն գիտնալէն զատ՝ բաղդատաբար անոր հանճարը կը զգար, անոր ներքին կազմուածքը իրեն շօշափելի կը դառնար, ինչպէս մարդկայինը գիւղական բոյժին, միւս կողմէ լեզուն հայրենիքին խորհրդանշանն էր իրեն համար, ուստի սրբազան: Քերականական սխալ մը սրբապղծութիւն էր, — նոյնիսկ տառասխալը: Ասոր համար վերջին աստիճան բծախնդիր էր: Օտարաբանութիւնը ուրացում էր իրեն համար: Իսկ իր չխրած ազգէն փոխառութիւն մը, բառի կամ ոճի, դաւաճանութիւն: Եւ ո՛րչափ իրաւունք ունէր լեզուի մը կազմուածքը, մանաւանդ հայերէնի նման լեզուի մը, որ իր բոլոր տարրերուն մէջ տրամաբանական կապ ունի, փափուկ կառուցուածք մըն է: Վա՜յ եթէ սխիք մասնակի փոփոխութիւններ ընել, ամբողջ սիսթէմը կը խաթարուի:

Լեզուն ալ քերականական կանոններու սոսկ հաւաքածոյ մը չէ: Ոճաբանութիւնն ալ կարեւոր դեր մը կը կատարէ մտքին լաւագոյն արտայայտութիւն գտնելու հարցին մէջ: Այս ալ գեղագիտութեան ու ճաշակի խնդիր է: Շաւարշ Միսաքեան միշտ խուսափած է այն պատրաստ ասացուածքներէն, այն ուռած եւ ունայն դարձուածքներէն, այն մաշած ու յաճախ իրենք իրենց հակասող փոխաբերութիւններէն, զորս աճապարանքն ու տգիտութիւնը, ինքնահաւանութեան միացած, բազմացուցին համաշխարհային մամուլին մէջ:

Եթէ մատենագիր ըլլար, նոյնքան յարատեւ ծառայութիւն չէր կրնար մատուցանել հայերէն լեզուին: Նախ՝ որովհետեւ գիրք մը մէկ կամ շատ շատ քանի մը օրուան մէջ կը կարդացուի եւ անոր ազդեցութիւնը քիչ կը տեւէ, մինչդեռ Շաւարշ Միսաքեան իր հանապազօրեայ գրութիւններով ամէն օր հազարաւոր Հայեր կը հրաւիրէր մաքուր հայերէնի ընթերցանութեան եւ սերտողութեան: Ետոյ որովհետեւ վէպի մը կամ բանաստեղծական երկի մը բառապաշարը շատ սահմանափակ է, մինչդեռ հրապարակագրութեան պէտք եղած բառերը անթիւ են եւ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

●

«Շունչ կտրելու» նոր ձեւ մըն ալ գտեր էի, — կռնակի վրայ փռուած, միայն գլուխս եւ գարշապարներս կոթնցնելով անկողնին եւ մարմինս պարապին մէջ ձգելով, աստիճանաբար կը պրկուէի, կը գալարուէի, եւ մաղ կը մնար հոգի աւանդելու — հանդիւն մը, նուաղուն կանչ մը, հոգեվարք...

Ամէն անգամ որ այդ փորձը կը կատարէի, հերթապահ ոստիկանը կը խոյանար վրաս, կը կոխէր կուրծքիս, գլուխս տակէն կը հանէր կը նետէր բարձր եւ ուժասպառ կը փռուէի անկողնին վրայ:

Քանի՞ օր տեւեց այսպէս, չէի կրնար գիտնալ:

Թերեւս երրորդ օրն էր որ, սկսայ կէս մը բանալ աչքերս, պահէ պահ, եւ ինքզինքս գտայ ոստիկանութեան բանտի սենեակիս մէջ, այս անգամ դրան քով, ճիշդ դիմացը աւազանով պարտէզին, իսկ հերթապահ ոստիկանը՝ պատուհանին առջեւ: Պարտէզին մէջ ալ ոստիկաններ կ'երթեւեկէին շարունակ, հետաքրքրութեան կամ հսկողութեան համար:

Աչքերս բացած ատեն, կը նայէի մէկ ուղղութեամբ, դէպի ձեղունին մէկ անկիւնը, որոշ հիւսուածքի մը, եւ ձեռքերս ջղաձգօրէն կը բացուէին ու կը գոցուէին: Կիսախելագար վիճակ մը:

Այս ջղաձգութիւնը կը կրկնուէր մանաւանդ երբ մէկը ներս մտնէր:

Եւ անպակաս էին եկող-գացողները:

Միեւնոյն ատեն կը շարունակէի պատէ պատ զարնել գլուխս, եւ հերթապահ ոստիկանը, որ միշտ կը փոխուէր, կա՛մ կուգար կը կաշկանդէր, եւ կամ կ'երթար լուր կուտար տեսչութեան:

Կը յիշեմ որ քանի մը անգամ ալ անկողինէն վար սահեցայ եւ սկսայ սողալ տախտակամածին վրայ, դէպի դուրս նայիլ դրան տակէն, օգտուելով Զանկըրցի ծերուկ եւ բարեացակամ ոստիկանի մը անուշադրութենէն, մինչ պատուհանէն ուրիշ ոստիկաններ կը հայհոյէին եւ կը սաստէին:

Ինկած ըլլալով աջ կողիս վրայ, ոտքս կոտրած էի եւ չէի կրնար քալել: (Մինչեւ այսօր ալ, յաճախ կը ցաւի եւ երբեմն կը կաղամ):

Կորսնցուցեր էի ուտելու, խմելու, եւ խօսելու կարողութիւնս:

Քանի մը անգամ կաթ բերին եւ փորձեցին բռնի խմցնել, չյաջողեցան: Ակռաներս իրար փակած, բերանս չէր բացուեր, եւ կաթը կը վազէր կուրծքիս վրայ:

Գիտակցութիւն կա՞ր խենդ կամ խելօք արարքներուս մէջ:

Եւ կար եւ չկար: Օրինակ, որոշ գիտակցութեամբ կը շարժէի, երբ ինքզինքս պատէ պատ կը զարնէի, կամ կռնակս վերցնելով, մարմինս օդին մէջ կը կախէի, շունչս կտրելու համար:

Բայց կը զգայի թէ կամքէս անկախ էր երբ ձեռքերս ջղաձիգ կը գալարուէին, աչքերս դէպի ձեղունի միեւնոյն անկիւնին եւ որոշ հիւսուածքի մը յառած:

Յետոյ, որոշ դիտում կար, երբ հազիւ նշմարած այս կամ այն այցելուն, մանաւանդ ծանօթ պաշտօնատար մը, կը խփէի աչքերս, դէմքս պատին դարձնելով:

Այդպէս, իրիկուն մը, բաղդատաբար հանդարտ վիճակի մէջ, յանկարծ դուռը կէս մը բացուեցաւ եւ գաղտագողի երեւցաւ Պէտրի պէյը:

Առաջին անգամ էր որ կը տեսնէի, ծեծէն յետոյ, եւ անմիջապէս պատին դարձուցի դէմքս: Ինքն ալ հասկցաւ եւ գլուխը քաշեց գնաց, առանց ներս մտնելու:

Ամէնէն աւելի Ալի Րիզան էր որ կ'երթար-կուգար:

Իրիկուն մը ներս մտաւ, ետեւէն ալ՝ Յար. Մկրտիչեանը: Աչքերս փակեցի եւ անդին դարձայ, մինչ ան կը մօտենար, գլուխը օրօրելով -

— Խ...Ք... սուտ է, դիտմամբ կ'ընէ:

Եւ յանկարծ երգ մը.

Անդրանիկը քաջ, իւր ընկերներով...

Աչքերս գոց էին, բայց կը տեսնէի, կը ճանչնայի երգողը, — Յար. Մկրտիչեան, որ անշուշտ հոգեբանական փորձ մը կը կատարէր, հասկնալու համար թէ խելքս գլո՞ւխս է....

Պուլկարին տուած վերարկուն միշտ վրաս, փափախս ալ գլխուս, ձեռք եւ ոտք միշտ կապուած, գիշեր-ցերեկ նոյն վիճակի մէջ, այնքան ոջլոտեր էի որ, ոստիկանները վրաս կը թքնէին, եւ կարելի եղածին չափ անկողինէն հեռու կը կենային:

Անոնց ամէնէն վայրագը, Կարնեցին, ոչ միայն կը թքնէր, ու կը հայհոյէր, այլեւ «փափախ»ը գլխուս կը փաթթէր եւ օրուան թերթը ձեռքը, թրքական յաղթանակներու լուրերը կարդալով բարձրաձայն կը դառնար ինծի եւ կը հեգնէր:

— Միւսթագիլ Էրմէնիստան, հէ՞... տապանճա... փափախ... կավկասիայա կիթմէկէքսին փ... ք... (Անկախ Հայաստան... ատրճանակ... փափախ... Կովկաս չը՞ պիտի երթաս):

Ոչ միայն վերէն վար ոջլոտած էի, եւ ոջիլները թուղթի պէս կը թափէին, այլեւ սանդուղէն նետուելով, ինքզինքս գետնէ գետին եւ պատէ պատ զարնելով, ձեռնակապերս միսիս մէջ խրած եւ դաստակներս թարախ կապած էին:

(Շար. 20)

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՊԱՏՄԱԳԻՏՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ԶԲԱՂԻՆ...

●

Պոլսոյ *Սոն Փոսթա* թերթը, որ, ժամանակէ մը ի վեր, սկսած է հրատարակել Ալփէր Շանտորի *Սէլահէտտին Էյուպի* պատմական վէպը, քաղուած խաչակիրներու օրերէն, կը պատմէ նաեւ թէ ի՛նչ դեր կատարեցին Հայերը եւ Հայաստանը այդ պատերազմներուն մէջ: Նախ կուտանք խորագիրները. —

« Հայաստան խաչակիրներու օրով. — Ազրպէյճանի թագաւորը արշաւեց Հայաստանի վրայ, գրաւելու համար Եփրատի ակերը. — Մէլահէտտին Էյուպի թէեւ օգնութեան փութաց, սակայն Ազրպէյճանի թագաւորը, աւելի ճարպիկ, արդէն գրաւած էր Վանը եւ իր աղջիկը կնութեան տուած Հայոց թագաւորին»:

Եւ հիմա շարունակենք ընթերցումը. —

1185 Մայիս 25ին, Սէլահէտտին Էյուպի, Արպէլայի Էմիր Մուզաֆֆէրէտտինի հետ դէպի հիւսիս արշաւեց: Այդ միջոցին էր, որ վերահաս դարձաւ Մուսուլի Սուլթանին կարգ մը մեքենայութեանց: Իզզէտտին Մէսուտ համոզած էր յոյն, պարսիկ, քիւրտ եւ Հայ իշխանները եւ զանոնք մղած հասարակաց ճակատ մը կազմելու Էյուպիի դէմ:

Սէլահէտտին Էյուպի երբ այս լուրը առաւ, առանց ժամանակ կորսնցնելու արշաւեց Մուսուլի վրայ: Իզզէտտին Մէսուտ կատհեց կացութեան լրջութիւնը եւ իր մայրը ղրկեց Սէլահէտտինի, որպէս զի բանակցի անոր հետ: Կինը պիտի սակարկէր եւ այդ սակարկութեամբ առիթ պիտի տար իր տղուն, որպէս զի ժամանակ շահի իր պատրաստութիւնները լրացնելու համար:

Էյուպի, թէեւ կին մը, եւ այդ ալ տարեց կին մը, յարգեց ու պատուեց մայր Սուլթանը: Համոզուած ձեւացուց անոր խօսքերէն եւ միջոց մը դայն հիւրասիրելէ վերջ, ճամբեց այն կիներուն հետ, զորս Սուլթանին մայրը բերած էր՝ որպէս նուէր: Յետոյ, հրամայեց իր սպաներուն՝ ամենազօրաւոր զէնքերով եւ բանակով պաշարել Մուսուլ քաղաքը:

Մուսուլցիք դիմադրեցին եւ Էյուպի փորձեց փոխել Տիգրիս գետին ընթացքը եւ այս նպատակաւ պատրաստութեանց սկսաւ:

Հաւանաբար Սէլահէտտին Էյուպի այսպէսով պիտի յաջողէր հասնիլ իր նպատակին, եթէ 1185ի Յուլիսին անակնկալ լուր մը չհասնէր Հայաստանէն, որ տակնուվրայ կ'ընէր Էյուպիի բոլոր ծրագիրները:

Քրիստոնեայ Հայաստանի Թագաւորը մեռեր էր իր բնական մահով եւ գահը բռնագրաւուեր էր սպայի մը կողմէ: Միւս կողմէ, Ազրպէյճանի Թագաւորը, ուզելով օգտուիլ ներկայացած այս առիթէն, Հայաստանի գահուն վրայ բազմող սպան կեղծարարութեամբ ամբաստանած եւ յարձակած էր Հայաստանի վրայ:

Ազրպէյճանի Թագաւորին բուն Թիրախն էր Ախլաթը, որ կը գտնուի Վանայ մօտ: Այդ միջոցին այս շրջանը կը ներկայացնէր ռազմագիտական մեծ կարեւորութիւն, որովհետեւ Եփրատի ակերը հոն կը գտնուէին:

Հայաստանի գահակալը, հակառակ քրիստոնեայ մը ըլլալուն, դիմեց Սէլահէտտին Էյուպիի եւ անկէ օգնութիւն խնդրեց: Կը նախընտրէր իր գեղեցիկ երկիրը Էյուպիի յանձնել, քան ձգել, որ ան իյնայ Պարսիկներու իշխանութեան տակ եւ աւերակ դառնայ:

Սէլահէտտին Էյուպի յօժարեցաւ օգնել Հայաստանի: Վերցուց պաշարումը Մուսուլի վրայէն եւ իր բանակները քշեց դէպի հիւսիս՝ Հայաստանի ուղղութեամբ:

Սակայն, ուշ մնացեր էր: Երբ ինք Ախլաթի դուռը հասաւ, տեսաւ որ Ազրպէյճանի Թագաւորը իրմէ աւելի ճարպիկ ըլլալ, եկած գրաւած էր Ախլաթը:

Անկէ զատ, Ազրպէյճանի Թագաւորը ուրիշ դիւանագիտական խաղ մըն ալ ըրած էր: Իր աղջիկը կնութեան տուած էր Հայաստանի նոր Թագաւորին: Հայաստանի Թագաւորը այս կացութեան առջեւ երկընտրանքի մէջ մնաց: Իր աներո՞ջ կողմը պիտի անցնէր, թէ՝ Սէլահէտտին Էյուպիի: Սակայն, պէտք է ըսել, որ Հայաստանի Թագաւորը յանցանք չունէր այս գործին մէջ: Վանի գրաւումէն վերջ, Ազրպէյճանի Թագաւորը իր աղջիկը զէնքի պարտադրած էր անոր: Եթէ մերժէր, երկիրը հուրի եւ սուրի պիտի ենթարկուէր: Իսկ Սէլահէտտին Էյուպիէ սպասուած օժանդակութիւնը կ'ուշանար: Այս պայմաններու տակ, Հայաստանի Թագաւորին կը մնար գլուխ ծռել ճակատագրին առջեւ ու համակերպիլ իր բախտին:

Սէլահէտտին Էյուպի այս խնդրին վերահաս դարձաւ, այն ատեն միայն, երբ իր բանակները Հայաստանի սահմանները հասան: Ստիպուեցաւ ընդունիլ դէպքերը այնպէս, ինչպէս որ են: Ու վերստին դարձաւ Մուսուլ, կրկին հաստատելու համար քաղաքին պաշարումը:

ամէն օր քաղաքակրթութիւնը նոր բաներ կը ստեղծէ: Այս ստեղծագործութեան մէջ ալ մեծ դեր կատարեցին իր հմտութիւնն ու ճաշակը: Բոլորին ալ էութեան իրաւունքները սորվեց, յաջող բաղադրեալ բառերը տարածելով, միւսները արգիլելով:

Այսպէս ինքը շարունակեց հրապարակագիրներու նախորդ սերունդին գործունէութիւնը, բարեբեր գործունէութիւնը մօտեցնելով կատարելութեան, փոխանակ չառերու պէս արտա - եւրոպական ազդեցութեան տակ բարիքը աղէտի դարձնելու հրապարակագրութեան մէջ:

Իր ամէնօրեայ գրութիւններով, մաքուր լեզուի օրինակներով Շաւարշ Միսաքեան եղած է հայերէնի ամենավաստակաւոր ուսուցիչը:

Տիկին եւ օրիորդ Միսաքեաններու փառքը պիտի կազմէ, ինչպէս ինձ եւ ձեզ ամէնուդ պոհացման առիթ, տեսնել որ մեր ողբացեալ բարեկամին վախճանումէն ետքը «Յառաջ»ը չէ շեղած իր հիմնադրին որոշած ուղեգիծէն:

Շաւարշ Միսաքեանի անձնուիրութեան վարձատրութիւնն է անշուշտ, եւ հանդերձեալ կեանքին մէջ՝ իր հոգիին ցնծութեան պատճառ որուն արժանի էր, որովհետեւ եղած է՝ համաշխարհային հրապարակագրութիւն կոչուելու արժանի մամուլին բացառիկ ներկայացուցիչ մը, արդիւնաւոր ուսուցիչ եւ դաստիարակ, իր հայրենիքին յարատեւ սպասաւոր:

ՖՐԷՏԷՐԻՔ ՖԷՅՑԻ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

●

Կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի սկաուտները, գայլիկները եւ արենոյշները, Սալ տը լա Շիմիի մէջ տուին իրենց 26րդ տարեկան ցերեկոյթը:

Սրահը ամբողջովին լեցուն էր, ներկայ էին հայկական միութեանց ներկայացուցիչները, հայ եկեղեցականներ, Մխիթարեան վարժարանէն եւ Դպրոցասէրէն աշակերտներ, ինչպէս նաեւ հայ եւ օտար սկաուտներ:

Պ. Փիէռ Տէլսիւք կը ներկայացնէր ըսկաուտական համաշխարհային կոմիտէն, հոն էին նաեւ ֆրանսական սկաուտական միութեանց վարիչները: Հանդէսը բացաւ Հայ Արիներու քայլերգով «Դէպի ազատ դաշտեր» որուն ընթացքին մասնակցող խումբերու ներկայացուցիչները բեմ մըտան իրենց սկաուտական դրօշակներով:

Վարուժան Գալֆաեանի ողջոյնի խօսքէն վերջ, Փարիզի սկաուտները ներկայացուցին պզտիկ զաւեշտ մը մարզանքի նուիրուած: Իսկ գայլիկ - խմբապետուհիները ներկայացուցին «Թոթովները» ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն մը: Բոլոր արիները, գայլիկները եւ արենոյշները հաւաքուեցան, բանակումի խարոյկին շուրջ եւ երգեցին մեծ յաջողութեամբ «Մենք մանուկներ», « Եար ջան արի », «Հին դարեր», «Սիրուն Երեւան» և ուրիշ խմբերգներ: Գայլիկները եւ սկաուտները մէջ ընդ մէջ կ'արտասանէին ու կը պարէին, հաճելի էր լսել Մարսէյլէն խմբապետուհի Ալիս Շամիրեանը որ արտասանեց «Խօսք իմ որդուն», «Աշունը» եւ երգեց «Հայրենիք»ը, «Զմեռն անցաւ», « Քէլէ քէլէ» յաջողութեամբ:

Առնուվիլի եւ Փարիզի գայլիկները եւ Թեւիկները ներկայացուցին հայկական պարերու շարք մը, որոնք կրկնուեցան հանդիսականներու խանդավառ ծափերուն տակ: Պարերը եւ երգերը կը ղեկավարէր Եգիպտոսի հայ արիներէն Լեւոն Մոմճեան, իսկ դաշնակով կ'ընկերանար Օր. Սօնա Գաբրիէլեան:

Միութեան ընդհ. պետը մոգական լապտերով ցուցադրեց միութեան գործունէութիւնը 1956ի ընթացքին, եւ կարդաց սկաուտական միջազգային գրասենեակի տնօրէնին շնորհաւորական նամակը:

Միջնադարէն յետոյ, խմբապետները ներկայացուցին հայերէն «Ցաւի ընկերներ»ը եւ զաւեշտ մը: Փարիզի եւ Առնուվիլի գայլիկները Թումանեանի «Կաթիլ մը մեղր»ը: Կրկին հայկական պարեր եւ Ալիս Շամիրեանէն նոր երգ մը:

Հանդէսը փակուեցաւ Պ. Ռ. Թաղէոսեանի քաջալերական խօսքերով: որ կը շեշտէր հայ արիներու երեսուն տարուան յարատեւ աշխատանքը եւ ձեռք բերած յաջողութիւնները: Հանդէսը իր ամբողջութեամբ լաւագոյն առիթ մը եղաւ գնահատելու սկաուտներուն, գայլիկներու եւ իրենց պետերուն անխոնջ աշխատանքը:

Հ. Ա.

Ս. ՅԱԿՈԲԱՅ ՎԱՆՔԷՆ ՆԵՐՍ

●

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, (Յատուկ). — Երէկ, 5 Մարտ, երեքշաբթի, Ս. Յակոբայ Միաբանութիւնը իր Միաբանակից անդամութենէն արտաքսեց Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանը: Ներկայ էին 22 եկեղեցականներ որոնց 16ը Եղիշէ արք.ի արտաքսման թեր քուէարկեցին. մէկը դէմ իսկ հինգը ձեռնպահ: Եղիշէ արք. կը մնայ Ամման:

Անկէ շուրջ երկու շաբաթ առաջ տնօրէն ժողովը Եղիշէ արք.ի կը հաղորդէ նամակով կարգ մը պայմաններ, որոնց մէջ, Ա) Եղիշէ արք. պէտք է ներողութիւն խնդրէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսէն, հրապարակաւ սուտ մը վերագրած ըլլալով, Բ) Տիրան արք. Ներսոյեանէն: Անկէ զատ Միաբանութեան վերաբերեալ կարգ մը պայմաններ: Պայմանաժամ կը տրուի տասը օր: Եղիշէ արք. փոխանակ ներողութիւն խնդրելու խիստ ամբաստանութեան նամակով մը իր միաբանակից կարգ մը եղբայրները կը զրպարտէ անվայել խօսքերով, ինչպէս՝ «լուսնոտ հոգեւորականներ», «ժանդոտած պղինձներ»և կարգ մը այլ ածականներ, որոնք չեն կրնար գրուիլ թերթի մէջ: Նոյնպէս անձնական նամակ մը Տիրան Արք.ի որու մէջ կը յիշէ թէ ինք, այսինքն Եղիշէ, երբեք տրամադրութիւն չունի զէնքերը վար դնելու, — «Ինչ որ ըրիր ինծի՝ պիտի ընեմ քեզի եւ պատրաստ եմ մինչեւ ծայրը երթալու»:

Եղիշէ արք.ի միաբանութենէն արտաքսման լուրը Սաղիմահայութեան մէջ ուրախութիւն պատճառեց, որովհետեւ այդ որոշման կը սպասէր ամիսներէ ի վեր:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ գիտնական մը, Տ. Մարգարեան, կարեւոր պաշտօն մը ունի աշխարհի շուրջ դարձող արուեստական արբանեակ մը ստեղծելու ամերիկեան ծրագրին մէջ: Վերջերս Տ. Մարգարեան յայտարարած է թէ արուեստական արբանեակը իրականութիւն պիտի դառնայ 1958ին:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ դաշնակահար Զաւէն Խաչատուրեան և Փիէրօ Կուարինօ զոյգ դաշնակով երաժշտական ունկնդրութիւն մը տուած են: Տեղական մամուլը գովասանքի տողերով արձագանգ կը հանդիսանայ գեղարուեստական այս բացառիկ երեկոյթին:

ՊՈԼՍԱՀԱՅ լուսանկարիչ մը, Երուանդ Ասլանեան, նոր մրցանակ մը շահած է Պորտոյի 8րդ Միջազգային Լուսանկարչի Ցուցահանդէսին՝ «Անցեալի Ցուցեր» անուն իր լուսանկարով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«ԵՍ ՓՈՔՐ ՄԱՐԴ ԵՄ»

●

Բայց հաւատացնում եմ ձեզ, ես բարեկամներին դէմ չեմ... Երեւի ինձնից ոչ մի օգուտ չունեն, ո՞ւմ է պէտք իմ բարեկամութիւնը: Չէ՞ որ յաճախ մարդիկ փնտռում են օգտակար բարեկամութիւն:

Չէ, Փիչխալեան, ինչպէս էլ անդրադառնաս, ինչ որ բան քո կեանքում պակասում է: Իսկ ի՞նչ:

Այսպէս գիշերները խորհում եմ ու քնել չեմ կարողանում:

Երբեմն կանչում են ինձ գլխաւոր հաշուապահը կամ դիրեկտորը եւ ասում.

— Մովսէս Սոկրատովիչ, ընկեր Փիչխալեան, ընդունեցէք աւագ հաշուապահի գործերը: Դուք փորձուած, աղնիւ մարդ էք:

Իսկ ես կարճ ու կտրուկ պատասխանում եմ.

— Շնորհակալ եմ վստահութեան համար, չեմ կարող:

Պատասխանում եմ ու մտածում.

— Ես փառասէր չեմ:

Ճիշդ չէ: Վախենում եմ պատասխանատուութիւնից:

Այսպէս ինքս ինձ ասում եմ ու պատասխանում.

— Այսպէս էլ ինձ համար լաւ է: Ես փոքր մարդ եմ:

Կարծես թէ բոլորը ընտելացել են, որ ես լռակեաց եմ, համեստ: Համեստութիւնը ոմանց զարմացնում, ոմանց էլ դուր է գալիս: Ժողովներին նստում եմ հեռու, լսում եմ ելոյթները, պատահում է, որ խօսողի կարծիքին համաձայն չեմ, միեւնոյնն է, իմ բոլոր մտքերը մնում են գլխիս մէջ: «Ի՞նչ քո գործն է, Մովսէս: Լռութիւնը անտեղի միջամտութիւնից իմաստուն է»: Եւ լռում եմ: Բոլորն ընտելացել են իմ լռութեանը եւ բոլորն իմացել են իմ մականունը՝ «Մեծ համր»:

Ահա թէ ինչ խոհեր թոյլ չէին տալիս քնել: Մէկ թւում էր, թէ ես լաւ մարդ եմ, մէկ՝ անպիտան, մէկ՝ խելօք, մէկ՝ վախկոտ: Ասես նստել եմ մի բարձր ծառի վրայ, իսկ ներքեւում հոսում է մեծ ու անհանգիստ գետ — դա էլ հէնց ինքը կեանքն է: Նայում եմ այդ գետին եւ ոչ մի շարժում չեմ անում — յանկարծ ճիւղը կոտրուի՜: Օ՜, սարսափելի է: Մի անգամ նոյնիսկ երազում տեսայ, թէ ինչպէս ծառից գլորուեցի եւ անյոյս կերպով սկսեցի սուզուել:

Չէ՛, այսուհանդերձ, ես վախկոտ չեմ:

Պատմեմ այսպիսի դէպք: Հայրենական պատերազմին, մի անգամ գիշերը յայտարարեցին տագնապ: Դէ, ինչպէս կարգն է, կինս անկողնուց դուրս է թռչում եւ նետւում դէպի դուռը — շուտ ապաստարան. իսկ ես հանգիստ վեր եմ կենում, հագնում ակնոցս եւ մինչեւ պատրաստւում եմ, տագնապը աւարտւում է: Ինձ հաւնում է, իսկ ես կարծես ոչինչ պատահած չլինի — պառկում եմ ու մտածում. «Գուցէ ռազմաճակատում էլ արիութիւնն ու տոկունութիւնն ինձ չդաւաճանէին»:

Ներեցէք ինձ շեղումների համար: Պատմում եմ, պատմում, բայց մինչեւ հիմա գլխաւորը չեմ պատմել:

Ի միջի այլոց, զանազան կոմենտարիների ու ծանօթագրութիւնների սիրահար եմ: Ձեռքս գիրք է ընկնում թէ չէ, նախ թերթում եմ ծանօթագրութիւնները, յետոյ սկսում եմ կարդալ: Գիրքն աւարտում եմ, նորից դիմում եմ ծանօթագրութիւններին — այսպէս ամէն ինչ պարզ ու հասկանալի է դառնում:

Եթէ ուզում էք իմանալ, մեր հաշուետուութիւններն էլ ունեն ծանօթագրութիւններ, ուղեկցւում են զանազան բացատրագրերով: Ինձ յաճախ են յանձնարարում կազմել այդ բացատրագրերը, ասում են, որ թուական նկարագրութիւններն ինձ մօտ վատ չեն ստացւում, յատկապէս թւերի փոխյարաբերութեան ու փոխներգործութեան նկարագրութիւնները: Այո, ես յափշտակուած եմ դրանք գրում:

Այս բոլորը ի միջի այլոց:

Վերջին ժամանակներս ես աշխատում եմ տրեստում(*), աշխատում եմ տքնաջան, ինչպէս միշտ: Հաշուապահ տնտեսագէտ եմ: Կազմում եմ կվարտալային(**) ամփոփագրեր, նախապատրաստում եմ պլանները:

Իսկ տրեստում գործերը լաւ չեն: Այդ մասին ինձ ոչ ոք չի ասում:

Ա. ԱՐԱՔՍՄԱՆԵԱՆ

(Շար. 2)

(*) Գործարանի բաժանմունք:
(**) Թաղային:

դեռ, աւելցուց Պէն Կուրիոն, պարտուած Եգիպտոսը հաւանութիւն յայտնելու կամ չյայտնելու վիճակի մէջ չէր գտնուեր այն ատեն»:

Երեսփ. ժողովը (Քնեսեթ), այս յայտարարութենէն վերջ երկու անգամ վստահութեան քուէ տուաւ Պէն Կուրիոնի ու իր դահլիճին:

× Արաբ «ֆէտայի»ները սկսան սաստկացնել իրենց խափանարարութիւնները: Այսպէս, ուժանակով օդը հանեցին Կազայի երկաթուղիներէն մէկը, որ կը հասնի մինչեւ Հայֆա: Միւս կողմէ, միջազգային պահակախումբը ռումբերով ու գնդացիրներով զինուած խումբ մը մարդիկ ձերբակալեց եւ յանձնեց արաբական ոստիկանութեան, որ քիչ վերջ ազատ արձակեց կալանաւորները:

× Իսրայէլ բողոքագիր մը ներկայացուց ՄԱԿի ապահովութեան խորհուրդին, մատնանշելով թէ եգիպտական ասպատակութիւնները վերսկսան: Տակաւին ՄԱԿի միջամտութիւնը չի պահանջեր, կ'ուզէ միայն որ բողոքագիրը փոխանցուի Ազգաժողովին 81 անդամ-պետութեանց:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ առեւտրական նաւատորմին մէջ համայնավար լրտեսական ցանց մը երեւան հանուած է: Կեդրոնականէն խափանարարական ընդարձակ գործունէութիւն մը:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարը, Կրոմիքօ, որ Արեւել. Գերմանիա կը գտնուի, յայտարարեց թէ Գերմանիոյ միացման հարցին լուծումն ու Արեւմտ. Գերմանիոյ զինարշաւի քաղաքականութիւնը իրարու հետ խոտոր կը համեմատին:

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ յեղափոխութիւն մը ծագեցաւ չորեքշաբթի օր: Շարժումը ուղղուած էր նախագահ Պաթիսթայի դէմ, եւ կազմակերպուած՝ ուսանողներու կողմէ: Պաշտօնական հաղորդագրութիւնը կ'ըսէ թէ կարելի եղած է յեղափոխութիւնը ճնշել: Ցիստնէ աւելի կը հաշուեն մեռեալներուն թիւը: Մ. Նահանգներու եւ Քուպայի միջեւ օդանաւային հաղորդակցութիւնը դադրած է երկու օրէ ի վեր:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ 19ամեայ յեղափոխական մը կախաղան հանուեցաւ, որովհետեւ առանց արտօնութեան զէնք կը կրէր:

ՃԱՓՈՆԻ կառավարութիւնը պահանջեց որ Խ. Միութիւնը դադրեցնէ հիւլէական եւ ջրածին ռումբի փորձերը, որոնք կը վնասեն ճափոնցի ժողովուրդին առողջութեան: Իր պահանջը ներկայացուց Ճափոնի խորհրդային հայազգի դեսպան Թեւոսեանի միջոցաւ:

ՓԱՐԻԶ քաղաքը մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ պատշաճ ձեւով ընդունելու համար Անգլիոյ Էլիզապէթ Բ. թագուհին:

ՂԱՆԱՅԻ նորաստեղծ պետութիւնը իր դռները լայն պիտի բանայ հալածանքի ենթակայ բոլոր սեւամորթներուն առջեւ — յայտարարեց վարչապետ Նքրումա:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու կողմէ, Ապրիլ 28ին, Ֆրանքեւամերիկեան գեղեցիկ սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Համալսարանաւարտ հայ օրիորդ մը տրամադրելի ժամեր ունի ռուսերէնի եւ գերմաներէնի դասեր տալու:

Դիմել Գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51, րիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս, Փարիզ (6), հեռաձայն Տանթօն 88.65:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՊԷԼՎԻԼԻ «Ռոստոմ» խումբի խնճոյքը՝ կիրակի Մարտ 24ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

●

ՍԻՓԱՆ Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան նուագահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս հինգին, կիրակի իրիկուն Սալ Կավոյի մէջ:

●

ՎԻԷՆ.— Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութիւնը ապրիլ 11-24ի պտտոնը կը կազմակերպէ ապրիլ 28 կիրակի օրը: Մանրամասնութիւնը տեղւոյն վրայ:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

յիշատակին: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին:

Այս առթիւ կը մասնակցին՝ Խաչակիր Մանուկները:

Կը հրաւիրուին ողբացեալ ընկերոջ յիշատակը յարգողները:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ

Զոհականներու ցանկը, (գումարը 10.500, յայտարարուած էր երէկ):

Մ. Գրաճեան, Տէր Յովհաննէսեան, Գաբրիկեան, Գրիգորեան երկու հազարական ֆրանք, Թուֆանեան, Նուրեան հազարական, Էֆխանեան 500 ֆր.:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի Եօթնեղբայրեան կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փետրուար 18ի համաժողովուրդային ապստամբութեան 36րդ տարեդարձը պիտի տօնուի այս շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խօսի ընկեր ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մամուլի տակ է Յունուար-Փետրուարի թիւը, մօտ 60 էջ, բացառիկ բովանդակութեամբ: Կամքէ անկախ պատճառներով, Դեկտեմբերի թիւին առաքումը նոր վերջացուցինք:

Տարեկան բաժնեգինն է 1000 ֆրանք, Ֆրանսա, 1200 ֆրանք արտասահման:

Դիմել «Յառաջ»ի հասցէով՝ Շ. Նարդունի, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

ՌՈՆԻ-ՍՈՒ-ՊՈՒԱՅԻ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Քաֆէ տիւ Քոմէրսի մէջ: Կը խօսի Պ. ՌՈՒԲԷՆ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ: Նիւթն է՝ Հայուն համբաւը եւ իրական արժէքը տնտեսական ասպարէզին մէջ:

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Միջազգային Փոքլորի պարի եւ երաժշտութեան փառատօն

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 17, ժամը 14.30ին

Ի նպաստ Սէն-Իլեռի տիւ Թուվէի առաքինարանին:

Տոմսերու գին.— 300, 200, 150 եւ 100 ֆրանք:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Ոսկի Յարութիւնեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Հայոց եկեղեցին, 69 րիւ Լուի Պլան, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ՍՐԱՊ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Արամ Գաբրիէլեանէ հազար ֆր., իր ողբացեալ քրոջ Զուարթ Մարապանեանի մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ:

Նոյնպէս վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գույումեանէ 500 ֆր., իրենց ազջկան Օր. Իսկուհիի եւ Պ. Մկրտիչ Նազաշեանի ամուսնութեան առթիւ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՐՍԷՅԼՑԻՆԵՐ

Studio YENO

Հանրածանօթ լուսանկարչատունը տեղափոխուած է քաղաքի կեդրոն՝

21-23 Ալէ Լէօն-Կամպէթա:

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

70ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մայիս 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փարիզեան թատրոնի մը մէջ:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի և շրջաններու խումբերու և ենթակոմիտէներու վարչութիւնները (բացի Նիսի Գէորգ Չաւուշ, Ավինեոնի Մուրատ եւ Կարտանի Նիկոլ-Դուման խումբերու վարչութիւններէն) յառաջիկայ Մարտ 16ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ահարոնեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ «Ռոստոմ» խումբի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան:

Կը դասախօսէ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Այս երկուշաբթի ժամը 21ին «Ահարոնեան» ակումբին մէջ: (26 րիւ տէ Քոնվալէսանս):

Կը հրաւիրուի ազգասէր հայ հասարակութիւնը:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ մահուան առթիւ յետաձգուած է Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին պարահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար այս ամսու վերջը:

Պարահանդէսի նոր թուականն է՝ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 12:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղ. Միութիւնը կը հրաւիրէ գաղութին եւ շրջանի հայութիւնը իր տարեկան ընդհ. ժողովին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, րիւ Ժէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Փլաս տը Ֆէթի ծանօթ սրճարանը:

ԱՆԻԷՌ ՍԻՒՌ ՍԷՆ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԻԹԱԼԻ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ-Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ-ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը, այս շաբաթ ժամը 21ին, Սարսէլի ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Քաֆէ Րեժան:

Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան հանդէսի յանձնախումբի եւ վարչութեան ժողովը այս շաբաթ ժամը 17.30ին, Իսկի Խրիմեան վարժարանի սրահը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարտիզակցի Հռութ Մարտիկեան (Քուքուկենց Մարտիկեան) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Կարապետ Մարտիկեան, հօր անունը՝ Գրիգոր, մօր անունը՝ Մաքրուհի, կը բնակէին Հէլվաճեան մետաքսի գործարանին մօտը: Կը կարծուի որ Յունաստանէն անցած է Արժանթին: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի միջոցով: Ջերմապէս կը խնդրուի «Արմենիա»էն՝ արտատպել:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Պեսօնօ գործարանին հայ վարձակալներու պաշտպան միութեան ի նպաստ:

Տէսինի Թատերախումբը, կը ներկայացնէ Գրիգոր Վահանի «ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ»:

Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահին մէջ, այս շաբաթ, ժամը 20.30ին: Մուտքը 150 ֆր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Յիշատակի երեկոյ», Շաւարշ Միսաքեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Մարտ 23ի շաբաթ իրիկունը, ժամը 8.30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԾԱԽՈՒ Է

Մարսէյլի հանրածանօթ ճաշարան-սըրճարանատէր Պ. Միքայէլ Աչճեան «ՇԷ ՄԻՇԷԼ», ծերութեան պատճառաւ, կը ծախէ ճաշարան սրճարանի«ֆօնը» կրանտ լիսանսով: Պատրաստ գործ, 35 տարիէ ի վեր կազմակերպուած, մնայուն յաճախորդներով:

Դիմել Միքայէլ Աչճեան (Շէ Միշէլ):

66 Rue Longue des Capucins, Marseille

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրաք : Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 16 ՄԱՐՏ
SAMEDI 16 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7833 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3644

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍ ԵՒ... ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Դիւանագիտական աշխարհը իրար ան-ցած է՝ վերջնական ու պատուաբեր լու-ծում մը որոնելու համար Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի կնճռոտ վէճին :

Այս թոհուբոհին մէջ կարծես մոռացու-թեան տրուած է Կիպրոսի ցաւոտ խնդի-րը, որ սակայն չէ կորսնցուցած դեռ իր այժմէականութիւնը :

Տարի մը անցաւ արդէն այն օրէն ի վեր, երբ կղզիին մետրոպոլիտը՝ Մակա-րիոս, էնոսիսի ախոյեանը՝ աքսորուեցաւ Սէյշէլ կղզին (Հնկաց ովկիանոս), դատա-կան աքսորավայրը բրիտանական կայս-րութեան :

Այդ տարեդարձը աւիթ տուաւ Է. Օ. Ք. Ա.ի վարիչներուն կրկին հրահրելու ահաբեկչական գործողութիւնները Կիպ-րոսի մէջ : Յեղափոխական կազմակեր-պութիւնը վար չէ դրած զէնքերը եւ վճռած է շարունակելու կռիւը՝ մինչեւ վերջնական յաղթանակ :

Այն պահուն, երբ փոքր ու մեծ բոլոր ազգերը արթնցած են Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ եւ կը պայքարին յանուն ազատու-թեան եւ անկախութեան, դժուար թէ կա-րելի ըլլայ զէնքի ուժով զսպել յոյն հայ-րենասէրներու շարժումը :

Այս վերջիններուն դժբախտութիւնը հոն է՝ որ Միջերկրականի թագուհին նը-կատուած այդ կղզին այսօր աւելի քան երբեք կենսական նշանակութիւն ունի բրիտանական կայսրութեան համար :

Երէկի ամենազօր կայսրութիւնը այժմ զրկուած է իր կարեւոր խարիսխներէն, մանաւանդ Եգիպտոսէն ու Սուէզի Ջրանց-քէն : Իր ձեռքն են մնացած միայն Ճիպ-րալթարն ու Մալթան Միջերկրականի մէջ եւ Ատենը՝ Կարմիր Ծովուն վրայ, իբրեւ բանալի :

Սուէզի երկու եզերքներուն պարպումով Անգլիոյ միակ յոյսը կը մնար Կիպրոսը, ուր կեդրոնացուցած էր Ջրանցքի պահպա-նութեան յատկացուած զօրագունդը :

Այդ խարիսխն է որ օգտագործուեցաւ անցեալ աշնան անգլեւֆրանսական ուժե-րուն կողմէ՝ իբրեւ մեկնակէտ օդանաւե-րու եւ ռազմանաւերու :

Վերջին դէպքերը աւելի եւս շեշտեցին կարեւորութիւնը այս կղզիին, որուն տա-րածութիւնը (10.000 քառակուսի քիլո-մեթր) գրեթէ կը հաւասարի Լիբանանի-նին (10.500 քառ. քիլ.) :

Երեք դար (1570 - 1878) Թրքական տի-րապետութեան տակ մնալէ վերջ, Անգլիոյ ձեռքն անցաւ այս պատմական կղզին, ուր ո՛րքան յիշատակներ ունինք Հայերս Կի-լիկիոյ Թագաւորութեան օրերէն :

Սուլթան Համիտ Մեծն Բրիտանիոյ նը-ւիրեց զայն՝ Հայերու հաշուոյն : Այսինքն միանգամ ընդ միշտ թաղելու համար Հայ-կական Դատը, որ ուրիշ բան չէր 1878ին՝ եթէ ոչ պարզապէս կեանքի, պատուի եւ ինչքի ապահովութիւն :

1877 - 78ի ռուսեւթուրք պատերազմը վերջացած էր օսմանեան բանակներու ջախջախիչ պարտութեամբ՝ հայկական եւ պալքանեան կրկնակ ճակատներուն վը-րայ :

Ռուս յաղթական բանակը Պոլսոյ դուռ-ները հասնելով, Սան Սթեֆանոյի մէջ պարտադրած էր ծանօթ դաշնագիրը (1878 Մարտ 5) :

Ռուսական յաղթանակներէն սարսա-փահար Անգլիա՝ ամէն միջնայութիւն փորձեց ցարի ազդեցութիւնը չէզոքա-ցնելու համար Պալքաններու մէջ եւ ազա-տելու՝ գրաւուած հայաբնակ նահանգ-ները :

Ու յաջողեցաւ Պերլինի մէջ վեհաժողով գումարել տալ՝ վերաքննելու համար Սան Սթեֆանոյի դաշնագիրը եւ սանձե-լու՝ Ռուսիոյ ախորժակը :

Լորտ Պիքընսֆիլտի (Տիսրայէլի) պահ-պանողական կառավարութիւնը գաղտնի բանակցութեամբ, Պերլինի վեհաժողովին գումարումէն առաջ, 1878 Յունիս 4ին Թուրքերուն հետ կնքեց «Պաշտպանողա-կան Զինակցութիւն» մը :

Ըստ այդ դաշնագրին, Անգլիա յանձնա-ռու կ'ըլլար Թուրքիոյ հողային ամբող-ջութիւնը պաշտպանել Ռուսիոյ ապագայ յարձակումներուն դէմ, եթէ անիկա պա-հէր Պաթումը, Կարսը եւ Արտահանը : Փոխարէն, Սուլթանը կը խոստանար ան-հրաժեշտ բարենորոգումները մտցնել Թուրքիոյ մէջ եւ պաշտպանել քրիստոն-եաները :

Եւ որպէսզի Անգլիա ի վիճակի ըլլայ գործադրելու իր յանձնառութիւնները, սուլթանը կը հաւանէր որ «Կիպրոս կղզին գրաւուի եւ կառավարուի Անգլիոյ կող-մէ» :

Ահա՛ թէ ինչպէս խաբեցին Հայերը Պեր-լինի մէջ : Սան Սթեֆանոյի 16րդ յօդ-ուածին փոխարէն մեզի տուին 61րդը : Խոստացուած բարենորոգումները երբեք ալ չգործադրեցին : Ռուսիա գրաւուած պահեց Պաթումը, Կարսը եւ Արտահանը : Անգլիան ալ իւրացուց Կիպրոսը :

Ու այսպէս Հայկական Դատն ալ մի-ջազգային դիւանագիտական սեղանի վը-րայ դրուած օրն իսկ թաղուեցաւ, յու-ղարկաւոր ունենալով երաշխաւոր վեց մեծ պետութիւնները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

250 ՄԻԼԻԱՌԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ

Ինչպէս գրած էինք, Նախարարաց խոր-հուրդը նիստ մը գումարեց հինգշաբթի առաւօտ : Կարգ մը կարեւոր որոշումներ տրուեցան, որոնք կը ձգտին Ֆրանսայի պիւտճէն հաւասարակշռելու :

1) Ընդհ. պիւտճէին մէջ 250 միլիառ ֆրանքի անմիջական խնայողութիւն մը անհրաժեշտ է : Տակաւին որոշուած չէ թէ տեղմումները առաւելաբար ո՛ր մարզերուն մէջ պիտի կատարուին : 2) Ներածումնե-րու քանակը պիտի նուազի : Այս առթիւ, պիտի ջնջուին ներածումներու վկայա-գիրները (սէրթիֆիքա). իսկ ներածման արտօնագիրները (լիսանս) միայն երեք ամսուան համար ի զօրու պիտի ըլլան վա-ւերականութենէն զատ, միւս բոլոր ներա-ծումներուն վրայ 15 առ հարիւրի ընդհա-նուր տուրք մը պիտի դրուի. եւ ընդհան-րապէս, ներածման ապրանքներուն վրայ սեղմումներ պիտի կատարուին : 3) Ֆը-րանսայի դրամատունը կարելի եղած չա-փերով պիտի զեղչէ ապառիկ գնումներու համար կատարուած յատկացումները : 4) Քաղաքային եւ զինուորական պիւտճէնե-րուն մէջ սեղմումներ պիտի մտցուին :

Այս բոլոր միջոցները կը ձգտին մէկ բանի.— Ֆրանքի հաւանական անկման մը առաջքն առնելու :

Ինչ կը վերաբերի զինուորական պիւտ-ճէին մէջ մտցուելիք սեղմումներուն, վի-ճաբանութիւնները շատ բուռն եղան Նա-խարարաց Խորհուրդին մէջ : Ընդհանուր փաստը այն էր, որ Արեւմտեան Եւրո-պայի կազմակերպութեան մէջ Ֆրանսա-կան զօրքերու թիւը, որ կը հաշուէ 55 հազար մարդ, նոյնը պահուի : Առաջար-կուեցաւ նոյնպէս որ պարտադիր զին-ուորական ծառայութեան շրջանը 30 ամի-սէն 28 կամ 27 ամիսի վերածուի : Բայց այս մասին վերջնական որոշում մը չտր-ուեցաւ :

Բայց եւ այնպէս Պատերազմական նա-խարարութիւնը համաձայնեցաւ 80էն 100 միլիառ ֆրանքի խնայողութիւն մը կա-տարել իրեն յատկացուած պիւտճէին վը-րայ :

× Այս առթիւ, հետաքրքրական է յի-շեցնել որ Ֆրանսայի Դրամատան կատա-րած յաւելեալ կանխավճարները՝ ի հաշիւ պետութեան, հասած են օրէնքին արտօ-նած առաւելագոյն չափանիշին, որ է 175 միլիառ ֆրանք :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Իսկ հինգշաբթի կէսօրէն վերջ բացուե-ցաւ Ազգ. Ժողովին նստաշրջանը, որ ա-ռաջին հերթին սկսաւ քննել Ֆրանսայի Արտաքին քաղաքականութիւնը, բայց շու-տով անցաւ կառավարութեան տնտեսա-կան ու ելմտական քաղաքականութեան քննութեան :

Այս հարցերուն վիճաբանութեանց հա-մար նախատեսուած է 24 ժամ : Ապա Ազգ. ժողովը պիտի անցնի օրակարգի միւս նիւթերուն — Հիւսիսային Ափրիկէ, Ֆրանսական դաղթաշխարհ եւ վերջապէս՝ վտահութեան քուէ :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱԶԱՅԻ ՄԷՋ

Նախագահ Նասրի կողմէ նշանակուած Կազայի կառավարիչը, զօր. Հասան Լա-թիֆ, հինգշաբթի օր Կազա հասաւ : Ըստ Գահիրէի ձայնասփիւռին, զօրավարը ար-ժանացած է ժողովրդական համակրանքի ցոյցերուն եւ զինուորական պատիւներով ընդունուած է ՄԱԿի ուժերուն կողմէ :

Ազգաժողովին փոխ քարտուղարը, Պընչ, եւ ՄԱԿի Մերձարեւելեան ուժերու հրա-մանատարը, զօր. Պըրնզ, Գահիրէէն մեկնեցան եւ հասան Կազա :

Նասր - Պընչ վերջին տեսակցութենէն ի վեր որոշ բարելաւում կը նշմարուի Գահիրէի եւ ՄԱԿի ներկայացուցիչներու յարաբերութեանց մէջ :

× Եգիպտոսի Նախագահը տեսակցու-թիւն մը ունեցաւ Մ. Նահանգներու դես-պան Րէյմընտ Հէյրի հետ : Լաւատեղեակ անձեր կը խորհին թէ այս վերջինը Նաս-րէն պահանջած է ճշդել, թէ ինչ են Եգիպ-տոսի նպատակները Կազայի մասին :

Միւս կողմէ, Եգիպտոսի Արտաքին նա-խարարը, Ֆաուզի, որ վերջին ամիսնե-րուն Նիւ Եորք կը գտնուէր, Գահիրէ հասաւ եւ երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Նասրի հետ :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Զօր. Մասիւի անկարգելաւորները միշտ կը շարունակեն հետապնդել ապստամբա-կան շարժման պարագլուխներն ու ամէն օր նորանոր բջիջներ մէջտեղ կը հանեն : Այս հետապնդումներուն շնորհիւ, ապըս-տամբները ստիպուած են ամէն օր կեդրո-նատեղի փոխել, եւ ընդհանրապէս թուլ-ցած են իրենց հաղորդակցութեան միջոց-ները. չեն կրնար իրենց հրահանգները օրը օրին ստանալ, եւ շարժումը մեծապէս տկարացած է :

Ահաբեկումները զգալիօրէն նուազած են. վերջին մէկ ամսուան ընթացքին մի-այն 4 - 5 դէպքեր տեղի ունեցան մայրա-քաղաքին մէջ : 170է աւելի ահաբեկիչներ ձերբակալուեցան, ինչպէս նաեւ ապստամ-բական բոնի տուրքերու գանձիչներ :

× Նիսի ոստիկանութիւնը երկու ալժե-րիացի գանձիչներ ձերբակալեց :

× Հարաւային Մարոքի մէջ առեւան-գուած հարիւրապետ Մուրոյի մասին տա-կաւին կարելի չեղաւ տեղեկութիւններ ստանալ՝ հակառակ բազմաթիւ պաշտօ-նական դիմումներու : Ֆրանսական մամու-լը, բացի համայնավար թերթերէն, կը պահանջէ Մարոքի կառավարութենէն, որ հարիւրապետ Մուրօ վերադարձուի ողջ կամ մեռած :

× Փարիզի Թունուզեան նոր դեսպանը, Մուհամմէտ Մասմուտի, իր լիազօրա-գիրը ներկայացուց Հանրապետութեան Նախագահ Րընէ Քոթիի :

ՍԱԿԱՐԱՆ (Մարտ 14).— Ձոյլ ոսկի 460.000, նափոլէոն 3400, զուից. 3230, անգլ. 4170, քսան տոլարնոց 16.400, թղթադրամ (անպաշտօն) սթերլին 1075, տոլար 396, զուից. 94.75, պելժ. 7.75, լիր 0.63 :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Աննա տը Քոսթէր (Պելժ. Քօնկօ)	7.000
Տթ. Սիվրիհիսարլեան	1.000
Տէր եւ Տիկին Մանուկեան (Սթէն)	2.000

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ

Մարսէյլ Սէնթ Անի գաղութէն Հ. Յ. Դ. Թաթուլ խումբի միջոցաւ (ցանկը առանձին)	5.000
Տէր եւ Տիկ. Իփգրանեան, Մոնրուժ	5.000
Պ. Դաշնակեան (Իսի)	1.000
Նախորդ գումար	1.164.400
Ընդհ. գումար	1.175.400

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Գալ շաբթուընէ սկսեալ կարդացէք մեր նոր թերթօնը, Ծերենցի պատմական մէկ վէպը, Կիլիկիոյ Հայոց անկախութեան պայքարներուն դրուագներով հիւսուած, — հերոսական, դիւցազնական մեր պատ-մութեան լաւագոյն վկայութիւններէն մէկը :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ ՄԱՐԴ ՉՄՆԱՑ...

Նախագահ Այզընհաուըր Պերմուտեան կղզիները մեկնեցաւ, ուր շաբթուան մը հանգիստէն վերջ, քաղաքական կարեւոր տեսակցութիւններ ու խորհրդակցութիւն-ներ պիտի ունենայ : Արտաքին նախարա-րը, Տալըս, որ Աւստրալիա կը գտնուէր, միայն Կիրակի օր պիտի վերադառնայ Ուաշինկթըն, բայց շուտով պիտի երթայ եւ միանայ Այզընհաուըրի : Իսկ փոխ նա-խագահը, Նիքսըն, կը շարունակէ իր ափ-րիկեան շրջապտոյտը, Մարտ 21ին Ուա-շինկթըն պիտի հասնի՝ Պերմուտեաններու մէջ կարճ դադարէ մը վերջ :

Կազայի ու արաբեւիսրայէլեան հարցե-րու լուծումը այս ձեւով յանձնուած կ'ըլ-լայ Համըրշըլտի, որ իր կարգին Գահիրէ պիտի մեկնի շաբաթ կամ կիրակի, եթէ մինչ այդ նոր բարդութիւններ չծագին :

× Ուաշինկթընի իսրայէլեան դեսպանը, Էպան, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մ. Նահանգներու Արտաքին փոխ նախարա-րին հետ : Լրագրողներու հարցումներուն պատասխանելով ըսաւ թէ «կացութիւնը շատ ծանր է. Մ. Նահանգները շատ լաւ գիտեն թէ որոնք են մեր ակնկալութիւն-ներն ու յոյսերը» :

× Մ. Նահանգները որոշած են շարու-նակել Իսրայէլի ի նպաստ կատարուած տնտեսական օժանդակութիւնը, որ կը հասնի քսան միլիոն տոլարի :

× Իսրայէլ որոշեց քանի մը նաւ ու-ղարկել դէպի Աքապա, փորձելու համար թէ պիտի յարգուի՞ Աքապայի միջազգա-յին անցք մը ըլլալու հանգամանքը :

× Քրիշնա Մենոն, Նեհրուի կողմէ Գահիրէ պիտի ղրկուի այսօր. անձնական նամակ մը պիտի յանձնէ Նասրի :

ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԻՐՔԸ

Արտաքին քաղաքականութեան մասին կատարուած վիճաբանութեանց ընթաց-քին, Սէլվին Լոյտ յայտարարեց Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ, որ Միջին Արեւել-քի թնճուկը կրնայ լուծուիլ, միայն եթէ հետեւեալ պայմանները յարգուին.— 1. Արաբական երկիրները պէտք է լուրջ ա-պահովութիւններ ունենան, թէ Իսրայէլ պիտի բաւականանայ իր սահմաններուն մէջ մնալով : 2. Իսրայէլ, իր հերթին ա-պահովութիւններ պէտք է ստանայ, որ արաբական երկիրները իր գոյութեան ու անկախութեան պիտի չսպառնան : 3. Պա-ղեստինի տարագիրներու հարցն ու սահ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳԱՒԱՌԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

●

Բ.— ԲԱՌԵՐԸ

Տարիներու ընթացքին տարուած այս աշխատանքին մէջ կարեւոր տեղ մը բռնած են գաւառական բառերը, ասութիւնները ու քերականութիւնները։

Իրարմէ ընդօրինակելով ամէն գաւառ ունեցաւ գրչի տէր գաւակներ որոնք խղճմտօրէն սկսան հաւաքել եւ լոյս աշխարհ հանել իրենց տեղական բառերը՝ հնչման ու քերականական ձեւերը։

Գաւառաբառերու մասին ամէնէն կարեւոր եւ ընդարձակ աշխատութիւնն եղաւ Հրաչեայ Աճառեանի Հայ բարբառագիտութիւնն եւ Հայերէն գաւառական բառարանը, տպուած էմինեան ժողովածուին 8րդ եւ 9րդ հատորներով, Թիֆլիս։

Աճառեան իր այս աշխատութեան մէջ կ'ուսումնասիրէ գաւառական բառերու ձայնական տարբերութիւնները որոնց թիւը կը հանէ մինչեւ 74 ձայնի. նաեւ ձայնաւորներու, բաղաձայններու եւ երկբարբառներու հնչական տարբերութիւնները եւ տառերու մէջընդմէջ տեղափոխման պարագաները։ Գաւառաբառերը կը բաժնէ երեք գլխաւոր հատուածի եւ ընդամէնը 31 բարբառի։

ՈՒՄ ճիւղ, 7 բարբառ արեւելահայ։

ԿԸ ճիւղ, 21 բարբառ արեւմտահայ։

ԵԼ ճիւղ, 3 բարբառ։

Թուրքերէնէ առնուած բառերուն թիւը 4.200 կը համարի. իսկ քրտերէնէ, վրացերէնէ, ռուսերէնէ, իտալերէնէ 800։ Բոլոր այս բարբառներուն բաղդատութիւնը կ'ընէ ձայնական ու քերականական տեսակէտով։

Անխոնջ ու աննման այս վաստակաւորը այս գործին ձեռնարկած է 1890ին երբ Պոլսոյ Կեդր. վարժարանին աշակերտ էր, զայն ստուգանաբար զարգացնելով յետոյ իր բոլոր ուղեւորութեանց ու պաշտօնավարութեանց ընթացքին, պրպտած հաւաքած է ամբողջ քսան տարիներ եւ հասած է 30.000 բառերու հաւաքածոյի մը որ բացի բառերէ կը պարունակէր ազգագրական տեղեկութիւններ, սովորոյթ, խաղ եւ այլ նիւթեր, բառերու միացնելով բոլոր ասացուածքներն ու առակաբանութիւնները։

Իր այս գործը պատրաստ էր երբ 1910ին Լազարեան Ճեմարանը որդեգրեց զայն եւ հրատարակեց 1912ին, էմինեան ազգագրական ժողովածուին 9րդ հատորով։

Նոյն թուականներուն էջմիածնի մէջ հրատարակուեցաւ նոյնքան կարեւոր եւ գիտականօրէն աւելի խնամուած բառարան մը՝ Սահակ վրդ. Ամատունիի Հայոց բառ ու բանն, որ բոլոր նախորդներու գործերը մաղելով կը քաղէ բառերը, կը դասաւորէ հոմանիշները, օրինակները առնելով արեւելահայերէնի բնագիրներէն եւ բացատրութեան առակաձեւ ասացուածները յիշատակելով, ինչպէս ըրած է Աճառեան։ Հին մատենագրութեան բոլոր բառերը կ'առնէ իրենց գործածութեան տեղէն եւ կը յիշատակէ զանոնք գործածող գաւառներն ու գիւղերը։

Աճառեան ունի նաեւ ստուգաբանական բառարան մը, ինը հատոր (ութը՝ վիմատիպ)։ Այս բոլորը եւ նախորդները, աչքի առջեւ ունենալով ակադեմական Ստեփան Մալխասեանց պատրաստած է իր քառահատոր հայերէն բացատրական բառարանը, երեւանեան տպագրութիւն։

Գաւառաբառերու հաւաքոյթներ չատ կատարուած են զանազան հանդէսներու մէջ, որոնց կարգին յիշեմ Համշէնի (Լազ Հայերու) գաւառաբարբառը Բարգէն վրդ. (ապա եպսկ.) Կիւլէսէրեանինը Բիւրակնի մէջ։ Նաեւ Կարապետ Գաբիկեանի Բառագիրք Սեբաստահայ գաւառաբեզուի խղճամիտ աշխատասիրութիւնը Իզմիրեանց մրցանակի արժանացած 1905ին եւ տպուած Երուսաղէմի մէջ 1952ին, 680 էջնոց հատորով մը որ կը պարունակէ նաեւ առակ, առած, հանելուկ, երգ, աղօթք, հէքեաթ, եւայլն։

***

Գաւառաբառերու հաւաքածոները աչքի առջեւ ունենալով, կը գտնեմ որ այնչափ ալ մեծ գանձեր չեն պարունակեր ճոխացնելու տեսակէտէն գրոց արձակը։ Արդէն չատ ինքնատիպ բառեր քաղաքացիացած են մեր արդի աշխարհաբարին մէջ գաւառիկ գրողներու ընտրանքին շնորհիւ։ Կան նրբութեանց վերաբերեալ բառեր, զորս մասնագէտներու լուրջ աշխատանքով եւ բաղդատութեամբ կրնան առաջարկուիլ հայկական բառարանին։

Գաւառաբառերը կրնանք սապէս դասաւորել։

Նախ՝ գաւառաբառերու չատը գոյ են հնուց ի վեր մեր գրոց մէջ եւ սովորական գործածութենէ զրկուած։ Գրագէտը կրնայ զանոնք ջոկել եւ հիւրընկալել. այս է ըլլալիքը։

Բ.— Աճառեանի գաւառական բառարանը աչքէ անցուցած պահուս տեսայ բազմաթիւ բառեր որ թուրքերէնէ, պարսկերէնէ եւ արաբերէնէ անցած են մեր մէջ, հնչական կամ տառական փոփոխութիւններով։ Իսկ չատ բառերու արմատը նոյնն ըլլալով, տեղէ տեղ, միջավայրէ միջավայր ձայնաչրջուած են, առանց արմատին վրայ արժէք մը աւելցնելու։ Աճառեան միակ յօրանջել բառին ձեւափոխութիւնները նշանակած է սապէս.—

Երեժոկալ, երէժկտալ, երժկտալ, երեճկցալ, երենճկտալ, կարեճկտալ, կորնճալ, հաւճկտալ, հաւեճկտալ, արչկոտալ, պարշտոտալ, արոչկտալ, արոճտատել, պռշտոտալ, պռկշտոտալ, օրնճկտալ, օրոճալ, օրոճկալ, օրոչկտալ, օրուշտալ։

Մէկ յօրանջել կամ երեժոկալ բառին վրայ ինչ կ'աւելցնեն այդ բոլոր չինաբանութիւնները։

Սակաւաջուր աղբիւրի մը համար ահա թէ քանի հնչիւն կայ.— Ջրիկ, ժրիկ, Ջըռիք չրիք, չոլիկ, չըչլիկ, չոլիկ։

Պարտիզակի բառերը հաւաքած ատենս վինկ բառի մը հանդիպեցայ՝ սրբան, նստատեղիի իմաստով եւ ուրախ էի որ հայ բառացանկին վրայ նոր մը պիտի աւելնայ։ Բայց օր մը երբ թրքական գիւղ մը գացեր էի, անատօլցի նախկին սպայ մը, պատմութեան մը ընթացքին գործածեց «փինկիմ տիւշտիւ» այսինքն «սրբանս ինկաւ» բացատրութիւնը, որ կը պաղեցնէր հայեցի բառ մը գտած ըլլալու ախորժս։ Ուրեմն մեր վինկը թուրքերուն փինկն էր։

Այս պարագաները կը հարկադրեն մեզ որ մեծ զգուշութեամբ, բաղդատելով մաղելով ու մզելով միայն կարելի է մօտենալ այդ անհամար գաւառաբառերուն, անոնց մէջէն պիտանի բառերը խլրացնելու համար։

Գ.— Գաւառաբառերուն մէջ խիստ չատ են, նմանաձայնութեամբ չինուած բառերը։ Ջուրին, հովին, մանկական ձայնարկութեանց, կենդանիներու, չունի, կատուի, թռչուններու եւ այլ ձայնական արտայայտութիւնները բառացուած, բայացուած են եւ զարմանալի է որ ամէն չրջան նոյն ձեւով չարտայայտեր զանոնք։ Հոս բառ մը երախային թզկալը կը նշանակէ, այլուր, նոյն բառը չունի մը կաղկանձիւնին է յատկացուած։

Քանի մը պատահական բառեր որ նոյնիմաստ են տարբեր տեղերու մէջ։

Շխըռտալ, խշրտալ, խշխշալ, խժլտալ։

Պժղըռտել, պճռկել, պըղժտել։

Պլզտել, զպլտել, պզլտել։

Պճրտալ, ճպրտալ, պրճըտալ, եւ այսպէս անհամար բառեր։

Հոս ալ զտման եւ դասաւորման պէտք։

Դ.— Գաւառաբառերուն ամէնէն հետաքրքրական բաժինը որմէ կարելի է գանձեր սպասել բուսական բառակոյտն է։ Պարտիզակի քանի մը տասնեակ աղցաններուն ինքնութիւնը ճշդել կարելի չեղաւ ինծի համար հակառակ հայ, թուրք, ֆրանսերէն բառարաններուն մէջ ուղեկոյս թափառելուս։ Մեր բառարաններուն «բոյս ինչ» բացատրութիւնը դեռ երկար պիտի բնակի մեր բառարաններուն մէջ։

Բժիշկ Յ. Արթինեան որ նուիրուած էր բուսաբանական աշխատանքին, հազիւ հարիւրեակ մը բոյսերու անուն կրցած է ճշդել, այն ալ մերթ կասկածով։

Հայր Ալիշան որ հերոսական աշխատանք մը կատարած է իր Հայբուսակով, պրպտած բոլոր հին մատենագրութիւնը բժշկարանները, ան ալ, ընդհանուր մշուշով մը եւ չփոթութեամբ մը չրջապատուած է։ Օրինակ՝ ես ի զուր որոնեցի ճշդումը Պարտիզակի քանի մը համեստ խոտերուն։

Բուսաբանական կնճիռը այնքան բարդ է որ ոչ միայն գաւառէ գաւառ նոյն նշանակութիւնը կը տարբերի, այլ նոյնիսկ նոյն գաւառին զանազան գիւղերուն մէջ։ Օրինակ՝ Պարտիզակի մէջ այսինչ բոյսին տրուած անունը՝ Ատափազարի մէջ տարբեր խոտի մըն է յատկացուած։

Այս տեսակէտով չատ հետաքրքրական է Սեբաստացի Կարապետ Գաբիկեանի պատրաստած Հայ բուսաշխարհի կարեւոր եւ խղճամիտ աշխատանքը, արժանացած Իզմիրեանցի 1912ի մրցանակին, որու ձեռագիրը կը մնայ Երուսաղէմի վանքը։ Գաբիկեան աշխատած է բոյսերը ճշդել իրենց ֆրանսերէն կամ լատիներէն ու թուրքերէն անուններով, որչափ որ կըրցած է։

Այս պատճառներով հսկայական եւ անհրաժեշտ աշխատանք մը կայ կատարուելիք։ Մասնագիտական բազմամեայ վաստակ մը զոր անհատներ չեն կրնար գլուխ հանել։ Մխիթարեանց նման հաստարմատ կազմակերպութիւններ միայն կրնան իրագործել զայն, բայց անոնց մէջ ալ երբեմնի ուսումնանուիրումը չիջած է արդէն եւ նոր Մխիթարեանները կամ մերուրիչ վանականները բանաստեղծութեան եւ թեթեւ գրականութեան մէջ կը սպառեն իրենց արդէն իսկ անարիւն ուժերը։

Միակ յոյսն ու կարելիութիւնը որ կայ այս մասին, Հայաստանն է ուր մշակոյթի ուսումնասիրական բաժինը լայն գետին կը գտնէ եւ կը քաջալերուի։ Անհատական գործ չէ այս։ Անհատները՝ ինչպէս Ալիշան, Աճառեան եւ ուրիշներ, տուած են հում նիւթերու պաշար մը։ Կազմակերպուած մասնագիտական աշխատանք կը պահանջէ այս տիտանեան գործը։ Ուրեմն, Հայաստանի մտաւորականութիւնն է որ մեզի պիտի բերէ հայկական իսկական բուսաբանութիւնն ու անոր բառարանը, հիմ բռնելով լատիներէնի բուսաբանութիւնը(*)։

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(*) Խ. Հայաստանի մէջ լոյս տեսած է փրոֆ. Արարատեանի մէկ աշխատութիւնը «Բուսական Բառարան» զոր չեմ տեսած։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

●

«Լը Մոնտ»ի խորհրդային հարցերու մասնագէտ աշխատակիցը՝ Անտրէ Փիէր, յօդուած մը գրած է Խ. Միութեան այս տարուան թատերական եղանակին մասին։ Կուտանք գլխաւոր մասերը.—

Մոսկուայի եւ ամբողջ Խ. Միութեան մէջ թատերական կեանքը չատ աւելի յաջող էր այս տարի քան նախորդ տարիներուն։ 1955ին տիրող ընդհանուր անտարբերութեան յաջորդած էր մեծ աշխուժութիւն մը, որուն մասին անդրադարձաւ նոյնիսկ Լուսաւորութեան նախարարը՝ Միխայլով՝ «Սովիէթսքայա Կուլթուրա»-յի մէջ ստորագրած իր մէկ յօդուածով։ Ռուսական համադաշնակցութեան մէջ միայն՝ երկու հարիւրէ աւելի նոր թատերգութիւններ բեմադրուեցան պատկերը նոյնն է, ի հարկէ համեմատութիւնները պահելով, Ուկրաինիոյ եւ միւս հանրապետութեանց մէջ։ Ներկայացուած թատերգութիւններէն 163ը խորհրդային գրողներու ստեղծագործութիւններ են, 70ը՝ ռուս դասական հեղինակներու գործեր, 45ը՝ արեւմտեան դասականներու գլուխ-գործոցներ իսկ 35ը՝ արեւմտեան արդիական թատերգութիւններ։ Միխայլով թէեւ գոհ է ընդհանուր պատկերէն, բայց ցաւ կը յայտնէ որ խորհրդային քոյր հանրապետութիւններու եւ արբանեակ երկիրներու թատերգութիւնները պէտք եղած ուշադրութեան արժանացած չեն։ Կ'ուզէ նաեւ որ ներկայացուին արտասահմանեան «յառաջդիմական» հեղինակներու, մասնաւորաբար՝ ասիական եւ արեւելեան գրողներու գործերը։

Միխայլով խստօրէն կը քննադատէ այն բոլոր անձերը, որոնք կը կարծեն թէ թատրոն մը պէտք չէ մեծ թիւով նոր

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

●

Լեզուս բանալու համար, մասնաւորապէս Զանկըրըցի ոստիկանի միջոցով հարցումներ կ'ուղղէին։

— Ուտելի՞ք կ'ուզե՞ս, ի՞նչ կ'ուզես։

Եւ երբ թարախոտած թեւերս կը ցուցնէի.

— Բժի՞շկ կ'ուզես։

Գոհ չէին մնար նշանացի արտայայտութիւններէս, եւ կ'ուզէին որ խօսիմ, խօսիմ, «տօքթէօր», «հէքիմ» ըսեմ։

Նորէն իրիկուն մը գլխուս վերեւ տեսայ նոր մարդ մը,— կարճահասակ, լաւ հագուած։ Զգուշութեամբ մօտեցաւ, ձեռքերս բռնեց, նայեցաւ եւ հարցուց խեղբեկ հայերէնով մը։

— Ի՞նչպէս ես, աՀէ՞կ ես։ Ես տօքթէօր եմ։

Ապահովաբար բարձր պաշտօնատար մըն էր։ Բայց ո՞վ...

Յաջորդ օրը վիրաբոյժ մը եկաւ, ձեռքերս քակեց, վէրքերը մաքրեց, կապեց, եւ հարցուց թէ ինչ կ'ուզեմ ուտել։

Չէի ուզեր խօսիլ։ Ոչ ալ ուտել։

Կը կարծեմ թէ առնուազն մէկ չաբաթ այսպէս անցաւ, անօթի-ծարաւ։ Յետոյ նոր փորձ մը կատարեցին կաթ խմցնելու։ Նորէն թափեցաւ կուրծքս ի վար։ Բայց երեւի քանի մը կաթիլ սպրդած էր բերնիս մէջ, որովհետեւ, քիչ յետոյ, ծարաւ մը զգացի եւ ջուր ուզեցի։

Մերժեցին, առաջարկելով կաթը խմել։ Անդին հրեցի ամանը, բերանս կցպած, եւ աղաղեցի, աւազանը ցուցնելով եւ խմելու ձեւ մը փորձելով։

Քանի մը անգամ այսպէս կրկնելէ յետոյ, հերթապահ ոստիկանը ի վերջոյ համաձայնեցաւ պարտէզին ոստիկաններուն հետ, եւ գաւաթ մը գանելիք հեղուկ հանել տալով աղտոտ աւազանէն, բերաւ ձեռքս տուաւ։

Այնքա՜ն ախորժակով խմեցի որքան եթէ վարդի օշարակ ըլլար։

Այլ եւս բացուած էր ախորժակս, եւ անդադար ջուր կ'ուզէի։

Գացին լուր տուին տեսչութեան։ Ջուրին հետ, այս անգամ կաթն ալ պարպեցի։ Յետոյ սկսայ թոթովել։

— Եէ... եէ... մէք... (եէմէք՝ ուտելիք)։

Այնուհետեւ ինչ որ բերէին, կը լափէի սոված գայլի պէս։ Եւ միշտ անկուշտ, կը կակազէի.

— Եէ... եէ... մէք...

Որպէսզի ստիպուիմ խօսիլ կամ ստուգելու համար թէ գիտակցութիւնս վերստացա՞ծ եմ, հերթապահ ոստիկանը կը հարցնէր.

— Էյի, նէ՞ եէմէք իսթէրսին, էթ՞, խումուրթա՞, փասուլիա՞։ (Լաւ, բայց ի՞նչ ուտելիք կ'ուզես, մի՞ս, հաւկի՞թ, լուբիա՞)։

— Եէ... եէ... մէք։

Միայն Զանկըրըցի ոստիկանն էր որ միշտ համբերութեամբ կը լսէր այս եղանակը։ Միւսները երբեմն կը ծաղրէին, երբեմն ալ կ'անարգէին, թէեւ ստիպուած էին լուր տալ տեսչութեան։ Եւ եկողը նոյն հարցումը կ'ուղղէր.

— Սէօյլէ, եաւու, նէ՞ եէմէք իսթէրսին, (ըսէ՛, ի՞նչ ուտելիք կ'ուզես)։

— Եէ... եէ... մէք։

***

Տեսնելով որ բաւական կազդուրուած եմ — թէեւ անխօս եւ կիսախելագար — օր մը կոնք մըն ալ բերին, եւ բանտին ծառաներէն մէկուն յանձնարարեցին լուալ գլխ տեղն ու տեղը, աման մը տաք ջուրով։

Անշուշտ չէք սպասեր, որ նկարագրեմ այս լուացքն ու պարզուած գարշանքը (աղտ ու կեղտ)։

Երբ ամէն բան վերջացաւ, յանկարծ ներս մտաւ Ալի Րիզա, ետեւէն ալ մարդ մը՝ պայուսակս ձեռքը։

Բացին պայուսակը։ Կէս առ կէս պարապ էր։ Կարգով հագուեցուցին։ Զեռք մը սեւ հագուստ ունէի, հազիւ երկու անգամ հագած։ Տաբատը եւ բաճկոնը հագցուցին,— երկուքն ալ նոր եւ մաքուր — իսկ երբ կարգը եկաւ պարեգօտին (ճաքէթ), տեսայ որ մաչած, պատռտած բան մըն է եւ մերժեցի։

— Պէնիմ ... պաշգա... (ըսել կ'ուզէի թէ իմս չէ)։

Ա. Բ.— Ի՞նչպէս ալ ճանչցաւ։ Եթէ քուկդ չէ, ուրեմն Գրիգորինն է (ակնարկելով Գ. Մերճանովի)։

(Շար. 21)

Թատերգութիւններ ներկայացնէ: Այս տեսակէտին կողմնակիցները արդէն պարտութիւն կրեցին այս տարի, որովհետեւ Մոսկուայի ամէնէն սիրուած թատրոնները առաւելաբար նոր կտորներ բեմադրեցին: Պատկերը նոյնն է Լենինկրատի, Քիեվի, Տաշքենտի, Թիֆլիսի, Երեւանի եւ շատ մը ուրիշ քաղաքներու մէջ :

Ժողովուրդն ալ կը նախընտրէ նոր կտորները, որովհետեւ մինչ 1955ին թատրոնի սրահները գրեթէ պարապ կը մնային, 1956 - 57ի թատերական եղանակին տեղերը 80 եւ յաճախ հարիւր տոկոսով գրաւուած էին :

Սակայն, հակառակ այս բոլորին, Խ. Միութեան մէջ թատրոնի տագնապը վերջ գտած չէ՝ ներկայացուած միջակ կտորներուն պատճառով: Այս կացութեան պատասխանատուները առաւելաբար թատրոններուն ի պաշտօնէ կցուած «գեղարուեստական խորհրդատու մարմինները» են: Այս տարի զգալի յառաջդիմութիւն մը կատարուեցաւ այս մարզին մէջ եւս. մինչ այդ խորհրդատու մարմինները ցարդ կը նշանակուէին Լուսաւորութեան Նախարարութեան կողմէ, այս տարի սկսան ընտրուիլ թատրոններու անձնակազմին կողմէ: Այս մարմիններն են որ կ'ընտրեն ներկայացուելիք կտորները, կը հսկեն փորձերուն եւ այլ աշխատանքներուն: Այն թատրոնները, որոնց խորհրդատու մարմին անդամները գեղարուեստէ ու թատրոնէ հասկցող անձեր են, զգալի յառաջդիմութիւն կայ. բայց յաճախ ալ այդ խորհրդատուները բոլորովին անտեղեակ են թատերական արուեստին պահանջներէն: Այստեղ պէտք է աւելցնել նոյնպէս, որ խորհրդատու մարմիններուն գլխուն վրայ ալ կուսակցական խորհրդատուներ կան, որոնք իրենց ժխտական հրահանգներով կը չէզոքացնեն արուեստաւէրներու ճիգերը :

Միխայլով, իր յօդուածին մէջ, կը պնդէ որ կուսակցական խորհրդատուներուն դերը շատ մեծ է, որովհետեւ «ըստ մարքս-լենինեան տեսակէտներուն, դասակարգային պայքարի ու քաղաքականութեան հետ կապ չունեցող թատրոն գոյութիւն չի կրնար ունենալ արդի ընկերութեան մէջ»:

Ընդհանուր եզրակացութիւնն այն է, որ ինչքան ալ փոխուի, խորհրդային արուեստը մի՛շտ ալ պիտի մնայ միեւնոյնը — այսինքն՝ քաղաքական քարոզչութեան միջոց մը:

Ո՞Վ ԷՐ ԾՈՎԱԿԱԼ ՊԻՐՏ

Անցեալները, քանի մը տողով հաղորդած էինք ծովակալ Պիրտի մահը, որ տեղի ունեցաւ Պոսթոնի մէջ, Մարտ 12ին:

Այս առթիւ, Աշխարհի բոլոր թերթերը, իրենց առաջին էջերուն վրայ, սիւնակներ նուիրեցին անոր :

Ո՞վ էր սակայն ծովակալ Պիրտ :

Ռիչըրտ Էվըլին Պիրտ, ամերիկացի այս հերոսը, կը սերէր Մ. Նահանգներու ամէնէն ազնուական ընտանիքներէն մէկէն: Իր նախահայրերը աչքի զարկած էին Մ. Նահանգներու անկախութեան պայքարներուն, 1812ի քաղաքացիական կռիւներուն եւ Բուպայի արշաւին ժամանակ: Ռիչըրտի հայրը յայտնի իրաւաբան մըն էր, մայրը՝ բացառիկ խելքով օժտուած կին մը :

Տասներկու տարեկանին, Մանիլլայի մէջ բնակող բարեկամներ իրենց մօտ կը հրաւիրեն Պիրտը, որ երկար պնդումներէ վերջ կը համոզէ ծնողքն ու առանձինն կը կատարէ այդ երկար ճամբորդութիւնը : Այսպէս, ապագայ հետախոյզը, 12 տարեկանին կը կատարէ իր առաջին շրջանը աշխարհի շուրջ :

Վերադարձին, Պիրտ կը մտնէ Աննապոլիսի Նաւային Ակադեմիան, զոր կ'աւարտէ 1912ին:

1917ին, երբ Մ. Նահանգները պատերազմի մտան, Պիրտ զերծ կը մնայ զինուորական ծառայութենէ, որովհետեւ արկածի մը հետեւանքով վիրաւորուած էր : 1918ին, բոլորովին կազդուրուած, օդաչուի վկայական կը ստանայ եւ այդ օրէն սկսեալ կ'երազէ Ատլանտեանը կարել օդանաւով :

Այդ օրերուն, անկարելի բան մը կը նկատուէր այդ: Ուրեմն Պիրտ կ'որոշէ օդանաւային թռիչք մը կատարել Հիւսիսային Բեւեռին վերեւ: Արշաւախումբ մը կը կազմէ: Քոնկրէսը կը մերժէ անհրաժեշտ նիւթական յատկացումը կատարել. բայց Էտսել Ֆորտ արշաւախումբին տրամադրութեան տակ կը դնէ անհրաժեշտ գումարը :

Առաջին փորձը կը ձախողի, բայց Պիրտ չյուսահատիր: Երկրորդ փորձը յաջողութեամբ կը պսակուի. 1926 Մայիս 9ին Պիրտ եւ Ֆլոյտ Պենէթ, առաջին անգամ ըլլալով կը յաջողին օդանաւային թռիչք կատարել Հիւս. Բեւեռի վրայ :

Այդ տարիներուն, հիւսիսային Ատլանտեանը միջազգային մրցակցութեան առարկայ էր: Պիրտ իր ամբողջ էութեամբ կ'աշխատի Մ. Նահանգներու յաղթանակը ապահովել այդ մրցակցութեան մէջ: Առաջին փորձը դժբախտ վախճան մը կ'ունենայ, օդանաւը գետին կ'իյնայ, կը ջախջախուի եւ մէջինները ալ կը վիրաւորուին :

1927ի վերջերուն Պիրտ կ'որոշէ թռիչք կատարել այս անգամ՝ Հարաւային բեւեռին վրայ: Ամերիկացի միլիոնատէրերու եւ դպրոցական աշակերտներու հաւաքած գումարներուն շնորհիւ, կարելի կ'ըլլայ կազմակերպել օդանաւային այս արշաւը, որ կ'իրականանայ 1929ի Նոյեմբեր 29ին: Պիրտ, արշաւախումբի իր միւս ընկերներուն հետ, առաջին անգամ ըլլալով ի յայտ կը բերէ Հարաւային բեւեռի շուրջ գտնուող սառուցեալ հսկայ տարածութիւնները, եւ այնտեղ կը հիմնէ «Փոքր-Ամերիկա» կայանը: Այդ կայանէն է, որ Պիրտ, 1933էն սկսեալ, կը հետախուզէ մօտ չորս հարիւր հազար քառակուսի մղոն՝ այդ սառուցեալ շրջաններուն մէջ :

Վերադարձին, Պիրտ Մ. Նահանգներու մէջ կ'ընդունուի որպէս ազգային հերոս : Կը գրէ գիրքեր, կը բացատրէ թէ Հարաւային Բեւեռի սառուցեալ շրջանները անհուն գանձեր կը պարունակեն: Կառավարութիւնը զինքը կը նշանակէ բեւեռային ապասարկութեանց ընդհ. հրամանատար :

1939 - 40ին նոր արշաւ մը կը կատարէ դէպի Հարաւ. Բեւեռ, այս անգամ ուսումնասիրելու համար այդ շրջաններու հանքային կարելիութիւնները :

Երկրորդ աշխարհամարտին, Պիրտ Հարաւային Խաղաղականի ամերիկեան ուժերուն մաս կը կազմէ եւ իր ճիգերուն շնորհիւ կարելի կ'ըլլայ այդ շրջաններուն մէջ հաստատել օդանաւային կայաններ :

1946ին դարձեալ կը մեկնի դէպի Հարաւ. Բեւեռ, բայց այս անգամ 13 ռազմանաւերով, որոնցմէ մէկը՝ օդանաւակիր, եւ չորս հազարէ աւելի զինուորներու եւ մասնագէտներու ընկերակցութեամբ: Արշաւը թէեւ պաշտօնապէս կազմակերպուած է «գիտական հետազօտում»ի պիտակին տակ, բայց իրականութեան մէջ կը ձգտի բաց-ռատիօ-աքթիվ հանքեր ի յայտ բերելու: Կը կարծուի, որ արշաւախումբին ճիգերը յաջողութեամբ պսակուեցան, որովհետեւ ամերիկեան կառավարութիւնը գաղտնի պահեց հետախուզումներուն արդիւնքը :

Այս շարժման նախաձեռնարկ եղող մարդն է ահա, որ 68 տարեկանին իր աչքերը փակեց Պոսթոնի մէջ :

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

ԸՄԲՈՍՏ ՈԳԻՆ

(Շահեկան գրքի մը առիթով)

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն ետքը, Ժ. Ա. Միչընըր, խաղաղականեան պատմուածքներ եւ Թոքօ - Րիի կամուրջները ծանօթ իր զոյգ աշխատութիւններով իրաւամբ դարձաւ ամերիկեան արդի գրականութեան առաջնակարգ ներկայացուցիչներէն մին :

Անցեալ տարուան Հոկտեմբերին, Հունգարիոյ մէջ ծայր տուած ըմբոստական շարժումը հերոսական խոյանքներու սիրահար գրագէտը, մղեց որ իբրեւ թղթակից անցնի Աւստրեւհունգար սահմանը եւ օր օրին հետեւի Պուտափէշթի մէջ մղուած ազատագրական կռիւներուն :

Ականատեսի իր վկայութիւնները մեզի կը ներկայացնէ նոր գործով մը, խորագրուած Անտոյի կամուրջը :

Եթէ «Թոքօ - րի»ի կամուրջները, հեռաւոր Քորէայի մէջ, հեղինակը գործածեց իբրեւ փոն այն յամառ եւ խորունկ ըմբոստութեան, զոր ազատ աշխարհը, գլխաւորութեամբ Միացեալ Նահանգներու, ցոյց տուաւ համայնավար ծաւալողական խորժակներուն դէմ, հոս իր նոր աշխատութեանը մէջ, Անտոյի կամուրջը կը ներկայացնէ ապստամբ Հունգարացին փախուստի ճամբուն որպէս թատերաբեմ: Կարմիր մողոքին ազատելու մը տօք, հայրենասէր Հունգարացին հարկադրաբար կը թողու իր դարաւոր հայրենի օճախը ու օտար երկիրներու մէջ կը փնտռէ փայփայած եւ սրտին կարօտ ազատութիւնը :

Ո՞րո՞ք են գրքին հերոսները : — Երիտասարդ մեքենավար՝ Ժ. Թոք, Հոկտեմբեր 23ի գիշերը սովորականին պէս կը մասնակցէր երիտասարդ համայնավարներու յատկացուած դասընթացքներուն, համաժողովրդական ցասումը զինք ալ կը մղէ մայրաքաղաքի հեռասփռումի շէնքին շուրջ մղուած կռիւներուն ուր եւ կը ըմբռնուի գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ :

Պետրոս Միկէթի, համոզուած եւ գաղափարապաշտ համայնավար մըն էր, դաստիարակուած ստալինեան դպրոցին մէջ, զաւակը համեստ գիւղացիի մը: 19րդ դարու հայրենասէր - բանաստեղծ Փեթէֆիի վառ դէմքը իր մէջ կ'արթնցնէ ազատ եւ ժողովրդավար Հունգարիա մը ստեղծելու հեռանկարը :

Ինք եւս զոհ կ'երթայ կարմիր զինուորի գնդակին: Եւ այսպէս բազմաթիւ հերոսներ, ամէն սեռէ եւ տարիքէ :

Ինչո՞ւ այս անդրադարձումը գրքի մը շուրջ, որ հաւանօրէն անծանօթ մնայ հայ ընթերցողին :

Թէեւ երեք տասնամեակներու ժամանակաշրջան մը կը բաժնէ իրարմէ, սակայն Փետրուար 18ի եւ Հոկտեմբեր 23ի դէպքերը իրենց հերոսներով եւ մանրամասնութիւններով կը զօդէ երկու տարբեր ժողովուրդներու պատմութիւնը :

1921 Փետրուար 18ին, արիասիրտ խորոխ, ազատատենչ եւ հայրենանուէր Հայն էր, իր մեծով - պզտիկով, որ մերկ բազուկներով կը կռուէր ռուսական 11րդ զօրաբանակի սուիններուն դէմ. Հոկտեմբեր 23ին, Մաճառ ժողովուրդն էր դէմ յանդիման ռուս բանակին :

Հերոսները, նոյն ոգիով համակուած, նոյն զգացումներով տոգորուած հայրենորդիներ էին: Միայն անուններու եւ վայրերու տարբերութիւն :

Գրքին հեղինակը տեղ մը իրաւամբ հարց կուտայ: Օհայօ քաղաքին մէջ, ո՞վ էր որ պիտի ուզէր հաւատալ, ի տես փախստական Տիկին Մարիա Մարոտիի կարուած փետքերուն, որ ասոնք գործն են տխրահռչակ գաղտնի ոստիկանութեան մը :

Մեր կարգին կը հարցնենք: Ո՞վ պիտի ուզէր հաւատալ թէ Համազասպի եւ իր նման հայրենասէրներուն կացինահար մարմինները գործն էին հայ Չէկիստներու :

Եւ սակայն պատմութիւնը կը հաստատէ :

ԺԻՐԱՅՐ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ մը, Տիգրան Տամլամեան, 2560 ոսկի շահեցաւ Պոլսոյ ձայնասփիւռին «Գիտցողը կը շահի» պարգեւաւոր մրցումէն :

ԼՈՍ ԱՆՃԷԼԸՍԻ համալսարանէն փիլիսոփայութեան Տօքթորի տիտղոս ստացաւ Պ. Տիրան Տէյիրմէնճեան: Ծնած Ատափազար 1917ին, եւ 1949ին Քալիֆորնիա հաստատուելով հետեւեցաւ բարձրագոյն ուսման տեղւոյն համալսարանին մէջ : Այժմ օդերեւութաբանութեան երկու դասընթացք կ'աւանդէ նոյն հաստատութեան մէջ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«ԵՍ ՓՈՔՐ ՄԱՐԴ ԵՄ»

Նայում եմ թիւերին եւ նրանք շշնջում են — «Գործերը լաւ չեն»: Յետոյ թերթում, կարդում եմ ու մտածում — «Գըրուած են համաձայն իմ ամփոփագրերի»:

Եւ ահա, մի անգամ... Ձմեռն էր, իսկ ձմեռը տաք էր, կարող էիր լուսամուտ բանալ: Սովորական աշխատանքային օր էր. չէ, ոչ այնքան էլ սովորական. Ես պէտք է հաշուետուութիւն կազմէի, թէ ինչպէս են կատարւում կվարտալի պլանները: Նայում եմ թիւերին, տեսնում եմ որ դարձեալ չենք հասցրել — 76,2 կամ 82,5... Ցաւալի է, կարօտել եմ եռանիշ թիւերին: Ընտիր թղթի վրայ սիւնակներ եմ քաշում ու նախապատրաստւում: Յանկարծ ինձ կանչում է պլան բաժնի պետը: Ներկայանում եմ: Նա սիրալիր դիմաւորում է ինձ, ձեռքս սեղմում, առաջարկում է նստել :

— Ինչպէ՞ս է ձեր առողջութիւնը, Մովսէս Սոկրատովիչ, — հարցնում է :

— Շնորհակալ եմ, սովորականի պէս, գանգատուելու բան չունեմ, — պատասխանում եմ :

— Ահա թէ ինչ, Մովսէս Սոկրատովիչ: Դուք հաշուետուութի՞ւն էք պատրաստում :

— Ճիշդ է, պատրաստում եմ:

— Գեղեցիկ: Դուք առանձնապէս ուշադրութիւն մի՛ք դարձնի թիւերի ճշգրտութեան վրայ, նրանք բոլորը մօտաւորապէս են :

— Մօտաւորապէ՞ս ...

— Այո, այո, պատկերացրէք, որ օրինակ են: Դրանք հանգիստ խղճով կարելի է կլորացնել: Հասկանո՞ւմ էք: Մինիստրութիւնը պէտք է հաշուետու լինի կառավարութեան առջեւ, իսկ մեր ետ մնալը վատ է անդրադառնում ընդհանուր ցուցանիշների վրայ: 15 - 20 տոկոս աւելացնելը մի մեծ մեղք չէ, նամանաւանդ, բոլոր նախադրեալները կան, որ միւս կվարտալում պլանները կը կատարենք: Այսպէս ուրեմն, սիրելի Մովսէս Սոկրատովիչ, ինչ ուզում էք արէք, բայց թիւերը պէտք է ուրախացնեն: Այդ դէպքում մենք բոլորս կը պարգեւատրուենք: Ձեզ անպայման կը տան մի ամսուան աշխատավարձ ... Հասկացա՞ք :

— Հասկացայ... — ասացի ես ու գնացի կարգադրութիւնը կատարելու :

Ես նոյնիսկ ոգեւորուեցի: Ի՛նչ փառահութիւն. ես, մի փոքր մարդ, իրաւունք ստացայ իմ հայեցողութեամբ թիւեր փոխել: Իմ ամփոփագիրը կարող է բարենպաստ ազդել ամբողջ մինիստրութեան թիւերու վրայ :

Հետաքրքիր էր: Ես թիւեր էի ստեղծագործում, ես, սովորական մի հաշուապահ, ազնուացնում էի մեր տրեստի դէմքը: Վաղը նրա մասին կը խօսին որպէս առաջաւորի մասին, մեր պետին կը կանչեն մինիստրութիւն, շնորհակալութիւն կը յայտնեն, յետոյ կը սկսուեն պարգեւները, յետոյ... Մի խօսքով: Եւ այդ բոլորը կը կատարուի այն պատճառով, որ Մովսէս Փիչխալեանը ուղղեց թիւերը, ուղղեց մեծ բաւականութեամբ, ոգեշնչուած, այն պատրաստակամութեամբ, որ միշտ զարդարել է նրա կեանքը :

Մի քանի օրից հաշուետուութիւնը պատրաստ էր: Պլան - բաժնի պետը ուշադրութեամբ նայեց, նայեց իմ թիւերին (այո, նրանք իմն էին, իմ երեւակայութեան արգասիքը) եւ ասաց.

— Գեղեցիկ ... Տրամաբանական է: Միանգամայն համոզիչ են: Շնորհակալութիւն: Գնացէք տուն, հանգստացէք :

Եւ ես կեանքիս մէջ առաջին անգամ ժամանակից շուտ գնացի տուն: Վաղուց ես այսպիսի բարձր տրամադրութեան մէջ չէի եղել: Կինս ինձ չճանաչեց, կարծես մեծ գումար եմ շահել :

— Մեծ համր, ի՞նչ է պատահել, ասա ես էլ ուրախանամ :

Դէ, պարզ է, կանացի հետաքրքրութիւն: Իսկ ես երբեք չեմ ենթարկուել դըրան, չենթարկուեցի եւ այս անգամ: Լըռում եմ: Գիտեմ, նա չի կարող ըստ արժանւոյն գնահատել իմ աշխատանքը :

Պառկեցի, դարձեալ քունս չի տանում. Այն, ինչ քիչ առաջ ինձ լուսոյ ճառագայթ էր թւում իմ գորշ կեանքում, այժմ սկսեց անհանգստացնել :

Ինչո՞վ ես հպարտանում, ընկեր Փիչխալեան, ի՞նչն է քեզ այդպէս ուրախացնում: Դու խաբեցիր քո պետին, նա կը խաբի տրեստի պետին եւ այդպէս կը գընայ, հա կը գնայ ...

Ը՛հը, դատե՞լ սկսեցիր: Իսկ ինչո՞ւ համաձայնուեցիր :

(Շար. 3)

Ա. ԱՐԱՔՍՄԱՆԵԱՆ

մանային վէճը պէտք է արդար լուծում մը գտնեն: 4. ՄԱԿի բանակները ամէն ճիգ պէտք է թափեն, որպէսզի եգիպտեւիսրայէլեան սահմանագծին վրայ խաղաղութիւնը պահպանուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ տարագիր կառավարութիւն մը պիտի կազմուի նախկին նախարար Տիկին Աննա Քէթլիի նախաձեռնութեամբ: Պիտի աշխատին համոզել ազատ աշխարհի պետութիւնները, որ չճանչնան Քատարի կառավարութիւնը: Ներկայացուցիչներ պիտի ունենան Եւրոպայի բոլոր մայրաքաղաքներուն մէջ:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ, 19ամեայ յեղափոխականի մը կախաղան հանուելուն դէմ իբր բողոքի ցոյց, գործադուլ կազմակերպուեցաւ: Յեղափոխական շարժման ղեկավարները անգլիական իշխանութեանց առաջարկեցին վերջ տալ կռիւներուն՝ պայմանաւ որ Մակարիոս արքեպիսկոպոս ազատ արձակուի իր աքսորէն եւ Կիպրոս վերադառնալու արտօնութիւն ստանայ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Հելէնա իշխանուհին, որ Քէնթի դքսուհիին եւ Եուկոսլաւիոյ Օլկա իշխանուհիին մայրն է, մեռաւ 75 տարեկան հասակին՝ սրտի տագնապի մը հետեւանքով:

ԻՆԴՈՆԵԶԻՈՅ ամբողջ արշիպեղագոսին մէջ «պատերազմական եւ պաշարման» վիճակ յայտարարուեցաւ: Կառավարութիւնը իր հրաժարականը ներկայացուց:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ նախագահը, Նիքսըն, որ այժմ Լիբիա կը գտնուի, Թունուզէն վերջ Հռոմ պիտի այցելէ, ուր կը սպասուի շաբաթ օր: Տեսակցութիւններ պիտի ունենայ նախագահ Կրոնքիի, վարչապետ Սէնյիի եւ Արտաքին նախարար Մարթինոյի հետ: Իսկ կիրակի առաւօտ պիտի ընդունուի Պապին կողմէ:

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ կը շարունակէ Մաւրիտանիոյ մէջ սկսած իր շրջապտոյտը:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Մարտ 24ին, Սինեմա Նօայի մէջ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Միջազգային Փոքլորի պարի եւ երաժշտութեան փառատօն

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 17, ժամը 14.30ին
Ի նպաստ Սէն - Իլեռի տիւ Թուվէյի ապաքինարանին:

Տոմսերու գին.— 300, 200, 150 եւ 100 ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Աստուր Թէրզեան (Տրակինեան) իրենց թոռնիկին Հայկ-Ռոժէի ապաքինման առթիւ շնորհիւ Տքթ. Շովէնի ջանքերուն, հազար ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի տան:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Պեսսօ գործարանին հայ վարձակալներու պաշտպան Միութեան ի նպաստ:

Տէսինի Թատերախումբը, կը ներկայացնէ Գրիգոր Վահանի «ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ»:

Սէրքլը Կաթոլիկի սրահին մէջ, այս շաբաթ, ժամը 20.30ին: Մուտքը 150 ֆր:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

յիշատակին: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին:

Այս առթիւ կը մասնակցին՝ Խաչակիր Մանուկները:

Կը հրաւիրուին ողբացեալ ընկերոջ յիշատակը յարգողները:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի և շրջաններու խումբերու և ենթակոմիտէներու վարչութիւնները (բացի Նիսի Գէորգ Չաւուշ, Ավինեոնի Մուրատ եւ Կարտանի Նիկոլ - Դուման խումբերու վարչութիւններէն) յառաջիկայ Մարտ 16ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ահարոնեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ, 24 Մարտ, կիրակի ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր: Սէրքլը Միլիթէրի ընդարձակ սրահը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակնկալներ:

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ: Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել Յ. Պահատրեանի, հեռ. ORN. 37-32, կամ Մ. Գրաճեանի 138 բիւ տը լ'Ապէ կրու, փարիզ (15):

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ,
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի
ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ռոստոմ» խումբի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան:

Կը դասախօսէ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Այս երկուշաբթի ժամը 21ին «Ահարոնեան» ակումբին մէջ: (26 բիւ տէ Քոնվալէսան):

Կը հրաւիրուի ազգասէր հայ հասարակութիւնը:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղ. Միութիւնը կը հրաւիրէ գաղութին եւ շրջանի հայութիւնը իր տարեկան ընդհ. ժողովին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն, Սալ Սէն Լուի, րիւ Ժէ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաֆէ Քոտէի վերնայարկը: Կը խօսի Ճափոն դիւանական Տօքթ. Զաքարադովա, (ֆրանսերէն լեզուով): Նիւթը՝ «Ծայրագոյն Արեւելքի իմաստասիրութիւնն ու բժշկութիւնը»: Բացառաբար դասախօսութիւնը պիտի սկսի ժամը 21ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ.— Պարսկահայ ծանօթ պարուհի՝ Օր. Լաուրա Աւետիսեան պիտի մասնակցի շաբաթ ցերեկ ժամը 12.30ին, ֆրանսական հեռապատկերի յայտագրին:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի Եօթնեղբայրեան կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փետրուար 18ի համաժողովրդային ապստամբութեան 36րդ տարեդարձը պիտի տօնուի այս շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խօսի ընկեր ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

Մուտքը ազատ է:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Փլաս տը Ֆէթի ծանօթ սրճարանը:

ԱՆԻԷՌ ԳՈՒԱ ԲՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԻԹԱԼԻ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ - Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը, այս շաբաթ ժամը 21ին, Սարսէլի ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Քաֆէ Րեժան:

Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան հանդէսի յանձնախումբի եւ վարչութեան ժողովը այս շաբաթ ժամը 17.30ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի սրահը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յակոբեանէ հինգ հազար ֆր. իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ:

ՌՈՆԻ - ՍՈՒ-ԲՈՒԱՅԻ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Քաֆէ տիւ Քոմէրսի մէջ: Կը խօսի Պ. ՌՈՒԲԷՆ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ: Նիւթն է՝ Հայուն համբաւը եւ իրական արժէքը տնտեսական ասպարէզին մէջ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրաք: Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 17 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7834 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3645

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՍԱՆԵՐԸ

•

1939 Օգոստոսին, համաշխարհային Բ. պատերազմի պայթումէն ճիշդ մէկ ամիս առաջ, տասը համեստ երիտասարդ գրողներ — երեքը կին — լոյս ընծայեցին Ծաղկեփունջ մը՝ կնքահայրութեամբ Շաւարշ Նարդունիի ու գայն ձօնեցին, իբրեւ «սրտագին նուէր, Յառաջի 15ամեակին առթիւ, անոր տաղանդաւոր խմբագրապետին՝ Շաւարշ Միսաքեանի, որ իրենց ուսուցիչն» էր եղած:

«Յառաջի Սաներ»ն էին անոնք, մեծ մասամբ «գաւառ»էն:

«Ծաղկեփունջ»ին իրենց թարմ բուրումնաւէտ եւ երփներանգ ծաղիկները բերած էին՝ Տիգրանուհի (Աղնիւ Խանտանեան — Թորիկեան, Վիէն), Նազենի Տէր - Միքայէլեան (Փարիզ), Հերմինէ Միսքճեան (Նիս), Ծատուր Պէրպէրեան (Փարիզ), Ա. Մեսումենց, Զարմէն Շինական (Ներսէս Խաչիկեան, Վիէն), Կարօ Մխիթար, (Մարտիրոս Թաշճեան, Մարսէյլ), Սարգիս Ընտրիկեան (Սաքօ, Սէն Շամօն), Լեւոն Գեղունի (Գայաճանեան, Կարտան) եւ Մամբրէ Տէր Պետրոսեան (Լիոն):

Գրեթէ բոլորն ալ կը պատկանէին որբերու սերունդին: Զաւակներն էին մեր նահատակներուն: Ճաշակած էին տարագրութեան դառնութիւնները: Զրկուած կանոնաւոր դպրոց յաճախելու հնարաւորութենէն, Ֆրանսա եկած էին թերի հայերէնով մը:

Յառաջ առաջին օրէն իսկ դպրոց մը եղաւ անոնց մեծագոյն մասին համար:

Շատեր իրենց գրական փորձերուն սկըսան « Ջայներ գաւառէն»ի սիւնակէն, — ամէնէն կենդանի բաժինը այս թերթին:

Խմբագիրը խնամքով կը սրբագրէր պըրկուած թղթակցութիւնները եւ կը թելադրէր օգտուիլ «Յառաջ»ի ոճէն եւ «գիծ»էն: Ուղղութիւն կուտար անոնց:

Ժամանակի ընթացքին անոնք ինքնաշխատութեամբ կատարելագործեցին հայերէնը: Տեղական հանգամանք ներկայացնող ազգային շարժումներու պարզ նկարագրութենէն վերջ, սկսան հետզհետէ ինքնատիպ էջեր արտադրել:

Յառաջ քաջալերեց իրենց ճիգերն ու փորձերը, որոնք ի վերջոյ յանգեցան յիշեալ գողտրիկ Ծաղկեփունջին:

Անկէ ի վեր 18 տարի անցած է, ընդմիջուած աշխարհասասան պատերազմով մը:

1939ին անոնցմէ ամէնէն տարեցը 35 տարեկան էր, կրտսերագոյնը՝ 29: Իսկ այսօր յիսունն աց դարձած են: Շատեր ընտանեկան ծանր հոգերու են ենթարկուած: Ոմանք դառնութեամբ կը գանգատին, որ «նոյնիսկ թերթ կարդալու ժամանակ չունին»:

Իրենցմէ մէկը՝ Լեւոն Գեղունի, խոստմնալից երիտասարդ մը, 34 տարեկան էր՝ երբ 1944ի անիշխանութեան օրերուն Կարտանի մէջ զոհ գնաց ապազգայնացած մոլեռանդ Հայերու եղբայրասպան գընդակին:

Հակառակ ներկայ դժնդակ պայմաններուն, անոնցմէ շատեր դասալիք չեն եղած եւ կը շարունակեն գրիչ շարժել, երբ աշխատանքի հողէն ապաստուելէ վերջ՝ քանի մը ժամ կարենան հանգիստ մաքով աշխատիլ:

Օր. Նազենի Միքայէլեան իր քրոջ Նըւարդի հետ հրատարակած հատորէն վերջ, լոյս ընծայեց քերթուածներու ուրիշ երկու հաւաքածոներ եւս, — Վարդենիք եւ Ապրող Շուշաններ:

Ծատուր Պէրպէրեան խաչի ճամբէնի յաջողութենէն քաջալերուած՝ շուտով լոյս պիտի ընծայէ նոր վէպ մը, մեր ազատագրական պայքարներուն նուիրուած:

Ծաղկեփունջին մասնակցողներէն դատ «Յառաջ»ը ունի ուրիշ սաներ ալ, ինչպէս Միսաք Միրզէ, Անշէն Որբունի (Փօղոս Արզումանեան), Սամուէլ Սահակ եւ ուրիշներ, որոնք տարագրութեան օրերու իրենց ապրած սարսափները դգայումով պատկերացուցած են այս էջերուն մէջ:

Հաւատարիմ իր աւանդութեան, «Յառաջ» կը քաջալերէ միշտ նորածիլ տաղանդները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

•

«ԱՄԷՆԷՆ ԿԵՆՍԱԿԱՆԸ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑՆ Է»

Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին մէջ կը շարունակուի տնտեսական եւ ելմտական հարցերու քննութիւնը:

Նախկին վարչապետներէն Փօլ Րէյնօ շատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ խորհրդակցութեանց երկրորդ օրը, եւ ըսաւ. « Այս վիճաբանութեանց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ գտնել, թէ կառավարութեան առաջարկած դարմանները պիտի կարենա՞ն կացութիւնը փրկել: Կառավարութիւնը երկսայրի սուրի մը առջեւ դրած է մեզ. մէկ կողմէն՝ դրամի արժէքազրկման վախ. իսկ միւս կողմէն՝ գիներու անշարժութիւն՝ ինչ ալ ըլլան ստեղծուած պայմանները: Վերջին մէկ տարուան ընթացքին, թէ՛ ապրանքներու գիները բարձրացան, եւ թէ՛ մեր ներածումներուն քանակը շատցաւ. եւ այսպէս, օտար դրվիզներու մեր պահեստին կէսը — 750 միլիոն տոլար — մէկ տարուան մէջ սպառեցինք: Ճշմարտութիւնը պէտք չէ պահել Ֆրանսացիներէն. տնտեսական հարցը աւելի կենսական է քան նոյնիսկ Ալժերիան: Եթէ այսպէս շարունակուի, Միացեալ Շուկայի ու Եւրաթոմի ծրագիրներն ալ կրնան ձախողիլ: Սնանկութեան դուռը հասած մէկը գործի ընկեր չի կրնար գտնել: Անհրաժեշտ է որ Ելմտական նախարարը իր գործելակերպն ու մշակած ծրագիրները հիմնական փոփոխութեան մը ենթարկէ: Արտակարգ խնայողութիւններ ընելով կամ պատերազմական ժամանակներու յատուկ սեղմումներ մտցնելով չէ, որ կացութիւնը կարելի պիտի ըլլայ փրկել »:

Փօլ Րամատիէի ճառը ընդունուեցաւ բուռն ծափերով:

Ապա Ազգ. Ժողովը պահ մը ընդմիջեց իր աշխատանքները եւ ողջունեց Հունգարիոյ Ազգ. տօնին 109րդ տարեդարձը:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ԱԶԳ. ՏՕՆԸ

•

Մարտ 15ին, Պուտափեշթի փոխարէն.. Մոսկուան էր, որ տօնեց Հունգարիոյ Ազգ. Տօնը:

Մինչ Պուտափեշթի մէջ խորհրդային զինուորները, մինչեւ ատամներուն ծայրը զինուած, առանց իրենց հրասայլերէն վար իջնելու կ'երթեւեկէին փողոցներուն մէջ, մինչ ժողովուրդը, սարսափահար, չէր համարձակեր տուներէն դուրս գալ, բայց պատուհաններուն ետեւէն կը դիտէր թէ ինչպէս արբանեակ կառավարութեան անդամները, խուսափելով Ազգ. Տօնը, ծաղկեպսակ կը զետեղէին 1848ի յեղափոխութեան հերոս Քոսութի յուշարձանին առջեւ, մինչ Պուտափեշթի ձայնասփիւռը լուռ կը մնար, անդին, Մոսկուայի մէջ... պաշտօնական ձեւով կ'ողջունուէր Հունգարիոյ Ազգ. Տօնը: Խորհրդային թերթերը երկար յօդուածներ կը նուիրէին 1848ի յեղափոխութեան տարեդարձին, ձայնասփիւռը կը պատմէր թէ ինչպէս Հունգարիոյ ժողովուրդը իր ազատութեան տիրացաւ աւելի 109 տարի առաջ՝ մէկ անձի նման ծառանալով օտար լուծի ու տիրապետութեան դէմ:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐՁ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

•

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԱՐՏ. ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ՄԵԿՆԵՑԱՒ ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ՅԵՏԱՁԳԵՑ ԻՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Կազայի եգիպտացի կառավարիչը, զօր. Լաթիֆ, որ հինգշաբթի օր իր պաշտօնին գլուխն անցաւ, կոչ մը ուղղեց բնակչութեան, յորդորելով որ զգուշանան սահմանային միջադէպերու տեղի տալէ կամ Իսրայէլացիներու հետ բախումներ ունենալէ:

Միւս կողմէ, Իսրայէլի Արտաքին նախարարը, Տիկին Մէյր, որ տակաւին նոր վերադարձած էր Մ. Նահանգներէն, դարձեալ մեկնեցաւ Ուաշինկթըն, ուր պիտի աշխատի ամերիկացի պատասխանատուներու հետ տեսակցիլ. (այս միջոցին Այզընհաուըր, Տըլըս եւ Նիքսըն կը բացակային երկրէն): Իսրայէլացի բարձր պաշտօնատար մը յայտարարեց թէ Տիկին Մէյր պաշտօն ունի «Կազայի հարցը դիւանագիտական խաղաղ միջոցներով լուծելու փորձ մը կատարելու՝ նախ քան ուրիշ միջոցներու դիմելը»:

Ինչպէս յայտնի է, Կազայի հարցին առաջին օրէն Մ. Նահանգները զգուշացած էին լուրջ հաւաստիքներ տալէ Իսրայէլի-ին մը, որ մեծապէս կը մտահոգէր Պէն Կուրիոնի կառավարութիւնը: Այժմ Տիկին Մէյր պիտի ջանայ աւելի որոշ խոստումներ կորզել:

× Իսրայէլի Արտաքին նախարարը, Փարիզի մէջ կարճ դադարի մը ընթացքին տեսնուեցաւ Ֆրանսայի կառավարութեան կարգ մը անդամներուն հետ:

× Միւս կողմէ, Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Համըրշոլտ, որ շաբաթ կամ կիրակի պիտի մեկնէր Գահիրէ, յետաձգեց իր ճամբորդութիւնը: Կ'ուզէ գիտնալ թէ ինչ է Մ. Նահանգներու վերջնական դիրքը: Ցարդ Ամերիկա զգուշացած էր որեւէ տեսակէտ յայտնելէ: Բայց Համըրշոլտ այն եզրակացութեան հասած կը թուի ըլլալ, որ անիմաստ է իր Գահիրէ մեկնիլը, մինչեւ որ չգիտնայ թէ ինչ պիտի ըլլայ Մ. Նահանգներու դիրքը:

× Մինչ այդ, Տըլըս, որ Աւստրալիա գացած էր Հարաւ - Արեւելեան Ասիոյ Կազմակերպութեան ժողովին մասնակցելու համար, Ուաշինկթընի մէջ կարճ դադարէ մը վերջ մեկնեցաւ Պերմուտեան կղզիները, ուր միացաւ Նախագահ Այզընհաուըրի:

ԼԻԲԻՈՅ կառավարութիւնը, օգտուելով փոխ նախագահ Նիքսընի այցելութենէն, խնդրեց որ Մ. Նահանգները լուծեն Պաղեստինի, Ալժերիոյ եւ Մերձ. Արեւելքի միւս հարցերը:

ԳՆԴ. ՆԱՍԸ ջերմ շնորհաւորութիւններ յղեց Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորին՝ անգլեւյորդանանեան բանակցութեանց վերջանալուն առթիւ: Ինչպէս գրած էինք, այս համաձայնութեամբ, անգլիական վերջին բանակները անյապաղ պիտի հեռանան Յորդանանէն եւ Անգլիոյ զինուորական օգնութիւնը Յորդանանի՝ այլեւս վերջ պիտի գտնէ:

ԻՆԴՈՆԵԶԻՈՅ Հանր. նախագահը, Սուքարնօ, Ազգայնական կուսակցութեան պարագլուխ Սուվիրժոյի յանձնեց նոր կառավարութիւն մը կազմելու պաշտօնը: Խումբ մը ցուցարարներ հնդկական դեսպանատան պատկանող շէնք մը կողոպտեցին:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ Երեսփ. Ժողովին նախագահը, Մոշ Փիժատ, որ երեսփոխանական պատուիրակութեան մը հետ Լոնտոն գացած էր կարեւոր բանակցութեանց համար, վերադարձին յանկարծամահ եղաւ Փարիզի մէջ: Մոշ Փիժատ Եուկոսլաւիոյ համայնավար կուսակցութեան հիմնադիրներէն ու տեսաբաններէն մէկն էր: Իր մահուան լուրը մեծ յուզում պատճառեց Եուկոսլաւիոյ մէջ:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ

•

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ

Առնուվիլի գաղութ	36·400
Սառսէլի գաղութ	38·000
(Ցանկերը առանձին):	
Նախորդ գումար՝	1·175·400
Ընդհ. գումար	1·249·800

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Զորեքշաբթիէն սկսեալ կարդացէք մեր նոր թերթօնը, Ծերենցի պատմական մէկ վէպը, Կիլիկիոյ Հայոց անկախութեան պայքարներուն դրուագներով հիւսուած, — հերոսական, դիւցազնական մեր պատմութեան լաւագոյն վկայութիւններէն մէկը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ քարիւղի զտարան մը պիտի հիմնէ Սուրիոյ մէջ: «Համաձայնագիրը պիտի ստորագրուի յառաջիկայ շաբաթ օր», յայտարարեց Սուրիոյ Տեղեկատուութեան նախարարը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց ընդունիլ «Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը»:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ օդանաւային ծանր արկած մը պատահեցաւ: «Վիսքաունթ» օդանաւ մը ինկաւ Մանչեսթըր քաղաքին վրայ՝ երեք տուներ քանդելով: 22 հոգի մեռած են:

ՖԻՆԼԱՆՏԻՈՅ մէջ երկաթուղային ծանր արկած մը պատահեցաւ. երկու շոգեկառքներ իրարու բախեցան: 18 մեռեալ եւ երեսուն վիրաւոր կը հաշուեն զոհերուն թիւը:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ երրեակ խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ Սուէզի եւ Կազայի հարցին շուրջ. կը մասնակցէին՝ Մ. Նահանգներու ելմտական փոխ նախարարը՝ Տիլըն, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դեսպանները:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Րոստով - Դոնի մէջ ճառ մը խօսելով, բուռն յարձակում գործեց «կայսերապաշտութեան շնագայլերուն» դէմ:

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ ծագած յեղափոխութիւնը, որ ուղղուած էր դիկտատոր - նախագահ Պաթթիսթայի դէմ, ճնշուեցաւ այս վերջինին անմիջական հրամանատարութեան տակ:

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ապազինման ենթայանձնախումբը ժողով պիտի գումարէ Լոնտոնի մէջ: Խ. Միութեան կողմէ պիտի մասնակցի Արտաքին փոխ նախարարը՝ Զորին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նահանգներէն Սաորին Լուարի անունը պիտի փոխուի եւ դառնայ՝ Ատլանտեան Լուար:

ԾՈՎԱԿԱԼ ՊԻՐՏԻ մարմինը ամփոփուեցաւ Արլինկթընի զինուորական գերեզմանատան մէջ:

ԻՏԱԼԻՈՅ Ծերակոյտը վստահութեան քուէ տուաւ Սէնյիի դահլիճին:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ Համադաշնակցութեան նախկին նախագահներէն Էռնեստ Նոպս, մեռաւ 71 տարեկանին՝ սրտի տագնապի մը հետեւանքով:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ մէջ հոլանտական եւ իտալական երկու նաւեր բախեցան իրարու:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ընդհ. ընտրութեանց մէջ Քրիշնա Մենոն վերընտրուեցաւ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Համայնավար պաշտօնաթերթ «Իւմանիթէ»ի խմբագիրներէն Փիէր Քուրթատ դատարան յանձնուած է՝

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

— ՄԱՅՐԵՆԻ՛Ք, ՁԿՇՏԱՑՈՒԵԼԻ՛Ք ՔԱՂՑՐՈՒԹԻՒՆ...
— ՔՆԱՑԻ՛Ր, ՈՐԴԻ՛, ՔՆԱՑԻ՛Ր...

●

(Կարդացուած Շ. Միսաքեանի սգահանդէսին, Մարտ 9ին, Սորպոնի մէջ)

Ո՛ւր եմ տեսեր՝ չեմ յիշեր: Աչքերուս մէջ պատկեր մը կայ, այնքան կենդանի եւ պայծառ, որ ինծի կը թուի թէ երէկ, դեռ երէկ եմ տեսեր:

Առուակ մը, ուր ջուրը, համակ լոյս, կը պղպղայ, կը կայծկլտայ, կը սահի կը փախչի՝ բայց կը մնայ միշտ նոյն տեղը, քրքջուն, կարկաչուն, երեւը պաղպաջուն:

Առափն առուակին՝ շիրիմ մը սառ մարմարէ, որու սպիտակութիւնը խաղաղութիւն կը թելադրէ, հրաւէր ներամփոփումի եւ աղօթքի:

Եւ ուռի մը, լացող ուռի մը, որ, ինչպէս կին մը հերարձակ, վայրահակ, կարծես գրկեր է շիրիմը իր ոստերով, փաթթուեր է քարին ու չաղապատեր, դրեթէ ծածկեր զայն:

Երբ հովը կ'անցնի, ուռին կ'օրօրուի եւ ցօղը կը թափի, — կ'ըսես՝ կինն է որ կուլայ շիրմաքարին վրայ: Եթէ պահ մը կենաս ու դիտես, կը խաբուիս թէ կը լսես տրամախօսութիւն մը.

— Որդի՛...

— Մայրենի՛ք իմ...

Եւ որդին կը պատմէ իր սէրը, իր հրակումները, իր երազները: Կը պատմէ իր պաշտամունքը, իր նուիրումը, իր զոհաբերութիւնը:

Այս պատկերին մէջ ճանչցայ հարկաւ առուակը, որ ժամանակն է, — կը սահի՝ բայց չի հատնիր, կը հոսի՝ բայց չի սպառիր: Միշտ նոյն լոյսին սահանքը, միշտ նոյն ջուրին կարկաչը, — առուակը՝ խորհրդանշան յաւիտենականութեան:

Յաւիտենականութեան այդ կշռոյթին մէջ՝ ծառ մը, դարերու ծանօթ, կնոջ կերպարանք առած՝ կը ներկայացնէ մայրութիւնը, որ լեցուցեր է գաւկին հողին հարստութեամբ, կախարդանքով, ճառագայթներով: Որ բարբառային ծխածանով՝ գեղերփնեան զոյներուն է ընտելացուցեր, աստուածախօս նուագարանով՝ երաժշտական ճաշակ է շնորհեր, մեհենական քրմուհիներուն միջնորդութեամբ՝ քերթողական ներշնչում է պարգեւեր, Արարատեան համ է տուեր խօսքին, Հայկազեան աւիշ՝ աւիւնին, — հայերէն լեզո՛ւն է անիկա, որ մայրացե՛ր, մայրացեր, մայրացե՛ր է այսպէս երջանկօրէն, եւ այսօր կը սգա՛յ՝ գրկած իր որդւոյն շիրիմը:

Հայերէն լեզուն՝ մա՛յր շնորհաբաշխ, մա՛յր պարգեւատու, մա՛յր յաւերժանուն:

Շիրիմը, որ կը պատասխանէ սգաւոր Մայրենիքին, ծանօթ է ձեզի իր անուամբ՝ քարին վրայ արձանագրուած.

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ցազնէ Հայկայ, որ ընծայեաց ի հանդէս մարտիրոսական պսակին:

⁂

Տարիներով միասին աշխատած՝ դէմ առ դէմ գետեղուած գրասեղաններու վրայ, ծանօթ իր մտածումներուն, համակրանքներուն, նոյնիսկ ատելութեանց, կ'ուզեմ համադրել, այսօր, վարդապետական եզրերու մէջ դնել իր հրապարակագրական պայքարը:

Եթէ ինծմէ պահանջուէր իր ամբողջ մտաւորական կեանքը բնորոշել մէկ բացատրութեամբ, պիտի ըսէի թէ Շաւարշ Միսաքեան վարեց հայ լեզուի ճակատամարտ մը:

Այս բացատրութեան մէջ կը դնեմ ոչ միայն լեզուի մաքրութեան ճաշակը, որ արուեստագէտէն կուգայ, այլեւ մանաւանդ տեսութիւնը թէ լեզուն առաջնակարգ ստորոգելի մըն է ժողովուրդի մը ազգային գոյութեան, պատմական առաքելութեան եւ քաղաքական պահանջներուն համար: Վասն զի անիկա լեզուին կուտար այնքան կարեւորութիւն, որքան ուրիշներ կուտան հողին:

Առաւելապէս հայկական պայմաններու մէջ՝ կ'ընդունէր թէ մեր զատը շատ բան կը կորսնցնէ, հասնելու համար յաջողութեան, եթէ թերագնահատուի լեզուն կամ հողով միայն պայմանաւորուի ազգային գոյութիւնը: Այսպէս, Միսաքեան հողին իրաւունքը փոխադրած էր լեզուին մէջ, եւ կարելի է ըսել թէ լեզուն վերածած էր հողային արժէքի, հայ լեզուին տալով փոխադրական հայրենիքի հանգամանք: Ի՞նչ փոյթ թէ այս ձեւը, որ յատուկ է միայն Հայուն, ոմանք պիտի կոչէին լեզուական ճոմատիսմ: Մեր պատմութիւնը կը վկայէ թէ, երբ թշնամին մոլախոտի նման թափանցեց ազգային մեր անդաստանէն ներս, ողողեց ծածկեց հայկան հողերը, մեր լեզուն սկսաւ ծփալ կղզիներու նման, որոնք վանքերն էին սահմաններէն ներս եւ սահմաններէն դուրս, — արդարեւ մեր ժողովուրդը գիտցաւ հայրենիքը փոխադրել վանքերու մէջ, պաշտպանելու համար արեւելեան եւ հարաւային աստատակութեանց դէմ: Այդ օրէն Մայրենիքը փոխարինեց հայրենիքը:

Այս հաստատումէն ուժ առած, Շաւարշ Միսաքեան կրօնքի վերածեց լեզուի պաշտամունքը, հաւատքի վերածեց Մեծարենցին կախարդական ուժը, այնքան որ անսպառ կը համարէր Հայկազեան բարբառին ինչպէս կենդանութեան, նոյնպէս աճման կարելիութիւնները, որքան ալ դժուար թուին պայմանները, պատմական կամ ընկերաբանական դասադրերքերու անծանօթ:

Լեզուի այս պաշտամունքին մէջ, Միսաքեան ունէր ուրիշ նպատակ մըն ալ: Հողեկան մեր ժառանգութեանց մէջ, հայկական ճարտարապետութեան նման, ազգային հպարտութեան չօշափելի վկայութիւն մը կը կազմէ, անուրանալի պարծանք մը, Հայկազեան բարբառը: Եթէ մատչելի ըլլար մեր լեզուին ուսումնասիրութիւնը օտարներուն՝ այնչափով որ մատչելի է հայ ճարտարապետութեան ուսումնասիրութիւնը, սխալ չէ յայտարարել թէ պեղումներու բոլոր վարպետները կամ հեղինակութիւնները պիտի թափէին մեր լեզուին վրայ, քննելու եւ վերլուծելու համար Հայկազեան բարբառին ատաղձը, կառուցուածքը, հէնքը, հոյակապ քերականութիւնը: Հաւատացէք որ կայսերական լեզու է մեր լեզուն, աշխարհակալներու պատմութեան չափ հեռաքըրքրական: Արդ, այս գանձը, ազգային այս հարստութիւնը ներկայացնելով մեր Նոր Սերունդին, Միսաքեան կ'աշխատէր վանել ստորադասութիւնը հայ մատղաշ հոգիներուն մէջէն, օտար արժէքներով շլացած երիտասարդութեան մտքէն, ըստեղծելու համար առողջ էօֆորի մը, ամէնէն կենսական, ամէնէն հզօր աւիշը, որ Հայը կը պահէ Հայ: Ցոյց տալ Նոր սերունդին մեր լեզուն՝ իբրեւ պատմութիւն այնքան փառահեղ որքան մեծ ժողովուրդի մը պատմութիւնը: Մեր լեզուն՝ իբրեւ յիշատակարան այնքան պանծալի որքան մեծ ժողովուրդներու յիշատակարանները: Մեր լեզուն պատմութիւն է եւ յիշատակարան, ոչ միայն մեզի համար, այլ եւ օտարներուն համար: Անցողակի ըսեմ թէ վերջերս Պարսիկները սկսած են ուսումնասիրել ոչ միայն մեր պատմութիւնը, այլ եւ լեզուն, ատաղձներ որոնելով իրենց լեզուական եւ ազգային պատմութեան համար:

Հրապարակագրական այս հանգամանքը ներկայացնելու ժամանակ՝ պակասաւոր պիտի ըլլար ամէն ուսումնասիրութիւն, եթէ մոռցուէր արուեստագէտ-գրագէտի խառնուածքը, որով օժտուած էր Շաւարշ Միսաքեան: Այստեղ, սակայն, հարկ է արձանագրել թէ Միսաքեան զոհեց գրագէտը հրապարակագիրին, հաստատելով այն տեսակէտը թէ ժողովուրդի մը փրկութեան համար աշխատողը պարտաւոր է որ զատորոշել գիտնայ անմիջականը: Բարձր գրականութիւնը այն մարգագետինը չէ, ուր կրնայ ճարակել ով որ դեռ կը սնանի մատղաշ շիւղերով եւ ընձիւղներով: Պարագաներ կան, երբ բարձր գրականութիւնը պերճանք կը դառնայ եւ անօգուտ, Արդ, ինչ որ անօգուտ փառատակ է կամ յոգնութիւն, վնասակար է վտանգի պահուն:

Եւ Շաւարշ Միսաքեան, որ մեծցաւ Մեծարենցներու եւ Վարուժաններու մտերմութեան մէջ, նոյն աւիշով ու նոյն արեւով, նոյն խառնուածքով ու նոյն ձիրքերով, նախընտրեց ծառայել անմիջականին, իր ոսկեղէն գրիչը գործածեց՝ պահանջելու համար ապրելու իրաւունք մեր ժողովուրդին համար, արդարութի՛ւն անիրաւուած մեր ժողովուրդին համար, — այն ժողովուրդին՝ որ գիտէ ապրշում հիւսել պատմութեան հողին վրայ, ուր այժմ ուրիշներ կը բանին խոզան ու ծղօտ՝ ծածկելու համար իրենց տանիքը, քուրձ ու խարազ՝ ծածկելու համար իրենց մերկութիւնը այծի եւ ձիու մազերով:

Ժամանակը չէ խօսելու, կը կարծեմ, Շ. Միսաքեանի ընկերվարական (սոսիալիստ) եւ աշխարհական (լայիք) ըմբռնումներուն մասին, ուստի կը գոհանամ յայտնելով թէ բոլոր այդ պայքարներուն մէջ իրապաշտ այս հրապարակագիրը ուրիշ բան չէր փնտռեր, եթէ ոչ՝ մարդկային պայմաններ գոյութեան եւ աշխատանքի համար, ներդաշնակութիւն եւ խղճմտանք՝ կեանքի պայմաններու բաշխումին մէջ, իսկ ներքին ճակատի վրայ՝ մաքրութիւն բարքերու, սրբագրութիւն կղերական հնոտիքներու, այլ մանաւանդ կը պահանջէր հայկական ժամացոյցը լարել նոր դարաշրջաններու ժամացոյցին վրայ, — վասնզի, ամօթ չէ խոստովանիլ, ե՛տ է, շա՛տ ետ է մեր ժամացոյցը:

Այսպէս, իր մէջ աճած ու զարգացած էր խոր դժուարահաճութիւն մը, — ատե՛կէ՝ իր արհամարհանքը անոնց դէմ որոնք հրապարակագրութիւն կ'ընեն դպրոցականի թերխաշ հայերէնով մը, բայց անպարտկելի յաւակնութիւններով, կամ որոնք ազգավարութեան եկած են խնկըով մը որ կը գտնուի իրենց դրամապանակին մէջ, կամ վերջապէս որոնք գրականութիւն կը ծախեն տաղանդով մը որ թօշնած է անջրդի հողերու վրայ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԵԳԻՊՏԱԿԱՆՔ»

●

Հեղինակ՝ ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

Այս հատորին արձակ տաղերգութիւնները ազնիւ ոճով եւ խորունկ ներշնչումով յօրինուած են: Արսէն Երկաթ ծանօթ բանաստեղծն է, սակայն ֆրանսերէն լեզուով հրատարակած առաջին իր հատորները՝ «Լէ Սկառապէ» կը թուին անծանօթ մընացած ըլլալ հայ հասարակութեան մեծ մասին: Ափսոս, շատ յաջող են անոնք: Տարիներ ետք ահա, Արսէն Երկաթ անձամբ կուտայ մեզի այդ քերթուածներուն հայերէն ձեւը եւ «Լէ Սկառապէ» կոչուած զոյգ հատորները կը միացնէ «Եգիպտականք» խորագրին տակ: Թարգմանութի՞ւն: Վստահաբար ոչ: Անկարելի է թարգմանել գրուածքներ որոնց հմայքը բառերուն երգովը կը հիւսուի: Կարելի է միայն անոնց ոգին փոխանցել, այլ լեզուի մը տարբեր բառերովն եւ իւրայատուկ արուեստովը կերտուած՝ նոր մարմնին մէջ: Այս յաջողելու համար բանաստեղծը պէտք է վերապրի իր երբեմնի ներշնչումը, պէտք է վերստեղծէ իր իսկ յղացածը: Ռ. Թակոր այս ձեւով անգլերէնի վերածած է իր տաղերգութիւնները եւ թատերգութիւնները: Անտեղեակ ընթերցողը չի կրնար մտածել թէ նախապէս հնդկերէնով յօրինուած են այդ երկերը: Նոյնն է պարագան Արսէն Երկաթին, այս ըսել է թէ յաջողած է ֆրանսերէնէ հայերէնի իր վերածումին մէջ:

Տասնեակ մը տարիներ առաջ կարդացած եմ «Լը Սկառապէ»ին արձակ բանաստեղծութիւնները: Դժբախտաբար հատորները չունիմ: Այսօր երբ կը կարդամ «Եգիպտականք»ին բանաստեղծական արձակը, կը վերագտնեմ նոյն տպաւորութիւնները, որովհետեւ էականը՝ մթնոլորտը պահած է իր խորհուրդն ու հարազատութիւնը: Այս տաղերգութիւններուն հոգեղական պայմանները անսովոր են: Դարերուն արտաշնչած մշուշին մէջէն, դիմացի անորեւոյթ ափէն կը հնչեն երգերը՝ մեղմ ու զրաւիչ: Մտիկ կ'ընենք: Ոչ միայն բառերու եղանակին գեղեցկութիւնը կը յուզէ մեզ այլ իմաստը՝ այնքան ծանօթ, այնքան մտերիմ: Մանաւանդ երբ կ'անդրադառնանք թէ այդ թրթռացող

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

●

Ու նորէն ուզեցին հաստատել թէ խելքս բացուած է, լեզուս ալ միասին:

Լուացքէն վերջը — կը կարծեմ թէ 12-15 օր մը անցած էր անկումէս մինչեւ այդ օրը — փոխադրեցին երկրորդ յարկը, միշտ առանձին սենեակ մը, բայց մահճակալով: Ոտքերուս շղթան ալ՝ գլխուս վրայ:

Օրերով՝ տեսակ մը անասուն էի դարձեր, եւ, առտուն կանուխ, ժամը 5-6 տակաւին խոհարարը չարթնցած, «եէմէք» կը պռայի: (Ինչ որ բերած էին, յետոյ փակեցին Սալօնին մէջ բռնուած հինգ հնչուն ոսկիով):

Այս՝ բնախօսական վիճակս էր, Մարտի վերջերը (1916): Իսկ հոգեկա՞նը:

Կրակոտ բայց անբախտ Մառին, որ Վըլատիմիրի կողմէ մատնուելով բանտարկուած էր (երկու ամիս), կը գրէ իր յուշատետրին մէջ, ձերբակալութենէս երկու ամիս յետոյ (1916 մայիս 20):

— « Երէկ տեսայ Շաւարշը, այնքան ընկճուած էր որ նոյնիսկ կարելի էր չճանչնալ զինքը, տառապանքը, տանջանքը հիւծելէ աւելի տարբեր բան մը դարձուցեր էին զինքը, քաշած էր կարծես, աչքերը փոխուած էին, արտայայտութիւնը առացեր էր զարհուրելի խառնուրդ մը, վշտի, ատելութեան, անէծքի զարհուրելի խառնուրդ մը: Մօտեցայ իրեն, ժպիտը շրթունքիս, ուրախ էի այդ վայրկեանին, քոյրս տեսեր էի, տրամադրութիւններս մեղմ էին, ան չժպտեցաւ, ո՛չ, երազիս մէջ ժպտեր էր ան, աչքերու անհուն խռովութեամբ: Մինչդեռ ան կը նայէր քարացած ու խիստ, ձեռքերս [illegible]կարեցի, վարանեցաւ: Վերջապէս մէկ ձեռքը տուաւ միայն եւ նստանք, խօսեցանք: Ինչպէս սկսանք, անիմաստ, անտրամաբանական, իր տանջանքէն մեռնիլ փորձեր է, մեռնիլ ուզեր է...»:

Այս տեսակցութիւնը կարգադրած էին Րէշատ պէյի միջոցաւ:

... Կ'ուզեմ վերջացնել: Զգլջացի սկըսելուս, քանի որ ոչ յուշ գրելու, ոչ ալ եղերական շրջանի մը պատմութիւնը ներկայացնելու միտք ունէի: Ստիպուած էի կարգ մը լուսաբանութիւններ տալ, «Զաման»ի յուշերուն առթիւ:

Եւ գրեցի չկամութեամբ, ուղղակի տառապելով, ինչպէս եթէ վէրք մը քերէի, եղունգներով:

Առաջին օրէն մտադրեր էի պրկել, կարճ կապել, բայց արդէն շատ բան ըսած եղայ, առանց ամէն բան ըսելու:

⁂

Բացատրեցի թէ ինչ էր այն զոր Թուրք յուշագիրը կը կոչէ, «սուտ խենդութիւն» (տէլի բօլուճտա):

Վերի սենեակի մէջ, բուռն չարժուձեւերուն, նոպաներուն յաջորդած էին ջիղերու քայքայման շրջանը: Եւ մղձաւանջ մը դարանակալ, որ միշտ գլուխս ծածկել կուտար բարձին տակ:

— Ի՞նչ կը կատարուի դուրսը...

Կորուած արտաքին աշխարհէն, երկու պատուհան միայն ունէի, մէկը՝ բանտի բակին վրայ, միւսը՝ դէպի Պայազիտի հրապարակը, այնտեղ ուր կախաղաններու սիւները կը յածի:

Եւ կը կարծէի մէկուն տանիքէն եւ միւսին հորիզոնէն տեսնել դուրսի անցուդարձը...

Մօտաւորապէս երեք ամիս մնացի ստիկանութեան բանտը:

Քանի մը անգամ ալ հարցաքննութեան փորձեր կատարուեցան, առանց արդիւնքի: Գիշեր մը նորէն Գրամը Սխասի տարին, մեծ զգուշութեամբ, եւ ես նորէն սկսայ մտածել անձնասպանութեան մասին:

... Առտու մը — 1916 Յունիսի սկիզբը, յանկարծ ոստիկաններ սենեակս խուժելով, պատուիրեցին բեռներս կապել:

Եղած-չեղածը ժողվեցի եւ երբ սանդուղներէն վար իջայ կաղն ի կաղ, բակին մէջ տեսայ 12 հոգի:

Ամէնքս իրար խառնելով, զոյգ-զոյգ կապեցին եւ քշեցին դէպի պատերազմական ատեան: Իմ ձեռնակապի ուղեկիցս էր՝ հին ընկեր մը 1895ի սերունդէն, Միհրան Խտրէճեան, որ մեռաւ:

Օրը կիրակի էր եւ միայն իսլամական խանութները բաց ըլլալով, Թուրք ամբոխը կը խռնուէր ճամբուն վրայ եւ հայհոյեր կ'արձակէր մեր հասցէին:

Անոնք որ Պոլիս եղած են, գիտեն թէ ինչպիսի միջավայրէ կ'անցնի այդ ճամբան, Մահմուտ Փաշայէն մինչեւ Պայազիտի հրապարակը:

(Շար. 22)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ՄԷՋ

Երեւանի Գրական Թերթը կը հրատարակէ հետեւեալ նամակը, որ ղրկուած է Փրակայէն (14 Փետրուար).—

Մեզ մօտ, Չեխոսլովաքիայում, արեւելագիտութիւնն ունի իր հնագոյն տրադիցիան: Դեռ եւս անցեալ տարավերջին թարգմանուել են արեւելեան գրականութիւնից մի շարք գործեր: Այս շրջանի հետ է կապուած մեր առաջին հայագէտ Օ. Ս. Վետտերի անունը: Նա ձեռք է բերել բաւականին հարուստ գրադարան (որ այժմ պահպանւում է Բռնօ քաղաքում), եւ թարգմանել է մի շարք պատմուածքներ, որոնք լոյս են տեսել 1903 թուականին: Սակայն այն ժամանակ Վետտերն միակն էր եւ դրանից յետոյ երկար տարիներ մեզ մօտ հայ մշակոյթով ոչ ոք չի զբաղուել:

Պէտք է ասել, որ բուրժուական հանրապետութեան օրով արեւելագիտութեան զարգացման պայմանները շատ աննպաստ էին: Արեւելագիտութիւնը ինքնուրոյն առարկայ չէր. կարելի էր ուսումնասիրել միայն որպէս երկրորդական մասնագիտութիւն:

Միայն 1945 թուականից յետոյ ստեղծուեց արեւելագիտութեան ինստիտուտ, եւ սկսեցին զարգանալ արեւելագիտութեան բոլոր առարկաները, որոնց շարքին նաեւ հայագիտութիւնը: Երեւան եկան մի շարք թարգմանութիւններ: Ռուսերէնից թարգմանուեց հայկական պատմուածքների ժողովածուն, ուր տեղ էին գտել Զօհրապի, Դեմիրճեանի, Զօրեանի եւ ուրիշների պատմուածքները: Թարգմանուած են Մարիէտտա Շահինեանի «Հիտրոցենտրալ» վէպը եւ «Գրողի օրագիրը», Ստեփան Զօրեանի «Մի կեանքի պատմութիւնը»: Այդ ժամանակուանից ի վեր թարգմանութիւններ կատարւում են ուղղակի հայերէն բնագրից: Անցեալ տարի տպագրուել են Մ. Արազիի պատմուածքները «Արինոտ ծաղիկներ» խորագրով եւ Ալ. Շիրվանզադէի «Քաոս» վէպը՝ հայ քննադատական իրապաշտութեան լաւագոյն ստեղծագործութիւնը: Շիրվանզադէի վէպի բովանդակութիւնը մեր ընթերցողների շրջանակում տարակարծութիւնների տեղիք տուեց: Ընթերցողների մեծամասնութեան կողմից վէպն արժանացաւ բարեացակամ վերաբերմունքի: Նրանց դուր է գալիս, որ վէպը բազմակողմանի եւ վառ կերպով պատկերում է հայ հասարակութեան կեանքը եւ դրանով շատ բան ասում այն երկրի մասին, որ մեզ համար բոլորովին անծանօթ էր եւ շատ հետաքրքրական: Բազմաթիւ գրախօսական յօդուածներ լոյս տեսան վէպի մասին:

Մեր ընթերցողները լաւ ընդունեցին Շիրազի, Մարգարեանի, Կապուտիկեանի, Կարէնցի մի շարք բանաստեղծութիւնները, որոնք շատ յաջող թարգմանել էր ընկերուհի բանաստեղծուհի ուսանողուհի Յանա Շտրոբլը: Ընդհանրապէս բոլորը գտնում են, որ հայ նորագոյն բանաստեղծութիւնը շատ բանով բարձր է մեր նորագոյն բանաստեղծութիւնից. այն անկեղծ է, թեմաներով ու ձեւերով ինքնատիպ, արտայայտում է աւելի բարձր գաղափարներ: Այժմ թարգմանւում է Յովհաննէս Շիրազի «Սիամանթօ եւ Խաջեզարէ» պոէմը, որ մեզ գրաւում է իր քնարերգականութեամբ:

Հայագէտ Վ. Չերնին աշխատում է Խաչատուր Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի» վէպի թարգմանութեան վրայ:

Այս համառօտակի թուարկումը ցոյց է տալիս որ Չեխոսլովաքիոյ մէջ հայ գրականութեամբ զբաղւում են շատերը, թէեւ ոչ այնքան կանոնաւորութեամբ: Այս վերջին հանգամանքը բացատրւում է նրանով, որ մեր հայագէտների սերունդը դեռ եւս շատ երիտասարդ է: Բայց կարեւորն այն է, որ այդ սերունդը կայ, գործում է, եւ մենք բոլորս ամբողջ հոգիով շնորհակալ ենք մեր ուսուցիչ եւ ղեկավար Դոկտ. Եարոսլաւ Եղիշեանին, որն առաջինը մեզ ծանօթացրեց Հայոց լեզուին ու գրականութեանը:

Այսուհետեւ Չեխոսլովաքիայում աւելի մեծ զարգացում կը ստանայ հայագիտութիւնը՝ ոչ միայն գրականութեան, այլ նաեւ քերականութեան մարզին մէջ: Կարծում եմ, որ մեր ժողովուրդները շատ լաւ են հասկանում միմեանց, քանի որ նրանց պատմական ճակատագրերի միջեւ ընդհանուր շատ բան կայ, հետեւաբար եւ նրանց մշակոյթները մօտիկ են իրար: Ցանկալի է միայն աւելի ամրապնդել չեխ հայկական գիտական ու մշակութային կապը, որ հնարաւորութիւն կը տայ Չեխոսլովաքիայում հայագիտութեան զարգացմանը, եւ մեր ժողովուրդը կը ծանօթանայ հայ մշակոյթի հետ:

ՄԱՐՑԵԼԱ ԲՈՌՒՇԿՈՎԱ

(Փրակայի արեւելագիտական ինստիտուտի ուսանողուհի):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԹՆՇԱՂ

Ոլոր, մոլոր,
Ձիւն ու գլոր,
Առուն գնում է, գնում,
Արտերը մով,
Արտերը ծով,
Խաղաղ մթնո՜ւմ են քնում:
Լուսնի սովոր
Երկու ջրւոր,
Զրուցելով իրար հետ,
Գնում են դաշտ,
Գնում են հաշտ,
Գիւղը արդէն թողնում ետ:
Երկու աղջիկ՝
Երկու փնջիկ,
Թփերի մէջ թաքնւում,
Նայում զգուշ,
Նայում անուշ,
Ու հառաչում են, յուզւում…
Ոլոր, մոլոր,
Ձիւն ու գլոր
Առուն գնում է, գնում,
Արտերը մով,
Արտերը ծով,
Խաղաղ մթնո՜ւմ են քնում…:

Լ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ՄԱՐԵՇԱԼ ԱԼԱՆ ՊՐՈՒՔԻ ՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջերս Լոնտոնի մէջ լոյս տեսաւ անգլիացի պատմաբան Սըր Արթըր Պրայընթի «Անկիւնադարձ» անուն գիրքը, որ հիմնուած է մարեշալ Ալան Պրուքի (այսօր լորտ Ալանպրուք) նօթագրութեանց վրայ: Ալան Պրուք, որ 1941էն 1946 Անգլիոյ կայսերական սպայակոյտին պետն էր, կը գործէր Չըրչիլի անմիջական հրամանին տակ լաւ թափանցած է Չըրչիլի բնաւորութեան եւ առանց որեւէ կաշկանդումի կը նկարագրէ զայն.

«Չեմ գիտեր թէ երբեւիցէ պիտի գտնուի՞ Չըրչիլը իր իսկական լոյսին տակ ներկայացնելու կարող պատմաբան մը: Բացառիկ դէմք մըն է ան, օժտուած՝ ամէնէն հրաշալի առաւելութիւններով ու գերմարդկային տաղանդով: Բայց այս բոլորին կողքին, ունի այնպիսի անտանելի թերութիւններ, որոնք զինքը կրնան դէպի ամենամեծ դժուարութիւնները առաջնորդել, եթէ այդ պահուն քովը լաւ խորհրդատու մը չգտնուի: Շատ դժուար է իր հետ աշխատիլ. բայց ինքզինքս շատ երջանիկ կը զգամ որ իր հետ գործակցելու առիթը ներկայացաւ ինծի:

«1942ի սկիզբը, երբ Աւստրալիան ու Հնդկաստանը ճափոնական յարձակման մը անմիջական վտանգին տակ կը գտնուէին եւ երբ մեր փոխադրական միջոցները անբաւարար էին Միջերկրականի եւ Ծայրագոյն Արեւելեան ճակատներուն պահանջները գոհացնելու համար, Չըրչիլ կ'որոճար Հիւս. Ափրիկէի ցամաքահանման, Նորվեկիոյ վրայ յարձակման եւ դէպի Սումատրա արշաւ մը կազմակերպելու ծրագիրները»:

Մարեշալ Ալան Պրուք, շարունակելով իր խորհրդածութիւնները, կ'ըսէ թէ իր ամերիկացի պաշտօնակիցը, զօր. Մարշըլ, նմանօրինակ դժուարութեանց չէր հանդիպիր Րուզվէլթի կողմէ: «Մ. Նահանգներու նախագահը ռազմական փորձառութենէ զուրկ էր. կը գիտակցէր իր այս թերութեան եւ կ'անսար զօր. Մարշըլի խորհուրդներուն: Այդպէս չէր Չըրչիլ. համոզուած էր թէ ժառանգած է իր նախահօր՝ Մալպրուի զինուորական տաղանդը: Հետեւանքը այն կ'ըլլար որ իր ռազմագիտական ծրագիրները օր մը կ'ըլլային բացառիկ կերպով փայլուն, իսկ ուրիշ օր մը՝ բացառիկ կերպով արտառոց. իսկ զինքը տարհամոզելն ալ գրեթէ անկարելի բան մըն էր:

«Յաճախ կարծիք կը փոխէր: Կը յայտարարէր թէ մեր բոլոր ուժերը պէտք է կեդրոնացնենք Միջերկրականի վրայ. կէս ժամ վերջ կը պնդէր որ Նորվեկիան պէտք է ըլլայ մեր թիւ մէկ նպատակակէտը»:

Լորտ Ալանպրուք անսովոր Չըրչիլ մը կը ներկայացնէ մեզի, միաժամանակ տալով նաեւ շատ մը դէպքերու նկարագրութիւնը, որոնք ցարդ անծանօթ կը մնային հանրութեան:

Ամբողջ գիրքը 1940էն 1945 տարիներուն պատահած անեկդոտներու եւ անթիւ մանրամասնութեանց շարան մըն է, ուր կը յայտնուի երկու մեծ մարդոց խակական տիպարն ու երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին խաղցած անոնց մեծ դերը: Այս երկու մարդոցմէ մէկը — Չըրչիլը, ամբողջ աշխարհին ծանօթ է. իսկ երկրորդը — Լորտ Ալանպրուք, անծանօթ մըն է նոյնիսկ Անգլիոյ մէջ: Այս երկուքին միացեալ ու յարատեւ ճիգերուն շնորհիւ է, որ Անգլիան ու արեւմտեան աշխարհը կրցան յաջողութեամբ թեւակոխել պատմութեան ամէնէն ճակատագրական «անկիւնադարձը»:

յոյզերը որոնք կը թուին մերինը ըլլալ, յաւերժական են այս աշխարհի վրայ: Ապրողները կը փոխուին, ապրումները կը մնան ու կը փոխանցուին: Այսպէսով ժամանակը կը կորսնցնէ իր բաժանումն ու չափանիշերը: Ներկային տաքուկ բուռին մէջ նոյն շունչով կը տրոփեն անցեալն ու ապագան: Կեանքն ու մահը կը միանան, ներդաշնակութեան լրումով: Սէր, կիրք, գոյն, բոյր, չքեղօրէն կը կայլակեն բայց անոնց յորձանքին ներքեւ, նման թանկագին խիճերու, կը պսպղայ մնայուն իմաստութիւնը:

Հազար հազար տարիներու ընդմէջէն կը յառաջանան դէպի մեզ Քարոմամա թագուհին, պատերազմիկ Ախուտոն, Ասատին՝ փոքրիկ աղախինը եւ այնքան ուրիշներ: Կուգան թեւերուն մէջ սեղմած իրենց սիրականը կամ երազը: Կուգան վերցուցած իրենց գաւակը, աղօթքը, կամ ծաղրային սափորները: Կը ծնրադրեն տարփագին մրմունջով՝ առագաստի մը, շիրիմի մը կամ տաճարի մը առջեւ: Ըլլան շքեղ զգեստներով, ցնցոտիներով թէ հոլանի, կը զգանք մարմնին ջերմութիւնը, շարժումին ղունաղեղ գիծը, երբ կը պատմեն, երբ կը պարեն, երբ կ'անցնին լուռ փոշոտ ճամբայէն, ուղտին շուքին մէջ. նոյնիսկ երբ բոց մը արձակելով կը շիջին յանկարծ, մենք օդին մէջ կը շարունակենք փնտռել իրենց տենչանքներուն նաշխուն բիծերը: Կը լսենք «ամառը», «գարունը», «բանտարկեալը», «արմաւ ծախող կինը», «մօրս սիրտը», «գերին», «այգիին պահապանը» եւ այնքան ուրիշներ որոնք կը պատմեն սէր, կեանք, մահ, հանդարտ լրջութեամբ, որովհետեւ գիտեն թէ իրենց համար ոչ մէկ վիճակ վերջնական է: Ահա ինչու վիշտերը լուսաւորուած են թաքուն յոյսով եւ բերկրանքներ ստուերոտած են ակնածուն սպասումով: Բառերը քանդակուած հայելիներ են որոնց շքեղ ներկայութիւնը կ'իմաստաւորուի իրենց պարունակած ներքին ցոլացումներովը:

Եթէ ընթերցումի պահուն յանկարծ կը մտաբերենք Ծայրագոյն Արեւելքը կամ Յունաստանը երգող բանաստեղծներէն մին, քերթուած մը չէ որ կը վերյիշենք այլ խորայատակ մթնոլորտ մը: Թափանցող ծանօթ բոյրը կը պարուրէ մեզ զարձեալ. «Ի՞նչ է այս» կը մրմնջէք հմայուած: Բանաստեղծին հոգիին մէջ ամէն վայրկեան ծաղկող ու մեռնող վարդերէն եւ սոխակներէն բարձրացող համայնական բոյրն է այդ: Հայերէն լեզուով թախիծ է անունը:

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«ԵՍ ՓՈՔՐ ՄԱՐԴ ԵՄ»

Սարսափից նստեցի անկողնում եւ աչքերս չռած նայում էի մթութեան մէջ: Հաւատացնում եմ, այնտեղ թռչկոտում էին զանազան թւեր, միանիշ ու բազմանիշ թւեր: Յետոյ սկսեց թւերի շքերթ: Ահա երկուսը, պոչիկով, գլուխը կրծքին իջեցրած, ինչպէս կրակոտ նժոյգ. ահա հինգը — փորն ուռած թէյնիկ, եօթը — նաւի վրայ ծածանւող դրօշակ… Եւ ծովը փոթորկւում է, ալեկոծւում… Սարսափելի է:

Ուրեմն, կատարուած է կեղծիք, ֆալսիֆիկացիա:

Ես բարձրացայ անկողնուցս: Սկսեցի քայլել: Կինս արթնացաւ:

— Դու ինչ որ բան ես ինձնից թաքցնում, Մովսէս,— ասում է:

Իսկ ես, դարձեալ ոչ մի խօսք, քայլում եմ ու ցաւում, որ ծխել չեմ սովորել:

Բայց պարզենք, ի՞նչ վատ բան եմ արել ես: Ղեկավարութիւնը հրամայել է, ես էլ կատարել եմ: Կարգապահութիւն: Իմ պետերին աւելի լաւ է յայտնի ինչն է լաւ եւ ինչը վատ:

Այսպէս հանգստացրի ինձ ու նորից պառկեցի:

— Դէ, «Մեծ հայր», կ'ասե՞ս վերջապէս ինչ է պատահել,— շարունակում էր հարցուփորձ անել կինս:

— Առաջին անգամը չէ, սիրելիս… Սովորական անքնութիւն: Երեւում է ծերանում եմ:

Կինս քծիծաղ տուեց, իսկ մի քիչ յետոյ տնով մէկ սկսեց խռմփացնել: Ես այդ խռմփոցին վաղուց սովոր եմ, նոյնիսկ առանց դրա չեմ պատկերացնում իմ գիշերը, ինչպէս սիրահարները չեն պատկերացնում իրենց հանդիպումը առանց լուսնի ու սոխակի դայլայլի: Ինչպէս ասում են սովորութիւնը երկրորդ բնաւորութիւն է:

Պառկեցի, բայց թւերը հանգիստ չէին տալիս: Նրանք շարունակում էին ծաղրել ինձ: Առաւօտեան չնչին բանի համար կոպտեցի կնոջս ու գնացի աշխատանքի դժկամակութեամբ, դուք հասկանո՞ւմ էք, առաջին անգամ կեանքումս՝ դժկամակութեամբ:

Ներքնաշէնքում սպասի վրայ կարդացի յայտարարութիւն — այսօր պարտականութիւնների ժողով, քննարկւում է անցեալ կվարտալի կատարողականը:

Կարծեմ ես շատ երկար կանգնած էի այդ յայտարարութեան առաջ: Մեր աշխատակիցներից մէկը նկատեց.

— Մովսէս Սոկրատովիչ, ի՞նչ է, սրտխա՞ղ էք բռնել:

Ժողով գնացի բոլորից շուտ: Գրաւեցի իմ սովորական տեղը ամբիոնից հեռու եւ սպասում եմ: Ինչո՞ւ են ուշացնում: Գալիս է պարտբիւրոյի քարտուղարը: Ժողովի նախագահ ընտրեցին տրեստի պետին: Պլանբաժնի պետը սկսեց զեկուցել: Նա խօսում է շրջադարձի մասին ու կարդում է թւեր… իմ թւերը… իմ ստեղծագործութիւնը: Նոյնիսկ ծափահարեցին: Տրեստի պետը գոհ ժպտում է: Քարտուղարը մռայլ է: Իսկ ես նստած յուզւում եմ: Թաշկինակով անընդհատ ճակատս եմ սրբում: Սիրտս խփում է: Մի խօսքով ինքս ինձ նման չեմ:

Եկան ուրիշները, գովեցին ղեկավարութիւնը: Եւ այնպիսի բառեր էին գտնում, որ հիմա յիշելն անգամ անյարմար է:

Վերջապէս ամբիոնին մօտեցաւ ինքը քարտուղարը: Ջահել տղայ է, երեսուն տարեկան, գանգուր մազերով, վառւող սեւ աչքերով, թուխ, եւ ինչպէս նոր նկատեցի՝ գեղեցիկ: «Այսպիսի մի որդի ունենայի» — անցաւ մտքովս: Նա սկսեց քննադատել ղեկավարութիւնը, նա չէր հաւատում թւերին եւ հաշուետուութիւններին, նա փաստեր էր բերում, նա վրդովւում էր եւ նոյնիսկ ասաց, որ մենք խաբում ենք պետութեանը:

Քարտուղարը հեռացաւ ամբիոնից եւ դահլիճում իշխեց լռութիւն: Հիմա մըռայլուեց տրեստի պետը: Նա ու իմ պետը իրար ինչ որ բան էին շշնջում:

Դէ, պարզ է, եթէ քարտուղարը հանդէս եկաւ այդպիսի քննադատութեամբ, բոլորը սկսեցին մտածել — միթէ՞ խաբէութիւն է:

Խաբէութի՞ւն: Ես ուզում էի ինքս իմ առջեւ արդարանալ: Այդ թւերը խաբէութիւն չեն, նրանք իմ երազն են:

Ա. ԱՐԱՔՍՄԱՆԵԱՆ

(Շար. 4)

Ալժերիոյ մասին գրած իր յօդուածաշարքին պատճառով :

1956 ՏԱՐՈՒԱՆ ընթացքին Ֆրանսական գործարաններու մէջ շինուած ինքնաշարժներուն թիւը կը հասնի 827·032ի :

Մ · ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ միացեալ ուժերու ընդհ · սպայակոյտին պետը, ծովակալ Րէտֆորտ, որոշած է քաշուիլ իր պաշտօնէն՝ յառաջիկայ Օգոստոսին :

ՀԻՒՍ · ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի ընդհ · քարտուղար Լորտ Իսմէյի պաշտօնը վերջ պիտի գտնէ Մայիս 14ին :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ անկախութեան տարեդարձի տօներուն պիտի մասնակցի նաեւ Խ · Միութեան ներկայացուցիչը :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ դահլիճը բացառիկ նիստ մը գումարեց, քննելու համար Կիպրացի յեղափոխականներու զինադադարի առաջարկը: Ինչպէս գրած էինք, այս վերջիններուն միակ պայմանը Մարկարիոս արքեպիսկոպոսի վերադարձն է :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը, Սամի Սոլհ, շաբաթ կէսօրէն վերջ կը սպասուէր Փարիզ : Կարեւոր խորհրդակցութիւններ պիտի ունենայ վարչապետ Կի Մոլէի եւ Արտաքին Նախարար Փինոյի հետ :

Մ · ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ հիւլէական րէաքթէօր մը պայթեցաւ Լոս Ալամոսի հիւլէական կայանին մէջ՝ փորձի մը պահուն :

ՊԵԼՃԻՈՅ մէջ ինքնաշարժերու հրանիւթին վաճառքը ազատ յայտարարուեցաւ :

ԱՆԳԼԻՈՅ նաւաշինարաններու 200·000 բանուորներուն եւ իշխանութեանց միջեւ սկսած բանակցութիւնները որեւէ ելքի մը չյանգեցան : Բանուորները տասը առ հարիւր վճարումի յաւելում կը պահանջէին : Գոհացում ստացած չըլլալով, ընդհ · գործադուլի պիտի դիմէին շաբաթ օրուընէ սկսեալ :

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

ՕՐ · ՍՈՆԻԱ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ (Ա · մրցանակ Թուրի երաժշտանոցէն) կը ստանձնէ դաշնակի մասնաւոր դասեր : Կարելի է հետեւիլ նաեւ իր դաշնակի դասընթացքին : Դիմել՝

30, Fbg. Montmartre, Paris - (9°)
Tél. PRO. 74-05

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի Նախկին սանուհիներու կողմէ, Ապրիլ 28ին, Ֆըրանքեւամերիկեան գեղեցիկ սրահին մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Համալսարանաւարտ հայ օրիորդ մը տրամադրելի ժամեր ունի ռուսերէնի եւ գերմաներէնի դասեր տալու :

Դիմել Գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51, բիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս, Փարիզ (6), հեռաձայն Տանթօն 88·65 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ · — «Ցէյշատակի երեկոյ», Շաւարշ Միսաքեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Մարտ 23ի շաբաթ իրիկունը, ժամը 8·30ին, Գ · Թաղապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

●

Մ · Պարսամեանի յիսնամեայ յոբելենական հանդէսը, որ Շաւարշ Միսաքեանի անակնկալ մահուան պատճառով յետաձգուած էր, տեղի պիտի ունենայ 27 Ապրիլ, շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Սալ Շոփէնի մէջ : Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

●

ՊԷԼՎԻԼԻ «Ռոստոմ» խումբի խնջոյքը՝ կիրակի Մարտ 24ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

●

ՍԻՓԱՆ Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան նուագահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս հինգին, կիրակի իրիկուն Սալ Կավոյի մէջ :

●

ՎԻԷՆ · — Հայ Կամ · եւ Մարտիկներու Միութիւնը ապրիլ 11 - 24ի ազատօնը կը կազմակերպէ ապրիլ 28 կիրակի օրը : Մանրամասնութիւնը տեղւոյն վրայ :

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 24ին, առաւօտ ժամը 9ին, Սինէմա Նօայի մէջ (Լա Քանըպիէռ)

ՊԱՏՈՒՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ՝

GASTON DEFERREի

(Մարսէյլի քաղաքապետ, նախարար, երեսփոխան)

Խօսք կ'առնէ՝ երեսփոխան

FRANCIS LEENHARDT

Նախաձեռնութեամբ Հ · Յ · Դ · Մարսէյլի Շրջ · կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ · Յ · Դ · բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ · վարչութեան եւ բոլոր խումբերուն, Կապոյտ Խաչին եւ բոլոր մասնաճիւղերուն եւ Համազգային Մշակութային Միութեան : ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ՝

ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ՝ Ս · ԱՒԱԳ ՔԱՀԱՆԱՅ ՇԱՄԼԵԱՆ (առաջ · փոխ · Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց) ՅՈՎՀ · Ծ · Վ · ՋՈՒԽԱՃԵԱՆ (Մարսէյլի կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետ) ՓՐՈՖ · Գ · ԽԱՑԻԿԵԱՆ (Աւետարանական եկեղեցի) :

Կը նախագահէ՝ Ընկ · ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ եւ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Անիթա Սարգսեան, Մատլէն Մարկոսեան եւ Ալիս Շամիրեան, ինչպէս նաեւ Սարգիս Չէօքէ ճեան : ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը : Կը խօսի Ճափոն գիտնական Տօքթ · Զաքարաղովա, (ֆրանսերէն լեզուով) : Նիւթը՝ «Ծայրագոյն Արեւելքի իմաստասիրութիւնն ու բժշկութիւնը» : Բացառաբար դասախօսութիւնը պիտի սկսի ժամը 21ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅԻՍ 11ԻՆ Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան Մարսիլիոյ մասնաճիւղը կը կազմակերպէ իր տարեկան շքեղ պարահանդէսը :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՐՍԷՅԼՑԻՆԵՐ
Studio YENO

Հանրածանօթ լուսանկարչատունը տեղափոխուած է քաղաքի կեդրոն՝
21 - 23 Ալէ Լէօն - Կամպէթա :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Տունը աշխատող գործաւորուհիներ, **chemisier**ի համար։

Ets. MAVIAN
116 Rue Réaumur, Paris 2ème
CEN 06-42

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ափիէճօրներ վէսթոնի եւ տափատի համար, տունը աշխատող : Դիմել՝

HIGH LIFE TAILOR
112 Rue de Richelieu, Paris.

●

Ձեռնարկուներ (անթրփրընէօր) շըմիզիէի մեծ գործատան մը համար, մեծ սերի, բարձրագոյն աշխատավարձք փասոնի համար, տեւական գործ, ամբողջ տարին : Դիմել՝

HALIOT
24 Bd. St. Denis, Paris.

Broderies mécaniques
Guipures, dentelles
Garnitures brodées

Pour Corsages
et articles fantaisie

VICTOR UZIEL

24, rue Sainte-Foy — Paris 2e

Tél.: CENtral 00-50
(Métro: Strasbourg St-Denis)
ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՊԱՀԵՍՏ
ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ»Ը

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդի «Կառվարենց» խումբին կողմէ :

Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 15ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը :

Կը ներկայացուի Նախանձոտ ամուսինը (կատակերգութիւն 2 արար) :

Գեղարուեստական բաժին :

Եւրոպական պարեր :

ՄԱՆՈՒԷԼ ՓԻՋԱՐՕ նուագախումբով :

Կառախումբ Կառ տիւ Նորէն, իջնել Վիլիէլը պէլ Կոնէս, առնել 268 թիւը եւ իջնել Փլաս 11 Նովամպրը կամ 268 առնել Փոոթ տը լա Շափէլէն եւ իջնել նոյն տեղը :

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ
ԺՈՂ · ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ · Շ · ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մամուլի տակ է Յունուար - Փետրուարի թիւը, մօտ 60 էջ, բացառիկ բովանդակութեամբ : Կամքէ անկախ պատճառներով, Դեկտեմբերի թիւին առաքումը նոր վերջացուցինք :

Տարեկան բաժնեգինն է 1000 ֆրանք, Ֆրանսա, 1200 ֆրանք արտասահման :

Դիմել «Յառաջ»ի հասցէով՝ Շ · Նարդունի, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՓԱՐԻԶ · — Հ · Յ · Դ · «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՄԱՐՍԷՅԼ · — Հ · Յ · Դ · «Դրօ» խումբի ժողովը այս հինգշաբթի երեկոյ, ընկեր Սիմոնեանի բնակարանին մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ · — Կապ · Խաչի մասնաճիւղին ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Քաֆէ Րեժան :

Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ

Մարսէյլի Սէնթ Անթուանի գաղութին նուիրատուները · — (Գումարը՝ երէկ Ա · էջ) : Հ · Յ · Դ · «Թաթուլ» խումբ 2·500 ֆրանք, Յովակիմ Ոսկանեան հազար, Մարտիրոս Խաչատուրեան, Միհրան Մեծիկեան, Գէորգ Յովսէփեան՝ 500ական ֆրանք : Գումար 5000 ֆրանք :

ԾԱԽՈՒ Է

Ամբողջապէս կամ ընկերութեամբ մածունի գործարան մը, որ շատ լաւ կ'աշխատի, լայն շահաբաժին եւ ընդարձակութեան կարելիութիւն : Կառատուն մը յարկաբաժինով, հեռաձայնել՝

MOL 19-01

Ժամը 12էն 18 :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Փորձառու մասնագէտ հաշուակալ մը գործ կը փնտռէ առեւտրական հաստատութեանց մօտ՝

Դիմել Պ · Թ · ՏԱԼԿԸՃԵԱՆԻ
45 ռիւ Լաֆրուա, Փարիզ (17)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարտիզակցի Հռուփ Մարտիկեան (Քուքուկենց Մարտիկեան) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Կարապետ Մարտիկեան, հօր անունը՝ Գրիգոր, մօր անունը՝ Մաքրուհի, կը բնակէին Հէյվաճեան մետաքսի գործարանին մօտը : Կը կարծուի որ Յունաստանէն անցած է Արժանթին : Տեղեկացնել «Յառաջ»ի միջոցով : Ջերմապէս կը խնդրուի «Արմենիա»էն՝ արտատպել :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր · Միութեան կողմէ, 24 Մարտ, կիրակի ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր : ՍէրքլըՄիլիթէրի ընդարձակ սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակն կալներ :

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ : Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել Յ · Պահատիրեանի, հեռ · OR 37-32, կամ Մ · Գրաճեանի 138 բիւ տը լ'Ապէ կրու, Փարիզ (15) : :

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Հիմնադիր-տնօրէն ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

★

Ֆրանսական – հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

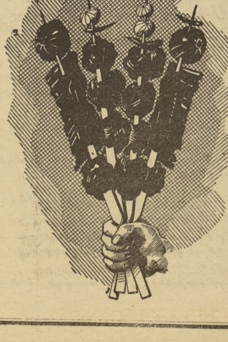
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՄՐՏԻՆ ՎՐԱՅ

4, Rue Robert - Estienne
(Rue Marbeuf) PARIS (8e)
Téléphone BAL. 31 - 21
(Métro: F. D. Roosevelt)

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ, «շաշլիք», «քարսքի»

BAR AMERICAIN



ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Tél. : PRO. 86-60   R. C. Seine 57 A 2731
Fondé en 1925
Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրաք: Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՐՏ
MARDI 19 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7835 33ème ANNEE
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3646

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՃԻԳԵՐ

Ազատագրութենէն ի վեր քանիցս փոխն ի փոխ իրարու յաջորդող կառավարութիւններուն մէջ ամէնէն երկարակեցն եղաւ Կի Մոլէի դահլիճը :

1956ի սկիզբէն ի վեր իշխանութեան գլուխ կը գտնուի ընկերվարական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը, իր կողքին ունենալով վաղեմի մօտիկ ընկերներ, ինչպէս Քրիսթիան Փինօ, Ռօպէր Լաքոսթ, Ժիւլ Մոք, Ռամատիէ եւ Ալպէր Կազիէ, որոնք ձեռնհասօրէն կ՚օժանդակեն իրեն :

Խորհրդարանն ալ իր մեծամասնութեամբ կը վաւերացնէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը : Վարչապետը 13 ամսուան մէջ երեսուն անգամէ աւելի վստահութեան խնդիր դրաւ Ազգային Ժողովին առջեւ եւ միշտ ալ յաղթանակեց :

Դիւրին գործ մը չէր որ կը վիճակէր նոր կառավարութեան : Բազմաթիւ բարդ ու դժնդակ խնդիրներ կային օրակարգին վրայ :

Անհրաժեշտ էր դիմակալել ո՛չ միայն ներքին, այլ արտաքին դժուարութեանց :

Հնդկաչինի պատերազմը շատ սուղ արժած էր արդէն՝ մարդկային ու նիւթական զոհողութեանց տեսակէտով :

Հազիւ թէ խաղաղած էր Ծայրագոյն Արեւելքը, երբ հիւսիսային Ափրիկէի խնդիրները մէջտեղ ելան : Թունուզ ու Մարոք գոհացում ստացած էին, երբ պայթեցաւ Ալժերիոյ շարժումը :

Կի Մոլէի կառավարութիւնը նախորդներէն ժառանգեց շատ մը առկախ մնացած դժուարին գործեր, որոնց արդար ու արագ լուծում մը տալու համար ո՛չ մէկ ջանք խնայեց առաջին օրէն սկսեալ :

Վարչապետը անձամբ այցելեց Ալժերիա եւ կոչ ուղղեց ապստամբներուն որ վար դնեն զէնքերը, խոստանալով գոհացում տալ իրենց բաղձանքներուն :

Իր բարի կամեցողութիւնը դժբախտաբար յուսացուած արդիւնքը չտուաւ : Կի Մոլէ չէ յուսահատած սակայն, ու կը շարունակէ իր ճիգերը, համախորհուրդ բոլոր հոսանքներուն հետ, երկուստեք ընդունելի լուծում մը գտնելու համար :

Փոթորկալից օրեր ապրեցաւ Ֆրանսա անցած տարուան ընթացքին : Զինուորական բացառիկ զոհողութիւնները Ալժերիոյ մէջ եւ այլուր արտակարգ ծախքերու դուռ բացին :

Ալպէր Կազիէի քուէարկել տուած ընկերային բարենորոգումները — մանաւորապէս ի նպաստ ծերերուն — եւ այլ չնախատեսուած զանազան ծախքեր դժուարին կացութեան մատնեցին ելմտական գանձը :

Ստեղծուած է այնպիսի կացութիւն մը, որ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ ահազանգ հնչեցնել՝ փրկելու համար Ֆրանքը :

Առաջին անգամը չէ որ նման տագնապի կ՚ենթարկուի Ֆրանսա : 1926ին աւելի ծանր վիճակ կը տիրէր : Այն ատեն Փուանքարէ յաջողեցաւ խիստ միջոցներ ձեռք առնել եւ աղէտէ մը փրկել երկիրը :

Դեռ քանի մը տարի առաջ, 1952ին նոյնպէս դժնդակ կացութեան մատնուած էր պետական գանձը : Էտկար Ֆօրի կառավարութիւնը խիստ սեղմումներու ենթարկեց ներածումները եւ յաջողեցաւ շտկել կացութիւնը :

Օտար դրամի պակասն է, որ նեղ դրութեան մէջ դրած է կառավարութիւնը : Շնորհիւ նախարարական խորհուրդի ձեռք առած միջոցներուն, կարելի պիտի ըլլայ այս անգամ եւս տագնապին առաջքն առնել եւ անկումէ փրկել Ֆրանքը :

Ծրագրուած է պետական ընդհանուր ծախքերուն մէջ 250 միլիառ ֆրանքի խնայողութիւն մը կատարել՝ ելմտացոյցին բացը նուազագոյնին իջեցնելու համար :

Եթէ կարելի ըլլայ մօտ ատենէն խաղաղութիւն հաստատել Ալժերիոյ մէջ, ինչպէս կը յուսացուի, աւելի պիտի դիւրանայ ծախքերու կրճատումը :

Քարիւղի տագնապն ալ շուտով պիտի վերնայ եւ ճարտարարուեստը պիտի վերստանայ իր նախկին թափը :

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան թէ հակառակ բազմազիմի կնճռոտութեանց՝ Կի Մոլէի կառավարութիւնը պիտի յաջողի ներկայ տագնապն ալ յաղթահարել եւ փրկել Ֆրանքը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐՁ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Իսրայէլի Արտաքին նախարարը, Տիկին Մէյր Նիւ Եորք հասաւ կիրակի առաւօտ : Ինչպէս գրած էինք, Փարիզի մէջ կարճ դադարի մը ընթացքին, տեսնուած էր վարչապետ Կի Մոլէի եւ Արտաքին նախարար Փինոյի հետ :

Տիկին Մէյր հաւանաբար տեսակցութիւն մը ունենայ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին հետ. բայց այս ճամբորդութեան բուն նպատակը Մէյր - Տըլըս խորհրդակցութիւն մըն է, որ կրնայ ճակատագրական հետեւանքներ ունենալ Մերձ. Արեւելքի ապագայ իրադարձութեանց վրայ :

Նիւ Եորքի մէջ Տիկին Մէյր յայտարարեց, որ Կազայի մէջ եգիպտական զինուորական իշխանութեան մը գոյութիւնը լուրջ վտանգներ կը ներկայացնէ Իսրայէլի համար. այս վերջինը, ուրեմն, ինքզինք պարտադրուած կը զգայ ինքնապաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնելու : Իսրայէլի Արտաքին նախարարը աւելցուց, որ ամէն գնով պիտի պաշտպանեն Աքապայի մէջ նաւային երթեւեկի իրենց անժխտելի իրաւունքը :

Ֆրանսայի մէջ ունեցած վերջին խօսակցութեանց մասին Տիկին Մէյր յայտարարեց թէ ֆրանքօ-իսրայէլեան տեսակէտները նոյնն են Կազայի եւ Աքապայի հարցերուն շուրջ : Երբ լրագրողներ հարցուցին Ազգաժողովին բռնած դիրքին մասին, Արտաքին նախարարը յայտարարեց. «քանի մը օր եւս պիտի սպասենք. սակայն համոզուած ենք որ ստեղծուած կացութեան իսկական պատասխանատուն ՄԱԿն է» :

Ապա Տիկին Մէյր անմիջապէս մեկնեցաւ Ուաշինկթըն՝ Տըլըսի հետ հանդիպում ունենալու համար : Ըստ լաւատեղեակ անձերու, հետեւեալ հարցերուն մասին լուսաբանութիւն պիտի պահանջէ Տըլըսէն. — 1. Նախագահ Այզընհաուըր խոստացած էր, որ Կազայէն հեռանալէն վերջ Իսրայէլի համար շատ աւելի ապահով կացութիւն մը պիտի ստեղծուի. մինչդեռ ճիշդ հակառակը պատահելու վրայ է. Նախագահ Այզընհաուըր ի՞նչ ձեւով պիտի իրականացնէ իր խոստումը : 2. Մ. Նահանգներու նախագահը վստահացուցած էր, որ իսրայէլեան նաւերը ազատ անցք պիտի ունենան Աքապայէն եւ Սուէզէն. հակառակ պարագային, միացեալ ազգերը պիտի հսկէին, որ այդ իրաւունքը յարգուի. արդ, ի՞նչ պիտի ըլլայ Մ. Նահանգներու դիրքը եթէ Եգիպտոս չարտօնէ իսրայէլեան նաւերու անցքը : 3. Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարութիւնը ընդունած էր, որ Կազայի զինուորական եւ քաղաքային վարչութիւնը պիտի մնայ ՄԱԿի ուժերուն ձեռքը : Մ. Նահանգները ի՞նչ ձեւով պիտի յարգել տան այդ որոշումը :

Տիկին Մէյր Տըլըսի պիտի յիշեցնէ նաեւ թէ Մ. Նահանգները «պատուոյ յանձնառութիւն» մը ունին Իսրայէլի հանդէպ : Ցամենայն դէպս, այս վերջինը որոշած է «իր նաւերուն ազատ անցքին արգելք հանդիսանալու բոլոր փորձերուն դէմ պայքարիլ» եւ «իր իրաւունքները պաշտպանել, եթէ Կազայի մէջ կացութիւնը ծանրանայ» :

× Իսրայէլի նախարարաց խորհուրդը կիրակի օր առանց դադարի նիստ գումարեց, որոշելու համար որ եթէ դիւանագիտական միջոցներով կարելի չըլլայ թընճուկը լուծել, ուրիշ ի՞նչ միջոցներու կրնան դիմել :

× Պաղեստինեան ոստիկանութիւնը, եգիպտական հրամանատարութեան տակ, կիրակի օրուընէ սկսեալ ձեռնձգեց Կազայի ներքին ապահովութեան վրայ հսկելու պաշտօնը : ՄԱԿի Ցուկոսլաւ զօրամասը անմիջապէս քաշուեցաւ Կազայէն եւ հաստատուեցաւ Էլ Արիշի մէջ : ՄԱԿի ապահովութեան ուժերն ալ Կազայէն քաշուեցան : Ամերիկեան կառավարութիւնն ու Համըրշըլտ կ՚առաջարկեն որ այդ ուժերը դրուեն միայն զինադադարի նախկին գծին երկու կողմերը :

× Կիսապաշտօնական լուրի մը համաձայն, եգիպտական բանակը գրաւած է Էլ Արիշը, որ Սինայի թերակղզիին մէջ կը գտնուի՝ Կազայէն 40 քմ. դէպի հարաւ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԵՔԵՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

« ԵՒՐԱԹՈՄ »Ի ԵՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՇՈՒԿԱՅԻ ԴԷՄ

Խ. Միութիւնը Արեւմտեան Եւրոպայի վեց երկիրներուն (Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալիա, Հոլանտա, Պելժիա եւ Լիւքսէմպուրկ) առաջարկեց հրաժարիլ «Եւրաթոմ»ի եւ Միացեալ Շուկայի ծրագիրներէն եւ փոխարէնը ստեղծել համաեւրոպական նոյնանման կազմակերպութիւն մը՝ որուն մաս կրնան կազմել նաեւ Մ. Նահանգները : Առաջարկեց նոյնպէս որ Եւրոպայի բոլոր պետութիւնները գործակցին ելեկտրական, արդիւնաբերական մեծ կայաններ շինելու, ինչպէս նաեւ առեւտրական, տնտեսական ու ելմտական սերտ գործակցութիւն մը մշակելու համար : Կ՚ուզէ որ համաեւրոպական կազմակերպութիւն մը ստեղծուի՝ հիւլէական ուժի չահագործման շուրջ գիտական փնտռտուքներ կատարելու համար :

Խ. Միութիւնը ապառնական շեշտ մը տուած է իր վերոյիշեալ առաջարկութեանց, ըսելով թէ Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն վերապահուած «Եւրաթոմ»ի ու Միացեալ Շուկայի ծրագիրները «կրնան վտանգաւոր հետեւանքներ ունենալ անդամ պետութեանց համար», որովհետեւ «բոլորն ալ Ատլանտեան Ուխտին անդամ են. իսկ այս վերջին կազմակերպութեան յարձակողական բնոյթը յայտնի է բոլորին» : Մասնաւոր հատուած մը Ֆրանսայի ուղղուած է. կը շեշտէ թէ Ֆրանսա զոհ պիտի դառնայ գերմանական չահագիտութեանց, մանաւանդ որ Գերմանիա հիւլէական պատերազմի մը պատրաստութիւններ կը տեսնէ՝ իր պարտութեան վրէժը լուծելու համար :

× Խորհրդային այս նոր քայլը Ուաշինկթընի մէջ ընդունուեցաւ մեծ վերապահութեամբ եւ որպէս քարոզչական մեքենայութիւն : Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ յորջորջուեցաւ «մետասաներորդ ժամու մեքենայութիւն» : Հոլանտայի մէջ «անլուրջ» կը նկատեն այս առաջարկութիւնը. իսկ Պելժիոյ մէջ հաւատացած են թէ Արեւմտեան Եւրոպայի միութեան դէմ ուղղուած հարուած մըն է այս :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ վերջ գտան լիբանեւամերիկեան բանակցութիւնները : Այզընհաուըրի անձնական ներկայացուցիչը, Ռիչըրտս եւ Լիբանանի Արտաքին նախարարը, Մալիք միացեալ զեկոյց մը հրատարակեցին, ըստ որուն «տեսակէտներու բացարձակ համաձայնութիւն կը տիրէ երկու երկիրներուն միջեւ» : Ինչպէս գրած էինք, Լիբանան ընդունեց «Այզընհաուըրի վարդապետութիւն»ը : Ռիչըրտս Լիբիա մեկնեցաւ :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

«ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ»Ի ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Տիկին Շողիկ Դերձակեան	5.000
Նախորդ գումար	1.249.800
Ընդհ. գումար	1.254.800

ՋԱՆԱԶԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Հրանդ Դերձակեան	5.000
Տիկին Սօնիա Մօօ	3.000
«Յառաջ»ի բարեկամ մը	3.000

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլ Պուլվար Օտտօ - Լավիսթի յանձնախումբին Բ. վճարումը (ցանկը տեսնել Դ. էջ)	26.000

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Վաղուընէ սկսեալ կարդացէք մեր նոր թերթօնը, Ծերենցի պատմական մէկ վէպը, Կիլիկիոյ Հայոց անկախութեան պայքարներուն դրուագներով հիւսուած, — հերոսական, դիւցազնական մեր պատմութեան լաւագոյն վկայութիւններէն մէկը :

ՕՐԱՆԻ ԴԷՊՔԵՐԸ ԵՒ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

Ինչպէս գրած էինք ժամանակին, անցեալ հոկտեմբեր 26ին Ֆրանսայի Ազգային Ժողովը պաշտօն տուած էր եօթը հոգինոց պատուիրակութեան մը որ երթայ քննութիւն կատարէ Օրան : Արդարեւ խնդիր եղած էր թէ համայնավար ամբաստանեալներ որ բանտարկուած էին, ենթարկուած են չարչարանքներու : Այս պատուիրակութիւնը որու մէջ կար նաեւ երեսփոխան Լ. Յովնանեան, անցեալ օրյայտնած է իր եզրակացութիւնները : Կը յայտնէ թէ՝ ոեւէ փաստ չկայ նման գրպարտութիւններու, եւ թէ բացառիկ օրէնքները արդար են նման պարագաներու մէջ : Միայն երեսփոխան Յովնանեանն է որ չէ ձայնակցած այս եզրակացութեանց եւ իր վերապահութեան մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ «Մոնտ»ին. — «.. Դժուար է դէպքերէն երեք ամիս վերջը հաստատել չարչարանքներու գոյութիւնը, բայց երեւոյթներ կան, որոնք դժուար է որ ընդունուին բժիշկի մը կողմէ» : Եւ Պ. Յովնանեան կ՚ուզէ ծայրէն վերաքննել տեղեկագիրը համոզում գոյացնելէ առաջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻԼԻՓՓԻՆՆԵՐՈՒ հանրապետութեան նախագահը, Ռամոն Մակսէյսէյ, օդանաւային արկածի մը զոհ գնաց : Շատ սիրուած էր ժողովուրդէն : Նոյն օդանաւին մէջ էին նաեւ Կրթական նախարարը, օդանաւային ուժերու հրամանատարը, բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ պետական կարեւոր անձնաւորութիւններ : Զոհերուն թիւը 24ի կը բարձրանայ : Փոխ նախագահը, Քարլոս Կարսիա, պիտի վարէ նախագահութիւնը՝ մինչեւ որ նոր ընտրութիւններ կազմակերպուին : Փիլիփփիններու արտաքին քաղաքականութեան մէջ անմիջական փոփոխութիւն մը չի նախատեսուիր :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ Երեսփ. Ժողովի նախագահին մարմինը Փարիզէն փոխադրուեցաւ Պելկրատ : Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի օր : Մոշ Փիյատէի մարմինը պիտի ամփոփուի Եուկոսլաւիոյ ազգ. հերոսներու Պանթէոնին մէջ : Այս առթիւ Մառշալ Թիթօ ազգա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

— ՄԱՅՐԵՆԻ՛Ք, ՉԿՇՏԱՑՈՒԵԼԻ՛Ք ՔԱՂՑՐՈՒԹԻՒՆ...
— ՔՆԱՑԻ՛Ր, ՈՐԴԻ՛, ՔՆԱՑԻ՛Ր...

●

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վերջապէս, կ'ուզեմ պահ մըն ալ կանգ առնել կէտի մը վրայ, որ կը յատկանշէ Միսաքեանի միտքը։

Ամէն անհատ ունի ներքին զգայարանք մը, որ կը տպաւորուի եւ կը գործէ համաձայն դարաշրջանի թաքուն հաղորդումներուն՝ գրեթէ բուսական (վէժէթաթիֆ) ձեւով,— ճիշդ ինչպէս ամէն բոյս չ'արթննար նոյն արեւով ու նոյն եղանակին, ներքին զգայարանքներ կան, որոնք չեն տպաւորուիր դարաշրջանի թաքուն հաղորդումներուն՝ միաժամանակ կամ նոյն ներդաշնակութեամբ։ Արդ, Միսաքեանի ներքին այդ զգայարանքը, արտակարգօրէն զգայուն, կը տպաւորուէր դարաշրջանի հաղորդումներով՝ վաղահաս կերպով։ Ասկէ՝ իր յառաջապահութիւնը։ Գրական, պատմական, ընկերաբանական կամ փիլիսոփայական որեւէ վերլուծումի առջեւ, երբ գաղափարներու նորութիւնը կամ յանդգնութիւնը կրնար տակաւին գայթակղութիւն պատճառել շատերուն, Միսաքեան այն առաջիններէն էր, որոնք կլիմայական հասունութիւն ցոյց կուտային՝ ընդունելու համար ամէն գաղափարի յանդգնութիւն կամ տեսակէտի նորութիւն։ Այստեղ, իբրեւ գնահատութիւն եւ երախտագիտութիւն, հարկ կը համարիմ արձանագրել թէ բոլոր իմ վէճերուս պատմութեան մէջ, երբ ոմանք ընդվզում մը ցոյց կուտային կատարուած պրպտումներուն, արտայայտուած գաղափարներուն եւ փորձուած յեղաշրջումներուն յանդգնութեան աստիճանին դէմ, Միսաքեան կը ծառանար եւ, սաստով մը որուն ձեւը յատուկ էր իրեն, կը յայտարարէր. «Այս տեսակէտները մեր տեսակէտներն են, — քա՞ջ էք, իջէք հրապարակ» ։

Կը յիշեմ ի՛նչ աղմուկ էր որ բարձրացաւ, վերին մարմիններէն սկսեալ, երբ վէճ մը բացուեցաւ Փրոֆ. Ադոնցի դէմ ։ Ամէնէն ջղայնացած՝ երբ ,վաստակաւոր պատմագէտին գաղափարական պրատոր սայթաքումները ձեռքիս մէջ, կը սպառնայի «աւել» գործածել գրիչի տեղ՝ նոյնիսկ յօդուածներուս խորագիր տանելով այդ բառը, Միսաքեան պահ մը չափաւորութիւն թելադրելով ինծի եւ յօդուածաշարքիս տալով խորագիր՝ «Ժօսինք դէմ առ դէմ», որ մարտահրաւէր մըն էր, կը յայտարարէր դժգոհներուն թէ պիտի շարունակուի՛ յօդուածաշարքը, ինչպէս շարունակուեցաւ, հակառակ բոլո՛ր ընդդիմութեանց։ Ուրիշ առթիւ մը, պատերազմէն առաջ, Աստուածաշունչ Մատեանի Հայերէն Թարգմանութեան առթիւ՝ պահ մը բախեցանք Գարեգին կաթողիկոսի տեսակէտներուն։ Պատերազմին մէջ, Միսաքեան ձեռք ձգեր էր Հայաստանի ազդեմական հրատարակութիւններէն մէն, որուն մէջ կը պաշտպանուէր այն թէզը, զոր զարկինք Գարեգին կաթողիկոսի դիրքաբեկ տեսակէտներուն։ Աւետիս մը տալու ձեւով՝ կը յայտնէր ինծի թէ «Յառաջ»ի տեսակէտները կը յաղթանակէն ահա, մինչեւ Հայաստան ։

Վերջերս ոմանք վարժութիւն դարձուցին ըսել թէ միջին ճամբու մարդ էր Շ. Միսաքեան, թէ շատ բարեխառն էր ,մեղմ ու չափաւոր։ Այս ամէնը՝ գովելու համար երեւութապէս, բայց նսեմացնելու համար յիշատակը՝ ներքնապէս, օգտագործելով իր յոգնութիւնը, տարիքին աւերները ։ Ոչ, միջին ճամբու մարդ չէր Միսաքեան ։ Կարելի չէր ճկել զինքը որեւէ ձեւով ։ Ո՛չ շոյելով, ոչ սպառնալով, ոչ ալ... վճարելով։ Ղազէթաճի չէր, գայթակղութիւններ պատմելով կամ այլ շոնդալից լուրեր հրատարակելով՝ փարա վաստկիլ ուզող մարդը չէր ան։ Մէկ միլիոն ֆրանք վճարելու պայմանաւ՝ Յառաջի առաջին էջին վրայ առեւտրական ծանուցում դնելու առաջարկ բերող անմեղ մարդն անգամ դուրս կը շպրտէր դռնէն, սրբապղծութիւն համարելով նոյնիսկ այդ մըտածումը ։

Մամռնային առջեւ չճկող մարդը կը ճկէ՞ր այլ ճնշումներու տակ։ Նահանջ չէր ճանչնար Շաւարշ Միսաքեան, կը պայքարէր բաց ճակատով։ Ճկուն մարդը կամ գողունի պայքար մղողը ապրանք մըն է, զոր կրնաք գտնել տարբեր դասակարգի մը մէջ, ուր, մեծ ըլլան անոնք թէ փոքր, գաղափար ծախելը, գաղափար փոխելը, կարկտան խօսքերու տակ ժանդոտ գնդասեղներ պահելը ... տաղանդ կը համարուին հիմա, որովհետեւ կը վճարուին տաղանդով (բառին յունական նշանակութեամբ)։

Ոչ ոք կը ճանչնայ զինքը իր տեսակէտներուն, ճաշակին, ատելութեանց մէջ՝ որքան այն որ աշխատած է միասին աւելի քան 30 տարի։ Երբ դժգոհներ, մէկը այստեղ է այս պահուս, կուգային յայտարարել Միսաքեանի թէ ներելի չէ այսքան յանդգնութիւն, զոր ցոյց կուտար աւագ յօդուածագիր մը Յառաջի մէջ, եւ բեմն խմբագիր Յառաջի՝ իր առողջութեան օրերուն, թէ վերջապէս տասնկ յօդուածներ կը վնասեն Յառաջի սպառման, Միսաքեան կը պատասխանէ առանց այլեւայլի.— «Ինչե՛ր կը կարդաս, իմ աչք բաղուկս է գրողը»։ Այսպէս կը ճամբէր դժգոհները, հաստատելով թէ վախցողը չէր նման դժգոհներէ եւ դժգոհութեան նման պատճառաբանութիւններէ, վասնզի միշտ յեղափոխական ,միշտ յառաջապահ։ Եւ ես ինծի պատիւ կը համարիմ, երբ, նոր վիճաբանութիւն մը բացուած ժամանակ, ընդդէմ անոնց որ «շուն» կը կոչէին մեզ՝ տատախաղ մը կատարելով, Միսաքեան հրապարակ կը կանչէր զիս՝ հալածելու համար այդ անիծեալները մինչեւ իրենց թաքստոցը, ինչո՛ւ չէ՝ իբրեւ որսկան շուն ։

⁂

Եւ այժմ, կը դառնամ քեզի։ Շա՛տ է խօսելիքս, սիրելի՛ ընկեր, շա՛տ է գրելիքս, բայց յոգնեցայ արդէն։ Հիմա առաջուանը չեմ, հիմա հիւանդ եմ։ Քու յիշատակդ էր որ բոցավառեց զիս եւ բեմ ելայ, վասնզի պէտք էր ըսել բաներ, զորս պիտի չկարենային ըսել ուրիշներ, որովհետեւ անտեղեակ ։

Ես լեցուն եմ յիշատակներովդ ։

Յիշատակ ըսի՝ միտքս ինկաւ։ 1943 Դեկտեմբեր 31ին՝ Կաղանդը միասին անցընելու հրաւիրեր էր զիս, իր տունը ։ Հազիւ սեղան նստեր էինք՝ երբ հառան կուռնկները իրենց անտանելի կոնչիւններով։ Ահաւոր ռմբակոծութիւն մը։ Դըժոխքի վերածուեցաւ Պէքոն արուարձանը, ուր կը գտնուէինք։ Հրդեհ, փլուզում, որոտում՝ երկինքի մէջ եւ երկրի վրայ։ Մտեր էինք նկուղը, դրացի տուները փլած, նկուղին բերանն ալ փակուած։ Մութին մէջ, քովէս, Միսաքեան կը շշնջայ ականջիս .

— Այս անօրէնները երկու Շաւարշները մէկ փոսի մէջ պիտի թաղեն կարծեմ այսօր ։

Տարբեր փոսի մէջ թաղուած ես այսօր, սիրելի ընկեր։ Ես դուրսն եմ դեռ։ Ես ալ պիտի գամ անշուշտ, թերեւս ուշ, թերեւս կանուխ։ Բնութեան օրէնքն է, Շաւարշները եւ անհամար ուրիշ Շաւարշներ պիտի գան ու մտնեն այդ փոսը ։ Բայց իտէալը, որով թրթռացիր, եւ յիշատակդ, որ խորհրդանշանն է այդ իտէալին, վերջապէս տենչը, որ արտայայտութիւնն է Հայկազանց հանճարին ծաղկումին, պիտի երբեք չմտնեն փոսը ։

Ո՞վ ես դուն չիրմաքարին տակ ,— զինուոր մը որ ինկաւ յաւիտենական այդ երազին համար։ Մահը այն ատրուշանն է, որ կը վառէ մեր մեռելներուն ոսկորները՝ աւելի եւս արծարծելու համար բոցը, զոր կը կոչենք Ոգի Հայկազանց ։ Մեր ոսկորներով՝ անշէջ պիտի պահենք Հայկազանց հանճարին շողը։ Հաւատացողները մեզի հետ, իսկ չհաւատացողները՝ թող սատանան տանի։ Երբ այս է կամքը ժողովուրդին, որ եկեր է ապալու վրադ, ես կը հաւատամ իր յաւիտենականութեան ։

Եւ ահա նորէն պատկերը՝ աչքերուս մէջ։ Առուակը — Յաւիտենականութիւն ։ Լացող ուռին - Մայրենիքը։ Եւ շիրիմը, որ ինծ տուն կուտայ Ժէրար տ'Ովիլի քերթուածը, կարգ մը փոփոխութիւններով . —

Կանգ առ, անցո՛րդ, շիրմին առջեւ հոտաւէտ ,
Ուր ամէն ինչ որ ես էի՝
Կը հանգչի այժմ ծաղկած թուփերու տակ ,
Եւ կարդա՛ սա պարզ բառերը .
«Ոչ ոք սիրուեցաւ այսքան խոր »։
Եւ բուռն ու կենդանի տենչ մը
Թող ողողէ եւ ուռեցնէ սիրտդ ,
Անգամ մը եւս տեսնելու համար ոտքի
Այն որ թաղուած է, այստեղ, անկենդան։

Անխուն մարմնոյս, զոր հողը կ'ուտէ քիչ առ քիչ ,
Պիտի ծաղկի օր մը, ջերմ եղանակին։
Այն ատեն, երիտասա՛րդ անցորդ ,
Քաղէ փունջ մը ծաղիկ
Իբրեւ գինը ճամբէն շեղելուդ ,
Եւ հեռացիր ...
Վասնզի սիրոյ մրմունջին մէջ,
Որ կ'օրօրէ մենաւորիկ քունս ,
Ես կը լսեմ դեռ անցաւոր կեանքիս յաւիտենական վիշտը։

Մենք շիրմաքարին աւելի մօտ, սիրոյ համօրէն մրմունջին մէջ, լսելով տրամախօսութիւնը որ կը շարունակուի՝ գիտենք թէ ի՛նչ վիշտ է այդ.

— Մայրենի՛ք, մայրենի՛ք իմ, ո՛վ չկշտացուելիք քաղցրութիւն, մահէն անդի՛ն ալ ցանկալի...

— Քնացի՛ր, որդի՛, քնացի՛ր, քնացի՛ր ...։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՆԿՈՒՄ

●

«Յառաջ» արձագանգ էր եղել «Պրաւդա»յի լեզուապարութեան՝ Պ. Կի Մոլէի հասցէին, ՚րա՝ Ուաշինկթըն կատարած այցելութեան առիթով ։

Միջազգային մամուլի պատմութեան մէջ դժուար թէ կարելի լինի գտնել այդ աստիճանի անբարեկիրթ արտայայտութիւն՝ պետական որեւէ անձնաւորութեան հասցէին։ Յիշեցնենք, որ այս մաղձը դուրս է տուել «Պրաւդա», Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան օրկանը, որ արտայայտիչն է, միանգամայն, Կրեմլի։ Իսկ Պ. Կի Մոլէ ոչ միայն վարչապետն է աշխարհի ամենաքաղաքակիրթ երկիրներից մէկին, այլ եւ միջազգային մի հեղինակաւոր դէմք է։ Նա մի անձնաւորութիւն է, որ իր բովանդակ կեանքը ընթացքում եղել է տէրն իր սկզբունքների։ Եւ այնքան անշեղ ու կորովի, որ երբեք չէ վարանել իր տեսակէտները արտայայտել անվարան կերպով ։

Պ. Կի Մոլէ մի տարի առաջ պաշտօնապէս հրաւիրուել էր Մոսկուա։ Կրեմլին զայն հիւրասիրեց ու մեծարեց ։

Արդ, մարդ ակամայ տարւում է մտածելու թէ Խ. Միութեան վարիչները երէկ ինչո՞ւ այդքան յարգանք ընծայեցին Ֆրանսայի վարչապետին, իսկ այսօր այդքան մաղձ են թափում նրա վրայ ...

Նրանք, որոնք ուշադրութեամբ հետեւում են խորհրդային կեանքին, կ'ըմբռնեն թէ «Պրաւդա»յի այս ելոյթը բխում է «սկզբունքից», որ ... անսկզբունք լինելն է։ Կրեմլի ու նրա բոլոր օրկանների համար գոյութիւն ունի մի հիմնական առաջադրութիւն, — մեծարել ու փառաբանել անխտիր բոլոր նրանց, որոնք հեռուից կամ մօտից կ'ուղեկցին իրանց։ Կամ՝ այցելութիւններով թէ յայտարարութիւններ...

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

●

Քալելով՝ կէս ժամ ։

Կարաւանին առջեւէն կ'երթար թրքացած Հիտայէթը, թեւին տակ բռնած՝ արձանագրութեան տոմարը ։

Մանրակրկիտ խուզարկութիւն մը եւս կատարուեցաւ պատերազմական ատեանի գրասենեակին մէջ։ Ոստիկան մը ուրիշ բան չգտնելով, ձեռքիս ջուրի շիշը քաշեց նետեց ։

Ձեռնակապերը քակեցին ու մինչ կը կարծէինք թէ զատ զատ պիտի արգելափակեն առանձին խցիկներու մէջ, բոլորս մէկ վար իջեցնելով, հինգս մէկ սենեակ դրին, ուրիշ ալ ուրիշ սենեակ մը, յարակից։ (Իճշաաբ գօվուշի)։

Ովքե՞ր էին միւս կալանաւորները ,— բոլորն ալ ծանօթներ, զանազան պատճառներով ձերբակալուած եւ դիտմամբ ինծի հետ միացուած ։

Ուղղակի իմ ձերբակալութեան հետ կապ ունէր .— 1. Սամուէլ Դարբինեանը, որ նախապէս բանտարկուած եւ ոստիկանութեան տետրակին մէջ արձանագրուած ըլլալով, կը կանչուի եւ վար կը դրուի ։ (Նշանածը, Սօնա, երբ կ'երթայ լուր առնելու, զայն ալ վար կը դնեն եւ կը բանտարկեն ատեն մը, իբրեւ մեղսակից). — 2. Իգնատիոսը (Ահարոնեան), որ ձերբակալութենէս մէկ շաբաթ յետոյ, Վլատիմիրին կ'երթայ իբրեւ մաքսային գործակալ եւ կ'ուզէ փրկել պայուսակը կամ տետրակը։ Վլատիմիր կը մտնէ եւ Իգնատ կը ձերբակալուի ։

Անուղղակի կապ մը ունէր Տիգրան Չէօկիւրեանի երէց եղբայրը, ողբացեալ Յովհաննէսը (Օննիկ), որուն հասցէին հեռագիր մը ուղղած էր Մարզպետ, Հալէպէն ։

Պարտէզի մը մէջ շինուած, երեւութապէս մաքուր էր «Ինշաաթ գօվուշի»ն, բայց կատարեալ փուս մը՝ լուերու։ Առաջին գիշերն իսկ խաշեցանք, եւ որովհետեւ կարելի չէր քնանալ, աջ - ձախ կը տրորուէինք, մինչ հերթապահ ոստիկանը կ'ռռնար .

— Ուլան խաբսանա, էօքիւզ շիմտի ... (Զպաւկի՞ս ե՛ղ, հիմա...)։

Քանի մը օր վերջը՝ գիշերուան ժամը 2ին արթնցուցին զիս, տանելու համար կեդրոնի հրամանատարին քով ։ (Մէրքէզ գօմանտանը)։

Չէին կրցած քնանալ միւսները, մինչեւ վերադարձս ։

Բանտէն մինչեւ կեդրոնի հրամանատարութեան շէնքը (տասը վայրկեան), առջեւէն կ'երթար զինուորական բանտին վերատեսուչը, Իսմայիլ Հագգը պէյ, իսկ իմ քովէս՝ բանտապահ մը եւ չաւուշ մը։ Մինչ բացառտանէն կ'անցնէինք, այս վերջինը, Քէօր Մէհմէտ, կը հարցնէր ու կը պատմէր .

— Հմայեակ Արամեանցը կը ճանչնա՞ս .

— Լսած եմ, չեմ ճանչնար։

— Ան ալ քեզի պէս «քոմիտէճի» էր, բայց ճշմարտութիւնը խօսեցաւ ազատեցաւ, հիմա փէսը ծուռ դրած, էֆէնտիի պէս կ'ապրի ։ Դուն ալ խօսէ ճշմարտութիւնը, վաղ առտու կ'ազատիս ։

Իսկ կեդրոնի հրամանատարը, Ալի Րիզա պէյ (չշփոթել միւսին հետ), զիս առաջնորդեց իր գրասեղանին քով, որուն ետեւ պատուհան մը կը բացուէր հրապարակին վրայ։ Նստանք եւ սկսաւ հարցումներ ուղղել։ Յետոյ սարէն - ձորէն խօսելով յանկարծ դիտել տուաւ .

— Հրանտ Ասլանեանը կը ճանչնա՞ս. սքանչելի երիտասարդ մը. չեմ գիտեր ինչ պատճառով ձերբակալուած էր եւ մեզի յանձնուեցաւ։ Առաջին օրէն, քաջաբար խոստովանեցաւ ամէն բան. վերջին պահուն, չխակ պատասխանած չըլլալով պզտիկ հարցումի մը, պատերազմական ատեանը նեղացաւ եւ մահուան դատապարտեց։ Եւ հարկադրուեցանք այդ բաքանչելի, գեղեցիկ եւ ապրելու արժանի, վայելելու սահմանուած երիտասարդը կախել սա դիմացի հրապարակին վրայ (ցուցնելով պատուհանէն)։

Քանի մը շաբաթ յետոյ սկսան բուն հարցաքննութիւնները, հարցաքննիչ ատեանին առջեւ (Հէյյէթը Թահգիգիյէ), որ կազմուած էր հինգ բարձրաստիճան սպաներէ, բայց հարցաքննիչ դատաւորէն ։

Անշուշտ ես էի հարցաքննութեան առանցքը։ Երբեմն առտու - իրիկուն կը կանչէին, կը քրտնցնէին եւ յետոյ օրերով կը ձգձգէին ։

Միւսներուն հարցաքննութիւնը կարճ կը տեւէր, քանի որ, որեւէ փաստ չունէին անոնց դէմ ։

Յետոյ, ես բոլորն ալ կ'անդրադառնայի, բացի Մ. Խտրէճեանէն, որուն համար կ'ըսէի թէ տարի մը պաշտօնակից ենք եղած «Ազատամարտ»ի մէջ, բայց ուրիշ որեւէ կապ չենք ունեցած ։

— Բայց անոնք բոլորն ալ քեզ կը ճանչնան ։

— Կրնայ ըլլալ։ Յօդուած գրած, ճառ խօսած եմ ։.

— Ուրիշ գործեր ալ կատարած ես անոնց հետ ։

— Ի՞նչ գործ կրնամ կատարած ըլլալ, երբ չեմ ճանչնար ։

Հարցաքննիչ դատաւորը, Պէհա պէյ, չափազանց խորամանկ տիպար մըն էր, եւ հարցումները կը տեղացնէր մերթ ողոքելով, մերթ սաստելով կամ զարմացական կանչեր արձակելով .

— Քեզի պէս ուշիմ տղայ մը ի՞նչպէս այսքան տխմար (ապտալ) պատասխաններ կուտայ ...

(Շար. 23)

րով կը նպաստէն «Թափանցում»ի քաղաքականութեան ։

Մինչեւ Հունգարական յեղափոխութիւնը, — որի ընթացքում Կրեմլ մի անգամ եւս ցոյց տուեց իր վայրագ դիմագիծը, — նա ձգտում էր իր շուրջ ստեղծել մի բարեկամական մթնոլորտ։ Կրեմլի համար անհրաժեշտ էր մասնաւորապէս մերձենալ Ֆրանսայի, քաջ գիտնալով նրա քաղաքական՝ բայց մանաւանդ բարոյական արժէքը՝ յաչս աշխարհի։ Եւ, այդ օրերին, Կի Մոլէ ի պատուի էր։ Հունգարական նախճիրից յետոյ, Կրեմլ համոզուեց, որ «ապաստալինացման» իր կեղծ ու քողարկեալ ծեքծեքումները հանդիպում են սառըրն ու զօրեղ ընդդիմութիւն։ Եւ, իր դիրքը յանկարծ փոխեց։ Ու, ահա, ցուցահանում է իր թունաւոր ողին։ Մի ողի, որ սովետական քաղաքականութեան, «դաւաճանութեան», դաւաճանութեան, ինչպէս եւ՝ բարքերի էութիւնն իսկ է։ Կամ՝ բարոյականը... անբարոյական, — անխնայ ու անսանձ հարուածել ինչ որ դէմ է իրան, — անձնաւորութիւն, կուսակցութիւն, կառավարութիւն կամ պետութիւն ։

Իր խորքում նոյն կիրքն էր, որ երէկ Բուտապեշտի փողոցներում դիակներ փըռեց, իսկ այսօր փորձում է իր մաղձը շպրտել Ֆրանսայի վարչապետին, առանց անդրադառնալու թէ իր այդ անվայելուչ լեզուով ինքն իրան է կեղտոտում ... ։

Նոյն այդ կիրքից մղուած էր, որ Սուէզի շուրջ ստեղծուած վէճի օրերին, Բուլգանին, փորձելով օգտուել Ֆրանսայի եւ Միաց. Նահանգների միջեւ ստեղծուած ժամանակաւոր տարակարծութիւնից, եւ, իր մոլուցքի մէջ, մոռցած «լէնինեան»... «խաղաղասիրական» սկզբունքը, ցանկանում էր... զէնքի միջոցաւ «զսպել» Ֆրանսային եւ Անգլիային ։

Յիշողութիւնների մէջ դեռ թարմ են նոյն Բուլգանինի կողմից Պ. Պ. Կի Մոլէի եւ Իտընի ուղղուած նամակները, որոնք նոյն թունաւոր ոգին էին մատնում։ Յիշեցէք, այս առթիւ, Խրուշչեւի շրթներից թափած մաղձը՝ Մոսկուայի լեհական դեսպանատնում՝ օտար դեսպանների ներկայութեան ։

Համադրեցէք այս երեք երեւոյթները, ցոյց տալու համար, որ միեւնոյն կիրքից են առաջնորդւում Խ. Միութեան երեք գլխաւոր օրկանները, — «Պրաւդա»՝ մամուլը, Բուլգանին՝ կառավարութիւնը, եւ Խրուշչեւ՝ կուսակցութիւնը ։

Մի կիրք, որ ոչ սկզբունք է ճանաչում, ոչ պատշաճութիւն, ոչ խրատունք, եւ ոչ էլ բարոյական ։

Եւ որ ոչ միայն անփոփոխելի է, այլեւ անհաշտելի — թողնենք բարեկրթութիւնը, — նոյնիսկ դիւանագիտութեան հետ։

Բայց որ՝ էապէս ու բացառապէս խորհրդային է։

ՕՇԱԿԱՆՑԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՔԱՐՈԶԸ

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, նախագահելով Հսկումի արարողութեանց, Մարտ 8ին, Մեծ Պահուց շրջանը կը բանայ քարոզով մը, զոր Երեւանի ձայնասփիւռի կայանը հաղորդեց նաեւ արտասահմանի։

Քարոզը, իր գրական արժէքին տակ, կը ծածկէ թելադրանք մը «հաշտութեան եւ միաբանութեան»։

Կուտանք քարոզին գլխաւոր մասերը. —

Աղօթք՝ հոգիներու սէր ու դարման է, քաղցր բալասան։ Աղօթքը յոյսով կանթեղ է, աղօթքը հզօրիչ է եւ կենարար։ Մեր ժողովուրդը աղօթել գիտցող ժողովուրդ եղած է։ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ աղօթքով բացաւ երկինքի դռները, ու Միածինը իջաւ աշխարհ։ Ս. Մեսրոպ աղօթքով յօրինեց Հայոց լեզուի նշանագրերը, աղօթքով սկսաւ Աւարայրի ճակատամարտը, աղօթքով են հիւսուած մեր լեզուն, մեր գրականութիւնն ու երգը, աղօթքով են շարուած քարերը մեր Սուրբ Տաճարներուն, աղօթքով են դրշագրուած ու վրձինուած մեր հազարամեայ մագաղաթները, աղօթքով է մխիթարուած մեր ժողովուրդը ։

Եւ այսօր ալ հայ ազգը նոյն աղօթող ժողովուրդն է ամէն տեղ։ Աղօթքով է որ այսօր ճամբայ ենք ելած, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը չէնցնելու եւ մեր Սուրբ Եկեղեցին ուրախացնելու։ Այսօր ալ՝ հազար հազար հայ հաւատացեալ սրտեր ջերմագին աղօթքներ կը կարդան մեր Ս. Սեղաններուն առաջ։ Այդ աղօթքները բոլոր, այստեղ է որ կը հաւաքուին, այստեղ է որ կը միանան եւ որպէս լոյս եւ խունկ ուղիղ դէպի երկինք կը բարձրանան այս Աստուածակառոյց Մայր Սեղանէն, Միածնի իջման լուսեղէն ճամբէն։ Տէր Աստուած, քու աչքերը գիշեր ցերեկ բաց թող ըլլան այս Տաճարին վրայ, որուն համար ըսիր, «ԱՅՍՏԵՂ՝ ԹՈՂ ԸԼԼԱՅ ԻՄ ԱՆՈՒՆԸ» որպէս զի այս տեղէն լսես քու ծառաներուդ աղօթքները տիւ եւ գիշեր ։

Աղօթէ հայ ժողովուրդ։ Աղօթէ եւ զօրցուր քու խնկութիւնդ, աղօթէ եւ խաղաղէ, աղօթէ եւ աղօթքով զօրացիր։ Արթնցիր եւ ճանչցիր դէպի քու նախնեաց հաւատքի լոյսով քու անցեալ կեանքի պատմութեան ու փառաւոր ստեղծագործութիւններով եւ քու մշտանորոգ ուժերով ։ Արթնցիր եւ խաղաղէ։ Աղօթքի տանդ մէջ խաղաղութիւն թող ըլլայ։ Եւ ինչ հրաշալի պիտի ըլլայ եթէ փոթորիկները յաղթահարել գիտնայիր ներքին խաղաղութեամբ, ինչպէս ըրաւ մեր Տէրը Յիսուս, փոթորկած ծովուն վրայ իր տագնապեալ աշակերտներուն ծովին մէջ։ Ո՞ւր է սիրտդ հայ ժողովուրդ ։

Իմաստութեամբ վարէ կեանքդ, իմաստութեամբ գործէ ։ Մի մոռնար որ Օշականէն հսկող մեծ վարդապետը քեզի համար թարգմանեց «Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ իմանալ զբանս հանճարոյ»։ Անեղութիւն, քէն ու ոխ, թող հեռանան մեր կեանքի սահմաններէն։ Մի տրտմեցնէք զիրար եղբայրներ, այլ՝ ուրախութեամբ ջուր առէք փրկութեան աղբիւրներէն։ Նոր փրկութեան աղբիւրներն են մեր նախնեաց Սուրբ հաւատքը, Փրկչի իջման սեղանէն ճառագայթող լոյսը՝ պատմութեան ոգին եւ մեր ժողովուրդի ու կրօնքի մեր օրերու վերածնունդը ։ Այս յոյսերով զեղուն հոգիով եւ միշտ յուսալից սրտով, առաջիկայ պահուց քառասուն օրերը մենք կը հռչակենք հսկումի եւ աղօթքի շրջան՝ վասն խաղաղութեան, վասն միութեան եւ վասն հաստատութեան Սուրբ Եկեղեցւոյս եւ Ազգիս Հայոց եւ վասն խաղաղութեան ամենայն աշխարհի։ Եւ որպէս առաջին աղօթող միածնի իջման սուրբ սեղանի առաջ մենք ծունկի կուգանք մեր ժողովուրդի անխըտիր բոլոր զաւակներուն հաշտութեան եւ սիրոյ միաբանութեան համար ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, (Յառաջ). — Ամսոյս 10ին, կիրակի, Հայկ. Տան մէջ, Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ մեծ շուքով տօնուեցաւ Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց հերոսամարտը ։ Աւագ սրահին մայր պատին վրայ Քաջն Վարդանին մեծադիր կենդանագիրը, շուրջը բոլորուած կարմիր մեխակներով եւ մշտադալար տունկերով ։

Գրաւոր ճառերով օրուան նշանակութիւնը ընդգծեցին Գէորգ Խանդէլեան եւ Յարութիւն Ալեքսանեան, պատմական ուղեկոչումէն ետք մասնաւորապէս ծանրանալով Հայ նախարարութեանց սպարապետներուն եւ կրօնական դասուն բիրտ ուժին դէմ տարած բարոյական յաղթանակին վրայ։ Ապա, Տիկին Նուարդ Արշ. Տիլսիզեան հատուած մը կարդաց Եղիշէի Ոսկիմատեանէն, որուն յաջորդեց Օր. Սիմա Փափազեանի արտասանութիւնը՝ Սիամանթոյէն։ Ամէնէն վերջը, Տիկ. Անգանի Պետոյեան դաշնակի ընկերակցութեամբ երգեց «Լուեց Ամպերը ...» եւ Կոմիտաս վարդապետի «Հայաստան»ը ։

Ժողովուրդը, խանդավառուած՝ ջերմ ծափերով փակեց այս ազգային, կրօնական եւ քաղաքական բնոյթ կրող տարեդարձը ։

Ա.

«ԷԼ ՄԸՍԸՐ» արաբական թերթին արտօնատէրը Մահմուտ Ապուլֆաթ որ Նասըրի դէմ բողոքած ըլլալու ամբաստանութեամբ տասը տարուան դատապարտուած էր, Թուրքիա ապաստանած է ։

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՊՐՈՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐՈՒՍԷԼ, (Յառաջ). — Հայ գաղութը վերջերս բացառիկ կենսունակութիւն մը ցոյց տուաւ, ուսանողներու կողմէ կազմակերպուած Դանիէլ Վարուժանի եւ Խրիմեան Հայրիկի նուիրուած հանդէսներէն ետք, այս անգամ գաղ. վարչութիւնն էր որ, տեղւոյն Տիկնանց Միութեան օժանդակութեամբ, տարեկան պարահանդէսը կազմակերպած էր կիրակի, Մարտ 10ին, Օթէլ Փլազայի սրահներուն մէջ ։

Սովորականէն շատ աւելի մեծ բազմութիւն մը ներկայ էր. յայտնի էր որ կազմակերպիչներն ալ ոչ մէկ ջանք չէին խնայած, հանդէսին փայլը աւելցնելու համար։ Հայկական պարերու եւ խաղերու բաժինը մանաւանդ անցաւ շատ յաջող եւ արժանացաւ ներկաներու ջերմ գընահատանքին ։

Փոքրիկներ Մուրատեան եւ Սարաֆեան (վեցական տարեկան) պարեցին «Ուղուն տարա», Օր. Թումանեանց եւ Պ. Պինեմէճեան, ընկերակցութեամբ օրիորդներու խումբին, պարեցին «Շամիրի աղօթքը», «Իլիկներու պարը» եւ «Լեզգինկան», ստեղծելով տոհմիկ ջերմ մթնոլորտ մը ։

Հայկական պարերու վարիչն էր արուեստագէտ Ա. Բուռնութեան, որ վարպետութեամբ պատրաստած էր Խաչատուրեանի «Սուիններու պարը» եւ Կովկասեան «Դաշոյնի պար»ը ։

Պատանի փանթէզիսթ Ժ. Աչճեան, խօսնակը՝ Ե. Էմիրզեան, եւրոպական նուագախումբը եւ վիճակահանութիւնը նուազ կարեւոր ազդակներ չեղան կիրակի օրուան տաք ու խանդավառ մթնոլորտի ըստեղծման համար ։

Ամէն բան անցաւ կանոնաւոր եւ ներկաները մեկնեցան ուշ գիշերին գոհ սրտով ։ Գոյացած հասոյթը, որ եղաւ ակնկալուածէն շատ աւելի, պիտի յատկացուի, ինչպէս յայտարարուեցաւ, գաղութի կարօտեալներուն ։

Վերջացնելէ առաջ, չեմ ուզեր մոռնալ շնորհաւորելու բոլոր տիկինները ու օրիորդները եւ մասնաւորաբար գաղութի անխոնջ նախագահուհին՝ Տիկին Մ. Էմիրզեանը, որոնք ամիսներու տքնաջան աշխատանքով քանի մը ժամ հայկական մթնոլորտ մը պարգեւեցին մեզի ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՐԻԷՍՏԷԻ առջեւ, իտալական ոստիկանութիւնը Թրքական «Սվազ» քարխադատար նաւուն մէջ մեծ քանակութեամբ մաքսանենգուած ապրանքներ գտնելով՝ ձերբակալեց Բ. նաւապետը Ա. եւ Բ. մեքենավարները եւ նաւաստի մը։ Ձերբակալուածները պիտի դատուին իտալական դատարանի առջեւ։ Գրաւուած է քանի քիլօ ափիոն, 5000 տոլար արժէքով ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«ԵՍ ՓՈՔՐ ՄԱՐԴ ԵՄ»

Երա՞զ։ Բայց նրանք երբեք չեն խրախնացել, քո երազանքները։ Օհ, այդ չար, ծաղրող թիւերը, ինչպէս նրանք գիտեն վրէժ լուծել։ Ահա երեքը, նա բաց է արել իր երախը, գոռում է, ճչում, տնքում, ծիծաղում ։

Իսկ նրա տեղը այս տեղ չէ... Այդ ես՝ Փիշխալեանս կոտորակից հանելով նրան այստեղ բերեցի ։

Ինքս էլ չեմ յիշում, թէ ինչպէս յայտնուեցի ամբիոնի մօտ։ Այո, չեմ յիշում թէ ինչ ուժ հրեց ինձ դէպի այդպիսի սխրագործութիւն։ Նայում եմ դահլիճին ու ոչ ոքի չեմ տեսնում։ Մէկ մրսում եմ, մէկ շոգում։ Ձեռքերս դողում են։ Լսում եմ քարտուղարի ցածր ձայնը — «Դէ, դէ...»։ Կանգնել եմ ամբիոնին ու մի բան գիտեմ — պէտք է ասել ճշմարտութիւնը, վատ է դա, թէ լաւ մեր տրեստի հեղինակութեան համար — միայն ճըշմարտութիւնը ։

— Ընկերներ ... — սկսեցի ես շատ պաշտօնական եւ զգում եմ կոկորդս չորացել է։ Աչքի տակով նայեցի Ջրամանին, որը կանաչ մահուդի վրայ փայլում էր ։ Անմիջապէս մէկը ինձ մի բաժակ ջուր տուեց։ Դահլիճը ծիծաղեց, կամ, ինչպէս թերթերում է գրում՝ «դահլիճում աշխուժութիւն»։ Ուզեցի մի քանի կում անել, բայց ամբողջ բաժակը դատարկեցի։ Կարծես մի շաբաթ ջուր չէի խմել։

Վերջապէս խօսեց «Մեծ համրը»։ Եւ ի՞նչպէս ... Չէ, գլուխս չեմ գովում ։ Ես լսում էի ձայնս եւ թւում էր ուրիշի ձայն էր։ Եւ խօսքերը սովորական չէին ։ Դահլիճն ապշում էր։ Իմ պետը գոռում էր — «Բարբաջում է, զուրս է տալիս, զրպարտութիւն է...»։ Իսկ «Նա», այսինքն ես, ուշադրութիւն չէր դարձնում ոչ նախագահի զանգերին, ոչ պատասխաններին, ոչ աղմուկին եւ միայն խօսում էր ու խօսում եւ ոչ միայն կեղծիքի, այլ իր ամբողջ կեանքի մասին — գորշ, անհետաքրքիր, տխուր կեանքի մասին ...

Յետոյ յանկարծ ամէն ինչ խախտուեց, ես չկարողացայ աւարտել եւ կէս խօսքի վրայ ամբիոնից հեռացայ ։

Ծափահարեցին։ Ես նստեցի իմ տեղը։ Ընկերները սեղմում են ձեռքս։ Յետոյ խօսեցին պետերը, նրանք այնպէս բարձր էին գոռում, կարծես նրանց լսողները խուլ էին։ Յետոյ նորից խօսեց քարտուղարը եւ ուրիշները, յետոյ նորից պետերը։ Յաճախ տալիս էին իմ անունը եւ հայրանունը, իմ ազգանունը. Փիշխալեան, Փիշխալեան ...

Չկայ այլեւս Փիշխալեանը, հասկացէք, չկայ, չկայ ...

Ես չգիտէի թէ ինչ ապուր եմ եփել ։

Միւս օրը եղաւ հեղինակաւոր յանձնաժողով։ Սկսեցին քննել։ Յաճախ ինձ էին դիմում, հարցաքննում ։ Նոյնիսկ մինիստրի տեղակալի մօտ կանչեցին։ Յանկարծ ես դարձայ կարեւոր անձնաւորութիւն ։

Մի ամիս չանցած տրեստի ու պլանի բաժնի պետերին աշխատանքից ազատեցին։ Դէ, մտածում եմ, հիմի հերթը կը հասնի ինձ։ Սպասում եմ արդարացի պատժիս։ Չեմ վախենում, բայց գիշերները դարձեալ չեմ քնում ։

Եւ ահա, մի գեղեցիկ օր կանչում է ինձ տրեստի նոր պետը, նոյն ինքը մեր նախկին քարտուղարը։ Մտնում եմ առանձնասենեակ, սպասում եմ անողոք խօսքերի, պատժի ։

— Նստեցէք, Մովսէս Սոկրատովիչ, — յարգանքով առաջարկում է նոր պետը ։

Նստում եմ ։

— Մովսէս Սոկրատովիչ, բանից դուրս է գալիս, որ դուք հրաշալի մարդ էք, — ասում է նա ։

— Ի՞նչ էք ասում... Ես փոքր եմ... — ըսկսում եմ իմ սովորութեամբ ։

— Դուրս շպրտէք ձեր գլխից այդ միտքը։ Դուք պարզապէս լաւ մարդ էք ։

Զգում եմ, աչքերիս մէջ արցունքներ են գոյանում։ Գիտեմ, հիմա ոչ մի խօսք ասել չեմ կարող։ Իսկ նա շարունակում է.

— Մովսէս Սոկրատովիչ, ես ձեզ առաջարկում եմ նոր աշխատանք, ձեր գիտելիքներին ու փորձին աւելի յարմար աշխատանք ...

Պլանբաժնի պետի տեղակալի պաշտօնը ...

Ես այլեւս չեմ զսպում յուզմունքս ։

— Շնորհակալ եմ վստահութեան համար... Չեմ կարող, ներեցէք, բայց չեմ կարող ...

... Եւ հիմա, երբ գրում եմ այս տողերը, ես դեռ չեմ վճռել, ընդունե՞մ նոր պետի առաջարկութիւնը, թէ չէ։ Կարծում էք հիմա՞ էլ վախենում եմ պատասխանատուութիւնից ։

Երեւակայեցէք որ չեմ վախենում։ Սարսափելի չէ ։

Բայց ի՞նչ ծառայութիւնների համար ։ Ես հաստատ համոզուած եմ, որ մի ելոյթը սխրագործութիւն չէ։ Իսկ ուրիշ ծառայութիւններ ես չունեմ ։

Ես ձեզ ամէն ինչ պատմեցի, խոստովանեցի։ Հիմա ինքներդ դատեցէք ...

Ա. ԱՐԱՔՍՄԱՆԵԱՆ

(5 եւ վերջ)

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Ամմանի կառավարութիւնը վճռապէս որոշած է փակել Թուրքիոյ, Իրանի եւ Փաքիստանի դեսպանատուները ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

յին սուղ յայտարարեց ։

ԱՆԳԼԻՈՅ նաւաշինարաններու բան-ուորները շաբաթ կէս օրուընէ ի վեր գործադուլի մէջ են ։ Կառավարութիւնը ամէն միջոցի կը դիմէ, որպէսզի գործադուլը ուրիշ մարզերու մէջ եւս չտարածուի ։

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեց արգիլել «Էր Ֆրանս»ի օդանաւերուն էջ-քը՝ իր օդակայաններուն վրայ ։ Կը կարծուի որ արաբական ուրիշ երկիրներ եւս, մասնաւորաբար Լիբիան, նմանօրինակ որոշումներ պիտի տան ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ նախագահը, Նիքսըն, ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Պապին կողմէ ։ Նախապէս երկար տեսակցութիւններ ունեցած էր Իտալիոյ վարչապետին եւ Արտ. Նախարարին հետ ։

ՊԱՂՏԱՏԻ ՈՒԽՏԻՆ յառաջիկայ նիստը տեղի պիտի ունենայ Փաքիստանի մէջ՝ Ապրիլի վերջերը ։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, Սիրանքիէվիչ, կառավարական պատուիրակութեան մը գլուխն անցած, մեկնեցաւ Վարշավիայէն՝ ասիական եօթը երկիրներ այցելելու համար ։ Բացակայութիւնը պիտի տեւէ հինգ շաբաթ ։

ԵԳԻՊՏՈՍ հիւլէական ուժ պիտի կրնայ արտադրել 1959ին՝ խորհրդային օժանդակութեան շնորհիւ, կը գրէ եգիպտական թերթ մը ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախկին թագաւորը, Ֆարուք, յայտարարեց թէ Նասր Ամերիկացիներուն պիտի ծախէ փարաւոններու գանձերը ։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի եւ արուարձաններու յարգոյ հասարակութեան ի գիտութիւն կը ծանուցանենք թէ ինչպէս նախորդ տարիները, այս տարի եւս մեր բազմահազար նահատակներուն յիշատակին նուիրուած Ապրիլեան Սգատօնի 42րդ տարեդարձի ժողովրդական հանդէսը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 24ին, չորեքշաբթի օր, ժամը 21-ին, նախկին Փըթի ժուռնալի սրահը, 21 ռիւ Քատէ ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

Փարիզահայ կազմակերպութեանց ներկայացուցչական ընդհ. ժողովէն ընտրուած Ապրիլեան Սգատօնի կազմակերպիչ Յանձնախումբ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Ապրիլ 7ին կիրակի ժամը 3ին ։

Փարիզի հայ թատրոնը կը ներկայացնէ

Գրիգոր Վահանի

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ (4 արար)

Մասնակցութեամբ սիրուած դերասաններու խումբի մը ։

Անկէնի Սալ տէ Ֆէթը ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ

Վարչութեան անդամները կը հրաւիրուին ժողովի, այս չորեքշաբթի, ժամը 6.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ (անթրփրընէօր) շըմիզիէի մեծ գործատան մը համար, մեծ սերի, բարձրագոյն աշխատավարձք փասոնի համար, տեւական գործ, ամբողջ տարին ։ Դիմել՝

HALIOT

24 Bd. St. Denis, Paris.

●

PIQUEUSES; FINISSEUSES

Լաւ վճարուած, մնայուն գործ ։ Դիմել՝

TRICOSA

8 Ave. Sœur Rosalie (Pl. d'Italie)

●

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐ

14 - 16 տարեկան, որոնք կ'ուզեն քոնֆէքսիոն սորվիլ (պօնեթրի) ։ Դիմել՝

TRICOSA

8 Ave Sœur Rosalie (Pl. d'Italie)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սահակ Յարութիւնեան (Սէն Ժերոմ) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց զաւկին Կարպիսի արկածին առթիւ եւ հազար ֆրանք կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի տան եւ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) ։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 31ին, առաւօտ ժամը 9ին, Սինէմա Նօայի մէջ (Լա Քանըպիէռ)

ՊԱՏՈՒՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ՝

GASTON DEFERREի

(Մարսէյլի քաղաքապետ, նախարար, երեսփոխան)

Խօսք կ'առնէ՝ երեսփոխան

FRANCIS LEENHARDT

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ բոլոր խումբերուն, Կապոյտ Խաչին եւ բոլոր մասնաճիւղերուն եւ Համազգային Մշակութային Միութեան ։

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ՝

ԵՐԵՔ ՑԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ՝

Ս. ԱՒԱԳ ՔԱՀԱՆԱՅ ՇԱՄԼԵԱՆ (առաջ. փոխ. Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց)

ՅՈՎՀ. Տ. Վ. ՉՈՒԽԱՃԵԱՆ (Մարսէյլի կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետ)

ՓՐՈՖ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ (Աւետարանական եկեղեցի) ։

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ եւ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՑԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Անիթա Սարգսեան, Մատլէն Մարկոսեան եւ Ալիս Շամիրեան, ինչպէս նաեւ Սարգիս Ջէօրէճեան ։ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահը ։

Կը նախագահէ՝ ընկեր ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի Ազգ. Միութեան ներկայացուցիչը ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ԽՆՋՈՅՔ ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի տարեկան ընկերահամակրական խնջոյքը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր ։

Կը խօսի ընկ. Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ ։

Նուագ՝ Թառիստ ԳԱՐԵԳԻՆ ։ Գեղարուեստական բաժին ։ Պիւֆէ գիւրամատչելի գիներով ։

Լա Քէս տ'Էփարնյի սրահը, 32-34 Ավընիւ տը լա Փօրթ տէ Լիլա, մէթրօ Փօրթ տէ Լիլա ։ Մուտքը ազատ է

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը ։ Կը խօսի Ճափոն դիտնական Տօքթ. Զաքարադովա, (Ֆրանսերէն լեզուով) ։ Նիւթը՝ «Ծայրագոյն Արեւելքի իմաստասիրութիւնն ու բժշկութիւնը» ։ Բացառաբար դասախօսութիւնը պիտի սկսի ժամը 21ին ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅԻՍ 11ԻՆ Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան Մարսիլիոյ մասնաճիւղը կը կազմակերպէ իր տարեկան շքեղ պարահանդէսը ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՐՍԷՅԼՑԻՆԵՐ

Studio YENO

Հանրածանօթ լուսանկարչատունը տեղափոխուած է քաղաքի կեդրոն՝

21 - 23 Ալէ Լէօն - Կամպէթա ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Տունը աշխատող գործաւորուհիներ, **chemisier**ի համար ։

Ets. MA V'AN

116 Rue Réaumur, Paris 2ème

CEN 06-42

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ»Ը

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կառվարենց» խումբին կողմէ ։

Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 15ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը ։

Կը ներկայացուի Նախանձոտ ամուսինը (կատակերգութիւն 2 արար) ։

Գեղարուեստական բաժին ։

Եւրոպական պարեր ։

ՄԱՆՈՒԷԼ ՓԻԶԱՐՕ նուագախումբով ։

Կառախումբ Կառ տիւ Նորէն, իջնել Վիլիէլը պէլ Կոնէս, առնել 268 թիւը եւ իջնել Փլաս 11 Նովամպրը կամ 268 առնել Փոռթ տը լա Շափէլէն եւ իջնել նոյն տեղը ։

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մամուլի տակ է Յունուար - Փետրուարի թիւը, մօտ 60 էջ, բացառիկ բովանդակութեամբ ։ Կամքէ անկախ պատճառներով, Դեկտեմբերի թիւէն առաջումը նոր վերջացուցինք ։

Տարեկան բաժնեգինն է 1000 ֆրանք, Ֆրանսա, 1200 ֆրանք արտասահման ։

Դիմել «Յառաջ»ի հասցէով՝ Շ. Նարդունի, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուսանողական «Ռուբէն» Միութեան ժողովը այս չորեքշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, ծանօթ հաւաքատեղին ։ (Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանը) ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Դրօ» խումբի ժողովը այս հինգշաբթի երեկոյ, ընկեր Սիմոնեանի բնակարանին մէջ ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Պուլվար Օտտօ - Լա Վիսթ եւ Սէնթ Անթուան շրջանի յանձնախումբին Բ. ցանկը ։—

Ոսկեան Քէնտիրեան, Մնացական Զաքըրեան, Մանուկ Մանուկեան՝ երկու հազարական ֆրանք, Միսաք Գրիգորեան, Տիկին Խանըմ Պօյաճեան, Սարգիս Պօյաճեան, Յովհ. Սահակեան, Յակոբ Մանուկեան, Աթանաս Ուլաշեան, Անդրանիկ Մուրատեան, Սիմոն Մուրատեան, Սիրական Շամիրեան, Միսաք Յարութիւնեան, Խաչատուր Սուլարեան, Մարտիրոս Թէրզեան, Վահան Տէյիրմէնճեան, Մանասէ Քիւփէլեան, Գր. Տէր Ներսէսեան, Վաղարշակ Դերձակեան, Յովսէփ Նիկողոսեան, Մանուկ Աղազարեան՝ հազարական ֆրանք ։ Մանուկ Նաճարեան եւ Յակոբ Մինասեան՝ 500ական, Տիկին Եսթեր Քիրեան՝ 400, Լեւոն Գրիգորեան եւ Յար. Ստեփանեան՝ երկու հարիւրական ֆր. ։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Փորձառու մասնագէտ հաշուակալ մը գործ կը փնտռէ առեւտրական հաստատութեանց մօտ՝

Դիմել Պ. Թ. ՏԱԼԿԸՃԵԱՆԻ

45 ռիւ Լաֆրուա, Փարիզ (17)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարտիզակցի Հրանդ Մարտիկեան (Քուքուկենց Մարտիկեան) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Կարապետ Մարտիկեան, հօր անունը՝ Գրիգոր, մօր անունը՝ Մաքրուհի, կը բնակէին Հէյվաճեան մետաքսի գործարանին մօտը ։ Կը կարծուի որ Յունաստանէն անցած է Արժանթին ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի միջոցով ։ Ջերմապէս կը խնդրուի «Արմենիա»էն՝ արտատպել ։

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ, 24 Մարտ, կիրակի ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ։ Սէրքըլ Միլիթէրի ընդարձակ սրահը ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակն կալներ ։

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ ։ Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել Յ. Պահատրեանի, հեռ. ORN. 37-32, կամ Մ. Գրաճեանի 138 րիւ տը լ'Աբէ Կրու, փարիզ (15) ։ ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731

Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրաք : Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՄԱՐՏ

MERCREDI 20 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7836 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3647

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ

Կառավարութիւն եւ Ազգային Ժողով շաբթուս օրակարգի առաջին խնդիր դարձուցած են Ֆրանսայի ելմտական վիճակին բարուոքումը :

Վերջին օրերուն հրատարակուած տեղեկութիւնները մեծապէս մտահոգիչ կը թուին :

Պանք տը Ֆրանսի օտար դրամներու պահեստը (1500 միլիոն տոլար) կիսովին հալած է անցած տարի : Ելմտացոյցի բացը 1956ին եղած է 805 միլիառ ֆրանք . իսկ այս տարի բաց կը նախատեսուի՝ 1050 միլիառ :

Շրջաբերութեան մէջ դրուած թղթադրամի քանակը անհամեմատօրէն շատցած է :

Բազմաթիւ պատճառներ կան ասոր համար :

Ամէնէն աւելի աչքի զարնողը զինուորական ծախքերն են : Ֆրանսա նիւթական մեծ զոհողութիւններ կ՚ընէ Ալժերիոյ մէջ տարիներէ ի վեր : Անցած տարի բացառիկ զօրակոչ կատարեց՝ դրօշի տակ առնելով քանի մը հարիւր հազար զինուորներ : Գերմանիոյ մէջ ալ կը պահէ զինուորական կարեւոր ուժ մը՝ Եւրոպայի պաշտպանութեան համար, համաձայն Ատլանտեան Ուխտին :

Միւս կողմէ օրավարձերը կը բարձրանան՝ ազդելով ապրանքներու գինին վրայ :

Կառավարութիւնը կը քաջալերէ շինութիւնները՝ օժանդակելով նախաձեռնողներուն :

Քանի մը տարիէ ի վեր Հնդկաչինէն եւ Հիւս. Ափրիկէէն մեծ դրամագլուխներ մտան Ֆրանսա : Այդ պատճառաւ ալ անշարժ կալուածներու գիները ահագին յաւելում կրեցին :

Դրամի առատութեան շնորհիւ սպառումը մեծապէս աւելցած է՝ բաղդատմամբ արտադրութեան :

Անցեալ աշնան Սուէզի տագնապին առթիւ նոր պատերազմի մը վախը ահագին իրարանցում առաջ բերաւ : Մարդիկ սկըսան ապրանք մթերել : Սպառումը աւելցաւ : Քիչ մնաց սեւ շուկան իր գլուխը ցցէր դարձեալ :

Կառավարութիւնը չարունակ կը միջամտէ — նիւթական նպաստներով — որպէսզի ապրուստի համար անհրաժեշտ որոշ ապրանքներ նշանակուած գինէն աւելի չբարձրանան : Այլապէս ինքնաբերաբար պիտի աւելնայ աշխատաւորներու համար նշանակուած նուազագոյն ամսականը, համաձայն ժամանակին քուէարկուած օրէնքին :

Եթէ գիներու յաւելումով ամսականներն ալ աւելնան, նոյն համեմատութեամբ ֆրանքին գնման կարողութիւնը պիտի պակսի : Ու կարելի պիտի չըլլայ դուրս ելլել կախարդական շրջանակէն :

Այս անել կացութեան առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը խնայողութեան եւ ժուժկալութեան կոչ կ՚ուղղէ : Անգլիոյ մէջ այս դրութիւնը փորձուեցաւ յաջողութեամբ : Անգլիացի ժողովուրդը պատերազմէն տարիներ վերջ ալ սեղմումներու ենթարկուած էր եւ «տոմսակ»ներով կը գնէր առօրեայ սպառման համար անհրաժեշտ շատ մը նիւթեր :

Սովորական ժամանակ ելմտացոյցի բացը գոցելու համար երկու դասական միջոց կայ, — փոխառութիւն եւ տուրք :

Առաջինը նախընտրելի է անշուշտ եւ կը յաջողի՝ երբ առատ դրամ կայ հրապարակի վրայ եւ նպաստաւոր են տոկոսն ու յարակից պայմանները :

Անցեալ տարի Ռամատիէի փոխառութիւնը մեծ յաջողութեամբ պսակուեցաւ : Ակնկալուածէն աւելի գումար մտաւ գանձը եւ նախատեսուած պայմանաժամէն առաջ փակուեցաւ :

Այժմ նոր փոխառութեան մը ձեռնարկուած է եւ յոյս կայ որ նոյնքան յաջողութիւն ստանայ :

Գալով երկրորդ միջոցին, — տուրքը, անցած տարի հարիւրին տասը յաւելում կատարուեցաւ եկամուտի տուրքերուն վըրայ, յանուն ազգային համերաշխութեան եւ կարեւոր հասոյթ գոյացաւ :

Կառավարութիւնը այժմ կը գգուշանայ նոր տուրքեր հաստատելէ, չկորսնցնելու համար իր ժողովրդականութիւնը :

Ներածումներու վրայ դրուած սեղմումին նպատակն է մէկ կողմէն սպառումը պակսեցնել, միւս կողմէ ալ օտար դրամի խնայողութիւն ընել :

Ելմտական նախարարը կը յուսայ իր առաջարկած սեղմումներուն շնորհիւ առաջքըն առնել աղէտին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՀԱՒԱՍՏԻՔՆԵՐ» ԻՍՐԱՅԵԼԻ

ՏԸԼԸՍ ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՅՈՐԴՈՐԷ

Երկուշաբթի օր Տըլըս եւ Իսրայէլի Արտաքին նախարարը երկու ժամ տեւող տեսակցութիւն մը ունեցան, որմէ վերջ հետեւեալ հաղորդագրութիւնը հրատարակուեցաւ . «Տիկին Մէյր եւ Տըլըս քըննեցին Միջին Արեւելքի կացութիւնն ու մասնաւորաբար Կազայի հարցը : Տիկին Մէյր բացատրեց այն անպատեհութիւնները զոր կը ներկայացնէ Եգիպտացիներու վերադարձը՝ Կազայի մէջ : Տըլըս յայտնեց թէ Մ. Նահանգներու դիրքը միշտ կը մնայ այն, ինչ որ էր Ազգաժողովին Մարտ 1ի նիստին եւ յաջորդ օրը նախագահ Այզընհաուըրի Պէն Կուրիոնի յղած նամակին մէջ» :

Արդ, Ազգաժողովին ամերիկեան պատուիրակը իր յայտարարութեան մէջ, եւ նախագահ Այզընհաուըր իր նամակին մէջ «բարոյական հաւաստիքներ » միայն տըւած էին Իսրայէլի :

Հաղորդագրութեան վերջաւորութեան, Տըլըս եւ Տիկին Մէյր յոյս կը յայտնեն թէ կարելի պիտի ըլլայ խաղաղ միջոցներով լուծել Կազայի հարցը :

Ամերիկեան քաղաքական շրջանակներու կարծիքով, սակայն, երկու Արտաքին նախարարները չեն գոհացած միայն «յոյսեր յայտնելով» : Տըլըս, դժգոհելով հանդերձ Եգիպտոսի ցոյց տուած անճապարանքէն, զգուշացուցած է Իսրայէլը անխորհուրդ քայլեր առնելէ, բան մը, որ կրնայ վըտանգել Միջին Արեւելքի խաղաղութիւնը : Ըստ շրջան ընող գրոյցներու, Ուաշինկթըն չափազանցուած կը գտնէ Իսրայէլի զգացած վախը : Տըլըս նոյնիսկ յայտնած է, որ Ազգաժողովն ու Մ. Նահանգները ըստ օրէնի չեն կրնար հակառակիլ Կազայի մէջ եգիպտական վարչութեան մը ստեղծման. միւս կողմէ, Եգիպտոսի Կազա վերադարձը ՄԱԿի Ուխտին 51րդ յօդուածին ոտնակոխումը չի նշանակեր . իսկ ՄԱԿի ուժերուն ներկայութիւնը սահմանագծին երկայնքին, Իսրայէլի համար ժամանակաւոր ապահովութիւն մըն է թէ «մահուան կամաւոր»ները իրենց գործունէութիւնը պիտի չվերսկսին :

Մ. Նահանգները կը մաղթեն որ ՄԱԿի որոշումներէն դուրս որեւէ նախաձեռնութիւն չառնուի Իսրայէլի կամ ուրիշներու կողմէ :

× Տիկին Մէյր, Ուաշինկթընէն վերադարձին, ընդունուեցաւ Համըրշըլտի կողմէ : Համըրշըլտ նախապէս խորհրդակցած էր Ազգաժողովին եգիպտական, ամերիկեան, անգլիական, Ֆրանսական եւ Ռուսական ...

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ՀՈՒՄ ԵՆՔ

— Հանի՞ս, սա թուղթը լեցունես ...

— Ի՞նչ թուղթ է, հայրենակից :

— Իշ գիտամ, կառավարութիւնը ղրկեր է օր լեցնիմ ...

— Տեսնե՛մ... Այո՛, կենսաթոշակի համար դիմում կատարեր ես եւ քանի մը տեղեկութիւններ կ՚ուզեն... Անունդ Մարկոս է եղեր ...

— Շիտակ ...

— Մականունդ, այստեղ գրուած է, բայց ...

— Աղտեղ գրուածին ականջ մի կախեր ... Նայէ՛ օր ըսիմ... Աս էրկիրը էկած օրս *ըրըխտըմը* անունս հարցուցին ... Ես ալ ըսի Ծրագեան... Մարդը ուզեց որ գըրեմ... Ես գրել չիմ գիտայ... Ան ալ բան մը գրեց, անանկ ալ մնաց ...

— Լա՛ւ, երեւի դուն տակաւին քաղաքացի չես...

— Չեմ ...

— Քանի՞ տարի է այստեղ ես ...

— Հազար ինը հարուր տասվիրեքէն ասդին ... Լեզու չգիյնալուս, չեղայ ... Էս հայ քրիստոնեայ իմ, ուրիշ բան չիմ...

— Շատ լաւ, լեցուցի... Հիմա այստեղ ստորագրէ նայիմ ...

— Չիմ կինայ ...

— Անունդ գրե՞լ ալ չես գիտեր :

— Ո՛չ, հայրենակից... խաչ մը կուդնիմ ...

— Կ՚ընդունի՞ն ...

— Ասչափ տարի է ընդունեեր են... Մեղա՛յ Աստուծոյ ըսէ, Քրիստոսի խաչը չընդունին կ՚ըլլի՞...

Բարի հայրենակիցս, որուն համար քըրիստոնեայ ըլլալ ու Քրիստոսի խաչով պաշտօնական թուղթեր ստորագրել շատ աւելի կ՚արժէր քան քաղաքացի ըլլալն ու գրել-կարդալ գիտնալը, դողդոջուն մատներով խաչ մը քաշեց թուղթին տակ ու հազար օրհնութիւն գլխուս վրայ թափելէ ետք, ելաւ գնաց ...

Քանի մը օր ետք, իմացայ իր մասին թէ ամէն առտու կը մտնէր խմբագրատուն մը ներս եւ կը գնէր իր սիրած թերթը :

Օր մը, չարաճճի մէկը կը հարցնէ թէ հայերէն կարդալ գիտէ՞ :

Ծերուկը կը պատասխանէ .

— Կամաց կամաց կու կարդամ :

Ամէն բառ գլուխս չի մտնի, *ամա* վեր վար կու հասկնամ միտքը ... Հայերէն լրագիրը Աւետարան է, Աւետարան ... Աստուած էրէսը նայի անոր մէջ գրողներուն... Աչքի լոյս է կու թափեն... Ով *քի* հայերէն լրագիր չի կարդար *նէ*, մեղք կու գործէ ...

Եւրոպայի թէ Ամերիկայի ճամբաներուն վրայ, տակաւին, ունինք բազմութիւն մը՝ այս հոգիով ու այս մտայնութեամբ թրծուած, լեցունկեկ տարիքով հայրենակիցներու, որոնց համար հայերէն թերթը սրբութիւն է :

Հայրենակիցներ, որոնք խաչով մը կը ստորագրեն իրենց չէքերն ու իրենց նամակները — ուրիշին ձեռքով գրուած — եւ բան չեն հասկնար իրենց սիրած թերթին «գրաբար»էն, բայց ուխտ ըրած են որ պիտի գնեն հայուն լրագիրը : Հայուն Աւետարանը :

Բայց, այս իրա՛ւ Հայերու բազմութեան քովն ի վեր կը քալէ բանակը սա չտեսներուն, որոնք հայերէն թերթին, հայերէն գրքին վրան անգամ չեն նայիր, որովհետեւ զարգացե՛լ եւ ուսումնակա՛ն են ու պէտք է կարդան Անգլիացիին ու Ֆրանսացիին լեզուն :

— Սա լրագիրը գրպանդ դիր, յիմար .. Չորս կողմէն քեզի կը նային կոր ... Ո՞ւր ես, Երեւա՞ն ես, Պոլի՞ս ես, Թեհրա՞ն ես :

Այս սաստը կը լսէք ձեր բուրժուա ու չտես բարեկամէն՝ հանրակառքին մէջ թէ հանրային պարտէզը :

Բայց, քանի՞ տարի եւս պիտի դիմանան լեցունկեկ տարիք ունեցողները : Ու տակաւին քանի՞ տարի պիտի լսենք անոնց աղօթքը .

— Աստուած էրէսը նայի անոր մէջ գըրողներուն ...

Աստուա՞ծ :

— Բայց ազգը աւելի մօտ չէ՞ այդ գըրողներուն, կը զարմանայ բարեկամս :

— Այո՛, աւելի մօտ է , բայց իր կըռնակը դարձուցած է իր խմբագիրներուն փոխանակ իր կռնակը տալու անոնց... Մենք ասանկ ժողովուրդ ենք, հայրենակից : Հո՛ւմ ենք, հո՛ւմ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քանի մը օրէ ի վեր Արեւմտեան Եւրոպայի պետութեանց ներկայացուցիչները ժողով կը գումարեն Լոնտոնի մէջ՝ համոզելու համար Անգլիան, որ Արեւմ. Գերմանիոյ մէջ պահած իր զօրքերուն թիւը չպակսեցնէ :

Ինչպէս յայտնի է, անգլիացի զինուորներու այդ թիւը, որ 77.000 է, անգլ. կառավարութիւնը կ՚ուզէ յիսուն հազարի իջեցնել : Ցարդ որեւէ համաձայնութիւն գոյացած չէ կողմերուն միջեւ :

× Միւս կողմէ, ապազինման հարցին խորհրդակցութիւններն ալ սկսան Լոնտոնի մէջ : Կը մասնակցին Մ. Նահանգներու, Խ. Միութեան, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Քանատայի ներկայացուցիչները : Նախորդ ժողովը գումարուած էր տարի մը առաջ եւ յանգած միայն՝ ընդհանուր խօսքերու եւ փափաքներու :

Անգլիոյ ներկայացուցիչը առաջին հերթին բերաւ հետեւեալ առաջարկութիւնները . 1. Բանակներու եւ զէնքերու քանակը զեղչել . 2. Օդանաւային եւ ցամաքային փոխադարձ հսկողութիւն կատարել մասնաւորաբար հիւլէական զինարշաւը կասեցնելու համար : 3. Հիւլէական զէնքերու արտադրութեանց վրայ փոխադարձ հսկողութիւն բանեցնել :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ առժամեայ կառավարութեան պետը՝ զօր. Արամպուրու վստահութեան քուէ ստացաւ : Իր պաշտօնին գլուխը պիտի մնայ մինչեւ Յունիս 1957 :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լիբանանի վարչապետը, Սամի Սոլհ, որ երկու օրէ ի վեր Փարիզ կը գտնուէր, Թունուզ մեկնեցաւ Ազգ. տօնին ներկայ գտնուելու համար : Ինչպէս գրած էինք, խորհրդակցութիւններ ունեցած էր Կի Մոլէի եւ Փինոյի հետ :

«Մոնտ»ի թղթակիցը մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցած է Սամի Սոլհի հետ, որ յայտարարած է ի միջի այլոց .

« Խաղաղութիւնը կը պահանջէ որ Ֆըրանսա եւ Եգիպտոս հաշտուին» : Փափաք յայտնած է, որ հաշտարարի դեր կարենայ խաղալ երկու երկիրներուն միջեւ : Ինչ կ՚ը վերաբերի Ֆրանքօ-լիբանանեան յարաբերութեանց, Սամի Սոլհ աւելցուցած է . «մեր երկու երկիրներու յարաբերութիւնները հիմնուած են անկեղծ եւ փոխադարձ բարեկամութեան վրայ . պիտի ուզէինք որ Ֆրանսայի յարաբերութիւնները այդպէս ըլլային նաեւ արաբական միւս բոլոր պետութեանց հետ » :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնած է Մակարիոս արք.ը ազատ արձակել եւ բանակցութեանց սկսիլ Կիպրոսի Յոյներուն հետ, ըստ «Թայմզ» օրաթերթի մէկ լուրին :

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ թերթ մը բուռն յարձակումներ գործեց Նիքսընի դէմ, եւ ըսաւ թէ Նիքսընի ափրիկեան շրջապտոյտը ամերիկեան աշխարհակալութեան մեծագոյն յարձակողականն է՝ երկրորդ աշխարհամարտէն ի վեր :

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐ (1914 - 1928)

●

Այս է խորագիրը այն հատորին, ընդամէնը 236 էջ, զոր անցեալ ամառ հրատարակեց Էլի Գէտուրի :

Նախաբանին մէջ, հեղինակը կ'ըսէ թէ աշակերտած է Օքսֆորտ համալսարանին Ս. Անտոն քոլէճին, յետոյ պատմութեան դասախօս նշանակուած է Լոնտոնի համալսարանին մէջ :

Այս գիրքը պատրաստելու համար օգտուած է ամերիկեան Եյլ համալսարանի վաւերաթուղթերէն, Ուաշինկթընի արդ. կեդր. դիւանէն, անգլիւֆրանսական եւ ռուսական աղբիւրներէ, ինչպէս նաեւ անգլ. արտաքին նախարարութեան կողմէ հրատարակուած դիւանագիտական հատորներէ :

Հատորին առաջին գլուխը կը կրէ հետեւեալ խորագիրը .— «Անգլ. քաղաքականութեան խարիսխները Միջին Արեւելքի մէջ, 1830 - 1914 տարիներուն» : Այս գլուխին մէջ հեղինակը կը բացատրէ թէ սկզբնաբար այդ քաղաքականութիւնը հիմնուած էր, ռազմագիտական դրդիչներու յատուկ փութկոտութեամբ մը, ապահովութեան եւ թիւրիմացութեանց վրայ, բայց եւ այնպէս ի վերջոյ դարձած է ուանդութեան կամ քաղաքական վարդապետութեան : Եւ կը վերջացնէ, «Անգլիոյ համար Օսմ. քաղաքականութիւն մը անհրաժեշտ դարձաւ՝ երբ 18րդ դարուն իր տիրապետութիւնը տարածեց արեւելեան գաղութներուն վրայ» :

Յետոյ հեղինակը կը գրէ թէ անգլ. քաղաքականութիւնը յստակ ձեւ մը առաւ, երբ 1830ին Եգիպտոսի փոխարքան Մեհմէտ Ալի փաշա արշաւեց դէպի Պոլիս՝ Սուրիոյ վրայով, ջախջախիչ ըլլալով Թուրքիոյ «Նիզամը Ճէտիտ» կոչուած կանոնաւոր բանակները : Յունական յեղափոխութեան ժամանակ (1821 - 1828), երբ օսմանեան խնդիրը կը գրաւէր Անգլիոյ պետ. մարդիկը, այս վերջիններուն որդեգրած քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ վերաբերմամբ հարկադրած էր նկատի ունենալ անգլ. շահերու պաշտպանութիւնը ոչ այնչափ Ասիոյ մէջ, որչափ ուժերու հաւասարակշռութիւնը Եւրոպայի մէջ : Այն ժամանակ, Օսմ. կայսրութեան ճակատագիրը չէր գրաւեր առաջին տեղը : Բայց 1842ին, երբ դեսպան Սթրաֆորտ Քանինկ, իր արձակուրդէն ետք, վերադարձաւ Պոլիս, բանաձեւեց Թուրքիոյ անկախութեան պաշտպանութեան վարդապետութիւնը, — իրականին մէջ արտաքին նախարար Լորտ Փալմերսթոն մէկն էր անոնցմէ որոնք 1830էն սկսեալ հիմը կը դնէին այդ վարդապետութեան, ընդդէմ ռուսեւֆրանսական ծրագիրներու՝ Թուրքիոյ մասին : Այդ վարդապետութիւնն էր արգելք հանդիսանալ Թուրքիոյ բաժանումին : Այսպէս ըսելով կը դրուէր Օսմ. կայսրութեան հողային ամբողջականութեան պաշտպանութեան աւանդութեան, որ տեւեց մինչեւ 1914, ամէնէն տեւական եւ զօրաւոր վարդապետութեան, Միջին Արեւելքի վերաբերեալ, որ ծանօթ ըլլայ Եւրոպայի՝ նոր ժամանակներու մէջ :

Անշուշտ այդ վարդապետութեան իմաստն էր պահպանել Անգլիոյ դիրքը Միջերկրականի մէջ, իր հաղորդակցութիւնը Հնդկաստանի հետ, նաեւ իրեն հայթայթել պաշտպանութեան հզօր խարիսխներ ռուսական եւ ֆրանսական ցանկութիւններու դէմ : Ճիշդ է թէ այդ վարդապետութիւնը նպաստեց Եւրոպայի խաղաղութեան, այսինքն վերջ դրաւ եւրոպական պետութեանց կռուազանութեան, սրբ. պատճառը ուրիշ բան չէր, բայց եթէ աէր դառնալ Պոլսոյ կամ Օսմ. երկիրներու ժառանգութեան :

Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը խորապէս, այդ վարդապետութիւնը, հաշտուեցաւ այդ քաղաքականութեան հետ, թէեւ համոզուած էր թէ աւելի լաւ էր որ ջախջախուէր Օսմ. կայսրութիւնը, եթէ կարելի ըլլար համաձայնիլ Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ հետ : Այսպէս 1867ին, արտաքին նախարար Լորտ Սթանլի յայտարարեց Լոնտոնի աւստրիական դեսպանին թէ Անգլիա ոչ մասնաւոր համակրութիւն մը ունի, ոչ ալ որոշ մտահոգութիւն Թուրքերու վերաբերմամբ, եւ եթէ անոնք անհետանային Եւրոպայէ, նոյնիսկ աշխարհի երեսէն, անմխիթարելի չմնար ինք : Անգլիոյ տեսակէտով, խնդիրին դժուարութիւնն այն էր թէ ո՞վ կրնայ գնել Թուրքերուն տեղ : 1913ին, արտաքին նախարար Կրէյ վճռապէս յայտարարեց թէ Թուրքերը պէտք է արտաքսել Եւրոպայէն, «մեր միակ քաղաքականութիւնն է արգիլել Ասիական Թուրքիոյ բաժանումը» :

ԱՐԳԻՍՏԻԹ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՄԱՒՐԻՏԱՆԻՈՅ «ՀԱՐՑ»Ը

●

« Ամերիկեան Թայմ շաբաթաթերթի վերջին թիւէն կը քաղենք հետեւեալ յօդուածը, որ ամփոփ գծերով կը ներկայացնէ Ֆրանսայի մտահոգութիւն պատճառող այս նորագոյն հարցը :

Այն ազգերը, որոնք իրենց անկախութեան կը տիրանան չափազանցեալ ազգայնականութեան մը ցուցադրումով, յաճախ անկարող են իրենց ազգայնականութիւնը տրամաբանական սահմաններու մէջ պահելու : Օրինակները չեն պակսիր .— Ինտոնեզիոյ Հանրապետութիւնը, որ ինքզինք չի կրնար կառավարել, կը պահանջէ տէր դառնալ Նոր Կինէայի կէսին : Եգիպտոս, հազիւ «երթաս - բարով» ըսած անգլիական վերջին զինուորին, կ'ուզէ իրեն կցել Սուտանը : Դեռ աւելին՝ ոչինչ : Մարոքի Շերիֆեան նորաստեղծ պետութիւնը, որ տակաւին մէկ տարի առաջ ֆրանսական հողատարութեան տակ էր, իր ծայրայեղ ազգայնականներուն միջոցով կ'ուզէ տիրանալ հիւսիս - արեւմտեան Ափրիկէի մէկ երկրամասին — Մաւրիտանիոյ — որուն հողային տարածութիւնը կը հաւասարի ամբողջ Արեւմտեան Եւրոպայի հողային տարածութեան : Անցեալ չարթուան մէջ նոյնիսկ կռուեցան Մաւրիտանիոյ համար :

Մարոքցի ազգայնականները հետեւեալ պատճառաբանութեան վրայ կը հիմնեն իրենց պահանջկոտութիւնը : Աւելի 900 տարի առաջ Մաւրիտանիոյ վրայ կ'իշխէր Ալմորավեան ընտանիքը : Արդ, Մարոքցիները կ'ըսեն թէ իրենք այդ ընտանիքէն կը սերին. հետեւաբար, պէտք է որ Մաւրիտանիան իրենց կցուի : Ալմորավեանները կ'իշխէին ծիրաչյթարէն մինչեւ Սենեկալ ու Նիկերիա երկարող տարածութեանց վրայ :

Մարոքի ներկայ թագաւորութիւնը այդ հին կայսրութեան մէկ հիւղերորդին վրայ կ'իշխէ : Մնացեալ հողամասերը հետեւեալ կերպով բաժնուած են.— Մէկ մասը, Րիօ տէ Օրոյի ծովեզերեայ շրջանը, կը պատկանի Սպանիոյ : Մէկ անկիւնը կցուած է Ալժերիոյ, իսկ մեծագոյն մասը — Մաւրիտանիան — ֆրանսական Արեւմտեան Ափրիկէի կարեւորագոյն նահանգներէն մէկն է, երկաթի եւ պղինձի հանքերով հարուստ շրջան մը՝ 834.000 քառակուսի քմ. տարածութեամբ :

Մաւրիտանիան առաւելաբար բնակուած է վաչկատուն ցեղերով, որոնք արդի Մարոքցիներու հետ նմանութեան մէկ եզր ունին միայն, — իրենց մահմետական կրօնքը : Մարոքցի ազգայնականները այդ պարագան է որ կ'ուզեն շահագործել՝ անդրադարձ վաչկատուններր իրենց կողմնակից դարձնելու համար :

Ահա արդէն է, որ Մարոքի Իսթիքլալ կուսակցութեան պարագլուխը, Ալալ Էլ Ֆասի, կրօնամոլ ու ազգայնական չափազանցեալ ճառեր կը խօսի երկրին ամէն կողմը եւ կը գոչէ.

— « Մեր միութիւնը Սահարայի միութիւնն է. մեր քաղաքակրթութիւնը Սահարայի քաղաքակրթութիւնն է. մեր կրօնքը Սահարայի կրօնքն է» : Ապա, երբ կը զգայ թէ բաւականաչափ գրգռած է իր ունկնդիրներուն կրօնական ոգին, կ'աւելցնէ. « Սահարայի համար մղուած պատերազմը սկսած է արդէն : Պէտք է որ մե՛նք ըլլանք յաղթողը : Թող ամբողջ աշխարհ մեզ դաւաճան կոչէ, եթէ Սահարայի աւազներէն հատիկ մը իսկ կորսնցնենք» :

Էլ Ֆասիի սկսած պայքարը ու այժմ անկազմակերպ ու ծիծաղելի վիճակի մէջ է, բայց եւ այնպէս վտանգաւոր՝ տուանձնացած Ֆրանսացիներու համար : Անցեալները «ազատագրութեան բանակ»ի անկազմակերպ զինուորներն ու անապատի ասպատակները յարձակեցան ֆրանսական հեռաւոր կայանի մը վրայ եւ քանի մը ֆրանսացի զինուորներ սպաննեցին : Հակառակ այս բոլորին, Մարոքի ֆրանսական ուժերու հրամանատար, Զօր. Բընէ Քոնեի, յայտարարեց վերջերս. «Հարցին զինուորական կողմը չէ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ ինծի, այլ՝ քաղաքական կողմը» :

Արդ, «քաղաքական կողմ»ը այն է թէ Մաւրիտանիոյ բնակիչները ներկայացուցիչ մը ունին Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին մէջ : Վերջին տասը տարիներուն, այդ ներկայացուցիչը կը կոչուէր Հորմա Ուլտ Պապանա : Անցեալ տարուան ընտրութիւններուն, Ուլտ Պապանա չվերընտրուեցաւ : Նորընտիր երեսփոխանը Պապանայի սխեմին հակառակորդն է : Այժմ, Պապանա բոլորովին յարած է հակաֆրանսական խմբակին, եւ միացած է «Գահիրէի շարժման», որ, ինչպէս յայտնի է, ուժ եւ զէնք կը հայթայթէ Ալժերիոյ ապստամբներուն : Գահիրէի աջակցութեամբ, Ուլտ Պապանա ինքզինք յայտարարեց «հաստատցեալներու էմիր» եւ սկսաւ Մաւրիտանիան Մարոքի միացնելու համար բաց քարոզչութիւն մղել :

Ֆրանսա առաւելաբար մտահոգ է Մարոքի անյագուրդ պահանջներէն : Միւս կողմէ, Մաւրիտանիոյ երկաթն ու պղինձը Ֆրանսա փոխադրելու համար, պէտք է որ Մարոք անցքի իրաւունք տայ :

Այդ ալ կարելի կ'ըլլայ միայն այն պարագային, երբ երկու երկիրները բարեկամական յարաբերութիւններ ունենան իրարու հետ, մինչդեռ այս հարցը կրնայ յարաբերութիւնները լարել :

Իսկ Ալալ Էլ Ֆասի ամէն ճիգ կը թափէ խնդիր հանելու համար : Առջի շաբաթ նոյնիսկ սկսաւ հրատարակել քարոզչական բնոյթ կրող շաբաթաթերթ մը՝ «Մարոքեան Սահարան», որուն նպատակն է ազատագրել «մեր Սահարան» :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ օդանաւային ապատերկրութիւնները հրաժարեցան հանեցին « Վիքաունթ » օդանաւերը, որոնց արկածները յաճախադէպ դարձան վերջերս :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Թատերագիր Իվ Միրանտ յանկարծամահ եղաւ կիրակի օր՝ Փարիզի մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Լանս քաղաքին ածխահանքերէն մէկուն մէջ պայթում մը տեղի ունեցաւ : Մէկ հոգի մեռաւ, բազմաթիւ ուրիշներ վիրաւորուեցան :

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

●

Շատ բանուկ մեթոտ մըն էր այս ոստիկանութեան, ինչպէս կեդրոնի հրամանատարութեան մէջ :

Օր մը, ուղելով կապեր հաստատել Մատին հետ, հրամանատարը կը հարցնէր .

— Զ... Կ'ըսէ թէ նշանածդ է. քեզի պէս բանաստեղծ մարդ մը ի՞նչպէս կրնայ սիրել հասարակ «մօտիստ» մը, չեմ հաւատար, միւսն է, Մատին ...

— Դժուար է բացատրել սրտի խնդիրները :

— Ոչ, ոչ, ան քեզի չի վայելեր. միւսն է, գեղեցիկ, նուրբ, ուսեալ : Դուն կ'ուրանաս, բայց ան կը ճանչնայ քեզ, եւ կը սիրէ, շա՜տ կը սիրէ :

Ուրիշ առիթով մը, հետեւեալ հարցապնդումը տեղի կ'ունենար ոստիկանութեան բանտին մէջ, երբ դեռ խելքս գլուխս չէր եկած եւ կակազելով կը խօսէի.

— Ինծի նայէ, ազգասէր ես, գիտեմ, բայց դուն քու հինգ - տասը ընկերնե՞րդ աւելի կը սիրես թէ ազգդ :

— Քեզի քանի մը անուն հարցուցի, չես ըսեր. հիմա եթէ բոլոր Թաշիկները, Օննիկները, ձերբակալեմ, դուն ազգասիրութի՞ւն ըրած կ'ըլլաս : Ուրեմն դուն ազգասէր չես, այլ նեղմիտ «քոմիթէճի» մը :

***

Հարցաքննիչ առեանը սովորական հարցումներէն յետոյ, անգամ մը եւս հաստատելով հանգամանքս (Դաշնակցական), ուզեց լուսաբանութիւններ ստանալ Դաշնակցութեան ծրագրի, կանոնագրի, կոմիտէներու եւ վարիչներու մասին :

Պատասխանեցի թէ որեւէ գործօն դեր ունեցած չըլլալով, տեղեակ չեմ այդ մանրամասնութիւններուն : Եւ միջանկեալ դիտել տուի .

— Դաշնակցութիւնը կառավարութենէն վաւերացուած է իբրեւ «Օսմանլը Դաշնակ Ֆըրգասը», ուրեմն կանոնագիր ծրագիրն ալ ձեզի ծանօթ պէտք է ըլլայ :

— Այդ կանոնագիրը ունի՞ս :

— Ես չունիմ : Եւ քանի որ ուրիշ օրէնք մը եկած չէ, այդ վաւերացումը չեղեալ հռչակելու համար, ուրեմն հինը կը պահէ իր ուժը :

— Ըսել կ'ուզես թէ Դաշնակցութիւնը օրինաւոր կազմակերպութիւն է :

Լաւ, որո՞նք են անոր վարիչները :

— Ես չեմ գիտեր, անշուշտ կառավարութիւնը կը ճանչնայ :

— Ի՞նչպէս կ'ընտրուին այդ վարիչները :

— Քանի որ վաւերացուած կանոնագիր ունին, պայմաններն ալ հարկաւ ճշդուած են :

— Դաշնակցութեան կեդրոնը Ժընեւ չէ՞ :

— Սահմանադրութենէն առաջ այնտեղ էր :

— Վանի մէջ Դաշնակցութիւն կա՞յ :

— Պատերազմէն առաջ կար, հիմա չեմ գիտեր :

— Մուշի մէ՞ջ :

— Այնտեղ ալ կար, պատերազմէն առաջ :

— Ուրիշ որ քաղաքներու մէջ կար :

— Զանազան քաղաքներու մէջ կար, քանի որ արգիլուած չէր :

— Ճանըմ, Պասրայի մէջ ալ կա՞ր :

— Քանի որ Պասրայի մէջ Հայ չկար, չէ՛ր կրնար ըլլալ :

Մօտաւորապէս այս էր սկզբնական հարցաքննութեանց նիւթը : Թարգմանը նոյնութեամբ գրի կ'առնէր ինչ որ կը պատասխանէի իմ խեղճուկ Թուրքերէնով, երբեմն ալ ֆրանսերէնի օգնութեան դիմելով :

Սպաներն ալ երբեմն հարցումներ կ'ուղղէին, բայց բուն ոգին հարցաքննիչ դատաւորն էր, որ քաջածանօթ կ'երեւար հայկական կեանքին :

Անգամ մը պոռթկացի, (ինչպէս պատահած էր Գրամը Սիասիին մէջ ալ).

— Եթէ հայ «քոմիթէճի»ները յանցաւոր էին, թող միայն զանոնք հետապնդէիք, փոխանակ ամբողջ ժողովուրդը վառելու, մինչեւ անապատները քշելու :

— Վէրքը «քանկրէն» կապած է, «քանկրէն» (ճիշդ այս բառով = փտախտ) : Ես երեսուն տարի է որ կը հետեւիմ այս գործերուն, Հնչակ, Դաշնակ, ոչ մէկը զաղտնիք ունի ինծի համար : Ինչ ըրինք, չեղաւ, հինգ տարեկան տղան կը մեծնայ, նոյն ճամբուն կը հետեւի : Հիմա Սուրիոյ մէջ հանգիստ կ'ըլլաք, Արաբները աւելի լաւ են, գացէք անոնց հետ յարմարեցէք :

Երբ երկու անգամ գիշերանց կանչեցին զիս, չարաշուք խորհրդածութիւններ շրջան կ'ընէին գլուխներու մէջ :

Անշուշտ խելքի դէմ էր կարծել թէ կախաղան կը սարքեն մէկ անգամէն : Իմացած էինք, նաեւ, որ դեսպաններուն խոստացած էին այլ եւս մարդ չկախել Պոլսոյ մէջ : Ուրեմն, չարչարելու կը տանէին :

Իրականին մէջ, ֆիզիքական տանջանք չգործադրուեցաւ հարցաքննութեանց ընթացքին, որոնք տեւեցին եօթը ամիս, շատ երկար ընդհատումներով :

Երբ ոստիկանութեան բանտն էի, Թուրքերը կը տօնէին Քութ - էլ - Ամարայի յաղթանակը (1916 ապրիլ 28) : Յետոյ բախտը դառնալ սկսաւ մինչեւ Դեկտեմբեր 1917, երբ Անգլիացիները վճռական յարձակողականի մը սկսեր էին, Քութ - էլ - Ամարան ետ առնելու համար :

(Շար. 24)

ԿԱՆՏԻԻ ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄԵՐԸ

Վերջերս, Նեհրուի քրոջ աղջիկներէն մէկը, Նայանթարա Սակալ, գիրք մը հրատարակեց, որուն մէջ կը պատմէ իր մանկութեան յուշերը: Ստորեւ կը ներկայացնենք այն մասը, ուր երիտասարդ հնդկուհին կը պատմէ Կանտիի վերջին ժամերուն մասին :

1948 Յունուար 30ին, թէյի ժամուն, հեռաձայնը յանկարծ հնչեց. յայտնեցին թէ աղօթքի գացած պահուն Կանտի մահափորձի ենթարկուած էր :

Լուրը այնքան ցնցմեցուցիչ էր, որ չէմ գիտեր թէ ինչպէս կրցանք կառք նստիլ եւ Կանտիի բնակարանը հասնիլ: Իր բոլոր ազգականներն ու գործակիցները այնտեղ էին, նոյնքան ցնցուած ու յուսահատ: Բացարձակ լռութիւն կը տիրէր սենեակին մէջ: Այդ ընդհանուր լռութեան մէջ էր որ Կանտի փչեց իր վերջին շունչը :

Մօրեղբայրս (Նեհրու), որ գացած էր մահափորձին լուրը դահլիճին յայտնելու, մեզմէ քիչ վերջ հասաւ. երբ սենեակէն ներս մտաւ, արդէն ամէն բան վերջացած էր: Չէր խորհեր որ Կանտի կրնայ մեռած ըլլալ. այն տպաւորութիւնն ունիմ թէ չէր կրնար երեւակայել որ Կանտի այսպէս յանկարծական ու անազդուկ կրնար մեռնիլ, եւ զինքը առանձին ձգել այնպիսի պահու մը, երբ ամէնէն աւելի պէտքն ունէր անոր խորհուրդներուն ու օգնութեան:

Կանտին շրջապատող անձերը եւ քաշուեցան եւ տեղ բացին Նեհրուի, որ ծունկի եկաւ մեծ մարդուն մարմնին քով, ու պահ մը անձնատուր եղաւ իր անհուն վիշտին :

Բայց այս մահը այնքան սարսափելի հարուած մըն էր ամբողջ Հնդկաստանի համար, որ Նեհրու ժամանակ չունէր նոյն իսկ լալու :

Պահ մը վերջ երբ ոտքի կանգնեցաւ, Նեհրու արդէն բոլորովին գտած էր ինքզինքը եւ յաջորդ օրերուն, ոչ մէկ վայրկեան յայտնի ըրաւ իր զգացած անհուն վիշտը: Միայն աչքերն էին, որ կը մատնէին զինքը :

Սպանութեան լուրը կայծակի պէս տարածուած էր Տելհիի մէջ, եւ ժողովուրդը սկսաւ հետզհետէ հաւաքուիլ Կանտիի բնակարանին առջեւ:

Լուռ էր փողոցին մէջ խռնուած բազմութիւնը. շշուկ չէր լսուեր. պրկուած դէմքերը կ'արտայայտէին ներքին յուզումը:

Յանկարծ, սարսափելի աղմուկ մը ծայր տուաւ. մարդիկ կը պոռային, կուլային, կ'ողբային, գիրար կը հրմշտկէին դռնէն ներս մտնելու եւ Կանտին վերջին անգամ մըն ալ տեսնելու համար: Քիչ մը հանդարտեցան, երբ յայտարարուեցաւ թէ մարմինը պիտի ցուցադրուի եւ ժողովուրդը պիտի կարենայ յարգանքի իր վերջին տուրքը տալ :

Շատ մը բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ խորհուրդ տուին Կանտիի մարմինը զմռսել, որպէսզի Հնդկաստանի չորս կողմերէն գունդ առ գունդ հասնող ժողովուրդը կարենայ վերջին անգամ մը տողանցել իր առջեւէն: Բայց Կանտի բազմաթիւ անգամներ կրկնած էր թէ իր մահէն անմիջապէս վերջ կ'ուզէ որ մարմինը հրկիզուի :

Յաջորդ օրը, մինչ Թաղմանական խարոյկին բոցերը կը բարձրանային Կանտիի մարմնին շուրջ, մենք բոլորս, ինչպէս նաեւ բազմահազար բազմութիւնը, ծնկաչոք, լուռ, յուզուած, կ'աղօթէինք ու կը խոկայինք :

Քանի մը օր վերջ մասնաւոր կառախումբ մը Ալլահապատ փոխադրեց Կանտիի աճիւնները, որպէսզի Գանգէս գետին մէջ վտնեն իրենց յաւիտենական հանգիստը ...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սխալ է մտածել, թէ հայ ժողովուրդը չի գիտեր ըստ արժանւոյն յարգել ու սիրել, հայ հանրային կեանքէն ներս, նուիրեալները եւ վաստակաւորները և անոնց մատուցած անփոխարինելի գործը:

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կարգադրութեամբ Մարտ 10ին, մեր բոլոր ազգային եկեղեցիներուն մէջ, անխտիր, հոգեհանգստեան պաշտօն մատուցուեցաւ յաւէտ անմոռանալի ընկեր Շ. Միսաքեանի յիշատակին, իր մահուան քառասունքին առթիւ: Արժանաւոր չուքով, մատուցուած հոգեհանգստեան պաշտօններուն ներկայ էին հազարաւորներ, ամէն սեռէ եւ տարիքէ :

Փրատոյի եկեղեցիին մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեց Աւոմ քհնյ. որ յատկապէս հրաւիրուած էր Նիսէն: Խօսեցաւ բազմահմուտ բանաստեղծ՝ Հայր Ն. Ակինեան: Իսկ Պօմոնի մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեց Հմայեակ քահանայ: Սէն Ժերոմի մէջ՝ առաջնորդական փոխանորդ Սահակ աւագ քահանայ. Ս. Անթուանի մէջ՝ Ներսէս քհնյ. : Քանի Ֆրէզնի մէջ՝ Հայկազուն քահանայ: Պուլ. Օտտոյի մէջ Պսակ քահանայ:

Ամենուրեք, սգակիր ժողովուրդը, էր կիւղած եւ խորապէս յուզուած հետեւեցաւ հոգեհանգստեան տխրազդեցիկ արարողութեանց: Բոլորին մօտ զգալի էր ներքին լուռ մրմունջ մը, վշտի անզսպելի թախիծ, երբ սգակիր Հայուն մտքին մէջ կը վերականգնէր այն շքեղ դէմքը՝ որ մեր Շաւարշինը եղաւ: Որբացած, դրժբախտ Հայը աղօթեց ...:

ԺԻՐԱՅՐ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ՆԻԿՈՍԻԱ.— Լիբանանի Թեմին եռանդուն առաջնորդը Խորէն Արք. Բարոյեանի այցելութիւնը ընդհանուր խանդավառութիւն ստեղծեց Կիպրոսի մէջ :

Փետրուար 28ին, Հինգշաբթի օրը, Վարդանանց Համազգային Տօնին առթիւ, Նիկոսիոյ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ պատարագեց եւ քարոզեց Խորէն Արքեպիսկոպոսը :

Խուռներամ հայ հաւատացեալներ եկեղեցի փութացին առաւօտեան կանուխ ժամերէն սկսեալ :

Պատարագէն շատ առաջ Նուպար Մաղսուտեանի ընկերակցութեամբ Հայոց եկեղեցին այցելեցին Կիպրոսի անգլիացի պետական երեք դէմքեր, որոնք հակառակ իրենց ճնշիչ զբաղումներուն երեք ժամ հետեւեցան Հայոց եկեղեցական արարողութիւններուն: Ներկայ էր նաեւ անգլիական եկեղեցւոյ ժամարար երիտասարդ աստուածաբան քահանան, որ շատ յուզուեցաւ «Այսօր Դասք»ի յուզիչ արարողութենէն, «Քրիստոս Աստուած մեր»ի աղօթքէն, որուն ընթացքին Խորէն Արքեպիսկոպոս մի առ մի յիշատակեց Քաջն Վարդանի, Խորէնի, Արտակի, Վահանի եւ միւս հայ նահատակներուն անունները՝ իր սովորական պայծառ առոգանութեամբ :

Քառաձայն պաշտօնական պատարագին երգեցողութիւնը տեղի ունեցաւ Մելքոնեան կրթական հաստատութեան երգեցիկ խումբին մասնակցութեամբ, ինչ որ օտար այցելուներուն հիացում պատճառեց :

«Հայր Մեր»էն վերջ Խորէն Սրբազան խօսեցաւ իր փառաւոր եւ հայրենաշունչ քարոզներէն մէկը՝ նիւթ առնելով Քաջն Վարդան Մամիկոնեանի դիւցազնական ոգին: Բացատրեց Աւարայրի ճակատամարտը, որ փառաւոր էջ մը բացաւ Հայոց պատմութեան մէջ՝ ուր հայ ազգը մղեց, վառ պահելու համար քրիստոնէութիւնը Հայաստանի մէջ, կրօնական առաջին պատերազմը՝ 451 **Թուականին** :

Խորէն Սրբազանին հայրենաշունչ քարոզին հետեւեցան նաեւ անգլիացի բարձրաստիճան դէմքերը, որոնց լայն բացատրութիւններ կուտար Պ. Նուպար Մաղսուտեան, աւելցնելով որ Քաջն Վարդան Մամիկոնեան կը նմանէր Հելլէններու Սպարտացի Մեծն Լէւոնիտասին կամ Հրեաներու Մակաբէին:

Խորէն Սրբազանին այցելեց նաեւ Անկլիքան եկեղեցւոյ Կիպրոսի երէցին տիկինը :

Պատարագէն ետքը, տեղի ունեցաւ ազգային - դերզարուեստական հանդէս մը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, ուր խօսեցաւ Մելքոնեան կրթական հաստատութեան տնօրէն Պ. Բիւզանդ Եղիայեան, որ պատմականը ըրաւ Մամիկոնեան տոհմին ու ծանրացաւ հին Ուրարտայէն սկսեալ մինչեւ Ռուբինեանց վերջը գոյութիւն ունեցող Հայ ազատասէր հերոսներուն գործունէութեան օգտակար նիւթին վրայ :

Վարդանանցի պատարագին ներկայ գտնուելու փափաք յայտնած էր նաեւ Կիպրոսի Անգլիացի Աւագ Դատաւորը, Սըր Էրիք Տոլլինըն, բայց չկրողացաւ ներկայ գտնուիլ, որովհետեւ ճիշդ նոյն օրը, գրաւած էր Նիկոսիոյ բարձրագոյն ատեանին մէկ դատով :

Աւագ դատաւորը իր յարգանաց հաւաստիքը հաղորդեց Խորէն սրբազանին որ երկու օր ետքը այցելեց Մելքոնեան կրթական հաստատութիւնը, ուր երկար խօսակցութիւններ ունեցաւ Տնօրէն Բիւզանդ Եղիաեանին եւ քանի մը դասախօսներու հետ մշակութային եւ կրթական նիւթերու շուրջ :

Մելքոնեան կրթական հաստատութեան երկսեռ երգչախումբը հայերէն երգեր երգեց աւագ դատաւորին առջեւ, ու տնօրէն Պ. Բիւզանդ Եղիայեան անգլիերէն լեզուով կարճ ճառախօսութիւն մը ըրաւ գովելով անգլիական արդարադատ ոգին ու անգլիացի մեծ դատաւորներուն բարձր պարտականութիւնները: Դատաւորը իր կարգին գովելով հայկական մշակոյթը, հայկական ընդունակութիւնները ու Հայաստանեայց եկեղեցին, գոհ տպաւորութեամբ բաժնուեցաւ կրթարանէն :

Ուրախ ենք որ կղզին օտար երեւելիները, Անգլիացիներ ու Հելլէններ, սկսած են հետաքրքրուիլ հայ եկեղեցիով ու մշակոյթով :

ԿԻՊՐԱՑԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ տօնուած է Պէյրութի բոլոր արուարձաններուն մէջ՝ զանազան ընկերութեանց նախաձեռնութեամբ: Այսպէս, ոգեկոչումի հանդէսներ կազմակերպած են Սր. Նշան Ազգ. Վարժարանի Շրջ. Միութիւնը, Հայ Կաթողիկէ Երիտ. Միութիւնը, Արզարեան Վարժարանը, Թիրոյի Դպրաց Դասը, «Նաւասարդ» Միութիւնը, Հայ բողոքական համայնքը, եւ բազմաթիւ այլ միութիւններ :

ԱՊԱՏԱՆԻ մէջ գրագէտ Մալխասի յոբելենական հանդէսը տեղի ունեցած է Փետրուար 20ին:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ հանգանակութիւն մը բացուած է ի նպաստ Անթիլիասի Կաթողիկոսարանին: Առաջին օրերը հաւաքուած է 1100 կիպրական ոսկի (մէկ միլիոն ֆրանքէ աւելի): Հանգանակութիւնը կը շարունակուի: Շատեր խոստացած են տարեկան յատկացումներ ընել :

ԱՐԱՄ ՏԷՐ ԶԱՔԱՐԵԱՆ, որ վերջերս հարիւր հազար տոլար նուիրած էր Վենետիկի Մխիթարեան վանքին, Գեր. Ս. Ուլուհոճեանի ձեռքէն ստացած է Մխիթարեաններու Ոսկիէ շքանշանը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԵՐԿՍԻՆՔ

ԳԼՈՒԽ Ա.

★

ՍԱՍՈՒՆ

Հայոց Յ. Թուականին եւ Քրիստոսի Թուական 851ին սաստիկ ձմեռ պատել էր Տարօնոյ գաւառը, դաշտը ձիւնը ծածկել ճերմկցուցել էր բոլորովին, իսկ Սասնոյ լեռը ձեան եւ սառոյցի զանգուած մ'էր սահարկու: Ո՞վ կ'ըսէր թէ այդ բարձրութեան մէջ՝ այդ սառնամանեաց մէջ կեանք եւ մարդկութիւն կը շնչէին :

Վարը դաշտը՝ Մուշ քաղքին մէջ մահ և լռութիւն կը տիրէին, եւ Տօրոսի այդ սարը լի էր կենօք եւ շարժմամբ: Բուքը օդին մէջ շրջմոլիկ կը հոլովէր, մարդ ձիւներու մէջ կ'ելնէր, կ'իջնէր, կը սողար, կը սահէր, եւ այնպիսի եղանակին այնպիսի շարժմունք ընել այն լեռնաբնակ ժողովուրդը միայն կրնար, ժողովուրդ՝ որ ցրտին սաստկութեան եւ ամառուան տաքութեան դէմ մի եւ նոյն բուրդէ զգեստը միայն ունէր եւ այծի մորթէ կօշկաձեւ օգ ոտից. գարի եւ մանուանդ թէ կորեակ իրեն հացը կը մատակարարէին, վասն զի այդ բարձրութիւնն եւ ժայռերուն հողի սակաւութիւնն այն միայն կուտար իրենց աշխատութեանց եւ սաստիկ տառապանաց: Իրենց բնակութիւնները հեռի էին ի միմեանց, եւ այդ պատճառաւ շատ անգամ իրարու լեզուն հազիւ թէ կ'իմանային, եւ լեզու թէպէտ հայ, բայց օտարացեալ կը համարուէր, ի շրջակայից, եւ Թարգմանի կարօտ իմանալի լինելու համար: Եւ այդ սարերու բարձրութեան մէջ ժողովուրդը անըմբռնելի ունէր իւր նիզակը, որ իւր զօրութիւնն էր ընդդէմ գազանաց եւ ընդդէմ թշնամեաց եւ ի պաշտպանութիւն իւր իշխանաց, որ ի Մուշ կը նստէին եւ որոց ակնարկութեան անմռունչ կը հնազանդէր տիրասիրութեամբ :

Բայց ինչ էր պատճառը, որ այդ մըրըկային ժամանակին բոլոր Խութ լեռը կը շարժէր: Մութը արդէն սկսեր էր իջնել, եւ բոլոր Սասունցիք կը դիմէին լերան հիւսիսային կողմը, որ դէպ ի դաշտ կ'իջնէր: Այնտեղ, եկեղեցւոյ մը առջեւ, կանգնած էին երիտասարդ տղայք եւ արխուր դաշտին կը նայէին. շատին աչքերը արտասուք կը փայլէր, եւ ցուրտին հետեւանք միայն չէր այդ արտասուքը. դաշտեցիք էին այդ երիտասարդը, շղթայից եւ գերութեանց ազատեալ լեռը ապաստաներ էին, ոմանք զէնք ունէին, իսկ ոմանք անզէն էին:

Նոյն միջոցին տէրտէրը եկեղեցւոյ դռնէն կ'ելնէր, ուրիշ քահանայի մը ընկերակցութեամբ եւ մեծ ձայնով կ'ըսէր իւր լեռնցոց :

— Տղայք, շուտ, հիւրանոցը կրակ վառեցէք, այդ եղբարց ուտելիք բերէք. չէ՞ք տեսներ, որ դուքս դաշտեցի են, այս մեր ցրտին չեն դիմանար. մենք էլ ձեր ետեւէն կուգանք :

Իսկ միւս քահանան լուռ՝ անխօս կանգնեցաւ, դէպ ի դաշտն ակնարկ մը ձգեց, ուր բուքի ամպէն բան մը չէր տեսնուեր, վերջը դառնալով երիտասարդներուն որ գլխիկոր եւ յուսահատ՝ աչքերուն ծայրով իրեն կը նայէին.

— Մեծ է Աստուած, մեծ է Լուսաւորչայ բարեխօսութիւնը, ով տղայք, ըսաւ. ինչ կը յուսահատիք, այսօրուան յաղթողը վաղուան գերին կրնայ լինիլ, քաջ եղիք, յանցանքը մեր իշխաններուն է, որ անհաւատին խօսքին եւ երդման կը վստահանան եւ յիմարաբար կ'երթան նորա ճանկը կը մտնեն, եւ ժողովուրդն էլ այդ անզգամներուն աւար կ'ըլլան: Բայց Աստուած մեծ է, մի յուսահատիք :

Եւ կէս մը քալելով, կէս մը վազելով՝ ամէնքը կը հետեւէին լեռնցի տէրտէրին, որ առջեւէն կ'երթար եւ կ'առաջնորդէր հիւրանոց :

Այս շէնք մըն էր մասամբ հողի մէջ թաղեալ եւ մասամբ հողէն դուրս, բաւական ընդարձակութեամբ, որ դուռ մը միայն ունէր եւ մէկ կողմը կրակարանը, ուր արդէն քանի մը ահագին կոճղ տաքութեան լոյս սկսեր էին ծաւալել իրենց մօտը, որ մեր կէս սառած երիտասարդաց մխիթարութիւն էր:

« Հիւրասէր, օտարընկալ եւ պատուադիր » Սասունցիք իրենց աղքատիկ գարւոյ եւ կորեկի հացը, տաք թան ապուրը, չոր եւ աղի պանիրն ու լերան մեղրը առատաբար դաշտեցի եղբարց առջեւ դրին՝ լցուցին եւ իրենք էլ մէկ - մէկ պատառ առնելով խեղճերուն քաջալեր կը լինէին, ու ուտեն զօրանան. «Ո՛ գիտէ, եղբարք, կ'ըսէին, կարելի է վաղիւ աշխատիլ պէտք լինի, եւ դուք զօրութեան պէտք ունիք: Կերէք, եղբարք, համարեցէք թէ բուն ձեր տանն էք »:

— Այո, կ'ըսէր երիտասարդ դաշտեցի մը դառն ծիծաղով, բուն մեր տունն հիմա բաց երկնին տակն է, իսկ մեր ընտանիքը, ո՛ գիտէ, Արաբիոյ ո՞ր կողմէ կը գտնուին, եթէ ողջ են :

Եթէ ո՛ղջ են — կրկնեցին քանի մը երիտասարդք, եւ քանի մը ձեռք բռնցի աչք կը սրբէին եւ ոմանք հացին պատառը արտասուաց աղով կը թանային :

Էլ ժամ էր, վասնզի այդ վայրկեանին ոչ մէկուն քով ախորժակ չի մնաց բերանը հացի պատառ դնելու :

(Շար.)

ԾԵՐԵՆՑ

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻւ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահը։

Կը նախագահէ՝ ընկեր ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ եւ Ազգ. Միութեան ներկայացուցիչը։

տրալիական պատուիրակներուն հետ։ Համբրշոլտ, նկատի ունենալով որ իր ներկայութիւնը անհրաժեշտ է Նիւ Եորքի մէջ, յետաձգեց իր Գահիրէ մեկնումը։

× Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարութիւնը չհերքեց այն լուրը թէ զգուշաւորութեան եւ չափաւորութեան նամակներ յղած են Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի։

× Նեհրուի անձնական ներկայացուցիչը, Քրիշնամենոն, Գահիրէ կը սպասուէր երկուշաբթի օր։ Կը կարծուի թէ անձնական նամակ մը պիտի բերէ Նասրի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ ներքին շարժում մը կը պատրաստուի՝ կառավարութիւնն ու թագաւորութիւնը տապալելու համար, ըստ շրջան ընող զրոյցներու։ Կ՚աւելցուի նաեւ որ այդ պարագային դրացի երկիրները առիթէն պիտի օգտուին Յորդանանը իրենց միջեւ բաժանելու համար։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ անկախութեան տարեդարձը պիտի տօնուի այսօր։ Ֆրանսայի կողմէ ներկայ պիտի ըլլայ Ֆր. Միթըրան։ Զօր. տը Կոլ, Էտկար Ֆոր, Մէնտէս Ֆրանս, որոնք անձնապէս հրաւիրուած էին, մերժած են հրաւէրը։ Կարեւորագոյն հիւրը Մ. Նահանգներու փոխ-նախագահ Նիքսընն է։ Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Մարոքի վարչապետը, Խ. Միութեան Բարձրագոյն Ատեանին նախագահը՝ Կորքին, երկու Զինաստաններու, Եգիպտոսի եւ բազմաթիւ այլ երկիրներու ներկայացուցիչները։ Կը կարծուի թէ Թունուզի վարչապետը, Պուրկիպա, պիտի ջանայ համոզել Եգիպտոսի ներկայացուցիչը, որ յարի ամերիկեան քաղաքականութեան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարն ու Մարոքի եւրոպական նախարարը տեսակցութիւն մը ունեցան։ Կը կարծուի թէ խօսուեցաւ նաեւ հարիւրապետ Մուրոյի եւ սպայ Բէրէնի անհետացման մասին։ Այս երկու զինուորականներուն անհետացումը մեծ յուզում կը պատճառէ Ֆրանսայի մէջ։

ՓԻԼԻՊՊԻՆԵԱՆ կղզիներու հանրապետութեան նախագահին ածխացած մարմինը գտնուեցաւ արկածահար օդանաւին բեկորներուն մէջ։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 22ին։ Նոր նախագահը, Քարլոս Կարսիա, երկուշաբթի օր կատարեց իր երդման արարողութիւնը։

ԻՆԴՈՆԵԶԻՈՅ կառավարական տագնապը ծանր հանգամանք ստացած է։ Երկու զօրաւորագոյն կուսակցութիւնները —հակահամայնավար (մահմետական) եւ համայնավար— կը մերժեն գործակցիլ իրարու հետ։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ սկսաւ «տարիքոտ տիկին»ներու բժիշկին՝ Ատամսի դատավարութիւնը։ Կը կարծուի թէ այդ տիկիններ կը սպաննէր, որպէսզի տիրանայ անոնց ժառանգութեան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արմատական կուսակցութեան (Մենտէսեան թեւ) համագումարը պիտի սկսի Մարտ 29ին՝ Փարիզի մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Մահուան քառասունքին առթիւ

Այս կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վաղայ Սուրբ Խաչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի։

Այս առթիւ կը հրաւիրուին Սարսէլի, Առնուվիլի եւ Կուսէնվիլի հասարակութիւնը մեծանուն Հայուն յիշատակը յարգելու համար։

●

ԼԻՈՆ.— Լիոնի Ազգային Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայ կազմակերպութիւնները եւ հայ հասարակութիւնը անխտիր, ներկայ ըլլալու անզուգական եւ անփոխարինելի վեթերան խմբագրապետ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօնին, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտ Լիոնի եկեղեցին։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ գաղութին ցանկը, «Մշակութային տան» Շաւարշ Միսաքեանի սրահին։ (Գումարը 36·400 յայտարարուած է կիրակի օր).—

Պ. Պ. Նիկողոսեան Նիկողոս, Սողոմոն Նիկողոսեան, Վահան Երանոսեան երկու հազարական ֆրանք, Ոմն, Արփիար Մարտիրոսեան, Կարօ Երանեան, Մանուկ Ճիհանչահեան, Ստեփան Պալեան, Եղիա Ինճէյրապեան, Ոմն, Միհրան Շիշմանեան, Յովհաննէս Պալանցեան, Կարապետ Սարաֆեան, Հայկ Գասպարեան, Մուրատ Երկանեան, Յարութիւն Երկանեան, Օննիկ Երկանեան, Նուպար Սարաֆեան, Յարութիւն Խաչատուրեան, Վարդգէս Միլանեան, Գրիգոր Գորեան, Յակոբ Խաչատուրեան, Օննիկ Այթունեան հազարական ֆրանք, Սեդրակ Էմմինեան երեք հազար, Օննիկ Կարապետեան, Հայկ Խարեան, Սուրէն Պարուեան, Ոմն, Կարօ Թորոսեան, Տիգրան Թորոսեան 500ական ֆր., Գրիգոր Սարաֆեան, 400 ֆրանք, Վարդանոյշ Ստամպոլցեան, Գէորգ Աւաքեան, Աստուր Տիլանեան, Կարապետ Ոսկերիչեան, Օննիկ Թորգոմեան, Տիկ. Պ. Ֆէսճեան 500ական ֆրանք։ Յարութիւն Պէճիքեան հազար ֆրանք։

ԽՆՋՈՅՔ ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի տարեկան ընկերահամակրական խնջոյքը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր։

Կը խօսի ընկ. Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ։

Նուագ՝ Թառիստ ԳԱՐԵԳԻՆ։ Գեղարուեստական բաժին։ Պիւֆէ գիւրամատչելի գիներով։

Լա Բէս տ՚Էփարնյի սրահը, 32-34 Ավընիւ տը լա Փորթ տէ Լիլա, մէթրօ Փորթ տէ Լիլա։ Մուտքը ազատ է

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը։ Կը խօսի ճափոնագիտական Տօքթ. Զաքարպողեա, (ֆրանսերէն լեզուով)։ Նիւթը՝ «Մայրապետն Արեւելքի իմաստասիրութիւնն ու բժշկութիւնը»։ Բացառաբար դասախօսութիւնը պիտի սկսի ժամը 21ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Օննիկ Գասպարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թօփուզեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՕՆՆԻԿ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

յիշատակին։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ»Ը

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կառվարենց» խումբին կողմէ։

Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 15ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը, Փլաս տիւ 11 Նովամպըր։

Կը ներկայացուի Նախանձոտ ամուսինը (կատակերգութիւն 2 արար)։

Գեղարուեստական բաժին։

Եւրոպական պարեր։

ՄԱՆՈՒԷԼ ՓԻԶԱՐՕ նուագախումբով։

Կառախումբ Կառ տիւ Նորէն, իջնել Վիլիէլը պէլ Կոնէս, առնել 268 թիւը եւ իջնել Փլաս 11 Նովամպըր կամ 268 առնել Փոռթ տը լա Շափէլէն եւ իջնել նոյն տեղը։

ՎՐԻՊԱԿ

Կիրակի օրուան թիւին մէջ (Մարտ 17) Հուրի Իփէկեանի «Եգիպտականք»ի գրախօսականին մէջ երկրորդ պարբերութեան 7րդ տողը եղած է «մթնոլորտը սպառած է իր խորհուրդը»... պէտք է ըլլայ՝ «մթնոլորտը պահած է ...»։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ (անթրփրնէօր) շըմիզիէի մեծ գործատան մը համար, մեծ սեռի, բարձրագոյն աշխատավարձք փասոնի համար, տեւական գործ, ամբողջ տարին։ Դիմել՝

HALIOT

24 Bd. St. Denis, Paris.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՐՍԷՅԼՑԻՆԵՐ
Studio YENO

Հանրածանօթ լուսանկարչատունը տեղափոխուած է քաղաքի կեդրոն՝

21 - 23 Ալէ Լէօն - Կամպէթա։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուսանողական «Ռուբէն» Միութեան ժողովը այս չորեքշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ (Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանը)։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Դրօ» խումբի ժողովը այս հինգշաբթի երեկոյ, ընկեր Սիմոնեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին. Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, 17 ռիւ Պլէօ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի հերոսամարտին 42րդ տարեդարձը, Մարսէյլի մէջ, տեղի պիտի ունենայ Մայիս 12ին։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Պ. Ժ. Ձիլինկիրեան կը նուիրէ տասը հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի Ֆէօանվիլիէի օգափոխութեան կայանին։

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ, 24 Մարտ, կիրակի ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր։ Սէրքըլ Միլիթէրի ընդարձակ սրահը։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակն կալներ։

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ Ի

Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել

Յ. Պահատրեանի, հեռ. ORN. 37-32, կամ Մ. Գրաճեանի 138 բիւ տը լ՚Ապէկրու, փարիզ (15)։։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ

Վարչութեան անդամները կը հրաւիրուին ժողովի, այս չորեքշաբթի, ժամը 6·30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Նոր Բայազիտէն (Հայաստան) Գոհար Մկրտիչեան կը փնտռէ իր եղբայրը Ստեփան Մկրտիչեան, ծնած Նոր Բայազէտ 1921 թուականին, հօր անունը Մեսրոպ, մայրը Աստղիկ, եղբայրը Զաւէն եւ փոքր քոյրը Թերեզա։ Եղած է Փարիզ եւ Նիմ 1946-47 թուականներուն։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Հայ Կարմիր Խաչին, 15, րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շավիլի Եկեղ. յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Պ. Օննիկ Եկենեանէ հարիւր հազար ֆրանք, Օր. Տիրուհի Անդրանիկեանէ 50·000, Պ. Յարութիւն Փափազեանէ քսան հազար, Պ. Մարտիրոս Գաւակեօզեանէ 3000, Տիկին Գնդեցիկէ հազար ֆրանք։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը որ տեղի պիտի ունենար այսօր չորեքշաբթի Ազգ. Տան մէջ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 փր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 փրաք : Հատը 12 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՐՏ • JEUDI 21 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7837 | 33ème ANNEE | Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3648

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

•

Միջին Արեւելքի գործերը կը շարունակեն զբաղեցնել միջազգային դիւանագիտութիւնը :

Իսրայէլ դժգոհ է սահմանուած կացութենէն : Լուրջ հաւաստիքներ կը պահանջէ Միացեալ Նահանգներէն եւ ՄԱԿէն, իր սահմաններու ապահովութեան համար :

Կազայի եւ Շարմ էլ Շէյխի պարպումը Իսրայէլի կողմէ վերջնական լուծում մը չբերաւ տագնապին : Անլուծ կը մնան վիճելի բոլոր խնդիրները — սահմաններու ճշդում Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի միջեւ, Պաղեստինի արաբ գաղթականներու վերադարձ, եւայլն :

Հաշտութեան դաշնագրի մը կնքումն է միայն, որ պիտի կարգադրէ այս հարցերը :

Իսկ հաշտութիւն կնքելու համար երկու հաւասարազօր եւ անկախ պետութիւններ պէտք է նստին կանաչ սեղանի մը շուրջ :

Արդ, Եգիպտոս, եւ առ հասարակ արաբական բոլոր պետութիւնները, պաշտօնապէս չեն ճանչցած եւ ճանչնալ չեն ուզեր Իսրայէլի անկախ պետութեան գոյութիւնը :

Ու քանի այս նախապայմանը չէ լրացած, Միջին Արեւելքի անստոյգ կացութիւնը պիտի տեւէ անորոշ ժամանակով, մինչեւ որ ՄԱԿը կարենայ լուծումի եղանակ մը գտնել :

ՄԱԿը մեծապէս ենթակայ է Միացեալ Նահանգներու ազդեցութեան : Ահա՛ թէ ինչու բոլորին աչքերը Ուաշինկթըն ուղղուած են :

Միջին Արեւելքը ամերիկեան ազդեցութեան գօտի դարձաւ տասը տարի առաջ, երբ 1947ին հրապարակ գրուեցաւ Թրումընի վարդապետութիւնը :

Յունաստան, մանաւանդ Թուրքիա մեծապէս օգտուեցան ամերիկեան տոլարներէն՝ իրենց տնտեսութիւնը վերականգնելու եւ բանակը զօրացնելու համար « Մարշըլի ծրագիր»ն էր, որ ճոխացեալ եւ սրբագրեալ, կ'երկարէր դէպի արեւելք :

«Թրումընի վարդապետութեան» տասնամեակին առթիւ Ճէլալ Պայար եւ Այզընհաուըր շնորհաւորական հեռագրեր փոխանակեցին մարտ 12ին :

Մ. Նահանգներու նախագահը « հիացումով կը դիմաւորէ այն յաջողութիւններն ու նուաճումները, զորս արձանագրած է Թուրք ժողովուրդը՝ մասնաւորաբար ազատ աշխարհի պաշտպանութեան կարեւոր գործին մէջ, առաջնորդ հանդիսանալով ուրիշ ժողովուրդներու» :

Այնքան մեծ դեր կը վերագրէ Ամերիկա Թուրքիոյ :

Ուրեմն քաջալերուած այս նախընթացէն, Միացեալ Նահանգները այժմ աւելի կ'ընդարձակեն իրենց թափանցումի շրջանակը՝ նիւթական եւ զինուորական աջակցութիւն խոստանալով արաբախօս երկիրներու :

« Այզընհաուըրի վարդապետութիւն »ը կոչուած է լրացնելու իր նախորդին՝ Թրումընի սկսած գործը :

Սէուտի Արաբիոյ թագաւորէն վերջ, որ առաջին օգտուողն եղաւ այս «վարդապետութենէն», Լիբանան եւս մտած է ամերիկեան շրջագծին մէջ :

Ճէյմս Րիչըրտս, Այզընհաուըրի Նուիրակը՝ անցեալ շաբաթ յաջողութեամբ գլուխ հանեց իրեն վստահուած առաքելութիւնը :

Լիբանան Ամերիկայէն պիտի ստանայ 650 միլիոն լիբանանեան ոսկի :

Այս առթիւ վարչապետ Սամի Սոլհ, որ Փարիզ կը գտնուէր երկուշաբթի օր, բացարձակապէս հերքեց թէ Ամերիկա զինուորական խարիսխներ պիտի հաստատէ Լիբանանի մէջ՝ իր աջակցութեան փոխարէն : Ու աւելցուց.

— Լիբանանը ազատական երկիր մըն է, ուր համայնավարութիւնը ինքնին տեղ չունի : Ամերիկեան աջակցութեան շնորհիւ պիտի բարւոքի բնակչութեան ապրուստի մակարդակը, որով խռովարարական վարդապետութիւնները նուազ գրաւիչ պիտի դառնան երկրին մէջ :

Միացեալ Նահանգները՝ հետեւողական իրենց քաղաքականութեան՝ աստիճանաբար կը զօրացնեն իրենց ազդեցութիւնը եւ նոր նուաճումներ կ'արձանագրեն Միջին Արեւելքի երկիրներուն մէջ, գրաւելով Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի լքած դիրքերը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐՁ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

•

Իսրայէլի Արտաքին Նախարարը Նիւ Եորքի մէջ կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները : Երկուշաբթի օր երկու ժամէն աւելի տեւող խօսակցութիւն մը ունեցաւ Համըրշըլտի հետ : Դուրս ելած պահուն Տիկին Մէյր յայտարարեց. «Չենք կրնար ընդունիլ որ Կազայի մէջ թշնամական զգացումներով տոգորուած Եգիպտոս մը վերահաստատուի» : Ապա պնդեց որ Կազան պէտք է միջազգային ուժերու հսկողութեան տակ մնայ : Իսկ որպէս եզրակացութիւն, աւելցուց. « Կ'առաջարկենք որ Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի միջեւ գոյութիւն ունեցող պատերազմական վիճակին վերջ տրուի. եւ այս՝ Եգիպտացիներէն կախում ունի » :

× Տիկին Մէյր երեքշաբթի օր վերադարձաւ Երուսաղէմ, առանց ճշդելու թէ իր առաքելութիւնը յաջողութեամբ պսակուեցա՞ւ թէ ոչ :

× Երեքշաբթի կէսօրէն վերջ Համըրշըլտ եւս մեկնեցաւ Նիւ Եորքէն՝ դէպի Գահիրէ : Կարճ դադարներ պիտի ունենայ Պրիւսէլի եւ Աթէնքի մէջ : Գահիրէ կը սպասուի չորեքշաբթիէն հինգշաբթի գիշերը :

ԵԳԻՊՏՈՍ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՍՈՒԷԶԷՆ ԱՆՑՔԻ ԲՈԼՈՐ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

Երեքշաբթի առաւօտ, Եգիպտոսի կառավարութիւնը յուշագիր մը յանձնեց օտար բոլոր դեսպաններուն. կը պահանջէ որ Սուէզէն անցքի իրաւունք տուող բոլոր տուրքերը վճարուին կանխիկ եւ միայն եգիպտական իշխանութեանց : Յուշագրին կարեւոր կէտերն են. — 1. Եգիպտոս պատրաստ է 1888ի համաձայնագրին ոգին ու տրամադրութիւնները յարգել : 2. Ջրանցքին ազգայնացման որոշումէն ծագող հատուցումներու հարցը պիտի կարգադրուի ուղղակի համաձայնութեամբ կամ վերին մարմնի մը հսկողութեան տակ : 3. Անցքի վճարումները պիտի կատարուին Եգիպտոսի կամ Ջրանցքին եգիպտական վարչութեան որոշած ձեւով : 4. Վճարումները պիտի կատարուին կանխիկ եւ միայն Ջրանցքի վարչութեան : 5. Ջրանցքին վարչութիւնը մասնաւոր պիւտճէ մը պիտի յատկացնէ անհրաժեշտ նորոգութեանց համար : 6. Եգիպտական կառավարութիւնը հետզհետէ պիտի տայ յաւելեալ ճշդումներ՝ մանրամասնութեանց շուրջ :

ՋՐԱՆՑՔԸ ՓԱԿ Է ԻՍՐԱՅԵԼԻ ՀԱՄԱՐ

•

Ջրանցքին եգիպտական վարչութեան պատասխանատու անձերէն մէկը յայտարարեց, որ ամէն ճիգ կը թափուի Սուէզը կարելի եղածին չափ շուտ անցանելի դարձնելու համար. արդէն իսկ 1000 թոնէն վար տարողութիւն ունեցող նաւերը կրնան անցնիլ. սակայն, աւելցուց, անցքի իրաւունք պիտի չտրուի իսրայէլեան նաւերուն, տրուած ըլլալով որ Եգիպտոս եւ Իսրայէլ պատերազմի մէջ են իրարու դէմ :

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

•

«ՁԸՄՄԷՆ ՏԱՐԱՆ ...»

Եթէ չեմ սխալիր, Մշոյ Գեղամը կը գործածէր այս բացատրութիւնը՝ Ազգային Ժողովին մէջ, երբ օրակարգի նիւթ կը դառնար հայկական նահանգներու ողբերգական վիճակը, Առաջին Աշխարհամարտին նախօրեակին :

— Զըմմէն տարան, զըմմէն կերան ...

Այդ օրերուն էր որ թուրք զապթիէն կը մտնէր հայ շինականին տունէն ներս ու կը թալանէր անոր ունեցածն ու չունեցածը : Կամ Քիւրտը լեռները կը փախցնէր մեր հարսներն ու աղջիկները :

Մեր Պատրիարքը փէշերը կը ժողվէր ու Պապը Ալի կ'երթար աղերսագիր մը ձեռքը :

« Փադրիք էֆէնտին». զրոյց մը կ'ունենար թուրք պաշտօնեայի մը հետ ու հաւաստիքներ կը ստանար անկէ.

— *Իճապընա պաքաճայըզ* ...

Շաբաթը չանցած, Հայկական Բարձրաւանդակէն նոր լուր կը հասնէր թէ քիւրտ աշիրէթապետ մը յարձակեր է այսինչ գիւղին վրայ, առեր տարեր է հայ գիւղացիներուն ցորենն ու ոչխարը եւ իրեն ու իրեններուն համար ալ քանի մը հարսներ զատեր է :

Այս անգամ *Փաթրիք էֆէնտին* տեսակցութիւն մը կ'ունենար փատիշահին հետ՝ նորէն *թաքրիր* մը բռնած իր մատներուն մէջ :

— Ճանը՛մ փատիշահ էֆէնտի, աս ինչեր կը լսենք Սասունէն, Մուշէն, Բաղէշէն... խոնարհաբար կը հայցեմ ձեր վեհափառութենէն որ ...

Ու փատիշահ էֆէնտին ճամբու կը դնէր մեր Պատրիարքը՝ նոյն հաւաստիքներով ·

— *Իճապընա պաքաճայըզ* ...

Արդարեւ, Թուրքիոյ բարեխնա՛մ կառավարութիւնը «բան մը ըրաւ» 1915ին :

Անանկ «բան մը» որ ա՛լ պէտք չմնաց նոր դիմումներ կատարելու, նոր *թաքրիր*ներ ներկայացնելու : Հայկական նահանգներուն մէջ Հայ մնացած չէր :

⁂

Այս պատկերը կարելի է, հիմա, փոխադրել արտասահման, ուր ջարդուողը, կողոպտուողը կամ առեւանգուողը մեր ժողովուրդը չէ, այլ մեր լեզուն, մեր հրաշափառ լեզուն, որ Աստուածներու շըրթունքներէն մեզի հասած է, ինչպէս կը վկայեն մեր բանաստեղծները :

Քառասուներկու տարի առաջուան կոտորածը տեւեց, կարծեմ, վեց ամիս : Շատ, շատ տարի մը : Մէկ միլիոն հոգի աքսորելու կամ սուրէ անցընելու համար, մասնագէտ ջարդարարը տարիներու պէտք չունէր, վերջապէս ...

Բայց մեր լեզուին ջարդը սկսաւ արհաւիրքի տարիներուն վաղորդայնին ու տակաւին կը շարունակուի՝ երկրագունդին չորս ծագերուն վրայ, ուր հայերէն թերթեր ու գիրքեր կը հրատարակուին :

Այսօր, հաստափոր պատրիարքներ չունինք որ հոս, հոն դրկենք՝ *Թաքրիր*ներ ի ձեռին : Եթէ նոյնիսկ ունենայինք, որո՞ւն դուռը պիտի առնէին խեղճերը՝ հայերէնը անդունդին եզերքէն ադին բերել տալու համար :

Կաճառ չկայ, վերահսկիչ մարմին չըկայ : Ու մանաւանդ խօսք հասկցող չկայ :

Տարին տասներկու ամիս, քանի մը բըծախնդիր մարդիկ կը նստին իրենց գրասեղանին առջեւ եւ խրատական մը կը գըրեն իրենց սիրած թերթին մէջ ·

— Եղբայրնե՛ր, հայրենակիցնե՛ր, մի՛ ընէք, մի՛ ըլլաք, լեզուն մի սպաննէք ... Ունինք, չունինք լեզու մը ունինք եւ ուրիշ բան չունինք ... Իրա՛ւ չունինք ...

Այս խրատը, այս յորդորը տուողները միայն իրենք կը լսեն իրենց ըսածները, ինչպէս *փաթրիք* էֆէնտին, ժամանակին, ինք կ'ըսէր, ինք կը լսէր ...

Ըսի արդէն, *թաքրիր*ներու պէտք չմընաց 1915էն ետք :

Վախնամ մեր բծախնդիր «հայերէնասէր»ներուն խրատականին ալ պէտք պիտի չմնայ 1977ին, եթէ այս խորտուբորտ ճամբէն ետ չդառնան մեր լեզուին թշնամի խմբագիրներն ու գրագէտները :

Ու 1977ին, բոլորս միասին, քառաձայն պիտի երգենք ·

— Զըմմէն տարան ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

•

Ֆրանսայի ընդհ. քաղաքականութեան վիճաբանութիւնները, որոնք չորս օրէ ի վեր կը շարունակուին Ազգ. Ժողովին մէջ, տեղի տուին բազմաթիւ հակաճառութեանց : Ամէնէն աւելի կը խօսուի ելմտական եւ տնտեսական քաղաքականութեան մասին : Ելմտական նախարարը, Ռամատիէ, ընդարձակ բացատրութիւններ տուաւ իր առաջարկած ծրագրին մասին. առաջին հերթին ներածումներու քանակը պիտի զեղչուի. շատ աւելի մեծ զարկ պիտի տրուի հանքագործութեան, եւ այս ձեւով կարելի պիտի ըլլայ զեղչել տարեկան յիսուն միլիոն տոլարի արժէքով հանքածուխի ներածում : Կառավարութիւնը, իր կարգին մեծ խնայողութիւններ պիտի ընէ : Բայց եւ այնպէս, աւելցուց Ելմտական նախարարը, տնտեսական տագնապը պիտի շարունակուի մինչեւ 1960, մինչեւ որ արտադրողական ուժի նոր աղբիւրներ (հիւլէական) գործածել սկսինք :

Կառավարութիւնը առ այժմ չուզեր նոր տուրքեր նշանակել, բայց եթէ ուրիշ ելք չգտնէ, մասնակի տուրքերը կրնան յաւելում կրել :

× Երէկ առաւօտ Նախարարաց Խորհուրդը նիստ գումարեց, որոշելու համար կառավարութեան միացեալ դիրքը՝ Ազգ. Ժողովի վիճաբանութեանց ընթացքին :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ալժէրի մարզադաշտերուն վրայ ռումբ նետողներու դատավարութիւնը վերջ գտաւ երեքշաբթի կէսօրէն վերջ : Ամբաստանեալներէն չորս հոգի դատապարտուեցան մահուան, մէկը՝ քսան տարուան բանտարկութեան, երկու ուրիշներ ալ՝ 3 եւ 2 տարուան բանտարկութեան : Երեք հոգի անպարտ արձակուեցան :

Միւս կողմէ, ապահովութեան ուժերը կը հետապնդեն ու կը ձերբակալեն համայնավար խռովարարներն ու ահաբեկիչները : Համայնավար գաղտնի խմբակցութեանց պարագլուխը եւ իր գլխաւոր գործակիցները ձերբակալուեցան :

Երկրին ներսերը, ապահովութեան ուժերը հետզհետէ կը չէզոքացնեն ապստամբներու խմբակները :

× Թլեմսէնի շրջանին մէջ կրակմարի դրութիւն հաստատուեցաւ. իրիկուան ժամը 7էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 6 շրջագայութիւնը արգիլուած է :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

Երեքշաբթի օր, ամէն կողմէ պատուիրակութիւններ կը հասնէին Թունուզ. քաղաքը դրօշազարդուած է եւ մեծ խրախճանութիւններ կը կազմակերպուին : Մինչ Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, Ֆ. Միթըրան, Թունուզ կը հասնէր, Գահիրէէն եկող օդանաւ մը կ'իջնէր նաեւ Ալժերիոյ ապստամբներու ղեկավարներէն Ֆերհատ Աբբաս : Ֆրանսական դեսպանատունը Թունուզի կառավարութեան յայտնած էր նախապէս, որ եթէ Ֆերհատ Աբբաս պաշ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՇԱՒԱՐՇԸ

●

Կան դէմքեր, որոնց առաջին հանդիպումով խսկ կը զգաք, որ վաղուցուայ ծանօթներ էք, ու մօտիկ բարեկամներ եւ կարծես պատանեկութեան շրջանին, բոլորիկ ոտքերով անցած էք գիւղերու միեւնոյն ճամբաներէն: Շաւարշին հետ առաջին հանդիպումով այդ մօտիկութիւնը զգացի: Դժուար չէր ըմբռնել նոյնիսկ անոր լռութիւնը: Հայ հողագործի լռութիւնն էր այդ՝ հազար ու մի մտահոգութիւններով: Անցան տարիներ. հայկական բնանկարի կանաչին պէս իմ մէջ թարմ մնացին Շաւարշին ձայնին երանգը, շարժումները, լռութիւնը ու անոր ծանրախոհ դէմքը: Դէմքը, որ ինձ նոյնպէս կը յիշեցնէր հայ մշակը հողին՝ խորունկ ու մտահոգ գծերով: Այդ գծերը ուժեղ ու խելացի նկարագրի մը յատկանիշներն էին:

Շաւարշը մօայլ էր, ամպի մը պէս մըռայլ եւ սակայն այդ ամպին ետեւ թաղնուած արեւը կար: Անոր ժպիտը այդ ամպին մէջէն էր որ շող կուտար: Բարի, հաճելի ժպիտ մը, որ հայրենի չէն աշխարհէ մը կուգար, ուր ամէն բան առատ չէր: Ան լիովին կ'ըմբռնէր քեզ, կը սրտապնդուէր քեզմով երբ քիչէն շատէն արժէք ներկայացնող գրող մըն ես. երբ մանաւանդ հայրենի երկրին կապոյտ ու կանաչ գոյները կան քու մէջ: Ան կը խանդավառուէր որովհետեւ իր մէջ ալ ուժեղ էին այդ գոյները:

«Վաղուան գրականութիւնը» կազմաւորումի շրջանին մէջ էր, որ կազմուեցաւ նաեւ Շաւարշի նկարագիրը, գրական ճաշակը եւ մանաւանդ անոր արձակը:

1929ին էր, որ առաջին անգամ, «Յառաջ»ի անշուք խմբագրատան մէջ հանդիպեցայ Շաւարշին: Անկէ ի վեր ան դարձաւ իմ հայրենի յուշերուս կարեւոր մէկ մասը, որովհետեւ իր մօտ տեսայ ներկայութիւնը շատ կարեւոր սերունդի մը, որ զինուցաւ քալել նպատակին կամ մահուան: Այդ սերունդին տոհմիկ իմաստութիւնը կար Շաւարշի բառերուն եւ դէմքի խոր գծերուն մէջ: 1908ի Սահմանադրութեան սերունդն էր որ շատ կարճ շրջանի մը մէջ ստեղծեց վերածնունդ մը: Կար հզօր թափ՝ մեր գրականութեան մէջ, կեդրոնացում՝ հայկական մտածողութեան եւ արժէքներուն վրայ: Մեր գոյութիւնն էր որ կը ծլարձակուէր արեւոտ խանդավառութեամբ: Սերունդ մը, որ ճամբայ ելած էր հայրենի հոգեկան աշխարհը գտնելու:

Այդ շրջանին էր որ կը կազմուէր նոր ոճ, մեր նոր կեանքին համար, բառերը նոր երեւակայութիւն կուտային, այլ խօսքով կեանքն էր որ ձեւ կուտար մեր ոճին ու հայերէնին:

Այդ շրջանին էր որ մեր մեռելները, մեր նահատակները, մեզի հետ քալեցին գրերու գիտի հսկայ թափօրին մէջ: Մասնաւորապէս այդ շրջանին էր որ մեր գրականութեան եւ մեր մտածողութեան մէջ մտած էր գաւառը: Եկած էր ժողովուրդ մը իր խոշոր կօշիկներով, արտերուն հողը վրան: Եւ արդէն «Ազատամարտ», «Բիւզանդիոն», Հորովել, Կոմիտաս: Գաւառի գրականութիւնը, հողի բուրմունքով, հետզհետէ դասական ըլլալու բնոյթը կը ստանար: Հին Նաւասարդեան տօներու ասպետներու նման հըրապարակ կը մտնէին Վարուժան, Սիամանթօ, Թէքէեան, Օշական, Զարեան, Չէօկիւրեան, Բարսեղեան եւ՝ Շաւարշ Միսաքեան: Անոնք մեր գրականութեան եւ մտածողութեան կը բերէին նոր թարմութիւն եւ նոր հանդանակ:

Այդ սերունդն էր որ կը տեսնէի Շաւարշին մէջ ամէն անգամ որ իրարու կը հանդիպէինք պէնէտիքթին մը խմելու եւ զրոյց ընելու: Ինձ այնպէս կ ըթուէր, որ կը խօսէի: Նահատակ մըն ալ ինքը, որ կրցաւ տանջանքով փրկուիլ: Ցամառած էր ողջ մնալ, որովհետեւ դեռ կարեւոր գեր ունէր կատարելիք: Այդ տանջանքներն էին որ իր մէջ աւելի ամրացուցին դիմադրականութիւնը, կերտեցին ուժեղ նկարագիր եւ հաստատակամութիւն: Այդ տանջանքներէն յետոյ էր որ Շաւարշը բերդի մը պէս ինքն իր մէջ փակուեցաւ, տանելու համար իր պայքարները:

Ան չարունակեց իր աշխատանքները, իր մէջ կեանք դարձած հաւատքի ժիր յամառութեամբ: Մեր ազգային արժէքներն էին Շաւարշի հոգիին կառոյցը ու անոր բոլոր առաքինութիւնները այդ արժէքներէն կը բխէին, ահա թէ ինչքան լաւատես էր ան, հակառակ իր զանգատներուն եւ մըռայլութեան: Անոր համար արժէք էր ինչ որ ազգային էր — գրականութիւն, արուեստ, յաղթանակ, տանջանք, պարտութիւն, ազգային բարք, աւանդութիւն եւ՝ մանաւանդ ազգային լեզու: Անոր համար սրբազան աւանդութիւն էր հայերէն լեզուն, եւ զայն չարաչար գործածողներուն հանդէպ ունէր ուղղափառի մըանդիջողականութիւնը: Անդիջող էր, որովհետեւ խորապէս ըմբռնած էր մանաւանդ մեր արեւմտահայ լեզուի գեղեցկութիւնը: Առանձնապէս նկատեր էր, թէ ինչպէս զաւառաբարբառը կ'ազնուանար ու կը փափկանար Շաւարշի հայերէնին մէջ:

Շաւարշը, ազգային, քաղաքական գործիչ եւ՝ առաւելապէս խմբագիր, մինչեւ վերջն ալ անաղարտ կերպով պահեց իր գրական գեղարուեստական ճաշակն եւ իր սերունդին աւանդութիւնը, որովհետեւ այդ էր իր կոչումը: Այդ էր պատճառը, որ ազգային, քաղաքական գործիչի եւ խմբագրի մշակած պարտէզին մէջ առաւելապէս գրականութիւն ծաղկեցաւ:

1929ին, Փարիզի մէջ, տեսայ փոքրիկ Հայաստան մը՝ հայ կեանքի եւ հայ գրականութեան: Որբ սերունդն էր որ հասակ առած, իր գոյութեան հրճուանքով ու հոգեկան կանչով կը յորդէր: Անոնց ապրած կեանքը աւելի յանդգնութիւն տուած էր ոճի, մտածողութեան եւ «Մենք»ի:

Որպէս հին սերունդէն վերահսկիչ, հոն էր Շաւարշը: Ան հրճուանքով կը դիտէր անոնց աճիլը, ծաղկիլն ու պտղաւորուիլը: Այդ պարտէզը «Յառաջ»ն էր:

Երկրորդ պատերազմը փոխեց Ֆրանսահայ գաղութի մտաւորական դիմագիծը: Դուրսէն եկած քաղաքական հիւանդագին մանրէներով վարակուած էր ու կրքոտած՝ այնքան առողջ մտաւորականութիւն մը: Եւ սակայն այս պատճառ մը չէր որ Շաւարշը նորէն չսկսէր իր պարտէզի աշխատանքը: Այդ ծանր պայմաններուն մէջ, Շաւարշը նորէն ստեղծեց համայնք մը «Յառաջ»ի շուրջ: Մինչեւ վերջն ալ տարաւ իր պայքարը: Զիջեցաւ ոչ մէկ թիզ հող:

Երկրորդ պատերազմէն յետոյ, անոր գանգատները աւելի շատցան իր խմբագրականներուն եւ առանձին յօդուածներուն մէջ: Արդէն սկսած էր տարերային կազմալուծումը:

Մեր լեզուն, մեր գրականութիւնը, մեր նոր սերունդը... կ'աղճատուէին մեր բարքերուն հետ: Գաղութը հետզհետէ կը կորսնցնէ իր գոյնը... Ինչ հրաշքներ կրնային գործել Հայաստանի մեր տաղանդաւոր գրողները, եթէ ազատ ըլլային: Այնտեղ կայ կամայ ակամայ անգիտութիւն ու ջիղերու թնճուկ: Արտասահմանի մէջ խսկ Սթալինի զովքը երգողը դարձաւ մեծատաղանդ բանաստեղծ: Մեր եկեղեցականները դարձան խորամանկ, ու հեռացան իրենց եկեղեցական կոչումէն. հեռացան ոչ միայն մեր ազգային աւանդութենէն այլեւ Քրիստոսէն ու հաւատքէն: Բազմացան արկածախնդիրները: Մեր օրաթերթերը լեցուն են շաւլաթանութիւններով եւ անպարկեշտ պայքարներով: Սկսած է էժան հայրենասիրութեան շրջան մը՝ առանց զոհաբերութեան:

Ու այդ բոլորը գէշ նշաններ են ցեղային անկումի: Ե՞րբ պիտի գտնենք մեր հոգին... Ո՞ւր կ'երթանք, եւ մինչեւ ե՞րբ...

Ու մռայլ էր Շաւարշը:

Անտարակոյս անոր մահուան հետ, այդ մռայլ մտահոգութիւնները մնացին Շաւարշի ծանրախոհ դէմքին վրայ, երբ փակեցին դագաղին մէջ:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐ (1914 - 1928)

●

(Բ. եւ վերջին մաս)

Էլի Քէտուրի կը շարունակէ մանրամասնօրէն քննել Անգլիոյ երկու դարերու քաղաքականութիւնը, որ ուրիշ բան չէ եղած՝ բայց եթէ արգիլել Թուրքիոյ բաժանումը, ջանալով «բարեկարգել» փտութիւնը: Մենք գիտենք թէ ո՛ւր յանգեցաւ «բարեկարգելու» այդ վարդապետութիւնը, — պատմական ժողովուրդի մը, որ հայ ժողովուրդն էր, նահատակութեան, Հայաստանի ամայացման, Պուլկարներու, Յոյներու, Քիւրտերու, Արաբներու, Ասորիներու երկարատեւ մարտիրոսութեան:

Պէտք է ըսել թէ այս ու այն կողմ կային բարեմիտ Եւրոպացիներ, որոնք կը հաւատային թէ «բարենորոգումներու» այս խեղկատակութիւնը, մղելով Թուրքերը կապկել Արեւմուտքի կենցաղը եւ քաղաքական սովորութիւնները, ապահովաբար պիտի փութացնէր անոնց վերջնական անկումը: Սուլթան Մահմուտ, նշանաւոր Ֆաթիհը, որ տէր դարձաւ Պոլսոյ, օրինակելով կամ խրացնելով բիւզանդական բարքերը, առաջին օրէն ցանեց օսմ. կայսրութեան փտութեան սաղմը:

Անցեալ դարու կէսերուն, անգլիական պետական գործիչ մը, Պլընտ, Թուրք տարրին փրկութեան լաստը կը կարծէր գտնել Կեդր. Անատոլուի մէջ: Ու կը յորդորէր անկախութիւն տալ Հայաստանի, արեւմտեան Անատոլուի ծովեզերքը հաստատուած յունական գաղութները կցել Յունաստանի, վերականգնել արաբական թագաւորութիւնը Դամասկոսի մէջ: Ծըրջապատուած այսպիսի յառաջադէմ, կենսունակ եւ անկախ երկիրներէ, Կեդր. Անատոլուի մէջ սահմանափակուած Թուրքիա մը պիտի կրնար հետզհետէ ընտելանալ հին քաղաքակիրթ ժողովուրդներու սովորութիւններուն եւ ի վերջոյ արեւմուտքի բարդ մեքենականութեան:

Արդարեւ, 1915 - 1917ին՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ դաշնակցութեան գաղտնիհամաձայնագիրները կ'իւրացնէին Պլընտի ծրագիրը Թուրքիոյ բաժանման մասին: Այդ գաղտնի համաձայնագիրը, սակայն, այսօր ծանօթ է Սայքս - Փիքօ համաձայնութիւն անունով:

Էլի Քէտուրի ամբողջ գլուխ մը յատկացուցած է Սայքս - Փիքօ համաձայնութեան, զոր կը վերլուծէ մանրամասնօրէն, փաստերով եւ վաւերաթուղթերով, վկայութեան կանչելով նախագահ Փուանքարէն, ռուս պատմագէտ Ադամովը, անգլ. արտաքին նախարարութեան հրատարակած դիւանաթուղթերու հաստափոր հատորները: Երրորդ գլուխին մէջ, մեր հեղինակը կը ներկայացնէ Սըր Մարք Սայքսը, արտակեդրոն բայց ճարտար մարդ մը, որ 1905 - 1914 քանի մը անգամ այցելեց Թուրքիա եւ Հայաստան, ու գըրեց քանի մը հատորներ: Այս լեզուանի եւ հարուստ մարդը նախապէս ամէնէն եռանդուն պաշտպանը կը համարուէր Թուրքիոյ պահպանութեան՝ անգլիական խորհրդարանին մէջ, բայց երբ, 1914ին, տէօնմէ Իթթիհատականները պա-

---

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

●

Հարցաքննութիւնները կը շարունակուէին միօրինակ: Ձեմ գիտեր քանի շաբաթ անցած էր, երբ սկսան բուն ամբաստանութիւնները: Միշտ ընդհատումներով:

Առտու մը, հետեւեալ հարցումն ուղղեցին.

— Ի՞նչ կը նշանակէ «իրաւասու օրկան» (սէլահիյէթտար հէյէթ):

Բան չհասկցայ եւ այդպէս ալ պատասխանեցի:

— Դուն գրած ես, առ կարդա:

Եւ առջեւս նետեցին ծոցի պզտիկ տետրակ մը:

Ծանօթ օրագիր — յուշատետրն էր, որուն երեսը առաջին եւ վերջին անգամ ըլլալով տեսեր էի երեք ամիս առաջ, ձերբակալութեանս առաջին իրիկունը, Ալի Րիզայի գրասեղանին վրայ:

Կարծես լոյս մը ծագեցաւ, թէեւ չէի կրնար տէր ըլլալ տետրակին, կրկնելով թէ իմս չէ եւ միայն քանի մը է ջրան ընդօրինակած եմ:

— Հոգ չէ, հիմա առ կարդա, յետոյ կը ճշդենք:

Ցոյց տուին նաեւ ուրիշ տետրակ մը, որ յուշատետրին թուրքերէն թարգմանութիւնն էր:

Անմիջապէս ուշադրութիւնս գրաւեց կարեւոր պարագայ մը:

Հայերէն բնագրին եւ թուրքերէն թարգմանութեան տողերը չէին համապատասխաներ իրարու:

Օրինակ, եթէ հայերէն բնագրին մէջ երկու կամ չորս տող բան գրուած էր 1915 Յուլիս 20ին կամ սեպտեմբեր 6ին, նոյն թուականներուն թուրքերէն թարգմանութեան տողերը երկու երեք անգամ աւելի էին:

Անմիջապէս գիտել տուի այս պարագան, ըսելով թէ թարգմանութիւնը այնպիսի բաներ կը պարունակէ որոնք չկան բնագրին մէջ:

Եւ ցոյց տուի հայերէնի եւ թուրքերէնի տողերուն տարբերութիւնը:

Առաջ կը կարծէի թէ միայն հարցումին հետ կապ ունեցող էջը կրնամ նայիլ: Մինչդեռ հարցուցին.

— Ուրիշ օրինակներ ալ կա՞ն:

Եւ սկսայ թղթատել ու բաղդատել: Քանի պրպտեցի, այնքան ուժ առի:

— Ոչ միայն ուրիշներ ալ կան, այլ եւ շատ մը սխալներ:

— Կը պնդե՞ս:

— Այո, տեսէք, այսինչ բառին հետքը չկայ տետրակին մէջ ... այս նախադասութիւնը ամբողջովին սխալ է ...

Անշուշտ մէկ անգամէն չէին կրնար հաւատալ այս յայտնութիւններուս: Ուստի հարցաքննութիւնը յետաձգեցին յաջորդ օրուան:

Մէ՞կ թէ երկու օր վերջը, ատեանին մէջ տեսայ պատկառելի մարդ մը, միջին տարիքով եւ հաճոյակատար արտայայտութեամբ: Կանչուած էր իբրեւ թարգման, ստուգելու համար սխալները:

Քանի մը բաներ հարցուց ինծի, յետոյ քանի մը տող կարդալ տուաւ տետրակէն: Կասկածեցայ թէ լրտես մըն է, եւ զգուշութեամբ շարժեցայ, իրեն ալ մատնանշելով գործուած սխալները — այնքան որքան կրցեր էի գիտել:

Ասոր վրայ սկսան խորհրդակցիլ:

Հարցաքննիչ ատեանը կ'ուզէր թարգմանին յանձնել ստուգման գործը: Թարգմանը հաւանեցաւ, պայմանաւ որ ես միասին ըլլամ, բնագիրը կարդալու համար: «Այլապէս անկարելի է կարդալ այս ձեռագիրը»:

Եւ որոշուեցաւ որ հարցաքննութիւնները ընդհատուին, թարգմանութեան ստուգումը կատարելու համար:

Յաջորդ օրը առանձին սենեակ մը առաջնորդուեցայ ուր կը գտնուէր թարգմանը: Այնքան չէի ճանչնար որ, նոյն խսկ Հայ կամ Թուրք ըլլալն ալ չէի գիտեր:

Թարգմանը միասին առած էր Հայկազեան առձեռն բառարան մը:

Ես հայերէնը կը կարդայի, ինքն ալ թուրքերէնը կը բաղդատէր, երբեմն աչքէ անցընելով բնագիրը:

Թուականի մը դիմացը նշանակուած էր երկու ոսկի: Թուրքերէն թարգմանութեան մէջ երկուքը եղած էր երկու հաբիբ: Թարգմանը ինքն ալ վրդովուելով, բացագանչեց.

— Ալլահ աշգընա, պու նէ՞ բէզալէթ (Աստծու սիրոյն, ի՞նչ խայտառակութիւն է այս):

Եւ բնագիրն ու թարգմանութիւնը առնելով, գնաց հարցաքննիչ ատեան, գործուած խարդախութիւնը պարզելու համար:

Անշուշտ աւելի քաջալերուեցայ, մանաւանդ որ քանի կը դարձնէի էջերը, այնքան նոր սխալներ երեւան կ'ելլէին: Ոչ միայն ոգիտութեան սխալներ, այլեւ դիտաւորեալ խարդախութիւններ, ինչպէս եւ զուարճալի գիւտեր:

Թուրք յուշագիրը կը գրէ.

— «Արթին էֆէնտի (Մկրտիչեան) 15-20 օրուան ընթացքին, մինչեւ կէս գիշեր աշխատելով, կրցած էր լուծել բոլոր այդ ծածկագիր տողերը: Եւ տակաւին օրագրութեան փոքրիկ մէկ մասը միայն ...»:

Թարգմանութեան բաղդատութենէն երեւան եկաւ որ, Յար. Մկրտիչեան կրցած էր ոչ թէ «լուծել», այլ իր ուզած իմաստը տալ համառօտագրութեանց:

(Շար. 25)

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

●

(ՆՈՐ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Բացառիկ բովանդակութիւն ունէին Հայ Բոյժի անցեալ տարուան թիւերը : Անոնց էջ պակսեցնելու՝ միացուցինք երկու ամսուան թիւերը, որպէսզի պարբերական 48 էջերու մէջ (տարեկան մօտ 300 էջ) կարելի ըլլայ տալ թէ՛ ակադեմական արժէքով ուսումնասիրութիւններ, քիչ մը երկարաշունչ, թէ՛ ժողովրդական արժէքով յօդուածներ, կարճ եւ դիւրամարս : Եւ երրորդ՝ դէթ որպէսզի աշխատանք մը պակսի, առաջման կողմէ :

Այս տարի, շարունակելով նոյն ձեւը, առաջին իսկ թիւերուն մէջ պիտի տանք հետեւեալ յօդուածները . —

1.— Հայկական հիւանդութիւն .— Ֆրանսացի բժիշկները վերջերս երեւան հանեցին հիւանդութիւն մը, որ յատուկ է Հայոց, այդ պատճառով ալ «հայկական հիւանդութիւն» կոչուած : Այս հիւանդութիւնը, որ Հրեաներուն մէջ ալ տարածուած է (տեսնուած են նոյնպէս Ֆրանսացի հիւանդներ նոյն ախտանշաններով), ծանօթ է արդէն Փարիզէն մինչեւ Պէյրութ : Պիտի նկարագրենք հիւանդութիւնը, հետեւելով այն բժիշկներուն, որոնք, փարիզեան հիւանդանոցներու մէջ, խնամած ու դարմանած են բազմաթիւ Հայեր, մասնաւորաբար Ալֆորվիլի հայ գաղութէն :

2.— Հերիսայ .— Պիտի ներկայացնենք այս հռչակաւոր կերակուրը, Հայոց այնքան սիրելի, տալով լեզուաբանական, պատմական այլազան ու հետաքրքրական տեղեկութիւններ, նոյնպէս ոտանաւոր մը մեր հին տաղարաններէն քաղուած, առանց մոռնալու բժիշկին խօսքը :

3.— Նոր լոյսերը .— Լոյսին պատմութիւնը կատարելով՝ ձէթի և քարիւղի լոյսէն նաւթի ու մինչեւ ելեկտրական լոյսը, ի վերջոյ պիտի ներկայացնենք «նոր լոյսերը», որ սկսան արդէն ընդհանրանալ Ֆրանսայի մէջ, ու պիտի քննենք անոնց արժէքը յատկապէս աչքերու առողջապահութեան տեսակէտով :

4.— Մահուան առեղծուածը .— Հետաքրքրական պրպտում մըն է, որ կատարուած է Ֆրանսացիներու կողմէ, — հասկնալ թէ մարդ ի՛նչ կը զգայ մահուընէ քառորդ ժամ առաջ :

5.— Հովերու մասին .— Պատմական եւ աշխարհագրական ընդարձակ ծանօթութիւններով այլապէս հետաքրքրական ուսումնասիրութիւն մը, որ կը ներկայացնէ հովերու անունները երկրէ երկիր, եւ հովերու բերած կամ ստեղծած հիւանդութիւնները :

6.— Հիւլէական ռումբ .—Քաղելով ճափոն բժիշկի մը յուշերէն,— այս բժիշկը վիրաւորուած է Հիրոշիմայի ռմբակոծութեան ժամանակ եւ հրաշքով ազատած,— պիտի ներկայացնենք հիւլէական ռումբին աւերները, պաշտպանութեան եղանակները, եւ յաջորդաբար հիւլէական ուժին հրաշքները, զորս պիտի տեսնէ նոր սերունդը :

7.— Մեր անունները .— Տալով պատմական տեղեկութիւններ մկրտութեան մասին, — նոյնիսկ նկարագրութիւնը «հայկական մկրտութեան»՝ Պուշէրի նաւահանգիստին մէջ, Պարսից ծոց, քաղելով 150 տարի առաջ գրուած անգլերէն գիրքէ մը, — պիտի բացատրենք մեր անուններուն նշանակութիւնը, պատմութիւնը եւ նկարագիրներու վրայ կատարած ներգործութիւնը, վկայութիւններ բերելով հելլենական հին մատենագրութենէն, առանց մոռնալու ... Յ. Պարոնեանը :

Եւ վերջապէս «Թօքախտին մկրտութիւնը», զոր Ֆրանսացիները կը կոչեն փրիմօ - էնֆէքսիոն, եւ այս առթիւ գիտական փորձ մը, որ կատարուած է Մոնթրէօյ արուարձանի բնակչութեան վրայ, եւ վերջապէս մանուկներու «անկողին թրջելու» գիշերային մեղքը եւ դարմանումի նոր եղանակները, կակազումը բուժելու, փոքր ճճիները մաքրելու, գիրութիւնը անհետացնելու նոր փորձերը :

Հայ - Բոյժի ընթերցողը, այսպէս, կը հետեւի ոչ միայն բժշկական նորութեանց, այլ եւ կը տիրանայ համայնագիտական հարուստ ծանօթութեանց, տարեկան վճարելով միայն հազար ֆրանք :

Դժբախտաբար արտասահմանէն դըժուար կամ ուշ կը ստանանք բաժնեգինները : Հազարաւոր բաժնեգիններ կան, որ կը մնան դանձելի : Մեր բարեկամները, որոնք կամաւորաբար յանձն առին կարդի դնել «Հայ - Բոյժ»ի հաշիւները, թելադրեցին առ այժմ թերթ չղրկել արտասահման՝ եթէ կանխիկ չվճարուի, մինչեւ որ պատրաստեն պարտականներու հաշուեցոյցը : Միւս կողմէ, Ֆրանսայի մէջ եւս, պիտի դադրեցուի թերթին առաքումը հին պարտք ունեցողներուն, որոնց պիտի ղըրկուի իրենց հաշուեցոյցը :

Կը մնայ մեր համակիրներուն՝ կրկնապատկել իրենց ջանքերը, տարածելու համար «Հայ - Բոյժ»ը, մանաւանդ թեթեւցնելու համար խմբագրին նիւթական հոգերը՝ որպէս զի ժամավաճառ չըլլայ վարչական տաղտուկով : «Շատ բան կը սպասենք քեզմէ» կը գրեն բարեկամներս, — «շատ բանը» տալու պատրաստ՝ միայն մէկ բաժնեգին աւելի կը սպասեմ բարեկամներէս իւրաքանչիւրէն, վստահեցնելով որ, առով, ոչ միայն կարելի կը դառնայ տալ ինչ որ կը սպասեն, այլ եւ գերազանցօրէն օգտակար եւ հետաքրքրական դարձնել Հայ – Բոյժը :

Մեր ընթերցողը կը տեսնէ արդէն թէ իրեն հրամցուած նիւթերը քաղուած չեն օրաթերթային բժշկական կասկածելի յօդուածներէ կամ բժշկական աժան - կարապետ դասագիրքերէ, այլ գրուած են ի գին յոգնաջան պրպտումներու, քրքրելով ու մաղելով հին ու նոր բժշկական մատենագրութիւնը : Հայ բժիշկներ կան, որոնք վերէն նայելու ձեւով մը՝ կ'ըսեն թէ իրենց ի՛նչ բան կրնայ սորվեցնել բժշկական հայերէն ամսաթերթ մը, — է՛հ, կը պատասխանենք թէ Հայ - Բոյժ այն ամսաթերթն է, որու հրատարակած ուսումնասիրութիւնները դժուար թէ գտնեն սովորական մատենադարաններու մէջ : Իսկ, բժշկա-գրական ու բժշկա-պատմական նիւթերէն զատ, գիտական ճշգրիտ տարազներու եւ լեզուի աշխատանքը ոչ մէկ տեղ կրնան գտնել :

Հայ - Բոյժ, որ լոյս կը տեսնէ 1934էն ի վեր, ներկայիս կը խօսի թէ մտաւորականներուն, թէ ժողովուրդին :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— «Հայրենիք», «Ասպարէզ», «Արմենիա», «Հայ Սիրտ» (ՀՕՄ), «Յուսաբեր», «Ազդակ», «Այգ», «Արեւելք», «Ալիք», «Ազատ Օր» թերթերէն եւ այլ բարեկամ պարբերաթերթերէն կը խնդրեմ արտատպել այս յայտարարութիւնը, աւելցնելով Հայ-Բոյժի բաժանորդագրութեան պայմանները՝ Արտասահմանի համար 1200 ֆր, եւ հացէ.— 32 բիւ տր

տերազմի մտան Անգլիոյ դէմ, դարձաւ Թուրքիոյ կործանման գլխաւոր ախոյեանը : Աշխարհի վրայ չկայ մարդ մը, որ աւելի դէչ գրած ըլլայ Հայոց մասին քան Սայքս ինքը, բայց երբ իր աչքերով տեսաւ հայկական լեգէոնին իսկական հերոսութիւնը Սուրիոյ մէջ, հայ կիներու եւ մանուկներու անսահման հաւատքը եւ կորովը Գողգոթայի ճանապարհին վրայ, դարձաւ անկեղծ պաշտպան մը մեր քաղաքական դատին, եւ իր Յուշերուն մէջ գրեց . «Եթէ Անգլիա եւ Ֆրանսա մոռնան Հայաստանը եւ հայ ազգը, Թող Աստուած ալ մոռնայ Անգլիան եւ Ֆրանսան» : Ոչ մէկ Անգլիացի այսքան մարգարէական շունչով գրած է իր ազգին մասին, որքան Սայքս ... : Չորրորդ գլուխը կը խօսի Լօրէնսին մասին, որ իրը թէ ոտքի հանեց Արաբները Թուրքիոյ դէմ, առաջին մեծ պատերազմին մէջ : Երկու տարի առաջ, Փրոֆ. Րիչըրտ Ալտինգթըն, Քէմպրիճի համալսարանէն, գրեց գիրք մը Լօրէնսի մասին, պարզելով այդ մեծամոլ, պոռոտախօս, ախտաւոր մարդուն ինքնագովութիւնը եւ սնապարծութիւնը :

Յաջորդ երեք գլուխները մանրամասնօրէն կը նկարագրեն Սուրիոյ եւ Իրաքի անկախութեան պարագաները :

Քետուրիի հատորը արժանի է լուրջ ուսումնասիրութեան : Հեղինակը վճռական ու կենսական տարիներ կը կոչէ 1914 – 1924 տարիները Անգլիոյ համար : Ի՛նչ խօսք որ նոյն այդ տարիները վճռական ու կենսական տարիներ դարձան նաեւ մեզի համար, — Հայութեան կէսը բնաջնջուեցաւ եւ արեւմտեան Հայաստան ամայացաւ :

ԱՐԳԻՍՏԻՍ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ յիշատակին Յարգանքի երեկոյ մը կազմակերպուած էր Մարտ 16ին՝ Տիթրոյիթի մէջ : Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներու հոծ բազմութիւն մը կանուխէն լեցուցած էր «Ա-զատամարտ» Ակումբին սրահը : Հաւաքոյթը բացած է Սուրէն քհնյ. Բաբախեան՝ աղօթքով մը . ապա ատենապետ Տօքթ. Քէչիշեան պանծացուցած է մեծ հրապարակագիրին գործն ու յիշատակը : Հետզհետէ խօսք առած են ընկերներ Կ. Թանտրճեան, Յովհ. Տէր Յովհաննէսեան եւ Գ. Մխիթարեան, որոնք ներկայացուցած են հանգուցեալը՝ իբրեւ հրապարակագիր, գրագէտ, Դաշնակցական ու իբրեւ մարդ՝ առհասարակ : Վերջին խօսողը եղած է Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահայր՝ Ուլուհօճեան գերապայծառ, որ մասնաւորաբար վեր առած է Շ. Միսաքեանի մեծ դերը հայ մշակոյթի ճակատին վրայ : Մատնանշենք նոյնպէս, որ «Հայրենիք» օրաթերթը իր Մարտ 16ի թիւը ամբողջութեամբ նուիրած է Շ. Միսաքեանի՝ խմբագրականէն զատ Սուրէն քհնյ. Բաբախեանի, Համաստեղի (տես Բ. էջ) Ժիրայրի, Մ. Օզանեանի, Խ. Ներսէսեանի եւ բազմաթիւ ուրիշներու աշխատակցութեամբ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ խումբ մը ազգայիններու նախաձեռնութեամբ կազմուած է հայկական ակումբ մը, որ պիտի կոչուի «Հայկ Ակումբ» : Վարչութեան կազմը հետեւեալն է . Տօքթ. Գ. Թապուրեան՝ ատենապետ . Տիկին Լիւսի Թոպալ՝ ատենադպրուհի . Տիկին Ս. Ամասեան՝ գանձապահ եւ Ս. Խանամիրեան, Ա. Երամեան, Յ. Ասլանեան՝ խորհրդականներ : «Հայկ Ակումբ»ի կազմակերպիչներուն առաջին ձեռնարկը եղած է ճաշ մը, որուն ընթացքին պարզած են իրենց նպատակները : Ակումբը առ այժմ ունի մօտ 100 երկսեռ անդամներ :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ կը պատրաստուին տօնել բեմադրիչ Աշոտ Մատաթեանի բեմական գործունէութեան 60ամեայ յոբելեանը : Այդ առթիւ Թուրք թերթերն ալ սկսած են հրատարակութիւններ ընել եւ մատնանշել Թուրք բեմին մատուցած իր ծառայութիւնները :

ՊՈԼՍԱՀԱՅ թերթերը կը գրեն թէ ծրագրուած է Շիշլիի Գարակէօզեան որբանոցին հանդիպակաց գետնին վրայ արդիական շէնք մը կառուցանել եւ Կեդրոնական վարժարանը Ղալաթիայէն փոխադրել այնտեղ :

Թբէվիզ, Փարիզ: Եթէ այս թերթերուն վարչութիւնը ստանձնէ դիմողներու բաժանորդագրութիւնը, ինծի ղրկելով նոր բաժանորդներուն հասցէները, վարձահատոյց կ'ըլլամ սիրով : Շ. Ն.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԵՐԿՈՒՆՔ

●

ԳԼՈՒԽ Ա.

★

ՍԱՍՈՒՆ

Եւ հիւրընկալ քահանան կանգնեցաւ, «Ձկերոզս Աստուած օրհնեսցէ » բսաւ ու խաչակնքեց . եւ աչքը դէպի սրահին խոռութեան դարձուց եւ մութին մէջ զննեց տեսաւ բազմութիւն աշտէից, որ իրենց փայլէն կը նշմարուէին, եւ բազմութիւնն այնչափ սկսեր էր շատնալ, որ մարդկային շունչի ամպ կը ձեւացնէր :

— Գիւղապետ եղբարք, մօտ եկէք, ըսաւ տէրտէրը, ի՛նչ մթութեան մէջ կը ծածկուիք, երեւալու օր է, Սուրբ Կարապետ, Տարօն, նախարարք, իշխանք, քահանայք եւ ժողովուրդք մեր Սասնոյ լեռն ի վեր կը նային . ահա մեծ վանքէ եկած կոնդակը, — եւ ձեռը ձգեց, ցուցուց ժողովրդեան կրկին կնիքներով մագաղաթ մը, — ես այս գիրը եթէ կարենամ էլ կարդալ, անօգուտ է, դուք լեզուն չէք իմանար . բայց իմաստը ամէնքս գիտենք . այսօրուան բան չէ, հին պատմութիւն է . Հարիւր տարի եւ աւելի է որ այդ նզովեալ Արաբը մեր դաշտերը կ'իջնայ՝ կ'ողողէ . եթէ Ս. Կարապետի օրհնենք չլինէր, եթէ Լուսաւորչայ զօրութիւն չլինէր, այդ դաշտի երես մէկ Քրիստոնեայ չէր մնալ, հայու անուն ոչնչացել էր Տարօնայ մէջէ : Բայց մեծ է զօրութիւն Քրիստոսի, այս օր արար կուգայ՝ կը ջարդէ, գերի կը տանի Հայը, վաղը Հայը կ'իջնէ արաբին վրայ՝ ամէնքը կը ջարդէ, կիրճերը կ'առնու, մէկ հատ չի փախցներ . բայց ինչ օգուտ, երկու տարի չի տեւեր, այդ նզով ազգը դարձեալ կուգայ եւ աւելի զօրութեամբ եւ անհամար . Հայը պէտք է համբերէ մինչեւ որ գայ՝ դանակը ոսկրին կրթնի, էլ համբերելու ճարը հատնի, այն ատեն սմքած գառը առիւծ կը դառնայ, լեռն ու դաշտը կը դողան . Հայը յանկարծ կանգնեցաւ, մեռելն էր յարութիւն առաւ, անհաւատը դաշտը դիակով կը պարարտացնէ : Հարիւր տարի ըսի, հարիւր յիսուն էլ կայ, որ մենք այդ խաղը կը խաղանք . ոչ նոքա ձանձրացան զմեզ գերելէ եւ ջարդելէ, ոչ մենք դանոնք կոտրելէ ու անհետ ընելէ : Բայց Աստուծոյ կամքը պէտք է կատարի, մինչեւ որ Ս. Կարապետ իւր զօրութիւնը ցնէ եւ մեզ կարողութիւն տայ բոլորովին ջնջելու այս անօրէն ժողովուրդը : Դուք գիտէք, եղբարք եւ որդեակք, թէ մեր Բագարատ իշխանը եղաւ գնաց այդ անհաւատ արաբին, որ բարեկամ ինքզինք կը ցնէր, որ երդում կ'ընէր իր մարգարէին վրայ, իր օրէնքին վրայ, որ նորա վնաս ամենեւին չհասցնէ, եւ գիտէք ինչ եղաւ . որովհետեւ մարգարէն սուտ էր . օրէնքն անօրէնութիւն էր, երդմունքին դրժեց . Բագարատը, զաւկները, ընտանիք՝ ամէնքը շղթայեց, ղրկեց Արաբստան, եւ ինք նստեր՝ նորա Մշու պալատն սառած մարմինը կը տաքցնէ, Լուսաւորչայ հաւատքը օրը հինգ անգամ կը հայհոյէ եւ այդ՝ Ս. Կարապետի աչքից առաջ՝ քթին տակ . Աստուած այդպիսի բան չի ներեր . զորս վրէժը կը լուծէ : Մինչեւ երբ ուրեմն քննենք, Սասնցին երբ ցրտէն թմրած է որ հիմա թմրի . եթէ արեւուն ճառագայթ այդ սեւերես ազգը կը զօրացնէ, ցուրտն էլ Հայուն զօրութիւն պէտք է լինի : Գիւղապետ եղբարք, խորհեցէք եւ ինչ ընելիքնիդ որոշեցէք, վասն զի Ս. Կարապետ վտանգի մէջ է :

Քահանային այս երկայն քարոզէն վերջ խոր մունջիւն մը եղաւ հիւղական սրահին մէջ . ամէն մարդ իւր ընկերոջ հետ կը խօսէր եղածին եւ ընելիքին վրայ, բայց ոչ ոք մեծ ձայն մը չէր արձկեր, իբրեւ թէ ամէն ոք կարծիք ունէր, բայց ոչ ոք քաջութիւն զայն համարձակ խօսելու :

Վերջապէս, երիտասարդ մը ելաւ ուժով ձայն մը ձգեց :— Եթէ ամէնքդ կը խօսիք եւ ոչ մէկդ կը խօսիք . ո՞ւր է Յովնան գիւղապետը, նա ինչո՞ւ չի խօսիր, միթէ նա կարծիք չունի՞, եթէ նա կարծիք չունի՝ ինչ ենք կեցել . երթանք ամէն մարդ իւր տունը :

— Տղայ, դու լուռ կաց, լսաւ ծեր մը սաստելով . խօսքը քե՞զ ընկաւ :

— Մէկ եղբայր, մի սաստեր, տղան լաւ խօսեցաւ .

— Ուր է Յովնան, Յովնան, Յովնան — գոչեցին քառասուն ձայն միաբան . եւ ահա սրահին մէկ կողմէն զուրս եկաւ միջահասակ մարդ մը, որ երեսին գոյնով տարբերութիւն չունէր յոչ ոքէ . արեւը քամին, տաքն ու ցուրտը փչեր էին այդ երեսին վրայ . երկու խոշոր աչքեր ունէր, որ երկու փայլուն սլաք էին երկաթեայ եւ թափ կ'անցնէին, երբ նկատէին դիմացինին սրտին խորը իբր թէ կը տեսնէին : Կլոր գլուխ, քառակուսի դէմք, ջղային, մսուտ կազմուածք, քառասնի չափ տարիք, ահա մարդը որ Յովնան կը կոչուէր :

Յովնան ոչ միայն Սասունցւոց անբաժանելի աշտէն ձեռքն ունէր, այլ մէջքին երկայրի սուր մը գօտւոյն մէջ կ'երեւէր :

— Խօսէ Յովնան, դու խօսէ, ըսաւ ժողովուրդը միաբերան, եւ երբ ամէնքը լռեցին՝ այսպէս խօսեցաւ Յովնան .

— Մտիկ ըրէք ինձ, ով Խոյթի ժողովուրդ, եթէ դուք կ'ուզէք Ս. Կարապետ փրկել այդ նզով Արաբներէ, եթէ դուք կ'ուզէք Բագարատայ վրէժը հանել, այս Ս. Սարգսի չարաթը մի կորսնցնէք, անհոգ մի նստիք :

ԾԵՐԵՆՑ

(Շար.)

տօնական հրաւիրեալներու շարքին տեղ գրաւէ, ֆրանսական պատուիրակութիւնը ներկայ պիտի չըլլայ հանդիսութեանց : Թունուզի կառավարութիւնն ալ յայտնեց, որ Աբբաս ո՛չ թէ կառավարութեան, այլ Նոր – Տեսթուր կուսակցութեան հրաւէրով եկած է :

Միւս կողմէ, սակայն, Թունուզի փողոցները զրօշազարդուած են նաեւ եգիպտական ու Ալժերիոյ ապստամբական շարժման դրօշակներով :

Ֆր. Միթըրանի անցքին վրայ ալժերիացի ցուցարարներ հակաֆրանսական արտայայտութիւններ կ'ունենան :

× Թունուզի վարչապետը, Պուրկիպա, իր բոլոր հիւրերուն հետ քաղաքական խօսակցութիւններ կ'ունենայ : Մ. Նահանգներու փոխ նախագահին հետ խօսեցաւ «Այգընհաուըրի վարդապետութեան» եւ Եգիպտոսի մասին, իսկ Ֆ. Միթըրանի հետ ալ պիտի որոշէ ֆրանսական նիւթական օգնութեան մանրամասնութիւնները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ երկու միլիառ ֆրանքի արժէքով բամպակ պիտի գնէ Եգիպտոսէն, հակառակ երկու երկիրներու քաղաքական յարաբերութեանց խզման :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը, Մաք Միլըն, եւ Արտ. նախարարը, Սելվին Լոյտ, մեկնեցան Պերմուտեան կղզիները, ուր պիտի հանդիպին նախագահ Այզընհաուըրի :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբին :

Այս շաբաթ ժամը 21ին, Պոմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ԱՂԱԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Պիտի ըլլան երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ Նոր Սերունդի կողմէ հայկական պարեր՝ հայկական տարազներով :

Մուտքը ազատ է :

ԽՆՋՈՅՔ ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի տարեկան ընկերահամակրական խնջոյքը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր :

Կը խօսի ընկ. Ա. ԽՍԱՀԱԿԵԱՆ :

Նուագ՝ Թառիստ ԳԱՐԵԳԻՆ. Գեղարուեստական բաժին : Պիւֆէ զիւրամատչելի գիներով :

Լա Քէս տ'էփարնյի սրահը, 32-34 Ավընիւ տը լա Փօրթ տէ Լիլա, մէթրօ Փօրթ տէ Լիլա : Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գալիկ Շալճեանէ երկու հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի՝ ողբացեալ Երուանդ Ալոյեանի մահուան առթիւ :

ՀԱՅ ՆԱԽ. ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութենէն ստացանք հետեւեալ պաշտօնական նամակը. —

« Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան վարչութիւնը 31 ռիւ Սէն Լազառ, Փարիզ (9), ներկայիս կը յայտարարէ որ Միութեան ընդհ. ժողովները, հաւանաբար, սկսին Ապրիլ եօթին, անմիջապէս որ միութեանս ընդհ. քարտուղարը, որ Ամերիկա կը գտնուի, վերադառնայ :

Կը խնդրուի միութեանս գրել միմիայն հետեւեալ հասցէով. —

M. P. Alixanian, Président de l'Association des Anciens Combattants Arméniens
31, Rue St. Lazare, Paris 9ème.

ԿՆԻՔ

Ս Գ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահը :

Կը նախագահէ՝ ընկեր ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ եւ Ազգ. Միութեան ներկայացուցիչը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Մահուան քառասունքին առթիւ

Այս կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարդայ Սուրբ Խաչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի :

Այս առթիւ կը հրաւիրուի Սարսէլի, Առնուվիլի եւ Կուսէնվիլի հասարակութիւնը մեծանուն Հայուն յիշատակը յաւերժացնելու համար :

●

ԼԻՈՆ. — Լիոնի Ազգային Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայ կազմակերպութիւնները եւ հայ հասարակութիւնը անխտիր, ներկայ ըլլալու անզուգական եւ անփոխարինելի վեթերան խմբագրապետ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօնին, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտ Լիոնի եկեղեցին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ալոյեանի եւ իրենց պարագաներուն՝ իրենց զաւկին Երուանդ Ալոյեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

●

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Արմենուհի Խաչիկեանին եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իր փեսին Գաբրիէլ Ղազարեանի անակնկալ մահուան առթիւ :

●

Համաչարսանճաքի Հայր. Միութեան Պոմոնի եւ Լիոնի մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն՝ Այրի Տիկին Աննա Սէմէրճեանի, Այրի Տիկին Զարուհի եւ Սարգիս Բաբարիկեանի, Օր. Մարի Սէմէրճեանի, Տէր եւ Տիկ. Պ. Սէմէրճեանի, Տէր եւ Տիկին Աւ. Սէմէրճեանի, Տէր եւ Տիկին Ա. Սէմէրճեանի, Տէր եւ Տիկին Գ. Միլիտոսեանի, Տէր եւ Տիկ. Մալէմէզեանի իրենց հօր, մեծ-հօր, Սեդրակ Սէմէրճեանի (Զարանճաքի Բերդակ գիւղէն) դառնակսկիծ մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Օննիկ Գասպարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թօփուզեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՕՆՆԻԿ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ»Ը

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կառվարենց» խումբին կողմէ :

Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 15ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը :

Կը ներկայացուի Նախաճաշ ամուսինը (կատակերգութիւն 2 արար) :

Գեղարուեստական բաժին :

Եւրոպական պարեր :

ՄԱՆՈՒԷԼ ՓԻԶԱՐՕ նուագախումբով :

Կառախումբ Կառ տիւ Նորէն, իջնել Վիլիէլը պէլ Կոնէս, առնել 268 թիւը եւ իջնել Փլաս 11 Նովամպրը կամ 268 առնել Փոռթ տը լա Շափէլէն եւ իջնել նոյն տեղը :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի եւ արուարձաններու յարգոյ հասարակութեան ի գիտութիւն կը ծանուցանենք թէ ինչպէս նախորդ տարիները, այս տարի եւս մեր բազմահազար նահատակներուն յիշատակին նուիրուած Ապրիլեան Սգատօնի 42րդ տարեդարձի ժողովրդական հանդէսը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 24ին, չորեքշաբթի օր, ժամը 21-ին, նախկին Փըթի ժուռնալի սրահը, 21 ռիւ Քատէ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Փարիզահայ կազմակերպութեանց ներկայացուցչական ընդհ. ժողովէն ընտրըւած Ապրիլեան Սգատօնի կազմակերպիչ Յանձնախումբ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ թէ՝ Պ. Վահրամ Սէմէրճեանի մահուան առիթով Պ. Պ. Արմենակ Ալթունեան եւ Սէֆէրեան փոխան ծաղկեպսակի հազարական ֆր. նուիրած են եկեղեցիի դպրոցին : Պ. Ֆրանսիս Ալոյեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի դպրոցին նուիրած են Պ. Վրոյր Շալճեան 500, Հայ Արիներ, Պ. Պ. Տաճատ Շալճեան եւ Աստուր Համալեան հազարական ֆր. : Պ. Վրոյր Շալճեան նոյն առիթով Փարիզի Անտիլլի ծերանոցին նուիրած է հազար ֆր. : (Ստանալ եկեղեցիի քարտուղարութենէն) :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ Առաքել Գասպարեանէն նամակ ունի Լեւոն Գասպարեան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, ծանօթ հաւաքատեղին : (Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանը) :

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. «Դրօ» խումբի ժողովը այս հինգշաբթի երեկոյ, ընկեր Սիմոնեանի բնակարանին մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն :

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը : Կարեւոր օրակարգ :

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ. — Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20.30-ին, ծանօթ հաւաքատեղին. Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, 17 ռիւ Պլէօ :

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին հետեւեալ խումբերը. —

Համազասպ խումբը այս շաբաթ :
Վռամեան ենթկ. այս շաբաթ ժամը 9ին :
Մուրատ խումբը այս կիրակի ժամը 3ին :
Իշխան խումբը այս կիրակի ժամը 3ին :
Արամ խումբ, 28 մարտ, ժամը 3ին :
Հայաստան ենթկ. 30 մարտ, ժամը 9ին :
Ակնունի ենթկ. 30 Մարտ, ժամը 9.30ին :
Ընկ. Կարօ, 31 Մարտ կիր. ժամը 3ին :
Նիկոլ Դուման, 31 Մարտ, կիր. ժամը 3ին :

Ժողովները շարունակելի են :

Սոյն ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները :

Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ, ժամը 20.30-ին Ահարոնեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԻՍԻ. — Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին, Խրիմեան դպրոցը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի հերոսամարտին 42րդ տարեդարձը, Մարսէյլի մէջ, տեղի պիտի ունենայ Մայիս 12ին :

«ԱՐԵՒԱԳԱԼԸ» ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Տեղի կ'ունենայ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9ին եւ կիրակի օրեր յետ պատարագի, մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

Մ Ե Ծ Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ, 24 Մարտ, կիրակի ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր : Սէրքըլ Միլիթէրի ընդարձակ սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակնկալներ :

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ Ի

Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել

Յ. Պահատրեանի, հեռ. ORN. 37-32, կամ Մ. Գրաճեանի 138 բիւ տը լ'Ապէկրու, Փարիզ (15) ::

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Նոր Բայազիտէն (Հայաստան) Գոհար Մկրտիչեան կը փնտռէ իր եղբայրը Ստեփան Մկրտիչեան, ծնած Նոր Բայազէտ 1921 թուականին, հօր անունը Մեսրոպ, մայրը Աստղիկ, եղբայրը Զաւէն եւ փոքր քոյրը Թերեզա : Եղած է Փարիզ եւ Նիս 1946-47 թուականներուն : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Հայ Կարմիր Խաչին, 15, րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Նուրհան Թունճուրեանի ազգականները, բնիկ Մարաշցի, ծնած 1909ին, հօրը անունը Մինաս, մօրը՝ Մարիամ Հերթաչեան : Իր հասցէն՝ Առբընէ (Լուարէ) : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի անմիջապէս դիմել՝ Հայկական գրասենեակը 7 ռիւ Քոփէրնիկ, Փարիզ (16) ::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրաք : Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՄԱՐՏ
VENDREDI 22 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7838 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3649

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԼՊԻՈՆԻ ՀՈԳԵՐԸ

Սուէզի տագնապը առիթ մը եղաւ հաստատելու՝ թէ Մեծն Բրիտանիա շատ բան կորսնցուցած է իր դարաւոր եւ փառաւոր անցեալի ուժէն ու հմայքէն :

Վարչապետ Իտըն, որուն վրայ մեծ յոյսեր դրած էր իր մեծ պաշտպանը Չըրչիլ՝ անփառունակ նահանջով մը քաշուեցաւ քաղաքական ասպարէզէն :

Աշխատաւորական կուսակցութիւնը բուռն պայքար բացած էր անոր դէմ՝ արկածախնդրութիւն հռչակելով Եգիպտոսի դէմ կատարուած յարձակումը անցեալ աշնան :

Նոր վարչապետը՝ Հէրըլտ Մաքմիլլըն՝ իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր աշխատեցաւ սիրաշահիլ ընդդիմադիր կուսակցութիւնը, ներքնապէս զօրացնելու համար կառավարութեան դիրքը : Գնդապետ Նասրի վերջին օրերու քաղաքականութիւնըն ալ որոշապէս օգնեց իրեն այս ուղղութեամբ :

Հազիւ ամրապնդած էր իր դիրքը եւ կը պատրաստուէր քաղաքական կարեւոր ձեռնարկներու, երբ անգլիական նաւաշինարաններու քառորդ միլիոն բանուորները գործադուլ յայտարարեցին՝ ցնցելով երկրին տնտեսական կեանքը :

Հակառակ այս ծանր պայմաններուն, Մաքմիլլըն գնաց Պերմուտեան կղզին՝ հանդիպում մը ունենալու համար նախագահ Այզընհաուըրի հետ :

Բազմաթիւ այժմէական խնդիրներ կան, որոնց մասին պիտի խօսին նախագահն ու վարչապետը : Մանաւանդ Կի Մոլէի եւ Քրիսթիան Փինոյի Ուաշինկթըն այցելութենէն վերջ, անհրաժեշտ կը դառնար Անգլիոյ եւ Ամերիկայի պատասխանատու վարիչներուն գլուխ գլխի տեսակցութիւնը :

Տասը տարի առաջ, Չըրչիլի Ամերիկա այցելութիւնը ճակատագրական դարձակէտ մը արձանագրած էր Միացեալ Նահանգներու քաղաքականութեան մէջ :

Ծերունի դիւանագէտը իր պատմական ճառով մատնանշած էր «երկաթեայ վարագոյրը», որ Շթեթինէն մինչեւ Ատրիական ծով կ'իջնէր, երկու մասի բաժնելով աշխարհը :

Իր այդ ճամբորդութեան հետեւանքով էր, որ մարմին առած էր Թրումընի վարդապետութիւնը, Թուրք կանգնելու համար բոլշեւիկեան ծաւալապաշտութեան դէմ :

Ամերիկա հետեւողականօրէն կը շարունակէ Չըրչիլի ցոյց տուած ճամբան :

Սակայն միջազգային քաղաքականութեան մէջ Ալպիոնի դերը շատոնց երկրորդական աստիճանի վրայ իջած է :

Միջին Արեւելքը իր քարիւղի անսպառ հանքերով մրցադաշտ դարձած է անգլիախօս այս երկու երկիրներու համար :

Քսան տարիէ ի վեր Ամերիկա աստիճանական թափանցումով տէր եւ տիրական կը դառնայ «սեւ ոսկի»ին : Ամէն զոհողութիւն կ'ընէ՝ հրապարակէն քշելու համար բոլոր մրցակիցները, որոնց առաջին շարքին վրայ կը գտնուի Անգլիա :

Շատ թարմ է անգլեւիրանեան քարիւղի ընկերութեան պատմութիւնը (1951) : «Ազգայնացում»ին հետեւանքն այն եղաւ, որ նորակազմ ընկերութեան մէջ կարեւոր բաժին մը անցաւ Ամերիկացիներու ձեռքը :

Անգլիոյ նպատակն է անշուշտ Թուրք կանգնել այս վերջիններու ծաւալապաշտական ծրագրին դէմ եւ համաձայնութեան մը գալ՝ ազդեցութեանց գօտիներու շուրջ : «Անգլեւամերիկեան զինակցութիւն մը կնքել՝ իբրեւ անկիւնաքար աշխարհի խաղաղութեան», ինչպէս կը յայտարարէր Մաքմիլլըն՝ իր ճամբորդութեան նախօրեակին :

Միայն Միջին Արեւելքը չէ իրենց

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԵՐԸ

Երէկ սկսան անգլեւամերիկեան խորհրդակցութիւնները՝ Պերմուտեան կղզիներուն մէջ. կը կարծուի որ պիտի տեւեն 4-5 օր, բայց եթէ Անգլիոյ մէջ ներքին կացութիւնը բարդանայ, հաւանական է որ Անգլիոյ վարչապետը աւելի շուտ վերադառնայ Լոնտոն :

Ժողովներուն կը մասնակցին նախագահ Այզընհաուըր եւ Տըլըս՝ մէկ կողմէն, իսկ Անգլիոյ վարչապետ Մաք Միլըն եւ Արտ. նախարարը՝ Սելվին Լոյտ՝ միւս կողմէն :

Այզընհաուըրի եւ Մաք Միլընի անձնական բարեկամութիւնը նախատեսել կու տայ, որ խօսակցութիւնները պիտի կատարուին բարեկամական ու անկեղծ մթնոլորտի մէջ : Ամերիկացիները պատրաստ են անցեալի թիւրիմացութիւնները մոռնալու եւ միայն ներկան ու ապագան շահագրգռող հարցերը քննութեան առարկայ դարձնելու : Երկու երկիրներու «հաշտութեան» մասին, ուրեմն, որեւէ տարակարծութիւն չի կրնար մնալ : Շատ մը հարցերու շուրջ — Խ. Միութեան հանդէպ բռնելիք դիրքի, Գերմանիոյ միացման, ապազինման, Եւրոպայի ապահովութեան կազմակերպման մասին — արդէն իսկ տեսակէտները նոյնն են : Աւելի դժուար պիտի ըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել Եւրոպայի մէջ անգլիական ուժերու նուազեցման հարցին շուրջ : Խօսակցութեանց առանցքը, սակայն, պիտի կազմէ Միջին Արեւելքի կացութիւնը. Տըլըս պիտի յայտնէ Իսրայէլի Արտաքին նախարարին հետ ունեցած խօսակցութեանց արդիւնքը. Մաք Միլըն պիտի աշխատի որոշ խոստումներ կորզել Ամերիկացիներէն : Բանակցութեանց վերջաւորութեան, եթէ երկու երկիրները յաջողին մերձարեւելեան միացեալ քաղաքականութեան մը ընդհանուր գիծերը որոշել, այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ եզրակացնել որ Պերմուտեան կղզիներու անգլեւամերիկեան բանակցութիւնները յաջողութեամբ պսակուեցան :

Այս յաջողութիւնը կարեւոր անդրադարձումներ կրնայ ունենալ նաեւ Անգլիոյ ներքին քաղաքականութեան վրայ, որովհետեւ եթէ Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութեան դիրքը որոշ չափով խախտած է այսօր, պատասխանատուն, մեծ մասամբ, Մ. Նահանգներն են : Ամերիկացիները գիտեն այս պարագան. հետեւաբար կը կարծուի թէ ամէն ձեւով պիտի աշխատին որ բանակցութիւններէն վերջ հրատարակուած զեկոյցը կարելի եղածին չափ խոստմնալից ըլլայ :

ԱՆԳԼԻՈՅ գործադուլները սկսան մտահոգիչ դառնալ : Նաւաշինարաններու բանուորներուն հետեւեցան մեքենական ճարտարարուեստի բանուորներն ալ : Աշխատանքի նախարարութիւնը մեծ ճիգ կը թափէ, որպէսզի շարժումը չտարածուի միւս մարզերուն մէջ, բայց հիմակուընէ իսկ կը կարծուի թէ երկաթուղիներու պաշտօնեաներն ու մետաղագործութեան բանուորներն ալ պիտի դիմեն գործադուլի :

մտահոգութեան առարկան : Ծայրագոյն Արեւելքի եւ Խաղաղականի մէջ եւս երկու երկիրները ունին բազմաթիւ հասարակաց շահեր :

Պիտի յաջողի՞ն ամրապնդել խաղաղութիւնը եւ մարդկութիւնը փրկել նոր աղէտներէ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՐՑԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ելմտական հարցին մասին տակաւին վերջնական բանաձեւեր չքուէարկուած, Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովը անցաւ Ալժերիոյ հարցին քննութեան : Զափաւորներու կարծիքով, Ալժերիոյ կացութիւնը այլեւս բոլորովին մտահոգիչ չէ, այնպէս որ իրենք իրենց թոյլ տուին իրենց հարցապնդումներով կառավարութենէն որոշ պատասխաններ պահանջելու. — Ալժերիոյ մէջ կռիւներու դադարումէն անմիջապէս վերջ ընդհանուր ընտրութիւններ պիտի կազմակերպուի՞ն եւ ի՞նչ ձեւով. ժամանակը հասած չէ՞ որ բանակցութիւններ սկսին Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատի ղեկավարներուն հետ. կառավարութիւնը անհրաժեշտ բոլոր միջոցները ձեռք առա՞ւ երկու կողմերը իրարմէ բաժնող փոսը անանցանելի չդարձնելու համար. խոստացուած եւ քուէարկուած բարենորոգումները ի՞նչ չափով իրագործուեցան, եւայլն :

Վիճաբանութեանց ընթացքին կարգ մը միջադէպեր տեղի ունեցան. համայնավար երեսփոխանները վիրաւորական արտայայտութիւններ ունեցան կառավարութեան ալժերիական քաղաքականութիւնը պաշտպանող երեսփոխաններուն դէմ :

Ալժերիոյ նախարարը, Լաքոստ, երկար տեղեկատուութիւն մը պիտի կարդար երէկ՝ Ալժերիոյ ընդհ. կացութեան մասին :

× Ալժէի մէջ բացուեցաւ համայնավար ապստամբներու դատավարութիւնը :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԵԿՆԵՑԱՒ ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Թունուզի անկախութեան տարեդարձի տօնակատարութեանց համար Ֆ. Միթըրան մեկնած էր Թունուզ՝ որպէս Ֆրանսայի ներկայացուցիչ : Բայց հրաւիրեալներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ Ալժերիոյ ապստամբութեան ղեկավարներէն Ֆերհատ Աբբաս : Ֆ. Միթըրան այս մասին դիտողութիւն ըրաւ Թունուզի վարչապետին, որ հաւաստիքներ տուաւ թէ Աբբաս պաշտօնական հրաւիրեալներուն մաս չի կազմեր : Սակայն, հանդիսութեանց օրը, Ֆերհատ Աբբաս եւս կը գտնուէր պաշտօնական անձնաւորութեանց խումբին մէջ : Ասոր վրայ, ֆրանսական պատուիրակութիւնը՝ առաջնորդութեամբ Ֆ. Միթըրանի, առանց այլեւայլի հեռացաւ հանդիսավայրէն եւ հակառակ Թունուզի փոխ վարչապետին խնդրանքին, առաջին իսկ օդանաւով վերադարձաւ Փարիզ : Օդանաւ նստելէն առաջ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ. «Ես եկած էի Ֆրանսայի եւ իմ մասնակցութիւնս բերելու Թունուզի անկախութեան խրախճանքներուն. պատրաստ էինք կարելի եղած օգնութիւնը հայթայթելու Թունուզի : Սակայն որոշ բաներ կան, որոնց չենք կրնար հանդուրժել. իմ մեկնումիս պատճառները բացայայտ են եւ աւելորդ է յաւելեալ բացատրութիւններ տալը » :

Թունուզ հասած վայրկեանէն իսկ Ֆ. Միթըրան յայտնած էր որ Ֆերհատ Աբբասի պաշտօնական ներկայութիւնը իրեն համար անընդունելի է : Պուրկիպա վստահեցուցած էր որ պաշտօնական հրաւիրեալներուն մէջ պիտի չգտնուի Ալժերիոյ ապստամբութեան պարագլուխը :

× Փարիզի մէջ Ֆ. Միթըրան յայտարարեց թէ Թունուզի կառավարութիւնը վերջին պահուն ջանաց թիւրիմացութիւնը հարթել, բայց արդէն շատ ուշ էր :

× Ֆրանսական պատուիրակութեան օդանաւ մտած պահուն, Մ. Նահանգներու փոխ նախագահն ալ օդանաւ կը նստէր, որովհետեւ կ'աճապարէր Ուաշինկթըն վերադառնալ :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

«ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՄՐԱՀ»Ի ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Ցարեթ Ցարութիւնեան	1.000
Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի խումբերէն՝	
Ռոստոմ	3.000
Խատիսեան	3.000
Սիամանթօ	3.000
Քեռի	2.500
Պոստոյի Հայ գաղութ (ցանկը առանձին)	68.500
Բժ. Վարդգէս Կիւրեղեան	5.000
Նախորդ գումար՝	1.254.800
Ընդհ. գումար՝	1.340.800

ԶԱՆԱԶԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Սեդրակ Էմմինեան	2.000
Պ. Ակոբոսեան	2.000

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Համըրշոլտ, չորեքշաբթիէն հինգշաբթի գիշերը հասաւ Գահիրէ : Երէկ կէսօրէն վերջ առաջին տեսակցութիւն մը պիտի ունենար Նասրի հետ :

Նախապէս, եգիպտական դահլիճը նիստ մը գումարած էր որոշելու համար թէ ինչ առաջարկութիւններ պիտի ներկայացնեն Համըրշոլտի :

Չորեքշաբթի, ամբողջ օրը դիւանագիտական մեծ աշխուժութիւն կը տիրէր Գահիրէի մէջ : Քրիշնա Մենոն, որ Նեհրուի կողմէ անձնական նամակ մը բերած էր Նասրի, երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ Նասրի եւ Արտ. Նախարար Ֆավզիի հետ : Ըստ լուատեղեակ անձերու, Նեհրու կ'ուզէ համոզել Եգիպտացիները, որ համաձայնութեան եզր մը գտնեն Արեւմուտքի հետ :

Նոյն օրը Մ. Նահանգներու դեսպանն ալ այցելեց Նասրի :

× Եգիպտեւիսրայէլեան վերջին պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Քոսթա – Րիքական նաւ մը, որ իսրայէլեան ապրանքներ կը փոխադրէր, առանց միջադէպի անցաւ Աքապայէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետը, Քատար, որ Մոսկուա մեկնած էր, սրտագին շնորհակալութիւններ յայտնեց մարեշալ Բուլկանինի՝ «Հունգարիոյ մէջ Խ. Միութեան բերած եղբայրական աջակցութեան համար» :

ՄԱՐԵՇԱԼ ԲՈՒԼԿԱՆԻՆ նոր նամակ մը ղրկեց Ատընաուըրի, որուն մէջ կը յայտնէ թէ Խ. Միութիւնը համաձայն է որ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ 100.000նոց բանակ մը գոյութիւն ունենայ :

«ԷՔՍՓՐԷՍ» թերթին տնօրէնը, Սերվան Շրայպեր զինուորական ատեան կանչուեցաւ : Վերջերս Ալժերիոյ մասին յօդուածաշարք մը լոյս տեսած է իր թերթին մէջ, որուն կցուած էին խեղաթիւրուած լուսանկարներ : Թերթին տնօրէնը կ'ամբաստանուի թէ վնաս հասցուցած է Ալժերիոյ ֆրանսական բանակին ընդհ. ոգիին : Սերվան – Շրայպեր ուզեց արդարանալ, բայց ներքին ապահովութեան սպասարկութիւնները կը շարունակեն իր դէմ սկսած հետապնդումը :

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ մէջ անգլիական բանակներու նուազման հարցին շուրջ համաձայնութիւն գոյացաւ. Անգլիացիները միայն 13.500 զինուորներ ետ պիտի քա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

1918 Թ. Մարտ 17ին Խորհրդային Ռուսաստանը ստորագրեց Բրեստ – Լիտովսկիի դաշնագիրը Գերմանիայի եւ Թուրքիայի հետ: Լրանում է 40ամեակը այդ դաշնագրի: Խորհրդային իշխանութիւնը ժողովուրդների ազատութիւնը աւետող, պաշտօնապէս Բրեստ Լիտովսկիի մէջ ծախեց Հայաստանը եւ հայկական հողերը:

Լենինը 1917 Թ. Սեպտեմբերին դեռ տէր չդարձած իշխանութեան, յայտարարում էր. — «Հաշտութեան պայմաններ առաջարկելով, խորհրդային կառավարութիւնը պէտք է որ անյապաղ ինք անցնի նրանց իրական գործադրութեան ... պէտք է որ նաեւ Հայերին ապահովի լիակատար ազատութիւն, մինչեւ ազատութիւնն անջատումի», այսպէս էր խօսում Լենինը իշխանութեան չտիրացած, ուէլին նա պահանջում էր ոչ միայն Ռուսաստանի կողմից գրաւուած հայկական հողերի պարպումը, այլ նաեւ Թրքահայաստանի: Այդպէս նա յայտարարում էր «գործադրել բովանդակ Հայաստանի նկատմամբ», այսինքն Թրքահայկական եւ ռուսահայկական Հայաստանի վերաբերեալ: (Տես Լենին - հատոր 14րդ էջ 128), 1917 Թ. Նոյեմբերին իշխանութեան տէր դառնալուց յետոյ բոլշեւիկները փոխեցին իրենց լեզուն: Նոյեմբերեան յեղաշրջումից յետոյ այլեւս չեն խօսում Թրքահայկական հայկական հողերի մասին, միայն մի քանի թոթովանք ցարական Ռուսաստանի կողմից (1914 – 17 Թ.) Թուրքիայից գրաւուած հայկական հողերի մասին:

Այսպէս 1917 Թ. Դեկտեմբեր 30ին Լենինի իբրեւ խորհրդային կառավարութեան նախագահի եւ Ստալինի, ազգութեանց գործերի կոմիսարի ստորագրութեամբ լոյս է տեսնում մէկ հրովարտակ ըստ որի «Ժողովրդական գործավարների խորհուրդը յայտարարում է հայ ժողովուրդին, որ Ռուսիոյ գիւղացիական եւ բանուորական կառավարութիւնը պիտի պաշտպանի հայութեան իրաւունքները Ռուսիոյ կողմից բռնագրաւուած թրքապատկան Հայաստանի վրայ, ազատ ինքնորոշման հիմունքով, մինչեւ լիակատար անկախութիւն»: (Ստալին – «Խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութիւնը ազգային հարցի մէջ մի եռամեակի շրջանին», 1920 Թ. էջ 15):

Ըստ բոլշեւիկեան բարոյականի խոստում յարգելը «բուրժուական տկարութիւն է», կարեւորը վայրկեանի համաձայն շահել ժողովուրդների համակրութիւնը:

Երազատես հայ ժողովուրդը հաւատաց բոլշեւիկների գեղեցիկ խոստումին, քանի որ նրանք խոստանում էին .— «Անարգել դէպի Թրքահայաստան վերադարձնել գաղթական Հայերին, ինչպէս նաեւ տարագիր Հայերին, որոնք ցրուած են զանազան երկրներում: Անարգել դէպի Թրքահայաստան վերադարձնել այն Հայերին որոնք պատերազմի շրջանին թուրք իշխանութեանց կողմից քշուած էին դէպ ի Թուրքիոյ խորքերը» (Ստալին, նոյն տեղը):

Հայ ժողովուրդը սրանից աւելի օժանդակութիւն կարող էր երեւակայել մեծերից, բայց աւա՜ղ բոլշեւիկեան խօսքերը մնացին միայն գեղեցիկ խօսքեր, իրականութիւնը եւ բոլշեւիկեան քաղաքականութիւնը գնացին տրամագծօրէն հակառակ հայկական շահերին:

Բոլշեւիկները 1917 Թ. Դեկտեմբեր 30ին Հայաստանին ազատութիւն խոստացան եւ Մարտ 17ին 1918 Թուին Բրեստ Լիտովսկի մէջ չքաշուեցին ստորագրել դաշնագիր Թուրքիայի հետ, որի 4րդ յօդուածում յստակօրէն ասուած է:

«Ռուսաստանը պիտի անի իրենից կախուած ամէն բան՝ ապահովելու համար արագ պարպումը Անատոլուի արեւելեան շրջանների եւ նրանց օրինական փոխանցումը Թուրքիոյ: Արտահանի, Կարսի եւ Բաթումի շրջանները եւս արագօրէն պիտի պարպուին ռուսական զօրքերից: Ռուսաստանը պիտի չմիջամտի այդ շրջանների պետական եւ միջազգային — իրաւական յարաբերութեանց հարցերին, թոյլ տալով, որ այդ շրջանների ազգաբնակութիւնը նոր կարգ հաստատի, համաձայնութեամբ հարեւան պետութեանց և յատկապէս Թուրքիոյ»:

«Ժողովուրդների ազատութիւնը պաշտպանող» բոլշեւիկները սաղայէլեան ի՛նչ միջոցներով խաբեցին Հայերին: Բրեստ Լիտովսկիի դաշնագրով, բաւական չէ որ հրաժարուեցին Թրքահայաստանից, այլ եւ Թուրքիային տուին Արտահանի, Կարսի շրջանները: Իրենց Դեկտեմբեր 30ի հրովարտակը սին խոստում էր «լիակատար անկախութիւն» Հայաստանին, իրականութեան մէջ նրանք ամէն բան արին գերեզմանելու հայկական դատը: Բրեստ Լիտովսկը առաջին քայլն էր, հապա՛ Մոսկուայի դաշնագիրը 1921 Թ. Մարտ 16ին, հապա՛ Կարսի դաշնագիրը 1921 Թ. Հոկտեմբեր 13ին հապա՛ Ջիչերինի գաղթական Հայերին Հիւսիսային Կովկաս փոխադրելու ծրագիրը, հապա՛ Վիշինսկիի՝ Ղարսի եւ Արտահանի հարցերը, հապա՛ Մոլոտովի հրաժարումը 1954ին հողային պահանջներից Թուրքիայից, հապա՛ 1920 Թ. Սեպտեմբեր մէկի Բագուի, երրորդ Միջազգայնականի Գործադիր Կոմիտէի կողմից հրաւիրուած Իրանի, Հայաստանի, Թուրքիայի բանուորների եւ գիւղացիների խորհրդաժողովը, հապա՛ կոմինտէրնի 1920 Թ. Օգոստոս 15ի կոչը: Սակայն երկար է՛ շարքը բոլշեւիկեան խարդախութեանց:

Ա. Ի.

ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Անցեալները, այս խորագրին տակ Ֆիկարօ հրատարակեց յօդուածաշարք մը: Ֆրանսական օրաթերթին թղթակիցը, Մաքս Գլօ, ընդունելով հանդերձ թէ Թուրքիա Միջին Արեւելքի մէջ համայնավարութեան տարածման դէմ բարձրացուած կարեւոր թումբ մըն է, Եւրոպացիի ակնոցով կը դիտէ ու կը քննադատէ մեր այնքան լաւ ճանչցած Թուրքիան ու Թուրքը: Ստորեւ՝ յօդուածին գլխաւոր մասերը:

Այսօրուան Թուրքիան ընդարձակ շինագործարանի մը վերածուած է: Ամէն կողմ նոր ճամբաներ կը բացուին, նաւահանգիստները կ'արդիականացուին, քարիւղի հանքեր գտնելու յոյսով պեղումներ կը կատարուին, թումբեր կը կառուցուին եւ գործարաններ կը բարձրացուին: Եօթը տարուան ընթացքին աւելի քան 40.000 Թրաքթորներ ներածուեցան եւ վերջապէս կարելի եղաւ մէկ կողմ նետել հնադարեան արօրները:

Բայց այս բոլորը շատ նոր պատմութիւն է: Երկրորդ աշխարհամարտէն անմիջապէս վերջ Թուրքիան յետամնաց երկիր մըն էր, եւ մեծ յոյսեր ալ չէր ներշնչեր ապագայի համար:

Սակայն երբ Մէնտերէս կառավարութեան գլուխն անցաւ 1950ին, ուզեց օտար դրամագլուխներ գտնել եւ ապահովել օտար մասնագէտներու օժանդակութիւնը: Այս կոչին պատասխանեցին առաւելաբար Մ. Նահանգները՝ ռազմագիտական նկատումներով, եւ Արեւմտեան Գերմանիան՝ տնտեսական մտահոգութիւններով:

Արդիւնքն այն եղաւ, որ Թուրքիոյ մէջ նոր հանքեր երեւան հանուեցան (քրոմ, վոլֆրամ, քարիւղ): Պոլսոյ մօտերը քարիւղի զտարան մը շինուեցաւ, որ տարին երեք միլիոն թօն քարիւղ պիտի կարենայ զտել:

Բայց մայրաքաղաքը, Անգարան աղքատ քաղաք մըն է: Խանութները պարապ են: Թէյը, սուրճը, շաքարը, նոյնիսկ թուղթը անգտանելի ապրանքներ դարձած են: Փողոցներուն մէջ, ժողովուրդը աղքատութիւն կը բուրէ. հագուստները հնամաշ են. շատ շատեր իրենց ճաշին կ'ուտեն կտոր մը հաց, գլուխ մը սոխ, լոլիկ մը եւ քանի մը ձիթապտուղ:

Հարցն այն է, որ Թուրքիան տնտեսական ծանր տագնապ մը կ'անցընէ այս միջոցին: Դժգոհութիւնը հետզհետէ կը ծաւալի կառավարութեան դէմ, որ կարծէք տնտեսական որոշ ծրագիր մը չունի. կարեւոր բաներու համար յատկացումներ չըլլար, մինչդեռ ահագին գումարներ կը ծախսէ անկարեւոր շինութիւններու համար. օրինակ՝ Պոլսոյ մէջ ձեռնարկած են օփէրայի շքեղ շէնքի մը եւ փապուղիի մը շինութեան. մինչդեռ եթէ քանի մը նոր ճամբաներ բանային ու հիները քիչ մը լայնցնէին, աւելի օգտակար գործ կատարած կ'ըլլային: Տանտեսակներով նոր գերեզմանատուն եւ շաքարի գործարան բացին, մինչդեռ մէկ հատ իսկ ղամի գործարան չկայ:

Երկրին առեւտրական պիւտճէն ամէն տարի հինգ հարիւր միլիոն ոսկիի բաց մը ունի. Թրքական ոսկին մեծ անկում կրած է. պաշտօնական սակով մէկ տոլարը կ'արժէ 2.80 ոսկի, սակայն սեւ շուկային մէջ կը գնուի տասը ոսկիով:

Իրականութեան մէջ, Թուրքիոյ տնտեսութիւնը խարխուլ կերպով կանգուն կը մնայ առայժմ՝ շնորհիւ ամերիկեան աջակցութեան, որ կը հասնի տարեկան 200 միլիոն տոլարի: Այսքան մեծ օժանդակութիւն ստանալով հանդերձ, Թուրքերը չափազանց կը դժգոհին ամէն անգամ որ Մ. Նահանգները ուզեն խորհուրդ տալ: Այս պատճառով ալ Մ. Նահանգները մերժեցին երեք հարիւր միլիոն տոլարի յաւելեալ յատկացում մը ընել, որովհետեւ Անգարա կը մերժէր բացատրել, թէ ինչ բանի կ'ուզէ գործածել այդ գումարը:

Վերջերս ամերիկեան քննիչ յանձնախումբ մը մեկնեցաւ Թուրքիա: Յանձնախումբին նախագահը, մամուլի ասուլիս մը կազմակերպեց եւ այնտեղ յայտնեց, որ դրամ կամ գործիքներ ստանալը բաւական չէ, պէտք է գիտնալ նաեւ զանոնք լաւագոյն կերպով գործածելու ձեւը: Բայց Թուրք լրագրողները այնքան աղմուկ բարձրացուցին ու դժգոհեցան, որ յանձնախումբին նախագահը լաւագոյն սեպեց ասուլիսը շուտով վերջացնել:

Թուրքերու մեծագոյն հպարտութիւններէն մէկն ալ՝ իրենց բանակն է. կ'ըսեն թէ Ատլանտեան Ուխտի անդամ եւրոպական պետութեանց ամէնէն լաւ մարզուած բանակը իրենցն է. ասիկա կրնայ չափազանցութիւն ըլլալ, բայց իրողութիւն է որ 400.000 մարդ զէնքի տակ կը պահեն: Ամերիկա վերջին քանի մը տարիներուն ընթացքին, աւելի քան երկու միլիառ տոլար ծախսեց Թրքական բանակին վրայ: Սպաներն ու սպայակոյտի անդամները լաւ են, բայց հասարակ Թուրք զինուորը աներեւակայելի կերպով դանդաղամիտ է: Զինուորներուն 70 տոկոսը անգրագէտ է եւ անհուն համբերութիւն պէտք է անոնց զինավարժութիւն սորվեցնելու համար:

Երբ քիչ մը կը հեռանաք մեծ քաղաքներէն, դուք ձեզ կը կարծէք օսմանեան տիրապետութեան տակ: Թուրքիա դար մը ետ մնացած է աշխարհի միւս մասերէն: Աթաթիւրք կրցաւ իսլամութեան զաղափարն ու ոգին արմատախիլ ընել միայն քաղաքներու բնակչութեան հոգիներէն. բայց ժողովուրդին մեծագոյն տոկոսը ամուր կառչած է իր հին մոլեռանդութեանց: Այսպիսի երկիր մը դժուար թէ դեմոկրատիկ ըլլայ խորքին մէջ, որովհետեւ ժողովուրդը միայն բիրտ ուժին է որ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Այսպէս, զանազան թուականներու առջեւ նշանակուած տողեր իրարու միացնելով, դրած էր մէկ թուականի առջեւ, որպէսզի ամբողջական եւ վնասակար իմաստ առնէ գրութիւնը:

Ցետոյ, չէր թարգմանած որոշ տողեր որ կրնային նպաստաւոր տպաւորութիւն գործել:

Օրինակ, տեղեկագրի մը ամփոփումը կար Գոնիայէն, աքսորական կարաւաններու մասին, Պոլիս հաղորդուած՝ բոլորովին բարեպաշտ մարդու մը կողմէ:

Տեղեկագիրը կը պատմէր թէ Գոնիայի վալին, Ճէլալ պէյ (որ հակառակ էր տեղահանութեան թէ Հալէպի եւ թէ Գոնիայի մէջ), չէ կրցած զսպել իր վրդովումը, տեսնելով ահաւոր թշուառութիւնը, եւ բացագանչած է:

— «Աստուած պէղան տայ այս գործերը կատարողներուն ...»:

Ցար. Մկրտիչեան չէր թարգմանած այս տողը:

Այս միեւնոյն տեղեկագրին վրայ էր որ, «Գոնիայի մէջ վրանի կազմակերպութիւն» երեւակայելով, Ալի Րիզա չունչը Գոնիա առած էր Ցար. Մկրտիչեանի հետ եւ իբրեւ զաւադիր Պոլիս փոխադրած էին երկու կրօնականներ, Մեսրոպ եպիսկ. Նարոյեան եւ Հրանտ վարդապետ Յովսէփեան, որոնց անունները կը յիշուէին իբրեւ աքսորական: (Երկուքն ալ փրկուեցան այս տեղափոխութեան շնորհիւ):

Մէկ – երկու ժամ Թարգմանին հետ աշխատելէ յետոյ, օգտուելով իր բարեացակամ տրամադրութենէն, փորձուեցայ հարցնել անունը:

— Մէհմէտ պէյ, պատասխանեց:

— Ո՞ւր սորված էք հայերէնը:

—Հայ դպրոցներու մէջ աշխատած, պաշտօն վարած եմ:

— Դուք Մէհմէտ Սիւրէյա պէ՞յն էք, երբեմն կրթական քննիչ հայ դպրոցներու:

— Այո՛, ո՞ւրկէ գիտէք:

— Թերթերու մէջ կարդացած, լսած եմ:

Այս առթիւ հետաքրքրուեցաւ բանտարկեալի վիճակովս, հարցուց թէ ինչու կը կաղամ, ինչու վիրաւորուած են դաստակներս, եւ պատրաստակամութիւն յայտնեց բժշկապետը կանչելու: Բժիշկը յետաձգելով, խնդրեցի միջամտել, որպէսզի արտօնեն զոնէ Թուրքերէն եւ Ֆրանսերէն թերթ բերել տալու:

Սիրով ստանձնեց, եւ յետոյ, շարունակութիւնը յետաձգեցինք յաջորդ օրուան:

Եթէ չեմ սխալիր, մէկ շաբաթէն վերջացաւ թարգմանութեան բաղդատութիւնը: Թարգմանը, որ աշխատանքի միջոցին քանի մը անգամ եւս հարցաքննիչ ատեան գնաց աւելի կոպիտ սխալներ մատնանշելու համար, մեծ բարեացակամութեամբ կատարելով իր պաշտօնը, տեղեկագիրը ներկայացուց եւ բաժնուեցաւ:

Մանրամասնութիւնները մէկդի դնելով, առնուազն 15 նշանաւոր սխալներ գտած էի, որոնց մէկ մասը եթէ ծիծաղ կը շարժէր, երկու երեքն ալ բաւական էին ուղղակի կախաղան առաջնորդելու:

Այսպէս, օրագրին առաջին էջերուն մէջ տեղ մը կար հետեւեալ նախադասութիւնը .—

Մեխակը լուծել երեքով:

Այսօր ալ չեմ ուզեր բացատրել իմաստը, բայց շատ անվնաս խօսք մըն էր:

Ցար. Մկրտիչեան յաջողած էր հրաշալի՛ ճարտարամտութեամբ «լուծել» գաղտնիքը:

Թարգմանած էր ճիշդ այսպէս .—

Տերորի ենթարկել երեք հոգի:

Եւ որպէսզի այս չքնաղ գիւտը տրամաբանական եւ համոզիչ դառնայ, իբրեւ լուսաբանութիւն կ'աւելցնէր թէ ակնարկուած երեք անձերն են Թալէաթ, Էնվէր եւ Միտհաթ Շիւքրի (Իթթիհատի ընդհ. քարտուղարը), «ինչպէս կը հետեւի տետրակին միւս արձանագրութիւններէն»:

Այս երեք անունները, ինչպէս ուրիշներ, ցիրուցան արձանագրուած էին յուշատետրին մէջ, օրուան դէպքերու առնչութեամբ: Մէկուն եղած դիմումի մը, միւսին մէկ յայտարարութեան կամ այցելութեան առթիւ եւն.: (Ջէ՞ որ 1915 ապրիլ 11ի ձերբակալութիւններէն յետոյ դէպքերը արձանագրուած էին օրը օրին):

Եկուր դուն այս անունները մէկ տարուան օրագրի մը զանազան էջերէն ժողվէ, բեր փակցուր այս նախադասութեան — Մեխակը լուծել երեքով — եւ թարգմանէ.

— Աւարեկել Թալէաթը, Էնվէրը եւ Միտհատ Շիւքրին ...

Թշուառականը մէկ վայրկեան չէր անդրադարձած թէ այսքան ծանրակշիռ վճիռ մը ի՞նչպէս կարելի է գրի առնել որ եւ է յուշատետրի մէջ:

Թուրք Թարգմանը համոզուեցաւ. իսկ ինք չեմ գիտեր թէ որեւէ խղճահարութիւն զգա՞ց, զինադադարին, երբ աճարեկումը կը պայթէր իր գլխուն, բոլորովին անգիր:

Ուրիշ տեղ մը Յունիս ամիսը Յունաստան կարդալով, թարգմանած էին «Եունանիստան»: Այնպէս որ, բուն դատավարութեան ատեն, պատերազմական ատեանի նախագահը, Նաֆըզ փաշա, օր մը պոռաց երեսիս.

— Դուն բնաւ ճիշդ բան մը պիտի չխօսի՞ս:

(Շար. 26)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յառաջ).— Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի բարձրագոյն դասարաններու աշակերտութիւնը՝ օգտուելով Բարեկենդանի արձակուրդներէն ընդհանուր ժողով մը գումարեց դպրոցին մէջ: Ժողովին նպատակն էր ստկառախաղի (պասքէթ պոլ) խումբ մը կազմել՝ մրցելու համար Իտալիոյ ուսանողական խումբերուն հետ: Տղաքը՝ բուռն ծափահարութիւններով ընդունեցին այս առաջարկը: Այս խանդավառ մթնոլորտին մէջ խօսեցաւ Յարութիւն Կիւլէլեան (բարձրագոյն դասարանի աշակերտ) եւ բացատրեց կազմուելիք խումբին նպատակը, բարձր պահել Գոլէճօ Արմէնօին անունը Իտալիոյ մարզական կեանքին մէջ՝ եւ մանաւանդ բարձր պահել հայ անունը: Այս կարճ բայց հայաշունչ խօսքերէն ետքը, ընտրուեցան խաղացողները, հետեւեալ կազմով: Յարութիւն Կիւլէլեան (Հալէպէն), Կարպիս Հինտոյեան (Դամասկոսէն), Մարգար Շարապխանեան (Աթէնքէն), Անդրանիկ Սինանեան (Ամերիկայէն), Վարուժան Թորոսեան (Աթէնքէն), Յարութիւն Մինասեան (Հալէպէն), Շահան Փարաճեան (Աթէնքէն), Յակոբ Այնթապլեան (Հալէպէն), Երուանդ Ճանիկեան (Իտալիայէն), Էտկար Էմիրխանեան (Հալէպէն): Ժողովը վերջանալէն ետքը, նորակազմ խումբը ներկայացաւ դպրոցին տնօրէնութեան: Մեր յարգելի տնօրէնը՝ Հ. Եղիա վրդ. Փէչիկեան, քաջալերանքի խօսքեր ուղղեց մեր տղոց, մատնանշելով դպրոցին փառաւոր անցեալը Իտալիոյ մարզական կեանքին մէջ: Խումբը, տնօրէնին հայրական օրհնութիւնը ստանալէ ետք, գոհունակութեամբ մեկնեցան: Խումբը սկսած է արդէն, կանոնաւոր փորձեր կատարել, իր եւ իտալական դաշտերուն վրայ:

Այս առթիւ, դպրոցին տնօրէնութիւնը եւ աշակերտութիւնը իրենց խորին մաղթանքները կը յայտնեն նորակազմ խումբին՝ մաղթելով անոնց՝ կամք եւ յաջողութիւն:

***

Մարտ 7ին, Վենետիկի մէջ տեղի ունեցաւ հանդիպում մը, Հայ եւ վենետիկցի Գա՛Ֆօսգարի համալսարանի ուսանողներու խումբերուն միջեւ: Դաշտը լի էր հայ եւ իտալացի ուսանողներով, ներկայ էր նաեւ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի ամբողջ աշակերտութիւնը, քաջալերելու համար իրենց մեծ եղբայրները: Որոշեալ ժամուն խաղը սկսաւ: Իտալական խումբը առաջին վայրկեաններէն բռնկսաւ յարձակողական խաղալ եւ շատ անգամ վտանգի ենթարկեց հայկական բերդը՝ առանց սակայն արդիւնքի: Մեր տղոց խաղարկութիւնը պաշտպանողական էր եւ հանդարտ: 30րդ վայրկեանին իրաւարարը փէնալթի մը սուլեց ի վնաս մեր խումբին, Իտալացիները այս առիթով կէտ մը նշանակեցին: Այս կէտին վրայ, մեր տղաքը աւելի եռանդով սկսան խաղալ եւ չորս վայրկեան յետոյ կէտ մը նշանակեցին, որուն յաջորդեց երկրորդ կէտ մը, հինգ վայրկեան յետոյ, եւ այսպէսով կիսախաղը վերջացաւ 2–1 արդիւնքով, ի նպաստ մեզի:

Երկրորդ կիսախաղին մեր տղաքը աւելի եռանդուն խաղարկութիւն մը ցոյց տուին եւ իրարու ետեւէ նշանակեցին երկու կէտ, չփոթութեան մատնելով, թէ՛ իտալացի խաղացողները եւ թէ՛ հանդիսականները (4–1): Այս կէտերուն վրայ, իտալական խումբը առանց իր կորովը կորսնցնելու շարունակեց խաղալ նոյն թափով եւ մէկ կէտ նշանակեց, երեք վայրկեան յետոյ կէտ մըն ալ բրաւ (4–3): Խաղը վերջանալու տասը վայրկեան կար, երբ մեր տղաքը, իրենց վերջին ճիգը ըրին եւ իրարու ետեւէ նշանակեցին երկու կէտ: Յաղթանակը մերն էր այլեւս եւ այսպէսով խաղը վերջացաւ 6 – 3 արդիւնքով ի նպաստ հայկական խումբին:

Յաղթող խումբը կազմուած էր հետեւեալ խաղացողներէ: Սերոբ Մարգարեան (Փարիզէն), Պերճ Հէքիմեան (Մարսիլիայէն), Ներսէս Ջանազանեան (Հալէպէն), Սեւակ Ուլուհոճեան (Իտալիայէն), Աւետիս Պասմաճեան (Հալէպէն), Արգար Արզումանեան (Մարսիլիայէն), Մարգար Շարապխանեան (Աթէնքէն) եւ Գէորգ Վարդանեան (Հալէպէն): Ս. Ուլուհոճեան, Ն. Ջանազանեան եւ Մ. Շարապխանեան Մուրատ Ռափ. վարժարանի Ե. դասարանի աշակերտներ են՝ որոնք գնահատուեցան դպրոցիս տնօրէնութենէն՝ իրենց բարձր խաղարկութեան համար:

Մեր բոլոր սրտով կը մաղթենք նորանոր յաջողութիւններ, Վենետիկի Ուսանողաց Միութեան խումբին:

ՄԱՐԶԱՍԷՐ

«ԷՔԻՓ» ԹԵՐԹԸ ԵՒ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԸ

Բաւական ատեն է ի վեր Ալֆորվիլի Հայ Մարզականի թղթակցութիւններուն մէջ նշմարած էինք որոշ դժգոհութիւն մը՝ իրաւարարներու կամ մրցումներուն ներկայ եղող հասարակութեան դէմ: Այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք Էքիփի Մարտ 19ի թիւէն:

... Մէն – Ժէրմէն ընդդէմ Ալֆորվիլ մրցումին ժամանակ ցաւալի միջադէպեր տեղի ունեցան: Ներկաներէն փոքրաթիւ խումբ մը բուռն կերպով յարձակեցաւ Հայերուն վրայ: Ասիկա՝ իր տեսակին մէջ առաջին դէպքը չէր. Հայ մարզիկներն ու զիրենք քաջալերելու դացող Հայերը նմանօրինակ անախորժ վերաբերմունքի արժանացած էին Փավիյեօն սու Պուայի եւ Ֆոնթէնըպլոյի մէջ:

Ի՞նչ է Ալֆորվիլի Հայ խումբին դէմ ստեղծուած այս հակառակութեան պատճառը: Մեր կարծիքով, իրենց կազմակերպութեան անունն է որ թիւրիմացութեանց տեղի կուտայ: Արդ, տեղին է շեշտել թէ Հայ Մարզականը մեծ մասամբ կազմուած է Ֆրանսացի տղոցմէ, որոնք իրենց զինուորական ծառայութիւնը կատարած են, անոնցմէ շատերը տակաւին Ալժերիա կը գտնուին, մաս մըն ալ դեռ նոր վերադարձած են Ալժերիայէն:

Կարգ մը մարդիկ անարդար վերագրումներ կ'ընեն անոնց հասցէին: Մեր նպատակը Սրապի բոլոր ընկերներն ալ որպէս փոքրիկ սուրբեր ներկայացնել չէ. բայց բոլորովին սխալ եւ անարդար պիտի ըլլար աշխարհի բոլոր յանցանքներն ու մեղքերը անոնց վզին բարդելը...

Հայ Մարզականի նախագահը, Պ. Ալկայի, որ Փարիզի մարզական կազմակերպութեանց ամէնէն ազնիւ եւ սիրալիր ղեկավարներէն մէկն է, մեզի յայտնեց թէ ինքն ու իր միութեան անդամները որքան ցաւ կը զգան այս վերաբերմունքին պատճառով:

Մեր խօսքը կ'ուղղենք փարիզեան մարզադաշտերը յաճախողներուն եւ կոչ կ'ուղղենք անոնց մարզական ոգիին: Պէտք չէ մոռնան որ մուտքի դրամ վճարելով ձեռք ձգած չեն ըլլար... վիրաւորական խօսքեր ընելու իրաւունքը: Փարիզեան Ֆութպոլի պատասխանատուները պէտք է ուշադրութիւն դարձնեն այս բանին:

Կը յուսանք որ ժողովուրդը կը գիտակցի թէ Հայերու հանդէպ ունեցած իր այս ընթացքը որքան ցաւալի եւ դատապարտելի է. կը յուսանք նոյնպէս, որ երբ այսուհետեւ Սրապ եւ իր ընկերները հակառակորդի մը դաշտին վրայ մրցելու հրաւիրուին, այն տպաւորութիւնը չունենան թէ... թշնամի դաշտի մը վրայ կը գտնուին:

ՄԻՇԷԼ ՔԱՆՑՕՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ).— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղը իր ուժերով կազմակերպած էր թատերական ներկայացում մը որ տեղի ունեցաւ կիրակի, Մարտ 10, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Ներկայացուեցաւ Գրիգոր Վահանի «Բախտին անիւը»: Թատերախաղ մը արդիական կեանքէ որ թէեւ քանի մը տարի առաջ խաղցուած էր այստեղ հեղինակին իսկ ղեկավարութեամբ, սակայն նման նիւթեր կարելի է յաճախ ներկայացնել, առանց մտահոգութեան: Անշուշտ մեր նոր սերունդին համար, որուն մէկ մասին հայերէնի առոգանութիւնը տկար է, դժուար թատերախաղ մըն էր: Այսուհանդերձ մեր երիտասարդ դերակատարները, պէտք է ըսել որ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց ստանձնած դերերը, շնորհիւ իրենց ուժեղ կամքին եւ երկար ու յաճախակի փորձերուն: Ու նաեւ իրենց ղեկավարին՝ Պ. Յակոբ Վարդերեսեանի աննկուն ջանքերուն:

Խնամք տարուած էր նաեւ բեմի յարդարման: Աշխատանք ու ծախք չէին խնայած այդ ուղղութեամբ: Դերերու յաջող բաշխում մը կատարուած էր հետեւեալ կերպով.— Օրիորդներ Մառի Լուիզ Առաքելեան (Սեդակ Աբրահամեան), Խաչիկ Խորանեան (Մարկրիթ), Մառի Խորանեան (Մարիամ), Պ. Պ. Յակոբ Վարդերեսեան (Եսդրակ Աբրահամեան), Խաչիկ Յակոբեան (Թաքոսեան), Առաքել Առաքելեան՝ (Կարպիս), Պերճ Պառաւեան (Ցովսէփ) եւ Վահրամ Տէյիրմէնճեան (կազի պաշտօնեայ):

Բոլոր դերակատարներն ալ իրենց կարելին ըրին, հեղինակին ստեղծած տիպարները հարազատօրէն մարմնաւորելու համար: Պիտի չծանրանամ իւրաքանչիւրին խաղարկութեան վրայ: Եթէ մանր թերութիւններ պիտի փնտռենք, կարող ենք գտնել նաեւ կարող դերասաններու խաղարկութեան մէջ:

Պիտի չմատնանշեմ նաեւ լաւագոյն խաղցողները: Ներկայացումը, ընդհանուր առմամբ, մեր յուսացածէն շատ աւելի յաջող անցաւ ու ոգեւորեց մեզ: Ոգեւորուեցան նաեւ իրենք՝ դերակատարները: Լաւ խմորներ կան տղոց եւ աղջիկներուն մէջ, որոնք օժտուած են բեմական յարմարութիւններով ու կարելի է զիրենք օգտագործել ամէն առթիւ:

Այս ներկայացումը խթան պիտի հանդիսանայ մեր Նոր Սերունդականներուն՝ աւելի մեծ եռանդով փարելու աշխատանքի, յաճախակի ներկայացումներ սարքելով: Որովհետեւ բեմն ալ դպրոց մըն է, ուր կը դարբնուի ազգային նկարագիրը, կը յղկուի լեզուն, ու կը վերանորոգուի հայու դիմագիծը:

Նոր յաջողութիւններ կը մաղթենք ձեզի, սիրելի Նոր Սերունդականներ:

Գ. Պ.

կը հնազանդի:

Հաւաքոյթներ, ժողովներ կազմակերպելու ազատութիւն չկայ. անոնք որ քիչ թէ շատ ազատական, ձախակողմեան գաղափարներ ունին, անմիջապէս կը ստանան «համայնավար» պիտակը: Գրաքննութիւն չկայ թէեւ, բայց հակակառավարական յօդուածներ հրատարակող թերթերը խիստ պատիժներու եւ հետապնդումներու կ'ենթարկուին:

Անկարելի է միջակ Թուրքին հետ խօսակցութիւն ունենալ որպէս օտար. կարծէք համայնավար կարգուսարքի տակ կ'ապրի. անմիջապէս կը պրկուի. «Ի՞նչ կ'ուզէ. արդեօք ինչո՞ւ այս հարցումները կուտայ»:

Այս բոլորին մէջ՝ մէկ դրական իրողութիւն.— Թուրքիան Արեւմուտքի կողմէ բարձրացուած Թումբ մըն է համայնավարութեան դէմ:

Սակայն միւս կողմէ, որպէս Մերձ. Արեւելքի մեծագոյն զինուորական ուժը, Թուրքիա կ'ուզէ արաբական աշխարհին մէջ իրաւարարի դեր խաղալ եւ դառնալ բոլորին խորհրդականը:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ Ա.

★

ՍԱՍՈՒՆ

Այս բուքը՝ ո՛վ գիտէ թերեւս վերջինն է այս ձմրան, քանի որ այդ տաք դժոխքի ստուերանները սառած, թմրած, ընդարմացած նստել են մեր խեղճ քաղքցոց տուները, քանի որ վառարանէն չեն կըրնար հեռանալ անօրէնները, ժա՛մ է նոցա վրայ յարձակելու, փառք Աստուծոյ, մենք լաւ անդամներ ունինք որ ցրտուն ալ կը դիմանան, տաքուն ալ. իսկ թէ հարցնէք թէ երբ պէտք է յարձակիլ քաղքին վրայ, ես կ'ըսեմ թէ հիմա՝ այս բուքին, այս ձիւնին. սակից մինչեւ Մուշ կը հասնինք չորս ժամու մէջ եւ մենք քաղաք կը մտնենք, երբ աւազակները թմրած՝ առաւօտու քունին են ընկղմած. իսկ երբ քաղաք մտնենք, ամէն մարդ խղճմտանքին հարցնէ թէ ի՛նչ պէտք է ընել: Ահա՛ ես վերջացուցի:

Լռութիւն մը տիրեց աս խօսքերուն վըրայ եւ ոչ ոք ձայն չի հաներ, միայն բարի՝ տէրտէրը ան ատեն պարտք համարեց ըսել.

— Յովնան եղբայր, դու տեղեկութիւն ունի՞ս այդ մարդկանց սովորութեան վըրայ, նոցա զօրութեան վրայ որ այդպէս համարձակ կը խօսիս:

— Ի՛նչպէս չունիմ. ես երկու ժամ չի կար որ տունս եմ մտեր, այն օրէն որ Բաղդասար իշխանը անօրինաց գերի ըրաւ, ես հանգստութիւն չունիմ. ամէն կողմ շրջեցայ, ամէն տեղ գիտեցի թէ հնարք կա՞ր գնա ազատելու. քանի-երեսուն հոգի լաւ Հայ, լաւ քրիստոնեայ հետըս առած ութ օր շարունակ նորա շաւղին հետեւեցայ. բայց տեսայ՝ ճար չկայ, ամէն ջանք անօգուտ պիտի երթայ եւ մեր կտրիճ տղայք փուճ զոհ պիտի երթան. դարձայ իմ ճամբէս, եկայ Ս. Առաքեալ եկայ գիտնելու համար թէ ի՛նչ կ'ընեն անօրէնները. տեսայ որ անհոգ եւ անփոյթ կը նստին. չէ՞ որ Տարօն գերեզման կ'ընեն, չէ՞ որ կենդանի ոչ ոք չի կայ: Եթէ իմ ձեռին այս առտու հինգ հարիւր մարդ լինէր, մէկ շնչաւոր այդ աւազակներէն չէր ազատեր:

— Տէ՛, տղա՛ք, ի՛նչ կեցեր ենք... երթա՛նք, երթա՛նք ուր որ Յովնան մեզ կը տանի, երթա՛նք գոռաց մէկը.—

— Երթա՛նք... կ'ըսէին հարիւր ձայն մէկտեղ, եւ ժխոր մը տիրեց այս ամբոխին մէջ, որուն մէկ մասը ներս չի կարենալով մտնել՝ դռնէն դուրս մնացել էր:

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Ձիւնը իր մոլեկան հեղեղը կը շարունակէր, քամին զանի կը տարուբերէր, եւ մարդոց շատ դիւրին չէր այդպիսի ժամանակին տնէ դուրս ելնել. ուստի երբ կէս գիշերն անցաւ եւ հազարի չափ նիզակաւորք ժողովեցան Սարասեպ գիւղին դիմաց որ դէպ ի Մուշ կը նայէր, էլ չի համբերեց Յովնան, եւ առջեւէն սկսաւ սահիլ փայտեայ ոտնամաններով որ այդ լերան բնակչաց յատուկ էր՝ ի վաղ ժամանակաց հետէ որով չեն խրիր ձիւնին մէջ(*): Ինք լաւ գիտել էր թէ քամին իրենց ետեւէն կը փչէր, ուստի այս էլ բաւական դիւրութիւն մ'էր այդ սոսկալի ճամբորդութեան, մանաւանդ երբ գրեթէ ապահովութիւն կար իչխք դարձնելու բոլոր այդ Խամայէլեան բանակը, ամէն դժուարութիւն իրեն համար ուրախութիւն էր, եւ բոլոր Սասուն գիտէր թէ այդ մարդը յոգնիլ, վհատիլ չէր գիտեր, վըտանգ զինքն երբեք ահաբեկել չէր, ուստի ինք կը սահէր եւ ետեւէն ամէնքը կը քալէին. եւ վերջը, ըստ հին սովորութեան, այս ձիւնի վրայի ճամբորդութեան մէջ կռունկներու պէս առաջինները քիչ-քիչ ետ կը մնային, վերջինները առաջ կ'անցնէին: Տխուր լուսին առանց երեւելու աղօտ լոյս մը կը ձգէր երբեմն սպիտակ ձիւնին վրայ եւ ամէն սեւ նիւթն տեսանելի կ'ընէր, թէպէտ բան մը չի կար որ ճերմկած չլինէր: Մեր խումբը լուռ կը շարունակէր իր ճամբան, ժամերն կ'անցնէին, գիշերը կը կարճէր, արշալոյսը հեռու չէր, երբ յանկարծ մեր խմբին պարագլուխը որ երբեք չէր նահանջեալ, կանգ առաւ ու ամէն մարդ որ նորա ետեւն էր ինքնիրեն կը հարցնէր թէ ի՛նչ արգելք կրնայ լինիլ:

Յովնան իւր ճամբուն վրայ տեսաւ անսովոր ձիւնադէզ բարձրութիւն մը. առջի մտածութիւնը նիզակի հարուած մը տալ եղաւ, բայց շուտ մը խելաբերեց եւ նիզակին բունը երբ ձիւնի դէզին մէջ մխեց՝ դիմադրութիւն մը զգաց, եւ մարդկանց աղաղակի ձայն, ձիոց փռնչել, գինուց շառաչիւն ու ձեան դէզին ցիրուցան փլչիլ յայտնի եղաւ, ձեան տակէն չորս ձի եւ չորս մարդ դուրս ելան:

ՍԵՐԵՆՑ

(Շար.)

(*) «Իսկ վասն ձեանն անկայուն զօրութեան որ այն ինչ յամպոյն 'ի վայր զեղեալ լինին, հնարեալ իւրեանց փայտս իբրեւ զանուրս չուանօք պարունակեալ շուրջ զոտամբք՝ դիւրաւ ընթանան 'ի վերայ ձեան իբրեւ ընդ ցամաք երկիր»:

Թովմա Արծրունի

չէն Արեւմտ. Գերմանիայէն՝ փոխանակ 25.000ի :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ Արեւմտ. Գերմա-նիայէն պահանջած են, որ 650 միլիոն մարքի գումարով մը մասնակցի ամերիկ-եան այն բանակներու ծախքերուն, որոնք Արեւմտ. Գերմանիոյ մէջ կը պահուին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը, Մենտերէս, համաձայն չէ որ Անգլիացիները Կիպրոսի Յոյներուն հետ համաձայնութեան գան, ըստ «Նիւ Եորք Հերալտ»ի թղթակցին :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԺՈՒԿՈՎ ճառ մը խօսեցաւ Մոսկուայի մէջ, եւ յայտարարեց. «Նոր պատերազմի մը պարագային հիւլէական զէնքերը վստահաբար պիտի գործած-ուին» :

« ԵՒՐԱԹՈՄ»ի եւ Միացեալ Շուկայի համաձայնագրերուն ստորագրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հռոմի մէջ՝ Մարտ 25ին :

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ուղղափառ եկեղեցւոյ Սի-նոտը կոչ ուղղեց արտասահմանի իր բո-լոր հաւատացեալներուն, որ Մոսկուայի « Մայր Եկեղեցւոյ» շրջագծէն չհեռանան :

ՄՈՆ ՊԼԱՆԻ մէջ կորսուած երկու երի-տասարդներուն սառած մարմիններու փնտռտուքը, որ սկսած էր երէկ, յաջողու-թեամբ վերջացաւ : Զոհերուն մարմինն-երը գտնուեցան եւ բերուեցան Շամոնի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ֆութպոլի Ազգ. խումբին նախկին բերդապահներէն մէկը, Վինյալ, որ քրէական ամբաստանութեան տակ կը գտնուէր, յանձնուած է ոստիկանութեան :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԲՈՒԼԿԱՆԻՆ «Իլեուշին» օ-դանաւ մը նուիրեց Իրանի շահին՝ պարս-կական նոր տարուան առթիւ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավարներու պատ-ուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Եուկոսլա-ւիա՝ տեսակէտներու փոխանակութիւն ունենալու համար : Տասը տարիէ ի վեր մերժեցման առաջին քայլն է այս՝ Ֆրան-սացի եւ եուկոսլաւ համայնավարներու միջեւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՊՈՄՈՆ.— Պ. Յ. Քէնտիրեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Քէնտիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մ. Մըլքեան եւ զաւակ-ները, Տէր եւ Տիկին Յ. Մանուկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս կի-րակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցին, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր Սա-ռա Քէնտիրեանի յիշատակին :

Այս տխուր առթիւ պիտի վերյիշուի հանգուցեալ Կիւրեղ Խռայեանի յիշատա-կը իր մահուան տարելիցին առթիւ :

Պիտի յիշատակուին նաեւ բոլոր այն բազմահազար Հայ նահատակները որոնք ինկան Ծովք Լճակի ափերուն, 1915ի Հա-յաջինջ Սարսափի օրերուն :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ԽՆՃՈՅՔ ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի տարեկան ընկերահամակրական խնջոյքը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մին-չեւ կէս գիշեր :

Կը խօսի ընկ. Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ :

Նուագ՝ Թառիստ ԳԱՐԵԳԻՆ. Գեղար-ուեստական բաժին : Պիւֆէ ճոխ ճաշ-չելի գիներով :

Լա Բէս տ'Էփարնյի սրահը, 32-34 Ա-վընիւ տը լա Փորթ տէ Լիլա, մէթրօ Փորթ տէ Լիլա : Մուտքը ազատ է

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահը :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի եւ մասնակցու-թեամբ՝ Հայ. Ազգ. Միութեան, Կապ. Խաչին, Նոր Սերունդին եւն. :

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն :

Կը նախագահէ՝ ընկեր ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ եւ Ազգ. Միութեան ներկայացուցիչը :

Խօսք կ'առնէ նաեւ՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Կը մասնակցին՝ Պ. Պ. Պետրոս Թուրքեան, Ա. Տօնապետեան, Յակոբ Ջէքեան, եւ Յովհ. Պէրպէրեան : ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Մահուան քառասունքին առթիւ

Այս կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վա-րագայ Սուրբ Խաչ եկեղեցին հոգեհան-գստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի եւ մասնակ-ցութեամբ Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի :

Այս առթիւ կը հրաւիրուի Սարսէլի, Առնուվիլի եւ Կուսէնվիլի հասարակու-թիւնը մեծանուն Հայուն յիշատակը յա-ւերժացնելու համար :

●

ԼԻՈՆ.— Լիոնի Ազգային Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայ կազմակերպութիւն-ները եւ հայ հասարակութիւնը անխտիր, ներկայ ըլլալու անզուգական եւ անփոխա-րինելի վեթերան խմբագրապետ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհան-գստեան պաշտօնին, որ տեղի պիտի ու-նենայ այս կիրակի առաւօտ Լիոնի եկե-ղեցին :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Քրիստափոր խումբին :

Այս շաբաթ ժամը 21ին, Պոմոնի Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Պիտի ըլլան երգ, նուագ, արտասանու-թիւն եւ Նոր Սերունդի կողմէ հայկական պարեր՝ հայկական տարազներով :

Մուտքը ազատ է :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Օննիկ Գասպարեան եւ զա-ւակները, Տէր եւ Տիկին Թօփուզեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ-տօն պիտի կատարուի այս կիրակի առա-ւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղե-ցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՕՆՆԻԿ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ»Ը

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կառվարենց» խումբին կողմէ :

Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 15ին, Սար-սէլի քաղաքապետարանի սրահը, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը :

Կը ներկայացուի Նախանձոտ ամուսի-նը (կատակերգութիւն 2 արար) :

Գեղարուեստական բաժին :

Եւրոպական պարեր :

ՄԱՆՈՒԷԼ ՓԻԶԱՐՕ նուագախումբով :

Կառախումբ Կառ տիւ Նորէն, իջնել Վիլիէլը պէլ Կոնէս, առնել 268 թիւը եւ իջնել Փլաս 11 Նովամպրը կամ 268 առնել Փոըթ տը լա Շափէլէն եւ իջնել նոյն տե-ղը :

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Արսէնեան եւ զա-ւակները, Պ. Արմենակ Արսէնեան, Տէր եւ Տիկին Յովնանեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ԱՐՍԷՆԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Նիս, Մարտ 17ին :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երկուշաբթի օր, Մարտ 19ին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէն Ժերոմի (Մարսէյլ) Թաղ. խոր-հուրդս, Գէորգ Տէր Կարապետեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ փոխան ծաղ-կեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ տեղւոյս դպրոցին.—

Բժ. Յակոբ Սիվրիհիսարլեան, Օննիկ Թահթալեան, Հայկ Զուգուրեան, Պառ Անթուան հազարական ֆր., իսկ Ոսկեան Շէրպէթեան, Ստեփան Մակարեան, Օն-նիկ Տօրումեան, Վարպետեան եղբարք, Կարապետ Կտաւճեան, Հայկ Վարժապետ-եան, Ճիւան Մութլուեան 500ական ֆր., Նազար Անտօնեան երկու հարիւր ֆր. :

Այս առթիւ ստացուած են հետեւեալ նը-ւէրները ի նպաստ Թաղիս եկեղեցւոյ պայծառութեան.— Յ. Յովսէփեանէ հա-զար ֆրանք, իսկ Մանուկ Գասպարեանէ եւ Նազար Իննէճեանէ 500ական ֆր. :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո-միտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս-օրէ վերջ ժամը 4ին, ծանօթ հաւաքատե-ղին : (Ավընիւ տը Սաքս սրճարանը) :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ, ժա-մը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Օ-րակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակու-թիւն :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմի-տէի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը : Կարեւոր օրակարգ :

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20.30-ին, ծանօթ հաւաքատեղին. Կարեւոր օ-րակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին հետեւեալ խումբերը .—

Համազասպ խումբը այս շաբաթ :

Վռամեան ենթկ. այս շաբաթ ժամը 9ին :

Մուրատ խումբը այս կիրակի ժամը 3ին :

Իշխան խումբը այս կիրակի ժամը 3ին :

Արամ խումբ, 28 մարտ, ժամը 3ին :

Հայաստան ենթկ. 30 մարտ, ժամը 9ին :

Ակնունի ենթկ. 30 Մարտ, ժամը 9.30ին :

Ընկ. Կարօ, 31 Մարտ կիր. ժամը 3ին :

Նիկոլ Դուման, 31Մարտ, կիր. ժամը3ին :

Ժողովները շարունակելի են :

Սոյն ժողովները տեղի կ'ունենան սովո-րական հաւաքատեղիները :

Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկա-յացուցիչները : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-եան կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հա-ւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար-տաւորիչ է :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ, ժամը 20.30-ին Ահարոնեան ակումբը : Կարեւոր օրա-կարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւ-նը անհրաժեշտ է :

ԻՍԻ.—Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին, Խրիմ-եան դպրոցը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի հերոսամարտին 42րդ տարեդարձը, Մարսէյլի մէջ, տեղի պիտի ունենայ Մայիս 12ին :

«ԱՐԵՒԱԳԱԼԸ» ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Տեղի կ'ունենայ ամէն հինգշաբթի առա-ւօտ ժամը 9ին եւ կիրակի օրեր յետ պա-տարագի, մասնակցութեամբ Դպրաց Դա-սուն :

ՃՇԴՈՒՄ.— Շաւարշ Միսաքեանի մահ-ուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Գամպէրեան Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան կը նուիրեն ոչ թէ երկու հազար ֆր., այլ երեք հազար ֆր. :

Պ. Պէճիտեան Լիոնի եկեղեցւոյ շինու-թեան ֆոնտին կը նուիրէ երկու հազար ֆր., հանգուցեալ Սրապ Յարութիւնեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ, 24 Մարտ, կիրակի ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր : Սէրքըլ Միլիթէրի ընդարձակ սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակնկալներ :

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ

Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել

Յ. Պահատիրեանի, հեռ. ORN. 37-32, կամ Մ. Գրաճեանի 138 րիւ տը լ'Ապէ. կրու, Փարիզ (15) :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « Բարկէն Սիւնի» խումբը կը ներկայացնէ

Գրիգոր Վահանի ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

(Կատակերգութիւն երեք արար)

Այս կիրակի ժամը 20ին, ռիւ Փիէր Քիւրիի սրահը :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Նուրհան Թունճուրեանի ազգականնե-րը, բնիկ Մարաշցի, ծնած 1909ին, հօրը անունը Մինաս, մօրը՝ Մարիամ Հերթաշ-եան : Իր հասցէն՝ Աոքընէ (Լուարէ) : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի անմիջա-պէս դիմել՝ հայկական գրասենեակը 7 ռիւ Քոփէրնիկ, Փարիզ (16) :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք : Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 23 ՄԱՐՏ • SAMEDI 23 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7839 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3650

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԻՃԱԿԸ

Չորեքշաբթի օր Փարիզէն Անգարա մեկնեցաւ ֆրանսական կարեւոր պատուիրակութիւն մը, նպատակ ունենալով զարկ տալ առեւտրական գործառնութեանց Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ :

Նախագահն է Քրիսթիան Ֆուշէ, նախկին նախարար, որուն կ'ընկերանան արտաքին, ելմտական եւ տնտեսական նախարարութեանց բարձրաստիճան պաշտօնատարներ :

Պատուիրակութիւնը բանակցութիւններ պիտի կատարէ Թուրք կառավարութեան հետ՝ առեւտրական համաձայնագիր մը կնքելու համար :

Մանրամասնութիւններ չեն տրուիր պատուիրակութեան առաքելութեան մասին : Թերթի մը համաձայն, միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, որպէսզի ֆրանսական թերթերն ու գրքերը ազատօրէն արտածուին դէպի Թուրքիա : Անշուշտ ուրիշ կարեւոր ապրանքներու փոխանակութեան համար եւս կարգադրութիւններ պիտի ըլլան :

Տարիներէ ի վեր տնտեսական եւ ելմտական մեծ տագնապի մը մատնուած է Թուրքիա : Ամերիկայի նիւթական կարեւոր աջակցութիւնը, համաձայն Թրումընի վարդապետութեան, չկրցաւ աղէտին առաջքն առնել : Տոլարները առաւելաբար բանակին վրայ ծախսուեցան :

Արտասահմանի հետ առեւտուրը գրեթէ բոլորովին կասած է, օտար դրամի պակասին հետեւանքով : Միայն սակաւաթիւ առանձնաշնորհեալներն էին — մանաւանդ պետական բարձրաստիճան անձնաւորութեանց ազգականները, երբեմն նոյնինքն նախարարները — որ իրաւունք ունէին օտար երկիրներէ ապրանք ներածելու Թուրքիա եւ փոխարժէքը վճարելու դրամատան միջոցաւ եւ պաշտօնական սակով :

Բազմաթիւ զեղծումներ գործուեցան այս առթիւ եւ Թրքական մամուլը բուռն պայքար բացաւ զեղծարարներուն դէմ :

Առանձնաշնորհեալները գայթակղեցուցիչ շահեր կ'ապահովէին՝ կեղեքելով ժողովուրդը :

Թրքական լիրային պաշտօնական սակն է 125 ֆրանք : Արտօնեալները այս սակով կը կատարէին իրենց գործառնութիւնները : Մինչ սեւ շուկային մէջ լիրան 30-35 ֆրանքէն աւելի արժէք չունէր :

Ֆրանսայի — ինչպէս նաեւ ուրիշ երկիրներու — առեւտրականները տարիներէ ի վեր կարեւոր պահանջներ ունէին Թուրքիայէն եւ չէին կրնար իրենց դրամները ստանալ : Թուրք Հանրապետութեան կեդրոնական դրամատունը պարտական վաճառականներէն գանձած էր իրենց տալիքը, սակայն դրամը չէր կրնար ղրկել պահանջատէրերուն՝ պարզ այն պատճառով, որ օտար դրամ (տըվիզ) չկար գանձին մէջ :

Թուրքիոյ ներածումները անհամեմատ չափ էին բաղդատմամբ արտածումներուն : Այս վիճակը շարունակուեցաւ տարիներով : Պարտքերը դիզուեցան պարտքերուն վրայ եւ երկիրը հասաւ սնանկութեան դուռը :

Այսօր ո՛չ մէկ երկիր վարկ կը բանայ Թուրքիոյ : Ո՛չ մէկ Թուրք առեւտրական ապրանք կրնայ ստանալ օտար երկիրներէ :

Ստեղծուած է այնպիսի վիճակ մը, որ Պոլսոյ պէս կեդրոն քաղաքի մը մէջ անգամ կարելի չըլլար գտնել առօրեայ ապրուստի համար անհրաժեշտ սովորական ապրանքներ ու առարկաներ :

Կառավարութիւնը շատ խիստ օրէնքներ դրած է շահադէտներուն դէմ, արգիլելու համար սեւ շուկան : Սակայն կացութիւնը չէ բարւոքած :

Կը պակսի նոյնիսկ սուրճը : Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ խանութպանները 66 կրամ սուրճ կուտան միայն այն յաճախորդներուն, որոնք զանազան ուրիշ ապրանքներ կը գնեն :

Տարակոյս չկայ, որ Թուրքիա կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ այսօր Ատլանտեան Ուխտին մէջ, շնորհիւ իր աշխարհագրական բացառիկ դիրքին : Անիկա գլխաւոր կապն է Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ, ըլլալով միաժամանակ անդամ Պաղտատի Ուխտին :

Այս պայմաններուն մէջ հասկնալի է, որ արեւմտեան պետութիւնները աջակցին իրենց դաշնակցին, սնանկութենէ փրկելու համար զայն :

Ժամանակին Մոսկուան թեւ թիկունք եղած էր Թուրքիոյ, յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան եւ անդունդէն դուրս հանած Թուրքիան :

Այժմ տէրերը փոխուած են :

Նոր փորձերը պիտի յաջողի՞ն բան մը փոխել Թուրքիոյ վիճակին մէջ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՐՑԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովը կը շարունակէ քննել Ալժերիոյ հարցը : Առջի օրուան վիճաբանութեանց ընթացքին, ուրիշներու կարգին խօսք առին Ալժերիոյ նախարարը՝ Լաքոստ եւ Ժագ Սուսթէլ : Այս վերջինը, որ Ազգաժողովին ֆրանսական պատուիրակութեան մաս կը կազմէր երբ ՄԱԿի մէջ կը քննուէր Ալժերիոյ խնդիրը, նկարագրեց թէ ինչ էր միջազգային կարծիքը Ֆրանսայի տուած բացատրութիւններէն առաջ եւ վերջը : Որոշ չափով քննադատեց ՄԱԿը, ուր «արաբեւասիական խմբակցութեան 26 ձայներուն կուգան միանալ խորհրդային խմբակին 9 ձայները : Մ. Նահանգները, որոնք կ'ուզեն այն սկզբունքէն մեկնիլ թէ յարձակում կրողը պէտք է պաշտպանեն յարձակողին դէմ, տակաւին յստակ կերպով չեն ըմբռնած թէ քանի՛ տեղի տան ցեղապաշտ եւ ռազմասէր դիկտատորի մը, այս վերջինը ա՛յնքան աւելի պահանջկոտ կը դառնայ» : Սուսթէլի այս խօսքերը ընդունուեցան ջերմ ծափերով :

Ապա, շարունակելով Ալժերիոյ հետ կապ ունեցող վերջին դէպքերուն պատմականը ընել, Ժ. Սուսթէլ յիշեցուց «Աթոս» նաւուն դէպքը, որ դրսեւեցաւ երբ Եգիպտոսէն զէնք կը փոխադրէր Ալժերիա, եւ անցաւ Ալժերիոյ մէջ տեղի ունեցած դէպքերուն. «Ապստամբական շարժումը չյաջողեցաւ ալժերիական ազատ պետութիւն մը ստեղծելու իր ծրագրին մէջ : ՄԱԿի որոշումն ալ քայքայեց ապստամբներու վերջին յոյսերը : Ժողովուրդին բոլոր խաւերը յոգնած եւ ձանձրացած են տիրող կացութենէն : Խաղաղեցման աշխատանքները արդէն իսկ աւարտած կ'ըլլային մինչեւ հիմա, բայց Թունուզ եւ Մարոք ամէն ճիգ կը թափեն՝ կրակը հրահրելու համար : Ալժերիա ֆրանսական է, եւ ֆրանսական ալ պէտք է մնայ» : Ժագ Սուսթէլ իր ճառը վերջացուց հետեւեալ բառերով — «Անհրաժեշտ է որ Մարոքեան եւ Թունուզեան մեր քաղաքականութիւնը որոշ փոփոխութիւններ կրէ, անհրաժեշտ է նաեւ պայքարիլ ահաբեկումներուն, հակազգային քարոզչութեան դէմ» :

Ապա խօսք առաւ Ալժերիոյ նախարարը՝ Լաքոստ : Յայտարարեց որ հարցը անլուծելի չէ, պայմանաւ սակայն, որ Ֆրանսա միակամ ըլլայ : Ապստամբական շարժումը մեծապէս տկարացաւ վերջերս,

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՍԱՆԵՐԸ

Այս թիւը ամբողջովին տրամադրուած է Յառաջի սաներուն, նախ իբրեւ իրենց իրաւունքը, հրաժեշտ առնելու համար իրենց խմբագրապետէն, որու շունչին տակ լեզու բացին եւ գրականութեան ճաշակ ստացան : Կարելի չէր զլանալ հրաժեշտի այդ իրաւունքը, երկրորդ անոր համար որ ամէն ժողովուրդի մէջ նուիրական է՝ երբ ծանօթ եւ անծանօթ պարտք կը զգայ գլուխը բանալու եւ խոնարհելու անդարձ մեկնողին առջեւ :

Այս առթիւ, կ'ուզենք աւելցնել թէ «Յառաջ»ը իր կեանքն իսկ էր՝ մեր ողբացեալ խմբագրապետին համար : Այնպէս որ անիրաւութիւն պիտի ըլլար վարագոյրը իջեցնել եւ ծածկել համակրանքի, սիրոյ եւ հրաժեշտի արտայայտութիւնները, որ ցոյց կը տրուին հանդէպ այդ կեանքին՝ ոչ միայն սաներուն կողմէ, այլ եւ բարեկամներուն, ոչ միայն Ֆրանսայի մէջ, այլ եւ արտասահմանի : Ուստի ամբողջացնելու համար իր ժողովրդականութեան եւ ծառայութեան հմայքի պատկերը, գալ շաբթու, երբ Մարսիլիոյ գաղութն ալ կը կատարէ սուգի եւ յիշատակի օր մը, պիտի տանք արտասահմանեան հայերէն մեր թերթերուն բացառիկ թիւերուն յօդուածները եւ կարգ մը այլ գրութիւններ :

Եւ այդ թիւով կը վերջացնենք : «Յառաջ» այնուհետեւ կը ստանայ իր բնական դիմագիծը : Երբ չլսուի ողբացեալ խմբագրապետին ձայնը, պիտի մնայ ու բրբռայ իր յիշատակը, ներշնչելու եւ առաջնորդելու համար մեզ :

Գիտենք թէ ողբացեալը շատ պիտի ցաւէր ու պիտի տրտնջար ըսելով թէ շատ տեղ տրուեցաւ իրեն : Ան որ երբեք չխօսեցաւ իր կեանքին մասին, չգրեց նոյնիսկ իր Յուշերը, որոնք չափազանց թանկագին էին իբրեւ ատաղձ ժամանակակից մեր պատմութեան ամէնէն կարեւոր մէկ շրջանին մասին, — ինչ որ մենք կը համարինք թերացում մը, — առանց նկատի առնելու այն Յուշերը, որոնք կ'երեւին «Յառաջ»ի մէջ, գրուած՝ հարկադրաբար, պատասխանելու համար թուրք ոստիկանապետին յուշագրութեան : Գիտենք թէ պիտի մեղադրէ մեզ որ թոյլ տուինք Յառաջի՝ դուրս ելլել իր գիծէն : Կ'ընդունինք այդ մեղքը, բայց գիտենք թէ Յառաջի մեծ ընտանիքը, Փարիզէն մինչեւ գաւառ եւ արտասահման, պիտի ներէ մեզի, արդարացնելով որ կարելի չէր թաղել ժողովրդական այդքան յորդառուխ համակրանք մը : Միւս կողմէ, այս թերթը, որ այնքան կարեւորութիւն է տուած գաւառի ձայներուն, համարելով գաղութին բազկերակին բաբախիւնը, կը կարծէ թէ ինչպէս Սաներուն Ձայնին մէջ լսեց բաներ, որոնք չէին ըսուած, համակրանքի այս ընդհանուր արտայայտութեանց մէջ տեսաւ թէ հակառակ բոլոր դժբախտութեանց եւ ձախորդ օրերուն՝ ժողովուրդը կը քալէ լաւ բաներու հետ եւ լաւ մարդոց հետ :

Մենք անիկա միայն ուզեցինք հաստատել մեր «շեղումով» :

Մեր ընթերցողները թող ներեն մեզի այս «շեղումին» համար : ՅԱՌԱՋ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐՁ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Համըրշոլտ եւ Նասր առաջին տեսակցութիւն մը ունեցան հինգշաբթի կէսօրէն վերջ : Նախապէս, Համըրշոլտ տեսակցած էր Եգիպտոսի Արտաքին նախարար Ֆավզիի հետ. իսկ Նասր ընդունած էր Նեհրուի անձնական ներկայացուցիչը՝ Քրիշնա Մենոն : Զանազան հակասական լուրեր շրջան կ'ընեն այս խօսակցութեանց շուրջ, բայց տակաւին կարելի չէ որոշ կերպով ըսել թէ ի՛նչ եղաւ ստացուած արդիւնքը :

× Իսրայէլի Արտաքին նախարարը, Տիկին Մէյր, Նիւ Եորքէն Իսրայէլ վերադարձի ճամբուն, Փարիզի մէջ հանդիպում մը ունեցաւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին հետ :

ԱՆԳԼԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մերձ. Արեւելքի ապագային համար կենսական կարեւորութիւն ունին նաեւ Պերմուտեան կղզիներուն մէջ շարունակուող անգլեւամերիկեան խօսակցութիւնները :

Արդարեւ, առաջին օրէն իսկ, Այզընհաուըր - Մաք Միլլըն բանակցութեանց առանցքը կը կազմէին Կազայի, Աքապայի, Սուէզի հարցերը : Անգլիացիները կ'ուզեն համոզել Այզընհաուըրը, որ միանգամ ընդ միշտ ընդունի թէ Նասրի դիրքը որոշապէս հակա-արեւմտեան է. միւս կողմէ, պէտք չէ յուսալ թէ այս հարցերը ՄԱԿի մէջ կրնան լուծուիլ, որովհետեւ շատ մը պետութիւններ շահ ունին որ ՄԱԿի որոշումներուն գործադրութիւնը ձգձգուի :

Բազմաթիւ մասնագէտներ կը սպասուին Պերմուտեան կղզիները՝ այս հարցերուն մասին եզրակացութիւններ հանելու համար :

× Մ. Նահանգներու փոխ նախագահը, Նիքսըն, վերջացնելով իր ափրիկեան շրջապտոյտը, վերադարձաւ Ուաշինկթըն : Իր ընդհանուր եզրակացութիւնն այն է, որ Մ. Նահանգները պէտք է աւելցնեն ափրիկեան երկիրներուն յատկացուած նիւթական օժանդակութիւնը :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ՄԷՋ

ՔԱՂԱՔ. ԲԵՂՈՒՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Անկախութեան տօնակատարութիւններէն վերջ, «օտար» հիւրերը մեկնած են Թունուզէն. կը մնան միայն՝ Մարոքի, Ալժերիոյ Ազատագրական շարժման եւ կարգ մը արաբական երկիրներու ներկայացուցիչները : Թունուզի վարչապետը ամիսներ առաջ կ'ուզէր այսպիսի ժողով մը կազմակերպել, բայց ձախողեցաւ, որովհետեւ Ֆրանսացիները Ալժէի օդակայանին մէջ ձերբակալեցին Պէն Պելլան եւ Ալժերիոյ ապստամբական շարժման ղեկավարներն ուրիշ չորս հոգիներ, որոնք Թունուզ կ'երթային :

Պուրկիպա կ'ուզէ համաձայնութիւն գոյացնել Ալժերիոյ մէջ ընդհ. ընտրութիւններու կազմակերպման շուրջ. բայց կարելի չէ ընտրութիւն կատարել ինչքան ատեն որ խաղաղութիւնը վերահաստատուած չէ : Արդ, Ֆերհատ Աբբաս, որպէս ապստամբութեան ղեկավար, իբր թէ չուզեր զէնքերը վար դնել առանց որոշ ապահովութիւններ ունենալու : Իրողութիւնն այն է սակայն, որ Գահիրէի մէջ գործող ալժերիական մարմինը կ'ուզէ մինչեւ վերջ պայքարիլ :

Թունուզի եւ Մարոքի վարչապետները կ'աշխատին տարհամոզել զինքը :

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՌԻ՞Ւ

Ըստ «Նիւ Եորք Հերալտ»ի Պէյրութի թղթակցին, Դամասկոսի փողոցներուն մէջ բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են՝ որպէս հետեւանք քաղաքացիական կռիւներու : Սուրիական բանակին հակահամայնավար սպաները, զօր. Նիզամ Էտտինի ղեկավարութեամբ, պետական հարուած մը կազմակերպած են եւ պաշտօնանկ ըրած՝ զինուորական ապահովութեան ուժերու պետը՝ գնդ. Սարրաժը : Յայտնի չէ տակաւին թէ կառավարութիւնն ու հանր. նախագահն ալ պաշտօնանկ եղա՞ծ են թէ ոչ :

ԻՍՐԱՅԷԼԵՒՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ սահմաններուն վրայ նոր միջադէպեր տեղի ունեցան :

ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ

Ժա՛մն է, ժա՛մն է Հայոց աշխարհում ։ Հայ ժողովուրդին գոյութիւնը տեւականացնելու կոչուած բերդերը կ'իյնան մին միւսին ետեւէն ։

Հայ ժողովուրդը դառնակսկիծ մորմոքով, դերեզման իջեցուցած է, երկրի մէջ, Խրիմեան Հայրիկը, Ս. Զաւարեանը, Քեռին եւ այլ բազմաթիւ ուրիշներ ։

Արտասահման մանաւանդ վերջի տասնամեակին, կորսնցուց տիտան գործիչներ եւ զինուորականներ ։ Բայց այս վերջինը Շաւարշ Միսաքեանի մահը ամէնէն կարծր հոգիներն անգամ ցնցեց ։

Դեռ կը գրուի իր մասին, գիտեմ ։ Ես իմ համեստ կարողութեամբս պիտի ջանամ դրուագ մը պատմել ։ Ողբացեալին այնքան սիրած վայրերէն, Բարձր Հայքի մայրաքաղաք՝ Կարինէն ։

1913 Օգոստոսեան պայծառ առաւօտ մը ։ Արեւ արեւդակ ամէն կողմ ։ Էրզրումի Հայոց եկեղեցիին զանգակները կը ղօղանչեն, իսկ գլխաւոր զանգին բամբ "որոտումը երկինքը կը թնդացնէր ։

Եւ ահա բովանդակ Կարնոյ Հայութիւնը ոտքի դէպի ժամուն դուռը ։ Մէկ երկու ժամուան մէջ խանութ, վաճառատուն, աշխատանոց, ամէնքը դուռները փակելով կը փութան դէպի ժամադրավայրը ։

Էրզրումին մօտակայ գիւղերէն եւս մըշակ ու բանուոր գունդ գունդ քաղաք կը հասնին ։ Մօտ քսան հազար այր մարդիկ լեցուցած են եկեղեցին, առաջնորդարանը, դպրոցը, շրջափակը ։

Ի՞նչ է պատահեր, ի՞նչ կայ, ալբար ։

Սանասարեան դպրոցը կողպուած են ։ Եւ ահա վարժարանին երկաթէ խոշոր դուները կը բացուին ։ Մուտքի ծառուղիին ճակատը, ուր կը հանգչի մեծ բարերարին Մկրտիչ Սանասարեանի մարմարէ ճերմակ արձանը, ճիշդ ետեւը բարձր ամպիոն մը զետեղուած է ։ Ծովածաւալ բազմութիւնը լեցուեցաւ վարժարանէն ներս դուրս, մինչեւ տանիքները եւ ծառերուն կատարը ։

Այդ բազմահազար ժողովուրդը վայրկեան մը խորունկ լռութեան մէջ է ։ Ճառախօսները բեմին վրայ են ։ Յաւէտ ողբացեալ Ֆէրիտ Ճէմիլը, Տիգրան Փանոսեան, Սղերդցի, երիտասարդ Շաւարշ Միսաքեան եւ ուրիշներ ։

Միթինկին կազմակերպիչներէն Տիգրան Ճէմիլ կարդաց զեկոյցը, յետոյ որոտաց Շաւարշ Միսաքեան ։

Իր կարճ նախադասութիւնները, բառերը վանկ առ վանկ արտասանելով խօսքը ուղղեց փոխադրութեան գործով գրաղողներուն, որուն առաջնորդն է եղեր այն ժամանակ Պալաքեան վարդապետը ։

Է՜յ բարեկամներ, ըսաւ, այս հաստատութիւնը ձեր հօրը տո՞ւնը կը կարծէիք, որ գիշերանց գոյքերը սայլերուն բեռցնելով կը տանիք ։ Յետոյ ձայնը կրկին որոտաց ․ Սա-նա-սար-եանը պիտի չերթա՜յ ։

Մարգագաշտին մէջ բնդցուած հարիւրաւոր եզան սայլերը ցցուած կը մնային ։ Յանկարծ Շ. Միսաքեան խոյացաւ դէպի սայլերը ։ Հեղեղի նման ժողովուրդը իրեն հետեւեցաւ եւ բեռցուած հակերը մին միւսին ետեւէն թաւալգլոր վար գլորեցին ։ Քառորդ ժամ ետքը մերկ սայլերը ցցուած կը մնային ։ Թուրք սայլապանները շշմած կը դիտէին ։

Եւ այսպէս Սանասարեանը Էրզրումէն Սեբաստիա փոխադրելու ծրագիրը ջուրը ինկաւ ։

Աւաղ, սակայն, տարի մը ետքը տեղի կ'ունենար 1914ին նոյն ամառուան ընդհ. մեծ պատերազմը, որ ամէն բան վերի վայր շրջեց ։

Տարիներ ու տարիներ ետքը, ես բախտը պիտի ունենայի զինքը լսելու Ֆըրանսայի մէջ, ուր իր ճառերով, խմբագրականներով եւ անձնուէր գործունէութեամբ կը թողու համբաւ մը, ժողովրդականութիւն մը, որ, ինչպէս ազգային յուղարկաւորութիւնն ալ հաստատեց, կը յաւերժանայ երգով մը՝ գաւառացիներուս ծանօթ ․

Ա՜խ, ամառ նաման
Շաւարշ Միսաքեան,
Համբաւդ բռնեց
Հայ արտասահման ։

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

ՄԵԾ ՈՒՍՈՒՑԻՉԻՍ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

«The world knows that
the few are more than the many»
R. TAGORE

Ով որ Հայ էր ողբաց ։ Սգաց ողջ հայութիւնը Շաւարշ Միսաքեանի մահը ։

«Թաղուա՞ծ էր, ի՞նչ էր, որ չտեսնուած շուքով թաղեցին զինքը» ։

Թող պատասխանէ ժողովուրդը անոնց որ չեն ճանչնար զինք եւ չեն հասկնար այն յարգանքին իմաստը ։

Դուն, մեծ ուսուցիչս, դուն կ'արհամարհէիր սակայն ամէն պերճանք ։ Խոնարհ ապրեցար, պաշտեցիր միայն լոյսը ։ Լոյսը մտքի եւ հոգւոյն ։ Արդար էիր ։ Զարհամարհեցիր փոքրերը, այլ սորվեցուցիր անոնց քալել ուղիղ ճամբէն, փշոտ թէպէտ ։

Մեծը յարգեցիր, փոքրերը սիրեցիր, կեանքիդ նշանաբանը եղ ու«ժողովուրդին հետ, եւ ժողովուրդին համար», ահա թէ ինչու հազարաւոր Հայեր, ամէն տարիքէ ու սեռէ, իրենց գլուխը խոնարհեցուցին քու դագաղիդ առջեւ ։

Չեմ մոռցած, երբ օր մը Կրընոպլի խըրոխտ լեռներուն ու ճիւղածածուկ դաղաթներուն ի տես, խորհուն նայուածք մը ուղղեցիր դէպի այդ բարձունքները եւ ըսիր ․ —

« Աշխարհն անիրաւ, եւ մենք անլեզու ։ Մեր հայրենի լեռներն ու հողերը բաժան ըրին Ղարաբաղը ։ տուին նուէր Ատրպէջանի, ինչպէս եւ Էնոնային Գանձակը ։ Ախալքալաքի շրջանը տուին Վրաստանի ։ Իսկ մենք, բուն տէրերը այս հողերուն, կը թափառինք այսպէս օտար հողերու վրայ ։ Կը ծիւրինք, օրէ օր կը կորսուինք » ։

Եւ լռեցիր գլխահակ ։ Եթէ հնար ըլլար այդ վայրկեանէն, պիտի թռչէիր Հայոց երկիր, փշրէիր ստրկութեան շղթաները, ետ առնէիր ուրիշներու «նուէրուած» Հայուն սուրբ հողերը եւ բանայիր ճամբաները ու ըսէիր ժողովուրդիդ ․ —

« Ժողովուրդ Հայոց, վերադարձիր հիմա, պապերուդ երկիրը, շէնցուր հայրենիքդ, ապրէ ազատ, փոխանակ օտարութեան մէջ ազգային նկարագիրդ ու համբանքդ թաղելու » ։

Ուրիշ անգամ մը, Միջերկրականի ծովափուն ափերուն վրայ, ուր բնութիւնը առատօրէն սփռեր է կեանք ու երանգ, երկինք մը ծիածանի գոյներով նաշխուն, նայեցար դէպի վեր, հրաշափառ երկինքը, եւ տխրեցար ։ Ինչո՞ւ ։ Կը լսեմ յանկարծ ․ —

« Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր այս հրաշալի ժողովուրդին վիճակը» ։

Մեծ հայրենասէր, վիշտդ մեծ եղաւ, ժողովուրդիդ անորոշ ճակատագիրը քեզ տառապեցուց ։

Թող այդ վիշտդ անսարձագանգ չմնայ Հայ երիտասարդութեան սրտին մէջ ։

ՀԵՐՄԻՆԷ

ՀՈԳԻՍ ՍԱՍԱՆԵՑԱՒ...

Դուռը բացուելուն պէս կը զիմաւորեմ ցրուիչուհին ու թերթերը, Շաբաթ եւ Կիրակի օրուան թիւերը, տակաւին ձեռքին մէջ կը նշմարեմ սեւ ու լայն գիծերով շրջանակը ։ Միտքս ու հոգիս խռովքի կը բռնուին դարձեալ ու ես ինծի հարց կու տամ ․

— Ա՜խ, ո՞վ է՝ նորէն...

Ու կ'երկարեմ ձեռքս կարկամելով, տատանելով ։

Ու կը բանամ առաջին ծալքը տխուր, շունչս բռնուած, սիրտս դող ․

— Ա՜հ, Շաւա՞րշը... Շաւա՞րշը...

Կը շանթահարիմ, թերթը ձեռքիս մէջ կը քարանամ ։

Կը հաստատուի բիրտ իրականութիւնը ․

Ու կ'իյնանք, կը փլինք «Յառաջ»ը՝ սեղանին վրայ, ես՝ անշուք փայտէ տխմանիս վրայ, աչուքս խուփ ... ։

Եւ կը սկսի չարչարուիլ երեւակայութիւնս անցեալի անոյշ, անոյշ յիշատակներու ոլորտներուն մէջ ։ Կը բանի միտքս, կը չարչարուի պայթելու աստիճան ու չի կրնար հաշտուիլ, ընդունիլ այս անսպասելի գոյժը, հայ ժողովուրդի Մեծ Զաւկին՝ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան բօթը ։

Կը շակուիմ ու խոնաւ, թրջուած թարթիչներով աչուիս, կը յառեմ, կը նետեմ սեւ ու լայն շրջանակով նկարին ։ Ներաշխարհիս մէջ փլուզում մը տեղի կ'ունենայ, կենդանի ու շօշափելի բանի մը տապալումը ։

Ի՞նչ էր՝ դղեա՞կ մը ոսկեղէն, որ տապալեցաւ, փշրտեցաւ բոլէաղէս ։

Տաճա՞ր մը՝ լուսավառ, սրբատաշ վէմերով կառուցուած որ փլաւ, խորտակուեցաւ ։

Բռցավառ քարա՞ մը՝ փառաշէն դամբանոցի մը մէջ, որ յանկարծ հանդեցաւ, մարեցաւ ... ։

Գե՞տ մըն էր յորդահոս, արդավաւալ, գոռ ու ժանչաձայն, որ կանգ առաւ յանկարծ ։

Հայրենական Աղբի՞ւր մը՝ կարկաչուն, գլգլան, հայրենի անոյշ աղբի՞ւր մը կաթնահամ, որ ցամքեցաւ, ցամքեցա՜ւ ի սպառ ...

Չեմ գիտեր, չեմ կրնար բացատրել, թէ ո՞ր մէկն էր, որ յանկարծ տապալեցաւ, խորտակուեցաւ, մարեցաւ, անհետացաւ, ցամքեցաւ ։

Թերեւս այդ բոլորը միասին գոյութիւն ունէին ներաշխարհիս մէջ ։ Մէկն ու մէկը, կամ ուրիշ աւելի թանկագին բան մըն էր թերեւս, որ չկրցայ նկարագրել ։

Ինչ որ ալ ըլլայ, ո՛ր մէկն ալ եղած ըլլայ, ինծի այնպէս կը թուի, թէ մէկն ու մէկը Շաւարշ Միսաքեանով, կամ՝ իրմէն մասնիկով մը կառուցուած, կերտուած էր ներաշխարհիս մէջ ։ Մեծ Հայն էր ճարտարապետը ։

Այժմ բան մը պակսած է հոգիէս, Հայ ժողովուրդի Մեծ Զաւկին, իմ թանկագին ուսուցչիս՝ Շաւարշ Միսաքեանի դառնաղառն մահէն ասդին ։

Հայ ժողովուրդի հատու բազուկն ու արեւարանց սերունդի վերջին ներկայացուցիչ՝ Դրոյի մահէն ետք, մէկ տարուան մէջ ահա երկու հսկաներ, Վահան Նաւասարդեան եւ Շաւարշ Միսաքեան եւս տապալեցան, անհետացան հայ աշխարհէն ։

Այս երկու մեծ դէմքերն ալ կատարի Հայեր էին եւ, երկրպագուները մեծ իտէալին ․ — Հա՛յ, Հայաստա՛ն, Հայ մշակոյթ ։

Երկու հաստարեստ սիւներն էին Հայ Դատին ։ Մեր Ոսկեդարին, մշակոյթին ու դպրութեան անընկճելի պահապաններն էին ։ Ու երկուքն ալ, շուրջ կէս դար, աշխատեցան, աքնեցան, դատեցան քամելով իրենց երակները կաթիլ առ կաթիլ, առանց խնայելու, առանց նահանջելու ։ Հայ մշակոյթի անդաստանին՝ մէյմէկ լուսատու ջահեր, փարոսներ եղան, լոյս ու ճառագայթ սփռեցին ամբողջ Հայ աշխարհին վրայ ։

Ու ինկան պարտաճանաչ հերոսներու, զինուորներու հանգոյն, Սփիւռքի դժնդակ հայ ռազմադաշտին վրայ, առա՜ղ, հեռու հայրենիքէն ։

Կը խոնարհիմ իրենց դարիք հողվըրտիքին առջեւ ։

ՆԵՐԱՆՍ ՇԻՆԱԿԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Կ'ըսեն թէ բարեգործական մարմին մը կազմեր են, աքսորականներու ընտանիքներուն օգնելու համար ։ Այդ բարեգործական մարմնին մէջ Յունաստան ի՞նչ գործ ունի ։ (Օ խնամնիյէթփէրվէր ճէմիյէթինտէ Եունանիստանըն նէ՞ իշի վար) ։

Կարգ մը ծաղիկներու անուններ կային յուշատետրին մէջ, — մեխակ, յասմիկ, շուշան, շահօքրամ, իբրեւ ծածկագիր ։ Անոնք ալ վերագրուած էին ... աղջիկներու ։

Այսքանը կը բաւէ, իբրեւ լուսաբանութիւն ։

⁂

Հարցաքննութիւնները վերսկսան ։ Առտու մը բացարձակապէս խանդարուեցաւ լռութիւնս ։ Խնդրեցի յետաձգել ։ Չհաւատացին եւ պնդեցին ։ Երբ տեսան որ անօգուտ է, բժշկապետը կանչեցին, որ բուն իսկ առեանին մէջ քննեց եւ հաստատեց թէ ջղային տագնապի մը մատնուած եմ եւ դիտում չկայ ։

Չեմ գիտեր թէ բժիշկը դադար պատուիրա՞ծ էր ։ Ամէն պարագայի մէջ, հարցաքննութիւնները շարունակուեցան չափազանց տաղտկալի ձեւով մը, — քարտուղարը, որուն քով նստած էի, հարցումները կը գրէր, միասին կը կարդայինք, յետոյ կը պատասխանէի, եւ գրի կ'առնէր ։

Երկու օր ալ այսպէս շարունակուեցաւ, յետոյ բաւական ատեն ընդհատեցին, եւ երբ ինքզինքս գտած էի, նորէն կանչեցին ։

Այս անգամ վերջին հարցումներն էին որ կ'ուղղուէին ։ Յետոյ գիս երես երեսի բերին Սամուէլին եւ Իգնատին հետ ։ Պատասխանեցի թէ չեմ ճանչնար ։

Ու վերջապէս, հարցաքննիչ դատաւորը սկսաւ իր եզրակացութիւնները տուն տալ քարտուղարին, որ նոյնութեամբ գրելէ յետոյ, կարդաց եւ հարցուց ․

— Աղէկ հասկցա՞ր ։ Եթէ որեւէ բառ չես գիտեր, ըսէ որ բացատրենք ։

Հարցուցի երկու բառեր, — «Թէշրիքը Մէսայի» (Գործակցութիւն) եւ «Թէֆրիք» (անջատում) ։

Ի՞նչ էր եզրակացութիւնը, — մահապատիժ (իտամ), համաձայն պատժական օրինագրքի 54 – 58 յօդուածներու, նկատելով որ դաշնակիցներու (թշնամիներու) միանալով, անոնց հետ գործակցելով, օսմ. կայսրութենէն հողեր անջատելու, անկախ Հայաստան կազմելու աշխատած եմ եւն ․ ։ (Մօտաւոր իմաստը կուտամ) ։

— Ըսելիք ունի՞ս, գրէ ։

— Ես չեմ կրնար գրել, ես կ'ըսեմ թող քարտուղարը գրէ ։

Ես ըսի վերջին խօսքս, թերխաշ թուրքերէնով ։ Թուեցի մեր կրած տառապանքները, հարստահարութիւնները, պատրիարքարանի «թաքրիր»ները, բարենորոգումները, հայ «մէպուս»ներու դիմումները եւ ուրիշ ինչ որ կ'իյնար մտքըս, մեքենաբար եւ խառն ի խուռն ։

Քարտուղարը նոյնութեամբ կը գրէր ըսածներս, շատ բան զօրութեամբ հասկնալով ։

Յունիսին մտած ըլլալով պատերազմական ատեան, արդէն հասեր էինք Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր (1916), երբ ավարտւ բուն դատավարութիւնը ։

Նոր ամբաստանեալ մը եւս աւելցած էր, — Խօսրով Պապայեան, որ իր ձերբակալութիւնը կը վերագրէր իր այցելուներէն մէկուն մատնութեան կամ անզգուշութեան ։

Երեք - չորս նիստով լրացաւ դատավարութիւնը, նախագահութեամբ Նաֆըզ փաշայի ։ Բոլորս միասին դատուեցանք ։ Ամբաստանագրին ընթերցումը եթէ երեք ժամ տեւեց, երկուքը կը վերաբերէր ինծի ։

Անհրաժեշտ չէ գրել մանրամասնութիւնները ։ Երբ կարգը եկաւ պաշտպանողական խօսելու (փաստաբան չունէինք), նախորդ յայտարարութիւններս կրկնելէ յետոյ, կանգ առի թարգմանութեան սըխալներու վրայ ։

Որոշեցին յաջորդ օրը կանչել թէ Րէշատ պէյը եւ թէ Սիւրէյեա պէյը, բացատրութիւն պահանջելու համար ։ Առաջինը՝ իբրեւ վարիչը Գըմը Սիասիին, ուր կատարուած էր թարգմանութիւնը, երկրորդը՝ իբրեւ ստուգիչ ։

Երկու պաշտօնատարները Դուրանին վըրայ երդում ընելով, առեան հրաւիրուեցան նախագահին կողմէ, եւ գիս ալ նըստեցուցին անոնց քով ։ Նախագահը մէկմէկ հարցուց մատնանշուած սխալները, որոնց մասին համեզում գոյացած էր արդէն ։ Կարծեմ Րէշատ պէյ ըսած եղաւ ․ — «Ինչպէս ուզէ այնպէս կը կարդայ» ։ (Թէ բնագիրը եւ թէ թարգմանութիւնը մէջտեղն էին եւ ցոյց կուտայինք փոխադարձաբար) ։

— Ուրիշ ի՞նչ ըսելիք ունի, հարցուց նախագահը ։

Պատասխանեցի թէ թուրքերէնս անբաւական ըլլալով, կ'ուզեմ հայերէն ըսել վերջին խօսքս, պայմանաւ որ Սիւրէյեա պէյը թարգմանէ ։

Հաւանեցան, եւ, ինչպէս յաճախ կը պատահի, սկսայ խօսիլ ինքզինքէս ելած, պոռթկալով, այնպէս որ թարգմանը չէր կրնար հետեւիլ ։

Երբ վերջացուցի, հազիւ քանի մը բառով բացատրեց իմաստը․ մինչդեռ կը կարծէի թէ գոնէ 20 վայրկեան խօսած եմ, թուելով շարք մը փաստեր, մերժելով ինծի վերագրուած յանցանքները եւն․ ։

(Շար. 27)

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԵՆՏՈՐԸ

Ընդ ամենայն երկիր ել բարբառ նորա,
Մինչեւ ի ծագս աշխարհի են խօսք
նորա : (Սաղ · ԺԸ · 5) ·

1925 Օգոստոսին՝ «Յառաջ»ի հրատարակութենէն քանի մը ամիս վերջ պատմական կը դառնար «Զայներ Գաւառէն»ը : Դեռ պատանի եւ նորահաս երիտասարդ յանդգնօրէն այնտեղ մտանք տուն տեղ եղանք : Փոշեթաթախ ու կիսամաշ մեր կօշիկները ցեխի մէջ, բայց մեր հոգիներէն ներս անհամար աստղեր կը բռնկէին : Մեր ճակատները կնճիռ չէին կապած դեռ, մեր մազերուն ձիւն չէր իջած եւ ոչ ալ մեր քամակը կորացած : Մեր առաջնորդը մեզի հետ էր, մեզ առաջնորդեց այն սրբազան տաճարը, ուր լուսաճաճանչ կը վառէին Մեսրոպեան 36 աշտանակները : «Յառաջ»ի մէջ սորվեցանք որ թագաւորութիւններ կը տապալին, սուրեր կը փշրուին, գահեր կը խորտակուին, բայց Մեսրոպեան 36 աշտանակները կը մնան եւ յաւիտեան պիտի մնան :

Ողբացեալ խմբագրապետը ոչ միայն կը սիրէր եւ կը գնահատէր նորահաս սերունդը, ապրիլեան եղեռնի մնացորդները, այլեւ մտահոգ էր անոնց առողջութեան վիճակով : Առանց տեսած ըլլալու «Յառաջ»ի փոքր աշխատակիցները եւ թղթակիցները, կը ճանչնար բոլորը՝ գատելով անոնց յայտնած գաղափարներէն եւ մտքերէն, գիտէր թէ հոգեկան ի՞նչ փըլուզումներու ենթակայ են :

Գրական մէկ պատկերի մը առթիւ, զոր գրկած էի «Յառաջ»ի՝ հրատարակութեան խնդրանքով (1932) անմիջապէս փութաց նամակով մը սանձ դնելու թռիչքներուս : Բազմամարտիկ զօրականի մը պէս կը պաշտպանէր իր «Զինուորեալ մանկունք»ը : Ո՞վ կրնայ էր ապրիլեան որբերուն ծուռ նայիլ, ո՞ր մեծատունը կը համարձակէր ծիլ ու բողբոջին ձեռք դպչնել · որոնք անողոք ճակատագրի մը բերումով որբ մնացած էին :

1933ին վէճ մը ունեցաւ Նիւարքեան Աղաթօն պէյի հետ : Վիրաւորիչ իր յատուկ նշդրակով կ'ուզէր պատռել նեխած պալարը, որ կը ցուցադրէր այդ մեծատուն Հայը : Այս թուականին «Յառաջ»ի մէջ կը հրատարակուէր «Բալահովիտ» թերթօնը, հայ որբի մը յիշատակարանը : Միսաքեան զայրոյթով եւ ցասումով օձիքը ցնցեց Աղաթօն պէյի, հետեւեալ բառերով : «Բալուցի ես, Աղաթօն պէյ, կարդա Բալահովիտը, թէ ինչպէս մայրը իր զաւակը կը խեղդէ.... ողբերգական պատմութիւն է 1915էն :

Այսպէս էր ողբացեալ խմբագրապետը, կը սիրէր ինչ որ հայ եւ հայութիւն կը բուրէր : Զտարիւն Հայն էր, սովորական Հայն էր, ազգասէր Հայն էր, հայրենասէր Հայն էր : «Օտար փեսայ չուզելով՝ ես միշտ այրի կը մնամ» (Գ · Քաթիպա) :

Այրիութիւնը նախընտրեց քան թէ խորթ մօր մը տիրապետութիւնը իր տանը եւ իր զաւակներուն վրայ, որովհետեւ կաթողին կը սիրէր, հոգիով կը սիրէր իր տունը եւ իր զաւակները, այսինքն իր ազգը եւ իր հայրենիքը : Յիշատակը անմոռաց :

ՄԻՍԱՔ ԽՐԱԼԵԱՆ

ՈՉ ԵՍ Է

Ընկեր Շ · Միսաքեանին

Վըտարանդի Մընացորդաց
Մըշակոյթին հոգին ձօնած՝
Կէս դար խօսքեր քանդակեցիր ,
Դաշնակցական դըրօշակիր :

Միջնաբերդըդ բստեղծեցիր ,
Համակ կեանքըդ նուիրեցիր ,
Քարոզելու մի՛շտ սէր ու յո՛յս
Մեր սփիւռքին ուղեկորոյս :

Արդարադատ «Մեր խօսքերով »
Իւրայատուկ ու նուրբ ոճով
Կանգնեցար դու, դէ՛տ անսասան
Ճերմակ ջարդին դէմ յանդիման :

Անծայրածի՛ր խաղաղութիւն
Անհունններուդ, անդորրութիւն
Խո՜ց ճակատիդ լուսապսակ ,
Գաղափարիդ ալ յաղթանակ :

ՎՐԷԺ ԵՐՓՈՒՆԻ

Վենետիկ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ինչ օրեր էին, խանդ, եռանդ, շարժում ամէն կողմ :

Հայաստանի Հանրապետութեան տասնամեակը պիտի տօնէինք : Կուսակցական կազմը, Պատանեկան Միութիւնը եռանդով գործի լծուած էին մեծ շուքով տօնելու համար մեր անկախութեան տասնեբորդ տարեդարձը :

Այս առթիւ, վարձուած էր քաղաքիս մեծագոյն եւ շքեղ սրահներէն մէկը : Բանախօսելու հրաւիրուած էր ընկեր Շաւարշ Միսաքեան :

Ընկեր Շաւարշ Միսաքեան : Անունը լըսած էինք : Իր հատու գրչին հմայքը դերած էր մեր սիրտերը : «Մեր Խօսքը» մեր օրուան հացն ու ջուրն էր :

Իր պատկերը կը պատցնէինք մեր երեւակայութեան մէջ, բայց չէինք տեսած զինքը ոչ իսկ լուսանկարով :

Մասնաւորապէս ինծի համար, ընկեր Շաւարշը անձամբ տեսնելը մեծ, բարի երազի մը իրականացման համազօր էր : Չէ՞ որ այդ օրերուն սկսած էի «Յառաջ»ի երրորդ էջին վրայ, «Զայներ Գաւառէն» բաժնին մէջ ոտնոտել :

Տախտակէ կամ թիթեղէ տնակներու մէջ ապրողներուն կեանքը կը նկարագրէի, ու անիկա դոհ կ'երեւար գրկած թղթակցութիւններէս :

Հասաւ սպասուած օրը : Մայիս 28ի տօնակատարութեան նախօրեակին էինք : Եկած էր ընկեր Շաւարշը : Ծայրէ ծայր լեցուած ճաշարանի մը մէջ գտայ զինքը շրջապատուած աւելի ծանօթ եւ տարեց ընկերներով : Շատ դժուար էր բազմութիւնը ճեղքել հասնելու համար իրեն :

Առաջին տպաւորութիւնս եղաւ չատ լաւ : Արտաքինը լիովին կը համապատասխանէր իր սուր մտքին ու անմրցելի գրիչին : Այո, այդպիսի կազմ, այդպիսի դէմք, այդպիսի աչք եւ նայուածք ունեցող մէկը կրնար այդպիսի խօսք եւ գրիչ ունենալ :

Հեռուն անկիւնէ մը հիացումով կը դիտէի ու երկիւղածութեամբ մտիկ կ'ընէի իր խօսքերը : Զուարթ էր ընկ · Շաւարշ, խնդուն, լաւ տրամադրուած : Կը խօսէր, կը կատակէր, երբեմն ալ իր ծանօթներու մասին տեղեկութիւններ կը հարցնէր : Ցանկարծ դարձաւ քովը նստող ընկերոջ մը · — «Սա Միսաքը որ «պարապ»ներու կեանքը կը նկարագրէ, ո՞ւր է» :

Ծամբայ կը բանան որ մօտենամ : Դող մը, սարսուռ մը զգացի : Կը մօտենամ : Ձեռքը կ'երկարէ : Կը բռնեմ երկիւղածութեամբ չրթներուս տանելու համար, բայց թոյլ չիտար, միւս ձեռքը կը դնէ ձեռքիս վրայ, կը նայի աչքերուս, կը չափէ հասակս ու կերպարանքս կը ժպտի, յետոյ բարձր խնդուքով մը · — «... Մօրուքդ ո՞ւր է, տղայ ... կ'ենթադրէի թէ մօրուք ունեցող մէկը պէտք է ըլլայիր ...» Կը խնդան չուրջիններն ալ : «Իրիկունը ժամը 9ին պանդոկ եկուր, քեզի կարգ մը բան - լիքներ ունիմ» կ'աւելցնէ :

Կրնա՞ք երեւակայել ուրախութիւնս, նաեւ մտահոգութիւններս թէ ի՞նչ պիտի ըսէ :

Երեկոյեան, որոշեալ ժամուն դողով կը մտնեմ պանդոկին սրճարանի բաժինը : Սեղան մը գրաւած են քանի մը ընկերներով : Ինքը նստած է կեդրոնը, գլանիկ մը չրթներուն :

— Հա եկա՞ր, նստէ նայինք, կ'ըսէ գորովագութ ժպիտով մը :

Համառօտ կը պատմեմ կեանքս : Աքսոր, որբանոց եւ հոս.... :

— Կարգա, չատ կարգա — կ'ըսէ, գըրածներդ մշակէ, հորիզոնդ կամաց կամաց ընդարձակէ ... կայծը կայ՝ եթէ չարունակես հրահրել :

Եւ կարգ մը այլ խրատներ : Ասկէ աւելի մեծ վարձատրութիւն կ'ըլլա՞ր ինծի համար :

Յաջորդ օրը, բեմին վրայ, յորդահոսան եւ խանդավառ բազմութեան մը առջեւ ընկեր Շաւարշին ուժն ու արժէքը բազմապատկուեցան իր այնքան հոյակապ եւ իմաստալից ճառով : Մէկն էր արդարեւ ընկ · Միսաքեանը այն քիչերէն, որու նախախնամութիւնը կուտայ, առատօրէն թէ միտք, թէ հմտութիւն, թէ գրիչ, եւ թէ մնացեալները, որոնք մարդս հասարակներէն կը բաժնեն եւ անմահներու բեմը կը բազմեցնեն :

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

«ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ»

Որբ էինք ու որբ արձանագրուեցանք ամերիկեան որբանոցներու մէջ : Պատանիներ էինք, սակայն ուսման ծարաւը ունէինք : Եփրատ Գոլէճ կը ղրկէին մեզ այդ պահանջին յագուրդ տալու համար : Մինչեւ երկրորդական վարժարանի ուսումը տրուեցաւ չատերուն : Եւ ահա քեմալական շարժում, ընդհանուր արտագաղթ, կատարեալ իրարանցում, հեռանալ հայրենի բնագաւառէն ու իյնալ օտար հորիզոններու տակ :

Սուրիա, երկու տարի, տաղաւարներու մէջ : Օր մըն ալ անտուն ու անտէր, Ֆըրանսայի մէջ :

Ահա կեանքը ապրիլեան սերունդին :

Ասպետական Ֆրանսա, քաղաքակրթութեան ոստան, լուսատու մայրաքաղաք, ինչ երանութիւն, կ'ըսէինք յաճախ իրարու : Հոս լոյս կայ, հոս քաղաքակրթութիւն կայ, մարդիկ այլ ձեւով կը վարուին իրենց նմաններուն հետ :

Անապատէն վերապրող սերունդը մէկ պաշտամունք ունի, երկաթագիր տառերով մեր լեզուն եւ մամուլը :

Ահա մեր խաչալը երեսուն տարիներ առաջ : Օր մը, հանդիպեցանք Ֆրանսայի մէջ հայկական առաջին թերթին, «Յառաջ»ին, համբուրեցինք զայն եւ հաղորդուեցանք անոր ազգային շունչով :

Երանելի օրեր, հոգեխառն հրճուանքով ծանօթացանք բոցավառ թերթին 1927ին : Մեր աչքերուն մէջ արցունք, հոգիներուն մէջ ուրախութիւն :

Խաւարէն դէպի լոյս գացինք յաւէտ ողբացեալ սիրելի ընկեր Շաւարշ Միսաքեանի բոցավառ «Յառաջ»ի ճամբով, « Զայներ Գաւառէն»ի սիւնակէն, ուր երեւցանք ազգզուն գրչով գրականութիւն փորձողի փութկոտութեամբ առաջին անգամ :

Հպարտ հաստատակամ, որոշ յատկութիւններով տարուբեր՝ համբուրեցինք բոցավառ «Յառաջ»ը մտքի եւ գաղափարական սնունդի կատարեալ ասպետը հրաչակելով զայն : Լաւագոյնը ընելու միտքը մեր մէջ սերմանող սիրելի «Յառաջ»ի խմբագրապետը կը թելադրէր յաճախ իր հատու երկտողով · — Եղէք ամփոփ, լաւ է անապատի որբին հայերէնը :

Սիրելի սաներ «Յառաջ»ի,
Տիգրանուհի, Ծատուր, Շինական, Հերմինէ, Մամրէ, Մեսումենց, Միրզէ, տեսէք, գրասեղանիս վրայ զետեղեր եմ, սեւով շրջարչուած, մեծ վարպետին նկարը ,

Ես վստահ եմ որ դուք եւս նոյն ձեւով ձեր գրասեղանը պատուած էք ընկեր Շաւարշ Միսաքեանի մեծադիր նկարով : Իր յիշատակը թող անմոռաց մնայ մեր մէջ :

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

ՍԳԱՒՈՐ «ՅԱՌԱՋ»

ՎԱԼԱՆՍ · — Դուն ալ մնացիր որբ, ինչպէս մենք : Քառասունքդ ալ անցաւ եւ ի զուր կը փնտռենք խմբագրականդ :

Դուն չատ լաւ գիտէիր թէ մեր միսիթարութիւնը դուն էիր : 32 տարի առաջ (1925), դեռ մենք պատանի, գտանք քեզ, դուն եղար մեր հայրը, մենք, հազարաւոր որբեր, մեր երջանկութիւնը գտանք քու քաղցր շունչիդ մէջ : Դուն գուրգուրացիր մեր վրայ, ինչպէս հարազատ հայր մը իր զաւակներուն վրայ :

Երանելի օրեր, երբ երդ մը ունէինք մեր չրթներուն, անունդ՝ մեր չրթներուն մէջ

Այո պիտի տանք անունդ մինչեւ որ, օր մը, մենք ալ հրաժեշտ տանք այս անիրաւ աշխարհէն :

Այս քանի մը տողը քառասունքիդ առթիւ փունջ մը ծաղիկ թող ըլլայ յիշատակիդ :

Ն · ԹԷՊՈՅԵԱՆ

ԻՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս քանի մը տողը քառասունքիդ առթիւ թող ըլլայ քաղուած Զիմարայի դալար դաշտերէն, Արածանիի ափերէն, Էրզրումի լեռներէն : Անոր բուրմունքը թող պատէ չիրիմդ, բարձրանայ ու տարածուի Հայոց աշխարհի վերեւ, հոն՝ ուր ոտք է դրած քու տառապեալ ժողովուրդդ : Անոր բուրմունքը խօսքերուդ պէս ցնցէ, գիտակցութեան, զգաստութեան, համերաշխութեան ազբիւր մը դառնայ բոլորին : Անոր բուրումէն ներշնչուին նոր հերոսներ, ու մշակոյթի նոր առաքեալներ, տողորուած ազգային մաքուր խաչալով : Յաւիտենական քունիդ մէջ՝ հանգիստ իտէալի եւ մշակոյթի հերոս :

Մ · ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

«ՍԱՐՍՈՒՌՆԵՐ »

«Ա՜հ, վառ պահեցէ՛ք յիշատակը նրանց ,
որոնք մեր գիրն ու բանը, զարդարեցին
ու անցան» : Ա · Ահարոնեան

Այս առաւօտ, արշալոյսէն շատ առաջ ,
Ընկեր մըն էր, որ տխրագին կը հարցնէր ·
— Ըսէ՛, Սաքօ՛ ,
Մեռա՞ւ Արքան Հայոց լեզուին :
Արցունքները, աչքերուս մէջ, տխուր լին
մըն էր կարծես :

Ի՛մ հոգիիս վրայ ցուրտ, ձմեռնային ա -
րեւն այս ,
Ամբողջ սերունդի մը սարսուռն է , որ
զգացի,
Դաժան մահուանդ երբ սե՛ւ լուրը ես
առի ... :

Դեռ արեւ կար դուրսը , վարպե՛տ,
Երբ սերունդը իր սուգին հետ կը սարսըռայ ցրտահար,
Հաւատա՛ որ, քէն է ըրած բնութեան դէմ
դաժան :

Գեղեցկութեան արշալոյսին դուն քրմապետ,
Հայոց լեզուին, դո՛ւն ամբասիր փեսայի,
Թո՛ղ որ, նորէն ի՛մ անճարակ գրիչովս,
Քու դագաղիդ վրայ , անխօս,
Որբ սերունդիս վերջին խունկը ես ծխեմ :

Յանո՛ւն բանին, ճշմարիտին հաւատացող ,
Հայոց լեզուին քաղցրահնչիւն փառքին
համար ,
Սպառեցիր հոգի, արիւն, աչքի լոյս :
Ձմեռնային ցրտասարսուռ այս օրերուն ,
Անտառներու եղնիկները որբացած ,
Անհունօրէն վիրաւո՛ր, իրենց վէրքերէն ,
Քարայրներուն կը զարնուին խենթեցած :

Գիտե՛մ, կեանքը մահինն է, մահը կեանքին ,
Երկուքը մէկ, կը համբուրշխին ,
Ա՛փ մը մոխիր նանկելու
Եւ ունայնութիւն երգելո՛ւ ...

Ս · ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Շ ·Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայ մշակոյթի անխոնջ , վաստակաւոր մշակներէն մին եւս, յանձին Շաւարշ Միսաքեանի, կ'իյնայ գրիչն ի ձեռին ու գիրքերու դէզը իր կողքին, այսպէս յանկարծ, սուգի մատնելով մեզ բոլորս :

Գիտէ՞ր արդեօք թէ իր վերջին խմբագրականը պիտի ըլլար «Լռութիւնը ոսկի չէ» , թէ նախզգացում մը որմէ օր մը վերջ ինք ալ պիտի լռէր յաւիտեան ...

Երեսուն երեք տարի անընդհատ, գլուխը կախած, թուղթերու դէզին ու աչքերն յառած գտնելու անձկութեամբ ծիրանի գօտին Հայուն :

Այսօր չկայ ան, բայց չէ մեռած, այլ կը ննջէ, ինչպէս բոլոր անոնք, որ գործ մը կը թողուն իրենց ետին, բեղուն եւ յիշատակելի ...

Պարտականութեանդ զոհ , վարպե՛տ , հանգչէ՛ խաղաղ :

Եւ քու լռութիւնդ վերջին ոսկի օղ թող ըլլայ մեր ականջին :...

ՄԷՆ – ՍԷ

ՎԱՐՁՔԴ ԿԱՏԱՐ

Եւրոպայի սրտին վրայ «Յառաջ»դ հիմնած իբրեւ փարոս, լոյս կը սփռէիր եւ յոյս կը ներշնչէիր հայրենակարօտ պանդխտական զաւակներուն : Անոնց սրտերը կը ջերմացնէիր մեր ոսկեղնիկ վճիտ լեզուովդ եւ հայրենիքի փառքը կը ջատագովէիր :

Հայ ժողովուրդի յաւիտենականութեան հաւատքէն ներշնչուելով բոցավառ «Յառաջ»իդ էջերէն յարատեւ կերպով հնչեցուցիր «Մեր Խօսքը», հայութեան իղձերն ու բաղձանքը, խիզախօրէն պաշտպանեցիր հայկական դատը եւ մեր ազգային արժէքները :

Եւ ահա կը մեկնիս : Վարձքդ կատար, ընկեր Շ · Միսաքեան :

Բայց ընկերներդ, աշակերտներդ եւ նոր սերունդը պիտի չափորեն եւ քալեն այն դժուար բայց գաղափարական ճամբայէն, որուն ռահվիրան հանդիսացար դուն :

Դուն մեծ հայրենասէր, համբոյր տուր եւ բարեւ տար մեր մտքի վաստակաւորներուն եւ զէնքի հերոսներուն, որոնց կ'երթաս միանալ : Ու ձեր յաւիտենականութեան մէջ անխռով եղէք, որովհետեւ հայրենիքէն ներս թէ Սփիւռքի մէջ պահակները կը հսկեն արթուն, միշտ արթուն :

ՉԱԼԿԱՐԱՑԻ

նախ շնորհիւ ապահովութեան ուժերու ճիգերուն, ապա մասնաւորաբար շնորհիւ Ալժերիոյ բնակչութեան, որ այլեւս ձանձրացած է տիրող անապահովութենէն: «Ալժէի շրջանին մէջ միայն, 1954 փետրուարէն մինչեւ 1957 մարտ 15, ապստամբները կազմակերպած են 5375 մահափորձեր, որոնց զոհ գացած են 432 Եւրոպացիներ եւ 1780 մահմետականներ: Այժմ ժողովուրդին լայն զանգուածներն են որ կ'ուզեն խաղաղութիւնը վերահաստատել, որովհետեւ ամէնէն աւելի իրենք են որ կը տուժեն կացութենէն: Կասկած չկայ որ կրնանք յաջողիլ. միայն թէ պէտք է վճռական ըլլանք. պէտք է արդարութիւնը չարժէ... պէտք է արդշարժինք եւ աննկուն մնանք. Ֆրանսայի ապագան փրկելու միակ միջոցը այս է »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱ առաջարկած էր որ Հիւս. Ատլանտեան Ուխտի միջամտութեան դիմուի Կիպրոսի հարցին կարգադրութեան համար: Յունաստան մերժեց այս առաջարկութիւնը, առարկելով թէ հարցը պէտք է լուծուի Անգլիոյ եւ Կիպրոսի բնակիչներուն միջեւ ուղղակի բանակցութիւններով

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետը, Քատար, Մոսկուայի մէջ կարեւոր խորհրդակցութիւններ ունեցաւ. ժողովներուն ներկայ էին Բուլկանին, Խրուշչեւ, Վորոշիլով, Միկոյեան, Մալենկով, Ժուկով, Կրոմիքօ եւ Հունգարիոյ խորհրդային դեսպանը: Օրակարգի նիւթերն էին՝ Հունգարիոյ քաղաքական, տնտեսական եւ ռազմական վիճակը: Քատար ծաղկեպսակներ զետեղեց Լենինի եւ Սթալինի դագաղներուն վրայ

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Երեսփ. Ժողովը սկսաւ քննել «Եւրաթոմ»ի եւ եւրոպական Միացեալ Շուկայի հարցերը:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ ներքին կացութիւնը չատ ծանր է: Երեք միլիոն բանուորներ գործադուլի պիտի սկսին այսօր, եթէ Աշխատանքի նախարարութիւնը գոհացում չտայ իրենց պահանջներուն:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ մահապատժի դրութիւնը վերցուեցաւ. միայն կարգ մը բացառիկ պարագաներու մէջ մահապատիժ պիտի տրուի:

ՓԻԼԻՓՓԻՆԵԱՆ կղզիներու նախագահին օդանաւային արկածը կանխամտածուած էր, ըստ շրջան ընող զրոյցներու: Կ'ըսուի թէ մահէն քանի մը օր առաջ նախագահը սպառնալիքի նամակներ ստացած էր:

«ԱՐԵՒԱԳԱԼԸ» ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Տեղի կ'ունենայ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9ին եւ կիրակի օրեր յետ պատարագի, մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բարկէն Սիւնի» խումբը կը ներկայացնէ Գրիգոր Վահանի ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ (Կատակերգութիւն երեք արար)

Այս կիրակի ժամը 20ին, ռիւ Փիէր Քիւբիի սրահը:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ռւսումնասիրաց Միութեան Ալֆորվիլի մասնաճիւղի հայերէն լեզուի երեկոյեան դասաւանդութիւնները սկսած են մարտ 7էն ի վեր, Թադէոս Մատոյեանի տրամադրած սրահին մէջ, ուսուցչութեամբ՝ Միքայէլ Սեթեանի:

Ծնողներէ սախրտաբար կը խնդրուի այդ դասերուն ղրկել իրենց դեռահաս թէ չափահաս զաւակները:

ԾԱԽՈՒ ՓԱՎԻՅՕՆ

Ծախու է Առնուվիլ լէ Կոնէսի մէջ (Կառ տիւ Նորէն 18 վայրկեան), կայարանին դիմացը, գեղեցիկ փավիյօն մը՝ բոլորովին նորոգուած: Երկու ննջասենեակ (լաւապօներով), ճաշասրահ, կահաւորուած խոհանոց, արտաքնոց, սաղնիք, յարակից մասեր, ձեղուն, հոսուն ջուր, կեդրոնական ջեռուցում՝ fիւփիճիհէրի միջոցով, պարտէզ, փէրկոլա, պտղատու ծառեր, հաւնոց, եւն.: Կը ծախուի պարապ, 1.250.000 Ֆր. կանխիկ եւ մնացեալը՝ ապառիկ, ըստ յարմարութեան: Դիմել ամէն օր՝

AGENCE DE LA GARE face Gare de Villiers le Bel, Gonesse.
Tél. le 422 à Gonesse.

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris (9e)

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահը:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ՝ Հայ. Ազգ. Միութեան, Կապ. Խաչին, Նոր Սերունդին եւն.:

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն:

Կը նախագահէ՝ ընկեր ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ եւ Ազգ. Միութեան ներկայացուցիչը:

Խօսք կ'առնէ նաեւ՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Կը մասնակցին՝ Պ. Պ. Պետրոս Թուքլեան, Ա. Տօնապետեան, Յակոբ Չէքեան, եւ Յովհ. Պէրպէրեան: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ Մահուան քառասունքին առթիւ

Այս կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարդապետ Սուրբ Խաչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի:

Այս առթիւ կը հրաւիրուի Սարսէլի, Առնուվիլի եւ Կուսէնվիլի հասարակութիւնը մեծանուն Հայուն յիշատակը յաւերժացնելու համար:

•

ԼԻՈՆ.— Լիոնի Ազգային Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայ կազմակերպութիւնները եւ հայ հասարակութիւնը անխտիր, ներկայ ըլլալու անզուգական եւ անփոխարինելի վեթերան խմբագրապետ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօնին, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտ Լիոնի եկեղեցին:

ԽՆՋՈՅՔ ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի տարեկան ընկերահամակրական խնջոյքը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր:

Կը խօսի ընկ. Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Նուագ՝ Թառիստ ԳԱՐԵԳԻՆ. Գեղարուեստական բաժին: Պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Լա Բէս տ'Էփարնյի սրահը, 32-34 Ավընիւ տը լա Փօրթ տէ Լիլա, մէթրօ Փօրթ տէ Լիլա: Մուտքը ազատ է

Այրի Տիկին Լիւսի Պէքմէզեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Ժանօ Պէքմէզեան, Տէր եւ Տիկին Կարլոս Պէքմէզեան (Վալանս), Այրի Տիկին Արմէն Մարանկօզեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մարանկօզեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Սերժօ Մարանկօզեան (Լիոն), Պ. Գրիգոր Մարանկօզեան (Լիոն), Այրի Տիկին Մարմինէ Գասեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Նազար Պօտոսեան (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Եթէրեան (Լիոն), Այրի Տիկին Աւազեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մինասեան (Լիոն), սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց եղբօր եւ ազգականին՝

ՕՆՆԻԿ ՄԱՐԱՆԿՕԶԵԱՆԻ

որ մեռաւ Գահիրէ (Եգիպտոս):

Հասցէ.— 34 Ռիւ Էմիլ Օժիէ:

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեւողներ (քուփէօր) պօնէթըրիի համար, մեծաքանակի համար: Դիմել՝

RECORD-PARIS
241 Rue St. Martin
Tél. ARC 40-04 et GUT 47-27

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ»Ը

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կաւլարենց» խումբին կողմէ:

Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 15ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը:

Կը ներկայացուի Նախանձոտ ամուսինը (կատակերգութիւն 2 արար):

Գեղարուեստական բաժին:

Եւրոպական պարեր:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՓԻԶԱՐՕ նուագախումբով:

Կառախումբ Կառ տիւ Նորէն, իջնել Վիլիէլը պէլ Կոնէս, առնել 268 թիւը եւ իջնել Փլաս 11 Նովամպրը կամ 268 առնել Փոոթ տը լա Շափէլէն եւ իջնել նոյն տեղը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՐՍԷՅԼՑԻՆԵՐ
Studio YENO

Հանրածանօթ լուսանկարչատունը տեղափոխուած է քաղաքի կեդրոն՝

21 - 23 Ալէ Լէօն - Կամպէթա:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ ՀԱՇՈՒԱԿԱԼ ՄԸ

Դատական եւ հարկային ծանօթութիւններ ունեցող: Կը խօսի թուրքերէն, պուլկարերէն, ռուսերէն, սերպերէն եւ գերմաներէն: Դիմել.—

Mr. CHAHBALIAN
49 Rue des Petites Maries, Marseille.

Երեքշաբթի եւ չարաթ օրերը ժամը 11էն 12:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

•

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, ծանօթ հաւաքատեղին: (Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանը):

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս չարաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին հետեւեալ խումբերը.—

Համազասպ խումբը այս չաբաթ:
Վռամեան ենթկ. այս չաբաթ ժամը 9ին:
Մուրատ խումբը այս կիրակի ժամը 3ին:
Իշխան խումբը այս կիրակի ժամը 3ին:
Արամ խումբ, 28 մարտ, ժամը 3ին:
Հայաստան ենթկ. 30 մարտ, ժամը 9ին:
Ակնունի ենթկ. 30 Մարտ, ժամը 9.30ին:
Ընկ. Կարօ, 31 Մարտ կիր. ժամը 3ին:
Նիկոլ Դուման, 31Մարտ, կիր. ժամը3ին:

Ժողովները չարունակելի են:

Սոյն ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները:

Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Ռօթինեղրայրեան կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս չաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին ընդհ. ժողովը, այս չաբաթ, ժամը 20.30ին Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԻՍԻ.—Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին, Խրիմեան դպրոցը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Հայաստանէն Թադէոս Պօղոսեան, իր մայրը կը փնտռէ Տիկին Խանում Մակարեան: Մինչեւ 1937 կը գտնուէր Մուսուլի Հայնէս գիւղը: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին, Գաբրիէլ Նիտէլեանի, 121 ռիւ էթիէն Տօլէ, Ալֆորվիլ, (Սէն, Ֆրանս):

Մ Ե Ծ Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ, 24 Մարտ, կիրակի ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր: Սէրքլը Միլիթէրի ընդարձակ սրահը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակնկալներ:

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ Ի

Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել

Յ. Պահատրեանի, հեռ. ORN. 37-32, կամ Մ. Գրաճեանի 138 բիւ տը լ'Ապէկրու, փարիզ (15)::

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 24 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7840 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3651

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՆՈՐ ԳԱՀԱԿԱԼԸ

Տիրան արք.ի ընտրութեամբ, Հայաստանեայց եկեղեցւոյ նուիրապետական չորս Աթոռներէն վերջինն ալ ահա՛ կ'ունենայ իր գահակալը:

Մէկուկէս տարի առաջ, թափուր էին գլխաւոր երեք Աթոռները, — Էջմիածին, Անթիլիաս եւ Երուսաղէմ:

Առաջինին վրայէն սուգի քօղը վերցուեցաւ 1955 Սեպտ. 30ին՝ Վազգէն Ա.ի ընտրութեամբ:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ բազմադարեան գահին վրայ բազմեցաւ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսը՝ 1956 Փետր. 20ին, յաջորդելով Գարեգին Ա.ի (վախճանած 21 Յունիս 1952ին):

Երուսաղէմի աթոռը թափուր կը մնար գրեթէ ութ տարիէ ի վեր, վերջին պատրիարքը՝ Կիւրեղ արք. Իսրայէլեան՝ վախճանած ըլլալով 28 Հոկտ. 1949ին:

Ըստ Ազգային Սահմանադրութեան բարեփոխեալ յօդուածներուն, նոր Պատրիարքի ընտրութիւնը պէտք է կատարուէր վեց ամսուան ընթացքին, Միաբանական Ընդհ. Ժողովին կողմէ:

Նուիրապետական աթոռի մը այսքան երկար ատեն թափուր մնալը գայթակղեցուցիչ էր պարզապէս:

Ս. Յակոբեանց վանքի Միաբանները չատ ուշ սթափեցան՝ վերջ տալու համար յանձնապաստան տեղապահի մը սանձարձակ եւ ապերասան գործունէութեան:

Եղիշէ արք. Տէրտէրեան՝ արտակարգ ճարպիկութեամբ մը՝ յաջողած էր ո՛չ միայն յաւերժացնել իր տեղապահի պաշտօնը, այլ եւ պահ մը ինքզինքը պարտադրած՝ իբրեւ ամէնէն կարկառուն եւ արժանաւոր դէմքը ժամանակակից հայ հոգեւորականութեան:

Նոր պատրիարքի ընտրութիւնը ձգձգելու համար տեղապահը շահագործեց Պաղեստինի քաղաքական անստոյգ կացութիւնը:

1948ի արաբեւիսրայէլեան կռիւներէն վերջ՝ 1949ին պարզապէս Զինադադար կնքուած էր եւ ցարդ վերջնական հաշտութիւն չէ գոյացած հակառակորդ կողմերուն միջեւ:

Եղիշէ արք. այս հանգամանքը օգտագործեց իրեն ի նպաստ: Միաբանութիւնը միամտօրէն հաւատաց իր այն կեղծ-ծուպատիր հաւաստիքներուն՝ թէ ներկայ պարագաներուն վանքի շահերուն համար վնասակար էր փոփոխութիւն մտցնել գոյավիճակին մէջ:

Ու շարունակեց իր շահատակութիւնները՝ անսանձ ու անարգել՝ առանց հաշիւ տալու ոեւէ մէկուն:

Միաբանութեան լուռ համակերպումը անբացատրելի էր:

Աւելի անհասկնալի էր այն հմայքը, զոր Եղիշէ արք. յաջողած էր ստեղծել իր անձին շուրջ, Երուսաղէմի անձուկ սահմաններէն շատ հեռուն, մինչեւ Էջմիածին:

Արտասահմանի մէջ մեծ եղաւ բոլորին զարմանքը, երբ բացուեցաւ ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գէորգ Զ.ի կտակը, որով Էջմիածնի հայրապետութեան տեղապահ կը նշանակուէր Տէրտէրեան արք:

Աւելի մեծ զարմանք պատճառեց իր մերժումը:

Սակայն իր առօրեայ կեանքին եւ մտերմութեանց լաւատեղեակ անձեր չատ անական կը գտնէին իր բռնած դիրքը:

Վազգէն Ա. մեծ համարում ունէր իր մասին: Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան համար իրմէ աւելի արժանաւոր կը նկատէր զայն:

Նոյն այդ անվերապահ համարումին պատճառով էր, որ անցեալ տարուան փետրուարի պատմական օրերուն, Անթիլիասի մէջ միջնորդ նշանակած էր զայն՝ կողմերու միջեւ համերաշխութեան եղբ[...]

մը գտնելու համար:

Արդիւնքը յայտնի է:

Տիրան արք. Երուսաղէմ երթալով, պատռեց վարագոյրը: Դիմակազերծ բրաւ լարախաղաց տեղապահը, որուն անորակելի շահատակութեանց իրազեկ դարձան բոլորը, կաթողիկոսէն սկսեալ մինչեւ յետին բարեմիտ հաւատացեալը, շնորհիւ ամիսներէ ի վեր մամուլի մէջ կատարուած մերկացումներուն:

Այժմ, որ Երուսաղէմ կ'ունենայ իր նոր գահակալը, կը մաղթենք որ անիկա ըլլայ արժանաւոր յաջորդ մը Եղիշէ Դուրեան եւ Թորգոմ Գուշակեան պատրիարքներուն, որոնք իր արժանի բարձրութեան հասցուցած էին Ս. Յակոբեանց դարաւոր աթոռը:

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՏՐԱՄԱԴԻՐ ԵՆ ՊԱՂՏԱՏԻ ՈՒԽՏԻՆ ՅԱՐԵԼՈՒ

Ուրբաթ օր, ամերիկացի պատասխանատու անձ մը, Պերմուտեան կղզիներու մայրաքաղաք Համիլթընի մէջ հաւաքուած բոլոր թղթակիցներուն ներկայութեան պաշտօնապէս յայտարարեց — «Մ. Նահանգները տրամադիր են Պաղտատի Ուխտին յարելու»: Եւ աւելցուց թէ Այզընհաուըրի անձնական ներկայացուցիչը, Րիչըրտս, որ այս միջոցին Միջին Արեւելք կը գտնուի, «Մ. Նահանգներու այս որոշումը հաղորդած է արաբական պետութեանց»: Կը ճշդուի սակայն, թէ այս որոշումը տրուած է «միայն խորհրդային յառաջխաղացքը կասեցնելու նպատակով» եւ թէ «որեւէ ձեւով չի ձգտիր Մ. Արեւելքի ներքին խնդիրներուն միջամտելու ըլլալու»: Այս որոշումը անկասկած պիտի նպաստէ Մերձ. Արեւելքի մէջ քաղաքական որոշ հաւասարակշռութիւն մը ստեղծելու, քանի որ ցարդ Մ. Նահանգներու եւ Պաղտատի Ուխտին յարաբերութիւնները կը սահմանափակուէին միայն տնտեսական օժանդակութեամբ:

Ամերիկեան այս քայլը հարուած մը պիտի ըլլայ Նասրի հետեւած քաղաքականութեան դէմ, մանաւանդ եթէ նկատի առնուի որ Եգիպտոս սկիզբէն ի վեր հակառակած էր Պաղտատի Ուխտին գոյութեան:

Անգլիացիք չատ գոհ են այս որոշումէն, զոր կը նկատեն անգլիական դիւանագիտութեան մէկ յաղթանակը: Մ. Նահանգները թէեւ պիտի չստորագրեն Պաղտատի Ուխտը, բայց ամէն ձեւով պիտի օժանդակեն անդամ պետութեանց՝ զինուորական մարզին մէջ:

Տըլըս եւ Լոյտ խօսեցան նաեւ Եւրոպայի տնտեսական եւ զինուորական կազմակերպման մասին:

Բանակցութիւնները վերջացած պիտի ըլլային չաբաթ գիշեր:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐՁ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

ՋՐԱՆՑՔԸ ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՊԻՏԻ ԲԱՑՈՒԻ ԱՊՐԻԼ 12ԻՆ

Համըրշըլտ Գահիրէի մէջ կը շարունակէ իր խօսակցութիւնները: Ուրբաթ օր, Տօքթ. Պրնչի ընկերակցութեամբ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Եգիպտոսի Արտաքին Նախարար Ֆաւզիի հետ: Շաբաթ օր երկրորդ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Նասրի հետ:

Կատարեալ գաղտնապահութիւն կը տիրէ այս խօսակցութեանց շուրջ: Կը կարծուի սակայն թէ Նասր պնդած է որ Սուէզի վարչութիւնը զուտ եգիպտական ըլլայ, եւ պահանջած էր որ անցքի տուրքերը ամբողջութեամբ վճարուին Եգիպտոսի:

Միջազգային ուժերու հրամանատարը, զօր. Հուիլըր յայտարարեց թէ Ջրանցքը Ապրիլ 12էն սկսեալ բաց պիտի ըլլայ բոլոր տարողութեան նաւերուն համար:

× Եուկոսլաւիոյ փոխ վարչապետը, որ պաշտօնական այցելութեան մը համար Գահիրէ կը գտնուի, հինգշաբթի գիշեր Նասրի յանձնեց մարեշալ Թիթոյի անձնական մէկ նամակը: Կը կարծուի թէ Թիթօ եւս խորհուրդ կուտայ, որ Նասր չափաւորէ իր պահանջները:

× Իսրայէլի Արտաքին նախարարը, Տիկին Մէյր, ուրբաթ օր Երուսաղէմ հասաւ: Լրագրողներու հարցումներուն պատասխանելով յայտարարեց որ «իրապաշտ ծրագիր» մը ներկայացուցած է Մ. Նահանգներու կառավարութեան՝ Կազայի հարցին շուրջ: Հերքեց այն լուրը թէ Փարիզի մէջ ունեցած իր խօսակցութեանց հետեւանքով Ֆրանսա զինուորական օգնութիւն խոստացած է Իսրայէլի:

ԿԻ ՄՈԼԷ, Փինօ եւ Մորիս Ֆոր չաբաթ առաւօտ Պրիւքսէլ մեկնեցան՝ որպէս Պելժիական կառավարութեան պաշտօնական հիւրերը: Պաշտօնական ընդունելութեանց կողքին, քաղաքական եւ տնտեսական կարեւոր խորհրդակցութիւններ ալ պիտի ունենան Պելժիոյ վարչապետին եւ Արտ. Նախարարին հետ:

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ»

Ահաւասիկ պարծենալիք բան մըն ալ:

Եկուր տէ Հայ եղիր եւ մի՛ պարծենար:

Եղբա՛յր, հայերէն գիր ունինք, գրականութիւն ունինք: Հայկական ճարտարապետութիւն ունինք, ոճ ունինք: Հայ երաժշտութիւն ունինք, երգ ունինք: Ի՛նչ ինքնատիպ եւ ստեղծագործ ժողովուրդ ենք մենք, անսպառ ո՛ւժ ունինք յեղաշրջելու եւ նորութիւն տալու: Մենք «երկնէր երկին եւ երկիր»ի ժողովուրդ ենք իսկապէս: Օժտուած՝ ծնելու Վահագներ, Արտաշէսներ, Արտաւազդներ, Միհրներ, Սասունցի Դաւիթներ: Կայսրեր Բիւզանդիոնի գահին վրայ, զօրավարներ պատմութեան մեծագոյն ռազմադաշտերուն վրայ, — ա՛լ, եթէ ողջ ըլլար Զօպանեան, մեզի պիտի համրէր հազարաւոր անուններ, որոնք գազաթ էին, գագա՛թ, մարդկութեան մէջ:

Աշխա՛րհ անցիր, Արարատի նման ճերմակ գագաթ չկայ,
Նարեկացու, Քուչակի պէս լուսապսակ ճակատ չկայ:

Մեր մէջ բանաստեղծներ ունինք, որոնք կը հաստատեն թէ քիչ մը որ քերթես աշխարհի մեծագոյն հանճարներուն մորթը՝ տակէն... Հայու արիւն կը հոսի:

Եւ հիմա Հայ եղիր ու մի՛ պարծենար: Ասիոյ մէջ՝ Եւրոպացի, Եւրոպայի մէջ՝ աշխարհաքաղաքացի, քաղաքակիրթ ժողովուրդներու մէջ՝ յառաջապահ, քրիստոնէութենէն առաջ քրիստոնեայ, համայնավարութենէն առաջ համայնավար, ախոյեա՛ն մեծ գաղափարներու, Հայը հիմա նոր ապացոյց մը եւս ունեցաւ իր ինքնատպութեան:

Հայկական ոճ ունէինք,
Հայերէն լեզու եւ գիր ունէինք,
Հայկական հիւանդութի՛ւն ալ ունինք հիմա:

Ողորմա՛ծ Աստուած, այսքան շնորհք, այսքան ձիրք, ո՞ր ազգն է որ ունի որ իրաւունք ունենար պարծենալու:

Ուրեմն առանձին, մեզի յատուկ հիւանդութիւն ալ ունինք, ինչպէս կը հաւաստէ *Հայ-Բոյժ*, փրանսացի բժիշկներուն իսկ վկայութեամբ: Շուտով կ'իմանանք, երբ լոյս տեսնէ *ՀայԲոյժ*ը, այդ հիւանդութեան ախտանշանները եւ կրնանք այլեւս ախտաճանաչութիւն կատարել՝ ցոյց տալով կապոյտ հագին ու հայկական հիւանդութեան տարբերութիւնները, կամ չափել հայկական հիւանդութեան բարդութեանց մէջ վտանգին մեծութիւնը բաղդատելով կարմրուկ հիւանդութեան բարդութեանց հետ:

Չեմ գիտեր թէ կ'ուրախանա՞ք իմանալով որ պարծենալիք բան մըն ալ ունինք հիմա, Հայկական հիւանդութի՛ւն, ինքնատպութեան ի՛նչ մեծ ապացոյց: Հաւատացէք, ես կ'ուրախանամ:

Հետեւանքներուն նայեցէք անգամ մը:

Վաղը կրնայ հայկական հիւանդութիւնը տարածուիլ երթալ մինչեւ Թուրքիա: Եւ համաճարակ ծագիլ:

Բժիշկը պիտի ըսէ. —

Մազպուղէ հանըմ, հայկական հիւանդութիւն ունիս...

Երեւակայեցէք հայկական հիւանդութեամբ վարակուած Թրքուհիին վիճակը: Եւ էրկանը կացութիւնը:

Հայկական հիւանդութի՛ւն: Տարափոխի՛կ, վարակի՛չ եւ մահացո՛ւ: Վրէժխնդրութեան աւելի արդար եւ հզօր ձեւ մը գիտէ՞ք դուք:

Հիւլէական ռումբէն աւելի զօրաւոր զէնք մը ունինք այժմ:

Կրնանք պարծենալ այսուհետեւ թէ ստեղծագործ ժողովուրդ՝ ուզենք կը ստեղծագործենք, ուզենք աշխարհ կը քանդենք՝ նոր զէնքով որ ունինք:

Բայց եւ այնպէս ներսէս ձայն մը կ'ըսէ.

— Ողորմա՛ծ Աստուած, շնորհակալ ենք որ մեզի տուիր հայկական հանճարը: Ունինք լեզու, գիր, ոճ եւ բազմաթիւ այլ բաներ: Բաներ, որ չունին ուրիշներ: Նոյնիսկ հայկական հիւանդութիւն: Բայց եթէ մեր այս ունեցած բաներէն մէկն ու մէկը պակաս ընէիր, եւ մեզի տայիր մեր տունն ու արտը, աւելի արդար չէ՞ր ըլլար կամքդ, որ... օրհնեալ ըլլայ, ամէն:

ԱՐԱԶ

ՆԵՐՍՈՅԵԱՆ ԱՐՔ. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Պէյրութի վերջին թղթարերէն կ'իմանանք որ Մարտ 20ին Երուսաղէմի մէջ տեղի ունեցած է պատրիարքական ընտրութիւն եւ միաբանութիւնը ընտրած է Տիրան արք. Ներսոյեանը պատրիարք Երուսաղէմի Ս. Աթոռին:

Այս առթիւ «Ազդակ» կուտայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները (Մարտ 22), — Ընտրութիւնը կատարուած է Մարտ 20ին, եւ Տիրան Արք. ընտրուած է 24 ներկաներու վրայ քսան ձայնով: Միաբանական ժողովը այս որոշումը տուած է նկատելով որ Յորդանանի պետական Գեր. Խորհուրդը Մարտ 17ի նիստին մէջ մերժած է Եղիշէ Արք.ի կողմէ բացուած դատին քննութիւնը:

× Փարիզի Առաջնորդն ալ Երուսաղէմէն ստացած է հեռագիր մը որ կը հաղորդէ Տիրան արք.ի ընտրութիւնը:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼ

Ինչպէս գրած էինք, Թունուզի մէջ Հիւս. Ափրիկէի երկիրներուն եւ Ալժերիոյ ապստամբական շարժման ղեկավարները ժողով կը գումարէին՝ Ալժերիոյ հարցին կարգադրութեան մասին համաձայնութիւն գոյացնելու համար: Թունուզի վարչապետը, Պուրկիպա, աշխատած է համոզել Ալժերիացիները, որ համաձայնին Ֆրանսայի հետ, վերջ տան կռիւներուն եւ առիթ տան որ ընդհ. ըն[...]

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԳԻԾԱԲԱՆ ԵՐ. ՕՏԵԱՆԻ

«ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ» ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ

•

Երեւանի Պետհրատը 1956ին լոյս ընծայեց Երուանդ Օտեանի մեծադիր մէկ հատորը 792 էջերէ բաղկացած։ Երկրորդ անգամն է որ Արեւմտահայ գրականութեան մէջ ծանօթ այս երգիծաբանին կարգ մը գործերը լոյս կը տեսնեն ։

Այս հատորը ամբողջական շարքի մը առաջին հատորը չէ, քանի որ որեւէ յիշատակութիւն չկայ, եւ կը պարունակէ հեղինակին հետեւեալ գործերը միայն, մինչդեռ շատ աւելի կարեւոր գործեր դուրս կը մնան անկէ։ Հատորին մէջ տեղ գտած են հետեւեալները — 1. Ընտանիք, Պատիւ, Բարոյական, 2. Թաղականին կնիկը. 3. Գործի մարդիկ. 4. Ազգային բարերար. 5. Պատերազմ եւ խաղաղութիւն. 6. Վաճառականի մը նամակները։ Պատմուածքներէն՝ 1. Յեղափոխութեան մակաբոյծները. 2. Վաշխառուն. 3. Լեւոն թագաւորի սուրը. 4. Համբարձում աղա. 5. Մեր երեսփոխանները։ Երրորդ մասին մէջ տրուած են զանազան յօդուածներ ։ Հատորը կը փակուի Ե. Օտեանի ստեղծագործութիւններուն վրայ Ա. Մակարեանի մէկ յօդուածով, ինչպէս նաեւ ծանօթագրութիւններ եւ բառարան մը ։

Յիշուած այս գործերէն զատ Եր. Օտեան ուրիշ գործեր ալ ունի, նոյնիսկ աւելի կարեւոր, որոնք երկրորդ եւ երրորդ հատորներու կրնան նիւթ հայթայթել։ Օրինակ նկատի առնուած չեն Եր. Օտեանի գլուխ գործոցը Առաքելութիւն մը ի Ծապլվար (ընկերվարական նամականի ընկ. Բ. Փանջունիէ), Ընկեր Փանջունի Վասպուրականի մէջ, Իմ աշխարհահայեացքը (դասախօսութիւններ օրուան հարցերու շուրջ), Պախպանողականը, Տասներու տարի Պոլսէն դուրս գործերը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ վէպեր, վիպակներ, թատերախաղեր, յուշագրութիւններ, քրոնիկներ եւայլն։

Երուանդ Օտեան բեղուն հեղինակ մը եղած է եւ անխոնջ արտադրող մը։ Բազմակողմանի նիւթեր իր գրչին տակ ինկած են։ Լոյս ընծայած է նաեւ տարեցոյցներ, թերթեր, օտար լեզուներէ թարգմանութիւններ ։

Ակնարկուած հատորին մէջն է Պատերազմ եւ խաղաղութիւն ընտանեկան նամականին, որուն մասին ծանօթագրութիւններու բաժնին մէջ կը կարդանք. — «Առաջին անգամ լոյս է տեսել 1911 թուականին՝ մամուլում, հետագային լոյս է տեսել առանձին հրատարակութեամբ ։ Ցայտնի այս գործը ուղղուած է երիտասարդ Թուրքերի «Օսմանիզմի» կամ «Համաձուլման» ռէակցիոն պլանների դէմ» ։

Կ՚ենթադրեմ որ ակադեմական հրատարակութիւն մըն է այս ալ, ինչպէս կարգ մը ուրիշ արժէքաւոր հրատարակութիւններ։ Մատենագրական ծանօթութիւնները սակայն շատ պակասաւոր են եւ իրականութեան չեն համապատասխաներ։ Աւելի ճիշդ չէ՞ր ըլլար, երբ գրուէր թէ «Պատերազմ եւ Խաղաղութիւն առաջին անգամ 1911ին լոյս տեսած է կիսամսեայ «Շանթ» պարբերականին (Ա. տարի) ինը թիւերուն մէջ։ Տարիներ յետոյ իբրեւ գրքոյկ Փարիզի մէջ լոյս կը տեսնէ, մատենաշար «Շանթ»ի Ե. հրատարակութիւնը ներկայացնելով ։

Մէջ բերուած ծանօթագրութեան երկրորդ մասը մանաւանդ իրականութեան չի համապատասխաներ։ Կը թուի թէ ծանօթագրութիւնը կազմող անձը հարեւանցի կերպով կարդացած է երկու եղբայրներու միջեւ փոխանակուող Ընտանեկան այս նամականին, այլապէս պիտի չգրէր. — «Ցայտնի այս գործը ուղղուած է երիտասարդ Թուրքերի «Օսմանիզմի» կամ «Համաձուլման» ռէակցիոն պլանների դէմ»։ Գիտենք թէ Թուրքերը մէկէ աւելի գործեր հրատարակած են, քարոզչական - քաղաքական նպատակներով, «Օսմանիզմի», համաթուրանական ու «համաձուլման նպատակներով»։ Եւ սակայն Եր. Օտեանին միտքէն չէ անցած այդպիսի բովանդակութիւն մը տալ, կամ խորհրդաւոր կերպով այդ միտքը թելադրել ։ Գրքոյկին «Նախաբան»ին մէջ ալ յստակ կերպով բացատրուած է հեղինակին նպատակը, ներկայացնելու համար ամուսնացած եղբօր մը եւ պատերազմի մեկնող եղբօր մը վիճակը։ Երկու ողբերգութիւններ, որոնք երկու եղբայրներուն, Սիմոնին ու Յովնանին նամակներուն մէջ կը յայտնուին։ Եր. Օտեան հետեւեալ ձեւով կ՚եզրակացնէ. — «Մտերմական շրջանակի մը մէջ միայն կարդացուելու սահմանուած այս նամակները հրատարակելով կը կարծեմ օգտակար ծառայութիւն մը մատուցանել մեր այն բոլոր երիտասարդներուն՝ որոնք զինուորական ծառայութեան տարիքին մէջ գտնուելով՝ յաճախ փորձութիւնը կ՚ունենան զօրանոցէն փախչելով-ամուսնութեան առագաստին տակ ապաստանելու, եւ միտքերնին չեն բերեր այն ծանօթ առածը, թէ «Մարդ երբ անձրեւէն կը փախչի՝ յաճախ կարկուտի կը հանդիպի»։

Եւ արդէն «Երուանդ Օտեանի ստեղծագործութիւնը» գլուխին մէջ Ա. Մակարեան կը մատնանշէ. — «Նա համադրում է («Պատերազմ եւ Խաղաղութիւնը») ոչ միայն հերոսի բնաւորութեան արտաքուստ իրար հակադիր թուացող կողմերը, այլեւ արտաքուստ իրար հակադիր իրականութիւնները՝ նրանք դիտելով իբրեւ նոյնական. օրինակ՝ նրա տեսակէտից Յովնանի ընտանեկան «Խաղաղութիւնը» աւելի պակաս էր այն պատերազմից, որի մէջ ընդգրկուած է Սիմոնը»։

Յովնան, ամուսնացած եղբայրը, Սիմոնին ուղղած նամակին վերջաւորութեան (Նամակ Ժ.) կ՚ըսէ. — «Որչա՜փ երջանիկ ես դուն քու զինուորական վրանիդ տակ, քան ես հոս ընտանեկան յարկին ներքեւ»։

Այս ընտանեկան նամականիին մէջ ուրեմն ո՛չ «Օսմանիզմի» եւ ոչ ալ «համաձուլման» նպատակներու մասին ակնարկութիւն կայ ։

Երուանդ Օտեանի պէս գրագէտ մը միայն կրնար, սովորական կարծուած այս երեւոյթներէն եւ երգիծական թուղ վիճակներէն, պատկերացնել երկու եղբայրներուն ողբերգութիւնը ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ, ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԽՌՈՎՔ

•

Այս տարի, Հունգար ժողովուրդը յարգանքի արժանաւոր իր խօսքը չկրցաւ բերել, օտար բռնատիրութեան դէմ յորձանք տուող երկրին առաջին յեղափոխութեան (1848) հերոսներուն յիշատակին ։ Ունեցած էին բազմաթիւ նահատակներ ։ Մարտ 15ին, սովորաբար, առանձին կը յիշատակուէին անոնց գլխաւորներուն անունները, տասնեակ մը պարագլուխներ, որոնց երեքը՝ Հայ ։

Մարտ 15ը, անկախ նահատակներու յիշատակէն, փառաբանանքի օր մըն էր բանաստեղծ Ալեքսանտր Փեթոյէֆիի յիշատակին, յեղափոխութեան մարգարէն եւ դրօշակիրը։

Հարազատ ժողովուրդին ձայնը խեղդելով, Մոսկուայի մէջ կատարուած «յարգանքի» արտայայտութեանց ընթացքին, ստուերի տակ է մնացած Փեթոյէֆիի անունը ։

Բանաստեղծին մանկութիւնը օրօրուած էր բռնատիրութեան արիւնոտ սարսափով։ Ազատութեան գաղափարը փոթորկած էր տակաւին մանուկ իր հոգին ։ Առաջին երազն էր եղած։ Առաջին խռովքը՝ դպրոցական գրասեղաններուն առջեւ։ Ժողովուրդին հետ՝ ապրած էր ռուսական ծաւալապաշտ ոգիին բովանդակ ճնշումը։

Երիտասարդութեան տարիները սորվեցուցած էին նաեւ կեանքի սէրը՝ գեղանի աղջկան մը աչքերուն հանդիպելէ վերջ ։ Ամուսնութիւն։

Դարձեալ հի՛ն, մանկութեան երազը, անբաժան իրմէ ։

Ազատութեան խռովքը կը փոխանցէ կնոջ, ամուսնութենէն քիչ վերջ։

Աշխատանք ։

Կեդրոնավայրը կը հաստատէ սրճարանի մը մէջ եւ կը սկսի կապեր հաստատել քաղաքին զարգացած դասակարգին հետ ։ Գաղափարը արձագանգ կը գտնէ նաեւ համալսարանականներու մօտ։ Բանաստեղծը պատգամախօսը կը դառնայ խռոված հասարակութեան ... մինչ կինը, տան մէջ, փոքրիկ դրօշակներ կը պատրաստէր յեղափոխականներուն համար ։ Մաճառներու ազգային դրօշը ։

Ա. Փեթոյէֆի հրճուանքով կը տեսնէ իր գաղափարին յաղթանակը։ Ազատագրութեան գաղափարը, որ կը հրդեհուէր բոլոր սրտերուն մէջ, հետզհետէ աւելի բազմացնելով յեղափոխութեան նուիրեալները ։

Շքերթին կը միանան նաեւ զինուորականներ։ Զօրավարներ ։

1848 Մարտ 14...

Ժամադրութիւնը տրուած էր յաջորդ օրուան համար, Ազգային Թանգարանին առջեւ։ Նոյն գիշերը, բանաստեղծը կ՚երգէր Հունգարիոյ «Ազգային Երգ»ը, որ անձամբ պիտի հաղորդէր ամբոխին «պատմութեան խորանին առջեւ» ։

« Մաճառներու Աստուածին անունով կ՚ուխտենք, ըլլալ ազատ մարդեր, այսուհետեւ ...» ։

Ժամ մը վերջ, տպարաններէն դուրս կը յորդին «Ազգային Երգ»ին առաջին օրինակները, առանց գրաքննութեան։ Յեղափոխութիւնը պայթած էր արդէն։ Ժողովուրդին հոգեկան խռովքը, խառնուած բազուկներու ուժին, յաղթականօրէն կը տարածուէր արդէն։ Ամբոխին հետ ամբոխացած՝ Ա. Փեթոյէֆի, պայքարի խօսքը շրթներուն եւ հրացանը ձեռքին, դիրքէ դիրք կը վազէր ...

Ցարական օժանդակ ուժերը իրարու կը յաջորդեն։ Րոպէ մը, բանաստեղծը պատրանքը կ՚ունենայ իր ժողովուրդին յաղթանակին ։

Ազատութեան ուղեւորները պիտի չխորտակուի՞ն արդեօք իրենց ճամբուն վրայ ...

Այստեղ, առաջին անգամ ըլլալով կը զգայ նաեւ թէ սիրահարուած էր։ Կը սիրէր իր կինը եւ առանձին պիտի ձգէր զայն, որովհետեւ մահը անխուսափելի էր։

Կարգ մը վկայութեանց համաձայն, Ա. Փեթոյէֆի իր լաւագոյն քերթուածը գրած է այդ օրերուն, «Սեպտեմբերի Վախճանին» խորագրով, ուր բովանդակ իր հոգեվիճակը խտացուցած է (երեք ութեակ)։

«Վաղը գլուխդ պիտի խոնարհես հողակոյտիս վրայ ...
Պիտի կարենա՞ս այնուհետեւ լքել անունը որ տուած եմ քեզի հիմա...»

Հայրենիքին ազատութեան համար ճակատի՛ վրայ խորտակուելու իր երազը աւելի՛ գեղեցկացած էր մարդկայի՛ն իր ըղձացումներով։ Սիրահարներուն համար օրինակ մը եղած էր ան, միաժամանակ ըլլալով հայրենիքի ազատագրութեան խիզախ ռահվիրայ մը։

Ալեքսանտր Փեթոյէֆի, ներշնչողն ու հերոսը Հունգարական յեղափոխութեան, թշնամի գնդակներուն տակ տապալեցաւ 1849 Յուլիս 31ին, Սէժեսվարի արիւնոտ ճակատամարտին մէջ, ուր Հունգարացի յեղափոխականներու խմբակ մը խիզախօրէն դիմադրած էր ցարական կանոնաւոր եւ ուժեղ բանակին։

Բանաստեղծութեամբ եւ արիւնով խառնուած այդ հերոսամարտը Հունգար ժողովուրդին զարթօնքի ազդանշանն էր։ Ծրդ–

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

•

Ինծմէ վերջը կը գրաւէին Սամուէլով եւ Իգնատով, բայց ոչ նոյնքան երկար։ Իսկ միւս ամբաստանեալներուն շատ բան չէին հարցներ, քանի որ չկրցան հաստատել որեւէ կապակցութիւն ։

Յաջորդ օրը կարդացին վճիռը։ Բան չեմ յիշեր ամբաստանագրին բովանդակութենէն, որուն ընթերցման ատեն կարծես ուրիշ աշխարհ մը կը գտնուէի ։

Ի՞նչ էր վճիռը. — Հինգ տարի բերդարգելութիւն՝ ինծի, չորս տարի Սամուէլին, երեք տարի՝ Իգնատին։ Միւսները անպարտ (11 հոգի), բայց Պոլիս չմնալու պայմանաւ, բացի Մ. Խտաբէնեանէն։

Կարդացին եւ դուրս հանեցին։ Ճամբան տղաքը տեղն ի տեղօք կը պատմէին, ես չէի հաւատար ։

Երկար ատեն վերջն էր որ ստուգեցինք թէ պատժի մեղմացման մէջ դեր կատարած էին ոչ միայն դատավարութեան ընթացքը, այլեւ ներքին (պարտութիւն) եւ արտաքին ազդակներ (պուլկարական եւ ամերիկեան), ինչպէս եւ կողմնակի միջոցներ։ (Մանրամասնութիւնները զանց կ՚առնեմ)։

Մնաց որ, մօտ երկու տարի անցած էր, արդէն, հայաջինջ սարսափներէն ի վեր, եւ հայ ժողովուրդի ողնայարը խորտակուած ըլլալով — ինչպէս կ՚ըսէին յետոյ — շատ չէին հետաքրքրուիր մնացեալով ։

Բերդարգելութիւնը լսելեան կը նշանակէր քշել Սինօպ կամ ուրիշ բերդաքաղաք մը, այսինքն Պոլսէն դուրս հանել, «անծանօթ ուղղութեամբ»։ Բայց այս մասին ալ միջոցներ խորհուած էին ։

Մեր բանտարկութեան ատեն, յարակից սենեակներու մէջ տեղաւորեցին երկու Յոյներ (մէկը խուչակահար), որոնց համար կ՚ըսէին թէ մահուան դատապարտուած են, Իզմիրի մէջ օգնած ըլլալով թշնամի սուզանաւերու։ Բերին նաեւ երկու Անգլիացիներ, հայր եւ որդի Աթքինսըն, միեւնոյն շրջանէն եւ միեւնոյն ամբաստանութեամբ, հայրը 101, տղան 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած ։

Անոնց հանդէպ ալ տրամադրութիւնները փոխուած էին, մեղմացած, եւ չորսը միասին Կեդր. Բանտ փոխադրեցին մեզի հետ, յետոյ միասին արձակելու համար, զինադադարին։

Այս առթիւ դրուագ մը իբրեւ զուարճալիք ։

Ամբողջ դատավարութեան ընթացքին, ոգեհարցութեան փորձեր կատարած էինք փոքր սեղանի մը վրայ (ունէինք երկու մասնագէտներ)։ Գլխաւոր ոգիներն էին՝ Խրիմեան Հայրիկ, Ակնունի, Զօհրապ, Զարդարեան, Շահրիկեան, Վարուժան եւայլն ։

Կատարեալ փափկանկատութեամբ ուղղելով հարցումները, կը ստանայինք շատ լաւատես պատասխաններ (ինչպէս եւ իրենց մահուան կամ սպանութեան պարագաները)։

— Գլխաւոր ամբաստանեալն է Շ.ը... Շատ ծանր է իր պարագան, բայց մահուան պատիժ չկայ, վեցէն ինը տարի ...

***

Վճիռը արձակելէ յետոյ, ինզիպաթ գովուշէն փոխադրեցին Մէրքէզ գովուշը, — սրահի չափ ընդարձակ սենեակ մը, զատ - զատ մահճակալներ յատկացնելով ամէն մէկուս ։

Մեզի հետ կը գտնուէր նաեւ Թուրք մը, Հաֆըզ Իհսան, որ քանի մը անգամ փախած, նորէն բռնուած եւ շղթայի զարնուած էր։ (Շղթաները կը քակէին Ռամազանի տօնին իրիկունները, լսելու համար իր գեղեցիկ ձայնը)։

Պարտաւոր էինք հերթով մաքրել սրահը, որ եթէ նստարաններով լեցուէր, կրնար հանգիստ պարունակել աւելի քան հարիւր հոգի ։

Օր մը կարգը եկաւ ինծի, Յովհաննէս Չէօկիւրեանի եւ Հաֆըզ Իհսանի։ Ամբողջ տախտակամածը պիտի սրբէինք, յետոյ նաեւ քարաշէն երկար բակն ու երեք արտաքնոցները։

Թուրքը հինգ - տասը վայրկեան աշխատիլ ձեւացնելէ յետոյ, անկիւն մը քաշուեցաւ եւ Օննիկն ու ես արիւն քրտինք մտանք, աշխատանքը լրացնելու համար ։

Այս չարչարանքին սփոփանքն ալ այն էր, որ առիթ կ՚ունենայի դիմացի պարտէզը երթալու եւ դոյլերով ջուր կրելու, այլապէս «խօվուշ»էն դուրս չէին ձգեր ։

×

1917 Յունուար 4ին Սամուէլը, զիս եւ Իգնատը փոխադրեցին Կեդր. Բանտ (Մէհթէրհանէ)։ Իրարմէ անջատելով, դրին զետնայարկի ամէնէն աղտոտ եւ խոնաւ «խօվուշ»ներուն մէջ, բուն միջնաբերդին խորը, գնտաններուն կից ։ Իրիկունը երբ ներքին դուռները կը գոցուէին, այլ եւս իրար տեսնելու պատեհութիւն չունէինք ։

Բոլոր «խօվուշ»ներն ալ խճողուած էին։ Կը պառկէինք խառն ի խուռն, կող կողի երկնցած ։ Ես կը գտնուէի չորրորդ «խօվուշ»ը, աջ կողմս քիւրտ մարդասպան մը, որ 15 տարուան դատապարտուած էր, ձախ կողմս՝ ուրիշ հրէշ մը, 101 տարուան ։

Օր մը գերմանացի քննիչ մը եկաւ ։ Երեւի ուշադրութիւն դրաւած էինք մեր կերպարանքով եւ հագուածքով ։ Հարցումներ ուղղեց եւ խնդրեցինք որ քիչ մը տանելի վիճակ ստեղծէն, զատելով հասարակ ոճրագործներէն։ Խոստացաւ, բայց անգամ մըն ալ չերեւցաւ ։

(Շար. 28)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 500ԱՄԵԱԿԸ

●

Ճիշդ 500 տարի առաջ էր, 1457ին, որ Եւրոպայի մէջ լոյս կը տեսնէր տպագրուած առաջին գիրքը: Այս առթիւ Փարիզի «Օրանժըրի»ի թանգարանին մէջ բացուած է շատ հետաքրքրական ցուցահանդէս մը, ուր հաւաքուած են Եւրոպայի մէջ տպուած առաջին գրքերը:

Շահեկան պիտի ըլլար ակնարկ մը նետել տպագրական արուեստին պատմութեան վրայ:

Այն օրէն սկսեալ, երբ մարդ էակը հնարեց գիրը, պահանջ զգաց նաեւ գրելու եւ իր գրածը ծանօթացնելու բոլորին:

Ձեռագիր ընդօրինակութիւններ կատարելը շատ մը անպատեհութիւններ կը ներկայացնէր — ժամանակի կորուստ, անխուսափելի սխալներ, ձեռք բերուած օրինակներու անբաւարար քանակ, եւն.:

Ապա փորձեցին փորագրութեան սիստեմը: Առաջին անգամ Չինաստանի մէջ էր որ սկսան կիրարկել այս ձեւը, հարթ տախտակի մը վրայ կը փորագրէին ամբողջ աղօթք մը կամ կայսերական հրամանագիր մը. ապա, գիրերը շրջապատող անպէտք մասերը սուր գործիքներով կը տաշէին. ատեն մը վերջ, աղօթքը կամ հրամանագիրը պարունակող գիրերը ցըցուն մակերես մը կը կազմէին. այդ մակերեսին վրայ, մելան կը քսէին, եւ անհրաժեշտ քանակութեամբ օրինակներ կը հանէին բրնձաթուղթի վրայ: Այս նոյն մեթոտով էր, որ Չինացիք մետաքսեղէններու վրայ զանազան նկարներ կը տըպէին:

Չին Բուօ անուն չինացի բժիշկ մը 1056-ին տպուած իր մէկ գրքին մէջ կը պատմէ թէ Փի Զինկ անուն ուրիշ չինացի մը 1041 թուականին մտածեց որ նախընտրելի եւ շատ աւելի խնայողական պիտի ըլլար առանձին գիրեր պատրաստել եւ անոնց շընորհիւ կազմել տողեր ու էջեր: Չինաստանի մէջ մեծ ընդունելութիւն գտաւ այս գիւտը. գիրերը նախ կաւէ կը շինէին. բայց շատ փխրուն ըլլալուն, մտածեցին պղպջատէ, ապա՝ պղինձէ շինել:

Եւրոպայի մէջ, սակայն, երկար ժամանակ անծանօթ մնաց այս գիւտը:

ԺԵ. դարուն էր, որ Եւրոպայի մէջ մըտածեցին թէ կրնան լատինական այբուբենին 25 տառերը առանձին առանձին պատրաստել, ապա իրարու միացնել եւ այսպէս կազմել բառեր, տողեր, էջեր: Տպագրական գիրերու հիւտարարը Հոլանտացի մըն է, Լաւրէնտ Քոստեր:

Կիւթէնպէրկ Քոստերի մեթոտը կատարելագործեց եւ միաժամանակ հնարեց տպագրական մեքենան: 1436ին արդէն իսկ տպագրութեան նախափորձեր կը կատարէր Սթրազպուրկի մէջ: 1450ին Կիւթէնպէրկ կ'անցնի Մայանս, ուր ընկեր կը դառնայ մեծահարուստ Ֆուստի եւ Փիէռ Շէօֆֆէրի հետ: Միացեալ ճիգերով կը շարեն ու կը տպեն Սբ. Գիրքը (1457ին): Սբ. Գրքի տպագրուած առաջին օրինակը կը կոչուի «Մազարէնի Սբ. Գիրք», որովհետեւ ԺԷ. դարուն կը պատկանէր կարտինալ Մազարէնի եւ այժմ ալ կը պահուի Փարիզի «Մազարին» գրադարանին մէջ:

Կիւթէնպէրկի եւ իր ընկերներուն յաջողութիւնը այնքան մեծ կ'ըլլայ, որ կը սկսին նորանոր գրքեր տպագրութեան յանձնել (առաւելաբար՝ կրօնական հեղինակութիւններ, աղօթագրքեր եւն.):

10 – 20 տարի վերջ, Եւրոպայի բոլոր մեծ քաղաքները արդէն ունէին իրենց տըպարանները:

Առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել, որ տպագրութեան գիւտը ամբողջովին փոխեց մարդկային ընկերութիւնն ու նոր դարաշրջան մը բացաւ մարդկութեան համար:

***

ԴՈՒԴԻՆՑԵՒ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալները գրած էինք, թէ խորհրդային հեղինակ Դուդինցեւ սաստի արժանացաւ իր «Ոչ միայն հացիւ ...» վէպին համար: Հարցը այնքան մեծ ծաւալ ստացաւ, որ հեղինակը ստիպուեցաւ բացատրութիւններ տալ Մոսկուայի գրողներու միութեան ընդհ. ժողովին առջեւ: Լիտերատուրնայա Կազեթան իր վերջին թիւերէն մէկուն մէջ հրատարակեց Դուդինցեւի բացատրութիւնները.

«Պատերազմին միջոցին էր. ճակատի խրամներուն մէջ կծկտած, կը տեսնէի թէ ինչպէս գերմանական Մեսերշմիթները վար կ'առնէին մեր օդանաւերը: Այդ միջոցին է, որ աչքերս բացուեցան, որովհետեւ մինչ այդ ամէն մարդ կ'ուզէր հաւատացնել թէ մեր օդանաւերը շատ աւելի արագաթռիչ են: Չեմ ուզեր սեւ մուր քըսել մեր օդանաւերուն կամ ո՛րեւէ մէկուն վրայ. բայց չեմ փափաքիր որ վերը յիշած դէպքերս կրկնուին: Կարծեմ թէ իրաւունքիս մէջ եմ»:

Դուդինցեւ, աւելի առաջ երթալով, աւելցուցած է, թէ գրողները պէտք է իրենք զիրենք ազատ զգան, որպէսզի լաւագոյն գործեր արտադրեն. մինչդեռ՝ «այն տպաւորութիւնն ունիմ թէ վզիս շուրջ սանձ մը անցուած է»:

Ըստ Լիտերատուրնայա Կազեթայի, Դուդինցեւի այս արտայայտութիւնները կատարեալ փոթորիկ մը առաջացուցած են գրողներու միութեան նիստին մէջ:

Նոյնիսկ Կոնստանտին Սիմոնով, որ մինչեւ վերջերս կը պաշտպանէր Դուդինցեւը, բողոքած է եւ բացականչած՝ «Եթէ Դուդինցեւի ըսածները ճիշդ ըլլային, պատերազմի ժամանակ Գերմանացիներուն առջեւ ծունկի եկած պէտք է ըլլայինք, իսկ պատերազմէն վերջն ալ՝ Ամերիկացիներուն»: Սիմոնով յայտնած է նաեւ, թէ վէպին որոշ մասերը արդէն իսկ փոփոխութեան ենթարկուած են Նովի Միր հանդէսին խմբագրութեան պահանջին վըրայ: (Առաջին անգամ Նովի Միրն էր, որ սկսաւ հրատարակել «Ոչ միայն հացիւ»ը...):

Լիտերատուրնայա Կազեթա կ'աւելցնէ թէ Գրողներու Միութեան նիստին մէջ «ոչ գրաւէր» հասարակութեան մէկ մասը անտեղի միջամտութիւններ կատարած է: Այլ խօսքով՝ ներկաներէն ոմանք Դուդինցեւի կողմը բռնած են. բան մը, որ մեծապէս կը մտահոգէ կուսակցութիւնը:

***

ԻՎ ՄԻՐԱՆՏԻ ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Ինչպէս գրած էինք, շաբաթ մը առաջ յանկարծամահ եղաւ Պուլվառի թատերական հեղինակներու փայլուն ներկայացուցիչներէն մէկը՝ Իվ Միրանտ, որ ծանօթ էր իր սրամտութիւններով: Ստորեւ անոնցմէ երկու հատ:

Իր մահէն քիչ ժամանակ առաջ, բարեկամ մը կատակով կը հարցնէ իրեն, թէ ո՞ր գերեզմանատունը պիտի ուզէր թաղուիլ:

— Փէր Լաշէզի մէջ— կ'ըլլայ պատասխանը— որովհետեւ հոն է որ ամէնէն շատ ծանօթներ ունիմ:

× Անթուան թատրոնին մէջ Իվ Միրանտի բարեկամները հաւաքուած են եւ կը տօնեն թատերագիրին 80րդ տարեդարձը: Ձեռքը կ'երկարէ եւ կ'ուզէ իրեն նուէր բերուած փունջերէն մէկէն վարդ մը առնել եւ լամբակին անցընել. փուշը մատը կը ծակէ.

— Նոյնիսկ ութսունամեայ ծերուկներու համար փուշերը վարդեր ունին — կը փիլիսոփայէ Իվ Միրանտ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՈՒՇ ԳԻՇԵՐՈՒԱՅ ԱՅՍ ԺԱՄԻՆ

●

Ուշ գիշերուայ այս ժամին
Երգիս տողերն եմ ձուլում,
Երգիս տողերն եմ ձուլում,
Իմ սրտի մէջ տաք:
Ուշ գիշերուայ այս ժամին
Մի պատանի է սուլում,
Մի պատանի է սուլում,
Պատուհանիս տակ:

Ո՞ւմ է կանչում, չգիտեմ,
Ո՞ւմ է սրտինը պատմում,
Ո՞ւմ է սրտինը պատմում,
Մայթերի վրայ:
Ո՞ւմ է կանչում, չգիտեմ,
Բայց իմ երգն է ընդհատում,
Բայց իմ երգն է ընդհատում,
Սուլոցը նրա:

Ո՛վ անծանօթ պատանի,
Որ անցնում ես փողոցով,
Որ անցնում ես փողոցով,
Անհոգ ու ազատ,
Ո՛վ անծանօթ պատանի,
Շարունակիր սուլոցով,
Շարունակիր սուլոցով,
Իմ երգը կիսատ:

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ

ՎԱՂՈՒԱՅ ՕՐԸ

●

Վսեմ գործ է՝ այսօր ապրիլ վաղուայ համար,
Վաղուայ երգը այսօր գրել.
Վաղուայ շէնքին դնել թեկուզ համեստ մի քար՝
Այսօրուայ մէջ վաղը տեսնել:

Սերմնացանը սերմանում է հերկած պաշտում,
Ոսկեյակինթ ցորենն առատ՝
Հոգու աչքով շրջում վաղուայ հասուն արտում
Եւ հաւատն է լեռն Արարատ:

Արծաթահեր պարտիզպանը դողդոջ ձեռքով
Մատղաշ ծառը պատուաստելիս՝
Այգու վաղուայ քաղցրութիւնն է զգում հոգով,
Սրտում գարուն ու վառ մայիս:

Որմնադիրը քար դնելիս կիսատ պատին՝
Մի հոյակապ շէնք է տեսնում
Վեր խոյացած հաստատուն շէնք յաղթամարմին՝
Խաղաղ երկնի ջինջ ոլորտում:

Եւ իմ երգն էլ վաղուայ երգն է խաղաղատենչ
Որպէս մի հասկ վաղուայ դաշտում:
Պատին մի քար, յոյսի մի սերմ այն սրտի մէջ,
Որ իր վաղուայ կեանքն է կերտում:

Վսեմ գործ է՝ այսօրն ապրել վաղուայ համար,
Վաղուայ երգը այսօր գրել,
Վաղուայ շէնքին դնել թէկուզ համեստ մի քար՝
Այսօրուայ մէջ վաղը տեսնել:

ՎԱՀԱԳՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

մուեցաւ աւստրիական եւ ռուսական բանակներու կողմէ:

Սակայն, Ա. Փեթոյէֆիի գաղափարականը, դար մը շարունակ ապրեցաւ Հունգարիոյ մէջ, իբրեւ խորհրդանշան ազատագրութեան անվախճան պայքարին, մարդկային իրաւունքին եւ արդարութեան:

Տակաւին կ'ապրի:

ԱՐՄԵՊԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԵՐԿՈՒՆՔ

●

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

— Մարդի՛կ, դուք ո՞վ էք, բարեկա՞մ եթէ թշնամի, հարցուց Յովնան ուժով ձայնով մը.

Եւ այս խօսքին բարձրաձայն ծիծաղով պատասխանեց մարդ մը որ իւր ընկերներէն բարձր էր հասակաւ:

— Եթէ բարեկամ չլինէինք, միթէ՞ ձեր ճամբուն վրայ, թէպէտ եղանակը այսչափ գուարճալի եւ այս վարդենեաց պարտէզս այսչափ գեղեցիկ, կը յուսա՞ք թէ այս ձիւնէ տաղաւարիս տակ բնակէինք որ ձձեզ դիմաւորենք. հա՛. հա՛. հա՛. հա՛:

— Կատակի ժամանակ չէ, ըսաւ Յովնան, ի՞նչ բան ունիք դուք հոս:

— Ես ձեզ նոյն իրաւունքով կը հարցընեմ, թէ դուք ի՛նչ բան ունիք հոս, մանաւանդ ես իրաւունք մը աւելի ունիմ ձեզմէ համար պահանջելու որ մեր տունը փլուցիք եւ թերեւս մեզ մահուանէ ալ ազատեցիք. վասն զի ո՛ գիտէ թէ այս ձիւնը որչափ պիտի տեւէ:

... Բայց դուք, բարեկամք, բաւական բազմութիւն էք, ո՞ւր այսպէս կ'երթաք, այս ձիւնիս, բուքիս. հարսնիքի, ուրախութեան ըսեմ, սխալ չէ, վասն զի քաջ Սասնցիք իրենց սիրական զէնքէն չեն բաժնուիր ո եւ իցէ առթի մէջ:

— Այո՛, հարսնիքի կ'երթանք, Գուրգէն իշխան, ըսաւ Յովնան լաւ մը զննելէն վերջ բարձրահասակ մարդուն դէմքը, եւ ժամանակ չկորսնելու եւ մեր զուարճութեան մասնակից լինելու համար հրամայեցէք մէկտեղ երթալ:

— Ո՞ւր է ձեր արշաւանքը, եղբայր, ըսաւ իշխանը լրջարար եւ կամաց ձայնով:

— Մուշ:

— Մօ՞տ ենք:

— Քանի մը քայլ մնաց, եւ ես լուսէն կը վախեմ որ Իսմայէլի զաւկրները չիմանան:

Իսկ Յովնան էլ պատասխան չտուաւ, այլ սկսաւ քայլերը երագել, վասն զի երեւակայեց թէ Գուրգէն բռնուած լինելով բուքի եւ այդ վիճակի մէջ ուրիշ ճար չգտնելով՝ ձիերը իրարու քով շարած, վրանին ծածկոցով ծածկելով տաղաւար մը շինած էին ձիւնին տակ, որ ձիով եւ իրենց շնչով զիրենք անվնաս պահած էր մինչեւ նոյն վայրկեան եւ ըստ բաւականին ալ ուրախ: Իսկ հիմա ազատելով այն բանտէն, բնական էր թէ հետեւէին այն խումբին որ կ'երթար հայ ազգին եւ կրօնին թշնամեաց դէմ:

Վերջապէս, Յովնանու աչքերը նշմարեցին Մշոյ բարձրաբերձ եկեղեցւոյ գըմբէթը որ քաղքին մէջ շինած էր Բագարատ իշխանը, ուստի կանգնեցաւ եւ երբ զօրքը շուրջ բոլորեցան, երեք խումբի բաժնեց զանոնք. մէկ մասը որուն ինք առաջնորդ կեցաւ, քաղքին հարաւային կողմէն պիտի մտնէր, մէկը արեւելեան կողմը պիտի շրջէր, իսկ միւսը՝ դէպի արեւմտեան հիւսիս: Եւ այսպէս, երեք խումբերն ալ յարձակեցան մտան քաղաք: Երբ Սասնցւոց աղաղակը գոռաց քաղքին մէջ, երբ Արաբք յիմարացան անխուսափելի վտանգը հասած տեսնելով եւ իրենց թշուառութեան ձայնը ձգեցին, երբ գերիները որ նոյա խիստ ծառայութեան դատապարտուած էին ջուր եւ փայտ կրելու համար, ազատութեան եւ ուրախութեան ձայն բարձրացուցին, Եուսուֆ ոստիկանը, որդի Ապուսէթի, որ Բագարատայ պալատին մէջ երջանկարար ցուրտէն լաւ պատսպարեալ փետրայարդար անկողնոյն բարձից տաքուկ հանգստութիւնն կը վայելէր, այս խառնաշփոթ ժխորէն ընդոստուցեալ՝ շուարեցաւ մնաց. կը հարցնէր կ'ուզէր իմանալ, թէ ի՛նչ էր պատճառը: Երբ իրեն իմացուցին թէ «դաղանաբարոյ եւ արիւնարբու» լեռնցիք քաղաքը պաշարեր ներ սեն մտեր, չփոթութենէն թողուց պալատը, փախաւ վազեց մտաւ Փրկչի եկեղեցին եւ մինչեւ գմբէթին մէջ ելաւ եւ տեսնելով թէ այդ բարձրութեամբ էլ ապահովութիւն չկար իւր անձին՝ կը սարսէր կը դողար, երբ Սասնցի խումբը պաշարեց եկեղեցին եւ մտնելով ոմանք գմբէթին մէջ եւ մերձենալով՝ մէկը նիզակով կոնկէն զարկաւ եւ թեւին տակէն թաքերն հանելով սատակեց:

Իսկ Գուրգէն իշխան նոյն միջոցին իւր ազգականները՝ Արծրունեաց պատանդները գտնելով՝ զանոնք բանտէն կը հանէր եւ ուրախութեան ու զուարճութեան օր մը այդ տխուր օրուան մէջ կը կատարէին Սասունցիք թշնամեաց դիակաց եւ ճապաղեաց մէջ, եւ նոցա աւարը մէջերնին կը բաժնէին: Ուրախութիւնը կը տիրէր, եւ խնդրայ Խութեցին Արաբէն գիզած աւարը մէկդի՝ Բագարատ իշխանին գինուով ոչ միայն տաքցել այլ եւ թեթեւել էր: Երգերու ձայներ ամէն տեղ կը լցնէին, մինչ փոքրիկ խումբ մը մարդկան Յովնանու առաջնորդութեամբ Փրկչի եկեղեցին կը մաքրէին բարբարոսաց պղծութենէն՝ դիականերէն եւ արիւնէն: Եւ երկրորդ առաւօտուն եկեղեցւոյն գմբէթը կը բարձրանային փոխանակ Եուսուֆի, արաբացի մաղթանաց, Խութեցւոց Սաղմոսերգութիւնք ի փառս Աստուծոյն տուողին յաղթութեան (*):

(*) «Եւ գիտեն զՍաղմոսն զհին թարգմանեալն վարդապետացն Հայոց, զոր հանապազ 'ի բերան ունին»:

Թ. Արծրունի

(Շար.)

ԾԵՐԵՆՑ

տրութիւններ կազմակերպուին :

Արդ, ուրբաթ առաւօտ Ալժերիոյ ապստամբական շարժման ղեկավարները մամուլի ասուլիս մը հրաւիրած էին. իրենց խօսնակը, Լամին Տեպաղին, յայտնեց որ ընտրութիւնները ալժերիական ներքին հարց մըն են, որուն Ֆրանսա կամ ՄԱԿը միջամուխ ըլլալու իրաւունք չունին: Պահանջեցին որ նախ յայտարարուի Ալժերիոյ անկախութիւնը. միայն այդ պարագային է, որ կը համաձայնին զէնքերը վար դնել :

Հետեւեալ ձեւով կարելի է դասաւորել կատարուած յայտարարութիւնները. — 1) Որեւէ բանէ առաջ՝ Ալժերիոյ անկախութեան ճանաչում: 2) Ապա կը կազմուի ժամանակաւոր ալժերիական կառավարութիւն մը, որ բանակցութիւններ կը վարէ Ֆրանսայի հետ: 3) Ընտրութիւնները կը կազմակերպուին Ալժերիացիներու կողմէ. Ֆրանսա կամ Ազգաժողովը իրաւունք չունին միջամուխ ըլլալու: 4) Ալժերիոյ մէջ բնակողները կ'ըլլան ալժերիական քաղաքացի. այն Ֆրանսացիները որ կ'ուզեն մնալ, պէտք է հրաժարին իրենց Ֆրանսական հպատակութենէն : 5) Ալժերիական միւս բոլոր կուսակցութիւնները (Մէսալի Հաճի կուսակցութիւնն.) արժէք չունին. միայն Ազատագրութեան Ազգ. Ճակատը գործի գլուխ պէտք է մնայ :

Այս բոլոր պայմանները, որոնք ի հարկէ անընդունելի են Ֆրանսայի համար, մեծ յուսախաբութիւն պատճառեցին նաեւ Թունուզի եւ Մարոքի մէջ: Պուրկիպա, որ կ'ուզէր միջնորդի դեր խաղալ, այս ձեւով կը ձախողի իր առաջադրութեանց մէջ:

Կարելի է եզրակացնել, որ Ալժերիոյ ապստամբական շարժման ղեկավարները կը մերժեն ո'րեւէ տրամաբանական լուծում. լաւ գիտեն, որ Ֆրանսա չի կրնար ընդունիլ իրենց այս պայմանները. կ'ուզեն ուրեմն, որ կռիւները շարունակուին Ալժերիոյ մէջ :

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 31ին, առաւօտ ժամը 9ին, Սինէմա Նօայի մէջ (Լա Քանըպիէռ)

ՊԱՏՈՒՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ՝

GASTON DEFERREի

(Մարսէյլի քաղաքապետ, նախարար, երեսփոխան)

Խօսք կ'առնէ՝ երեսփոխան

FRANCIS LEENHARDT

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Ազգային Կեդր. վարչութեան :

Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ բոլոր խումբերուն, Կապոյտ Խաչին եւ բոլոր մասնաճիւղերուն եւ Համազգային Մշակութային Միութեան: ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ՝

ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ՝ Ս. ԱՒԱԳ ՔԱՀԱՆԱՅ ՇԱՄԼԵԱՆ (առաջ. փոխ. Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց) ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ՉՈՒԽԱՃԵԱՆ (Մարսէյլի կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետ) վերապատուելի Յ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (Աւետարանական եկեղեցի) :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ եւ Փրոֆ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Անիթա Սարգսեան, Մատլէն Մարկոսեան եւ Ալիս Շամիրեան, ինչպէս նաեւ Սարգիս Չէօրէքճեան ; ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԽՆՋՈՅՔ ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի տարեկան ընկերահամակրական խնջոյքը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր :

Կը խօսի ընկ. Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ :

Նուագ՝ Թառիստ ԳԱՐԵԳԻՆ. Գեղարուեստական բաժին: Պիւֆէ գիւրամատչելի գիներով :

Լա Քէս տ'էփարնյի սրահը, 32-34 Ավընիւ տը լա Փօրթ տէ Լիլա, մէթրօ Փօրթ տէ Լիլա: Մուտքը ազատ է

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հանգուցեալ Պ. Սեդրաք Սէմէրճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են. — Պ. Ն. Տատեանէ՝ Մշակոյթի Տան երկու հազար փրանք, Տէր եւ Տիկին Մելիտոսեանէ՝ Մշակոյթի Տան եւ տեղւոյս Աղքատաց հազարական, եւ եկեղեցւոյս՝ 500 փրանք, Պ. Սեփ. Արջուեանէ՝ Կապ. Խաչին եւ Աղք. մարմնոյն 750ական ֆր., Պ. Խ. Թելեանէ՝ Կ. Խաչին հազար ֆր., Պ. Ս. Յովնանեանէ՝ Աղք. հազար, Ա. Կոստանեան եւ Սէֆէրեան ընտանիքէ՝ Մշակոյթի Տան եւ Կ. Խաչին հազարական ֆր., Պ. Զ. Սերէժեանէ եկեղեցւոյ 500, Տիկին Զարուհի եւ զաւակը Ս. Բարսեղեան Մշակոյթի Տան եւ Կապ. Խաչի հազարական, Տէր եւ Տիկին Նարոյեան Մշակոյթի Տան հազար, Օր. Մառի Սէմէրճեան՝ Կապ. Խաչին, եկեղեցւոյ, դպրոցին եւ Աղքատախնամին 500ական ֆր., Տիկ. Արաքսի Քէօսէեանի հոգեհանգիստի առթիւ՝ Պ. Մ. Քէօսէեանէ Աղք.ի եւ Դպրաց Դասուն հազարական, եւ Պ. Արմ. Թորոսեանէ հազար ֆր. Եկեղեցւոյս: Խորին շնորհակալութիւններ բոլոր նուիրատու ազգայնոց: Նաեւ Յարութիւն Ուլուսեան Մշակոյթի Տան նուիրենց հազար ֆր., Յ. Պաղտասարեան անհատ աղքատի մը 500 ֆր.: ՊՈՄՈՆԻ ԹԱՂ. ԽՈՐՀ.

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ

Սարսէլի գաղութին նուիրատուներուն ցանկը: (Գումար՝ 38.000 փրանք, յայտարարուած է կիրակի):

Պ. Պ. Կարօ Երանեան, Մանուկ Ունանեան, Տիգրան Սէմէրճեան, Սողոմոն Կիւլեզեան 2000ական, Ս Կիւլէզեան 1500, Ներսէս Գօչեան, Սարգիս Պարսիկեան, Գրիգոր Վարդանեան, Մանուէլ Պետրոսեան, հազարական փրանք, Վարդան Նահապետեան, Մուրատ Ստեփանեան, Յարութիւն Գասպարեան, Խաչիկ Խաչիկեան, Տիկին Լիւսի Գարըշեան, Պ. Յակոբ Պետրոսեան հազարական փրանք, Օր. Լիւսի Ամատունի Լոնտոնէն (պըրօցասէրի աշակերտ) հազար փրանք, Տիկին Մաքրուհի Մինասեան, հազար փրանք, Տիկին Մաքրուհի Մինասեան եղբօրը Մկրտիչ Երանեանի յիշատակին հազար փրանք, Պ. Պ. Յակոբ Յակոբեան, Արամ Աճէմեան հազարական փրանք, Վահէ Ծիհանեան, Հայկազ Յակոբեան, Տիկին Արշալոյս Դաւիթեան, Ռոզա Ֆէրմանեան, Պ. Նուպար Օզտէրեան, Տիկին Արուսեակ Գումրուեան հինգ հարիւրական փրանք, Պ. Գառնիկ Կիւմիւշճեան հազար, Արմենակ Սիմիթեան հինգ հարիւր, Օննիկ Կարապետեան, Ղազար Ներկարարեան, Նայիրի Մխիթարեան, Խաչիկ Վարդանեան, Խորէն Ասատուրեան, Մովսէս Գաքպէչեան հազարական ֆր., Յարութիւն Շաքարեան, Մարկոս Պօղոսեան, Յարութիւն Թօփալեան, Կարպիս Վարդերեսեան, Հայկազ Զօրեան, Տիկին Մելինէ Տէրտէրեան, Պ. Գրիգոր Էրամեան, Պ. Գրիգոր Օթճեան հինգ հարիւրական ֆր, Տիկին Շնորհիկ Սարաֆեան, Պ. Պերճ Խաչատուրեան, երեք հարիւրական, Տիկին Մառի Աւագեան, Տիկին Զապէլ Պալեան 200ական փրանք :

ՀԱՒԿԹԱԽԱՂ

Համախոհներդի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը այս տարի եւս կազմակերպած է իր աւանդական հաւկթախաղը, որ տեղի պիտի ունենայ կիրակի, Ապրիլ 28, կէսօրէն յետոյ, Ցոնիերու սրահին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին հետեւեալ խումբերը. — Մուրատ խումբը այս կիրակի ժամը 3ին: Իշխան խումբը այս կիրակի ժամը 3ին: Արամ խումբ, 28 մարտ, ժամը 3ին: Հայաստան ենթկ. 30 մարտ, ժամը 9ին: Ակնունի ենթկ. 30 Մարտ, ժամը 9.30ին: Ընկ. Կարօ, 31 Մարտ կիր. ժամը 3ին: Նիկոլ Դուման, 31Մարտ, կիր. ժամը3ին: Ժողովները շարունակելի են : Սոյն ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները : Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան Ալֆորվիլի մասնաճիւղի հայերէն լեզուի երեկոյեան դասաւանդութիւնները սկսած են մարտ 7էն ի վեր, Թադէոս Մատոյեանի տրամադրած սրահին մէջ, ուսուցչութեամբ՝ Միքայէլ Սեթեանի : Ծնողներէ սրտպողաբար կը խնդրուի այդ դասերուն ղրկել իրենց դեռահաս թէ չափահաս զաւակները :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Հայաստանէն Թադէոս Պօղոսեան, իր մայրը կը փնտռէ Տիկին Խանում Մակարեան: Մինչեւ 1937 կը գտնուէր Մուսուլի Հայնէս գիւղը : Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին, Գաբրիէլ Նիտէլեանի, 121 ռիւ Էթիէն Տօլէ, Ալֆորվիլ, (Սէն, Ֆրանս):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Տիկին Աղաւնի Մուրատեան (նախկին հասցէ 18 ռիւ տը լ'Էշիքիէ, փարիզ): Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 փր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 փրաք : Հատը 12 փր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՐՏ

MARDI 26 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7841 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3652

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Վերջացող շաբթուան ամէնէն կարեւոր խնդիրն էր Միացեալ Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ պատասխանատու վարիչներուն տեսակցութիւնը :

Պերմուտեան կղզիներու ոստան Հէմըլ-թընի մէջ հանդիպում ունեցան նախագահ Այզընհաուըր եւ Ֆոսթըր Տըլըս մէկ կողմէն, Հէրըլտ Մաք Միլըն, Սէլվին Լոյտ միւս կողմէն :

Անգլիական պատուիրակութիւնը կը բաղկանար քառասուն հոգիէ : Այսքան մեծ թիւով մասնագէտներու ներկայութիւնն իսկ ցոյց կուտայ թէ ո՛րքան մեծ կարեւորութիւն կը տրուէր այդ հանդիպումին :

Օրակարգի ամէնէն կարեւոր հարցն էր Մերձաւոր Արեւելքի գոյավիճակը :

Անգլիական դիւանագիտութիւնը կարեւոր յաջողութիւն մը արձանագրեց Հէմիլթընի մէջ :

Պաղտատի Ուխտը, որուն ա՛յնքան կարեւորութիւն կուտային Մեծն Բրիտանիոյ վարիչները, հաստատուն հիմերու վրայ դրուեցաւ :

Ամերիկա, որ մինչեւ հիմա միայն տնտեսական օժանդակութիւն կը խոստանար Պաղտատի Ուխտը ստորագրող պետութեանց, այժմ յանձնառու կ'ըլլայ ի հարկին նաեւ զինուորական օժանդակութիւն ընել անոնց : Ան այժմ կը խուսափի միջամուխ ըլլալ այդ երկիրներու քաղաքական գործերուն :

Տեսանք արդէն թէ՝ առանց Միացեալ Նահանգներու ռազմական աճարկու ուժին, Թուրքիա, Իրան, Իրաք եւ Փաքիստան, պիտի չկրնային առաջքն առնել խորհրդային աշխարհակալութեան, յոյս դնելով միայն Անգլիոյ տկար օժանդակութեան վրայ :

Այսպէս ուրեմն, Ամերիկա հետզհետէ տուն տեղ կ'ըլլայ «արեւելեան կողմն աշխարհի» :

«Այզընհաուըրի վարդապետութիւն»ը ամէն օր նոր յաջողութիւններ կ'արձանագրէ՝ կարեւոր ճեղք մը առաջ բերելով համարաբական միութեան մէջ :

Սէուտի Արաբիայէն եւ Լիբանանէն վերջ, Իրաքն ալ յարեցաւ այդ վարդապետութեան, օգտուելու համար Ամերիկայի նիւթական օժանդակութենէն :

Այզընհաուըրի նուիրակը՝ Ճէյմս Րիչըրտս կարգով կ'այցելէ մերձարեւելեան երկիրները՝ բացատրելու համար Ամերիկայի նոր քաղաքականութեան նպատակը :

Իր բացատրութեան համաձայն, Միացեալ Նահանգներուն համար «Միջին Արեւելք»ի սահմաններն են՝ հիւսիսէն Թուրքիա եւ Իրան, հարաւէն Եմէն, արեւելքէն Փաքիստան, արեւմուտքէն Թունուզ եւ Մարոք :

Ճէյմս Րիչըրտս Պէյրութէն անցաւ Անգարա, անկէ Ամման : Ցարդ կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրեց իր այցելած երկիրներուն մէջ :

Յորդանանի երիտասարդ թագաւորը Հիւսէյն վերջին ամիսներու ընթացքին յաջողեցաւ ապարկէզէն քշել «յառաջդիմական» տարրերը : Այժմ ո՛չ մէկ արգելք կը տեսնէ իր առջեւ՝ յարելու համար Այզընհաուըրի վարդապետութեան :

Արաբական երկիրներէն միայն Եգիպտոսն ու Սուրիան են, որ անհաշտ դիրք մը բռնած են, յայտնի պատճառներով :

Միջազգային մամուլը անցեալ շաբթու արձանագրած եղաւ կարգ մը տեղեկութեանց, որոնց համաձայն որոշ փոփոխութիւններ մտած են Սուրիոյ արտաքին քաղաքականութեան մէջ :

Պատասխանատու պաշտօններէ հեռացուած են կարգ մը վարիչներ, որոնք յայտնապէս «յառաջդիմական», այսինքն խորհրդայնասէր ուղղութիւն ունէին : Մասնաւորապէս խօսուեցաւ գնդապետ Սարաճի մասին, որ կը նկատուէր ջերմ պաշտպան Եգիպտոսի Հանրապետութեան նախագահ գնդապետ Նասրի :

Եթէ ճիշդ են հրատարակուած տեղեկութիւնները, կը նշանակէ թէ Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները հետզհետէ կը ճշդեն իրենց դիրքը աշխարհի երկու հզօր հոսանքներուն՝ արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ : Այս վերջինը օրէ օր կ'ամրապնդէ իր ազդեցութիւնը արաբական երկիրներուն մէջ :

Եգիպտոսն է միայն, որ ցարդ հաստատ կը մնայ իր դիրքերուն վրայ :

ՄԱԿն ու Միացեալ Նահանգները այժմ իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը դարձուցած են փարաւոններու երկրին վրայ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆ ՎԵՐՋ ԳՏԱՆ

Այզընհաուըր – Մաք Միլըն բանակցութիւնները վերջ գտան՝ բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ : Անգլեւամերիկեան բարեկամութիւնը որեւէ մէկ ատենէ աւելի կանգուն է՝ հակառակ ժամանակաւոր անհամաձայնութեանց : Երկուստեք հրատարակուած զեկոյցը, որ բաղկացած է 11 կէտերէ, կը պարունակէ մէկ մեծ նորութիւն միայն. — Այզընհաուըր եւ Մաք Միլըն կ'առաջարկեն որ Խ. Միութիւնը դիտողներ ուղարկէ հիւլէական այն ռազմափորձերուն զոր Մ. Նահանգներն ու Անգլիան պիտի կազմակերպեն չուտով, պայմանաւ, սակայն, որ Խ. Միութիւնն ալ արտօնէ օտար դիտողներու ներկայութիւնը՝ իր հիւլէական փորձերուն : Կը խոստանան «սահմանափակել» հիւլէական պայթումներու թիւը, բայց տրուած ըլլալով որ ապազինման շուրջ տակաւին ընդհանուր համաձայնութիւն մը գոյացած չէ կը խորհին թէ արեւմտեան պետութիւնները պէտք է շարունակեն իրենց փորձերը :

Ահա թէ որոնք են միացեալ զեկոյցին գլխաւոր կէտերը .— 1. Մ. Նահանգներն ու Անգլիան ՄԱԿի եւ Հիւս. Ատլանտեան Ուխտի համաձայնագրերը կը նկատեն արեւմտեան քաղաքականութեան հիմնաքարերը : 2. Կը շեշտեն Եւրոպայի կազմակերպման անհրաժեշտութիւնը : 3. Անգլիա աւելի սերտ գործակցութիւն պէտք է ունենայ Եւրոպայի հետ : 4. Եւրոպական Միացեալ Շուկայի ստեղծումը պէտք է օրինակ ծառայէ համաշխարհային առեւտուրին : 5. Մ. Նահանգները իրենց գործօն մասնակցութիւնը պիտի բերեն Պաղտատի Ուխտին զինուորական յանձնախումբէն ներս : 6. Անգլիա եւ Մ. Նահանգները ամէն ձեւով պիտի օժանդակեն Գերմանիոյ միացման՝ խաղաղութեան եւ ազատութեան սկզբունքներու հիման վրայ : 7. Իրենց անվերապահ համակրութիւնը կը յայտնեն Հունգարիոյ ժողովուրդին եւ կը դատապարտեն Խ. Միութեան հետեւած քաղաքականութիւնը՝ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ : 8. Կազայի եւ Աքապայի մէջ պէտք է կիրարկուին Ազգաժողովին տուած որոշումները : 9. Սուէզի ջրանցքին համար պէտք է կիրարկուին ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին Հոկտեմբեր 13ի որոշումները : 10. Հիւլէական փորձերու մասին տրուած որոշումները տեսնել աւելի վերը : 11. Մ. Նահանգները կարգ մը հեռուղիղ (թէլէկիտէ) գործիքներ պիտի դնեն Անգլիոյ տրամադրութեան ներքեւ՝ յանուն երկու երկիրներու ապահովութեան :

Այս համաձայնութիւններէն կարելի է հետեւեալ ընդհանուր եզրակացութիւնները հանել.— «Այզընհաուըրի վարդապետութիւնն» ու Պաղտատի Ուխտը որոշ չափով կը ձուլուին իրարու՝ պահելով հանդերձ իրենց ուրոյն նկարագիրը : Սուէզի խնդրին մէջ Անգլիացիք ստիպուեցան որոշ զիջումներ ընել Այզընհաուըրի, որ մեծ վստահութիւն ունի Համըրշըլտի վրայ . յամենայն դէպս, չուզեր որ Ազգաժողովէն անկախ քայլեր առնուին : Ինչ կը վերաբերի Անգլիոյ ապահովութեան կազմակերպման, տրուած որոշումը (ամերիկեան հեռուղիղներու առաքում) կարելի է նկատել անգլիական յաղթանակ մը :

Բանակցութեանց ընդհանուր արդիւնքէն գոհ են երկու կողմերն ալ :

× Պաղտատի Ուխտին յարելու ամերիկեան որոշումը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Պաղտատի Ուխտին անդամ պետութեանց : Փաքիստանի կառավարութիւնը պաշտօնապէս շնորհաւորեց այս որոշումը : Թուրքիոյ եւ Իրաքի մէջ եւս պաշտօնապէս գոհունակութիւն յայտնուեցաւ այս մասին. բոլորն ալ համաձայն են այն կէտին շուրջ, թէ Մ. Նահանգներու այս որոշումը մեծապէս պիտի զօրացնէ Պաղտատի Ուխտին դիրքը :

× Մոսկուայի մէջ, սակայն նոյն ձեւով չեն դատեր հարցը : Մոսկուայի ձայնասփիւռը խիստ բառերով քննադատեց Մ. Նահանգներու առած այս նոր քայլը եւ զայն յորջորջեց թշնամական նոր արարք մը՝ ուղղուած արաբական երկիրներու անկախութեան դէմ :

× Ամերիկեան այս որոշումը Իսրայէլի մէջ զարմանք չպատճառեց. գոհունակութիւնը անուղղակի է. մէկ կողմէն կը ցաւին որ Իրաք չուզեր Իսրայէլի հետ դաշինք կնքել. միւս կողմէ գոհ են, որ ամերիկեան այս որոշումը Եգիպտոսի ցոյց կուտայ թէ իր արար մրցակիցները կը վայելեն մեծ պետութեանց հովանաւորութիւնը :

× Իրաք որոշեց վերջ տալ Պաղտատի Ուխտէն ներս իր վարած հակա-անգլիական քաղաքականութեան :

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ ՍՈՒԷԶԻ ՄԱՍԻՆ

Շաբաթ օր Նասր եւ Համըրշըլտ երկրորդ տեսակցութիւն մը ունեցան Գահիրէի մէջ : Ներկայ էին նաեւ Եգիպտոսի Արտաքին նախարարն ու Տօքթ. Պրնչ : Խորհրդակցութիւնը տեւեց 8 ժամ :

Միջին Արեւելքի լրագրական գործակալութիւնը, որ եգիպտական հսկողութեան տակ է, յայտարարեց թէ «կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է Համըրշըլտի եւ Նասրի միջեւ» : ՄԱԿի կողմէ շատ աւելի զուսպ եւ զգոյշ են արտայայտութիւնները :

Կը կարծուի թէ Նասր հետեւեալ նոր առաջարկութիւնները բերած է. 1. Սուէզի համար՝ նոր «ծրագրի» մը մշակումը. անցքի տուրքերը ամբողջովին պիտի վճարուին Եգիպտոսի, բայց գումարներուն մէկ որոշ տոկոսը ՄԱԿի հսկողութեան տակ պիտի յատկացուի Ջրանցքին նորոգութեան ծախքերուն : 1888ի համաձայնագիրը պիտի «արդիականացուի» : Ջրանցքէն օգտուողներու նոր ընկերակցութիւն մը պիտի կազմուի :

Միջազգային դիտողներու մեծագոյն վախն այն է, որ Նասրի այս նոր ծրագիրը ո՛չ բոլորովին անընդունելի պիտի նկատուի՝ հիմնովին մերժուելու համար, ո՛չ ալ բոլորովին լաւ՝ նոյնութեամբ ընդունուելու համար : Եգիպտական կառավարութիւնը յայտարարեց թէ այս նոր «ծրագիրը» պիտի հրատարակուի մինչեւ Մարտի վերջը :

2. Աքապայի հարցին լուծումը կախում ունի եգիպտեւիսրայէլեան յարաբերութեանց վիճակէն : Եգիպտոս չուզեր վերջ տալ պատերազմական դրութեան. արդ,

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋի չէք - փոստալի նոր թիւն է՝

15069—82

Մեր բաժանորդները եւ գործակալները կրնան անմիջապէս վերսկսիլ իրենց վճարումները այս նոր թիւին միջոցով :

Այս առթիւ անգամ մըն ալ պարտք կը սեպենք յիշեցնել որ *Յառաջի չէք փոստալը* վերապահուած է *միայն* թերթին : Կը խնդրուի ուրեմն ուրիշներու յանձնուելիք գումարները (բաժնեգին, նուէրներ զանազան կազմակերպութեանց եւն. եւն.) ղրկել *Մանտա - քարթով* :

Ջերմապէս կը խնդրենք նաեւ որ մեր բաժանորդները կանոնաւոր վճարումներով դիւրացնեն վարչութեան գործը :

Շնորհակալութիւններով՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Ազգ. Ժողովը կը շարունակէ Կի Մոլէի կառավարութեան ընդհ. քաղաքականութեան քննութիւնը : Անհամբեր կը սպասուի վարչապետին չորեքշաբթի օրուան ճառին, որուն մէջ Կի Մոլէ պիտի խօսի մասնաւորաբար՝ Սահմանադրութեան բարեփոխման, երկրին տնտեսական ու ելմտական վիճակին, արտաքին քաղաքականութեան եւ ալժերիական քաղաքականութեան մասին :

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է, որ ինչ կը վերաբերի Ալժերիոյ հարցին, կառավարութեան դիրքը շատ աւելի ամուր է երկու օրէ ի վեր՝ քան նախապէս : Արդարեւ : Ալժերիոյ ապստամբական շարժման ղեկավարներուն անզիջող յայտարարութիւնները մէկ առաւելութիւն ունեցան .— ամէն ոք կը գիտակցի թէ ատենը չէ կառավարական տագնապ ստեղծելու, որովհետեւ ապստամբները այդ է որ կ'ակնկալեն :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ալժէի շրջանին մէջ ապահովութեան ուժերը կարեւոր բախումներ ունեցան ապստամբներու հետ : 135 ապստամբներ եւ իրենց ղեկավարներէն մէկը սպաննուեցան կռիւներուն ընթացքին :

× Օրանի շրջանին մէջ բազմաթիւ կասկածելիներ ձերբակալուեցան :

× Ալժէ քաղաքին մէջ կը շարունակուի «մտաւորականներու դատավարութիւնը», որոնք ապաստան տուած էին ապստամբներու եւ ահաբեկիչներու :

× Կոնստանդինի մէջ 13 ահաբեկիչներ մահուան դատապարտուեցան : Երկու անձեր ցկեանս, ուրիշներ ալ՝ 20էն հինգ տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցան :

× Թունուզի վարչապետը, Պուրկիպա, Մարոք մեկնեցաւ, Սուլթանին եւ Մարոքի վարչապետին հետ ալժերիական շարժման պարագլուխները համոզելու միջոցներուն մասին խորհրդակցելու համար :

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Պատերազմական նախարարը յայտարարեց որ մինչեւ 1958 Ապրիլ մէկ, Գերմանիա պիտի ունենայ 165.000նոց բանակ մը :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ բանուորները կը սպառնան գործադուլի դիմել, եթէ աշխատավարձերը չբարձրացուին : Վարչապետ Կոմուլքա յայտարարեց որ թէ բանուորներու այդ պահանջին գոհացում տրուի, Լեհաստանի տնտեսական հաւասարակշռութիւնը բոլորովին կը խախտի :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ «Ճին» ինքնաթիռը (հելիքոփթէր) բարձրութեան մրցանիշ կոտրեց. յաջողեցաւ բարձրանալ մինչեւ 8482 մեթր :

ԳԱՒԱՌԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

●

Գ.— ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անցնինք քերականութեան ։

Գաւառի յառկացուած բոլոր ուսումնասիրութեանց մէջ քերականութեան եւ համաձայնութեան օրէնքները խնամով եւ ուշադրութեամբ պարզուած են ։

Ձեմ գիտեր թէ մասնագէտները ի՞նչ կը խորհին, բայց կը գտնեմ որ այդ աշխատանքները ինքնին իբր վկայութիւն կը մնան վկայութեան սահմանին մէջ եւ ոեւէ նոր տարր չեն բերեր մեր լեզուին ։ Տրըուած կանոններուն մէջ աւելի հնչական տարբերութիւններն են որ տեղ կը գրաւեն ։ Մեր լեզուին քերականական ու համաձայնական կանոնները ամէն տեղ նոյնն են ու անյեղլի ։ Տեսնուած տարբերութիւնները մայր քերականութեան հետ կը սահմանափակուին Ապառնիի, Ժխտականի կամ Սահմանական ներկայի ձեւերուն մէջ ։

Կը մասնիկը տեղէ տեղ կ'ըլլայ կա կամ կու, բայցէն առաջ կամ ետքը ։ Գամ կը, ուտեմ կու, կա կարդամ, կա'ք գամ ։

Ժխտականը երբեմն բառէն վերջը. ուտեմ ոչ, գամ ոչ ։

Ապառնին՝ փոխանակ պիտի ուտեմի՝ ուտելը եմ, գալու եմ, ևն. ։

Այս բոլորը ոեւէ արժէք չեն բերեր մեր լեզուին կազմական տեսակէտէն եւ աւելորդ է նոյնիսկ նոր հրատարակութեանց մէջ հետապնդել գաւառական քերականութիւնը որ կատարուած է տարիներէ ի վեր եւ զոր Աճառեան, ինչպէս ըսինք, համախմբած ու դասաւորած է իր Հայոց գաւառաքարբառները գործին մէջ ։

Մէկ բան կայ ըսելիք սակայն ։ Ինչպէս ուրիշ առթիւ ալ գրած եմ, արեւելեան եւ արեւմտեան քերականութեանց միաձուլումն է, որմէ մեր Մայրենիքը դուրս պիտի գայ աւելի առոյգ եւ միանական ։

Նախ, Սփիւռքը տակաւ պէտք է ընդունի սահմանական ներկայի արեւելեան ձեւը, ում եւ իս մասնիկները փոխանակ կոր խորթ եւ Թրքածին մասնիկին, որ, թէեւ վտարուած գրականութենէն եւ ընտիր խօսակցութենէն, բայց իր բաց ձգած տեղը կը մնայ չփոթութեան մէջ ։

Նաեւ ուրիշ փոքր փոփոխութիւններ, սակայն անհրաժեշտութիւն մըն է դեռ չյապաղիլ ումի եւ իսի ընդունելութեան մասին ։

Դ.— ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ

Ներկայ աշխատութեանս պատճառութեամբ երբ առիթն ունեցայ հետեւելու մեր ապպագրական կոչուած գրականութեան, տպաւորութիւնս այն եղաւ որ — իմ հարեւանցի ակնարկներուս ազդեցութեամբ — մեր այդ պրպտումները մեծարժէք բաներ մը չեն կրցած աւելցնել մեր պատմաչօր յիշատակած դիւցազնական ու դիւցազնական գրոյցներուն վրայ բացի բնականաբար Սասմանց Ծռեր կոչուած դիւցազնավէպը որու վրայ յարձակած են մեր բանասէրները եւ այնքան ընդարձակած, ճիւղաւորած, թերեւս ճապաղեցուցած են գայն որմէ բան չի մնար ընթերցողներու յիշողութեան մէջ ։

Այս բոլոր պատմումներու լաբիւրինթոսը կարելի պիտի ըլլա՞յ օր մը պարզել կարգաւորել եւ տալ էականը — եթէ կ'ուզէք զուտ հայկականը — որովհետեւ անոր մէջ մուտ գործած են բազմաթիւ օտար պատումներ ու դրուագներ ։ Հին տիպարները, ժամանակները եւ դէպքերն իրարու են խառնուած, թնճուկուած ու ձեւափոխուած, ինչ որ, կը կրկնեմ, իմ անհատական տպաւորութիւնս է, ժամանակ եւ կարողութիւն չունենալով խորանալու եւ փաստելու այս տպաւորութիւնըս ։

Գալով մնացեալ կարճ կամ երկար հէքեաթներուն, անոնց մէջ հազուադէպ է հանդիպիլ զուտ հայկական պատումներու, որոնց գլխաւորները տուած է Սրըուանձտեան ։ Այն բոլորին մէջ ուր քրիստոնէական գիծ մը կայ, այլաբանական փոփոխութիւններ, հովուերգական դէպքի մը հետեւանքով մարդոց թռչունի, ծառի, աղբիւրի կամ գետի վերածուիլը, գանոնք կրնանք հայկական աւանդութիւններ նկատել ։

Իսկ ասոնցմէ դուրս այն անհամար հէքեաթները որոնց մէջ տէվեր, ճիներ, Սուլթաններ, վէզիրներ, տէրվիշներ, իշխանիշխանուհիներու արկածախնդրութիւններ կան, մարդոց զանազան կերպարանափոխութիւնները, ոճիր, արկած ու անհաւատալի միջադէպեր զիրար կը հետապնդեն ու կը հալածեն, չեմ կարծեր որ հայկական ծագում ունենան. այլ, անոնք մեր ժողովուրդին մէջ թափանցած են պարսկական, արաբական ու թրքական խողովակներով ։ Անոնցմէ շատերը հազարումէկ գիշերներու պատմումներն են, իրարմէ անջատուած ու այլապէս ճոխացած ։ Կրնանք մինչեւ չինական ու հնդկական աղբիւրները երթալ, Մօտաւոր Արեւելքի հէքեաթներուն ակը փնտռելու համար ։

Բացի տեղական դրոշմ ունեցող աւանդավէպերէն, ինչպէս օրինակ Յոպոպ թռչունինը, միւս հէքեաթները նոյնն են երկրին մէկ ծայրէն միւսը, աննշան տարբերութեամբ, ինչ որ կ'ապացուցանէ անոնց ոչ հայեցի ծագումը ։

Պարտիզակ գտնուած շրջանիս, խնդրած էի Մանիշակ գիւղի Համշէնցիներէն, այսինքն Լազ-Հայերէն, ինծի բերել իրենց հէքեաթները ։ Երեք ուսուցիչներ՝ Բարթող քհնյ. Զաքարեան, Կարօ Արսլանեան եւ Մելքոն Կոստաքճեան ինծի բերին տասնեակ մը հէքեաթներ, որոնց ընթերցումէն կը գտնէի որ հայկական դրոշմէ զուրկ էին անոնք ։ Անոնց նոյնը կար նաեւ Արեւելահայոց եւ պոլսական շրջանին մէջ ալ, որով, կը հաստատուէր կարծիքս թէ անոնք օտարներէ ներածուած էին մեզի ։

Թուրքիոյ մէջ ծոմապահութեան՝ (Ռամազան) ամսուն մանաւանդ, գիշերները ժողովուրդը կը հաւաքուէր սրճարանները լսելու հէքեաթասացներ (մէտտահ) որոնք պատմումներու կը սկսէին որ կը շարունակուէին յաճախ օրերով ։ Այս պատմողները ինքնատիպ եւ յանդգաւոր յառաջաբանով մը կծիկը կը բանային գրոյցներուն, կարծես իրենց ըսելիքներուն այլանդակութիւնները նախասելու համար. շղթայաշար այս յառաջաբանը կը տեւէր երբեմն հինգ-տասը վայրկեան բան պատմութիւնը չսկսած ։ Օրինակ՝

Ջամած զամած իչինտէ,
Քալպուր սաման իչինտէ
Ջէվէ դէլլալ իքէն,
Էշէկ պէրպէր իքէն,
Սըչան համմալ իքէն,
Հա շուրտա
Հա պուրտա
Գոյունը եէտիրտիք քուրտա ։

Եւ աւելի երկարելով՝

Համամընըն պալթաար եօք
Փէշտիմալըն օրթաար եօք
Քօճա քարը համամա կիտէր
Թէք պասար, չիֆթ օթուրուր
Ճէպինտէ պէշ փարասը եօք ։
Հա շուրտա
Հա պուրտա
Սօղան սագը ճազիփէթ,
Գոճճայը պայը զիափէթ,
Տինլէյին պէնտէնիզի,
Սէօյլէյիմ սիզէ
Էտնայի պիր հիքեայէթ ։

Եւայլն ։

Մանիշակցի բարեկամս Կոստաքճեան չեմ գիտեր ինքնաստեղծ կերպով, թէ արդէն սովոր էին իրենց մօտ, իր հէքեաթները կը նախաբանէր սապէս՝

Սկիզբի ժամանակ
Աքաղաղը սափրիչ
Գայլը դահիճ,
Նապաստակը պայտաւոր,
Շնաքայլը քըցաւոր
Եղած ատեն ...
Կար ու չկար, եւայլն ։

Կամ՝

... Եղած ատեն
Ես մէկ գնդակ պատանի մ'էի,
Կայծիան չունեցող հրացանով մը,
Աչքը չբացուած կուտիճով (որսի շուն)
Լեռներուն չը ծնած նապաստակները
Որսացած ատենս ...
Գիւղի մը մէջ կուզ մարդ մը կար,
եւայլն ։

Այս ձեւ նախասացութեան նոյնը կայ Թուրքերուն մօտ ։

Այս պատճառով Մանիշակի բաժնին մէջ առած եմ այն պատմումները որոնց մէջ քրիստոնէական գիծ մը կար, նաեւ քանի մը ուրիշներ, մանաւանդ ծխախոտի ծագումին մասին ինքնատիպ աւանդութիւնը որ չեմ գիտեր ո՞ր ճամբով թափանցած է Հայերու մէջ, քանի որ նոյնը կայ նաեւ Խափշիկներու մօտ, եւ միայն Համշէնցիներու մօտ կը հանդիպինք քանի որ անոնք ծխախոտի մշակութեամբ կը զբաղէին գլխաւորաբար ։

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«ԳԼԱՁՈՐ»

●

Ուշագրաւ պարբերաթերթ մը՝ «Գլաձոր» ։ Կը հրատարակուի Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դպրեվանքին (Պիքֆայա) ուսանողներուն խմբագրութեամբ եւ աշխատակցութեամբ ։

Առաջին ակնարկով կը նշմարուի, որ իր նմաններէն բոլորովին տարբեր հրատարակութիւն մըն է, բովանդակութեամբ եւ ծաւալով (96 էջ) ։

Ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան, որ պարբերաթերթին մէջ ինքնագիր բանաստեղծութիւններ ... չկան ։ Մինչ այլ հաստատութեանց ուսանողական հրատարակութիւններուն մէջ ոտանաւորները կը յորդին, արձակին տեղ չձգելու աստիճան ։

Ունի երեք բաժիններ — գրական, կրօնագիտական եւ հայագիտական ։ Ասոնց վրայ աւելցուցած են նաեւ քրոնիկի բաժին մը, ուր կը ներկայացուի Դպրեվանքին կեանքը, ուսանողներու ընկերային եւ մշակութային արտադասարանային գործունէութեան պատկերը, ամփոփ գիծերու մէջ (երեկոյթ, դասախօսութիւն, տօնակատարութիւն) ։

Գրական խառնուածքով տղաք կը յայտնուին առաջին բաժնին մէջ ։ Ոճը՝ տեղ տեղ թեթեւուն, սակայն լեզուն մաքուր է, խնամուած ։ Որոշ տեղեր գաղափարներու խակութիւն ալ կայ (Սիրուն հոգին) ։

Ընդհանուր առմամբ այս բաժինը յուսատու է, մանաւանդ՝ երբ նկատի առնենք նորերու բացակայութիւնը՝ գրական հրապարակէն ։ Նիւթերը՝ յարմար ուսանողներու կրօնական նկարագրին ։ Գրեթէ երկու էջը չանցնող իւրաքանչիւր կտորին մէջ, բոլորն ալ աշխատած են արտայայտել խղճի, հաւատքի եւ միութեան գաղափարները, թարմ ու զգաստ ։

Կրօնական եւ հայագիտական բաժինները լուրջ ուսումնասիրութիւններ են, անշուշտ գրողներու մակարդակին համապատասխան եզրափակումներով ։ Կարեւորը աշխատանքն է սակայն, որ զգալի կը դառնայ իւրաքանչիւր նիւթի մէջ ։

Կարելի եղած չափով աշխատած են ծանօթացնել նաեւ եկեղեցւոյ արժէքաւոր դէմքերը, անոնց մարդկային եւ կրօնական գաղափարները ներկայացնելով ու վերլուծելով ։

Կատարած են նաեւ կարգ մը թարգմանութիւնները (արձակ եւ ոտանաւոր) ։

Ունին խմբագրական կազմ մը՝ հինգ անդամներով ։

«Գլաձոր»ի տեղեկութիւններէն (քրոնիկ) պարզ կը տեսնուի նաեւ Դպրեվանքի կեանքը, որ արդէն իսկ մտած է կանոնաւոր հունի մէջ ։ Մտաւորական եւ հոգեւոր եռուզեռը սկսած է ։ Տարիներու պըրպտոտ կացութիւնէն վերջ, այլեւս ամէն ինչ պարզուած է եւ նոր նուաճումներով տոգորուած, մեր եկեղեցւոյ վաղուան ներկայացուցիչները կը շարունակեն իրենց գործը ։

«Գլաձոր»՝ պատմութեան ծանօթ նաեւ Գայլիձոր կամ Գայլեձոր յորջորջումներով, Սիւնեաց նահանգի Վայոց Ձոր գաւառին մէջ, միջնադարուն հաստատուած՝ Պռոշեան տոհմի Պռոշ իշխանին յղացումով եւ նուիրատուութեամբ, Միջնադարու մեր մեծագոյն դպրոցներէն մէկը եղած է, եւ թէ ոչ մեծագոյնը ։ Շատեր զայն կոչած են նաեւ, «Գլաձոր»ի համալսարան»ը, որ տուած է 360 վարդապետ -

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

●

Բանտին մէջ կը գտնուէին 750 - 800 բանտարկեալներ, որոնց մէջ նաեւ 60 – 70 Հայեր, սովորական յանցանքներով ։ Իւրաքանչիւր բանտարկեալ ունէր իր տոմսը, ուր նշանակուած կ'ըլլար յանցանքին տեսակը եւ պատիժի ժամանակաշրջանը ։

Մեր գացած օրէն, հայ բանտարկեալները մտահոգութեամբ կը հարցնէին ։

— Ի՞նչ է ձեր պատիժը ։

— Հինգ տարի, չորս տարի, երեք տարի ։

— Ո՞ւր են ձեր թուղթերը ։ Մինչեւ չտեսնէք, չենք հաւատար ։

Եւ իսկապէս, այնքան իրար անցեր էին որ, մէկը տեսուչին հետ բարեկամանալով, գացած ստուգած էր արձանագրութեան տոմարէն ։

Քանի մը շաբաթ վերջը ստացանք մեր թուղթերը, եւ հանդարտեցան ։

[illegible] վերջը կը պատմէին թէ՝ երբ [illegible] Թուրք մարդասպանները մատով կը ցուցնեն եղեր զիս, իբրեւ այսօրվան կախուելիք ։ Եւ քանի մը հոգի կարգով կուգան կը նստին անդիս քով, քնանալէս յետոյ, այն մտավախութեամբ թէ վերջին գիշերն է ... (Կախաղանի գործիքները կը գտնուէին բանտին մէջ, եւ գիշերուան 2–3ին կը փոխադրուէին նշանակուած վայրը) ։

Հետզհետէ հիննալով, մենք ալ ձեւերը սորվեցանք եւ «քաղաքացիական» իրաւունքներ ստացանք ։

Այսպէս, յաջողեցանք մէկը - միւսը սիրաշահելով փոխադրուիլ վեցերորդ «խօվուշ», որ արքայութիւն կը համարուէր, գտնուելով միջնաբերդին վերի յարկը (ամբողջ քաղաքը կ'երեւար բարձունքէն եւ գիշեր մը քիչ մնաց մենք ալ մատաղ պիտի ըլլայինք, երբ օդանաւային յարձակում մը վառեց Հայտար փաշայի կայարանը) ։

Մէկ տարի վերջը, արտօնութիւն ստացանք ... խանութ բանեցնելու բանտի արտաքին բակին մէջ ։

Սամուէլը խանութ մը վարձեց, թիթեղէ եւ փխրուն քարէ վառարաններ շինելու համար. Իգնատը՝ օգնական, ես ալ՝ աշկերտ ։ Աղքահաւաքները թիթեղ կը ժողվէին կը ծախէին, որոնք սիրուն վառարաններու կը վերածուէին մեր խանութին մէջ ։ Գիները՝ 8 – 10էն մինչեւ 50 - 60 ղրուշ ։ Բանտին տեսչութիւնը ամսական մէկ ոսկի կը գանձէր իբրեւ վարձք ։

Վառարանի խանութը նեղ գալով, ես ալ ուզեցի խանութ մը վարձել, աւելի ազատ շարժելու համար ։ Տեղ չկար, եւ հարկ եղաւ գործածութենէ դադրած արտաքնոց մը չորցնել, ծեփել եւ խանութի վերածել, ամիսը մէկ ոսկի վարձքով ։ Արհեստ չգիտնալով, սկսայ թուղթէ տոպրակ շինել լրագիրներէ եւ ծախու հանուած վաւերաթուղթերէ ։ Միեւնոյն ատեն դուրսէն թաղարներ բերել տալով, ծաղիկներ կը մշակէի ։

Այս կացութեան առաւելութիւնը այն էր որ, դուրսէն այցելութեան ատեն (երեքշաբթի կիներ, ուրբաթ այրեր) քով քովի կը նստէինք, կը խօսէինք, մինչդեռ ներսը եղած ատեն երկու կողմէն երկար ցանցերով բաժնուած էինք ։ Ցետոյ, ատեճան մը դուրս ելած կ'ըլլայինք ։

Մեծ դժուարութեամբ ստացանք ուրիշ արտօնութիւն մը, — իբրեւ «ընչպէր» աշխատիլ նոր արդելարանի շինութեան ։

Կեդր. Բանտէն 10 - 15 վայրկեան հեռու, դատական պաշտօնատան (Ադլիյէ) ետեւը կը շինուէր այս նոր բանտը, եւ ամէն առտու 170–200 բանտարկեալներ կ'երթային աշխատելու, հարիւր փարա օրականով ։

Մենք ալ կարաւանին խառնուեցանք, դուրս ելլելու, քիչ մը ազատ օդ շնչելու կարօտով ։

Մեր չաւուշն էր Մէհմէտ օնպաշի, որ բանտին մէջ կը կոչուէր «Լիման ֆօն Զանտէրսի փեսան» ։ (Պատերազմի շրջանին, քանի մը Թուրք գինուորներ անտառին մէջ յանկարծակիի բերելով, պղծեր էին գերման հրամանատարին երկու աղջիկները ։ Մէկը այս չաւուշն էր, որուն 15 տարուան պատիժը կէս առ կէս կրճատեր էին) ։

Իբրեւ «ընչպէր» Սամուէլին եւ իմ գործս էր «տօլապ» դարձնել ։ Ուրիշ բանտուորներ հիմերը կը փորէին, հողն ու քարը կողովի մը մէջ կը լեցնէին, մենք ալ կը քաշէինք եւ կը պարպէինք ։

Բնականաբար յոգնութիւնը կը ծանրանար, քանի խորը իջնէին ։

Տեղ - տեղ կը փորուէր մինչեւ 10 - 15 մեթր խորութեամբ, բիւզանդական շէնքերու մնացորդներուն վրայ, հաստատուն հիմ գտնելու համար ։

(Շար. 29)

ԳԱՀԻՐԷԻ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ

●

Մարտ 14ին, ժամը ճիշդ 4ին, զօրաւոր պայթումի մը ձայնը ցնցեց ամբողջ Գահիրէն: Գերմանական տօնավաճառին բացումը աւետող 149 թնդանօթի հարուածներէն առաջինն էր:

Այս տօնավաճառը, որուն նախապատրաստութիւնները սկսած են 1952էն ի վեր, տեղի պիտի ունենար 1953ին, բայց «կարգ մը դէպքերու» պատճառով յետաձգուեցաւ. (1953ին Գերմանիա համաձայնութիւն մը կնքեց Իսրայէլի հետ պատերազմական վնասներու հատուցման մասին):

Ոչինչ խնայուած է՝ տօնավաճառին փայլը աւելցնելու համար: Գերմանացիները, որ ընդհանրապէս շատ պարզ եւ անպաճոյճ ձեւով կը ներկայացնեն իրենց ճարտարարուեստական նորութիւնները, որոշած էին այս անգամ՝ փոխել իրենց սովորութիւնը եւ տօնավաճառին տալ ժողովրդական տօնահանդէսի մը բնոյթը:

Պէտք է ըսել, որ առաջին անգամ Ռուսերն էին, որ Միջին Արեւելքի իրենց տօնավաճառներուն փորձեցին խրախճանքի բնոյթ տալ. եւ յաջողեցան: Աննախնթաց յաջողութիւն մը ունեցան խորհրդային տօնավաճառները, որովհետեւ կազմակերպիչները գիտցած էին ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը շարժել:

Գերմանացիներն ալ, չուզելով ետ մնալ Ռուսերէն, ամէն ճիգ թափած են որ կարելի եղածին չափ գրաւիչ դարձնեն իրենց տօնավաճառը: Միայն 33 միլիոն ֆրանք ծախսած են բացման օրուան խրախճանքներուն համար: Մարտ 14ի իրիկունը տեղի ունեցած հրավառութեան նմանը տեսնուած չէր Գահիրէի մէջ: Գաղափար մը տալու համար ըսենք թէ հրավառութեանց կազմակերպութիւնը յանձնուած էր Հանս Մուկի, որ Մոնաքոյի Րէնիէ իշխանին ամուսնական հանդիսութեանց հրավառութիւնները պատրաստողն է: Վերջաւորութեան՝ Գահիրէի երկինքը ծածկուեցաւ եգիպտական ու գերմանական 75ական լուսաւոր դրօշներով: Բաւական էր որ մարդիկ իրենց դէմքերը դէպի երկինք դարձնէին՝ տեսնելու համար ազգային տարազով Գերմանացիներ, ուղտերու վրայ հեծած Արաբներ, (այս բոլորը՝ հրավառութեամբ): Իսկ Մարտ 18ին, «գերմանեւեգիպտական առեւտուրի օրը», Նեղոս գետը պարզապէս վերածուած էր լուսայորդ հեղեղի մը :

Գերմանական նաւագնդեր պայծառեկան մեղեդիներ կը հնչեցնեն, մինչ Ֆէլլահները ոչինչ գինով մը կը համտեսեն միւնիխեան լաւագոյն գարեջուրները:

Տօնավաճառին մուտքի գինը ջնջին գումար մըն է. կազմակերպիչները նուէրներ, յիշատակներ կը բաժնեն բոլո՛ր այցելուներուն :

Բայց, այս բոլորին զուգընթաց՝ մութ կէտ մը, ինչպէս կը գրէ Համպուրկի «Տէր Շփիկըլ» թերթը. «Մինչ Գահիրէի մուրացիկները երջանիկ օրերու եւ ձրի ճաշերու ակնկալութեամբ կ'ապրին, Լոնտոն եւ Փարիզ կը դժգոհին որ Գերմանացիք տիրող քաղաքական պայմաններէն կ'օգտուին՝ իրենց ապրանքներուն համար նոր շուկաներ ապահովելով »:

ներ, բոլորն ալ դարձած են նշանաւոր դէմքեր եւ հանգիստացած՝ արժանաւոր առաջնորդներ (Գարեգին Արք. Յովսէփեանց):

Անթիլիասի կաթողիկոսարանին Դպրեվանքի ուսանողները նոյն առաջադրութեամբ լծուած են գործի, մեր նորագոյն պատմութեան մէջ նո՛ր Գլաձորականներ դառնալու հաւատքով :

Յաջողութի՛ւն :

Ա. Գ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

●

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յառաջ).— Ամսոյս 16ին դպրոցի սրահին մէջ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փետրուար 18ի համաժողովրդային ըմբոստութեան 36րդ տարեդարձը յաջողութեամբ տօնուեցաւ: Որոշուած ժամանակին ընկերներ եւ համակիրներ բոլորուած էին սեղաններուն շուրջ: Բացումը կատարեց ընկեր Ղ. Թորոսեան: «Անցած տարի այս օրերուն, հայ ժողովուրդը, ի մասնաւորի Դաշնակցութիւնը, կորսնցուց իր լաւագոյն զաւակներէն Դրօն եւ Նաւասարդեանը: Տակաւին մեր սուգը չմոռցած, նոյն չարագէտ մահը մեզմէ խլեց մեր ամէնուս ծանօթ եւ սիրելի Շաւարշ Միսաքեանը, որուն մահուան քառասունքին կը զուգադիպի գրեթէ մեր այս երեկոն: Սուգի մէջ ենք բոլորս ալ :

Մեծ է կորուստը ու անդարմանելի ներկայ մեր աստանդական կեանքին մէջ ո՞վ պիտի բռնէ անոր տեղը որ տարիներով իր երակները քամեց եւ ուղեղը պայթեցուց յանուն սերունդի փրկութեան» :

Յետոյ հրաւիրեց ներկաները վայրկեան մը յոտնկայս յարգել մեր մեծ ընկերներուն եւ Փետրուար 18ի զոհերուն յիշատակը :

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Սիսակ Սիսլեան, որ իբրեւ ականատես, շատ յստակօրէն պարզեց նախ քան Փետրուար 18ը, Հայաստանի գլխուն սարքուած դաւերը համայնավարներուն եւ Թուրք փաշաներուն կողմէ, որոնք ձեռք ձեռքի տըւած կ'աշխատէին ոչ միայն ոչնչացնել մեր նորաստեղծ փոքրիկ Հայաստանը այլ նաեւ մեր դարաւոր սրբութիւնները: Բանախօսը կարդաց բազմաթիւ փաստաթուղթեր՝ քաղուած համայնավար եւ Թրքական պաշտօնական աղբիւրներէն: «Մեր պատմութեան մէջ ունինք երեք թուականներ, որոնք նման են իրարու: Վարդանանց Պատերազմը, Մայիս 28ը եւ Փետրուար 18ը: Մեր ժողովուրդը շատ մը բաներու հանդուրժած է բայց երբ տեսած է որ թշնամին իր սրբութիւնները կը պղծէ իր գոյութեան կը սպառնայ, անմիջապէս նետուած է ասպարէզ՝ առանց նկատի առնելու դիմացինին գերազանց ուժը: Այսպէս էր որ Վարդան իր բուռ մը քաջերով ճակատեցաւ Պարսից հզօր բանակին դէմ : Նոյն ոգիով ուրիշ Հայեր մահը աչք առած քաջաբար կռուեցան Թուրքերուն դէմ ու ստեղծեցին ազատ Հայաստանը: Շատ բնական էր որ այս նոյն ժողովուրդի զաւակները պիտի չհանդուրժէին երրորդ բռնատիրութեան, որ կը կոչուէր համայնավարութիւն, եւ որ ըստ ոմանց եկած էր իբրեւ թէ մեզ փրկելու. բայց հազիւ թէ տեղաւորուած, բանտերը լեցուց հազարաւոր Հայերով որոնք տակաւին չէին դադրած իրենց արիւնը թափելէ յանուն հայրենիքի ազատութեան: Աքսոր, կողոպուտ իրարու կը յաջորդէին նոր իշխանաւորներու օրով: Ահա թէ ինչու տեղի ունեցաւ Փետրուար 18ի համաժողովրդային ըմբոստութիւնը »:

Երեկոյթը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ով՝ լաւագոյն մթնոլորտի մը մէջ :

ԳԱՐՈՒՆԻ

●

ՊՏՈՅՏ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Այս ծրագրով կը ներկայանար հանրութեան, Մարտ 17ին, երիտասարդ արուեստագէտ՝ Պ. Սարգիս Պօղոսեան՝ Սալ Մազընոյի մէջ :

Քիչ անգամներ պատեհութիւն տրուած է մեզ ունկնդրել գրական կտորներ, արձակ թէ քերթուած, իրենց լրիւ գեղեցկութեանը մէջ :

Արդարեւ ճաշակով ընտրուած չէր, մեր լաւագոյն գրողներէն, յատուկ կենդանութիւն կը ստանային երիտասարդ արուեստագէտին շրթներուն վրայ :

Ի՞նչ կ'ակնկալուի արտասանողէ մը առհասարակ.— Նախ իւրացնել քերթուածը, թափանցել կտորին էութեանը. ապա՝ սիրել, տռփել, երգել, ժպտիլ բանաստեղծին հետ ու այս՝ անկեղծ հարազատութեամբ, առանց արտաքին կեղծ պաճուճանքներու. նաեւ գիտնալ ճշգրիտ ոճով, անթերի առոգանութեամբ արտասանել:

Շրթներէն յստակ եւ հատ առ հատ ելած բառերը պէտք է իրենց շեշտով, եռանդներով եւ ելեւէջներով տան հոգեկան այն տրամադրութիւնը, զոր բանաստեղծը պահի մը համար զգացած է :

Մէկ խօսքով՝ թէեւ արտաքնապէս բառեր են, սակայն պէտք է վերածուին եռաժշտական թրթռումներու, հոգեկան ապրումի:

Պ. Ս. Պօղոսեան գիտցաւ տալ այս բոլորը:

Արարատեան դաշտի առաւօտը, մեր անմահ Րաֆֆիի գրչին տակ, դարձաւ խօսուն կերպար, հայրենի աշխարհի սիրտը՝ Արարատեան դաշտը, վերածուեցաւ կենդանի եւ բարախուն հոգեզմայլութեան մը :

Բանաստեղծի (Մ. Մեծարենց) մենակեաց հոգին, որ կ'ուզէ դաշտի ճամբուն կամ լերան ստորոտ հիւղ մը ըլլալ, ու իր ձեռքերը լայն բացած «գրգանքին կանչել ուղեւորները պարտասուն» կ'արտացոլէ վաղամեռիկ բանաստեղծին հոգեկան պարզութիւնը, բարութիւնը :

Վարուժան, իր «Արեւելեան բաղնիքը» երկարաշունչ քերթուածին մէջ, յաջողած է նկարագրել, բառերու անսահման գեղեցկութեամբ եւ ոճի անթերի կառուցումով, արեւելեան բաղնիքի յատուկ մանրամասնութիւնները, ընդհանուր միջավայրը :

Միջնադարեան տաղերգու Նաղաշ Յովնաթան, իր սիրտն է որ այնքան գեղեցկօրէն, պարզօրէն ու անկեղծութեամբ կը բանայ մեր առջեւ՝ իր «Տաղ Սիրոյ» մէջ:

Սիլվա Կապուտիկեանի «Երգ»ը նիւթականացած սէր չէ, այլ անհասելի բարձրութիւն մը, անչափելի զգացում. հոգիի երգ է :

Յիշեցինք կտորներ, պատահաբար զատելով, ըսելու համար, առաջին՝ որ Պ. Ս. Պօղոսեանի ընտրած կտորները, բազմազան են, հոգեկան տարբեր զգացումներ եւ տրամադրութիւններ արտայայտող, որոնց ընտրութիւնը եղած է ճաշակով ու յաջող :Երկրորդ՝ իր արտասանած քսան եւ հինգ կտորներով, փաստեց որ երբ մէկը անհրաժեշտ լրջութեամբ կը մօտենայ հայ գրականութեան եւ ճիգ կը թափէ զայն ըմբռնելու եւ զգալու, կը յաջողի. մանաւանդ եթէ ենթական ունի արուեստագէտի խառնուածք եւ իւրացուցած է արտասանական «թէքնիք»ը :

Փոքր նկատողութիւն մը: Պէտք չէ վախնալ անհասկնալի դառնալէ, ծանր եւ անյաղորդ նկատուելէ :

Իրաւ արուեստագէտը կը մօտենայ արուեստի որեւէ մէկ ճիւղին՝ նախ որպէս հոգեկան պահանջք, ապա նպատակ ունենալով ունկնդիր հասարակութիւնը հասցնել, բարձրացնել արուեստի գագաթներուն :

Այս՝ ըսելու համար, որ կային կտորներ որոնց գեղարուեստական արժէքը կասկածելի էր :

Լրիւ երկու ժամ, ներկայ ունկնդիր գրասէր հասարակութիւնը ապրեցաւ հայ գրչի ականաւոր վարպետներու թովիչ եւ հոգեզմայլ շունչին ներքեւ :

Գեղեցիկ եւ հարուստ է հայ գրականութիւնը երբ գեղեցիկ եւ հարուստ շունչով կը ներկայացուի :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

ՀՄԱՅԵԱԿ ՍԻՐԱՍԻ «Արարատ» վէպը ռուսերէնի թարգմանուած է եւ հրատարակուած՝ 30.000 օրինակով :

ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ Ալեքսանտր Այվազեանի 75րդ տարեդարձին առթիւ յարգանքի երեկոյ մը կազմակերպուած է Երեւանի մէջ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ ծննդեան 155ամեակին առթիւ կազմակերպուած ցուցահանդէսը բացուած է Միասնիկեան գրադարանին մէջ: Ներկայացուած են Հիւկոյի երկերու ֆրանսերէն, անգլերէն, հայերէն եւ ռուսերէն հրատարակութիւններն ու անմահ հեղինակին մասին գրուած արժէքաւոր յօդուածներ ու գրքեր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԵՐԿՈՒՆՔ

●

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Նոյն օրն արեւը վճիտ երկնից վրայ կը փայլէր, եւ ձեան անդրադարձութիւն աչքերը կը շլացնէր. Սանասնայք՝ բոլոր Մուշ քաղաքը 'ի խոյթ կը կրէին. Յովնան ձեռքերը ծալլած այս տեսարանին կը նայէր, եւ յանկարծ այդ արթուն մարդը անձայն իրեն մօտեցող մը իմանալով՝ գլուխը ետին դարձուց :

— Յովնան եղբայր, ըսաւ Գուրգէն, դու անդո՞րծ կը կենաս երբ աշխարհք կ'աշխատի :

— Աստուած գիս այդ աշխատութենէն պահէ, իշխան, պատասխանեց Յովնան, այդ բոլորն որ կը կրեն Հայու ապրանք է. բարբարոսները ի՞նչ կը բերեն երբ Հայաստան կուգան .— իրենց սեւ երեսը, իրենց գարշ կրօնքին քարոզութիւնն ու խաբէութիւնը եւ իրենց սուրը: Բոլոր այդ աւարը Վասպուրականի եւ Տարօնի Հային ստացուածքն է. Սանասնայք իրաւունք ունին իրենց սեփականելու, որովհետեւ տէր չէ մնացել. բայց ես, եթէ կարելի լինէր, այդ ամէնը այս խեղճ ազատել գերեաց կը բաժնէի, որոնք ամէն բան կորուսած են եւ ո՜ գիտէ ո՛ւր եւ որո՛նց ստացուածքը եղել են իրենց կանայքն ու զաւկները :

Եւ այս խօսքերը զրուցելուն՝ գլուխը անդին կը դարձնէր կորովի մարդը ծածկելու համար երկու կաթիլ արտասուք որ իւր աչաց մէջ փայլեցան, բայց հոն մնացին զամուեցան, վասնզի իշխանութիւն ունէր նա իւր անձին մինչեւ իւր արտասուաց վրայ: Ուստի Գուրգէն այս միջոցիս սկսաւ զննել այդ անսովոր մարդը որ հայ ժողովրդականի տիպն էր. դէմքին վրայ հաստատամտութիւն եւ կորով յայտնի կ'երեւէին. եւ որ տեսնելով թէ դիտողութեան նպատակ է դիմացնին իւր սուր աչքերը իշխանին վրայ ձգեց շեշտակի եւ մէկ հայեցուածքով տեսաւ երիտասարդութիւն, փառահութիւն մինչեւ յանդգնութիւն եւ անհոգութիւն իւր քաջութեան եւ զօրութեան: Պարզ երեսին վրայ փոքրիկ կնճիռ մը նաեւ չէր երեւեր, երկու լուսալիր, գուարթ եւ մեծ սեւ - սեւ աչքեր ուրախութեան փայլ կը սփռէին ուր որ նայէին. ամէն անդամները համեմատ էին եւ վայելուչ. հագուստը թէպէտ պարզ՝ ունէր իր պերճութիւնը, զէնքերը եւ սպառազինութիւնը թէպէտ երկաթեայ, բայց ունէին իրենց զարդերն ոսկւոյ եւ արծաթի. ձին, որ ծառայ մը բռնած կը սպասէր քիչ մը հեռու, Հայաստանի նժոյգ մ'էր անխառն եւ հարազատ, որ իւր տիրոջմէն աչքը չէր զատեր եւ փոքրիկ խրխնջիւններով կ'իմացնէր իւր ներկայութիւնը : Իսկ իշխանը դառնալով «Հիմա, Յոլակ, հիմա» կ'ըսէր, եւ նա կը հանդարտէր :

— Երթալու միտք ունի՞ս, Գուրգէն իշխան, հարցուց Յովնան իւր անտարբեր կերպով :

— Այո՛, Յովնան եղբայր, պատասխանեց Գուրգէն, , բայց մեր առջի խօսակցութիւնը այնչափ կարեւոր է, որ չեմ կրնար առանց քանի մը հարցմունք ընելու քեզմէ բաժնուիլ : — Հիմա դուք Սասնեցիքդ այդ քաջութեան գործը կատարեցիք, բայց վաղը, ի՞նչ պիտի ընէք երբ Ամիրապետը այդ Եուսուֆի տեղ Եազուպը, Իպրահիմը, Արդյան ուղարկէ եւ ձեր խոյթը 150.000 զօրք պաշարեն: Ես այդ մտածութիւնն ունիմ երկու օրէ ի վեր եւ կը վախեմ, որ այս ուրախութիւնը տրտմութեան դառնայ եւ այդ աւարը տարին չլրացած՝ Արաբիոյ ճամբան բռնէ :

— Շատ կարելի է, որովհետեւ մեր Հայը մարդ չէ:

— Է՛հ, ես ձանձրացեր եմ լսելէն թէ « Հայը անմիաբան է», «Հայը ազգատեաց է», « Հայը օտարասէր է», «Հայը անպիտան է», «Հայը վախկոտ է» եւ այլ այսպիսի սերտեալ խօսքեր, իբրեւ թէ նոքա որ այս խօսքերը կը զրուցէին Հայ եւ Հայու որդի չլինէին. իբրեւ թէ ուրիշ ամէն ազգ՝ Յոյն, Պարսիկ, Ասորի, Արաբ նաեւ միաբան եւ միահոգի լինէին. աշխարհիս երեսը ինչպէս մարդիկ դէմքով տարբեր են, նոյնպէս շահերով, դիրքով, բնաւորութեամբ տարբեր են. յիմարն նա է որ կ'ուզէ անկարելին կարելի ընել : Ես գործադրելու բուն բանը քեզ կը հարցունեմ, որ ոչ միայն գործի մարդ ես այլեւ կը տեսնեմ թէ շատ խելօք մարդ ես : Հայը եթէ մարդ լինէր՝ ի՞նչ պէտք էր ընել. այն զրուցէ՛ :

ՏԻՐՈՆՑ

(Շար.)

ինչքան ատեն որ երկու երկիրները պատերազմի մէջ ըլլան իրարու դէմ, Եգիպտոս թոյլ պիտի չտայ իսրայէլեան նաւերու անցքը՝ Աքապայէն: Համըրշըլտ կ'ուզէ տարհամոզել Նասրը՝ այս մասին:

3. կազայի համար Եգիպտոս նուազ անզիջող է. առ այժմ կ'ընդունի որ ՄԱԿի ուժերը հաւասարակշռութիւնը պահեն եգիպտեւիսրայէլեան սահմանագլխուն երկայնքին՝ մինչեւ որ վերջնական համաձայնութիւն մը կնքուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ ուրբաթ օր սրտի տագնապի մը հետեւանքով մահկանացուն կնքած է պետական ամէնէն կարկառուն դէմքերէն՝ Հապիպ Ապի Շահլա: 56 տարեկան էր. տարիներ շարունակ եղած է երեսփոխան, նախարար, փոխ-վարչապետ, խորհրդարանի նախագահ: 1943ին եղած է նաեւ վարչապետ: Ապի Շահլայի մահով հայ ժողովուրդն ու մասնաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը կորսնցնեն իրենց ամէնէն անկեղծ եւ հաւատարիմ բարեկամներէն մին: Լիբանանի կառավարութիւնը երեք օրուան սուգ յայտարարեց այս առթիւ:

ՄԱՌԵՇԱԼ ԲՈՒԼԿԱՆԻՆ Ատենաուըրի ուղղուած նամակի մը մէջ կ'առաջարկէ գերմանեւխորհրդային առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքել:

ՄԱԿԱՐԻՈՍ արք. ընդունած է Լոնտոնի մէջ բանակցութիւններ վարել Կիպրոսի հարցին լուծման շուրջ:

«ԵՒՐԱԹՈՄ»ի եւ Միացեալ Շուկայի համաձայնագիրները երկուշաբթի օր պիտի ստորագրուէին Հռոմի մէջ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետը, Քատար, Մոսկուայի մէջ յայտարարեց որ «ազգային համայնավարութիւն» գոյութիւն չունի: Միւս կողմէ, հունգար պետական անձնաւորութիւններ յայտարարեցին թէ խորհրդային բանակները Հունգարիայէն քաշելու մասին խօսք չի կրնար ըլլալ այժմ:

ՔՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ընդհ. դատախազը, Րընէ Տիպուա, անձնասպան եղաւ. կը կարծուի թէ լրտեսական գայթակղութեան մը մասնակից էր:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ մէկ միլիոնէ աւելի մետաղագործական բանուորներ գործադուլի սկսան շաբաթ օր: Կարելի եղաւ երկաթուղիի պաշտօնեաներու գործադուլին առաջքն առնել առ այժմ:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ առժամեայ նախագահը, զօր. Արամպուրու յայտարարեց թէ երկիրը սնանկութեան վտանգի տակ է. եթէ խիստ միջոցներ ձեռք չառնուին, 1957ի վերջաւորութեան Արժանթին սպառած պիտի ըլլայ իր բոլոր պահեստները:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերվարական կուսակցութեան ղեկավար դէմքերէն եւ Փօփիւլէր-Տիմանշի քրոնիկագիրներէն Ժան Թէքսիէ մեռաւ Փարիզի մէջ:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ արուարձաններէն Մէօտօնի մէջ հսկայ հրդեհ մը սկսաւ ուրբաթ կէսօրէն վերջ եւ հրոյ ճարակ դարձուց Րընօ ինքնաշարժներու գործարանին մէկ թեւը: Մօտակայ շէնքի մը մէջ բնակող 80 ընտանիքներ հեռացուեցան իրենց բնակարաններէն:

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ Վիէննա հասաւ շաբաթ օր. այցելութիւնը պիտի տեւէ 5 օր: Խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Աւստրիոյ կողմէ Խ. Միութեան տրուելիք պատերազմական վնասներու հատուցման մասին:

ՍԱՆ ՖՐԱՆՉԻՍՔՈՅԻ մէջ 1906էն ի վեր նմանը չտեսնուած ուժգնութեամբ երկրաշարժ մը տեղի ունեցաւ. բազմաթիւ տուներ փլան. ճամբաներ ճեղքուած են. ցարդ կարելի չէ եղած ճշդել վիրաւորներու թիւը, որ դժբախտաբար բաւական մեծ կը կարծուի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Ալժերիացի մը, խենթութեան նոպայի մը մէջ սկսաւ կրակ բանալ աջ ու ձախ եւ վիրաւորեց ութ անձեր, որոնցմէ երկուքը՝ Հայեր՝ Ն. Յովակիմեան (51 տարեկան) եւ Ք. Իշխանեան (57 տարեկան): «Ֆրանս Սուար» կը գրէ թէ այս երկու Հայերէն մէկուն (կարելի եղած չէ ճշդել թէ ո՞ր մէկը) վիճակը լուրջ է:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ զինուորական օդանաւ մը կորսուեցաւ Հավայեան կղզիներու եւ Ճափոնի միջեւ: Օդանաւին մէջ 67 անձեր կը գտնուէին: Կատարուած փնտռտուքները ցարդ որեւէ արդիւնք չտուին. կը կարծուի որ ովկէանոսին մէջ ինկած է:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 31ին, առաւօտ ժամը 9ին, Սինէմա Նօայի մէջ (Լա Քանըպիէռ)

ՊԱՏՈՒՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ՝

GASTON DEFERREի

(Մարսէյլի քաղաքապետ, նախարար, երեսփոխան)

Խօսք կ'առնէ՝ երեսփոխան

FRANCIS LEENHARDT

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Ազգային Կեդր. վարչութեան:

Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ բոլոր խումբերուն, Կապոյտ Խաչին եւ բոլոր մասնաճիւղերուն եւ Համազգային Մշակութային Միութեան: ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ՝

ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ՝ Ս. ԱՒԱԳ ՔԱՀԱՆԱՅ ՇԱՄԼԵԱՆ (առաջ. փոխ. Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց) ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ՉՈՒԽԱՃԵԱՆ (Մարսէյլի կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետ) վերապատուելի Յ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (Աւետարանական եկեղեցի):

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՑԵԱՆ եւ Փրոֆ. Գ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Անիթա Սարգսեան, Մատլէն Մարկոսեան եւ Ալիս Շամիրեան, ինչպէս նաեւ Սարգիս Չէօրէքճեան:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Այրի Տիկին Տիրուհի Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գալուստեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սիրվարդ Դանէլեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՊՕՂՈՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 22ին՝ 78 տարեկան հասակին:

Թաղումը պիտի կատարուի երեքշաբթի, մարտ 26, առաւօտեան ժամը 11.30ին՝ Լիվրի Կարկանի գերեզմանատան մէջ (Սէն է Ուազ):

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբր այդ:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, ՍԱԼՈՆ ՌՈՒՍ ՐԸՆԷԻ ՄԷՋ, (Ռիւ տը լ'Արպրը):

Մասնակցութեամբ ՐԸՆԷ ՏԱՆԻԻ նուագախումբին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ասնուվիլի Ազգ. սրահին շինութեան ի նպաստ շնորհակալութեամբ ստացուած են հետեւեալ գումարները: Այրի Տիկին Թիւֆէնքճեան հազար ֆր., Տէր եւ Տիկին Շէրոյեան հազար ֆր., հանգուցեալ Տիկին Հայկուհի Յովհաննէսեանի քառասունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պօտուրեան հազար ֆր., նախորդ գումար 440.500, ընդհ. գումար 443.500, եւ հարիւր տոլար:

●

Տէր եւ Տիկին Ալոյեան իրենց ջերմ շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր ազգականներուն, բարեկամներուն եւ հայրենակիցներուն որոնք անձամբ, նամակով կամ հեռագրով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին, իրենց զաւկին Երուանդ Ալոյեանի կսկծալի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 10ին ինքնաշարժի արկածի հետեւանքով:

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ Է

Օդաւէտ եւ կահաւորուած սենեակ մը, նախընտրաբար հայ օրիորդի մը կամ տիկնոջ մը համար: Մեթրօ եւ օթօպիւս մօտ: Հեռաձայնել՝

DAU 01-95

ՀԱՒԿԹԱԽԱՂ

Համախմբերդի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը այս տարի եւս կազմակերպած է իր աւանդական հաւկթախաղը, որ տեղի պիտի ունենայ կիրակի, Ապրիլ 28, կէսօրէն յետոյ, Ցոյներու սրահին մէջ:

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ»

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ:

Այս շաբաթ ժամը 20.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Կը խօսի Պ. Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Կ'երգէ ծանօթ երգիչ Պ. Ժ. ՄԱՄԱՍԵԱՆ (Մաս):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ փոխադարձ Օգն. Միութեան

Ապրիլ 8, երկուշաբթի գիշեր ժամը ճիշդ 8.45ին

Théatre Paul Faralicq

21 Rue Yves-Toudic. Paris 10ème

Métro : République

ԴԵՐԱՍԱՆ ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ - ՂԵԿԱՎԱՐ

Jeune Théatre Franco-Arménien de Parisի

Կը ներկայացուի Մաքս Տրեբի

«ՏԱՍՆԸԵՕԹԸ ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ»

Տրամ երեք արար

Բեմադրութեամբ Աւետիս Միսիրեանի

«ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ ՇԻՆՈՒԱԾ ԱՄՈՒՍԻՆԸ»

Բեմադրութիւն Հանրի Ճանիկի

Մաքսիմ Օերիւ եւ Կի Տապզաք

(Կատակերգութիւն մէկ արար)

Հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով

այս երկու ներկայացումներուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն (այբենական կարգով):

Մատըլէն Էֆիզեան, Մարի Էօքսիւզեան, Հայկուհի Խտշեան, Աւետիս Միսիրեան, Տրդատ Նշանեան, Ալիս Փափազեան:

Տոմսերը՝ 200, 300 եւ 500 ֆրանք:

Կը ծախուին սրահին մուտքը եւ անդամներուն մօտ:

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին հետեւեալ խումբերը.— Արամ խումբ, 28 մարտ, ժամը 3ին: Հայաստան ենթկ. 30 մարտ, ժամը 9ին: Ակնունի ենթկ. 30 Մարտ, ժամը 9.30ին: Ընկ. Կարօ, 31 Մարտ կիր. ժամը 3ին: Նիկոլ Դուման, 31Մարտ, կիր. ժամը3ին:

Ժողովները շարունակելի են:

Սոյն ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները:

Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21-ին ընկեր Կիւլեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի եւ արուարձաններու յարգոյ հասարակութեան ի գիտութիւն կը ծանուցանենք թէ ինչպէս նախորդ տարիները, այս տարի եւս մեր բազմահազար նահատակներուն յիշատակին նուիրուած Ապրիլեան Սգատօնի 42րդ տարեդարձի ժողովրդական հանդէսը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 24ին, չորեքշաբթի օր, ժամը 21-ին, նախկին Փըթի Ժուռնալի սրահը, 21 ռիւ Քատէ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Փարիզահայ կազմակերպութեանց ներկայացուցչական ընդհ. ժողովէն ընտրուած Ապրիլեան Սգատօնի կազմակերպիչ

Յանձնախումբ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Հայաստանէն Թադէոս Պօղոսեան, իր մայրը կը փնտռէ Տիկին Խանում Մակարեան: Մինչեւ 1937 կը գտնուէր Մուսուլի Հայնէս գիւղը: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացընել հետեւեալ հասցէին, Գաբրիէլ Նիտէլեանի, 121 ռիւ Էթիէն Տօլէ, Ալֆորվիլ, (Սէն, Ֆրանս):

ՄԻԱԿ ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ

Փարիզի Հայոց Աղք. Ընկերութեան արտակարգ ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ, ուրբաթ 12 Ապրիլ, ժամը 20.30ին, Ընկերութեան գրասենեակը, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

Օրակարգ՝ 1) Ընթերցում նախորդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան: 2) Տեղեկագիր հաշուեքննիչ յանձնախումբի, 3) 1956 տարուայ ամբողջական հաշուեկշիռ, 4) Ընթերցում եւ վաւերացում ներքին կանոնագրի, 5) Զանազան հարցեր:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Աղաւնի Մուրատեան (նախկին հասցէ 18 ռիւ տը լ'Էշիքիէ, Փարիզ): Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731

Directrice : Arpik MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 փր. վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկան 3500 փրանք : Հատը 12 փր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՐՏ

MERCREDI 27 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7842 33ème ANNEE Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3653

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱ

Երկուշաբթի օր Հռոմի պատմական Կապիտոլի շքեղ սրահին մէջ վեց երկիրներու Արտաքին նախարարները ստորագրեցին «Եւրաթոմ»ի եւ Միացեալ Շուկայի դաշնագիրները :

Այդ երկիրներն են՝ Ֆրանսա, արեւմտեան Գերմանիա, Իտալիա, Պելճիքա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ, վերջին երեքը ծանօթ՝ Պենելիւքս անունով :

Այս դաշնագիրներու ստորագրութիւնը կը նկատուի կարեւոր քայլ մը դէպի իրականացումը «Միացեալ Եւրոպա»յի, որ յետպատերազմեան շրջանի քաղաքական ամէնէն կարեւոր ծրագիրն է :

Աշխարհ բաժնուած է երկու հսկայական ճակատներու: Արեւելեան կողմը կը տիրապետէ Խորհրդային Միութիւնը, որուն ազդեցութիւնը կը տարածուի մինչեւ Չինաստան: Արեւմուտքին կ'իշխէ Ամերիկա, որուն հետ կապուած են ժողովրդավար բոլոր երկիրները :

Այս երկու ուժերուն մէջտեղ երրորդ մը կեանքի կը կոչուի՝ կազմելու համար «Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները» :

Երբ վերջացաւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմը, արեւմտեան Եւրոպան տնտեսապէս հիւծած էր, բազմաթիւ քաղաքներ ու շէնքեր կիսովին աւերակ դարձած, ճարտարարուեստը քայքայուած, առեւտուրը կասած էր: Ապրուստի համար անհրաժեշտ ապրանքներու պակասը ժուժկալութիւն եւ սեղմումներ պարտադրած էր կարգ մը երկիրներու՝ խաղաղութիւնը հաստատուելէն վերջն ալ :

Մարշըլի ծրագիրը օժանդակութեան հասաւ այդ երկիրներուն, որոնք հետզհետէ վերականգնեցին իրենց տնտեսութիւնը եւ բնականոն վիճակ ստացան :

Օրուան քաղաքական վարիչները ծրագիր յղացան ստեղծել եւրոպական դաշնակցութիւն մը, ամուր հիմերու վրայ դնելու համար արեւմտեան Եւրոպայի ոչ միայն տնտեսութիւնը, այլ եւ հաւաքական պաշտպանութիւնը :

Առաջին քայլն եղաւ «Եւրոպայի Խորհուրդ»ին կազմութիւնը: Այս արիսպագոսը, որուն կեդրոն ընտրուած է Սթրազպուրկ՝ իբրեւ ամենամօտիկ քաղաքը արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն, յարդ գեղեցիկ ծրագիրներ մշակելէ եւ հոգեհաճ ճառեր արտասանելէ զատ գործ մը չէ տեսած :

Ատոր յաջորդեց Ֆրանսայի արտաքին նախարար «Շումանի ծրագիր»ը, յղացուած 1950ին եւ վաւերացուած 1952ին : Այս ծրագրով 1953 Մայիս մէկին ստեղծուեցաւ Ածուխի եւ Պողպատի Եւրոպական Միութիւնը՝ վերոյիշեալ վեց պետութեանց միջեւ, որոնք ընդամէնը 160 միլիոն բնակչութիւն կը ներկայացնեն :

Անգլիա ուղղակի չյարեցաւ այս ծրագրին, սակայն որոշ կապեր հաստատեց այդ կազմակերպութեան հետ :

Երրորդ քայլն էր Եւրոպայի Հաւաքական Պաշտպանութեան ծրագիրը :

Մոսկուա «պաղ պատերազմ»ի միջոցաւ ուզեց արգելք ըլլալ այս ծրագրի իրագործման: Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին մէջ երկար վիճաբանութիւններ կատարուեցան այս հարցին շուրջ : Պահ մը նոյնիսկ պզտիկ հերձուած մը առաջ եկաւ ընկերվարական կուսակցութեան ծոցին մէջ այս հարցին առթիւ: Ի վերջոյ խորհրդարանը մերժեց վաւերացնել այս ծրագիրը, որ կը նկատուէր նախաքայլ մը դէպի արեւմտեան Եւրոպայի քաղաքական միութիւնը :

Չորրորդ քայլն էր «Եւրաթոմ»ի եւ «Միացեալ Շուկայի» ծրագիրը, որ յղացուեցաւ 1955ի ամառը Մեսինայի մէջ՝ նոյն վեց երկիրներու խորհրդաժողովին կողմէ :

Պելճիքայի արտաքին նախարարը՝ ընկերվարական Փօլ-Հանրի Սփաք մէկուկէս տարուան աշխատանքէ վերջ, յաջողեցաւ պատրաստել կողմերուն ընդունելի համաձայնագիրը եւ զանոնք վաւերացնել տալ քանի մը շաբաթ առաջ Փարիզի մէջ, ուր հաւաքուած էին վեց արտաքին նախարարները:

Ահա՛ այդ համաձայնագրերն են որ ստորագրուեցան Հռոմի մէջ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՌՈՄԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

«ԵՒՐԱԹՈՄ»Ի ԵՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՇՈՒԿԱՅԻ ՈՐՈՇՄՆԱԳՐԵՐԸ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԵՑԱՆ

Երկուշաբթի օր Հռոմի մէջ ստորագրուեցան Արեւմտ. Եւրոպայի վեց պետութեանց Միացեալ Շուկայի ու «Եւրաթոմ»ի որոշմնագրերը: Առաջին ստորագրողը եղաւ Պելժիոյ Արտաքին նախարարը՝ Փօլ Հանրի Սբաք, որուն յարատեւ ջանքերուն շնորհիւ էր որ իրականութիւն դարձաւ այս ծրագիրը: Ապա յաջորդաբար ստորագրեցին Արեւմտ. Գերմանիոյ վարչապետը, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Լիւքսէմպուրկի եւ Հոլանտայի Արտաքին նախարարները:

Իտալիոյ կառավարութիւնն ալ ուզած էր բացառիկ շուք մը տալ այդ պատմական օրուան: Բոլոր դպրոցները փակ էին. քրիստոնեայ-դեմոկրատ ուսանողները Հռոմի վրայ գունաւոր թիթեռնիկներ բաց թողուցին:

Ինչպէս յայտնի է, Միացեալ Շուկայի ծրագրին մաս կը կազմէ մաքսային դրութեան վերացումը կամ գանձուած տուրքերու նուազումը՝ ըստ ապրանքներուն. անհատներու ազատ անցքն ու դրամագլուխներու ազատ փոխադրութիւնը. եւրոպական դրամատան մը ստեղծումը, եւայլն: Գալով «Եւրաթոմ»ին, այս կազմակերպութիւնն ալ, Միացեալ Շուկային նման, դրուած պիտի ըլլայ վարչապետներու խորհուրդին հսկողութեան տակ եւ պիտի ղեկավարուի մօտաւորապէս միեւնոյն օրէնքներով :

Համաձայնութեանց ստորագրութենէն վերջ խօսք առին Արտաքին նախարարները ու վարչապետ Ատընաուըր: Փօլ Հանրի Սփաք առանձին առանձին յիշեց այն բոլոր անձերը — տը Կասփէրի, Կոմս Սֆորցա, Ռոպէր Շուման, Կի Մոլէ, Ժան Մոնէ, Ֆօն Պրէնթանօ — որոնք տարիներու իրենց ճիգերով նպաստեցին եւրոպական միութեան ստեղծումին: Սփաք յայտարարեց՝ «Կուզեմ զսպել զգացած ուրախութիւնս, բայց բոլորս ալ կը գիտակցինք թէ Եւրոպայի պատմութեան մէջ կարեւոր թուական մըն է այսօր»: Քրիստիան Փինօ խօսեցաւ իրապաշտ ճառ մը՝ մատնանշելով այն բոլոր դժուարութիւնները, որոնք կրնան ներկայանալ եւ շեշտելով Անգլիոյ մասնակցութիւնն ալ ապահովելու անհրաժեշտութիւնը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավարներու պատուիրակութիւնը Եուկոսլաւիոյ մէջ հանդիպումներ ունեցաւ երկրին համայնավար ղեկավարներուն հետ: Խօսակցութիւնները դարձան գաղափարաբանական հարցերու եւ երկու երկիրներուն համայնավարներու փոխ-յարաբերութեանց շուրջ: Պատուիրակութիւնը պիտի ընդունուի նաեւ մարեշալ Թիթոյի կողմէ :

ՓԱՐԻԶԻ Թրքական դեսպանը, Մենէմենճիօղլու հանգստեան կոչուեցաւ. զինք պիտի փոխարինէ Ֆերիտուն Ճէմալ Էրքին, որ 57 տարեկան է եւ նախապէս եղած է Իտալիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Սպանիոյ դեսպան :

✣ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✣

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՇԻՆԷ

Ի՛նչ զարմանալի յատկութիւն է սա մեր հարեւաններուն քանդելու, միշտ քանդելու բնազդը :

Մարդիկը գրեթէ մէկ տարուան մէջ աւերեցին ամբողջ Բարձր եւ Փոքր Հայքը: Անհամար եկեղեցիներ, հարիւրաւոր վանքեր՝ իրենց թանկագին մատենադարաններով, հնութիւններով եւ անսահման նիւթական հարստութեամբ, մոխիրի վերածեցին, կողոպտեցին ժողովուրդի մը դարաւոր մշակոյթը, ուզելով զայն վերածել թափառական բազմութեան մը: Իրենք դարձան սակայն բուեր այդ 750000 ք. քիլոմեթր տարածութեան վրայ :

Քառասուն տարուան մէջ քառասուն գիւղ չկրցան շէնցնել: Ո՞վ պիտի ծաղկեցնէր այդ աւերակ քաղաքները. ո՞վ պիտի մշակէր այդ ամայի արտերն ու այգիները երբ չկար Հայուն շինարար բազուկը, արդար քրտինքը :

Երկար չի քնանար այդ վայրագ բնազդը. կ'արթննայ քանի մը տարին անգամ մը: Նորէն քանդեցին «վարլըքով»: Քանի մը տարի վերջ Սեպտ. վեց մը սարքեցին, երկիրը զրկելով իր ամէնէն տարրական պէտքերէն: Պոչեր սկսան կազմուիլ, սուրճի, շաքարի եւ նոյնիսկ հացի համար: Հաւեր իսկ չգտան այդ երիցս երանելի երկրին մէջ :

Այսքանը բաւական է՞ր իրենց անյագ ախորժակը գոհացնելու : Պէտք էր քանդելիք բան գտնել, հիմա ալ բահ - բրիչ առած կը փլցնեն ամբողջ հրապարակներ, տուներ, խանութներ, Պոլիսը գեղեցկացնելու? համար... Գրեթէ ոչ մէկ հատուցում տէրերուն, ոչ մէկ պայմանաժամ պարպելու շէնքերը.— միշտ արթուն է մարդոց ցեղային բնազդը :

Ո՞վ պիտի շինէ սակայն եւ ե՞րբ. յոյսերնին դրած են կ'երեւի հայ հարուստներուն վրայ որոնք յուսահատիլ չեն գիտեր եւ որոնք սրտառուչ միամտութեամբ մը կառչած են իրենց ցեղային առաքինութեան՝ շինել, միշտ շինել, եւ դարձեալ շէնցնել այն երկիրը որ իրենց հարազատներուն անհամար գերեզմաններովը ծածկուած է:

ՆՈՃԻ

ՖՐԵՏԷՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

Professeur Titulaire

Պաշտօնաթերթը կը հաղորդէ թէ Մարտ ութի հրամանագրով Պ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտի, որ կը դասախօսէր Փարիզի Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու Պետական Վարժարանին մէջ, նշանակուած է փրօֆէսէօր թիթիւլէր հայերէն լեզուի ամպիոնին :

Ջերմ շնորհաւորութիւններ մեր հայագէտ բարեկամին :

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ-ՆԱՍՐ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երկուշաբթի օր Համըրշոլտ երրորդ եւ հաւանաբար վերջին տեսակցութիւն մը ունեցաւ նախագահ Նասրի հետ: Տակաւին որոշ չէ թէ Համըրշոլտ Գահիրէէն Իսրայէ՞լ պիտի անցնի, թէ՝ ուղղակի Նիւ Եորք վերադառնայ:

Մեծ գաղտնապահութիւն կը տիրէ վերոյիշեալ խօսակցութեանց շուրջ, բայց ըստ շրջան ընող զրոյցներու, Համըրշոլտ եւ Նասր որոշ եզրակացութիւններու յանգած են մասնաւորաբար Սուէզի ջրանցքին տնօրինութեան հարցին շուրջ: Միջին Արեւելքի լրագրական գործակալութիւնը (եգիպտական) առջի օր յայտարարեց թէ «հարցին լուծման կարելիութեանց շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է»: Դարձեալ ըստ նոյն լրագրական գործակալութեան, Համըրշոլտ Նիւ Եորք վերադարձին, գոյացած համաձայնութիւնը պիտի ներկայացնէ «շահագրգռուած պետութեանց» հաւանութեան :

Ինչ կը վերաբերի Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի միջեւ պատերազմական դրութեան վերացման, որմէ կախում ունի Կազայի եւ Աքապայի շուրջ տիրող անհամաձայնութեան լուծումը, կը կարծուի թէ Համըրշոլտի ջանքերը ի դերեւ ելած են : Կ'ըսուի թէ Եգիպտոս կը պահանջէ որ Իսրայէլի իրաւունքները սահմանափակուին 1949ի զինադադարին պայմաններով :

Արդ, Իսրայէլի մէջ տրամադիր չեն վերջին յաղթանակներուն շնորհիւ ձեռք ձգուած առաւելութիւնները լքելու :

× Գահիրէի ձայնասփիւռը բուռն արտայայտութիւններ ունեցաւ Արեւմտեան պետութեանց քաղաքականութեան դէմ, որ «կը ձգտի Միջին Արեւելքը երկուքի բաժնելով տկարացնելու: Արաբներու թշնամիները չարաչար կը սխալին երբ կը խորհին թէ կրնան մեզ իրենց ձեռքը խաղալիք դարձնել»:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋի չէք - փոսթալի նոր թիւն է՝

15069—82

Մեր բաժանորդները եւ գործակալները կրնան անմիջապէս վերսկսիլ իրենց վճարումները այս նոր թիւին միջոցով :

Այս առթիւ անգամ մըն ալ պարտք կը սեպենք յիշեցնել որ *Յառաջի չէք փոսթալը* վերապահուած է *միայն* թերթին: Կը խնդրուի ուրեմն ուրիշներու յանձնուելիք գումարները ղրկել *Մանտա-Քառթով* : (*Նուէրներ կազմակերպութիւններու կամ ուրիշ թերթերու բաժնեգին եւն.*) :

Ջերմապէս կը խնդրենք նաեւ որ մեր բաժանորդները կանոնաւոր վճարումներով դիւրացնեն վարչութեան գործը :

Շնորհակալութիւններով՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ «ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ»Ի ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Տէր եւ Տիկին Զաթրեան (Ռոման)	2.000
Պ. Շ. Հայրապետեան (Սեթիֆ)	2.000
Նախորդ գումար՝	1.340.800
Ընդհ. գումար	1.344.800

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր Լիոնի Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցած է Շաւարշ Միսաքեանի մահուան քառասունքին նուիրուած սգահանդէսը :

Նախագահած է ընկեր Նշան Պետրոսեան, խօսք առած են Մարսէյլէն՝ ընկեր Յակոբ Պալիկեան եւ Միսաք Միրզէ : Կիրակի առտու Ազգ. Միութեան Նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցած է հոգեհանգստեան պաշտօն :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ վարչապետն ու Արտաքին նախարարը Պերմուտեան կղզիներու բանակցութիւններէն վերջ սկսան անգլիական Հասարակապետութիւնն ու միջազգային քաղաքականութիւնը շահագրգռող հարցերու շուրջ կարեւոր խօսակցութիւններ ունենալ Անգլիոյ վարչապետին եւ Արտաքին նախարարին հետ :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

Անցեալ Դեկտեմբերին երբ Տըլըս գործողութեան ենթարկուեցաւ եւ քանի մը ատեն ստիպուեցաւ անկողին մնալ, Սուէզի հարցը միջազգային մտահոգութեանց առաջին գծին վրայ կու գար: Օր մը երբ բացառաբար մինակ մնացած էր, թուղթ մատիտ առաւ եւ «Միջին Արեւելքի մասին ամերիկեան յայտարարութեան» մը ընդհանուր ծրագիրը սկսաւ գրի առնել: Բայց կը զգար որ ծրագիրը անկատար է. պատռեց, մէկ կողմ նետեց՝ առանց այդ մասին ոեւէ մէկուն խօսելու:

Չորս շաբաթ հանգստանալէ վերջ, Տըլըս Դեկտեմբեր 11ին օդանաւ նստաւ եւ Փարիզ մեկնեցաւ՝ Հիւս. Ատլանտեան Կազմակերպութեան ժողովին մասնակցելու համար: Փարիզի մէջ, ըլլա՛յ Անգլիոյ, ըլլա՛յ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարները յիշեցուցին իրեն, որ Մ. Նահանգներու կարեւորագոյն գործը Միջին Արեւելքի մէջ ամերիկեան ներկայութիւնը զգալի դարձնելն է: Տըլըս խոստացաւ այդ մասին մտածել:

Ուաշինկթըն վերադարձին, Տըլըս սկըսաւ քննել արտ. նախարարութեան դրասենեակներուն մէջ պատրաստուած Միջին արեւել. բոլոր ծրագիրները: Երեք տարբեր ձեւերով կարելի էր մօտենալ հարցին. 1) Մաս կազմել Պաղտատի Ուխտին, որ Փաքիստանը, Իրաքը, Իրանն ու Թուրքիան կը միացնէ Անգլիոյ: 2) Առաջարկել «Միջին Արեւելքի Ուխտ» մը, որ աշխարհի այդ մասին երկիրները պիտի միացնէր իրարու՝ ընկերային եւ տնտեսական մարզերու մէջ, առանց զինուորական դաշնակցութեան: 3) Անջատ դաշինքներ կամ համաձայնութիւններ ստորագրել արաբական պետութիւններէն իւրաքանչիւրին հետ:

Այս երեք ծրագիրներէն իւրաքանչիւրը ունէր իր առաւելութիւններն ու թերութիւնները. բոլորին առաւելութիւնները իրարու միացնելով, Տըլըս Այզընհաուըրի ներկայացուց ընդհ. ծրագիր մը, զոր ամերիկեան մամուլը անմիջապէս մկրտեց «Այզընհաուըրի վարդապետութիւն» անունով:

«Այզընհաուըրի վարդապետութեան» ամէնէն կարեւոր յօդուածներն են — 1) Մ. Նահանգները զինուորական օգնութիւն պիտի տան Միջին արեւելեան այն բոլոր պետութեանց, որոնք յարձակում կը կրեն «միջազգային համայնավարութեան իշխանութեան տակ գտնուող որեւէ մէկ պետութենէ», եթէ, անշուշտ, յարձակում կրող պետութիւնը Մ. Նահանգներու օգնութեան դիմէ: 2) Տնտեսական կարեւոր օժանդակութիւն մը պիտի տրուի՝ Միջին Արեւելքի տնտեսական հաւասարակշռութիւնը պահելու համար:

«Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը» թէ՛ նոր էր իր տեսակին մէջ եւ թէ՛ հին: Հին էր այն իմաստով որ Թրումընի Վարդապետութեան օրով նոյն ձեւի ամերիկեան տնտեսական օժանդակութիւն տրուած էր Յունաստանի: Նոր էր այն իմաստով, որ ցարդ Մ. Նահանգները այսքան ընդհանուր ձեւով զինուորական օժանդակութիւն չէին խոստացած:

Ամերիկեան այս օժանդակութեան ամէնէն հետաքրքրական կողմը այն էր, որ 1) Մ. Նահանգները իրենց պաշտպանութիւնը կը խոստանան ո՛չ թէ Միջին Արեւելքին ընդհանրապէս, այլ Միջին Արեւելքի պետութիւններէն իւրաքանչիւրին՝ որպէս անջատ միաւոր: 2) Թէեւ ընդհանուր թշնամին համայնավարութիւնը կը նկատուի, բայց ամերիկեան օժանդակութիւնը վայելող արաբական պետութիւնները անուղղակի կերպով ապահովուած կ'ըլլան նաեւ Իսրայէլի դէմ: 3) Այս բոլորը կը կատարուի անպաշտօն ձեւով. Նախապէս դաշինքներ կամ համաձայնութիւններ չեն կնքուիր. որով, արաբական կամ այլ Միջին արեւելեան երկիրներու ազգայնականները դժգոհելու, խնդիր հանելու առիթ չեն ունենար. պետութիւններն ալ պարտաւոր չեն զգար անպայման ամերիկեան կառքին լծուելու: 4) Ծրագիրը զուտ ամերիկեան ըլլալով հանդերձ արգելք չի հանդիսանար անգլիական եւ ֆրանսական շահերուն:

Այզընհաուըր եւ Տըլըս այս ուղղութեամբ որեւէ քայլ չէին կրնար առնել առանց Ծերակոյտին ու Քոնկրէսին հաւանութեան: Արդ, երկու ժողովներն ալ վաւերացուցին «Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը»:

Որեւէ արգելք չկայ այլեւս. պէտք է սպասել այժմ, որ դէպքերը հետեւին իրենց բնական ընթացքին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ

ԽՄԲ. — Պէյրութի Ազդակէն կ'արտատպենք այս շահեկան յօդուածը որ լրիւ պատկեր մը կու տայ Համազգայինի գործունէութեան մասին:

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷԿԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Համազգայինի թատերասէրները քանի մը տարիէ ի վեր միայն այս անունով կը կոչուին, Իփէկեանի մեռնելէն վերջ անոր յիշատակը անմոռանալի պահելու երախտագիտութենէ թելադրուած: Որովհետեւ Գ. Իփէկեան, Համազգայինի հիմնադրութեան իր եռանդուն աջակցութիւնը բերելէ զատ, ստեղծեց, անդերադանցելի զոհողութեանց գնով, այս թատերախումբը, որ մինչեւ այսօր կ'ապրի անոր շունչով եւ կը կրէ անոր անջնջելի դրոշմը:

Մօտաւորապէս տասնըհինգ տարիներ մեզ կը բաժնեն թատերասէրներու միութեան հիմնադրութեան թուականէն, երբ տակաւին նախափորձերը կը կատարուէին Ճեմարանի շրջանակին մէջ ճեմարանական ուսանողներու մասնակցութեամբ առաւելապէս:

Իփէկեան թատերախումբը կեանքի կոչուելէն ի վեր այնքան հարուստ եղած է իր գործունէութեամբ, որ արդարօրէն ամէն Հայու մտքին մէջ շփոթ մը կայ Համազգային միութեան եւ թատերախումբին կապակցութեամբ: Ասիկա երեւոյթ մըն է անշուշտ, որ որպէս համաժողովրդական գնահատանք կ'երթայ թատերախումբին հասցէին:

Գ. Իփէկեանի մահէն վերջ խումբին ճակատագիրը վարող անձը հանդիսացաւ Պ. Ժորժ Սարգիսեան, որ վարպետին շունչով թրծուած, անոր արժանաւոր յաջորդը եղաւ: Պ. Ժորժ Սարգիսեանի շուրջ հաւաքուած է դերասանական անվիճելի յատկութիւններով օժտուած երիտասարդութիւն մը, որ անսակարկելի զոհողութիւններով կ'աւելցնէ միութեան փառքը:

Աւելորդ է մէկ մէկ թուել մինչեւ այսօր անոնց գործադրած բեմադրութիւնները: Միայն կրնանք բարձրաձայն յայտարարել՝ թէ Գ. Իփէկեան թատերախումբը այնքան խնամքով, կատարելութեամբ եւ բծախնդրութեամբ կը սարքէ իր ներկայացումները, որ գաղութահայութեան միակ միութիւնն է, որուն ժողովուրդը ինք կը դիմէ, փոխանակ ըստ մեր բարի սովորութեան միութիւնը՝ ժողովուրդին:

ՀՐԱՏԱԿՉԱԿԱՆԸ

Համազգայինի կարեւոր ձեռնարկներէն մէկն ալ հրատարակչականն է: Երկար տարիներէ ի վեր ան ծառայած է հայ գիրի տարածման: Հրատարակչականը ցարդ լոյս ընծայած է գրական, պատմական, մանկավարժական եւ վերջերս մանաւանդ՝ յեղափոխական 134 հեղինակութիւններ: 1956ին միայն ան հրատարակեց Մ. Իշխանի «Հացի եւ սիրոյ համար»ը, Իրադեկի «Մօտիկ Անցեալից»ը եւ անսահման ժողովրդականութեամբ ողջունուող Մալխասի «Ամբողջական Գործերը»: Հրատարակչականը կը վարէ յանձնախումբ մը, որ ենթակայ է Համազգայինի Կեդրոնական վարչութեան եւ լայն կապեր ունի ամբողջ գաղթաշխարհի հետ:

ՏՊԱՐԱՆԸ

Տպարանին անուան կապուած կը մնայ գործավարոյր յիշատակ մը: Ազբալեանինն է այդ յիշատակը: Մեծ ուսուցիչը առաւելաբար իր անձնական զոհողութիւններով հիմնեց տպարանը, ու զրկուած ընտանեկան ջերմութենէ, զայն իր ընտանիքը դարձուց, գուրգուրաց անոր վրայ, ջերմացաւ անով եւ որպէս անգնահատելի հարստութիւն կտակեց Համազգայինին:

Այժմ տպարանը ունի թիւով եւ ուժով աւելի մեծ մեքենաներ, սակայն Կեդրոնական վարչութիւնը կ'ուզէ զայն հիմնովին վերակազմել եւ արդիական տպարանի մը բոլոր պայմաններով օժտել:

«ԱԿՕՍ» ԳՐԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐԸ

«Ակօս»ը Ճեմարանի շրջանաւարտից միութեան ձեռնարկն է: 1944էն ի վեր կը հրատարակուի: Արտասահմանեան հրատարակութեանց շարքին շատ հազուադէպ են առանց ընդհատումի լոյս տեսնող պարբերաթերթերը: Ակօսը, հակառակ երբեմն դժուարին պայմաններու տակ մնալուն, գրեթէ երբեք չէ դադրած հրատարակուելէ: Արտասահմանի բոլոր վաստակաւոր գրիչները իրենց աշխատակցութիւնը բերած են անոր: Շատ մը երիտասարդ սկսնակ գրողներու գրական անդաստանէն ներս մուտքի դուռ հանդիսացած է: Այսօր «Ակօս» իր ետին պատկառելի վաստակ մը դիզած, բազմաջան վարիչներու եւ բեղուն գրիչներու միացած ճիգերով կը շարունակէ ակօսել հայ մշակոյթի անդաստանը:

ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏԻՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութահայութեան կեանքին մէջ ծանօթ անուն մըն է: Ծրագիր – կանոնագիր մը տրամադրութիւններով առաջնորդուող կազմակերպուած հաւաքականութիւն մը, որ Ճեմարանի տարիներու բազմաբեղուն արգասիքն է: Հիմնուած 1935ին, արդէն հասուն միութիւն մը դարձած է:

Շրջանաւարտից Միութիւնը լիովին յաջողած է ճեմարանաւարտ երիտասարդութիւնը հաւաքելու Ճեմարանին շուրջ եւ անոր կապուած պահելու առաքելութեանը մէջ: Մասնաւորաբար սակայն հայութեան անգնահատելի ծառայութիւններ մատուցած է մշակոյթի գետնի վրայ: Խանդավառ եւ պատրաստակամ իր ուժերը անդադար սպառած է յօգուտ հանրութեան՝ սարքելով գրական, դասախօսական եւ գեղարուեստական հանդիսութիւններ: Միութեան ամէնակարեւոր ձեռնարկը «Ակօս» ամսագրին հրատարակութիւնն է:

ՌԱՏԻՕ – ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԸ

Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ մը, ժամը 4·30ին այցելութիւն մը տուէք Պուրճ-Համուտի թաղերը եւ այն ատեն միայն լրիւ պիտի կրնաք ըմբռնել կարեւորութիւնն ու օգտակարութիւնը քաղաքի Համազգայինի վարչութեան այս ձեռնարկին: Բնակարաններու պատուհաններէն, վաճառատուններէն, հայ երգը կը յորդի, լեցնելով փողոցներու լայնարձակ տարածութիւնները: Ո՞ր Հայը անհամբերութեամբ չսպասեր ռատիօ-ժամի օրը, ըմբոշխնելու համար հայ երաժշտութեան դիւթիչ յանգերը: Մեծ ճիգերու գնով մատակարարուող հայկական ժամը, իսկական վերացում մըն է հոգիներու: Համազգայինի քաղաքի վարչութիւնը իր վարձատրութիւնը պէտք է գտնէ հայ հոգիներուն առթած այս վայելքին մէջ: Կը յուսանք հաւատալ որ այս գործով զբաղելու պարտականութիւն ունեցող

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Եղանակն ալ՝ ամառ էր: Արիւն քրտինքը ոչինչ, բայց ոջլոտելու վախ ունէինք: Բանուորները խառն ի խուռն լեցուած ըլլալով միեւնոյն վայրին մէջ, որքան ալ զգուշանային, դժուար էր խուսափիլ: Բաճկոն, բաճկոնակ տեղէ մը կախուած կ'ըլլար, եւ իրիկունը երբ թօթուէինք, անպատճառ քանի մը հատ կը գտնէինք:

Բայց նորէն գոհ էինք, որովհետեւ այդ գործը թեթեւ կը համարուէր բաղդատելով տարբեր աշխատանքներու հետ:

Շինութեանց վարչական պաշտօնեան 10-12 տարեկան տղայ մը ունէր, որուն անգլիերէն դաս կու տար Սամուէլը: Մարդն ալ, իբրեւ բարեացակամութիւն, կարգադրած էր որ այս գործը մեզի յանձնուի:

«Զանտէրսի փեսան», որ չարաչար կը խոշտանգէր բանուորները, մանաւանդ եթէ մէկն ու մէկը փախչէր եւ բռնուէր, առտու մը իրարմէ բաժնեց մեզ: Սամուէլը ուրիշ գործի մը կապելով, իբրեւ ընկեր իմ քովս բերաւ Թուրք մարդասպան մը, որ ահաւոր կը կճրտէր Հայերու դէմ:

Հազիւ գործի սկսած, տեսայ որ ուղղակի թշնամութեամբ կը վարուի, կ'ուզէ յոգնեցնել, յանցաւոր հանել, ծեծել տալ:

Այսպէս, փոխանակ ինծի հետեւելու եւ համաչափ շարժումներով դարձնելու «տօլապ»ը, կը կեցնէր, հակառակ ուղղութեամբ կը տանէր, վերջապէս ամէն խարդախութեան կը դիմէր, զիս [illegible] համար:

Թեւերս կը փրթէին, մէջքս կը ցաւէր, բայց «տօլապ»ը չէր դառնար. մինչդեռ Սամուէլին հետ անընդհատ կ'աշխատէինք, առանց արտակարգ յոգնութեան:

Ճարահատ, առի քալեցի, ծեծ ուտելու գնով: Այս անգամ առաջարկեցին երկաթ վերցնել, օգնելով 15 – 20 բանուորներու: Ոտքս կաղ, առաջին փորձին իսկ սահեցայ եւ մազ մնաց ահագին ձող մը ջարդ ու փշուր պիտի ընէր սրունքներս:

Բարեբախտաբար վարչական պաշտօնեան միջամտեց, եւ վերահաստատուեցաւ նախկին կարգադրութիւնը:

Օրական սահմանուած էր հարիւր փարա: Ամսէ ամիս կը կարգադրէին հաշիւը, զեղչելով հացին գինը, որով կը մնար միայն մէկ երրորդը:

Ամէն մէկս կը կանչէին հրապարակաւ.

— Ալէքսանի օղլու Շըվարի՜շ...

Երկար չտեւեց մեր բանուորութիւնը: Բանտերու ընդհանուր վերատեսուչը առտու մը մեզ տեսած ըլլալով խառնիճաղանճ բազմութեան մէջ, բաղդատաբար մաքուր հագուած, կը յանդիմանէ բանտապետը.

— Բանուո՞ր կը պակսէր բանտին մէջ որ այս մարդիկը դուրս կը հանէք:

Որով նորէն փակուեցանք մեր խանութներուն մէջ:

Այդ շրջանին, վեցերորդ «խօվուշ»ին մէջ, իբրեւ անմիջական դրացի ունէի վաստակաւոր ուսուցիչը, Դաւիթ Քալանթարեան, որ վաղուց բանտարկուած էր իր աղջկանը հետ, հրատարակութեան մը առթիւ:

Ծերունի ուսուցիչը ունէր միայն երկու մխիթարութիւն, առաջին՝ շաբաթը անգամ մը տեսնել իր աղջիկը, Վարդուհին (այժմ տիկին Զ. Նալբանտեան), երկրորդ՝ գրի առնել եւ բացատրել իր գիւտերը:

Արդարեւ, հարիւրի մօտ գիւտեր ունէր հանգուցեալ վաստակաւորը, եւ այնքան խանդավառուած էր որ, դժուար կը հանդուրժէր որեւէ քննադատութեան:

Այսպէս, կ'երեւակայէր շատրուան մը շինել Արարատի վրայ, որմէ ջուրը պիտի ժայթքէր հազար մեթր բարձրութեամբ:

Յետոյ, կազմած էր ընկերային – քաղաքական կարգ ու սարքի ծրագիր մը, բոլորովին նոր դրութեամբ, եթէ չեմ սըխալիր՝ խառնուրդ մը ընկերվարական-անիշխանական տեսութեանց:

Անշուշտ ձեռագիրները պահուած են եւ կարելի է ստուգել: Ես պարզապէս կը յիշեմ իբրեւ դրուագ մը, մէկ ալ՝ խոստովանած ըլլալու համար թէ յաճախ աւելորդ սրտնեղութիւն կը պատճառէի, լըրջօրէն վիճաբանութեան բռնուելով:

Իր արձակումէն վերջը, նոր դրացիս եղաւ անգլիացի ծերունին, Աթքինսըն Հայր, որ յետոյ այնքան օգտակար պիտի ըլլար:

Իսկ միւս դրացիս Պելճիքացի մըն էր, Թօքախտաւոր, որ շատ չանցած մեռաւ, 48 ժամուան հոգեվարքէ մը յետոյ:

Այդ օրերուն բծաւոր ժանտատենդի համաճարակ մը ծագած էր բանտին մէջ, եւ օրական 4 – 5 Թուրք բանտարկեալներ կը մեռնէին: Բոլորը մէկ ճաղի վրայ նետելով, լաթ մը կը փռէին եւ կը նետէին նկուղ, յաջորդ օրը փոխադրելու համար:

Որպէսզի հիւանդութիւնը դուրսն ալ չտարածուի, պարբերաբար քննութիւն կը կատարուէր նոր բանտի շինութեան յատկացուած բանուորներուն վրայ: Բժիշկը մէկ մէկ վերցնելով օձիքները, եթէ ոջիլ տեսնէր, այլեւս թոյլ չէր տար որ դուրս ելլէ իբրեւ «բէնչպէր»:

Ուրիշ խօսքով, ոջլոտներուն ազատ ասպարէզ կը տրուէր աճելու եւ բազմապատկուելու:

Կար նոյնքան զզուելի վտանգ մը, բռնութիւնը, որմէ վարակուած էին մանաւանդ պատանիներ, առանձին արգելարանի մը մէջ:

(Շար. 27)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԴՐՕՅԻ մահուան տարելիցին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի կարգադրութեամբ, Մարտ 10-ին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է գերեզմանատան մէջ, ապա ոգեկոչման հաւաքոյթ՝ Ուոթըրթաունի Բարգէն Սիւնի Ակումբին մէջ: Պոսթընէն եւ ուրիշ քաղաքներէ բազմաթիւ ընկերներ եւ համակիրներ ներկայ եղած են զոյգ արարողութեանց: Գերեզմանատան մէջ, ծաղկեպսակներով ծածկուած հողաթումբին շուրջ կատարուած հոգեհանգստեան պաշտօնին նախագահած է Ա. Խոյեան քահանայ եւ խօսած՝ պատշաճ քարոզ մը: Ոգեկոչման հաւաքոյթին ընթացքին խօսք առած են Մ. Օզանեան (Կ. Կոմիտէի եւ «Հայրենիք»ներու կողմէ): Տօքթ. Լ. Տաղլեան, Պ. Խաչիկեան (Հայ Երիտ. Դաշն. Կ. վարչութեան կողմէ), Օր. Ա. Զօրպաճեան (Հայ Օգն. Միութեան Կեդր. վարչութեան կողմէ), Վ. Աֆրիկեան, Վ. Քրմոյեան, Գ. Գաբրիէլեան, Ե. Սարգիսեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Համազգային Մշակութային Միութեան տեղական մասնաճիւղը յիշատակի հանդէս մը կազմակերպած է՝ նուիրուած Խրիմեան Հայրիկի մահուան յիսնամեակին: Հանդէսը տրուած էր Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի բարձր հովանաւորութեան տակ: Խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան հանդէսը բացած է Վ. Փափազեան: Խօսած են Անթիլիասի դպրեվանքին տնօրէնը՝ Գարեգին վրդ. Սարգիսեան եւ Սիմոն Վրացեան: Ամէնէն վերջը խօսք առած է Վեհափառը, յորդորելով որ Խրիմեան Հայրիկի օրինակը ներշնչման աղբիւր հանդիսանայ հայ ժողովուրդի զաւակներուն համար, որովհետեւ այն վտանգները, որոնք Խրիմեանի օրով կային մեր եկեղեցիին դէմ, կան նաեւ այսօր: Տեղի ունեցած է նաեւ գեղարուեստական պատշաճ ու ճոխ բաժին մը:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ Սփիւռքի մեր պաշտօնակիցները կը շարունակեն բացառիկ թիւեր հրատարակել: Յիշած էինք «Հայրենիք»ի մարտ 16ի թիւը, նոյն թերթը իր մարտ 17ի թիւն ալ ամբողջովին նուիրած է մեր ողբացեալ խմբագրապետին: Բոլոր ուածներ ունին՝ Արամ Հայկազ, Յակոբ Խաչմանեան, Գ. Մելիտինեցի, Բ. Նաւասարդեան, Արսէն քահանայ Սիմոնեանց: «Հայրենիք»ը այս առթիւ արտատպած է նաեւ Շաւարշ Միսաքեանի մէկ յօդուածը «Վերլուծումներ» հրատարակուած «Ազատամարտ» շաբաթաթերթին մէջ (1911):

Մեր Պէյրութի պաշտօնակիցը՝ «Ազդակ» բացառիկ թիւ մը հրատարակած է Մարտ 17ին, որուն մէջ խմբագիրէն զատ յօդուածներ ունին՝ Կարօ Սասունի, Արամ Սահակեան եւ Կարօ Գէորգեան:

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Գահիրէի մէջ Մարտ 9ին մահկանացուն կնքած է վաստակաւոր ուսուցիչ եւ հաւատաւոր Դաշնակցական Հմայեակ Ամիրեան: Հանգուցեալը բնիկ Բաղէշցի էր, ծնած՝ 1892ին: Երկրորդական կրթութիւնը ստացած էր Պոլսոյ Կեդրոնական վարժարանին մէջ. 1912ին կը մտնէ ուսուցչութեան ասպարէզ: Կը փոխադրուի Գահիրէ, ուր կը պաշտօնավարէ Գալուստեան ու Թաշճեան վարժարաններուն մէջ: Պահ մը կը վարէ նաեւ «Յուսաբեր»ի խմբագրապրութիւնը, մինչեւ 1923: Ապա դարձեալ կը նուիրուի ուսուցչութեան: Մինչեւ երկու տարի առաջ կը պաշտօնավարէր Նուպարեան վարժարանին մէջ, երբ առողջական պատճառներով ստիպուեցաւ քաշուիլ ուսուցչութենէ: Եգիպտոսի մէջ վարած է ազգային եւ կուսակցական պաշտօններ մինչեւ քանի մը տարի առաջ:

ԶԱՐԵՀ Ա. այցելած է Լիբանանի գիւղերէն Ճիպէյլի «Թռչնոց բոյն»ը, որ օտար բարերարուհիներու ջանքերուն շնորհիւ պահուող հայկական որբանոց մըն է: Մանուկներն ու ուսուցչական կազմը ջերմ ընդունելութիւն մը ցոյց տուած են Վեհափառին:

ՊՈԼՍԱՀԱՅ թերթերը կը գրեն թէ ծըրագրուած է Շիշլիի Գարակէօզեան որբանոցին հանդիպակաց գետնին վրայ արդիական շէնք մը կառուցանել եւ Կեդրոնական վարժարանը Ղալաթիայէն փոխադրել այնտեղ:

ՆՈՐ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ մը պիտի հիմնուի Պոլսոյ մէջ, որուն դրամագլուխին (10 միլիոն ոսկի) 4.5 միլիոնը պիտի յատկացուին փոքրամասնութեանց կողմէ: Նախապատրաստական աշխատանքներուն համար կազմուած է մարմին մը, որուն նախագահ ընտրուած է Կեդրոնականի նախկին տնօրէններէն Ղազարոս Պալճեան, որ միաժամանակ տնտեսագէտ է:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Օգն. Խաչի «Պնակ մը կերակուր»ի հանգանակութիւնը այս տարի բացառիկ արդիւնք մը արձանագրած է. մէկ օրուան մէջ գոյացած է 14.000 լիբ. ոսկի:

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

●

Փետրուար 28ին Վարդանանց Զօրավարաց տօնին օրը, անոնց յիշատակին նուիրուած հաւաքոյթ մը եւ միանգամայն ընդհանուր ժողով տեղի ունեցաւ Պերլինի փոքրաթիւ հայ գաղութին մէջ:

Խօսեցաւ Պ. Պ. Ֆրունճեան բնաբան ունենալով՝ «Սահման Քաջաց՝ զէն իւրեանց» եւ ըսաւ թէ այս օրերու զէնքը մեր մշակոյթն է, մեր մայրենի լեզուն եւ գիտութիւնը. այս գիտակցութեամբ միայն կրնանք յաղթական դուրս գալ անհաւասար պայքարէն, որ կեանքն ու դարը կը պարտադրեն մեզի:

Հազար երեսուն եւ վեց վկաներուն յիշատակը յոտնկայս յարգելէ վերջ, տեղի ունեցաւ գաղութին ընդհանուր ժողովը, աշխուժացնելու նպատակով հայ մշակութային կեանքը: Եղան թելադրանքներ եւ կատարուեցաւ ընտրութիւն յանձնաժողովի, որուն անդամները պիտի վարեն եւ կազմակերպեն գործերը. իսկ վեց ամիս վերջ հին եւ նոր կանոնագրութիւնները վերամշակելով պիտի հրաւիրեն. դարձեալ ընդհ. ժողով:

Նորընտիր անդամներն են Պ. Պ. Գրիգոր Տիրատուրեան, Օննիկ Մարանեան, Պօղոս Ֆերմանեան, Պետրոս Ֆրունճեան, Արա Մովսէսեան:

Յանձնախումբը արդէն ձեռնարկած է գործի եւ խնդրած է Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ Ս. Եպս. Մանուկեանէն՝ Վիէննայի առաքելական հոգեւոր հովիւ Հայր Եղ. Ծ. Վրդ. Իւթիւճեանին պաշտօնապէս հրահանգ տալ հովուելու նաեւ Գերմանիոյ հայ գաղութը: Որոշուած է կազմակերպել հայերէնի եւ Հայոց պատմութեան դասաւանդութիւններ, ինչպէս նաեւ դիւրամատչելի դարձնել գրադարանը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽՏՇԵԱՆԻ ՆՈՐ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Այս օրերուն, Փարիզի մամուլը մեծ գովեստով կը խօսի հայ արուեստագիտուհիի մը՝ Օր. Հայկուհի Խտշեանի (Նաթալի Քերեան) մասին, որ Քոմէտի տը Փարի թատրոնին մէջ ֆրանսական նորաստեղծ խումբի մը հետ կը խաղայ «Տ'էսթոք է տ'Օ Ֆրէշ» կտորը: Օր. Խտշեան, որ յաճախ կը մասնակցի հայկական ներկայացումներու, մօտ հինգ տարիէ ի վեր մաս կը կազմէ «Լէ Բէալիզասիոն Թէաթրալ» թատերախումբին: Կարճ ժամանակի մը մէջ տաղանդով խաղցաւ բարդ եւ արուեստ պահանջող դերեր, ինչպէս՝ Փօլինի, Հերմիոնի դերերը՝ «Փոլիէօքթ»ի եւ «Անտրոմաք»ի մէջ:

Մարտ մէկէն ի վեր «Տ'էսթոք է տ'Օ Ֆրէշ»ի մէջ ամէն գիշեր կը խաղայ Տոնա Պէաթրիսի դժուարին դերը: Ունի մաքուր առոգանութիւն, գրաւիչ ձայն եւ ինքնայատուկ արուեստ: Կտորին բեմադրիչը, որ միաժամանակ թատերախումբին հիմնադիրն է, մեծ գովեստով կը խօսի Օր. Խտշեանի մասին:

Օրիորդը, հակառակ իր այս յաջողութեանց, չէ մոռցած նաեւ հայ բեմը եւ յառաջիկայ Ապրիլ ութին Փօլ Ֆօրայիք թատրոնին մէջ իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ Ա. Միհրեանի կազմակերպած «17 տարեկանները» կտորին ներկայացման՝ Ֆրէտէրիքի բարդ դերին մէջ:

Տ. Ն.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Պրիւսէլի մէջ Պ. Արման Մասիս, որ ինքնատիպ ծպտումներու մասնագէտ դարձած է, այս տարի եւս շահեցաւ Պալ տը լա Մոնէի առաջին մրցանակը՝ իր Պան չաստուածի ծպտումով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ տեղի ունեցած է Հայկական, Վրացական եւ Ազրբէջանական Գիտութիւններու Ակադեմիաներուն փիլիսոփայական – ընկերային բաժանմունքներու միացեալ մէկ ժողովը: Հայ գիտունները կարդացած են հետաքրքրական զեկուցումներ՝ Միջնադարու եւ 19րդ դարու հայկական փիլիսոփայութեան մասին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գրողներու Միութիւնը գրական երեկոյ մը նուիրած է 19րդ դարու ամերիկացի բանաստեղծ Հէնրի Լոնկֆելլոյի ծննդեան 150ամեակին: Խօսք առած են բանաստեղծ Ն. Զարեան եւ Խաչիկ Դաշտենց (Լոնկֆէլլոյի կեանքն ու գրական գործունէութիւնը): Լոնկֆէլլօ հայերէնի թարգմանուած է Ալ. Ծատուրեանի եւ Յովհ. Թումանեանի կողմէ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

պետութեան տեղական կառավարութեան ...

յանձնախումբը պիտի բազմապատկէ իր ճիգերը հետզհետէ աւելի հաճելի դարձող յայտագրեր ձայնասփռելու համար:

ԳՐԱՏՈՒՆԸ

Նշան Փալանճեան ճեմարանի մուտքի դուռը չհասած, ճամբու ձախ մայթին վրայ ամէն հայ անցորդ կանգ կ'առնէ կոկիկ ցուցափեղկի մը առջեւ՝ աչքէ անցընելու համար հայ հեղինակներու խնամքով շարուած հատորները: Ներս կը մտնէք, ահա Համազգայինի հարուստ գրատունը, որ կը պարունակէ արտասահմանեան բոլոր հրատարակութիւնները: Պէյրութի հայկական գրատուններէն բացակայող ոեւէ գիրք դրեթէ կարելի է հոն գտնել: Ամերիկայի եւ Եգիպտոսի հայկական հրատարակութիւնները Համազգայինի գրատան միջոցաւ կը բաշխուին Պէյրութի մէջ: Կարելի է 20 - 25.000 հաշուել այնտեղ պահ դրուած գրքերուն թիւը:

ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

Համազգայինի վաղն իսկ գործադրելի ծրագիրները շատ չեն առայժմ: Բայց ամենակարեւորներէն հետեւեալը գործադրութեան ճամբուն վրայ է արդէն: Գրատան այսօրուան շէնքը պիտի փլցուի եւ անոր տեղ կանգնի չորս յարկանի արդիական շէնք մը: Շէնքին գետնայարկը պիտի յատկացուի արդիական տպարանի մը: Առաջին յարկին վրայ պիտի կառուցուին գրասենեակներ եւ արդիական գրատուն մը: Երկրորդ յարկին վրայ պիտի կառուցուի ամբողջ Պէյրութի միակ եւ կարեւորագոյն պահանջը եղող սրահ մը: Երրորդ յարկը՝ «Մարտիկեան Թանգարան գրադարան» անունով պիտի օծուի, իսկ վերջին յարկը պիտի ծառայէ աշխի գիշերօթիկներու ննջարանի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԵՐԿՈՒՆՔ

●

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

— Հարցումներդ լաւ է, պատասխանն ալ պատրաստ է, բայց քեզի պէս պատուական եւ քաջ երիտասարդ իշխանի մը կըրնայ սիրտը վիրաւորել եւ զայրացնել, անոր համար չեմ ուզեր զրուցել:

— Խնդրեմ, եւ Հայութեան եւ Քրիստոնէութեան սիրոյն համար պարտք կը ձգեմ զրուցել:

— Ուրեմն, զրուցեմ: Ո՛ւր որ Հայ կայ պէտք է միաբանին եւ առանց նախարարաց իրենց գլխուն ճարը տեսնեն, ան ատեն թերեւս Հայ ազգը իր փրկութիւնն գտնէ:

Այս անկարծելի խօսքին վրայ զարմացած՝ մնաց իշխանը, եւ կարմրութիւն մը ելաւ երեսին, բայց դարձեալ առանց կիրք յայտնելու ըսաւ:

— Քու այդ ատենանի առելութեանը արժանանալու համար ինչ յանցանք ըրած են նախարարեանք. ես գիտեմ թէ մենք եւ մեր նախահարքը շատ պակասութիւն ունեցեր են, յիմար եւ անպիտան մարդիկ նախարարական ցեղերու մէջ շատ գըտնուեր են, բայց ինչ մեծ մարդիկ ալ նոյնքով կան, որ են մեծ ազգաց պատմութեանց փառք եւ պատիւ կրնային համարուիլ: Եւ եթէ զանոնք վարել օգտակար եւ փրկաւէտ լինէր իմ ազգին, Աստուած ինձ վկայ, որ հաւանութիւն կուտայի այդ արհամարհանձ վճռին եւ յանձն կ'առնուի. բայց շատ կը կասկածիմ թէ այդ իշխանազանց կոտորածէն վերջ բնաջինջ ընողքն նոյնա տեղ կանգնին եւ նոյնանէ լաւը չի գործեն... Քու փափաքդ երբեմն կատարուեցաւ Նախիջեւան եւ այդ Տաճկին, որ դու այսօր նիզակահար կորուսիր, ո՛վ գիտէ պապն էր թերեւս Կաշմ կամ Արդլա որ Հայոց նախարարքն ու քաջերը այրեց. այն հանդիսին այն միայն կը պակսէր որ Տաճկաց խարոյկին Հայ ձեռքեր կրակը արծարծէին: Բայց ես անխելքութիւն մ'ըրի եւ չի համբերեցի, պէտք էր քու պատճառներդ մտիկ ընէի՝ թէ ինչո՞ւ իշխանաց եւ ազնուականաց այսչափ թշնամի եղած ես դու, նոյնա հացը կերեր ես եւ նոյնա տանը բնակեր ես: Եւ ես գիտեմ թէ Բագարատ զքեզ այնչափ կը սիրէր:

— Նախ պէտք է գիտնաս, իշխանդ, թէ ես օրերով տունս ոտք դրած չունէի, որպէսզի եթէ կարելի էր Բագարատ ազատէր. պէտք է գիտնաս նաեւ թէ երբ ամէնքը խորհուրդ կուտային իշխանին, ոստիկանին կոչին երթալ և նորա բարկութիւնը չզրգռել, ես միայն էի որ խնդրեցի, աղաչեցի կրկին եւ կրկին անգամ չերթալ եւ զգուշանալ այդ ուխտադրուժ մարդկանէն, որ պարծանք եւ պատիւ եւ առաքինութիւն անձանց կը համարին ոչ միայն Քրիստոնէից արիւնը թափել, զնա գերութեան մատնել, նորա ընտացուածքը յափշտակել, այլ նաեւ խաբէութեամբ, ստերդմամբութեամբ զնա դաւաճանել. եւ մտիկ չի ըրաւ: Աս խօսքերը ոչ իմ հաւատարմութիւն հաստատելու համար էր եւ ոչ ալ իմ հեռատեսութիւնս քեզ իմացնելու, այլ անոր համար կ'ըսեմ, թէ ես թշնամութեան հոգի չունիմ ոչ իշխանաց, ոչ ազնուականաց եւ ոչ ազատաց դէմ. ես իմ լեռներուս մէջ, իմ գիւղիս մէջ հանգիստ եւ երջանիկ ապրած եմ միշտ եւ կ'ապրէի, եթէ Բագարատ գլխ չփնտռէր եւ իբրեւ թէ բանի գլխ իրեն չկապէր եւ բանի ինձ չուսուցանէր թէ՛ Հայ ժողովրդեան թշուառութեան միակ պատճառ այդ ազնուական դասն է: Այո, երկայն դիտողութեամբ տաս երկու տարի է ականատես՝ այդ համոզման մէջ հաստատուեցայ. վասնզի երբ ազգի մը գլուխ կ'անցնին մարդ մը, դաս մը մարդիկ եւ ամէնէն պատիւ, փառք, յարգանք, հարկ կ'ընդունին, փոխարէն պարտականութիւն մը կայ զանի ոչ միայն պաշտպանելու, այլեւ կառավարելու:

Այս պարտքը միթէ՞ կատարեր է նախարարութիւնը՝ իշխանաց, ազատաց, ազնուականաց խումբը...

Ես պատմեմ քեզի թէ ինչպէս կատարեր է եւ սրտիս ցաւով պատմեմ, ո՛վ Գուրգէն: Օր մը զՀայոց թագաւորը դաւաճանութեամբ Պարսից թագաւորը սպաննել տուեր է, նախարարները առանց դիմադրութեան դաւաճանին հնազանդեր են: Թագաւորին մէկ տղան կոտորածէն ազատել, մեծցել, օտարին օգնութեամբ եկել թշնամին վռնտել, երկիրը եւ ժողովուրդը պահել է, ազգին երկրորդ Լուսաւորիչն է եղել. նախարարները՝ այդ մարդը որ իրենցմէ զզուելով թողել աթոռը գնացել է, աղաչել, դարձուցել եւ թունաւորել սպաննել են: Լաւ թագաւորին այսպէս են ըրել: Երբ օր մը անպիտան թագաւոր մը ունեցել են՝ յիմար, անառակ տղայ մը, գնացել օտարին, անհաւատին՝ Պարսկին մատնել են, թագաւորն ու թագաւորութիւնը վերջացուցել են: Կը թողում յետոյ Մեհրուժաններ, Վասակներ, Գռիհոններ, որ ժողովրդեան արեան հեղեղներու եւ գերութեան պատճառ եղած են: Այլ կուզեմ կը հանիմ մեր այս օրերուն թէ ինչ ըրած են այդ նախարարները եւ ինչպէս կառավարած են ժողովուրդը: Հիմա սա մէջտեղին Վասպուրական անհաւատից ընծաներ, պատարագներ, պատանդներ կուտայ, Տարօնը երկիրը աւերանց լիճ մ'է եղած. սուրբն ազատութեան գերութեան եւ շղթաներու է մատնուած:

(Շար.) ՏԻՐԵՆՑ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՁԱՊԵՏ Ատընաուըր անուղղակի պատասխան մը տուաւ մառեշալ Բուլկա–նինի նոր առաջարկութեանց, յայտնելով թէ ցաւալի է որ Խ. Միութեան մէջ վար դրուած գերման ռազմագերիներուն մա–սին որեւէ խօսք չըներ։

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ կը շարունակուին գոր–ծադուլները։ Տակաւին կարելի չեղաւ հա–մաձայնութիւն գոյացնել բանթողներուն եւ իշխանութեանց միջեւ։

ՆԱԽԱԳԱՀ Էտուար Էռիոյի առողջական վիճակը ծանրացաւ անակնկալ կերպով։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցաւ հա–մայնավար գործակալուհի մը (եւրոպա–ցի) որ մասնակցած էր բազմաթիւ ահա–բեկումներու։

ՄԻՋԱՏԼԱՆՏԵԱՆ հանդէս մը պիտի հը–րատարակուի Ապրիլէն սկսեալ. պիտի կոչուի «Արեւմուտք». լոյս պիտի տեսնէ անգլերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով։ Եւրոպական երկիրներու լաւագոյն լրա–գրողները պիտի աշխատակցին այս հան–դէսին։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ յայտնի գրող Իլիա Էհ–րենպուրկ «Լիտերատուրնայա Կազեթա»յի մէջ յօդուած մը գրած է, ուր կը պաշտ–պանէ ամերիկեան գրականութիւնը։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կ՚ամբաստանէ Մ. Նահանգները, թէ լրտեսական ցանցեր կը կազմակերպեն արբանեակ երկիրներու, մասնաւորաբար Ալպանիոյ մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Օվերնյի շրջանին եւ Ռոնի հովիտին մէջ երկրաշարժի թեթեւ ցըն–ցումներ զգացուեցան։ Ամէնէն երկար ցնցումը տեւեց հինգ երկվայրկեան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պետական նոր փոխառու–թիւնը ցարդ հասած է 40 միլիառ ֆր.ի։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Ատլանտեան Կազմակեր–պութիւնը յառաջիկայ չորս տարիներուն համար կը նախատեսէ 225 միլիառ ֆրան–քի պիւտճէ մը։

ՍԱՐԻ դահլիճը իր հրաժարականը ներ–կայացուց երեսփոխանական ժողովի նա–խագահին։

ՏԻՒՆՔԷՐՔԻ նաւաշինարաններուն մէջ գործադուլի փորձ մը սկսած էր, սակայն կարելի եղաւ համաձայնութիւն գոյա–ցնել։ Երկուշաբթի առաւօտ աշխատանք–ները վերսկսած էին։

ՍՈՐՊՈՆԻ Գրականութ. համալսարանը երկու օրէ ի վեր գործադուլի մէջ է։ Անցեալ շաբաթ ալ Գիտական ֆաքիւլ–թէն երկու օր փակուած էր։ Կը պահան–ջեն որ կառավարութիւնը նիւթական յատկացումներ ընէ համալսարանէն ներս գիտական եւ գրական փնտռտուքներով զբաղողներուն։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ տնտեսական թերթ մը կը նախատեսէ թէ մինչեւ մէկ տարի ֆրանքը անկում պիտի կրէ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Մարտ 25).— Ձոյլ ոսկի՝ 462.000, նափոլէոն 3460, զուից. 3260, անգլ. 4140, քսան տոլարնոց 16.520։ Թղթադրամ (անպաշտօն) սթերլին 1080, տոլար 399, զուից. 96.25, պելժ. 7.90։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան Ավինեոնի մասնաճիւղի հայե–րէն լեզուի երեկոյեան դասաւանդութիւն–ները սկսած են մարտ 7էն ի վեր, Թադէոս Մատոյեանի տրամադրած սրահին մէջ, ուսուցչութեամբ՝ Միքայէլ Սեթեանի։

Ծնողներէ սրտագնաբար կը խնդրուի այդ դասերուն ղրկել իրենց զեռահաս թէ չափահաս զաւակները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի տա–րեկան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 13ին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միու–թեան քառասնամեայ գործունէութեան յոբելենական հանդէս։

Տեղի կ՚ունենայ 18 Մայիս, Շաբաթ ե–րեկոյ ժամը 21ին, Իվ Թուտիք թատերա–սրահին մէջ, մէթրօ Ռէփիւպլիք։

Կը նախագահէ Պ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ։

Կը խօսին ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ – ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ եւ Պ. ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻւ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 31ին, առաւօտ ժամը 9ին, Սինէմա Նոայի մէջ (Լա Քանըպիէռ)

Sous la Présidence d'Honneur de Mr. GASTON DEFFERRE

(Député Maire de Marseille, Minisire de la France d'Outre-Mer)

Խօսք կ՚առնէ՝ երեսփոխան

FRANCIS LEENHARDT

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Ազգային Կեդր. վարչութեան։

Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ բոլոր խումբերուն, Կապոյտ Խաչին եւ բոլոր մասնաճիւղերուն եւ Համազգային Մշակութային Միութեան։

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ՝ Ս. ԱԽԱԴ ՔԱՀԱՆԱՅ ՇԱՄԼԵԱՆ (առաջ. փոխ. Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց) ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ՝ ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ՉՈՒԽԱՃԵԱՆ (Մարսէյլի կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետ) վերապատուելի Յ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (Աւե–տարանական եկեղեցի)։

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ եւ Փրոֆ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Անիթա Սարգսեան, Մատլէն Մարկոսեան եւ Ալիս Շամիրեան, ինչպէս նաեւ Սարգիս Չէօրէքճեան։ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԵՌՆԱՐԿԸ

Ապրիլ 7ին կիրակի ժամը 16ին։

Փարիզի Հայ Թատրոնը կը ներկայացնէ

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

կատակերգութիւն երեք արար, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ, սիրուած դերասաններու կազմով մը՝ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Ն. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ, Ժ. ԳԻՉԻՐԵԱՆ, ՏԻԿ. Ք. ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆ, ՕՐ. ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ, ՕՐ. ՆՈՅԵՄԻ ՇԱՀԻՆԵԱՆ եւ ՀԵՂԻՆԱԿԸ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ փոխադարձ Օգն. Միութեան

Ապրիլ 8, երկուշաբթի գիշեր ժամը ճիշդ 8.45ին

Théatre Paul Faralicq

21 Rue Yves-Toudic. Paris 10ème

Métro : République

ԴԵՐԱՍԱՆ ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ – ՂԵԿԱՎԱՐ

Jeune Théatre Franco-Arménien de Parisի

Կը ներկայացուի Մաքս Տրերի «ՏԱՍՆԸՍԵՕԹԸ ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ»

Դրամ երեք արար

Բեմադրութեամբ Աւետիս Միսիրեանի

«ՋԱՓԻ ՎՐԱՅ ՇԻՆՈՒԱԾ ԱՄՈՒՍԻՆԸ»

Բեմադրութիւն Հանրի Ճանիկի Մաքսիմ Օերիւ եւ Կի Տապզաք (կատակերգութիւն մէկ արար)

Հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով այս երկու ներկայացումներուն ի–րենց մասնակցութիւնը կը բերեն (այրենական կարգով)։

Մատըլէն Էֆիգեան, Մարի Էօքսիւզեան, Հայկուհի Խտշեան, Աւետիս Միսիրեան, Տրդատ Նշանեան, Ալիս Փափազեան։

Տոմսերը՝ 200, 300 եւ 500 ֆրանք։ Կը ծախուին սրահին մուտքը եւ ան–դամներուն մօտ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ցաւէտ ողբացեալ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷԿԵԱՆԻ մահուան հինգերորդ տարելիցին առիթով Այրի Տիկին Իփէկեան եւ Տէր եւ Տիկին Պուտաքեան կը նուիրեն՝ 2000 ֆր. Հայ Մշակոյթի Տան, հազար ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին, երկու հազար ֆր. Համազգայինի «Գասպար Իփէկեան» թատե–րախումբին (Պէյրութ)։

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ»

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե–րունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ։

Այս շաբաթ ժամը 20.30ին Գ. Թադա–պետարանի սրահին մէջ։

Կը խօսի Պ. Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։ Կ՚երգէ ծա–նօթ երգիչ Պ. Ժ. ՄԱՄԱՍԵԱՆ (Մաս)։

ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղին կողմէ։

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, ՍԱԼՈՆ ՌՈՒՍ ՐԸՆԷԻ ՄԷՋ, (Ռիւ տը լ՚Արպրը)։

Մասնակցութեամբ ՐԸՆԷ ՏԱՆԻԻ նուա–գախումբին։

Imp. ARAXES 46, Rue Richer Paris-9e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին հետեւեալ խումբերը.— Արամ խումբ, 28 մարտ, ժամը 3ին։ Հայաստան ենթկ. 30 մարտ, ժամը 9ին։ Ակնունի ենթկ. 30 Մարտ, ժամը 9.30ին։ Ընկ. Կարօ, 31 Մարտ կիր. ժամը 3ին։ Նիկոլ Դուման, 31Մարտ, կիր. ժամը3ին։

Ժողովները շարունակելի են։

Սոյն ժողովները տեղի կ՚ունենան սովո–րական հաւաքատեղիները։

Ներկայ կ՚ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկա–յացուցիչները։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇԱԽԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21–ին ընկեր Կիւլեանի բնակարանը։ Կարե–ւոր օրակարգ։

ՎԻԷՆ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ան–դամական ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, «Համօ Օհանջան–եան» սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Եդիպտացի» կո–միտէի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Պարզօթ սրճա–րանին վերնայարկը։ Մէթրօ Կար տիւՆօր։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե–րունդի Քրիստափոր խումբին։

Այս շաբաթ ժամը 21ին, Պոմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Պիտի ըլլան երգ, նուագ, արտասանու–թիւն եւ Նոր Սերունդի կողմէ հայկական պարեր՝ հայկական տարազներով։

Մուտքը ազատ է։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ.— Պ. Ժիրայր Զիլին–կիրեան տասը հազար ֆր. կը նուիրէ Պելֆոնթէնի կայանին։

ՄԻԱԿ ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ

Փարիզի Հայոց Աղք. Ընկերութեան ար–տակարգ ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունե–նայ, ուրբաթ 12 Ապրիլ, ժամը 20.30ին, Ընկերութեան գրասենեակը, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ։ Ներկաներու թիւը մե–ծամասնութիւն պիտի նկատուի։

Օրակարգ՝ 1) Ընթերցում նախորդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան։ 2) Տե–ղեկագիր հաշուեքննիչ յանձնախումբի, 3) 1956 տարուայ ամբողջական հաշուե–կշիռ, 4) Ընթերցում եւ վաւերացում ներքին կանոնագրի, 5) Զանազան հար–ցեր։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամսեայ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՐՏ
JEUDI 28 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7843 33ème ANNEE Directrice : *Arpik MISSAKIAN* ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3654

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆ ՄԸ

Պատմական թուական մը պիտի ըլլայ Մարտ 25ը:

Դիւրին գործ մը չէր որ գլուխ հանուեցաւ վեց երկիրներու քաղաքական վարիչներուն կողմէ:

Դիւրին պիտի չըլլայ նաեւ Հռոմի կրկնակ դաշնագիրները վաւերացնել տալ այդ երկիրներու խորհրդարաններուն կողմէ:

«Եւրաթոմ» եւ «Միացեալ շուկայ»: Կարեւոր հանգրուան մը՝ «Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներ»ու ճամբուն վրայ:

«Դաշնակցային Եւրոպա»յի գաղափարը իբրեւ նախապայման կ'ընդունի դաշնակից իւրաքանչիւր երկրի համար հրաժարում կարգ մը ստորոգելիներէ՝ որոնք կը յատկանշեն անկախ պետութիւն մը:

Դաշնագիր վեց երկիրներուն մէջ ալ կան աջակողմեան, ազգայնական հոսանքներ, որոնք պիտի չյօժարին որեւէ գիջումի:

Ստորագրուած դաշնագիրները ի զօրու կ'ըլլան այն ատեն միայն, երբ կը վաւերացուին վեց երկիրներու օրէնսդիր մարմիններուն կողմէ:

Դաշնագիրներէն առաջինը կը վերաբերի հիւլէական ուժին: Կը բաղկանայ 224 յօդուածներէ եւ յարակից մասերէ: Ֆրանսա, Արեւմտ. Գերմանիա, Իտալիա, Պելճիքա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ համաձայնած են կազմելու գերագոյն մարմին մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ գիտական պրպտումներ կատարել եւ հիւլէական ուժ ճարել ըլլայ իրենց երկիրներէն, ըլլայ դուրսէն եւ այդ ուժը դաշնագիր կողմերու տրամադրութեան տակ դնել:

Առաջին առթիւ նախատեսուած է հընգամեայ «ատիպողական» ծրագիր մը, որուն համար ծախք կը հաշուեն 215 միլիոն տոլար (75 միլիառ 250 միլիոն ֆր.): Այս գումարը պիտի հայթայթեն վեց երկիրները հաւաքաբար՝ կառուցանելու համար հիւլէական ուժ արտադրող մեծ գործարան մը: Ներկայիս միայն Միացեալ Նահանգներն ու Խորհրդային Միութիւնն է որ ունին նման գործարան: Երրորդ կարգին վրայ կուգայ Անգլիա, որ ունի պզտիկ գործարան մը:

Ամերիկա առաջին օրէն իսկ վեց երկիրներուն խոստացած է իր աջակցութիւնը՝ հիւլէական ուժի հայթայթումը դիւրացնելու համար:

Դաշնագրին մէջ չէ բնորոշուած թէ հիւլէական ուժը խաղա՞ղ թէ զինուորական նպատակներու համար պիտի գործածուի:

Ստոյգ է միայն թէ Գերմանիա նախապէս ստորագրած իր մէկ դաշնագրով ի սպառ կը հրաժարի հիւլէական զէնք շինելէ: Իսկ Ֆրանսա յանձնառու եղած է մինչեւ չորս տարի որեւէ հիւլէական ռումբ չպայթեցնել:

Երկրորդ դաշնագիրը կը վերաբերի միացեալ շուկային, բաղկացած 248 յօդուածներէ եւ բազմաթիւ յաւելուածներէ: Գլխաւոր նպատակն է մաքսատուրքի ջնջումը վեց երկիրներուն միջեւ: Առաջին չորս տարիներու ընթացքին հարիւրին 30 զեղչ պիտի կատարուի: Ամէն չորս տարին անգամ մը նոր զեղչեր պիտի ըլլան: Իսկ 15 տարի վերջ, բոլորովին պիտի ջնջուին մաքսատուրքն ու ապրանքի ներածման բաժնեչափերը:

Նոյն ատեն ոչ մէկ սեղմում պիտի ըլլայ աշխատաւորներու մէկ երկրէն միւսը երթեւեկին, ինչպէս նաեւ դրամագլուխներու տեղափոխութեան համար:

Հռոմի դաշնագիրներէն դուրս չեն կարգ մը երկիրներ: Անգլիոյ վարիչները մտահոգուած են իրենց գաղթավայրերու ապագային համար:

Դաշնագիր կողմերու պատկանող գաղթավայրերն ալ յարած ըլլալով «միացեալ շուկայ»ի համաձայնագրին, Անգլիացիք կը վախնան, որ Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի գաղթավայրերը պիտի նպաստաւորուին արեւմտեան Եւրոպայի հետ իրենց առեւտուրին մէջ՝ ի վնաս բրիտանական գաղթավայրերուն:

Հէրըլտ Մաք Միլըն ամսոյս սկիզբը Փարիզ այցելութեան առթիւ այս մտահոգութիւնը յայտնեց Ֆրանսայի վարչապետին:

Դժգոհ է նաեւ Մոսկուա: Մարտ 16ին Խորհրդային Միութեան արտաքին նախարար Կրոմիքօ վեց պետութեանց ուղղուած «յայտարարութիւն»ով մը առաջարկեց հրաժարիլ «Եւրաթոմ»ի եւ «հաւաքական շուկայ»ի ծրագրէն եւ ստեղծել նման կազմակերպութիւն մը «համեւրոպական» աստիճանաչափի վրայ, աւելցնելով որ ի հարկին Միացեալ Նահանգներն ալ կրնան միանալ ատոր:

Ո՛չ ոք կարեւորութիւն ընծայեց այս առաջարկին:

Եւրոպա կը կազմակերպուի առանց Մոսկուայի «օժանդակութեան»:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Նասըրի հետ երեք երկար տեսակցութիւններ ունենալէ վերջ Համըրշոլտ երէկ պիտի մեկնէր Գահիրէէն եւ առանց Իսրայէլ հանդիպելու պիտի վերադառնար Նիւ Եորք:

Ինչպէս գրած էինք, կատարեալ գաղտնապահութիւն կը տիրէ Նասըր - Համըրշոլտ խօսակցութեանց արդիւնքին շուրջ, սակայն ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է, որ Համըրշոլտ ձախողեցաւ իր առաքելութեան մէջ եւ չկրցաւ որոշ ու դրական խոստումներ առնել Նասըրէն:

Կ'ըսուի թէ Նասըր համաձայնած է առայժմ եգիպտական զինեալ ուժեր չղրկել դէպի Կազայի շրջանը եւ «համակերպիլ» ՄԱԿի բանակներու ներկայութեան: Բայց, կ'աւելցնեն յոռետեսները, Եգիպտոսի շահը կը պահանջէ այսպէս վարուիլ, որովհետեւ ՄԱԿի ուժերը Կազայէն քաշուելուն պէս կրնան վերսկսիլ եգիպտեւիսրայէլեան կռիւները. կ'աւելցնեն նոյնիսկ թէ միջազգային բանակին ներկայութիւնը որոշ ապահովութիւն մըն է Եգիպտոսի «մահուան կամաւոր»ներուն համար:

Ինչ կը վերաբերի Սուէզի, կ'ըսուի թէ Նասըր համաձայնած է որ միջազգային խորհրդատու մարմին մը կազմուի. բայց այս մարմինը շատ աւելի սահմանափակ իրաւասութիւններ պիտի ունենայ քան Լոնտոնի առաջին խորհրդաժողովին մէջ հնդկական պատուիրակութեան առաջարկած իրաւասութիւնները: Ցամենայն դէպս, կազմուելիք այս մարմինը իրաւունք պիտի չունենայ ջրանցքին տնօրինութեամբ զբաղելու՝ ոչ իսկ խորհրդակցական ձայնով. այլ պիտի զբաղի միայն Սուէզի ապագայ ընդլայնման հետ կապ ունեցող հարցերով:

Ընդհանուր առմամբ, այնպէս կը թուի թէ Նասըր ոչ մէկ զիջում ըրած է Սուէզէն անցքի տուրքերուն մասին. կը պահանջէ որ տուրքերը ամբողջութեամբ վճարուին Եգիպտոսի:

Համըրշոլտի առաքելութեան ձախողանքին մեծագոյն ապացոյցը այն կը նկատեն, որ Ազգաժողովին իրաւասու շրջանակները սկսած են ըսել թէ Համըրշոլտ որեւէ «առաքելութեամբ» չէր մեկնած Գահիրէ, այլ պարզապէս գացած էր «տրամադրութիւնները շօշափելու» համար:

× Խ. Միութեան մամուլի սպասարկութեանց պետը յայտարարեց թէ «փորձեր կը կատարուին ՄԱԿի ուժերը տեւապէս պահել Կազայի շրջանին մէջ՝ Եգիպտոսի ներքին գործերուն միջամուխ ըլլալու եւ եգիպտական կառավարութենէն զիջումներ կորզելու յետին նպատակով: Ընդհանուր ծրագրին մաս կը կազմէ նաեւ Կազայի միջազգայնացումը: Խ. Միութիւնը բացարձակապէս կը հակառակի այս մեքենայութեանց»:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ առաջարկեց «առժամաբար» դադրեցնել հիւլէական փորձերը. սակայն մերժեց անգլեւամերիկեան առաջարկութիւնը՝ հիւլէական փորձերու միջոցին «դիտողներ» փոխանակելու մասին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Էտուար Էռիոյի մահուան առթիւ ի նշան սուգի, Ազգային Ժողովը յետաձգեց իր երեքշաբթի առաւօտուան նիստը: Այս ձեւով, ընդհ. քաղաքականութեան մասին տեղի ունենալիք վիճաբանութիւնները շարունակուեցան միայն կէսօրէն վերջ: Սակայն տրուած ըլլալով որ խօսք առնել ուզողներու թիւը սահմանափակ է, կը կարծուի թէ, հակառակ այս յապաղումին, որեւէ փոփոխութիւն պիտի չմտցուի վիճաբանութեանց ընդհանուր յայտագրին մէջ:

Ալժերիոյ մասին վիճաբանութիւնները արդէն իսկ վերջ գտած են. այնպէս որ, ըստ նախատեսուածին, վարչապետ Կի Մոլէ չորեքշաբթի օր պիտի սահմանէր կառավարութեան ընդհ. քաղաքականութիւնը. իսկ հինգշաբթի օր, կամ առաւելն ուրբաթ օր տեղի պիտի ունենայ վստահութեան քուէարկութիւնը:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի հանրային կարծիքը մեծ շահագրգռութեամբ կը հետեւէր Մարոքի եւ Մաւրիտանիոյ մէջ առեւանգուած ֆրանսացի զինուորականներու ազատ արձակման հարցով: Այլեւս ոչ մէկ յոյս կայ թէ հարիւրապետ Մուրօ ողջ է. սակայն ըստ կիսապաշտօնական լուրերու, սպայ Փէրէն ազատ պիտի արձակուէր երէկ եւ յանձնուէր Ֆրանսական իշխանութեանց: Ցամենայն դէպս մէկ բան որոշ է — թէ Փէրէն ողջ է եւ չէ ենթարկուած դժբախտ Մուրոյի ճակատագրին:

× Շաբաթ օր Փարիզի մէջ համակրանքի ցոյց մը տեղի պիտի ունենայ Փէրէնի ի պատիւ:

× Մարոքի մայրաքաղաքին մէջ կը շարունակուին Թունուզեւմարոքեան բանակցութիւնները:

Թունուզի վարչապետը յայտարարեց թէ շուտով պիտի ստորագրուի Թունուզեւմարոքեան փոխադարձ բարեկամութեան ու օգնութեան դաշինք մը: Միւս կողմէ, կ'աշխատին լուծում մը գտնել Ալժերիոյ հարցին:

× Թունուզի մէջ ամերիկեան դեսպանին ու Թունուզի փոխ վարչապետ Պահի Լատղամի միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացաւ. Մ. Նահանգները տնտեսական օգնութիւն պիտի տան Թունուզի:

× Ալժերիոյ Թիզի - Ուզու շրջանին մէջ (Քապիլիա) ապահովութեան ուժերը բախում ունեցան ապստամբներու հետ: Իսկ Ալժէի մէջ տեղնուտեղը սպաննուեցաւ ահաբեկիչ մը, որ երկու Եւրոպացիներու դէմ մահափորձ կատարած էր:

× Լիոնի շրջանին մէջ ալժերիացի խռովարարները բեղուն գործունէութեան լծուած են՝ Փարիզի մէջ իրենց կեդրոնները չէզոքացուելէն ի վեր: Սահմաններու մերձաւորութենէն օգտուելով ազատ կ'երթեւեկեն Զուիցերիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ: Ապահովութեան ուժերը սկսած են խիստ հսկողութիւն բանեցնել Լիոնի շրջանին մէջ բնակող Ալժերիացիներուն վրայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմնի անդամներէն Ժանթէքսիէի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ աչջի օր՝ վարչապետին եւ բազմաթիւ անձնաւորութեանց ներկայութեան:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԷՌԻՈՅԻ ՄԱՀԸ

Երեքշաբթի կէսօրէ վերջ Լիոնի մօտերը հիւանդանոցի մը մէջ մեռաւ Էտուար Էռիօ, 84 տարեկանին: Ողբացեալը վերջին մեծագոյն դէմքերէն էր ֆրանսական հանրապետութեան, եթէ ոչ մեծագոյնը: Պատուոյ Նախագահ Ազգային Ժողովին, Նախագահ Արմատական Կուսակցութեան, Լիոնի քաղաքապետը իր ամբողջ կեանքին ընթացքին բեղուն գործունէութիւն ունեցած է քաղաքական եւ գրական ասպարէզներուն մէջ:

Ծնած էր Թրուա 1872ին. 1891ին շրջանաւարտ եղած է «Նորմալ»էն ապա դասախօս նշանակուած է Նանթի լիսէին մէջ:

1904ին մտած է Արմատական կուսակցութեան շարքերը և 1905ին եղած է Լիոնի քաղաքապետ՝ այս պաշտօնը պահելով մինչեւ իր մահը, բացի գերմանական գրաւման շրջանէն: Նախ ծերակուտական, 1919ին եղած է Լիոնի երեսփոխան եւ նոյն ժամանակ ընտրուած է Արմատական կուսակցութեան նախագահ: Ընդդիմադիր՝ 1919էն 24, վարչապետ եղած է նոյն տարուան Յունիսին, յաջորդելով Փուանքարէին: Երեսփոխանական ժողովի նախագահ ընտրուած է 1936ին: Արգելափակուած Փոցտամի մէջ Գերմանացիներու կողմէ, Ռուսերը զինք կ'ազատեն 1945ին: Ինք ալ արդէն ծանօթ ռուսասէր էր եւ վերջերս էր միայն որ հրաժարեցաւ «Ֆրանս - Իւրս»էն՝ Հունգարիոյ դէպքերուն առթիւ: Հակառակ արմատական կուսակցութեան նախագահութենէն հրաժարելուն, վերընտրուեցաւ 1955ին՝ ցմահ:

1946ին ընտրուեցաւ Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ:

Իր մահով Ֆրանսա կը կորսնցնէ քաղաքական մեծ միտք մը, եւ տաղանդաւոր գրագէտ մը: Առիթը կ'ունենանք տակաւին խօսելու մանաւորաբար իր գրականութեան մասին:

Վերջերս կը տառապէր թոքերու բորբոքումէ եւ սիրտն ալ տկարացած էր: Կառավարութիւնը որոշած էր Ազգային Յուղարկաւորութիւն կատարել, բայց ըստ հանգուցեալին կտակին, թաղումը տեղի պիտի ունենայ շաբաթ օր՝ սեղմ շրջանակի մէջ: –

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋի չէք - փոստալի նոր թիւն է՝

15069—82

Մեր բաժանորդները եւ գործակալները կրնան անմիջապէս վերսկսիլ իրենց վճարումները այս նոր թիւին միջոցով:

Այս առթիւ անգամ մըն ալ պարտք կը սեպենք յիշեցնել որ *Յառաջի չէք փոսթալը* վերապահուած է *միայն* թերթին: Կը խնդրուի ուրեմն ուրիշներու յանձնուելիք գումարները ղրկել *Մանտա-Քառթով*: *(Նուէրներ կազմակերպութիւններու կամ ուրիշ թերթերու բաժնեգին եւն.)*:

Ջերմապէս կը խնդրենք նաեւ որ մեր բաժանորդները կանոնաւոր վճարումներով դիւրացնեն վարչութեան գործը:

Շնորհակալութիւններով՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՌԻՎԱՐՕԼ գրական մրցանակը որ վերապահուած է Ֆրանսերէն գրող օտար հեղինակներու, տրուեցաւ Վահէ Քաչային (Խաչատուրեան) իր «Ակն ընդԱկան» վէպին համար: Մրցանակին արժէքն է 100 հազար ֆրանք: Քանի մը տարի առաջ նոյն մրցանակին արժանացած էր Շահան Շահնուր «Թրանսֆեր նօքթիւրն»ի համար:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Մարտ 26). — Ձոյլ ոսկի՝ 463.000, Նափոլէոն 3460, զուից. 3250, անգլ. 4140, քսան տոլարնոց 16.480, Թղթադրամ (անպաշտօն) սթերլին 1080, տոլար 400, զուից. 95.75, պելժ. 7.90:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՈՒՄ

Ա.

ԿՈՒՍ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻ ՍԿԻԶԲԸ

Սփիւռքի մի քանի հայ թերթեր արձագանգ հանդիսացան այն լուրին, որ հաղորդեցին արտասահմանեան լրագրների Մոսկուայի թղթակիցները Երեւանի համալսարանում կատարուած մաքրագործման մասին։ Օտար թղթակիցները առել էին իրենց տեղեկութիւնները Երեւանի ռուսատառ «Կոմունիստ»ից եւ հաղորդել էին այն երկու տողով, ներկայացնելով կատարուածը իբրեւ մասնակի մի դէպք։ Այդ ձեւով էլ վերոյիշեալ լուրը տպագրուեցաւ նաեւ հայ թերթերի մէջ։

Երեւանի համալսարանում կատարուածը, սակայն, անջատ եւ մասնակի մի միջադէպ չէ։ Նա ունի նախ՝ իր պատմութիւնը եւ միւս կողմից՝ կապ ունի այն խմորումների հետ, որ առաջ եկան սովետական բոլոր երկրների երիտասարդութեան մէջ, իբրեւ հետեւանք Խորհրդ. Միութեան կոմկուսի 20րդ համագումարի որոշումների եւ մասնաւորապէս այն գաղտնի զեկուցումի, որ այդ համագումարի փակ նիստում կարդաց Խրուշչեւը։

Համալսարանի ղալմաղալի պատմութիւնը սկսուել է անցեալ տարուայ Մարտին, երբ Սով. Միութեան բոլոր երկրներում տեղի էին ունենում ժողովներ 20րդ համագումարի որոշումները «մասսայականացնելու» եւ «Ստալինի անձնաւորութեան պաշտամունքը» դատապարտելու համար։ Հայաստանում գումարուող այդ ժողովների ժամանակ ներկաներից շատերը, հաւատալով «Պրաւդա»ի այն յայտարարութեան թէ «իւրաքանչիւր կոմունիստի ազատութիւն է վերապահուում կոմպարտիայի կանոնադրութեան շրջանակում քննարկելու պարտիական քաղաքականութեան բոլոր հարցերը», ազատօրէն քննադատում են կուսակցական ու սովետական ղեկավար մարմինների գործունէութիւնը։ Այս միամիտները, ըստ երեւոյթին, ոգեւորութիւնից տարուելով, մոռանում են այն հիմնական պայմանը, որ արտօնւում է քննարկել «պարտիայի քաղաքականութեան հարցերը», բայց ոչ թէ քննադատել պարտիայի քաղաքականութիւնը։ Մոռանում են նաեւ այն, որ քննարկումն էլ պիտի կատարուի «կուսակցութեան կանոնադրութեան շրջանակում»։

Թէ իրականի մէջ ինչպիսին են եղել այդ քննադատութիւնները, դժուար էր կռահել, որովհետեւ երբ Երեւանի թերթերի անցեալ տարուայ մարտի թիւերի մէջ տպագրւում էին այդ ժողովների մասին հաշուետուութիւններ, այնտեղ ոչ մէկ խօսք կար ժողովականների կողմից կատարուած քննադատական ելոյթների մասին։ Ընդհակառակն, կենտկոմի օրգանները մեզ հաւատացնում էին, որ բոլոր ժողովներն էլ «անցնում են գաղափարական - քաղաքական բարձր մակարդակով» եւ այնտեղ տեղի ունեցած «բոլոր ելոյթները տոգորուած էին ջերմ սիրով դէպի հարազատ կոմունիստական պարտիան եւ սովետական կառավարութիւնը»։ Միայն մէկ ամիս յետոյ, «Պրաւդա»յի տուած ազդանշանի վրայ, Երեւանի թերթերը անստորագիր (գրուած կենտկոմի ագիտպրոպագանդայի բաժնի կողմից) մի յօդուած են տպագրում, որի մէջ խոստովանում են, յետին թւով, որ «առանձին պարտկազմակերպութիւններում եղել են դէպքեր, երբ ծաւալուած քննադատութիւնն ու ինքնաքննադատութիւնն օգտագործուել են հակապարտիական, երբեմն էլ թշնամական, զրպարտիչ ելոյթների համար՝ պարտիական ու սովետական օրգանների հասցէին» («Սով. Հայաստան», 15 Ապրիլ 1956 Թ.)։ Նոյն յօդուածի մէջ ասուած է նաեւ, որ այդ կարգի ելոյթներ կատարուել են, ի միջի այլոց, գրողների Միութեան, Ժդանովի անուան մանկավարժական ինստիտուտի եւ Երեւանի համալսարանի կուսակցական կազմակերպութեան ժողովներում։ Ամենամեծ ղալմաղալը տեղի է ունեցել համալսարանի կուս. կազմակերպութեան ժողովում, որին եւ «Ս. Հ.»ը համեմատաբար աւելի շատ տողեր է նուիրում։ Մենք հարկ ենք համարում մէջ բերել այստեղ այդ տողերը ամբողջութեամբ, տրուած լինելով, որ նրանք հանդիսանում են շատ բնորոշ օրինակ այն բանի, թէ ինչպէս են ներկայացւում Երեւանի թերթերի մէջ խորհրդահայ կեանքի անցուդարձերը։

«Սով. Միութեան Կոմ. Պարտիայի 20րդ համագումարի արդիւնքների և պարտիական կազմակերպութեան խնդիրների քննարկմանը նուիրուած Երեւանի պետական համալսարանի պարտիական կազմակերպութեան ժողովում, գրում է «Ս. Հ.»ը, կոմունիստներ Պ. Պօղոսեանը, Մ. Կիւրեղեանը, Ռ. Յարութիւնեանը հանդէս եկան սխալ, հակապարտիական յերիւրանքներով, որոնք ըստ էութեան ուղղուած էին պարտիայի քաղաքականութեան, նրա լենինեան հիմունքների դէմ։ Համալսարանի պարտիական կոմիտէն, եւ նրա քարտուղար ընկ. Հ. Ադամեանը բակզբունքայնութիւն հանդէս չբերեցին, ըստ էութեան գնացին առանձին ադմկարարների յետեւից, որոնք ժողովում ըստեղծել էին այնպիսի մթնոլորտ, երբ պարտիական ճիշդ դիրքերից հանդէս եկող կոմունիստները ոչ միայն չէին կարող վճռական հակահարուած տալ հակապարտիական ելոյթներին, այլեւ գործարար մթնոլորտում քննարկել և լուծել համալսարանի պարտիական կազմակերպութեան կեանքի կարեւորագոյն այն հարցերը, որոնք բխում են 20րդ համագումարի որոշումներից» («Ս. Հ.», Ապրիլ 15)։

Վերլուծենք բոլշեւիկեան այս տիպիկ «ինֆորմացիան»։ Բայց նախ՝ մի քանի լուսաբանութիւններ՝ փակագծի մէջ։ Երեւանի համալսարանի կուսակցական կազմակերպութիւնը ամենամեծն է մայրաքաղաքի սկզբնական կուս. կազմակերպութիւններից։ Անդամակցում են նրան համալսարանի բոլոր կոմունիստ ուսանողները, դասախօսները, պաշտօնեաները եւ ծառայողները։ Կազմակերպութեան անդամների ստոյգ թիւը մեզ յայտնի չէ (պետական գաղտնիք է ??), բայց կարելի է ենթադրել, որ մէկ քանի հարիւրից աւելի պիտի լինի։ Իբրեւ բազմանդամ եւ կարեւոր մի կազմակերպութիւն, նա կառավարւում է ոչ թէ միայն քարտուղարով, այլ կոմիտէով եւ կոմիտէի քարտուղարով։ Այս տեղեկութիւններից յետոյ, անցնենք այժմ «ինֆորմացիային»։

Այդ ծաւալուն կազմակերպութեան բազմամարդ ժողովում ուրեմն միմեանց են բախուել երկու հակառակորդ կողմեր՝ «առանձին (ռուսերէն «օտդէլնի» բառի թարգմանութիւնն է, որ նշանակում է մէկ քանի) աղմկարարներ»՝ Պօղոսեանը, Կիւրեղեանը եւ Յարութիւնեանը (ուսանողնե՞ր են, պրոֆէսորնե՞ր, թէ՞ պաշտօնեաներ) եւ «պարտիական ճիշդ դիրքերից հանդէս եկող կոմունիստները», որոնց համար «առանձին» բառը չէ գործածուած, բայց եւ որոնց ճիշդ թիւը նոյնպէս չէ նշուած։ Ինչո՞ւ համար է անորոշ ձգուած այս պարագան։ Պատասխանը պարզ է։ Որպէսզի ընթերցողը ի վիճակի չլինի վերահաստատելու այն իրողութեան, որ իրականի մէջ, համալսարանի կուսակցական ժողովում փոքրամասնութիւն են կազմել «պարտիական ճիշդ դիրքերից հանդէս եկող կոմունիստները» (որոնցից ոչ մէկի անունը չի տրւում) եւ ընդհակառակն՝ ճնշող մեծամասնութիւն՝ «աղմկարարները», որոնց համար նախապէս ասուած է, որ եղած են միայն մէկ քանի հոգի։ Ճշմարտութիւնը թաքցնելու ճիգը կենտկոմին բերել է հետեւեալ անհեթեթութեան։

Երեք կոմունիստներ Երեւանի համալսարանի բազմահարիւր կուս. ժողովում հանդէս են եկել «հակապարտիական յերիւրանքներով», ելոյթներ են ունեցել «պարտիայի քաղաքականութեան դէմ» եւ յաջողել են այդ ժողովում ստեղծել այնպիսի մթնոլորտ, որ ուղղափառ կուսակցականներից ոչ մէկը չի համարձակուել հակահարուած տալու նրանց։ Աւելին։ Այդ «առանձին աղմկարարները» իրենց յետեւից քարշ են տուել կազմակերպութեան ղեկավար մարմնի՝ կոմիտէի անդամներին եւ նրա բազմամեայ (1954 թուից) քարտուղարին եւ, ի վերջոյ կարողացել են խանգարել ժողովն ու ձախողեցնել այն։

Սուտը, ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, ասուած է երեխայական ձեւով։ Երեք հոգի կամ մէկ քանի («առանձին») աղմկարարներ չէին կարող ժողովն իրենց ձեռքն առնել եւ վարել այն իրենց ուզածի պէս։ Նախագահ չկա՞ր այդ ժողովում։ Չէ՞ր կարող այդ նախագահը լռեցնել այդ մէկ քանի աղմկարարներին եւ կամ, յենուելով մեծամասնութեան վրայ, արտաքսել նրանց ժողովից, իբրեւ կարգը խանգարողների։ Երեւանի թերթերի այս կարգի անշնորհք կեղծարարութիւնները ոչ միայն շահ չեն ապահովում կատարողների համար, այլ մեծապէս վնասում են նրանց, որովհետեւ ստիպում են թերահաւատութեամբ վերաբերուելու նաեւ այն միւսբոլոր «ինֆորմացիաներին», որ նրանք տալիս են։

«Ս. Հ.»ի «ինֆորմացիայի» մէջ անորոշ է ձգուած նաեւ այն հարցը, թէ, ի վերջոյ, աղմկարարները ի՞նչ են ասել երբ ժողովի քննութեան է դրուել «20րդ համագումարի արդիւնքները եւ պարտ. կազմակերպութեան խնդիրները»։ Նրանք հանդէս են եկել, գրում է «Ս. Հ.»ը, որոշ խալ, հակապարտիական յերիւրանքներով՝ ուղղուած պարտիայի քաղաքականութեան դէմ, բայց թէ ի՞նչ կարգի քննադատութիւններ են արել, մնում է անորոշ։ Այս անորոշութիւնը չի պարզւում նաեւ թերթի հետագայ տողերից, որտեղ ասուած է թէ աղմկարար կոմունիստները թոյլ են տուել «մանրբուրժուական անարխիզմի (մանր քաղքենիական անիշխանութեան) եւ սանձարձակութեան դրսեւորումներ»։ Այս կէսկատար յայտնութիւնները յամենայն դէպս վկայում են այն մասին, որ համալսարանի կազմակերպութիւնը, ապաստալինացումի հարցը քննարկելիս, շեղուել է ուղիղ գծից եւ իր քննադատութիւնները ղեկավար մարմինների դէմ կատարել է սանձարձակօրէն», մեկնելով «հակապարտիական, մանրբուրժուական դիրքերից»։

Ի՞նչ վերաբերմունք է ցոյց տուել Հայաստանի կենտկոմը թշնամական ելոյթներ ունեցող այդ աղմկարարների, իրականի մէջ համալսարանի կուս. կազմակերպութեան եւ նրա ղեկավար մարմնի՝ կոմիտէի ու նրա քարտուղարի հանդէպ։

Այդ մասին ոչ մէկ խօսք կայ վերոյիշեալ յօդուածի, ինչպէս նաեւ Երեւանի թերթերի հետագայ թիւերի մէջ։ Եւ լռութիւնը շարունակւում է գրեթէ ամբողջ մի տարի, մինչեւ 1957 Թ. յունուար 24ը, երբ Կոմունիստ ու Սով. Հայաստանի մէջ լոյս տեսած հաշուետուութիւնից յայտնի է դառնում, որ համալսարանի կուս. կազմակերպութիւնը գումարել է իր կոնֆերանսը, որ եւ նուիրել է «դեռեւս չլուծուած հարցերին»։ Ահա այդ ժողովում է, որ կատարուել է այն մաքրագործումը, որի մասին խօսք եղաւ այս յօդուածի սկզբում։

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՆԵՐՍՈՅԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեցինք թէ Մար տ20ին կատարուեցաւ Երուսաղէմի մի Հայոց պատրիարքական ընտրութիւնը եւ պատրիարք ընտրուեցաւ Տիրան արքեպ. Ներսոյեան։

Ստորեւ կուտանք իր կենսագրութիւնը.

— Տիրան արքեպիսկոպոս Ներսոյեանի մկրտութեան անունն է Ներսէս Թավուքճեան, ծնած է Այնթապ 1904 Օգոստոս 23ին։ Հայրը Ներսէս քհնյ. Թավուքճեան, կը հաստատուի Հալէպ։ Մայրը Անիձա, Այնթապի Աղջկանց Կրթասիրաց վարժարանի առաջին տեսչուհին էր։

1921ին, Ներսէս կը ղրկուի Երուսաղէմ, Սրբոց Յակոբեանց Վանքի Ժառանգաւորաց վարժարանը, շարունակելու համար իր ուսումը։ 1924ին կը ձեռնադրուի կիսասարկաւագ եւ կը կարգուի ուսուցիչ վանքի հովանաւորած ազգային նախակրթարանին մէջ։ Սարկաւագ կը ձեռնադրուի 1926 Հոկտեմբերի 4ին։ 1928ի Յուլիս 22ին քահանայական ձեռնադրութիւն կը ստանայ եւ Ներսէս սարկաւագ կը վե-

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հակառակ ամէն զգուշութեան, մենք ալ վարակուեցանք թեթեւապէս, ձեռքի մատներու մէջտեղէն եւ սրունքներէն, բայց անմիջապէս դեղ ու դարման ճարելով փրկուեցանք։

Մեր միխթարութիւններէն մէկն էր դուրսէն գիրքեր բերել տալ եւ կարդալ (բացի հայերէնէ)։

Ո՛ւրկէ ուր, բանտի գրադարանին մէջ գտայ հինգ վեց հայերէն գիրքեր, որոնց մէկը Առաքել Դաւրիժեցիի պատմութիւնը, զոր առաջին անգամ կը տեսնէի ...

Վերջապէս, բանտի պարտէզին մէջ, հանդիսաւորապէս ոջիլ ժողվելու, իրարու դէմ կռուեցնելու վարժութիւնը կատարեալ գեղարուեստի մը վերածուէր էր։

Օրերը կ՚անցնէին միօրինակ, հառաչելով, յօրանջելով, կարդալով եւ... քերթելով։

Ծկսեր էի ռուսերէն սորվիլ։ Սատանեցին։ Պատասխանեցի թէ պուլկարերէն է, բարեկամ երկրի լեզու ...

Քանի մը անգամ կայսերական ներում հռչակուեցաւ։ Մեզի ալ աւետաբեր լուրեր կը բերէին աղջիկները, որոնց յաճախ կը հետեւէր Յար. Մկրտիչեան, մինչեւ բանտին դուռը։

Քանի մը օր իրարու վրայ սկսայ հրծծել.

— Աչքս դուռն է, աչքս դուռն է, ո՞վ կուգայ ...

Եւ, գիշեր ցերեկ, վանկեր, յանգեր կը կազմուէին գլխուս մէջ։ Լոյսը մինչեւ առտու վառած ըլլալով, անկողինէն կը ցատկէի եւ գրի կ՚առնէի ինչ որ կը թելադրէր ... Մուսան։

Բանաստեղծութիւնը, մասնակցութիւնս՝ նոր բանտի շինութեան, ըսել կուտար.

Անիծէ, մա՛յր, ես իմ բանտս շինեցի..

Երեք անգամ իրարու ետեւէ ներում եղաւ, իրենց պատիժներուն երկու երրորդը լրացնողներու, եւ միամիտներ հաւատացին թէ կարգը մեզի ալ եկած է։ Նոյն իսկ անկողին կապել, մինչեւ դուռը իջնել տուին ...

Անոնք որ կը ղրկուէին — բոլորն ալ քրէական յանցաւորներ— դղրդագին ցոյցեր կը սարքէին յաջորդ օրն իսկ։

Առտու մը — 1918 — վերջին ընդհանուր ներման յաջորդ օրը, բանտին պարիսպները կը դղրդային կալանաւորներու գոռում - գոչումէն.

— Փատիշահըմ չօք եաշա՛...

Պարիսպին միւս կողմէն — տղոց բաժին — ձայնը կ՚արձագանգէր.

— Փատիշահըմ չօք եաշա՛...

Տնօրէնը կը սպառնար, բանտապահները անընդհատ կ՚երթեւեկէին, ոստիկան - զինուորներ ակռայ կը կճրտէին։ Անօգուտ.

— Փատիշահըմ չօք եաշա՛...

Մենք, անկիւն մը կծկուած, կը դիտէինք։ Շուտով նկատեցին եւ եկան քաշեցին հրապարակ, որպէսզի ձայնակցինք։ Չէ՞ որ բոլորիս ներման համար կ՚աղաղակէին ... բանտին մէջ առանձնաշնորհեալ դիրք մը ունէր հրոսապետ մը, Ակեահ պէյ։ Մեծ «քաջագործութիւններ»է յետոյ, երբ կը վերադառնայ տուն, յանցանքի վրայ կը բռնէ իր կինը, եւ կատղելով կը սպաննէ թէ զայն եւ թէ սպասուհին։ Նկատի առնելով իր ծառայութիւնները, կը բանտարկեն միայն տասը տարի։

Իրականին մէջ, արգելափակուած էր բուն բանտէն դուրս, տեսչութեան յարակից մէկ սենեակը։ Եւ շատ աւելի մեծ հեղինակութիւն կը վայելէր քան տեսուչը։ Ուզած ատենն ալ դուրս կ՚ելլէր, գիշերանց։

Կալանաւորները անոր կը դիմէին, այս կամ այն շնորհը ստանալու համար։ Եւ ինքն էր որ կը հոկէր բանտին բարեկարգութեան, ոտքին տակ առնելով, մեռցնելու աստիճան ծեծելով փախստական մը, որ յետոյ շղթայի կը զարնուէր եւ մութ զնտանը կը նետուէր, ամէնուս աչքին առջեւ։

Քանի՛ անգամ իր գաղանութեան քմայքին յանձներ էին հռչակաւոր Սըչան Արթաքին, որ 101 տարուան դատապարտուած, տարին քանի մը անգամ կը փախչէր, 3–5-10 օր ազատ «կ՚ապրէր», յետոյ կը բռնուէր, նոյն ձեւով ծեծուելու եւ զնտանը նետուելու համար։

Ակեահ պէյ ծուռ կը նայէր մասնաւորապէս ինծի։

Արդ, այս մարդը ինծի մօտեցաւ առտու մը, — 1918 Մայիս — Յունիս, եւ հարցուց, հին բարեկամի մը պէս.

— Իրա՞ւ է որ Հայերուն «պէյլիք» տուեր են։

Շիտակը խօսելով, բանէ մը լուր չունէի։

(Շար. 28)

րակոչուի Տիրան Աբեղայ։ Իր կարգին կը փոխէ Թաւուքճեան մականունը «Ներսոյեան»ի՝ զայն առնելով մեծ հօրը Ներսօ անունէն։

Պատրիարքարանի կարգադրութեամբ Տիրան աբեղայ կը մեկնի Անգլիա իր օծակից ընկերոջ՝ Նորայր աբեղայ Պողարեանի հետ եւ երկու տարի կ'ուսանի, նախ Եորքշայրի Միրֆիլտ քաղաքի մօտակայ Քալէճ աֆ Տհը Րէզըրէքշըն, ապա Լոնտոնի Քինկզ Քալէճ հաստատութիւններուն մէջ։ 1930ին կը վերադառնայ Երուսաղէմ եւ Ժառանգաւորաց վարժարանի եւ Ընծայարանին մէջ կը դասաւանդէ գրաբար լեզուն, Աստուածաբանութիւն, Եկեղեցական պատմութիւն, եւ Ս. Գրոց մեկնաբանութիւն, միեւնոյն ատեն Պատրիարքարանին մէջ ստանձնելով զանազան վարչական պաշտօններ

Տիրան վարդապետ, Թորգոմ Պատրիարքի կարգադրութեամբ 1938ին կը մեկնի Փարիզ, ուր կը մնայ մինչեւ 1939 Դեկտեմբեր, վարելով փոխանորդի պաշտօնը առաջնորդ Վռամշապուհ արք. Քիպարեանի հիւանդութեան պատճառաւ։

Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ խնամակալութեան խնդրանքին վրայ, Երուսաղէմի պատրիարքութեան հաւանութեամբ Տիրան վրդ. կը ստանձնէ նոյն եկեղեցւոյ հովուութիւնը մինչեւ 1944։ Երբ Գարեգին արք. Յովսէփեանց, Ամերիկայի թեմի Առաջնորդը, դահակալ կ'ընտրուի Անթիլիասի կաթողիկոսական Աթոռին, 1943 Հոկտեմբեր 3ին, Ամերիկայի առաջնորդութեան պաշտօնին կ'ընտրուի, բայց Ամերիկա ժամանումը տարի մը կ'ուշանայ պատերազմի հետեւանքով, եւ Տիրան վրդ. Նիւ Եորք կը հասնի 1944ի Նոյեմբեր վերջին։

1945ին կը մասնակցի Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի ընտրութեան եւ եպիսկ. օծուելով կը վերադառնայ իր թեմը։ Առաջին գործը կ'ըլլայ դիմում կատարել Անթիլիասի կաթողիկոսարանին եւ Երուսաղէմի պատրիարքութեան, որպէս զի երիտասարդ հոգեւորականներ Ամերիկա ղրկուին թեմին մէջ ծառայելու համար։

1950ին, Ժընեւի մէջ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Խնամատարական Խորհուրդին առջեւ կը ներկայացնէ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը։

1952ին Տիրան Եպիսկ. ներկայ կ'ըլլայ Հաւատոյ եւ Կարգի Համաշխ. Եկեղեցական Ժողովին՝ Շուէտի Լունտ քաղաքին մէջ։

Ամերիկայի առաջնորդութեան իր պաշտօնը 11 տարի վարելէ ետքը, 1955 Դեկտեմբերին կը վերադառնայ Երուսաղէմ։ Այդ շրջանին ծնունդ առին Երուսաղէմի Ս. Աթոռի շուրջ հակամարտութիւնները եւ երեւան ելան Աթոռին Նախկին Տեղապահին կատարած դիմումները, Տիրան Արք.ը արտաքսել տալու համար Երուսաղէմէն։ Ներսոյեան արք. միջոցի մը համար ստիպուեցաւ Պէյրութ մեկնիլ։ Հոկտեմբեր 13ին տեղի ունեցաւ Միաբ. Ընդհ. Ժողով մը, որ դադրեցուց Եղիշէ արք. Տէրտէրեանը Տեղապահական եւ Լուսարարապետի պաշտօններէն, անոր տեղ Տեղապահ ընտրելով Տիրան արք. Ներսոյեանը։

ՓԱՐԻԶԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Փարիզի Եկեղեցիին Կրթ. Կեդրոնական Յանձնաժողովը իր վերջին նիստին մէջ զբաղեցաւ հետեւեալ հարցերով.—

Ա.— Դիւանապետ Պ. Գարակէօզեան տուաւ մանրամասն տեղեկութիւններ կրթական եռամսեայ գործունէութեան մասին։ Փարիզի եկեղեցիին կիրակնօրեայ վարժարանը ժամը 10 – 12 կը տեւէ, դասախօսն է Պ. Մ. Խրիմեան կրօնական գիտելիքներ, Հայերէն եւ պատմութիւն կ'աւանդէ. պատարագը կը սորվեցնէ կանոնաւոր կերպով. Զատիկէն ետք պիտի կատարուի պզտիկներու պատարագը, ուսուցիչին ղեկավարութեամբ։ Ժամը 11 եւ կէսին կ'իջնեն եկեղեցի, ամէն թաղերէ եւ արուարձաններէ կուգան աշակերտներ, արձանագրութեան թիւը կը հասնի 54ի, 34ը աղջիկ, 20ը մանչ։ Արտաշէս Բամպուքճեան էքս լէ Պէնի տարեկան դաշտահանդէսին մէջ հաւաքած է երեսուն հազար ֆրանք ի նպաստ այս վարժարանին։

Եկեղեցիի հինգշաբթիի վարժարանին արձանագրուած աշակերտներու թիւը կը հասնի 53ի, 26ը աղջիկ եւ 27ը մանչ։ Բարձր երկու դասարանները ունին քսան աշակերտներ, նոյնիսկ հեռաւոր տեղերէ կուգան մասնաւոր դասեր առնելու համար։ Կը թարգմանեն գրական կտորներ, կը կատարեն կանոնաւոր քերականական լուծումներ։

Ազգասէր հայրենակիցներ զանազան առիթներով՝ մանաւանդ փոխան ծաղկեպսակի կ'ընեն սիրայօժար նուէրներ որոնք կը ծանուցուին մամուլի մէջ։

Վարդանանց Տօնին ունեցանք աւելի մեծ թիւով երախաներ, բաժնեցինք գրքոյկներ Վարդանանցի պատերազմը բացատրող հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուով։

ՊԵԼՎԻԼ.— Ֆրէքներու սրահին մէջ, կը շարունակուին դասընթացքները. Պ. Յակոբ Տէօվլէթեան կ'աշխատի իր շուրջ համախմբել գործօն տարրեր։ Արձանագրուած աշակերտներու թիւը կը հասնի 56ի, 28ը մանչ եւ 28ը աղջիկ։ Կեդրոնի կրթական յանձնաժողովին կողմէ ատենադպիր Պ. Գարակէօզեան երկու անգամ ներկայ գտնուած է իրենց տեղական ժողովին։ Թելադրութիւններ եղած են ելմտական գործի կազմակերպման համար։ Շարժանկարի հայկական ժապաւէն մը պիտի ներկայացուի, ծնողները համախմբելու միեւնոյն ատեն տարեկան հանդէս մը պիտի կատարուի յարմար սրահի մը մէջ։

ԺԱՆԹԻՅԻ.— Ուսուցիչը կը շարունակէ իր գործը. Կրթական մարմինը սկսած է շարժիլ եւ խորհիլ հասոյթի աղբիւրներու մասին։ Թելադրութիւններ եղան որ դպրոցին վրայ մօտէն հսկեն եւ աշակերտներու թիւը շատցնելու աշխատին։

ՇԱԻԻԼ.— Տեղւոյն եկեղեցւոյ վարչութիւնը դիմում կատարած է քաղաքապետին եւ ֆրանսական դպրոցին մէջ սրահ մը ուզած եւ գոհացում ստացած է։ Կրթական վիճակը աւելի փայլուն կրնայ ըլլալ ծնողներու ջանքերով։

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Տեղւոյն կրթական մարմինը իր դերին մէջ է, անդամները տունէ տուն կը շրջին եւ կ'ապահովեն իրենց ծախքերուն կէսը. օգնական նոր ուժ մը սիրայօժար կ'օժանդակէ ուսուցիչին։ 55 աշակերտներ ունին։

ԼԻԼԱ.— Կեդրոնի Յանձնաժողովի քաջալերանքով, տեղւոյն մարմնոյ ժրաջան անդամները նոր տարւոյ եւ Ս. Ծնունդի առթիւ յաջող հանդէս մը սարքեցին եւ քանի մը ամսուան ծախքերը ապահովեցին. աշակերտները կանոնաւոր կը յաճախեն։

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆ.— Մեր ներկայացուցիչը ժողովներու ներկայ է, աշակերտութիւնը չէ պակսած, կը կատարեն հանգանակութիւն եւ կ'ապահովեն պիւտճէի մէկ մասը։

Բ.— Գոհացում տալու համար տեղական մարմիններու պահանջին որոշուեցաւ ձեռք բերել հայերէն ժապաւէններու շարժանկարներ եւ այդ առթիւ ծնողները պիտի համախմբուին մէկ սրահի մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլան Առաջնորդ Սրբազանը եւ Յանձնախումբի անդամները։

Նաեւ տարեկան հանդէսներ կազմակերպել կեդրոնի նախաձեռնութեամբ։ Այսպէս այժմէն պիտի վարձուի յառաջիկայ տարեմուտին Ս. Թարգմանչաց Տօնին առթիւ համաժողովրդային հանդէսի սրահը, մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի բոլոր վարժարաններուն։

Գ.— Կարդացուեցաւ Պ. Արշաւիր Խանէտանեանի տեղեկագիրը նախորդ խառն ժողովին մէջ տեղական մարմիններու եւ ուսուցիչներու կատարած թելադրութիւններու մասին։ Տեղեկաբերը կարգ մը առաջարկներու գործադրութիւնը դժուարին նկատելով հանդերձ, կը գտնէ որ կրթական գործին զարգացման համար անյետաձգելի պահանջ մըն է Կրթ. տուրքի մը հաստատումը բոլոր թաղային վարժարաններու շուրջ բնակող Հայերու համար, ըլլան անոնք ամուսնացած կամ ոչ, զաւակ ունենան թէ չունենան։ Միակ յոյսը կը գտնէ տեղեկաբերը, ծնողական ժողովները, մամուլին եւ մտաւորականութեան քաջալերանքը եւ մեր եկեղեցական իշխանութեանց անձնական աշխատանքը, քանի որ «Հայերս սովոր ենք անսալու հոգեւորականներու ձայնին»։

Դ.— Նկատի ունենալով բազմավաստակ ուսուցիչ եւ գրագէտ Ահարոն Տատուրեանի հանրային գործունէութեան նուիրուած հաւաքոյթը, որոշուեցաւ կրթական մարմնոյ կողմէ գրել Բարեգործականին նամակ մը, պարզելով անոր ուսուցչական ասպարէզի մէջ ունեցած օգտակարութիւնը եւ ապահովել նուիրատուութիւն մը ի նպաստ իր գրական գործերուն հրատարակութեան։

Ե.— Որոշուեցաւ Պ. Մկրտիչ Պարսամեանի կրթական եւ գրական գործունէութեան յոբելեանին առթիւ յանձնաժողովին մասնակցութիւնը բերել։

Դիւան Կրթ. Կեդր. Յանձնաժողովի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅՊԵՏՀՐԱՏԸ լոյս ընծայած է Սիամանթոյի «Ընտիր Երկեր» հատորը, որուն մաս կը կազմեն «Դիւցազնօրէն», «Հայորդիները», «Հոգեվարքի եւ յոյսի ջահեր», «Կարմիր Լուրեր Բարեկամէս», «Հայրենի հրաւէր», «Սուրբ Մեսրոպ» եւ այլ քերթուածներ։ Հրատարակուած են նաեւ Տիգրան Կամսարականի «Վարժապետին աղջիկը» եւ բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Ռ. Զարեանի «Սիրանոյշ» աշխատութիւնը՝ նուիրուած յայտնի դերասանուհի Սիրանոյշի։

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ծննդեան 80ամեակին առթիւ ցուցահանդէս մը կազմակերպուած է Ալ. Միասնիկեան գրադարանին մէջ։ Ցուցադրուած են ողբացեալ գրագէտին ստեղծագործութիւնները, անոր կեանքին ու գրական գործունէութեան մասին գրուած գրքեր, գրական-քննադատական յօդուածներ, եւն.։ Այս առթիւ Թիֆլիսի «Դրամատիկական Թատրոն»ին մէջ յիշատակի հանդէս մը կազմակերպուած է։ Խօսք առած են վրացի եւ հայ գրողներ։

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ» օրաթերթը կը հրատարակէ շարք մը բողոքի նամակներ՝ ստորագրուած զանազան քաղաքներու տարբեր թաղերու բնակիչներուն կողմէ։ Կը գանգատին որ 6րդ հնգամեայ ծրագրի նախատեսութիւնները չեն իրականացած եւ թէ խոստումները չեն կատարուիր։ Առաւելաբար կը դժգոհին ջուրի պակասէն, ճամբաներու գէշ վիճակէն, բնակարանային տագնապէն, ուտեստեղէններու սակաւութենէն եւն.։

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ջութակահար Վարուժան Գոզիկեան, որ 1956ին շահած էր «Ժորժ Էնէսքու» մրցանակին յաւակցուցած թօշակը, նուագահանդէս մը տուած է Պուքրէշի մէջ՝ արժանանալով ունկնդիրներու ջերմ գնահատանքին։ Վ. Գոզիկեան քսան տարեկան է։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆԻ ՇԱԲԱԹԸ» սկսաւ Լոնտոնի մէջ կիրակի օր։ Բազմաթիւ Ֆրանսացի դերասաններ այս առթիւ փութացած են Լոնտոն՝ ներկայացնելու համար իրենց ժապաւէնները։ Ընտրուած սակաւաթիւ ֆիլմերու կարգին յիշենք Աշոտ Մալաքեանի «Փարի - Փալաս Օթէլ» որ ներկայացուեցաւ երկուշաբթի օր Մայր Թագուհիին եւ Մարկարէթ իշխանուհիին ներկայութեան։

Աշոտ Մալաքեան (Անրի Վերնէօյ) ուրբաթ օր մեկնեցաւ Լոնտոն՝ անձամբ ներկայացնելու համար իր այնքան գնահատուած ժապաւէնը։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Սա այս միջոցիս Գրիգոր Սիւնեաց Տէր եւ Բաբկէն Սիւական նահապետ տարի կայ որ իրարու հետ կը պատերազմին, իբրեւ թէ օտարի հետ պատերազմի նիւթ կը պակսէր։

Դու չառաւելիղ երկու մեծ նախարարութեանց՝ Արծրունեաց եւ Մամիկոնէից, Դու պէտք էիր լաւ գիտել թէ ինչո՞ւ Բագարատ անյոյս իր դրացիներուն օգնութենէն գնաց Թշնամեաց ծունր ինկաւ, վասն զի Աշոտ Արծրունեաց Տէր վստահ չէր իր նախարարաց հաւատարմութեան վրայ, եւ թէ վաղը նոյն բաղդը կը սպասէ բոլոր այդ իշխանաց, որ այս խեղճ Հայաստանի ոչ Տեարքն են, այլ բռնաւորք. վասն զի չեն կարող զնա պաշտպանել օտարէն եւ ոչ իրենց կոյր կիրքերէն, այլ անարդ եւ փոքրիկ փառասիրութեամբ անձանց եւ ազգին խորխորատ կը փորեն։ Քաջք՝ անպարտելիք միմեանց դէմ. անխիղճ կը թափեն իրենց հպատակաց արիւնը, կ'աւարեն հակառակորդին երկիրը, որ դարձեալ Հայ է։ Բայց ի՞նչ է Հայը դոցա աչքին՝ ոչինչ — Աս բաները տեսնելուս համար է, իշխան քաջ, որ դառնացեալ այս աղէտից վրայ այդպիսի ծանր խօսքեր ըսի. ո՛չ, հաւատա՛ թէ ոչ նախանձ մեծութեան, ոչ փափաք իշխանութեան երբեք զիս չեն փորձել. միայն կը ցաւիմ աս իմ ազգիս վրայ որ հլու հնազանդ իւր մարմնաւոր եւ հոգեւոր իշխանաց ամէն օր կը կորչի մարմնով եւ հոգւով։

Լռութիւն մը տիրեց այս երկայն խօսակցութեան վրայ, Ժողովրդեան մարդը այս խօսքերը զրուցելէն վերջ, գետին սեւեռեալ կը նայէր, ազնուական երիտասարդը նոյնպէս աչքերը գետնէն չէր վերցըներ։ Պահ մը այսպէս կենալէն վերջ, իշխանը իբր թէ քունէ զարթած՝ միտքը ուրիշ բան մը եկաւ. առանց պատասխան տալու՝ հրաժարական ողջոյնը տուաւ, ձեռքը կուրծքին դրաւ, եւ ակնարկի հրաման ըրաւ, ձին մերձ բերուեցաւ, հեծաւ Ցոլակին վրայ եւ դէպի արեւելք շրջեց նորա գլուխը. եւ իւր ետեւէն կ'երթային երեք սպասաւորներն եւ Արծրունեաց ազատեալ պատանդներն նոյն ճամբան։

ԳԼՈՒԽ Գ.
ՄՈԳԱԿԱՆ ՀԱՅԵԼԻ

Ցովնան պահ մը այդ խմբակին ետեւէն նայեցաւ, կրթնած իւր նիզակին, եւ կ'ըսէր ինքն իրեն։

«Է՛հ, շատ կարելի է որ Գուրգէն իմ այս խօսքերուն զայրացաւ, առնուեցաւ, բայց միթէ ամէն ինչ որ ըսի ճշմարտութիւն չէ՞ր։ Այո, կրնար ինք իրաւամբ ինծ պատասխանել՝ եթէ նախարարք եւ իշխանք անպիտան եւ յիմար էին, ժողովուրդը աւելի անպիտան եւ յիմար էր որ նոցա քմաց եւ հաճոյից անսանձաբար կը հնազանդէր։ Այո, այդ է իրաւացի պատասխան իմ բանձներուս, բայց ինչ ընել. դրդուել ժողովուրդը ընդդէմ իւր դարաւոր տեարց եւ իշխանաց եւ այսպիսի ժամանակ երբ արաբը մէկ կողմէն, յոյնը միւսէն սա խեղճ երկիրը ոտնակոխ ընել եւ հայութեան անունը ջնջել սովորութիւն ըրած են։ Մահմէտ կը յորդորէ իր աշակերտները անգութ եւ անողորմ լինիլ քրիստոնէից դէմ, եւ այս քրիստոնեայ Յոյները չեն արգիլեր ոչինչ հարստահարութիւն ընդդէմ քրիստոնեայ Հայուն։ Այո, երկու ազգաց թագաւորներն իրարու հետ կը պատերազմին եւ Հայաստան կը կործանեն։ Երէկ անդիէն Թէոփիլոս մը եկաւ ջարդեց, գերեց ու քանդեց, այսօր Ապուճաֆար մը աստիէն կը բռնի, որ նոյնպէս եւ աւելի կը կոտորէ, կ'աւարէ եւ կ'անապատացնէ։ Եւ այս չի բաւեր, մեր Նախարարք փոխանակ ընդհանուր վիճակին դարման մը ընելու, յիմարաբար ողորմելի փառասիրութեամբ կամ անմիտ շահասիրութեամբ իրարու հետ կը կռուին եւ զիրար կը դաւաճանեն։ Եւ այս թշուառութեան տեսարանին դու վկայ եղիր, դո՛ւ Հայ, դո՛ւ քրիստոնեայ, դո՛ւ խեղճ Ցովնան, եւ անտարբեր կաց իբրեւ քարէ արձան, որ եղբայրդ տանջանաց մէջ մեռնի, զաւակդ մոռնայ իր Լուսաւորիչը, իր հայութիւնը, կորչի երկուքին համար, քու կինդ եւ աղջիկդ երթան օտար երկիր եւ հարճ լինին սպաննողին եւ բռնաւորին եւ չղթաներու մէջ հառաչանաց եւ արտասուաց ձայներ խեղդեն։

ՏԵՐԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Աննա Մոմճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օ. Խաչատուրեան, Տիկին Փ. Փէրէն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թ. Ղազարոսեան, Տէր եւ Տիկին Գազազեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Փէքմէզեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

Պ. ՅԱԿՈԲ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 1957 Մարտ 19-ին՝ 80 տարեկան հասակին, Թուլոնի մէջ: Թաղման արարողութիւնը կատարուեցաւ Մարտ 21ին Թուլոնի մէջ:

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ»

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ:

Այս շաբաթ ժամը 20·30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին: Կ'երգէ ծանօթ երգիչ Պ. Ժ. ՄԱՄԱՍԵԱՆ (Մաս):

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Ջաւարեան Ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբին:

Այս շաբաթ ժամը 21ին, Պոմոնի Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ եւ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Պիտի ըլլան երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ Նոր Սերունդի կողմէ հայկական պարեր՝ հայկական տարազներով:

Մուտքը ազատ է:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ կը քարոզէ Կաթ. Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեան:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, ՍԱԼՈՆ ՌՈՒՍ ԲԸՆԷԻ ՄԷՋ, (Ռիւ տը լ'Արպըր):

Մասնակցութեամբ ԲԸՆԷ ՏԱՆԻԻ նուագախումբին:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Բոնի Սու Պուայի եւ շրջանի մշակութային եւ Իրերօգնութեան Միութեան, այս կիրակի ժամը 15-էն 23, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ: Կը նախագահէ Պ. Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Էօժէնի Արզումանօֆ կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր ամուսնոյն՝

ՆԵՐՍԷՍ ԱՐԶՈՒՄԱՆՕՖԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

●

Այրի Տիկին Սրբուհի Աղապէկեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր ամուսնոյն ՄԿՐՏԻՉ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ յիշատակին: Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 12ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, Լիոնի Սալ «Մոլիէռ»ի մէջ տեղի պիտի ունենայ Հ. Բ. Ը. Միութեան Յիսնամեայ գործունէութեան յոբելենական տօնակատարութիւնը մեծ հանդիսութեամբ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ Է

Օդաւէտ եւ կահաւորուած սենեակ մը, նախընտրաբար հայ օրիորդի մը կամ տիկնոջ մը համար: Մեթրօ եւ օթօպիւս մօտ: Հեռաձայնել՝

DAU 01-95

Ս Գ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 31ին, առաւօտ ժամը 9ին, Սինէմա Նոայի մէջ (Լա Քանըպիէռ)

Sous la Présidence d'Honneur de Mr. GASTON DEFFERRE

(Député Maire de Marseille, Minisire de la France d'Outre-Mer)

Խօսք կ'առնէ՝ երեսփոխան

FRANCIS LEENHARDT

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Ազգային Կեդր. վարչութեան:

Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ բոլոր խումբերուն, Կապոյտ Խաչին եւ բոլոր մասնաճիւղերուն եւ Համազգային Մշակութային Միութեան: ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ՝

ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ՝ Ս. ԱՒԱԳ ՔԱՀԱՆԱՅ ՇԱՄԼԵԱՆ (առաջ. փոխ. Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց) ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ՉՈՒԽԱՃԵԱՆ (Մարսէյլի կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետ) վերապատուելի Յ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (Աւետարանական եկեղեցի):

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ եւ Փրոֆ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Անիթա Սարգսեան, Մատլէն Մարկոսեան եւ Ալիս Շամիրեան, ինչպէս նաեւ Սարգիս Չէօրէքճեան: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին հետեւեալ խումբերը.—

Արամ խումբ, 28 մարտ, ժամը 3ին:
Հայաստան ենթկ. 30 մարտ, ժամը 9ին:
Ակնունի ենթկ. 30 Մարտ, ժամը 9·30ին:
Ընկ. Կարօ, 31 Մարտ կիր. ժամը 3ին:
Նիկոլ Դուման, 31Մարտ, կիր. ժամը3ին:

Ժողովները չարունակելի են:

Սոյն ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները:

Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21-ին ընկեր Կիւլեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, «Համօ Օհանջանեան» սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Պարպօթ սրճարանին վերնայարկը: Մէթրօ Կար տիւՆօր:

ԻՍԻ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 20·30-ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Ապրիլ 7ին կիրակի ժամը 16ին:

Փարիզի Հայ. Թատրոնը կը ներկայացնէ

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

Կատակերգութիւն երեք արար, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ, սիրուած դերասաններու կազմով մը՝ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Ն. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ, Ժ. ԳԻՉԻՐԵԱՆ, ՏԻԿ. Ք. ԱՋՆԱՒՈՐԵԱՆ, ՕՐ. ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ, ՕՐ. ՆՈՅԵՄԻ ՇԱՀԻՆԵԱՆ եւ ՀԵՂԻՆԱԿԸ:

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆԻ

ՌԵՍԻԹԱԼԸ ՄԱՅԻՍ 23ԻՆ

ԷՔՈԼ ՆՈՐՄԱԼ ՏԸ ՄԻՒԶԻՔ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ ՄԻԱՍԻՆ ԿԸ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԻ ԲՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ծառերու ծաղկումը, դաշտերու դալարումը,

երկինքի ջինջն ու ծաւին

ՆՈՐ ԹԱՐՄՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՐ ԶՈՒԱՐԹՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԵՐԱՆԳՆԵՐ ԿՈՒՏԱՆ ԲՆՈՒԹԵԱՆ

×

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ ՄԻԱՍԻՆ

Նոյն ցնծութիւնները պիտի բերեն ձեր տուներէն ներս

PEINTURES THOMLAC

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ԵՒ ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

Արդիական արուեստի ճաշակով

Պ Ա Տ Ի Թ Ո Ւ Ղ Թ Ե Ր Ը

Լինոլէոմի եւ Պալաթումի այլազան տեսակները

խոհանոցի յատուկ ջինջ ու առողջապահական կիտուածեղէնները

եւ իր սեփական արտադրութիւնները եղող ԻՒՂԱՆԵՐԿԵՐԸ

ՅԱՐԱՏԵՒ ԳԱՐՆԱՆ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԾԵՆ ՁԵՐ ԱՌՕՐԵԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

×

PEINTURES THOMLAC

Կեդրոնատեղի՝ *16 bis, Boul. Sébastopol, PARIS (4°)*

(Angle Rue de la Reynie) Métro : Châtelet et Halles — Tél : ARC. 26-61

Մասնաճիւղեր՝

52, Rue de Chalon, Paris-12e — 64, Bd de Belleville, Paris-20

4 bis, Rue Vaillant Couturier - ARGENTEUIL

166, Ave Aristide Briand - PAVILLONS-SOUS-BOIS

3, Rue de la Charronnerie - SAINT-DENIS

18, Rue Brézin - PARIS - 14e

Սիրալիր եւ ջերմ ընդունելութիւն տնօրէնութեան՝

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ փոխադարձ Օգն. Միութեան

Ապրիլ 8, երկուշաբթի գիշեր ժամը ճիշդ 8·45ին

Théatre Paul Faralicq

21 Rue Yves-Toudic. Paris 10ème

Métro : République

ԴԵՐԱՍԱՆ ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ - ՂԵԿԱՎԱՐ

Jeune Théatre Franco-Arménien de Parisի

Կը ներկայացուի Մաքս Տրեբի

« ՏԱՍՆԸԵՕԹԸ ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ »

Տրամ երեք արար

Բեմադրութեամբ Աւետիս Միսիրեանի

«ՁԱՓԻ ՎՐԱՅ ՇԻՆՈՒԱԾ ԱՄՈՒՍԻՆԸ»

Բեմադրութիւն Հանրի Ճանիկի

Մաքսիմ Օերիւ եւ Կի Տապզաք

(Կատակերգութիւն մէկ արար)

Հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով այս երկու ներկայացումներուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն (այբենական կարգով):

Մատըլէն Էքիզեան, Մարի Էօքսիւզեան, Հայկուհի Խտշեան, Աւետիս Միսիրեան, Տրդատ Նշանեան, Ալիս Փափազեան:

Տոմսերը՝ 200, 300 եւ 500 ֆրանք:

Կը ծախուին սրահին մուտքը եւ անդամներուն մօտ:

Imp. ARAXES 46, Rue Richer Paris-9e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 փր. վեցամսեայ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 փրանք։ Հատը 12 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՄԱՐՏ
VENDREDI 29 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ— ԹԻՒ 7844 33ème ANNEE
Directrice : Arpik MISSAKIAN
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3655

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՏՈՒԱՐ ԷՐԻՕ

•

Սուգի մէջ է Ֆրանսա։

Վաղը՝ շաբաթ՝ Լիոնի մէջ ազգը ամբողջ՝ սկսեալ Հանրապետութեան նախագահէն, վարչապետէն ու պաշտօնական դէմքերէն մինչեւ ամէնէն համեստ քաղաքացին պիտի համախմբուին դագաղին շուրջ այն մեծ մարդուն, որ կը կոչուի Էտուար Էրիօ, առաջնորդելու համար զայն դէպի իր յաւիտենական հանգստավայրը։

Մեծ է հարուածը Ֆրանսայի համար։ Քսաներորդ դարու իր մեծագոյն դէմքերէն մէկն է, որ հրաժեշտ կու տայ կեանքին։ Դէմք մը, որուն համբաւը շատոնց գլած անցած էր Ֆրանսայի սահմանները՝ տարածուելու համար ամբողջ աշխարհի մէջ։

Իր մահուան լուրը հազիւ անթելով հաղորդուած, բոլոր պետութեանց պատասխանատու վարիչները ցաւակցական հեռագիրներ տեղացուցին, բոլոր թերթերը՝ ամէն լեզուներով՝ գովաբանական յօդուածներ նուիրեցին իր յիշատակին։

Այնքան մեծ էր իր համբաւը։ Եւ ա՜յնքան բազմակողմանի՝ իր տաղանդը։

Համեստ էր ծագումով։ Նեղ պայմաններու մէջ էր անցուցած իր ուսանողական տարիները։ Ծրջանաւարտ բարձրագոյն վարժապետանոցէն՝ կոչուած էր ընդգրկելու ուսուցչական ասպարէզը։ Սակայն երկար չմնաց այդ ճիւղին մէջ։

Տրէյֆիւսի նշանաւոր դատին առթիւ, տակաւին երիտասարդ, ըմբոստացաւ իր արդարասէր եւ ազնիւ հոգին, հրաժեշտ տուաւ ուսուցչութեան եւ նետուեցաւ քաղաքական կրկէսին մէջ՝ Էմիլ Զոլայի, Անաթոլ Ֆրանսի, Ժան Ժորէսի եւ ընկերներու կողքին։

Երեսուն տարեկան էր 1904ին, երբ ամուսնացաւ, գրականութեան վարդապետի տիտղոս ստացաւ եւ անդամագրուեցաւ արմատական – ընկերվարական կուսակցութեան։

Աւելի քան կէս դար այս կազմակերպութեան վարիչ հոգին եղաւ։ Անցած տարի սիրտը ճմլուեցաւ՝ երբ անզօր ականատես կ'ըլլար այդ երբեմնի հզօր կուսակցութեան պառակտումին ու երկու մասին բաժանումին։

Իբրեւ քաղաքական գործիչ ու պետական մարդ՝ առաջնակարգ դեր խաղաց Ֆրանսայի ժամանակակից պատմութեան մէջ՝ Քլէմանսոյէն, Փուանքարէէն եւ Պրիանէն վերջ։

Անվիճելի տաղանդ ունէր իբրեւ գրագէտ, հրապարակագիր, պատմագէտ, հռետոր, վարչագէտ, նոյնիսկ .... իբրեւ երաժիշտ (դաշնակ կը նուագէր)։ 1929ին ուսումնասիրութիւն մը հրատարակեց Պեթովէնի մասին։

Թունդ հանրապետական, տոգորուած էր «մարդու եւ քաղաքացիի իրաւունքներ»ու հանրածանօթ սկզբունքներով, աշխարհիկ եւ ազատական գաղափարներով։

Անիրաւուած ազգերը իր մօտ կը յուսային գտնել ջերմ պաշտպան մը իրենց դատին։

Էրիօ առիթ չէ ունեցած գործօն դեր մը կատարելու հայ բազմաչարչար ժողովուրդի արդար դատի պաշտպանութեան մէջ, այն չափով որքան կատարած են իր մեծանուն հայրենակիցները, — Քլէմանսօ, Փրէսանսէ, Քիյեառ, Վիքթոր Պէռար, Տընի Քոշէն, Ալպէր տը Մէօն, Անաթոլ Ֆրանս, Ժորէս, Ժան Լոնկէ եւ բազմաթիւ ուրիշներ։ Հայ ժողովուրդը միշտ երախտագիտութեամբ կը յիշէ անոնց անունները։

Ողբացեալ նախագահը չէր մերժեր հովանաւորութիւնը տալ հանդէսներու՝ երբ դիմում ըլլար իրեն։

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան կողմէ Աւետիս Ահարոնեան եւ Ալեքսանդր Խատիսեան դիմած էին իրեն 1923ին՝ խնդրելու համար, որ երեսփոխանական ժողովին մէջ իր հեղինակաւոր խօսքն ըսէ՝ երբ օրակարգի վրայ դրուի Լօզանի անարդար դաշնագրին վաւերացման հարցը։

Էրիօ խօսեցաւ իր խոստացած ճառը. յիշեց Հայերու զոհողութիւններն ու իրենց հանդէպ եղած անիրաւութիւնը։ Ու վերջացուց հետեւեալ պատմական խօսքով.—

« Հայկական Հարցին վրայ երկու տապանաքար դրուած է, մէկը թրքական, միւսը ռուսական...»։

Երեսունեւչորս տարի անցած է այդ օրէն ի վեր, ու զոյգ տապանաքարերը կը շարունակեն ճնշել հայ անիրաւուած դատին վրայ։

Քանի մը տարի առաջ, 1954 Յունիս 26ին Էրիոյի վիճակեցաւ՝ իբրեւ քաղաքապետ՝ Լիոնի Հայոց եկեղեցիին հիմնարկէքի առաջին քարը դնել։ Այդ առթիւ հոգեցահ ու փայփայիչ խօսքեր ըրաւ մեր ազգին համար։ Ու ինչպէս կը նախզգար, չկրցաւ տեսնել անոր շինութեան աւարտումը։

Ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ մարդկութեան համար անփոխարինելի է նախագահ Էրիոյի կորուստը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԷՐԻՈՅԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

•

Հակառակ հանգուցեալին փափաքին, Շաբաթ օր Լիոնի մէջ տեղի պիտի ունենայ ազգային յուղարկաւորութիւն։ Նախագահ Էրիօ թէեւ կտակով ուզած էր պարզ արարողութիւն մը, բայց ազատ կը ձգէր Տիկին Էրիօն որ տնօրինէ ըստ իր կամքին։

Հինգշաբթի առտու, ժամը 10ին կարտինալ Ժեռլիէ պիտի տար ննջեցեալին արձակումը, ապա մարմինը պիտի փոխադրուի քաղաքապետարան։ Եւ ուրբաթ ժամը 12էն 24 ժողովուրդը պիտի կարենայ բերել յարգանքի իր վերջին տուրքը։

Ազգ. յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթ կէսօրէ վերջ, Փլաս Պելքուր։ Ներկայ պիտի ըլլան Հանրապետութեան նախագահը եւ վարչապետը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ օտար եւ ֆրանսայի քաղաքական դէմքեր։ Միակ դամբանականը պիտի խօսի վարչապետ Կի Մոլէ։

Էրիոյի մահուան լուրը մեծ յուզում պատճառեց նաեւ Ֆրանսայէն դուրս, Նիւ Եորքէն մինչեւ Մոսկուա։ Էրիօ քաղաքական բացառիկ դէմք մըն էր, եւ ունէր անհատականութիւն մը։ Մոսկուայի ձայնասփիւռը զայն կ'անուանէ «պետական նշանաւոր դէմք մը, բարեկամ «Խորհրդային Միութեան» եւ կը յիշէ թէ՝ Էրիօն էր, որ 1924ին վերահաստատեց Ֆրանսայի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները։

Պելժիոյ մէջ, Սփաք՝ կը յայտարարէ՝ « իր անկեղծութեամբ եւ մտքի ազնուութեամբ առաջնակարգ տեղ մը գրաւած է ֆրանսական եւ եւրոպական քաղաքականութեան մէջ»։

Լոնտոնի «Թայմզ»ը կը գրէ՝ «Գ. Հանրապետութեան լաւագոյն դէմքն էր»։

«Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն» զայն կը նկատէ «հանրապետական Ֆրանսայի խորհրդանշանը»։

Իտալիոյ Ավանթի ընկերվարական պաշտօնաթերթին մէջ, Նէննի «նախագահներու նախագահը» խորագրով յօդուած մը նուիրած է Էրիոյին։

Աշխարհի բոլոր անկիւններէն նոյն յարգանքով կ'արտայայտուին իր մասին։

Մեր վաղուան թիւով կը հրատարակենք այն ճառը, զոր նախագահ Էրիօ արտասանեց 1954ին, երբ Լիոնի Հայոց եկեղեցիին առաջին քարը կը դրուէր։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

•

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՃԱՌԸ
ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Չորեքշաբթի օր վարչապետ Կի Մոլէ Ազգ. Ժողովին առջեւ խօսեցաւ իր այնքան սպասուած ճառը։

Առանձին - առանձին առնելով օրակարգին նիւթերը, վարչապետը հանեց իր եզրակացութիւնները։ Ստորեւ՝ ճառին գլխաւոր մասերը.—

Սահմանադրութեան բարեփոխում.— *«Սահմանադրութեան մէջ մտցուելիք փոփոխութիւնները այնպիսի հանգամանք պէտք է ունենան, որ դիւրացնեն Ֆրանսայի եւ արտաֆրանսական իր հողամասերու ապագայ փոխ-յարաբերութիւնները։ Այս հարցին շուրջ կը ծրագրեմ շուտով խորհրդակցութիւններ ունենալ խորհրդարանային ժողովրդավար խմբակցութեանց ղեկավարներուն հետ։ Կառավարութիւնը, ուրեմն, պատրաստ է որոշ պատասխանատուութիւններ ստանձնելու, սակայն անհրաժեշտ է որ Ազգ. Ժողովն ալ գիտակցութիւնն ունենայ իր պատասխանատուութեանց»։*

Ալժերիա.— *«Ֆրանսա որոշած է պահել իր անքակտելի կապերը՝ Ալժերիոյ հետ եւ ապահովել Ալժերիոյ բնակչութեան համակեցութիւնը՝ արդարութեան եւ իրաւունքներու հաւասարութեան սկզբունքներուն հիման վրայ»։ Խիստ բառերով դատապարտելէ վերջ ահաբեկչական շարժումը, վարչապետը աւելցուց.— «Շօշափելի տուեալներ պէտք են՝ բարոյալքելու եւ քայքայելու համար այս շարժումը։ Զինուորական գետնի վրայ կառավարութիւնը պիտի շարունակէ բանակներ ղրկել Ալժերիա, նոյնիսկ եւ մանաւանդ երբ խաղաղութիւնը վերահաստատուած ըլլայ»։ Ակնարկելով Ալժերիոյ շուրջ ունեցած խորհրդակցութեանց՝ զանազան կուսակցութիւններու ղեկավարներուն եւ նախկին վարչապետներուն հետ, Կի Մոլէ շարունակեց.— « Ընդհանուր փափաքն ու համոզումը այն է, որ Ֆրանսա պէտք չէ հեռանայ Ալժերիայէն։ Մեր հակառակորդները տակաւին ի՞նչպէս կրնան խորհիլ որ եթէ ուրիշ անձեր անցնին կառավարութեան գլուխը, կրնան լքումի քաղաքականութեան մը հետեւիլ։ Մանաւանդ հիմա, որ Ալժերիոյ Ազգ. Ազատագրական Ճակատը մեծապէս տկարացած է, անհրաժեշտ է որ Ալժերիոյ մահմետական բնակչութիւնը գիտնայ թէ ո՛վ ալ գտնուի կառավարութեան գլուխը, Ալժերիոյ համար խոստացուած քաղաքական, տնտեսական ու ընկերային բարենորոգումները պիտի իրականան։*

Կառավարութիւնը երեք կարեւոր սկզբունքներէ պիտի առաջնորդուի Ալժերիոյ հարցին լուծման համար.— Իրաւունքներու կատարեալ հաւասարութիւն՝ առանց ցեղային ու կրօնական խտրութեան. ապահովել Ալժերիոյ մէջ ապրող բոլոր համայնքներուն խաղաղ գոյակցութիւնը. ստեղծել ինքնուրոյն Ալժերիա՝ պահելով հանդերձ անհրաժեշտ կապերը Ֆրանսայի հետ։

Ընտրութիւններ պիտի կազմակերպուին խաղաղութեան վերահաստատումէն մինչեւ երեք ամիս վերջ»։

Վարչապետը նոյն ձեւով վերլուծեց տնտեսական եւ ելմտական, Հիւս. Ափրիկեան եւ արտաքին քաղաքականութեան հարցերը։ Եւ երբ վերջացուց գրեթէ այս բառերով՝ «Եթէ Ազգ. Ժողովին մէջ մեծամասնութիւն մը կայ, որ կը փափաքի ուրիշ քաղաքականութեան մը հետեւիլ, թող ինքզինք ցոյց տայ», ամէն կողմէ պոռթկացող ծափահարութիւնները ցոյց

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՏԻՐԱՆ ԱՐՔ.Ի ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ամմանէն Ֆրանսական գործակալութիւնը կը հեռագրէ Մարտ 23 թուականով.—

Մարտ 20ին Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքին պատրիարքական 1949էն ի վեր թափուր մնացած աթոռին համար պատրիարք ընտրուելէ ետք, Տիրան Արք. Ներսոյեան ներկայիս դժուարութիւններու կը հանդիպի Յորդանանի իշխանութեանց կողմէ ճանչցուելու համար։

Արդարեւ այսօր կ'իմանանք թէ ընտրութեան համար նախատեսուած ժամանակէն քսան վայրկեան առաջ Երուսաղէմի նահանգային դատարանը որոշած էր յետաձգել ընտրութիւնը, մինչեւ որ իր վճիռը տայ նոյն առաւօտ իսկ Ներսոյեան Արք.ի դէմ Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի բացած դատին։

Տիրան Արք.ի մօտիկ շրջանակները կը յայտարարեն թէ ընտրութիւնը տեղի ունեցած է Երուսաղէմի դատարանին տուած որոշման հաղորդումէն կէս ժամ առաջ։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Երեքշաբթի կէսօրէ ետք մեր խմբագրատան մէջ ողջունեցինք *«Հանդէս Ամսօրեայ»*ի խմբագրապետ եւ վաստակաւոր բանասէր – պատմագէտ Հ. Ներսէս Ակինեան, որ Մարսէյլէն Վիեննա վերադարձի ճամբուն վրայ, հանգստանալու համար քանի մը օր, այցելեց նաեւ Փարիզ։

Վերջերս, ինչպէս հաղորդեցինք, Մարսիլիոյ մէջ տօնուեցաւ իր յոբելեանը, իսկ անցեալ աշնան՝ Վիեննայի համալսարանը իրեն շնորհեց «Տոքթոր Օնորիս Քօզա» պատուոյ տիտղոսը ի գնահատութիւն իր մեծարժէք աշխատութեանց։

Վաստակաւոր գիտնական վարդապետը մօտ մէկ ժամ զրոյց մը կատարեց մեր խմբագիրներուն հետ, զրոյց մը որ դասախօսութիւն մը դարձաւ, երբ կը ներկայացնէր իր պրպտումները հայկական ոսկեդարուն մէջ եւ հիացումը մեր թարգմանիչներուն ոսկեղէն լեզուին մասին, նոյն ատեն պատմելով իր կրած դժուարութիւնները եւ հանդիպած դժկամակութիւնները Հայաստանէն մինչեւ արտասահման՝ վանքերու ձեռագիրներէն օգտուելու ժամանակ։

Հ. Ներսէս Ակինեան, տկար ըլլալով, մերժեց հրապարակային դասախօսութիւն մը տալ՝ հակառակ իր կամքին։ Կիրակի կը մեկնի ուղղակի Վիեննա։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

*ՅԱՌԱՋ*ի չէք - փոսթալի նոր թիւն է՝

15069—82

Մեր բաժանորդները եւ գործակալները կրնան անմիջապէս վերսկսիլ իրենց վճարումները այս նոր թիւին միջոցով։

Այս առթիւ անգամ մըն ալ պարտք կը սեպենք յիշեցնել որ *Յառաջի չէք փօսթալը* վերապահուած է *միայն* թերթին։ Կը խնդրուի ուրեմն ուրիշներու յանձնուելիք գումարները ղրկել *Մանտա-Քառթով*։ (*Նուէրներ կազմակերպութիւններու կամ ուրիշ թերթերու բաժնեգին են.*)։

Ջերմապէս կը խնդրենք նաեւ որ մեր բաժանորդները կանոնաւոր վճարումներով դիւրացնեն վարչութեան գործը։

Շնորհակալութիւններով՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԵՇԱԼ ԲՈՒԼԿԱՆԻՆ յայտարարեց որ Անգլիա ծանր պատասխանատուութեան տակ կը մտնէ՝ ամերիկեան հիւլէական զէնքերը ընդունելով։

ԻՐԱՆ ընդունեց «Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը»։

ՍՊԱՆԻՈՅ հանքագործներն ալ գործադուլի սկսան։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՈՒՄ

●

Բ.

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ

Խրուշչեւի «պատմական» զեկուցումը 20րդ համագումարի (Փետր. 1956 թ.) փակ նիստում մեծ շփոթ առաջ բերեց ոչ միայն արբանեակ երկիրների, այլ եւ Խորհրդային Միութեան բոլոր հանրապետութիւնների կուսակցական կազմակերպութիւնների մէջ: Այսօր արդէն սոուգապէս գիտենք, որ համագումարից յետոյ «ապաստալինացումի» հարցին նուիրուած ժողովներում տեղի են ունեցել բազմաթիւ ելոյթներ, որոնք խորհրդային թերթերը որակում են «հակապետական», «թշնամական», «մանր - բուրժուական», «զրպարտիչ» եւ այլն բառերով: Գիտենք նոյնպէս, որ այդ կարգի ելոյթներ կատարուել են նաեւ Հայաստանի ժողովներում, որոնցից ամէնաղմկալիցը, ինչպէս տեսանք նախորդ յօդուածի մէջ, եղել է Երեւանի համալսարանի կուս. կազմակերպութեան ժողովը: Այդ բազմամարդ ժողովին մասնակցողների ճնշիչ մեծամասնութիւնը, համաձայն «Ս. Հ.» (15 Ապրիլ 1956 թ.) «Ներպարտիական լայն դեմոկրատիան օգտագործել է խորթ հայեացքներ պրոպագանդելու համար, անհատի պաշտամունքը դատապարտելու պատրուակով կասկածի տակ է դրել պարտիայի քաղաքականութեան ճշդութիւնը»:

«Ս. Հ.»ը եւ «Կոմունիստը», անելով վերոյիշեալ մէրկացումները, չեն յիշատակում սակայն թէ ինչ վերաբերմունք ցոյց տուեց կենտկոմը հանդէպ այդ «աղմկարար եւ զրպարտիչ» կոմունիստների եւ մասնաւորապէս կուս. կազմակերպութեան կոմիտէի ու նրա քարտուղար Ադամեանի, որոնք, ինչպէս գրում է «Ս. Հ.»ը, «սկզբունքայնութիւն ցոյց չտուեին ժողովում եւ, ըստ էութեան գնացին աղմկարարների յետեւից»: Այդ թերթերի մէջ տեղեկութիւն չենք գտնում նաեւ այն մասին, թէ լուծուե՞ց արդեօք եւ ի՞նչպէս լուծուեց ուսանողների մէջ «ապաստալինացումի» հետեւանքով ծայր տուած տագնապը:

Այս հարցերի վրայ մասնակի լոյս են սփռում Հայաստանի թերթերը միայն այս տարուայ Յունուարին: Տեղեկութիւնները, լոյս տեսած այդ ամսուայ թիւերի մէջ, վերաբերում են ոչ միայն համալսարանի կուս. կազմակերպութեան, այլ ընդհանրապէս Հայաստանի ուսանողութեան մէջ առաջացած տագնապին: «Ուսանողութիւնը դաստիարակել բարձր գաղափարայնութեան ոգով», այսպէս է վերտառուած, օրինակ, Կոմ. Երիտասարդ. Միութեան (Կոմսոմոլի) Երեւանի Քաղաք. Կոմիտէի քարտուղար Հ. Ուդումեանի յօդուածը, որին կ'անդրադառնանք այս յօդուածաշարքի մէջ:

Համալսարանի կուս. կազմակերպութեան տագնապի, մասին յիշատակութիւն կայ ոչ միայն Երեւանի «Կոմունիստ»ի, այլ նաեւ «Ս. Հ.»ի մէջ: Կենտկոմի այդ զոյգ օրգանների Յունուար 24ի թիւերի մէջ տպուած է բաւականին ուշացած հաշուետուութիւն համալսարանի կուս. կազմակերպութեան կոնֆերանսի մասին, որ տեղի ունեցած պիտի լինի մինչեւ անցեալ տարուայ Դեկտեմբեր 23ը, հաւանօրէն Նոյեմբերի մէջ կամ Դեկտեմբերի սկիզբներին: Այդ հաշուետուութեան մէջ նախեւառաջ ասուած է, որ ժողովի մէջ որպէս զեկուցաբեր հանդէս է եկել «պարտիական կոմիտէի քարտուղար Վ. Թումանեանը»: Նշանակում է, որ Ադամեանը, անցեալ տարուայ Մարտի ժողովից յետոյ, հանուել է իր պաշտօնից: Եւ հաշուետուութեան շարունակութեան մէջ էլ Ադամեանը կոչւում է «նախկին քարտուղար»:

Ե՞րբ է հանուել իր աշխատանքից Ադամեանը: Հաշուետուութիւնից այնպէս է երեւում, որ նա պաշտօնանկ չէ եղել անցեալ տարուայ Մարտի ժողովից անմիջապէս յետոյ եւ որ, ընդհակառակն, նրան եւ նրա գլխաւորած կոմիտէին ժամանակ է տրուել «լիկվիդացնելու» (հաշուեյարդարի ենթարկելու) թոյլ տուած սխալներն ու թերութիւնները եւ վերստին մարքս-լենինեան փարախ տանելու մոլորուած կոմ. ոչխարներին: Բայց Ադամեանը ու պարտիական կոմիտէն չեն յաջողել գլուխ հանել այդ ոչ այնքան դիւրին գործը:

«Պարտիական կոմիտէն եւ նրա նախկին քարտուղար Հ. Ադամեանը, գրում են «Ս. Հ.»ը եւ «Կոմունիստ»ը (24 Յունուար 1957 թ), չկազմակերպեցին առանձին (ուզում է ասել անհատ կամ մի քանի) կոմունիստների թոյլ տուած քաղաքական կոպիտ սխալների խիստ քննարկում, չկարողացան ճիշդ գնահատել այդ սխալների էութիւնը, որպէս զի դրա հիման վրայ դաստիարակեն կոմունիստներին, ամբողջ պարտիական կազմակերպութեանը (ուրեմն դաստիարակուելու պէտք ունին ոչ թէ «առանձին կոմունիստները», այլ ամբողջ կազմակերպութիւնը), կոփեն նրանց քաղաքականապէս, բարձրացնեն նրանց մարտունակութիւնը: Ընդհակառակը, նրանք այդ գործում հանդէս բերեցին նեխած լիբերալիզմ» (ազատականութիւն):

Եւ այս բոլորի համար Ադամեանը եւ հաւանօրէն նաեւ նրա գլխաւորած կոմիտէի բոլոր անդամները դարձել են «նախկին»:

Ադամեանի տեղ ընտրուել է, կամ աւելի ճիշդը՝ նշանակուել է կոմիտէի նոր քարտուղար յանձին Վ. Թումանեանի, որ եւ համալսարանի տարեվերջի կուս. կոնֆերանսում հանդէս է եկել հաշուետու զեկուցումով իր գլխաւորած կուսակց. կազմակերպութեան գործունէութեան մասին:

Այդ զեկուցումի մէջ շօշափուել են ոչ թէ զուտ կուսակցական հարցեր, այլ համալսարանի կեանքի բոլոր կողմերին վերաբերող խնդիրները: Եւ այդ այն պատճառով, որ, համալսարանի ամբողջ կեանքը գտնւում է, ըստ բոլշեւիկեան «պրակտիկայի», կուսակց. կազմակերպութեան հակակշռի տակ, որ այդ կուս. կազմակերպութիւնն է, որ ղեկավարում է ոչ միայն կոմունիստ ուսանողների քաղաքական – գաղափարական դաստիարակութեան գործը, այլ եւ ուղղութիւն է տալիս համալսարանում տարուող ուսումնա – դաստիարակչական աշխատանքին:

Կուսակց. կազմակերպութեան կոմիտէի եւ նոր քարտուղար Վ. Թումանեանի գործունէութիւնը, թէ մէկ եւ միւս ուղղութեամբ, համալսարանի կոնֆերանսի քննութեան նիւթ է դարձել եւ կոնֆերանսը գտել է, որ «Պետական համալսարանի կուսակցական կազմակերպութիւնը, մասնաւորապէս նրա կուս. կոմիտէն դեռեւս չեն յաջողել կուսակցական – քաղաքական եւ ուսումնա – դաստիարակչական աշխատանքը Սով. Միութեան Կոմ. կուսի 20րդ համագումարի պատմական որոշումների պահանջներին համապատասխան վերակառուցանելու համար» («Կոմունիստ», 24 Յունուար 1957 թ.): Եւ որովհետեւ «չեն յաջողել», ուստի եւ «կոնֆերանսը, ինչպէս գրում են կենտկոմի զոյգ օրգանները, միաձայն իրաւացիօրէն կուսակցական կոմիտէի աշխատանքին տուեց անբաւարար գնահատական» եւ «ընտրեց կուսակցական կոմիտէի ՆՈՐ կազմ» եւ «ՆՈՐ» քարտուղար, յանձինս Լ. Ղարիբջանեանի:

Ուրեմն Մարտից մինչեւ Դեկտեմբեր երկու անգամ փոխուել է Երեւանի համալսարանի կուս. կազմակերպութեան ղեկավարութիւնը (կոմիտէ եւ քարտուղար): Արտասահման հասած լուրերի համաձայն, պաշտօնանկ է եղել նաեւ համալսարանի վերատեսուչը (ռեկտորը) Գ. Պետրոսեանը, որ շատ բարձր դիրք է գրաւում Հայաստանի Կոմ. կուսակցութեան մէջ եւ մի ժամանակ եղել է նաեւ կենտկոմի Բիւրոյի անդամ:

Ահա այն «մաքրագործումները», կամ բոլշեւիկեան լեզուով՝ «կազմակերպչական միջոցառումները», որ կատարուել են Երեւանի համալսարանում անցեալ տարուայ ընթացքում:

Այդ կարգի «միջոցառումների» դիմելու համար Հայաստանի կոմկուսի կէնտկոմը պէտք է որ դէմ – յանդիման գտնուէր շատ լուրջ երեւոյթի: Պէտք է որ ունենար հիմնաւոր պատճառներ:

Երեւանի թերթերը, թէեւ ժլատօրէն, բայց այնուամենայնիւ որոշ բաներ գրում են այդ մասին:

Այս յօդուածաշարքի մէջ կ'անդրադառնանք դրան:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄԸ ՀՈԳԵԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐԸ

●

«Ամբողջ կեանքի ուժերս հալեցան հետ ի հետ, օրը օրին, ամուլ տքնութեամբ: Այնքան ծրագիրներ, նիւթեր ունէի, հետք պիտի չմնայ...: Ա՜յ մարդ, որո՞ւ համար կը գրես երեսուն տարի...: Ո՞ւր է սրդիւնքը»:

***

«Դարձած եմ կատարեալ բեռնակիր..: Ամէն օր հինգ սիւնակ, ետքն ալ՝ սրբագրութիւն...: Տուն կը վերադառնամ յոգնատանջ, ինչպէս արտէն դարձած եզ: ... Հայերէն չգիտցողները հեղինակ դարձան, մենք մնացինք բանուոր ...»:

Վերեւի քանի մը տողերը առնուած են երկու նամակներէ, զոր Շաւարշ Միսաքեան, իր մահէն շատ կարճ ժամանակ առաջ — արդեօ՞ք խորհրդաւոր նախազգացումով — գրած է երկու սիրելի ընկերներու՝ երկուքն ալ խմբագիր. եւ հետեւաբար, չափով մըն ալ՝ իրեն բախտակից — իրմէ հեռու, ու նաեւ՝ իրարմէ հեռու շրջաններու մէջ:

Մանաւանդ իր մահէն վերջ, որքա՜ն հզօր կը դառնայ եղերական ուժգնութիւնը՝ այդ տողերուն: Այնքան պարզ ու կսկծագին այդ տողերը, հակառակ իրենց անձնական բնոյթին, հայկական են՝ ողբերգականօրէն:

Մեր հանրանուէր գործիչներէն քանի՞ն — ուսուցիչ թէ գրագէտ, արուեստագէտ թէ խմբագիր — իրենց հոգիին մէջ չեն ունեցած սրտաճմլիկ այն դառնութիւնը, զոր Շաւարշն է ունեցած, զոր Շաւարշ՝ այնքան սրտաբաց մտերմութեամբ իր բարեկամներուն է արտայայտած:

Փոքրիկ պատշաճեցումով մը, քանիներ պիտի կրնային արտայայտել նոյն այդ ցաւը, որ յաճախ նիւթական է. եւ գրեթէ միշտ՝ բարոյական է ու գաղափարական:

Հիմա որ չկայ Շաւարշը, անտարակոյս շատեր կ'անդրադառնան — մանաւանդ Փարիզի ու Ֆրանսայի մէջ — այն տարապարհակ աշխատանքին, զոր մեր տարագիր կեանքի ինքնայատուկ պայմանները պարտադրեցին իրեն. աւելի ճիշդ է ըսել՝ իրեն պարտք դարձուցին: Շաւարշ ըստանձնեց ու տարաւ այդ պարտքը այնքան արութեամբ:

Վարչականօրէն աւելի լաւ կազմակերպուած գաղութ մը, անտարակոյս, այսքան ծանր բեռ ու պատասխանատուութիւն պիտի չդնէր միակ կամաւորի մը ուսերուն — հետզհետէ պակսող՝ անհատ կամաւորներու ուսերուն:

Այս էր մեր հանրային կեանքը, երէկ: Այս է՝ նաեւ այսօր:

Թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ վաղը, աւելի բարդ ու ծանր հարց է: Հոս պատասխան մը փորձել՝ շատ պիտի շեղեցնէր մեզ մեր նիւթէն:

Հայրենիքէն դուրս, բայց հայրենիքին

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

●

Եւ ինք հաստատեց թէ ճիշդ է, Թուրքերէն թերթ մըն ալ ցուցնելով:

Օրը իրիկուն չեղած, կ'իմանայինք բոլոր մանրամասնութիւնները: Իսկ յաջորդ օրը, երբ դէզ մը թերթ ստացայ, խանութըս դարձած էր տեղեկատու գիւան...

Շատ չանցած իմացանք որ հայկական պատուիրակութիւն մը եկած է Պոլիս, նախագահութեամբ Ա. Ահարոնեանի:

Դիմում՝ ազատման համար:

Ահարոնեան նոր կ'իմանայ որ հոս ողջ եմ: Բայց, կացութիւնը դեռ անորոշ գտնելով, կը պատուիրէ սպասել: Այդ միջոցին բանտը աւելի ապահով կը համարէին:

Եւ նորէն մնացինք ամիսներով:

***

1918 Հոկտեմբեր 28: Մուտրոսի դաշնագիր (Թրքական զինադադար):

Ցաղթականները հետզհետէ կը մտնեն Պոլիս: Իրենց մարտանաւերը դիրք բռնած են արդէն: Իթթիհատականները փախած են, Պալը Ալին ձգելով Ֆէթհի պէյի:

Առտու մը կը կանչեն բանտի տեսչութիւնէն: Ազատո՞ւմ: Ինչ միամտութիւն: Զօրս-հինգ ոստիկան - զինուորներ կանգնած են մեր դիմացը, եւ «քէլէփչէ» կ'անցընեն, պատերազմական ատեան տանելու համար: Կը բողոքեմ ձեռնակապի բռնութեան դէմ: Իբրեւ պատասխան, իմ երկու ձեռքերս առանձին կը կապեն եւ առջեւը կը ձգեն, իսկ Սամուէլն ու Իգնատը՝ մէկ մէկ ձեռքերով:

Եւ ճամբայ կ'իյնանք դէպի Պայազիտ, նորէն դատուելու համար պատերազմական ատեանին առջեւ:

Ճամբան՝ անգլիացի նաւազներ:

Ի՞նչ էր պատահած:

Վերջին ամիսներուն նոր ընկեր մը ձերբակալուած ըլլալով, վրան կը գտնեն նամակ մը՝ Սոֆիայէն, մէջն ալ ծածկանուն մը՝ Արշաւիր:

Եւ կ'որոշեն վերստին դատել զիս:

Ներկայացանք ատեան: Հարցումները ամէնէն աւելի ուղղուած էին ինծի: Պատասխանները՝ «Չեմ գիտեր»:

Ցայտնի էր որ իրենք ալ չէին հաւատար իրենց ըրածին լրջութեան: Զեւակերպութիւնը վերջանալէ յետոյ, բողոքեցինք ձեռնակապերուն դէմ: Իրաւունք տուին. «Թիւրիմացութիւն եղած է»: Եւ հրամայեցին բանտ փոխադրել առանց «քէլէփչէ»ի:

Տեղատարափ անձրեւ մը կու գար: Սկըսանք վազել, ոստիկաններն ալ մեր ետեւէն: Մտանք սրճարան մը, գօվնալու համար:

Բա՞նտ երթալ թէ տուն ... փախչելու ինչ առիթներ ունեցեր էինք բանտարկութեան շրջանին, առանց օգտուելու (նախատեսելով հետեւանքները): Այժմ լոյս ու ձոր անցած, առու մը կը մնար:

Եւ վերադարձանք բանտ:

Այլեւս կարելի չէր սպասել:

Դիմում կը կատարուի Ֆէթհի պէյի (մեծ եպարքոս): Հարցափորձ եւ երբ կ'իմանայ որ «կոմիտէճի»ներ ենք, խուսափողական պատասխան կու տայ:

Դիմում Պոլսոյ դաշնակից զօրքի հրամանատարին՝ Զօր. Ուիլսընի: — «Մենք չենք խառնուիր Թուրքիոյ ներքին գործերուն»:

Բանտակիցս՝ ծեր անգլիացին արձակուած էր զինադադարի առաջին օրն իսկ: Լուր կուտանք, եւ երբ կ'իմանայ որ տակաւին բանտն ենք, հայր եւ որդի կը դիմեն նաւատորմի հրամանատարին (ծովակալ Քէլթրոփ): Օգնականը, հազարապետ Սմիթ, կը դիմէ Պալը Ալի, պահանջելով անմիջական արձակումս: Կը խոստանան, բայց կը ձգձգեն:

Հրամանատարը լուր առնելով որ ընթացք չէ տրուած, հեռախօսով կ'ազդարարէ քսանըչորս ժամէն արձակել, այլապէս պատասխանատու պիտի մնան:

Ներքին գործերու նախարարութենէն կը չքմեղանան, կ'առարկեն թէ սխալուած են կայս. իրատէ հանել, ներման համար, պատիժս լրացած չըլլալով:

Առտու մը — 1918 Նոյեմբեր, բանտային տեսչութեան սենեակը կանչեցին զիս: Դիմացս՝ պաշտօնատար մը — ներքին գործերու նախարարութեան խորհրդական եւ բանտերու ընդհ. վերատեսուչ Լֆթալէտին պէյ — որ հաղորդեց թէ Թագաւորը ներած է, թէ շատ նեղութիւններ կրած եղայ, բայց այլ եւս ազատ եմ, կրնամ անմիջապէս մեկնիլ:

Սանդուղներէն վար իջայ ընկերներս տեսնելու համար. բայց այլ եւս չէին ձգեր որ ներս մտնեմ ...

Հարկ եղաւ դուռին առջեւ կանչել Սամուէլն ու Իգնատը: Հաղորդելով աւետիսը, խոստացայ անմիջապէս դիմում կատարել նաեւ իրենց համար եւ բաժնուեցայ:

Խեղճ ու կրակ ֆէս մը կար գլխուս: Արդէն դուրս ելեր էի բանտին կեդրոնական դուռնէն, բայց ինծի այնպէս կու գար թէ հիմա բանտապահը ետեւէս պիտի կանչէ, իբրեւ փախստական:

Փողոցին մէջ, դիմացս ելաւ բանտին այցելու քահանան, հանդուցեալ Տէր Պետրոսը, որ պարբերաբար կու գար ողորմութիւն բաշխելու բանտարկեալներուն:

×

Յաջորդ օրը ներկայանալով հազարապետ Սմիթի, խօսեցայ երկու ընկերներուս համար: Անմիջապէս կարգադրեց եւ անոնք ալ արձակուեցան:

(Շար. 29)

կարօտով ու երազով ապրուած մեր սա կեանքին մէկ հարկադրանքն ալ այն էր՝ երէկ, այն է՝ դեռ այսօր, որ Շաւարշն ու իր նմանները չկարենան նուիրուիլ՝ իրենց նախասիրած ասպարէզներուն։ Մեր կեանքին պարտադրանքն է, որ անոնք նուիր-ուին այնպիսի ասպարէզներու եւ գործե-րու, որոնցմով կարենան անմիջականօրէն ծառայել՝ մեր ժողովուրդի սախպողական կարիքներուն։

Այս կացութեան անդրադառնալով է, որ Շաւարշ, յատկապէս սա վերջին տարիներուն, մէկ կողմէն մտածեր է՝ իրեն համար արժէքաւոր ու սիրելի շատ ընթերցքներու մասին, միւս կողմէն զգացեր է կարճութիւնը՝ իրեն մնացած ժամանա-կին։

Հոգեկան այդ տագնապումին մէջ, ան չէ տեսեր արժէք՝ օրը օրին ու հապշտապ իր արտադրանքին մէջ, երբ տարիներու իր գործը բաղդատեր է այն բոլորին հետ, զոր միշտ ալ փափաքած էր կատարել, բայց չէր ունեցեր՝ այդ ընելու ոչ ժամանակը, ոչ ալ խաղաղութիւնը։

Անշուշտ սխալ է Շաւարշ, երբ ան իր գործն ու կեանքը կը համարի վատնում ու կորուստ, պարզ անոր համար, որ ինք ոչինչ կը ձգէ, իբր ապրող ու մնայուն գործ։

Հասկնալի է անշուշտ, երբ գրելու խտ-ղըտանքն զգացող Շաւարշը աղետանջ պոռթկում մը կ'ունենայ, եւ կ'ափսոսայ որ ինք չէ վայելած հաճոյքը՝ երկունքի ստեղծագործ տաժանքին. որ չէ ճանչ-ցած հպարտութիւնը սեփական ծնունդի մը, որ իր մտքին ու հոգիին պատկերն ըլ-լար — ըլլար՝ իր յաւերժացումը։

Կրնա՞յ գտնուիլ մէկը, որ չհասկնայ «առանց հետքի» կորսուելու սարսափը։ Շատերու յատուկ այս ցաւը, ցաւն է մա-նաւանդ զգայուն հոգիներուն։ Պետրոս Դուրեան եւ այնքան ուրիշներ քանի ձեւե-րով են արտայայտած՝ չմոռցուելու այդ բաղձանք – աղերսանքը։

Հասկնալով հանդերձ Շաւարշի վիշտը— գրական մնայուն գործ մը ձգած չըլլալու մասին — երբեք կարելի չէ համաձայնիլ իրեն հետ, երբ ան շուրջ յիսուն տարինե-րու հրապարակագրական գործին անդրա-դառնալով, դառնօրէն կ'աւաղէ. «Ու՞ր է ար-դիւնքը»։

Հանրային բարիքի տեսակէտով, երբեք պակաս արժէք չէ՝ իրական հրապարակա-գրի մը ծառայութիւնը, երբ ան իր ա-ռօրեայ խօսքով կը քաջալերէ իր ընթեր-ցողները՝ մտածելու. երբ ան այս ու այն հարցի լուծման համար, անոնց ճամբայ կը թելադրէ. երբ ան կը ջանայ շատերու համամտութիւնն ու գործակցութիւնը ա-պահովել, հանրօգուտ նպատակներու շուրջ. երբ ան արդարութեան պաշտպան է եւ ազատութեան ախոյեան. երբ կը պայքարի խորթ ու օտար ազդեցութիւն-ներու դէմ։

Շաւարշ եղաւ մէկը այն հրապարակա-գիրներէն, որ ամէն օր իր ընթերցողնե-րուն հետ խորհուրդի նստաւ, ականջ ար-կաւ անոնց յոյսերուն ու վախերուն, փոր-ձեց հասկնալ անոնց կիրքերն ու ձգտում-ները։ Իր ջանքը եղաւ —որքան հնար էր, ուր որ հնար էր — առաւելագոյն չափով ուժեր ներդաշնակել եւ իրարու մօտ բե-րել, յօգուտ հասարակաց բարիքի մը։

Հրապարակագրական այդ աշխատան-քին մէջ, դժուար չէր տեսնել իր անձը, որքան իր պոռթկումներով ու խիզախում-ներով, այնքան ալ՝ դիմացինները հաս-կնալու եւ անոնց հետ կարենալ գործելու բաղձանքով։

ՅԱԿՈԲ ԽԱՇՄԱՆԵԱՆ

ՓՐՈՖ. ՀԱՆՍ ՀԱՅՆՐԻԽ ՇԷԴԸՐ

●

«Յառաջ»ի Մարտ 1ի թիւով հրատարա-կեցինք յօդուած մը քաղելով գերման փրոֆ. Շէդըրի աշխատանքներէն՝ մեր լեզուին մասին։

Պերլինի մեր թղթակիցը ցաւով կը հա-ղորդէ թէ գերման գիտնականը մեռաւ Մարտ 12ին Գէօթթինգէնի մէջ։ Ծնած էր 1896 Յունուար 31ին։ Ստորեւ մեր աշ-խատակցին յօդուածը, ներկայացնելու համար մեծ հայագէտին փրոֆ. Շէդըրի կեանքն ու գործը.—

Արեւելեան լեզուաբանութեան եւ կրօ-նագիտութեան Գէօթթինգէնի համալսա-րանին ուսուցչապետ Շէտըր ծանր հի-ւանդութեան հետեւանքով կնքեց իր մահկա-նացուն նոյն քաղաքին մէջ, որ իր ծնըն-դավայրն էր միաժամանակ։

Փրօֆ. Շէդըր Աստուածաբանութեան փրոֆէսէօրի զաւակ, երիտասարդ տարի-քին խոր հմտութիւն ունէր արեւելեան ժողովուրդներու մշակութային եւ կրօնա-կան պատմութեան, քաջածանօթ էր ա-րեւմտեան եւ արեւելեան լեզուներու, ո-րոնց կարգին՝ հայերէնի։ Արեւելքի և ա-րեւմուտքի մտաւոր յարաբերութեանց պատմութիւնը, եւ եւրոպական նոր բա-նաստեղծութեանց վերլուծումը իր աշխա-տանքներուն նիւթը կազմած են։ Ոչ մի-այն անուանի արեւելագէտ մըն էր, այլեւ կէօթէագէտ մը՝ գիտական իմաստով։ Եղած է դասախօս-Բրէսլաուի համալսա-րանին 1922ին, Կէօնիգսպերկի 1926ին, Լայպցիկի 1930ին, Պերլինի 1931 - 45 եւ Գէօթթինկընի 1945 – 1957։

Երբ, 1930ին, հանրածանօթ հայա-սէր գիտնական փրոֆ. Եոզէֆ Մարկու-արտ (որ ինքն իր անունը հայացուցած էր Յովսէփ Բղեշխեան կոչելով ինքզինք եւ ստորագրելով) վախճանեցաւ Պերլինի մէջ, անոր յաջորդեց իր աշակերտը՝ Շէ-դըր, Պերլինի համալսարանի արեւելա-գիտական սեմինարին մէջ։ Շէդըր բեղուն գործունէութիւն մը ցոյց տուաւ իրանա-գիտութեան, հնդկերէնի, սանսկրիտի եւ հայերէնի բաղդատութեանց վերաբեր-մամբ եւ զարկ տուաւ նոր հայերէնի ու-սուցման։ Իր զրաբարի աշակերտները հե-տեւեցան, վերջը, նաեւ դքթ. Արտ. Ա-բեղեանի դասաւանդութիւններուն։ Շէ-դըր ստացած է դքթ. Արտ. Աբեղեանի Նէօյարմենիշէ Կրամատիկ երեք հարիւր էջնոց լայնածաւալ գրքին հրատարակու-թեան, որ ճոխացուած է գրական եւ բա-ռարանական բաժիններով ուսուցանելու համար արդի հայերէնը։ Գրքին յառաջա-բաններուն մէջ թէ Շէդըր եւ թէ հեղինա-կը կ'արտայայտուին այս մասին։

Գերմանիոյ հայ գաղութը մեծանուն հայագէտ բարեկամ մը կը կորսնցնէ փրոֆ. Շէդըրի մահով։ Հանգուցեալը գլ-խաւոր բանախօսն եղաւ Աստուածաշունչի Թարգմանութեան 1500ամեակի յիշատա-կելի հանդէսին՝ 1936ին։

Հայ լեզուի մասին իր կարծիքը հիմնա-կան արժէք ներկայացուց մանաւանդ 1934ի քաղաքական վերիվայրումներու ժամանակ, երբ պէտք եղաւ հայերէնի հնդեւրոպականութիւնը ապացուցանել ա-ւելորդ անգամ մըն ալ։ Հայեւգերման մի-ութեան Արմենիէրտում–Արիէրտում գըր-քոյկին առաջին յօդուածը իրն էր եւ կը կրէր«Հայերէնի դիրքը հնդեւրոպական լե-զուներուն մէջ» վերնագիրը։

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹՈՆԻ Ազգ. երգչախումբին ու իր ղեկավար Օր. Ս. Տէր Մանուէլեանի նա-խաձեռնութեամբ կրօնական երաժշտու-թեան երեկոյ մը կազմակերպուած էր Շ. Միսաքեանի յիշատակին — ինչպէս ար-դէն զր ածէինք առանց մանրամասնու-թիւններ յիշելու։ Բացումը կատարուած է երգչախումբին կողմէ՝ «Հայր Մեր»ով, զոր ներկաները ունկնդրած են յոտնկայս։ Երգչախումբը, Օր. Ս. Տէր Մանուէլեանի ղեկավարութեամբ, թախիծով եւ յուզու-մով երգած է նաեւ «Տէր Ողորմեա», «Ով Զարմանալի», «Գովեա Երուսաղէմ» եւ այլ շարականներ։ Մէջ ընդ մէջ նուագած են ջութակահար Օր. Աւագեան եւ դաշ-նակահար Օր. Զօրպաճեան։

ՊՈՍԹՈՆԻ ձայնասփիւռը Մարտ 17ին տուած է Ա. Տիգրանեանի «Անուշ» օփե-րան՝ անգլերէն բացատրութիւններ ալ տալով։ Գլխաւոր դերերըստանձնած էին Գոհար Գասպարեան, Աւագ Պետրոսեան, Վահրամ Գրիգորեան, եւ ուրիշներ՝ բո-լորն ալ ընտրուած եւ մարզուած ձայնե-րով։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ արուարձաններէն Գարան-թինայի մէջ Հ. Յ. Դ. Տիգրան Ծամհուր կոմիտէութեան նախաձեռնութեամբ հո-գեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Շ. Միսաքեանի եւ Ս. Բուչիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախա-ձեռնութեամբ եւ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տօնուած է Վարդանանց տօնը։ Նախագահած է առաջնորդական տեղապահը, եւ ներկայ եղած են ազգ. կազմակերպութեանց ներկայացուցիչնե-րը։

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Աղեքսանդրիոյ մէջ իր մահկանացուն կնքած է ընկեր Կարօ Յա-կոբեան՝ 62 տարեկան հասակին։ Հան-գուցեալը կարեւոր դեր կատարած է իր շրջանին հանրային կեանքին մէջ՝ որպէս գործօն անդամ «Կամք» մարզականի, «Յառաջդիմասէր» մշակութային ակում-բի, «Համազգային»ի եւ Պօղոսեան վար-ժարանի հոգաբարձութեան։

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍԿՈՅԻ հայ առաքելական համայնքը ունեցաւ իր սեփական եկե-ղեցական շէնքը եւ ազգային Սրահը։ Շէնքը ունի ամէն յարմարութիւն՝ ըն-դարձակ սրահով։ Հողը եւ շէնքը կ'արժեն 66.500 տոլար։ Գումարին մէկ երրորդը արդէն իսկ պատրաստ է. ամբողջ հա-մայնքը մէկ սիրտ մէկ հոգի կ'աշխատի գումարը ամբողջացնել. երիտասարդու-թիւնն ալ մեծ խանդավառութեամբ լծ-ուած է աշխատանքի։

ՔԱՆԱՏԱՅԻ Լոնտոն քաղաքին մէջ կազ-մուած է Հ. Յ. Դ. նոր կոմիտէ մը։

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Ֆիլատելֆիոյ մէջ մահ-կանացուն կնքած է տեղւոյն Հ. Յ. Դ. կոմիտէի հաւատաւոր ընկերներէն$ Եր-ուանդ Զանթիկեան։

ՏԻԹՐՈՅԻՏԻ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի նա-խաձեռնութեամբ Մարտ 31ին տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգիստ՝ Դրոյի, Վահան Նաւասարդեանի, գնդ. Տիգրան Պաղտա-սարեանի, Սասունցի Մուշեղի եւ Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԱՌԵՇԱԼ ԲՈՒԼԿԱՆԻՆ նամակ մը ղըր-կեց Նորվեկիոյ վարչապետին. կ'ըսէ թէ Նորվեկիոյ եւ Ատլանտեան կազմակեր-պութեան յարաբերութիւնները կրնան պատճառ դառնալ որ Նորվեկիոյ եւ Խ. Միութեան բարեկամութիւնը խախտի։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ իշխանութիւնները իւրա-ցուցին Գահիրէի Պարքլէ'զ դրամատունն ու եգիպտական հողամասին վրայ գըտ-նուող անոր բոլոր ենթաբաժանումները։

ՍՊԱՆԵԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մշակութային փոխանակութիւններ պիտի կատարուին՝ ըստ Սպանական թերթի մը հաղորդած լուրին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ համաձայնութիւն մը ստորագրուեցաւ, որուն հիման վրայ Խ. Միութեան մէջ պահ դրուած Լեհերուն արտօնութիւն պիտի տրուի իրենց երկիրը վերադառնալու։

ՊԵՐՄՈՒՏԵԱՆ կղզիներու մէջ կատար-եալ համաձայնութիւն գոյացած է Անգ-լիոյ եւ Քանատայի վարչապետներուն մի-ջեւ։ Խօսակցութիւնները կը դառնային ա-ռաւելաբար՝ Միջին Արեւելքի կացու-թեան, առեւտրական փոխանակութեանց եւ ապահովութեան հարցերուն շուրջ։ Անգլիա իւրաքիում պիտի գնէ Քանատա-յէն։

ԵՐԿՈՒՆՔ

●

ԳԼՈՒԽ Գ.

●

ՄՈԳԱԿԱՆ ՀԱՅԵԼԻ

Այդ է ահա այս քանի հարիւր տարիներ են խեղճ Հայուն բախտը, եւ նախարարին ընկեր ու բաղդակից եկեղեցականը «Այս բոլոր մեր քաշածը մեր մեղքն է» կ'ըսէ։ Միթէ՞ այս Հայոց ազգին մեղքը միայն կը տեսնէ եւ չի բաւեր Աստուած»։

Այսպէս խօսելով եւ խորհրդածելով՝ Յովնան սկսաւ երթալ դէպի քաղաքը դառն եւ տխուր սրտիւ. ոչ թշնամոյն կո-տորածը, ո'չ գերելոց ազատութիւնը, ո'չ պատանդաց փրկութիւնը իր երեսին ու-րախութիւն չբերին, մանաւանդ թէ չա-րունակ Գուրգէնի չարագուշակ մարգա-րէութիւնն կը յիշէր եւ կը դառնանար։ Եւ գլուխը երբեմն կը դարձնէր ակամայ կամօք դէպի այդ փոքրիկ խումբը որ Վասպուրականի ճամբան բռնած էր։

Ամէնքը զբաղեալ էին աւարին եւ ուրիշ ոչինչ բանի ուշադրութիւն չէին ըներ. շատ ջանքով ժողվեց զանոնք եւ երբ իրենց միտքը ձգեց թէ իրենք պարտք մըն ալ ու-նէին Սուրբ Կարապետ ազատելու, նոքա վեր թռան, որոնց ձայներու պէս ձայն մը բարձրացաւ, եւ ամէնքը ամէն բան թողած «Սուրբ Կարապետ երթանք, Սուրբ Կարապետ» ըսին եւ հազարաւոր նիզակներ ճօճեցին եւ սկսան հետեւիլ Յովնանու որ առջեւէն կ'երթար իւր հաստատ քայլերով, միայն իւր ձեռքը ձակ-տին կը տանէր ի բաց վարելու համար խորհուրդ մը որ յամառ, միշտ եա կը դառնար եւ իւր մտքին կը տիրապետէր։ Երբեմն վեր երկինք կը նայէր. երկինք որ գեղեցիկ էր եւ պայծառ եւ արեւ մը ամառուան արեւուն պէս զայն կը լուսա-ւորէր, բայց հազիւ թէ տկար ջերմութիւն մը ունէր։ Իսկ Սասունցի զինուորները այս դիտողութիւնը չէին ըներ, նոցա միտքը Ս. Կարապետի փրկութիւնն էր որ արաբներէ պաշարեալ էր. ուստի չմթնած հասնիլ կը ջանային, միայն իրենց առաջ-նորդը Յովնան երբ երկինք կը նայէր, յԱստուծոյ այն կը խնդրէր որ Գուրգէնի մարգարէութիւնը չկատարուի, եւ այդ խօսքերը շարունակ իւր մտքին մէջ կը դառնային. «Տէր Աստուած, կ'ըսէր, մի-թէ՞ ես թափուելիք հայ արեան պատճառ պիտի լինիմ, ես որ իմ ազգիս ինկած վի-ճակին դարման միայն ընել մտածեցի եւ չահ ամենեւին մտքէս չանցուցի»։

Թէպէտ այս խորհրդածութիւնը զինք կը տանջէր, բայց քայլ մը պակաս չէր առ-նուր, եւ լեռնական խումբը իւր ետեւէն կը սահէր, վասն զի ինչպէս երեւցաւ, այդ մարդուն վրայ մեծ համարմունք ու-նէին.իւր հայրենակիցք. եւ առանց ընտ-րութեան, առանց ժառանգական իրա-ւանց, առանց հարստութեան մեծ ազդե-ցութիւն ունէր Սիմ լերան վրայ այդ եղա-կան մարդը, վասն զի ամէնքը գիտէին եւ կը խոստովանէին նորա անշահասիրու-թիւնը, որ իրենց պէս եւ իրենցմէ շատե-րէն աւելի աղքատ էր մնացել, թէպէտ Բագարատ իշխանի սիրելի անձ մըն էր տարիներէ ի վեր — նորա ձեռնտուութիւ-նը բանիւ եւ գործով խեղճերու եւ ան-տէրներու, եւ նորա անհարկու խստութիւ-նը անիրաւներու եւ հարստահարողներու դէմ յայտնի էր։ Այս յատկութեանց վրայ պէտք է յիշել իւր կարդալու եւ գրելու կարողութիւնը, որ շատ քիչ մարդկանց տրուած էր այն դժուար ժամանակին, եւ որ այդ լերանց մէջ գերբնական բան մը կը համարուէր. շատ անգամ երբ քահա-նան փարատեան կ'ըսէր հիւանդին վրայ, եւ շատերը կը պատմէին թէ ինչպէս եւ քանի քանի անգամ Յովնան ընթերցմուն-քը չվերջացած, բժշկութեան նշաններ կը տեսնուէին հիւանդաց վրայ։ Եւ միշտ այսպիսի պարագաներու մէջ կը տեսնուէր որ Յովնան կ'ողեւորէր, աչուըները կը ձգտէին եւ այդ զօրաւոր մարդը մեծ յոգ-նութիւն մը կ'իմանար այդպիսի դիպ-ուածներու մէջ ու խոնարհաբար կ'ըսէր թէ կը զգամ Քրիստոսի խօսքին ուժը թէ «Զօրութիւն ել յինէն»։ Վերջապէս, Յով-նան եղբայր Սասունցուն համար տեսակ մը սուրբ էր, որ երբ կը հեռանար գործի մը համար իր լեռնէն, կարելի է թէ շա-տերը նոյն մտածութիւնը ունէին ինչ որ երբեմն Իսրայէլացիք Մովսէսի համար, երբ Սինա լերան ամպամած գլխուն վրայ կ'աներեւութանար։ Եթէ մէկ քանի նա-խանձոտ եւ անպիտան մարդիկ ալ կային, ինչպէս միշտ չեն պակսիր ամէն տեղ ու ամէն ժամանակ, չէին համարձակեր բե-րան բանալ եւ խօսք մը ըսել։

Արեւը մօտ էր մտնելու, երբ յանկարծ խումբ մը արարացի ձիաւորաց երեւցան որ մեր Սասունցւոց կուգային իբրեւ թէ դիմաւորելու. առ ժամայն Յովնանի մէկ ակնարկութեամբ սոքա փոքրիկ գունդե-րու բաժնուեցան եւ քառակուսիներ կազ-մելով՝ աշտէներու ծայրս ցցուած անտառ մը ձեւանալով որ կը քալէր՝ ջանացին պաշարել եւ արգիլել այս ձիաւորաց յա-խուռն ընթացքը, թէպէտ շատերը կոր-ծանեցին իրենց ձիերէն, եւ ձեան ճերմը-կութիւնը ի կարմիր ներկեցին նոցա ա-րիւնով. բայց մէկ մաս մը ձիաւորաց յախուռն յարձակմամբ ճղքեց անցաւ այս լեռներուն հետեւակազօրը եւ սաստիկ ա-րագութեամբ կրցաւ Հայաստանի սահ-մաններէն ինքզինքն ազատել եւ գոյժ տա-նիլ թէ ինչպէս Սիմ լերան ապստամբները տաճկաց բանակը ջնջեցին եւ ամիրապե-տին փոխանորդը սպաննեցին։

ԾԵՐԵՆՑ

(Շար.)

տուէն թէ այդպիսի մեծամասնութիւն մը գոյութիւն չունի Ազգ. Ժողովէն ներս :

Վարչապետէն անմիջապէս առաջ խօսք առած էր Արտաքին նախարարը, որ ընդարձակ բացատրութիւններ տուաւ ֆրանքեւանգլիական եւ ֆրանքեւամերիկեան բանակցութեանց շուրջ: Ալժերիոյ մասին յայտնեց թէ Ֆրանսա որոշ յանձնառութիւններ առաւ ՄԱԿի հանդէպ, սակայն եթէ իր ծրագիրները ձախողին ապստամբներու անզիջողութեան պատճառով, «Ֆրանսա ինքզինք ազատ պիտի ըզգայ որեւէ յանձնառութենէ» :

Գալով եգիպտեւիսրայէլեան վէճին, Արտաքին նախարարը յայտարարեց որ եթէ Իսրայէլ ինքզինք վտանգուած զգայ, այն ժամանակ իրաւունք պիտի ունենայ ինքնապաշտպանութեան դիմելու :

Վարչապետին ու Արտ. նախարարին այս ճառերէն վերջ, երէկ գիշեր Ազգ. Ժողովին մէջ տեղի պիտի ունենար կառավարութեան կողմէ պահանջուած վստահութեան քուէարկութիւնը, որուն արդիւնքը կարելի չէ նախատեսել :

ԵԳԻՊՏՈՍ պատրաստ է իսրայէլեան նաւերու Սուէզէն անցքի խնդիրը Լա Հէյի միջազգ. դատարանին առջեւ բերելու՝ ըստ Քրիշնա Մենոնի յայտարարութեան :

ԻՍՐԱՅԷԼ ԵՒ ԱՐԱԲԱԿԱՆ միջադէպ մը պատահեցաւ Սուրիոյ սահմանին վրայ :

ՄԱՔՍ ՕՖՈՒԼՍ, շարժանկարի յայտնի բեմադրիչը մեռաւ երեքշաբթի օր՝ երկար հիւանդութենէ մը վերջ:

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ»

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ :

Այս շաբաթ ժամը 20·30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին: Կ'երգէ ծանօթ երգիչ Պ. Ժ. ՄԱՄԱՍԵԱՆ (Մաս):

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբին :

Այս շաբաթ ժամը 21ին, Պոմոնի Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

կը խօսի ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Մուտքը ազատ է :

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, ՍԱԼՈՆ ՌՈՒՍ ՐԸՆԷԻ ՄԷՋ, (Ռիւ տը լ'Արպըր):

Մասնակցութեամբ ՐԸՆԷ ՏԱՆԻԻ նուագախումբին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լուսինէ Տէր Վարդանեան, մայրը, զաւակները եւ Հայկանուշ Դաւիթեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, փեսին, հօր և եղբօր ՕՆՆԻԿ ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

•

Այրի Տիկին Վերժին Կիւրիւնեան եւ զաւակը Գաբրիէլ կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր, ԼԵՒՈՆ ԿԻՒՐԻՒՆԵԱՆԻ եւ իրենց զաւկին, եւ եղբօր՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԻՒՐԻՒՆԵԱՆԻ մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին: Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Լաւ գործաւորներ չափի վրայ հագուստի համար (այր մարդու) եւ փըթիթ-մէն մը այր թէ կին :

Դիմել՝

Reiner, 2 Place du Théatre Frinçais

Métro Palais Royal. RIC 81-03

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 31ին, առաւօտ ժամը 9ին, Սինէմա Նօայի մէջ (Լա Քանըպիէռ)

Sous la Présidence d'Honneur de Mr. GASTON DEFFERRE

(Député Maire de Marseille, Minisire de la France d'Outre-Mer)

Խօսք կ'առնէ՝ երեսփոխան

FRANCIS LEENHARDT

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Ազգային կեդր. վարչութեան :

Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ բոլոր խումբերուն, Կապոյտ Խաչին եւ բոլոր մասնաճիւղերուն եւ Համազգային Մշակութային Միութեան :

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ՝

ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ՝

Ս. ԱԽԱԳ ՔԱՀԱՆԱՅ ՇԱՄԼԵԱՆ (առաջ. փոխ. Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետ)

ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ՋՈՒԽԱՃԵԱՆ (Մարսէյլի վերապատուելի Յ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (Աւետարանական եկեղեցի) :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ եւ Փրոֆ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Անիթա Սարգսեան, Մատլէն Մարկոսեան եւ Ալիս Շամիրեան, Օր. Պոյաճեան, ինչպէս նաեւ Սարգիս Չէօրէքճեան :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Այրի Տիկին Լուսիկ Պէքմէզեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Մարանկօզեան Ժօժօ (զաւակը), Տէր եւ Տիկին Ժանօ Պէքմէզեան (Նիմ), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Պէքմէզեան (Վալանս), Այրի Տիկին Արմէն Մարանկօզեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մարանկօզեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Սերգօ Մարանկօզեան (Լիոն), Պ. Գրիգոր Մարանկօզեան (Լիոն), Այրի Տիկին Մարմինէ Գասեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Նազար Պոտոսեան (Կրընօպլը), Տէր եւ Տիկին Եթէլեան (Լիոն), Այրի Տիկին Աւագեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մինասեան (Լիոն) եւ բոլոր ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն զաւանազէտ մահը, իրենց եղբօր եւ ազգականին՝

ՕՆՆԻԿ ՄԱՐԱՆԿՕԶԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Գահիրէ (Եգիպտոս) :

Հասցէ. — 34, ռիւ Էմիլ Օժիէ, Վալանս:

ԾԱԽՈՒ Է

Զեւելու սեղան մը (4 մ. × 1 մ.):

Կարի մեքենայ մը (Սէնժէր 131 Ք.):

Եւ կտրելու մեքենայ մը (Լա Փարիզիէն): Դիմել՝ Պ. Գ. Փափազեանի՝

Maison VANBEL 226 Rue St. Denis Paris 2

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Ռոնի Սու Պուայի եւ շրջանի մշակութային եւ Իրերօգնութեան Միութեան, այս կիրակի ժամը 15էն 23, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ: Կը նախագահէ Պ. Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ կը քարոզէ Կաթ. Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեան :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ

Պորտոի հայ գաղութին ցանկը .—

Հ. Յ. Դ. Պորտոյի Մուրատ խումբ տասը հազար ֆրանք, Ֆ. Կապ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղ հինգ հազար, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պորտոյի մասնաճիւղ երեք հազար, Սեդրակ Թումիկեան, Վահրամ Շահինեան, Կարապետ Վարդանեան հինգ հազարական ֆրանք, Կարպիս Դաւիթեան, Հայկազ Աժտէրեան, Վարդան Վարդանեան երեք հազարական, Ահարոն Քէնտէրեան, Պօղոս Քէնտէրեան, Պետրոս Քէնտէրեան, Գէորգ Հալաճեան, Կիրակոս Հալաճեան, Կարապետ Տօնէրեան, Սարգիս Տօնէրեան երկու հազարական, Ծիվան Տօնիկեան 1500, Արամ Մարգարեան, Եսայի Քալթաճեան, Շնորհք Սուքիասեան, Փիլիպպոս Մարիկիրազեան, Խաչիկ Հոթիկեան, Զաքար Քէնտէրեան, Խոսրով Մարգարեան, Հայկուհի Թաչճեան, Սարգիս Գոնեալեան, Դանիէլ Շաղլամճեան հազարական, Մանուկ Ռստիկեան, Տէր եւ Տիկին Մարկոյեան 500ական Ֆր. :

(Գումարը 68·500 յայտարարուած է Մարտ 22ին) :

ԻՒՆՉ ԸՆԵԼ

Հիւանդութիւնները սուղի կը նստին

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ, ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿՆՔԵԼ ՑԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

Դիմել կամ գրել՝

D. KATCHADOURIAN

Cie La Prévoyance

16, Place Bellecour - LYON

Tél.: FR.50-51et 70-72

Imp. ARAXES 46, Rue Richer Paris-9

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

•

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին հետեւեալ խումբերը .—

Հայաստան ենթկ. 30 մարտ, ժամը 9ին:

Ակնունի ենթկ. 30 Մարտ, ժամը 9·30ին:

Ընկ. Կարօ, 31 Մարտ կէս. ժամը 3ին:

Նիկոլ Դուման, 31Մարտ, կէս. ժամը3ին:

Ժողովները չարունակելի են :

Սոյն ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները :

Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱԻՒԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21-ին ընկեր Կիւլեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, «Համօ Օհանջանեան» սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Պարպօթ սրճարանին վերնայարկը: Մէթրօ Կար տիւՆօր:

ԻՍԻ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 20·30-ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆԻ

ՌԵՍԻԹԱԼԸ ՄԱՅԻՍ 23ԻՆ

ԷՔՈԼ ՆՈՐՄԱԼ ՏԸ ՄԻՒԶԻՔ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

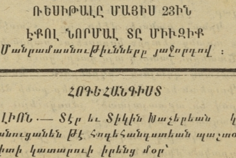
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Խաչերեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԼՈՒՍԻԿ ՍԷՎՏԱԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ տեղւոյն եկեղեցին, (69 ռիւ Լուի Պլան):

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :



Salles de séjour — Penderies - literie
Chambres - cosys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés lit

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՁՐԻ ՑԱՆՁՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

185, Bd. J. JAURES et
15, Av. A. MORIZET

Boulogne - Billancourt
Métro : MARCEL SEMBAT

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ARMENIE

Հայ ֆոլքլորիք երաժշտութեան բ. մեծադոյն սկաւառակը 30 սանթ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՒ ՆՈՐ ԹԻՐԱԺՈՎ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Microsillon 33 tours No. mc 20136, durée 45 minutes

VOGUE - CONTREPOINT

Կը պարունակէ 14 հայկական կտորներ (նուագախումբ — երգչախումբ — մեներգ)

ՀԱՅՐԵՆԻՔ, ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՊԱՐ, ԶՈՎ ԳԻՇԵՐ, ԿՌՈՒՆԿ, ԿԱՅՆԵԼ ԵՍ, ՄՇՈՅ ՊԱՐ, ԱՐԻ՛ ՍԷՅՐԱՆ, ԼԱԼԱ ԵԱՐՍ, ԵՏ ԱՌԱՋ - ՇՈՒՇԻԿ, ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԵՐԳ, ՇՈՇՊԻ, ՄԱՐԱԼԻ, ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Գին՝ 2600 ֆրանք

Երգարանով միասին ստանալու համար դիմել՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ **14 Rue Petit, Paris 19, (Bot. 99-22), Record Shop 36 rue de Moscou**

Եկեղեցւոյ դիւանատունը — Սկաւառակի վաճառատուները

Փնտռել նաեւ .— Ա. Սկաւառակ հայկ. երաժշտութեան միքրոսիօն 20·103 (16 կտոր)

Երեւան, Եայլի, Թաթարական պար, Օրօր, Ալագեազ, Պիլիբի, Ատրպէյջան, Նազ պար, Գերիներու երգ, Եարօ ջան, կաքաւիկ, Արեւելեան պար, Քեզ նման, Ղայթարմա, Լէզկինքա, Կովկ. երգ :

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏ. Պատարագ եւ Տաղեր, միքրոսիօն 20·114 (20 կտոր)

Ով զերահրաշ ծաղիկ, Գովեա Երուսաղէմ, Սուրբ Աստուած, Փառք, Մարմին Տէրունական, Հրեշտակային, Սուրբ, Ցամենայնի, Հոգի Աստուծոյ, Միայն Սուրբ, Օրհնութիւն, Տէր Ողորմեա, Հայր մեր, Եղիցի: Արծաթսիրութեամբ, Ով զարմանալի, Աչքն ծով, Այսօր ձայնն Հայրական :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք : Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 30 ՄԱՐՏ
SAMEDI 30 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7845 33ème ANNEE Directrice : Arpik MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3656

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՐԻՒՂԻ ՆՈՐ ՃԱՄԲԱՆԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

●

Եւրոպայի տնտեսական կեանքը մեծապէս խանգարուեցաւ՝ երբ Սուէզի ջրանցքը փակուեցաւ անցեալ աշնան եւ մեծ դժուարութեանց մատնուեցան Իրաքի, Իրանի, Քուէյթի եւ Արաբիոյ քարիւղը Եւրոպա փոխադրող նաւերը :

Տագնապը աւելի ծանր հանգամանք ընդունեցաւ, երբ Սուրիա օգնութեան հասաւ ընդդէմ Նասրի, քանդելով իր հողէն անցնող նաւթամուղ խողովակները, որոնք Իրաքի քարիւղը կը հասցնեն Միջերկրականի նաւահանգիստները,— Տրիպոլիս (Լիբանան) եւ Պանիաս (Սուրիա):

Արեւմտեան պետութիւնները լրջօրէն անցան այս առթիւ: Չէին նախատեսած նման հաւանականութիւն մը:

Սուէզի փակումին դարմանը գտան՝ դիմելով դասական հին ճամբուն, Բարեյուսոյ գլխուն, որ 1497էն (Վասքօ տը Կամայի գիւտէն) մինչեւ 1869 (Սուէզի ջրանցքին բացումը), ամենակարճ ճամբան էր արեւմուտքէն դէպի Հնդկաստան եւ Ծայրագոյն Արեւելք ու փոխադարձաբար:

Անշուշտ ժամանակաւոր դարման մըն էր այս՝ կոչուած մեղմացնելու տագնապը: Ճամբուն երկարութիւնը եւ փոխադրութեան ծախքերուն յաւելումը բնական կերպով քարիւղի գինը բարձրացուցին եւրոպական շուկաներուն վրայ :

Այժմ վերաբացուած է Սուէզի ջրանցքը եւ յոյս կայ, որ շուտով բնականոն պայմաններ ստեղծուին, եթէ նոր դժուարութիւններ չծագին :

Սակայն վերջին ամիսներու դէպքերը պատճառ դարձան, որ արեւմտեան պետութիւնները միջոցներ մտածեն՝ յառաջիկային նման տագնապի մը առջեւ չգտնուելու համար :

Առաջարկներ եղան, որ ջրանցքը «պոյքոթ»ի ենթարկուի, եթէ եգիպտական կառավարութիւնը չհամաձայնի ընդունիլ եւրոպական պետութեանց պայմանները :

Այսպիսի ծրագիր մը անկարելի՛ ըլլայ գործադրել՝ ցորչափ ատեն եւ ապահով նոր ճամբաներ չեն գտնուած՝ քարիւղը մինչեւ Միջերկրական ծով հասցնելու համար :

Պերմուտեանի հանդիպումին ընթացքին, այս հարցն ալ քննութեան առարկայ դարձած է Այզընհաուըրի եւ Մաքմիլընի կողմէ :

Անգլիական պատուիրակութիւնը ներկայացուցած է ծրագիր մը, առաջարկելով նաւթատար նոր խողովակներ շինել Իրաքէն դէպի Թրքական նաւահանգիստ մը, առանց անցնելու սուրիական հողէն

Այս նոր ճամբան կը նկատուի աւելի ապահով, տրուած ըլլալով, որ Թուրքիա ոտքով ձեռքով կապուած է արեւմտեան աշխարհին հետ, իբրեւ անդամ Ատլանտեանի եւ Պաղտատի Ուխտերուն:

Իբրեւ նաւահանգիստ նկատի ունին Իսքէնտէրունը (Աղեքսանտրէթ) կամ Ատանը: Սուրիա պահանջներ ունի Իսքէնտէրունի վրայ, որ Մուսթաֆա Քէմալ «ազգային ուխտ»ին ճշդած սահմաններէն դուրս կը գտնուի: Համաշխարհային կրորդ պատերազմի նախօրեակին Թուրքիոյ նուէր տրուեցաւ Սանճաքը — որուն մէջ կը մտնէին բացի այդ կարեւոր նաւահանգիստէն, նաեւ Մուսա Լեռի շրջանները Անտիոքը :

Նկատի ունենալով Իսքէնտէրունի յարմարութիւնը այս տեսակէտէն, կը կարծուի թէ նախապատուութիւն պիտի տրուի Մէրսինի :

Ամերիկեան պատուիրակութիւնը պահպան դիրք բռնած է եւ կը կարծէ Իրաք պիտի չուզէ բացէ ի բաց ճակատ յարդարել արաբական աշխարհին դէմ

Եթէ յաջողի անգլիական ծրագիր, քարիւղի նոր ճամբան՝ Թրքական հողին վրայէն՝ կարելի պիտի ըլլայ [illegible] 1961ին: Ծախք նախատեսուած է 200 միլիառ ֆրանք : Կը յուսացուի տարեկան վաթսուն միլիոն թոն քարիւղ հասցնել Իրաքէն դէպի Թրքական նաւահանգիստը:

Վիճակագրութեան մը համաձայն, Իրաքի քարիւղի ընկերութիւնը 1955ին արտածած է 40 միլիոն թոն քարիւղ որուն մէկ քառորդը ստացած է Ֆրանսա :

Կան նաեւ ուրիշ ծրագիրներ: Օրինակ՝ կը մտածուի աւելի լայն նոր ջրանցք մը բանալ՝ առաջինին զուգահեռական՝ Աքապայի ծոցէն դէպի Միջերկրական (Հայֆա) Իսրայէլի հողին մէջէն: Կամ նոյն ճամբով քարիւղատար խողովակներ հաստատել :

Ուրիշներ կ՚առաջարկեն Պարսից Ծոցը կապել Միջերկրականի: Սէուտի Արաբիոյ քարիւղը (Արամքօ) կը հոսի դէպի Սայտա (Սիտոն, Լիբանան), Թափլայնի միջոցաւ: Կարելի պիտի ըլլայ Պարսից Ծոցէն երկարելիք խողովակները միացնել այս գիծին :

Քարիւղը կը շարունակէ գրաւել աշխարհի վարիչները ո՛չ միայն տնտեսական, այլ նաեւ քաղաքական նպատակներով :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻ ՄՈԼԷ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀԵՑԱՒ

188Ի ԴԷՄ 221 ՁԱՅՆՈՎ

●

Հինգշաբթի գիշեր անսովոր եռուզեռ կը տիրէր Ազգ. Ժողովի շէնքին ներս: Խորհրդարանական խմբակցութիւնները կողմնակի խորհրդակցութիւններ կ՚ունենային: Կարծիքները այնքան կը տարբերէին կարգ մը խմբակցութեանց անդամներուն մօտ (ընկերվար - հանրապետականներ, արմատականներու մենտեսեան թեւը, փուժատականներ) որ վերջոյ որոշեցին թէ ամէն ոք կրնայ քուէարկել իր յարմար գտած ձեւով: Ընկերվարականները, արմատականներու երկրորդ թեւը, Ժողովրդական Շարժման (կաթոլիկ) անդամները որոշած էին քուէարկել ի նպաստ կառավարութեան: Զափուորները որոշեցին ձեռնպահ մնալ :

Քուէարկութենէն անմիջապէս առաջ լուր տարածուեցաւ թէ Ալժերիոյ բանակներու հրամանատարը, զօր. Պոլլարտիէր հրաժարած է իր պաշտօնէն: Այս լուրը կառավարութեան աննպաստ հոսանք մը ստեղծեց :

Սակայն վարչապետ Կի Մոլէ քուէարկութենէն առաջ ուզեց անգամ մը եւս խօսք առնել եւ որոշ բացատրութիւններ տալ: Պատասխանելով համայնավար երեսփոխաններու այն յարձակումներուն, թէ կառավարութիւնը կ՚ուզէ յաւերժացնել պատերազմը Ալժերիոյ մէջ, Կի Մոլէ յայտնեց որ Ալժերիոյ ներկայ վիճակը ժամանակաւոր կացութիւն մըն է. կառավարութիւնն ու Ֆրանսա անհրաժեշտ ճիգը պիտի թափեն որպէսզի խաղաղութիւնը վերահաստատուի: Յիշեց համայնավար ղեկավարներէն Տիքլոյի մէկ խօսքը՝ ըսուած 1946ին, Ֆրանսայի համայնավարներու համագումարին մէջ. այն ժամանակ Տիքլօ «կայսերապաշտութեան գործակալ» կը նկատէր այն բոլոր անձերը, որոնք Ալժերիոյ անկախութիւնը կը պահանջէին :

Ապա վարչապետը պատասխանեց ձեռնպահութեան կողմնակիցներուն: «Ալժերիոյ Ազատագրութեան Ազգ. ճակատը կը մերժէ ընդհ. ընտրութիւններու առաջարկը, որովհետեւ կը վախնայ անոնց արդիւնքէն. գալով ինծի, ոչ մէկ վախ ունիմ: Կը կրկնեմ. Ֆրանսայի բարոյական դիրքը Ալժերիոյ մէջ՝ շատ աւելի լաւ է այժմ. համոզուած եմ ասոր: Կը հասկնամ անկախներու ձեռնպահութեան որոշումը, սակայն կը ցաւիմ այդ որոշման համար, որովհետեւ կրնայ սխալ մեկնաբանութեանց տեղի տալ. պէտք է ճշդել, որ գոնէ Ալժերիան Ֆրանսական պահելու հարցին մէջ ազգային բոլոր խմբակցութիւնները համակարծիք են: Մեր ներկայ պատասխանատուութիւնները շատ ծանր են. շատեր ըսին թէ ես կ՚ուզեմ խուսափիլ իմ պատասխանատուութիւններէս. ընդհակառակն, տէրն եմ անոնց: Այժմ՝ ձեր կարգն է պատասխանատուութեան բաժին վերցնելու. եթէ ինծի վստահութեան քուէ տաք, կառավարական կազմը անշեղ կերպով պիտի շարունակէ իր վրայ դրուած բոլոր պարտականութիւնները »:

Այս ճառը ընդունուեցաւ ծափերով : Մէկ ժամուան դադարէ մը վերջ տեղի ունեցաւ քուէարկութիւնը. կառավարութիւնը վստահութիւն ստացաւ 188ի դէմ 221 ձայնով: Դէմ քուէարկեցին համայնավարները, յառաջդիմականներն ու փուժատականները: Թեր քուէարկեցին ընկերվարականները, Ժողովրդ. Շարժումն ու անհատ անկախներ կամ արմատականներ, բայց անկախներու, արմատականներու եւ միւս խմբակցութեանց մեծամասնութիւնը ձեռնպահ մնաց:

ԵՐԻՈՅԻ ՃԱՌԸ

●

ԽՄԲ.— Իր մահուան առթիւ, ստորեւ կը հրատարակենք այն ճառը զոր նախագահ Էրիօ խօսած է 26 Յունիս 1954ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցիին հիմնարկէքին. ֆրանսերէն բնագիրը հրատարակած էինք ժամանակին.

ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅՐ, ՏԻԿԻՆՆԵՐ, ՊԱՐՈՆՆԵՐ,

Պատիւ է ինծի համար եւ յուզուած եմ, որ կոչուած եմ նախագահելու այսքան յուզիչ եւ հետաքրքրական արարողութեան մը, որ Լիոնի Հայերը կը համախմբէ իրենց ապագայ եկեղեցիին եւ մշակոյթի ու կրթութեան ապագայ օջախին շուրջ :

Տիկիններ եւ պարոններ, ու եթէ կ՚արտօնէք՝ սիրելի Բարեկամներս, կը խնդրեմ որ այսօր, ձեր կողքին իմ ներկայութեանս մէջ տեսնէք ապացոյցը ա՛յն յարգանքին, զոր կը զգայ Ֆրանսա ընդհանրապէս, իսկ Լիոն մասնաւորապէս՝ հանդէպ հայ գաղութին :

Յարգանքի այս զգացումները զոր եկած եմ արտայայտելու, վարձատրութիւնն են այն անաղմուկ եւ արդիւնաւէտ գործունէութեան, որու շնորհիւ դուք անբաժանելի մէկ մասնիկը դարձաք այս քաղաքին :

Երկար ատենէ ի վեր յարաբերութեան մէջ եմ Լիոնի Հայերուն հետ, որովհետեւ ահա մօտ 50 տարի է, որ կը վարեմ այս քաղաքը: Կրնամ վկայել, հրապարակաւ, թէ տէր են քաղաքացիական ոգիի եւ ինչ որ խորապէս գնահատելի է՝ կապուած են Ֆրանսայի :

Ճիշդ է, թէ ձեր հայրենիքին բոլոր դժբախտութեանց մէջ, Ֆրանսա ձեր կողքին էր. իր կարելի աջակցութիւնը բերաւ ձեզի, ապաստան տուաւ, այսօր սիրալիր յարգանք կը տածէ ձեզի հանդէպ եւ ահա իմ համակրանքիս ու Լիոնցիներու բարեկամական զգացումներուն արտայայտութեան կը միացնեմ լաւագոյն մաղթանքներս՝ ձեր ծրագրած հիմնարկութեանց համար :

Շատ հաւանական է որ չտեսնեմ անոնց աւարտը: Ձեր կողմէ խոհեմութիւն էր զիս հիմնարկէքի արարողութեան հրաւիրելը, որովհետեւ, ըստ ամենայն հաւանականութեանց, վերջին քարը զետեղուած պահուն կրնաք զիս ձեր մէջ չունենալ: Սակայն ձեզի իբր աւանդ կը ձգեմ իմ յիշատակս, իմ բարեկամութիւնս, ձեզի օգնելու եւ ձեզ սիրելու խորհուրդը՝ իմ յաջորդներուս :

Քիչ մը կը ճանչնամ — ապահովաբար ձեզմէ նուազ — բայց եւ այնպէս որոշ չափով՝ ձեր հայրենիքին անցեալի փառքերը, աւանդութիւնները: Խորապէս ըզգացուեցայ երբ քիչ առաջ լսեցի թէ ձեզմէ մէկը «կեցցէ՛ Ֆրանսան» կը գոչէր : Ֆրանսան, սիրելի բարեկամներս, կրնայ ունենալ իր թերութիւնները, վստահաբար ունի իր թերութիւնները, սակայն Ֆրանսայի ժողովուրդը մեծ յատկութիւն մը ունի — սիրտ ունի :

Բարի է, կ՚ատէ անարդարութիւնը, կ՚ատէ անգթութիւնը, կ՚ատէ ուժի կամայական գործածութիւնը: Յանուն այս զգացումներուն է, որ ձեզ հիւրընկալեցինք, եւ նոյն այդ զգացումներն են, զոր Լիոնի քաղաքապետը, Լիոնի ծերունի քաղաքապետը եկած է պարզօրէն ձեզի յայտնելու եւ յայտարարելու իր բոլոր հայրենակիցներուն նման, թէ ձեզ կը սիրէ եւ կը մաղթէ որ ձեր ստեղծելիք օջախներուն մէջ ունենաք մեծ յաջողութիւն ու երջանկութիւն :

Սիրեցէ՛ք արդարութիւնը, սիրեցէ՛ք բարութիւնը, սիրեցէ՛ք ուրիշներու հանդէպ ձեր ունեցած պարտաւորութիւնները, սիրեցէ՛ք խաղաղութիւնն ու այսպէսով է որ իրաւունք պիտի ունենաք կրելու մեզի ալ այնքան սիրելի եղող տիտղոսը — միեւնոյն ատեն Հայ եւ Ֆրանսացի ըլլալու տիտղոսը :

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ Գահիրէէն վերադարձին, Նիւ Եորքի օդակայանին մէջ յայտարարեց՝ «նախընտրեցի խօսակցութիւններս Նիւ Եորքի մէջ շարունակել»: Արդարեւ, անմիջապէս տեսակցութիւններ ունեցաւ Ազգ. ժողովին ամերիկեան, անգլիական, ֆրանսական պատուիրակներուն եւ Քանատայի Արտաքին Նախարարին հետ :

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ

●

Հինգշաբթի օր անգլիական կառավարութիւնը երկու շատ կարեւոր որոշումներ անցուց, որոնց շնորհիւ կարելի է յուսալ թէ Կիպրոսի հարցին լուծումը պիտի դիւրանայ: Նախ՝ Մակարիոս արքեպ. պիտի արձակուի. ապա՝ կիպրական յեղափոխութեան պարագլուխը, Կրիվաս, արտօնութիւն պիտի ստանայ ազատ կերպով հեռանալ Կիպրոսէն :

Կղզիին մէջ այս լուրերը հազիւ տարածուած, բոլոր եկեղեցիներուն զանգակները սկսան ղօղանջել, ժողովուրդը ուրախութեան ցոյցեր կատարեց : —

× Յունաստանի մէջ ալ գոհ են այս որոշումներուն համար, զոր կը նկատեն վերջնական համաձայնութեան նախաքայլ մը :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ կը հաստատեն այն լուրը, թէ Սուէզի ջրանցքը բոլորովին բացուած պիտի ըլլայ Ապրիլ 10ին: Սակայն տակաւին ճշդուած չէ թէ ջրանցքի մաքրագործման համար ծախսուած քանի միլիոն տոլարը ո՞վ պիտի վճարէ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը հրահանգ տուաւ ամերիկեան առեւտրական նաւերուն, որ զգուշանան Սուէզէն անցնելէ, այնքան ատեն որ «իրաւական եւ այլ արգելքները բոլորովին հարթուած չեն» :

ՍԱԿԱՐԱՆ (Մարտ 28).— Զոյգ ոսկի՝ 464.000, Նափոլէոն 3460, զուից. 3250, անգլ. 4140, քառն տոլարնոց 16.480, Թղթադրամ (անպաշտօն) սթերլին 1075, տոլար 401, զուից. 96.25, պելժ. 7.70:

ՇԱՒԱ՞ՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ձմեռ էր, երկինքն ունքերը կիտած՝ պիտի լար։ Ձմեռ էր, ու սակայն բազմերանգ ծաղիկների, մշտադալար տերեւների մի պարտէզ ոտքի ելած՝ շարժւում էր. անտես մի փոթորիկ խորքէն յուզում էր շարժուն պարտէզը ծաղիկների, բաժանում էր թեւերի, միացնում էր կրկին, ողողելով նեղ ու լայն փողոցները, պողոտաները, հրապարակները մեծ մայրաքաղաք՝ Փարիզի։ Ցամբընթաց կառքե՛ր, կառքե՛ր, անծայր, անխօս ուղեւորներով, գեղեկոտ քայլերով, գլխահակ մարդկային մի բազմութիւն՝ այր, կին, ծեր, մանուկ, պարման, ու երիտասարդ, որպէս ուխտաւոր հետեւում էր պարտէզին շարժուն։

Ու միջոցում կար զսպուած հառաչանք, կար աւաղում, կար արցունք ...

Ծաղիկները երփներանգ, տերեւները մշտադալար գեղեցիկ, հոտաւէտ ... որ սակայն կտրուած էին իրենց արմատներէն, մահանում էին։

Մա՛հ. սուգի թափօր ...

Ես էլ կայի սուգի այդ թափօրում մենմենակ, սրտիս վիշտ, հոգուս մշուշ իջած, անողոք մի ուժը մտրակուած՝ քայլում էի, քայլում ... անոյժ էին ծնկներս, բեկած էին թեւերս...

Ու յանկարծ, տեսայ. նա էր. դորշ վերարկուն ամրօրէն կոճկած, արծաթափայլ, խիտ մազերով գեղեցիկ, պատկառելի գլուխը բաց, ուսերէն մէկը բարձր՝ անութի տակ բազմալեզու լրագրների մի տրցակ սեղմած, միւսը ցածր, անշուշտ, ձեռին մի մատիտ բռնած՝ գնում էր, առջեւէն, առանձին, գլուխը հակ, ակնոցակիր աչքերի սուր հայեացքը, անշուշտ, յառած ձախ ձեռքում բռնած մի լրագրի կամ ամսաթերթի վրայ։ Չէի կարող սխալիլ. նա էր, այո, այո, նա է, ահա վերարկուի գրպանները կիսով թխմուած լրագրներէն մէկը կրում է հրաբորբ տառեր, Մեսրոպեան տառեր՝ Յառաջ...

Ու տուի ծնկներիս, արագացրեցի քայլերս, որ հասնեմ, որ ձայն տամ, տեսնեմ դէմքը մտերիմ, առնեմ բարեւը լուռ, աջ ձեռքը, ափը վեր, մատների շարժումով հարցմանս արժանանամ, թէ — ո՞ւր ես, ի՞նչ եղար, ինչպէ՞ս ես, ինչ ես անում — վազեցի, ու մի պահ իր կողքին էի։

— Բարեւ, ընկեր Շաւարշ, ներիր, որ մի պահ խանգարեմ քեզ. կարօտել եմ. ինչն է այդպէս կլանել միտքդ ու հոգիդ. ի՞նչ ես կարդում։

— Տես, տես, Յովհաննէս Շիրազ է, Սիլվա Կապուտիկեանը, ուրիշներ ... զգացումների փոխանցիկ ի՛նչ յորձանք, հարազատ հայ բառերի ինչ գեղեցիկ, ինչ տեղին ընտրութիւն, փառաւորուի հոգիս, կը նշեմ, կիրակնօրեայ թուի համար, որ կարդան, որ հաղորդուին հայրենի նըշխարհով։

— Գիտե՞ս, ընկեր Շաւարշ, ամէն հայ ծնունդ, ամէն նշանդրէք, ամէն ամուսնութիւն, ամէն հարսանիք, խնջոյք, խըրախճանք, ցնծութիւն ծանուցանող, նաեւ ամէն հիւանդութիւն, ամէն ցաւ ու մահ ազդող, «Յառաջ»ը երբ սեւ տառերով գրեց թէ...

— Մարդ չմնաց որ անակնկալի չգար, հաւատար գոյժին. կարծես անմահ մէկի համար ասուէր անհաւատալին։ Ու երբ կրկնուեց, հաստատուեց, թէ, աւա՜ղ, իրողութիւն է, սիրտ չմնաց որ չցաւէր։ Քեզ բարեւ չտուած, բարեւիդ չարժանացած մարդիկ, քեզ հետ անձամբ երկու խօսք չփոխանակած անձինք՝ ասացին բարեկամներիդ։

— Անծանօթ - ծանօթներ էինք իրեն. խորապէս ցաւ զգացինք, կարծես մեզնէն է, որ կը բաժնուի, մեզ մի բանէ զրկած կը մեկնի...

Լսեցին բոլոր տրտունջները գրչիդ դէմ, մոռացուեցան մի պահ լեզուիդ, իտէալիդ սուրէն գոյացած քէն ու ոխ։

Ու հոգիները մերձեցան, ու սրտերը եղբայրացան, դառան գրանիդեայ պատուանդան, որ վրան բարձրանայ հայրենասէրի, մայրենասէրի արձանդ անբասիր։

Գիտե՞ս, գիտե՞ս այն համարը լրագրիդ (Յունուար 27, կիրակի), եղաւ բազմահազար թերթերիդ ամէնէն որոնուածը, ամէնէն որբացածը, որ պահուի, որպէս «Նարեկէ» փրցուած մագաղաթայ մի էջ, որ մնայ իրենց հետ, իրենց մօտ խօսքդ վերջին։ Գիտե՞ս, գիտե՞ս թերթէն առնուած լուսանկարդ ամէն տան մէջ կայ. ամէնի հետ ես դու, քո կերպարանքով, քով խօսքով սրտալի։

Լսո՞ւմ ես տխրահունչ, սրտաբեկ ղօղանջը միջոցում, ղօղանջը, որ հնչում է բովանդակ տարաշխարհում, գուցէ նաեւ հայրենիքում, դա ձայնն է բովանդակ հայ մամուլի, որ սգոյ շարական է հիւսում։ Ինչո՞ւ ես շտապում. կաց մի պահ. տես որքան հայորդիներ, եղբայրներ, քոյրեր, դուստրեր, ու ծաղիկներ, ծաղիկներ, որ ուզում են լինել քեզ հետ, որ կարօտում են խօսքիդ որ սպասում են բարեւիդ։ Տես, տես ծաղիկները, չէ՞ որ շատ ես սիրում։

= Ծաղիկնե՛ր. աղօթք եւ օրհնութիւն հողի, կը սիրեմ, այո, շատ կը սիրեմ։ Արմատէն կտրուած ծաղիկները սակայն, երբեմն ժպիտ նորափթիթ կեանքերի զարդարող, երբեմն արցունք շիրիմներ ծածկող, խաբկանք են, որ պիտի մարի՛ն, ցամքի՛ն, անցնի՛ն...

Օ՜հ, ինչո՞ւ մտանանչեցիր ծաղիկներըն արմատախիլ. դուստրներ հայորդի, անոնք որ կան, անոնք որ պիտի գան հայրենի հողէն դուրս, թաղերներու մէջ ծաղկած, մի օր պիտի նըմանին արմատէ կտրուած այդ ծաղիկներին, երբեմն ժպիտ օտար խրախճանքի, երբեմն արցունք հայրենի յուշերի ...

Թող որ գնամ ճանապարհս, թող որ գընամ։

— Գնաս ո՞ւր.

= Խմբագրատուն, տպագրող մեքենան աւրուեր էր, թերթը ուշացեր։ Գնամ խմբագրատուն, մտնող - ելնող ծանօթ, բարեկամի գործի լծեմ, որ թերթ ծալեն, հասցէ գրեն, նամակատուն տանին, որ թերթը գնայ, հասնի ժամանակին ընթերցողին։ Կանչեր կան, փնտռտուքներ կան աշխարհի բոլոր ծագերէն, նաեւ հայրենիքէն, շատ կարդալէն, շատ ձայնէն, գուցէ գտնեն հարազատներ ապրող։

Յետոյ անցնեմ տպարան, աչք նետեմ «փորձ»ի վրայ, գուցէ կարելի ըլլայ անկարեւոր լուր մը հանել ու տեղ տալ այս քերթուածին հայրենաշունչ. շուշանայ, շուտ, շուտ հասնի ընթերցողին, շուտ հաղորդուի հայրենաբաղձ սրտերին։ Ու յետոյ գնամ տղոց մօտ, հաւաքոյթ ունին, կանչեր են, գուցէ կ'ակնկալեն, որ երկու խօսք ըսեմ, երկու խօսք իրենց իրաւունքի, իրենց պարտականութեան մասին։

Գնա՛մ, գնա՛մ.

Ու գնաց... — Գնաց։

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ՊԱՏՆԷՇԻ ՎՐԱՅ ԻՆԿԱՒ

Մեր սուգը համահայկական է այսօր այս անակնկալ կորուստին առթիւ։ «Շաւարշ»ը հսկայ կաղնի մըն էր մեր տկարացած ածուն հովանաւորող։ Գիտակցիլ թէ այլեւս զրկուած ենք, ամէն առաւօտ հացի չափ անհրաժեշտ իր հիւթեղ խմբագրականներէն, մեզ կը մղէ բարձրացնել բողոք մը ստեղծագործողին դէմ։

Գոնէ այս մէկը պէտք էր խնայուէր մեզի։

Որբացած է այսօր Ֆրանսահայութիւնը մեծ վարպետին անհետացումով. վստահ եմ որ Սփիւռքը եւս նոյնքան ուժգնութեամբ պիտի զգայ պակասը, մեծ ուսուցչապետին։ Մարգարէական շունչով, եւ երիտասարդական աւիւնով լոյս աշխարհ եկած խմբագրականները պատգամներ էին։ Անկէց ետք ի զուր պիտի փընտռենք, մեր առօրեայ շփոթ եւ մոլորած ճամբուն վրայ, որպէս ուղեցոյց, իր բարձր գաղափարաբանութեամբ առլցուն տեսութիւնները։ Չկայ այլեւս արեւմտահայ ոսկեղնիկ լեզուի պահապան հրեշտակը, որ կատարելագոյնին հասցուցած, իր լեզուին զուտ ալաքներով կը հարուածէր, բոլոր անոնք որ կը ճգնէին հայութեան դիմագիծը եղծել եւ հայ լեզուին գեղեցկութիւնը խաթարել։

Ամբողջ կէս դար պատնէշի վրայ կանգնած, հոգիի, միտքի եւ սիրտի առաւելագոյնը հայութեան ընծայաբերելու կարողութիւնը, քիչերուն տրուած է այս նիւթապաշտ աշխարհին մէջ։ «Շ.» վերջին 30 տարիներուն, «Յառաջ»ով դարձած էր նոր սերունդին եւ զինակից մտաւորականութեան պաշտամունքի առարկան։

Ան կը նմանէր տաղանդաւոր արձանագործի մը, որ լուսաւոր քաղաքին մէկ խոնարհ անկիւնը նստած, լուռ ու մունջ, մուրճը ձեռքին, կ'ուզէր տաշել նորայրոյս հայրենասիրութեան անճոռնի կողմերը, չէր հանդուրժեր որ դարերով նուիրագործուած հայկական արժէքները, ոտնակոխուէին պղտոր նպատակներով։ Անոր մեծագոյն փափաքն էր կերտել հայութեան արձանը, անբիծ, ներդաշնակ հայ ոգին մարմնացնող, եւ օր մըն ալ զայն կանգնել ազատ եւ անկախ Հայաստանի մը մէջ։

Ըմբռնելի էր իր կուսակցական հանգամանքը, բայց նկատելի էր որ ամէն մէկ տողերուն խորքը կը բաբախէր Հայու սիրտ մը. որ բոլորէն գերիվեր էր իրեն համար։ Նաեւ միակն էր անկեղծօրէն հաւատացող հայկական արտասահմանին քաղաքական առաքելութեան։ Իր զայրոյթը աճեղ էր, բոլոր անոնց վերաբերմամբ որ՝ կը ջանային Սփիւռքը վերածել անպաշտպան հօտի մը։ Իր ուշադրութենէն չէր վրիպեր որեւէ հայկական արժէք, մեծ ու պզտիկ, հպարտութեամբ եւ գուրգուրանքով կ'արձանագրէր «Յառաջ»ի էջերուն վրայ նորածիլ տաղանդները։ «Շաւարշ»ը կը պատկանէր ամբողջ Հայ ժողովուրդին։ Ահա թէ ինչու համատարած էր Ֆրանսահայութեան յարգանքի արտայայտութիւնը, իր ազգային թաղման արարողութեան օրը։ Զուր տեղը չէր որ բազմահազար հայութիւն մը, սրտաբուխ եկած էր խոնարհելու իր դագաղին առջեւ, մինչեւ իսկ իր գաղափարական հակառակորդները չէին զլացած իրենց յարգանք բերելու։

Մե սիրտերը կը ճմլուին ամէն անգամ որ կ'տեղեկանանք, անդարձ անհետացում հին սերունդի լաւագոյն ներկայացուցիչներուն։ Բայց այս մէկը մեզի կը թուի գերազանցօրէն սահմռկեցուցիչ, որովհետեւ անփոխարինելի էր։ Հպարտ էինք իրմով։

ՄԻՆԱՍ ԽԱՊՐԻԿ

OUVRIER QUALIFIE

ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ

Վերջին անգամ իր խմբագրատան մէջ զինքը գտայ սրտնեղ եւ մեկնելու պատրաստ։

Բարեւի յաջորդող ձեռքի սեղմում մը։ Յետոյ լռաւ.

Կ'երթամ տպարան որպէս ուվրիէ քալիֆիէ։

— Թրքապատում նորութիւն մը ունի՞ք, հարցումիս պատասխանեց,

— Չի պակսիր, ու մեկնեցաւ։

Իր համակրելի աղջկան Օր. Արփիկի հետ պահ մը շարունակեցինք մեր խօսակցութիւնը, որ յայտնեց թէ դարձեալ մեքենաներու խանգարում կայ տպարանին մէջ, ուր հայրը գնաց փորձ կարդալու, որպէսզի թերթին տպագրութիւնը չուշանայ։

Գնահատուած աշխատաւոր՝ մանաւանդ կատարեալ վարպետ աշխատաւոր մը հայ լեզուի մաքրագործման եւ կանոնաւորման մէջ։ Անխոնջ աշխատաւոր մը հայ գրականութեան եւ հրապարակագրութեան։ Այս բոլորին հետ, էր նաեւ անվեհեր աշխատաւոր՝ յուշքի բերելու եւ հայրենասիրական տաք շունչով խանդավառելու ուծացման վտանգի տակ գտնուող նոր սերունդի երկսեռ երիտասարդութիւնը։

Գիտէր ընել այս բոլորը, աննկուն ջանքով, որպէս մղիչ մեքենայ հայ ազգի գոյութեան պահպանումին համար։

Իր անակնկալ մահուան գոյժը, սփիւռքի հայութեան բոլոր խաւերու մէջ ունեցած ազդեցութեան արձագանգը տակաւին ամենահեռաւոր երկիրներէ իսկ կ'իմացուի։

Գոնկօ – Պելժի մէկ անկիւնը գտնուող, բարեկեցիկ բայց հայրենակարօտ հայ կին մը, զարմիկս, որուն մէկ հատիկ եղբայրը ինկած է 1916ին որպէս կամաւոր զինուոր ֆրանսական ճակատը պատերազմի դաշտին վրայ, խոր յուզումով ինծ կը գրէ — «Ցաւով իմացայ «Յառաջ»ի տէր եւ տնօրէն Շաւարշ Միսաքեանի մահուան լուրը։ Մեծ արժէքաւոր Հայ մը եւս կը բաժնուի այս աշխարհէն սուգի մատնելով հայութիւնը։ Ապահովաբար մեր բիւրաւոր նահատակները իրենց յաւիտենական կեանքին մէջ հոգերայ ընդունեցին զայն»։

Համակարծիք այս սրտաբուխ զգացումին, կ'աւելցնեմ,

Եւ Ան արժանացաւ անշուշտ Աստուա –

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

(Պաշտօնաթերթը հրատարակած էր «կայս. ներում»ը)։

Հազարապետը տեղեկութիւններ ուզեց նաեւ գաւառի բանտարկեալներու մասին (քաղաքական յանցաւորներ)։

Այդ միջոցին պատրիարքարանը դադրած էր գոյութենէ եւ խորհրդակցական մարմին մը կը վարէր գործերը։ Քիչ մը յիշողութեանս ապաւինելով, քիչ մըն ալ աջ ձախ իյնալով, ցանկ մը ներկայացուցի, որուն համաձայն հեռագիրներով արձակուեցան Գոնիայի, Կեսարիոյ եւն. բանտերուն մէջ գտնուած հայ կալանաւորները (շատերը՝ Իզմիրէն, ինչպէս Մ. Վերածին կամ Ֆարհատ, Արշակ Արզուեան, Վահան Ունճեան եւ ուրիշներ, որոնք դատապարտուած էին 10 – 15 տարուան)։

Ես դեռ բանտն էի, երբ ազատ ընկերներ սկսեր էին հրատարակել «Ազդարամարտ»ը։ (Արտօնութիւն խնդրուած է «Ազատամարտ»ի համար, սակայն մերժած էին, մինչ Հմայեակ Արամեանց ստացած էր «Ազատ Մարդ» թերթի մը արտօնութիւնը)։ Արձակումէս քանի մը օր յետոյ մամուլի տեսչութիւնը դադրեցուց «Ազդարամարտ»ը, որուն յաջորդեց «Արիամարտ»։ Քանի մը օր յետոյ, նոր թերթն ալ դադրեցուցին, եւ սկսանք «Ճակատամարտ»ը։

***

... Ահա թէ ինչպէս ողջ մնացի, — փախստական՝ 1915 ապրիլ 11էն յետոյ, թաքստոց՝ մինչեւ 1916 Մարտ 15, այնուհետեւ ոստիկանութեան բանտ (մօտ երեք ամիս), պատերազմական ատեան (եօթը ամիս), կեդրոնական բանտ, 1917 Յունուար չորսէն, հինգ տարի բերդարգելութեան պատիժով, որ կէս մնաց շնորհիւ զինադադարին։

Մնացեալի մասին չեմ ուզեր խօսիլ։ Կը բաւէ յիշել թէ իրարու ետեւէ մաքրուեցան Հմայեակ Արամեանց, Վլատիմիր, Յարութիւն Մկրտիչեան, Վ. Եսայեան, Փոլիս Կարապետ եւն.։ (Արշաւիր Եսաեանը եւ Զէյթունցի Կարապետը՝ Սուրիոյ մէջ)։

Հմ. Արամեանց մաքրուած էր իր տան առջեւ, Կէտիկ Փաշա, առանց այլ եւ այլի։

Յար. Մկրտիչեան, նախ քան ահաբեկումը, խոստացած էր յայտնութիւններ ընել եւ կարեւոր փաստաթուղթեր յանձնել։ Իրականի մէջ, քանի մը աննշան բաներ պատմած, իբրեւ թէ կարեւոր յուշատետր մը ցոյց տուած եւ խուսափած էր։

Ինչ կը վերաբերի պուլկար հրէշին, Վլատիմիրի, փոխանակ իմ գիտցածս պատմելու, կը նախընտրեմ հետեւեալ հատուածը օրինակել նամակէ մը, զոր ստացայ Պուքրէշէն, այս յուշերու հրատարակութեան ընթացքին.

— Ստորագրեալս, Խաչիկ Յակոբեան, Վլատիմիրի թակարդէն բռնուած եւ աքսորուած եմ մինչեւ Տէր Զօր, բայց կրցայ մնալ Հալէպի մէջ։ Երբ հաշտութիւն եղաւ, եկայ Պոլիս։ Կէս ժամ խօսեցայ ձեզի հետ եւ Վլատիմիրի հասցէն տուի. յետոյ անձամբ գացի տունը, տեսայ որ պատուհանին ետին նստած նարկիլէ կը քաշէ, վարագոյրը զոց։ Նոյն օրը նորէն գացի իր անձին մօտ, բարեկամի մը հետ խօսելու յանկարծ փախցնել ակամայ. — «Որդդ անդիի աշխարհը գնաց»։ Լռեցայ մնացի»։

Իմ կարգը մեզի եկած էր դէպի բանտ առաջնորդելու օրուան բանաւորներն ու ջարդարարները։ Հասա՛ծ է հատուցման ժամ, կ'ըսէին բարեմիտներ, հաւատալով Դաշնակիցներու արդարադատութեան։ Եւ մեր խումբ կը հաւաքուէին, ու կը յանձնէին դաշնակից ոստիկանութեանը

... անոյն առեն խուզարկութիւններ ... թը տուներու մէջ, երեւան հանելու հայ առեւանգուած մանուկներ։

... այդ արդէն ուրիշ պատմութիւն է։ Շատ աւելի շահեկան քան այն իր գրի առի ակամայ։

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(30 եւ վերջ

ԱՆԻԾԷ՛ ՄԱՅՐ ... (*)

Անիծէ, մա՛յր,
Ես իմ բանտս շինեցի :

Բանուոր եղայ, բանտի բանուոր
Վաղուան բանտը կառուցի :

Հող փորեցի, խիճ կրեցի
Բանտին հիմը ես բացի :

Քար կշռեցի, աղիւս տուի
Բանտին պատը հիւսեցի :

«Վարպետ Մանուկ, այստեղ ի՞նչ է» :
—«Խօվուշ, տղա՛յ, շո՛ւտ փորէ » :

Անիծէ՛, մայր,
Ես խցարգել, բանտախուցը փորեցի :

«Վարպե՛տ Մարգար, այստեղ ի՞նչ է» :
— « Զնտան, տղայ, դէ՛հ քար հասցուր» :

Անիծէ՛ մա՛յր .
Ես, լուսաքաղծ կալանաւոր ,
Գետնախշտի կազմեցի :

«Վարպե՛տ Օհան, այստեղ ի՞նչ է» :
— «Աշխատանո՛ց : Միտիրն եկաւ ,
Դարձո՛ւր, դարձուր, *տօլապը*» :

Անիծէ՛, մա՛յր,
Տաժանակիր աշխատանքի
Ես դժո՛խք մը կառուցի :

«Իգնատ, ընկե՛ր ,այստեղ ի՞նչ է ,
Երկու օրէ կը փորենք » :

—« Այստե՞ղ, այստե՞ղ, միտքդ չի՞ գար,
Խոստովանանք պիտ՝ ըլլանք ...» :

Անիծէ՛, մա՛յր ,
Ի՛նչ շուտ մոռցայ ,
Նոր տանջարան կերտեցի :

Ի՛նչ պռոշտուք է, տղա՛ք, ի՛նչ կայ .
— Տանապետը, մահակով
Ուժգնօրէն, գազանօրէն կը ծեծէ,
«Հերանոս» մը անօթի որ ուժաքեկ թըմբ-
բած էր ... :

Անիծէ՛, մա՛յր ,
Ես հեռուէն դիտեցի
Սեւ տանջանքը բրածեծ,
Ես իմ բա՛նտս շինեցի ... :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(*) *Այս այն կտորն է որ մեր ողբացեալ խմբագրապետը գրած է 1918ի Օգոստոսին Կեդրոնական Բանտին մէջ, եւ որուն կ՚ակնարկէ իր յուշերուն մէջ («Յառաջ», 28 Մարտ) :*

ծային օրհնութեան, ըլլալով եղկելիս վըրայ բարի եւ պարտաճանաչ Հայր մը իր ընտանիքին, եւ, 1915 - 1918ի Մեծ Եղեռնին զոհուած բազմահազար Հայերու յիշատակին յաւերժացնելու քաջարի ախոյեան մը, եւ Հայութեան պահանջի արդար դատի հետապնդումին անձնուէր գործիչ մը :

Յարգանք իր յիշատակին :

ՕԹՈՆ ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

1916ի ահաւոր ու չարագուշակ օրերուն, Պոլսոյ մեր հարիւրաւոր տեղացի ու գաւառացի երիտասարդներ զոհը դարձան պուլկար Վլատիմիր Տիմիթրիէֆի : Ասոնցմէ առաջիններէն մէկը թերեւս եղաւ մեր սիրելի Շաւարշը, որ ինկաւ ծուղակը այն ճիւաղին, Թրքաբարոյ լրտեսին, որ ինքզինքը տառապած, հալածուած եւ խողխողուած ժողովուրդի մը սրտցաւ բարեկամը ներկայացնելով, կը դարպասէր Նկուղներու եւ Թաղատոներու մէջ ծուարած հայ երիտասարդները, զանոնք Վառնա փախցնելու եւ ազատագրելու խոստումով :

Աւա՜ղ որ այս պուլկարական Վառնան եղաւ Թրքական Գըմբը Սիասիի բանտը, որուն մուտք դրան վրայ ամրացուած էր մեծ ցուցատախտակ մը հետեւեալ յայտագրով . բացարձակապէս արգելք ներքին եւ արտաքին յարաբերութենէ :

Բանտին միեւնոյն յարկի քովնտի խուցէն, առաջին գիշերը, յանկարծ լսեցինք գոռ աղաղակ մը : Թուրք եւ Հայ խաֆիէները եղբայրացած, հայհոյանքներով, լուտանքներով, մտրակներու շառաչիւնով եւ անանուն խժդժութիւններով կ՚ուզէին կորզել կուսակցական եւ կազմակերպական գաղտնիքներ, բայց Ան արու ու արի, եւ չըրտեց հարուածները հուրի ու սուրի, մնաց զինուորը ուխտի ու հաւատքի եւ բերդ մը՝ անխոցելի ու անպարտելի :

Ներշնչուեցանք իր կեցուածքէն . խըրատուեցանք իր դասերէն, քալեցինք անդեղեւ իր հետքերէն եւ այսօր կ՚ոգեկոչենք իր յիշատակը այս աղօտ տողերէն :

ԱՐՏԱՇԷՍ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Ուստր, Փետր. 6

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԽՄԲ.— Երուսաղէմի պատրիարքութեան պաշտօնաթերթը՝ *Սիոն* իր Յունուար Փետրուար թիւին մէջ կենսագրականէն զատ հետեւեալ տողերը նուիրած է մեր ողբացեալ խմբագրապետին .—

Յունուար 26ին Փարիզի մէջ վախճանեցաւ «Յառաջ» Թերթի հիմնադիր - խմբագիր Շաւարշ Միսաքեան :

... Շաւարշ Միսաքեան կը զօրուրար հայկական բոլոր արժէքներուն վրայ անխտիր : Ունենալով հանդերձ իր ուրոյն ուղղութիւնը, « կը խանդավառուէր՝ երբ գաղութներ համերաշխութեան նշաններ ցոյց կուտային» : Ան ձեռնհասօրէն եւ պատուաւոր կերպով կատարեց հայ գրին ու լեզուին անաղարտ պահպանման պատուաբեր պարտականութիւնը, իբրեւ անոր աննկուն պահակներէն մէկը :

Թող իր տառապած հոգին հանգիստ գտնէ պէթ յաւիտենականութեան մէջ :

Ի՛ՆՉ ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՄԲ, Ի՛ՆՉ ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՄԲ...

Ի՛նչ անձկութեամբ, ի՛նչ անձկութեամբ
Կը սպասեմ քեզ, երեքշաբթի՛ . (*)
Ի՛նչ մանկունակ, ի՛նչ մանկունակ
Խինդով մը դուն թըթիռ կուտաս,
լոյս – շող կուտաս :
Իմ էութեան, երեքշաբթի՛ :

Այսօր շաբաթ, ու կիրակի, յետո՛յ, յետո՞յ երկուշաբթի ,
Ու կը համրե՛մ, ու կը համրե՛մ
Ժամ ու վայրկեան, երեքշաբթի՛ :

Տօ՛ն է այսօր՝, տօ՛ն է այսօր,
Առեւ ծաթեց, երեքշաբթի :
Այսօր կուգայ, հիմա կուգայ ,
Խանթակար, ա՛խ, մայրս կուգայ ,
Ու ի՛նչ գորով, ու ի՛նչ գորով
Կը հոսի ներս, ցած ու խոնաւ բանտա –
խուցէս :

Այսօր կուգայ, հիմա կուգայ ,
Քոյրըս քնքոյշ, հիմա կուգայ ,
Ու թարմ ու ջերմ
Ի՛նչ քաղցրութիւն, ի՛նչ քաղցրութիւն
Կը ծորէ ներս մենաւորիկ ցուրտ խցիկէս :

Այսօր կուգայ, հիմա կուգայ
Սիրականըս ահա՛ կուգայ ,
Ի՛նչ հեշտութիւն, ի՛նչ հեշտութիւն
Կ՚ալեկոծէ մռայլ հոգիս :
Այսօր կուգան, հիմա կուգան,
Մտքի, սրտի քոյրեր բուրեան,
Օ՛, ի՛նչ սարսուռ, օ՛, ի՛նչ սարսուռ
Կը սաւառնի խուցիս վերեւ :

Ի՛նչ անձկութեամբ, ի՛նչ անձկութեամբ
Կը սպասեմ քեզ, երեքշաբթի՛,
Ի՛նչ մանկունակ, ի՛նչ մանկունակ
Խինդով մը դուն թըթիռ կուտաս ,
լոյս – շող կուտաս
Իմ էութեան, երեքշաբթի :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

1918 Օգոստ. (Կեդր. բանտ) :

(*) *Երեքշաբթի այցելութեան օրն է :*

ՅԱՐԳԱՆՔ ԻՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՌԸՆԱԺ.— Սիրելի «Յառաջ», երբ անհամբեր կը սպասէինք կոռ եւ գեղեցիկ Հայերէնով գրուած խմբագրականները, արտասովոր աչքերով վաստակաւոր եւ անխոնջ խմբագրապետիդ մահուան գոյժն էր որ կարդացինք :

Ձէինք ուզեր հաւատալ այդ չարաշուք գոյժին, թէ իրապէս չկայ այժմ Հայ ժողովուրդի հարազատ, անկեղծ, առաքինի եւ անզուգական զաւակը ընկեր Շաւարշ Միսաքեանը :

Ուրեմն դադրեցաւ զարկը սրտին մեծ անուն Հայուն, լռեց յաւիտենապէս բազ -

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ԽՄԲ.— Վերջին փունջ մը եւս անհամար ցաւակցական նամակներէն .—

ՓԱՐԻԶ.— Ես Շաւարշին ճանաչում եմ եւ սիրում նրա նկարագրի մաքրութեան, ջերմ հայրենասիրութեան համար : Անզօր են խօսքերս արտայայտել այն ինչ որ ես զգում եմ նրա մեծ կորուստի առթիւ : Չեմ ուզում գործածել ուրիշների սովորական արտայայտութիւնները . իմ բոլոր խօսքերը անցնում են սրտիցս, բայց յուզումս չի թոյլատրում ասել այն ինչ որ սիրտս է ինձ տուն տալիս :

ԱՇՈ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

***

ԻՍԹՐ.— Տունէն հեռու, այս մեկուսացած անկիւնին մէջ իմացայ դառն կորուստը, ու կուզամ իմ ալ խոր ցաւակցութիւնըս յայտնել նաեւ յարգանքի պարտքս տալ անկեղծ հայրենասէրին յիշատակին :

Ողբացեալը այն հզօր նկարագրի տէր մարդն էր, որ իր գործելակերպին համար ուրիշներուն բարի կարծիքին ակնկալութիւնը չունէր, ու այդ կէտին մէջ մանաւանդ ես երբեք չեմ դադրած զինքը յարգելէ :

ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

***

ՓԱՐԻԶ.— «Յառաջ»ի խմբագրի մահը մեծ կորուստ է մեր հասարակական կեանքի եւ մամուլի համար :

Մ. ԲՈՒՆԵԱԹԵԱՆ

***

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գիտենք որ ոչինչ կարող է սփոփել ձեր խորտակուած սիրտը : Գիտենք որ անհնար է որեւէ կերպով թեթեւցնել ձեր սուգը, բայց եւ այնպէս կ՚ուզենք բաժնել ձայն հոգեւին ու կը խնդրենք որ ընդունիք մեր ամենավշտակից զգացումներուն հաւաստիքը :

Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

մակաստակ խմբագրապետը :

Ով դուն, պաշտելի վարպետս եւ կուսակցական դաստիարակս, մենք որ քեզմով ապրեցանք եւ քեզմով խանդավառուեցանք : Այլեւս պիտի չլսենք «Մեր Խօսք»ը, որ հարազատ հօր մը խօսքն էր :

Հիմա, մեզմէ առյաւէտ բաժնուած գընաց միանալու իր գաղափարի մեծ փաղանգին, Ա. Ահարոնեաններուն, Խատիսեաններուն, Վ. Նաւասարդեաններուն, Գէորգ Ջավուշներուն, Հրայրներուն, Մուրատներուն, Ռուբէններուն :

Վշտակից աշակերտիդ այս քանի մը տողերը քու սիրած Տարօնի հոտաւէտ մանիշակներէն փունջ մը թող ըլլայ դերեզմանիդ վրայ, պաշտելի ընկեր Շաւարշ :

Վ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՈՆԸ (9)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ Գ.

ՄՈԳԱԿԱՆ ՀԱՅԵԼԻ

Էլ Ս. Կարապետն ազատած էր բոլորովին, ուստի մէկ մասը բանակին եա կը դառնար, երբ Յովնան մտախոհ, շարունակեց իր ընթացքը ու մտաւ երկրպագել տաճարին դրան առջեւ : Անիւ մարդուն բոլոր մտածութիւնը եւ պաղատանքը ուրիշ բան չէր, այլ միայն թէ Աստուած Գուրգէնի զուշակութիւնը հեռի ընէ իր խեղճ հայրենեաց վրայէն, վասն զի սիրտը կը դողար թէ ինք մարդու մը պատճառ մի զուգէ ազգին թշուառութեան պատճառ լինի :

Վերջապէս, վանահայր եւ միաբանք դոհութեան աղօթքներ կատարեցին ի փառս փրկողին եւ տարին Յովնան իւր բոլոր ընկերաց հետ սեղանատուն ընթրելու, ուր բնականաբար խօսքերը բոլոր կը դառնային այն դիպուածոց վրայ, որոնք յաջողեցան մեր լեռնականաց : Յովնան միայն շատ քիչ կը խօսէր եւ իւր յոգնութիւնը պատճառ բռնելով՝ գնաց երկնցաւ խոտի դէզի մը վրայ . քանի մը ժամ քունէ վերջ, ելաւ կանգնեցաւ այնպէս առոյգ, իբրեւ թէ ոչինչ աշխատութիւն չէր ունեցել :

Կոչնակը յեկեղեցին կը հրաւիրէր միաբանքը, Յովնան արդէն ամէնէն առաջ եկեղեցւոյ դուռը կանգնած էր նոյն միջոցին եւ սկսած էր սաղմոսերգութեան, երբ յանկարծ զգաց որ ձեռք մը իւր ուսին վրայ յեցաւ : Երբ գլուխը դարձուց, տեսաւ երկայնահասակ չոր ծեր մը, որուն ձիւնի պէս ճերմակ մօրուքը մինչեւ գօտին կ՚իջնէր, լայն մոխրագոյն բուրդ վերարկու մը մինչեւ ոտքերը կ՚իջնէր . Թըխամորթ էր իր խորշոմեալ երեսին գոյնը, իւր սեւ եւ մեծ աչքերը փայլ եւ հրապուրիչ քաղցրութիւն ունէին միանգամայն, առանց խօսք մը արտասանելու ձեռքէն բռնեց, առաւ դուրս հանեց, եւ երբ լուսնին աղօտ լուսով երկու հոգի միայն գտնուեցան, «Եկ, Յովնան, իմ եաեւէս, ըսաւ, եթէ կ՚ուզես որ ապագայի վարագոյրը պատռի եւ ցոյց տայ քեզի հանդերձեալը՝ գաղտնիք Աստուածային, եկ, մի վախեր» :

— Ե՞րբ վախեր եմ ես որ հիմա պիտի վախեմ, ըսաւ Յովնան, զինուոր՝ Սասնցի մը երբեք չէ վախցեր :

— Բայց դու խառնուրդ ես զինուորի եւ քահանայի, դու խառնուրդ ես հաւատոյ եւ թերահաւատութեան, դու խառնուրդ ես քաջութեան եւ եթէ ոչ երկիւղի, գոնէ կասկածանաց :

— Ես հաստատ եմ իմ հաւատքիս վրայ, ես զինուոր եմ ...

— Ինձ զքեզ մի ճանչցներ . դու տղայ էիր, զքեզ տեսայ, հեռացար դու աս լեռներէն, իմ աչքերս քեզի հետ էին եւ զքեզ կը տեսնէին եւ քու ամէն գաղտնիքդ կը նշմարէին . ուստի քալէ երթանք, չե՞ս ուզեր դու իմանալ ապագան, միթէ՞ երկիւղը որ մի զուցէ Հայաստան երկրի թըշուառութեան պատճառ եղար այդ հրոսակին կոտորածովը՝ միթէ՞ այդ չէ որ զքեզ կը տանջէ :

Ծերունին յուրտ երկաթեայ ձեռքը կը սառեցնէր Յովնանու ձեռքը, եւ իրենք կը քալէին ձիւնին վրայ որ կը մունչէր իրենց ոտքերուն տակ, եւ անխօս կը շարունակէին իրենց ընթացքը : Կը բարձրանային, կ՚իջնէին եւ դարձեալ կ՚ելնէին, սառած առուակներ եւ գետակներ կ՚անցնէին . անցան նաեւ մեծ գետ մը, որու սառոյցին ընդարձակութիւնը իմացուց Խութեցւոյն թէ Արածանին էր որ կ՚անցնէին, եւ գեռ իրենք կ՚երթային լուսնին աղօտ լուսով մինչեւ բլուրներու, ժայռերու, կիրճերու, գահավէժներու եւ փապարներու մէջ դարձեալ այս ուղեկնացութեան ծրագիրը կորսնցուց Յովնան, եւ ծերը առանց իւր ընթացից արագութիւնը թողլու մտաւ մութին մէջ, ուր խաւարը շօշափելի եղաւ եւ էլ աւելի ամուր սղմելով իւր ընկերին ձեռքը՝ կը քաշէր, կը տանէր խորէ խոր, վասն զի շարունակ կ՚իջնէին : Յովնան առանց երկիւղ զգալու կը խորհրդածէր ինքնիրեն . «Զօրս ժամ է եւ աւելի որ մենք այդ ծերուն հետ կ՚արշաւենք եւ դեռ նա յոգնութեան փոքրիկ նշան մը չի ցոյց տալ, իւր ձեռքը ոչ կը դողայ եւ ոչ կը տաքնայ, սառ լինէր իմ ձեռացս տաքութեամբ կը հալէր, իսկ ինք իմ ձեռքս կը սառեցնէ» :

— Յովնան, ծռէ եւ այնպէս հետեւէ ինձ, ըսաւ ծերը, մի շտկուիր մինչեւ որ ես քեզ իմաց չտամ :

Եւ այնպէս մի փոքրիկ ժամանակ երթալէն վերջ, ծերուն յորդորով շտկուեցաւ, եւ Յովնան զգաց որ աւելի համարձակ շունչ կ՚առնուր, թէպէտ միշտ գետնափորներու մէջ էին եւ ոչ նշոյլ կար ոչ բնական եւ ոչ արհեստական լուսոյ : Բայց, վերջապէս, հասան այնպիսի տեղ մը, ուր հեռուն նշոյլ մը սկսաւ երեւալ եւ մտան ընդարձակ, լուսաւորուած սրահ մը, ուր ոսկեձոյլ աշտարակներու վրայ մեղրամոմեր եւ բազմաթիւ արծաթի կանթեղներ իրենց լոյսը կը ցոլացնէին, եւ հրաշալի արիւն մը կանգնած էր պղնձէ պատուանդանի մը վրայ . այն համբաւաւոր ոսկիածին եւ ոսկիամօր Անահտայ արձանն էր նա՝ պաշտպան հին հայրենեաց, եւ իւր աջ կողմը Վահագնի եւ ձախը Աստղկան արձաններ կանգնած էին . այս երեք արձաններուն պատուանդաններու յեցեալ եռոտանի մը կար դարձեալ ոսկեձոյլ :

ՏԵՐԵՆՑ

(Շար.)

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ»

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ :

Այս կիրակի ժամը 16ին Ցոյներու սրահը :

Գեղարուեստական բաժին: Կ'երգէ ծանօթ երգիչ Պ. Ժ. ՄԱՄԱՍԵԱՆ (Մաս):

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբին :

Այս չաբաթ ժամը 21ին, Պոմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

կը խօսի ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Մուտքը ազատ է:

ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, ՍԱԼՈՆ ՌՈՒՍ ՐԸՆԷԻ ՄԷՋ, (Ռիւ տը լ'Արպրը):

Մասնակցութեամբ ՐԸՆԷ ՏԱՆԻԻ նուագախումբին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լուսինէ Տէր Վարդանեան, մայրը, զաւակները եւ Հայկանուշ Դաւիթեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, փեսին, հօր եւ եղբօր ՕՆՆԻԿ ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

●

Այրի Տիկին Վերժին Կիւրինեան եւ զաւակը Գաբրիէլ կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր, ԼԵՒՈՆ ԿԻՒՐԻՆԵԱՆԻ եւ իրենց զաւկին, եւ եղբօր՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԻՒՐԻՆԵԱՆԻ մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին: Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ փոխադարձ Օգն. Միութեան

Ապրիլ 8, երկուշաբթի գիշեր ժամը ճիշդ 8·45ին

Théatre Paul Faralicq

21 Rue Yves-Toudic. Paris 10ème

Métro : République

ԴԵՐԱՍԱՆ ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ – ՂԵԿԱՎԱՐ

Jeune Théatre Franco-Arménien de Parisի

Կը ներկայացուի Մաքս Տրերի

« ՏԱՄՆԸՎՕԹԸ ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ »

Տրամ երեք արար

Բեմադրութեամբ Աւետիս Միսիրեանի

«ՁԱՓԻ ՎՐԱՅ ՇԻՆՈՒԱԾ ԱՄՈՒՍԻՆԸ»

Բեմադրութիւն Հանրի Ճանիկի

Մաքսիմ Օերիւ եւ Կի Տապզաք

(կատակերգութիւն մէկ արար)

Հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով այս երկու ներկայացումներուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն (այբենական կարգով) :

Մատըլէն Էֆիզեան, Մարի Լօքսիպեան, Հայկուհի Խտշեան, Աւետիս Միսիրեան, Տրդատ Նշանեան, Ալիս Փափազեան :

Տոմսերը՝ 200, 300 եւ 500 ֆրանք :

Կը ծախուին սրահին մուտքը եւ անդամներուն մօտ :

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 31ին, առաւօտ ժամը 9ին, Սինէմա Նօայի մէջ (Լա Քանըպիէռ)

Sous la Présidence d'Honneur de Mr. GASTON DEFFERRE

(Député Maire de Marseille, Minisire de la France d'Outre-Mer)

Խօսք կ'առնէ՝ երեսփոխան

FRANCIS LEENHARDT

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Ազգային Կեդր. վարչութեան :

Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ բոլոր խումբերուն, Կապոյտ Խաչին եւ բոլոր մասնաճիւղերուն եւ Համազգային Մշակութային Միութեան:

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ՝

ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ՝

Ս. ԱԻԱԳ ՔԱՀԱՆԱՅ ՇԱՄԼԵԱՆ (առաջ. փոխ. Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց)

ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ՉՈՒԽԱՃԵԱՆ (Մարսէյլի կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետ)

Վերապատուելի Յ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (Աւետարանական եկեղեցի) :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ եւ Փրոֆ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Անիթա Սարգսեան, Մատլէն Մարկոսեան եւ Ալիս Շամիրեան, Օր. Պոյաճեան, ինչպէս նաեւ Սարգիս Չէօրէքճեան :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Այրի Տիկին Լուսիկ Պէքմէզեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Մարանկօզեան Ժօժօ (զաւակը), Տէր եւ Տիկին Ժանօ Պէքմէզեան (Նիմ), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Պէքմէզեան (Վալանս), Այրի Տիկին Արմէն Մարանկօզեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մարանկօզեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Սերգօ Մարանկօզեան (Լիոն), Պ. Գրիգոր Մարանկօզեան (Լիոն), Այրի Տիկին Մարմինէ Գասեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Նազար Պօտոսեան (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Եթէրեան (Լիոն), Այրի Տիկին Աւագեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մինասեան (Լիոն) եւ բոլոր ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը, իրենց եղբօր եւ ազգականին՝

ՕՆՆԻԿ ՄԱՐԱՆԿՕԶԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Գահիրէ (Եգիպտոս) :

Հասցէ. — 34, ռիւ Էմիլ Օժիէ, Վալանս:

ՀԱՇՈՒԱԿԱԼ ՄԸ

Դատական եւ հարկային ծանօթութիւններ ունեցող:

Կը խօսի ֆրանսերէն, թուրքերէն, պուլկարերէն, ռուսերէն, սերպերէն եւ գերմաներէն: Դիմել.—

Mr. CHAHBALIAN

49 Rue des Petites Maries, Marseille.

Երեքշաբթի եւ չաբաթ օրերը ժամը 11էն 12:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախաբերդ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Ներսէս Նահապետեանի մահուան առթիւ, Այրի Տիկ. Է. Նահապետեանի, Տէր եւ Տիկին Գ. Նահապետեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ա. Աճէմեանի ընտանիքին, Տէր եւ Տիկին Մ. Տէրմանեանի, Տէր եւ Տիկին Մ. Մարտիրոսեանի, եւ բոլոր պարագաներուն :

ՆՈՒԷՐ.— Շավիլի եկեղեցւոյ շինութեան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Պ. Ն. Յովհաննէսեանէ (Փարիզ) 50·000 ֆրանք, Օր. Կարապետեանէ (Փարիզ) 1000 ֆր., Պ. Մկրտիչ Տօղրամաճեանէ (Շավիլ) 10 հազար ֆր., Պ. Ղազարոսեանէ 5000 ֆր. :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Ապրիլ 7ին կիրակի ժամը 16ին:

Քաղաքապետարանին սրահը

Փարիզի Հայ Թատրոնը կը ներկայացնէ

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

Կատակերգութիւն երեք արար, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ, սիրուած դերասաններու կազմով մը՝ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Ն. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ, Ժ. ԳԻՁԻՐԵԱՆ, ՏԻԿ. Ք. ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆ, ՕՐ. ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ, ՕՐ. ՆՈՅԵՄԻ ՇԱՀԻՆԵԱՆ եւ ՀԵՂԻՆԱԿԸ :

ՍԻԳԱՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ԱՊՐԻԼ 28ԻՆ

Այս տարի եւս Սղատօնը պիտի կատարուի մեծ հանդիսաւորութեամբ 28 Ապրիլ, կիրակի օր, կէսօրէ վերջ ժամը 3–7: Կը մասնակցին անխտիր բոլոր կազմակերպութիւնները: Նոյն ժամուն բոլոր խանութները եւ առեւտրական հաստատութիւնները կը փակուին ըստ սովորութեան:

Արգիլուած է նոյն օրը հարսանիք, նշանտուք, խնջոյք, պարահանդէս եւ նման հաւաքոյթներ եւ հանդէսներ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Լիոնի եւ շրջաններու Ազգ. Միութեանց Կեդր. վարչութիւն

ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԵՒԱԳԱԼԸ

Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը, ներկայ ըլլալու եւ վերջին Արեւագալի հոգեզմայլ երգեցողութիւններ լսելու, այս կիրակի ժամը 10ին:

Մեծ Պահոց վերջին կիրակին, 7 Ապրիլ Աւետման տօնին զուգադիպած ըլլալուն, բաց պատարագ պիտի մատուցուի :

Պիտի քարոզէ հոգեւոր հովիւը Տ. Պարգեւ քհնյ. Մերճանեան :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Ռոնի Սու Պուայի եւ շրջանի մշակութային եւ Իրերօգնութեան Միութեան, այս կիրակի ժամը 15–էն 23, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ: Կը նախագահէ Պ. Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին հետեւեալ խումբերը. — Հայաստան ենթկ. 30 մարտ, ժամը 9ին: Ակնունի ենթկ. 30 Մարտ, ժամը 9·30ին: Ընկ. Կարօ, 31 Մարտ կիր. ժամը 3ին: Նիկոլ Դուման, 31Մարտ, կիր. ժամը3ին:

Ժողովները չարունակելի են :

Սոյն ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները :

Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս չաբաթ, ժամը 21–ին ընկեր Կիւլեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, «Համօ Օհանջանեան» սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Պարպօթ սրճարանին վերնայարկը: Մէթրօ Կար տիւՆօր:

ԻՍԻ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 20·30–ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Խաչերեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԼՈՒՍԻԿ ՍԷՎՏԱԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ տեղւոյն եկեղեցին, (69 ռիւ Լուի Պլան) :

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԾՊՏԵԱԼ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի, Կիրակի, 7 Ապրիլ ժամը 15ին: Ժամը 16·30ին տօղանցք: Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն :

Ձրի պիւֆէ:

***

Ապրիլի եօթին բոլորդ ձեր մանուկներուն հետ՝ Սէրքլը Միլիթէր, Փլաս Սէն Թ'Օկիւսթէն, հաճելի օր մը անցնելու համար :

Imp. ARAXES 46, Rue Richer Paris-9e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրաք : Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 31 MARS 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 7846 33ème ANNEE Directrice : Arpik MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, Թիւ 3657

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ԳՐՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գաղտնիք մը յայտնած ըլլալու յաւակնութիւնը չենք ունենար, երբ ըսենք թէ երկար տարիներէ ի վեր տագնապի մէջ է հայ գիրքը: Մանաւանդ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ — հիւսիսային թէ հարաւային:

Նոյնպէս գաղտնիք չէ այս երեւոյթին պատճառը:

Հայերէն գիրքը սուր տագնապի մատնուած է պարզ այն պատճառով, որ օրէ օր կը պակսի Մեսրոպեան ոսկեղնիկ լեզուին գիտցողներուն թիւը եւ մեր նորահաս սերունդը զրկուած է իր մայրենի լեզուն սորվելու հնարաւորութենէն:

Որո՞նք էին ասկէ առաջ հայերէն գիրք կարդացողները:

Խօսելով Ֆրանսայի մասին, գիտենք որ մեծ թիւով երիտասարդներ եկան այս երկիրը՝ աւելի քան երեսուն տարի առաջ՝ իբրեւ գաղթական, մանաւանդ իբրեւ հողագործ՝ ագարակներու մէջ աշխատելու համար:

Ասոնք մեծ մասամբ որբեր էին, մեր նահատակներու զաւակները, որոնք անապատէն ազատուելէ վերջ պատսպարուած էին Մերձաւոր Արեւելքի որբանոցներուն մէջ կամ յաճախած հայկական զանազան դպրոցներ, ուր քիչ շատ հայերէն սորված եւ հայ գրականութեան ճաշակն էին առած:

Երբ Ֆրանսա հասան, անոնք արդէն կը ճանչնային մեր գրականութեան գլխաւոր դէմքերը, — Րաֆֆին, Ծերենցը, Ահարոնեանը, Զարդարեանը, Զօհրապը, Արփիարեանը, Սիամանթօն, Վարուժանը եւ ամբողջ հոյլը մեր արեւելահայ եւ արեւմտահայ գրագէտներուն:

Ինկած ըլլալով զանազան անկիւնները՝ եւ կեդրոնական քաղաքներէ հեռու մեկուսի ագարակներու անհրապոյր մի-ջավայրին մէջ, մեր այս երիտասարդ հայրենակիցները, որոնք աւելի ծանօթ են «Զաւակաց Որբ» անունով, չարունակեցին կարդալ հայ հեղինակներու ստեղծագործութիւնները: Հոգեկան գոհունակութիւն կը զգային անոնք՝ երբ այս օտար եւ իրենց համար տակաւին խորթ շրջապատին մէջ կրնային կարդալ մայրենի լեզուով:

Երեք տասնեակ տարիներ անցած են այդ օրերէն ի վեր:

Այդ երիտասարդները յիսունին բարեւ կուտան այսօր:

Զաւակաց որբերէն ոմանք մեծ հայրիկ եղած եւ թոռներու տէր են դարձած արդէն:

Ընտանեկան հազարումէկ հոգերով ծանրաբեռնուած, առօրեայ հացին ետեւէն վազելու պարտաւորուած, ժամանակ չունին կարդալու: Մէկ կողմ ձգած են հայերէն գիրքը:

Լաւագոյն պարագային կը գոհանան «Յառաջ»ով, որ ամէն օր իրենց դուռը կ'երթայ, ազգին ցաւերուն եւ ուրախութեանց, յաջողութեանց ու ապագայ յոյսերուն մասնակից ու հաղորդակից կը դարձնէ զիրենք:

Ոչ ոք կրնայ մեղադրել այս սերունդը, որ հակառակ իր կրած զրկանքներուն, տակաւին հայրենասիրական վառ զգացումներով տոգորուած է: Մեր քաղաքական եւ ազգային զանազան կազմակերպութեանց մէջ այդ սերունդին երկսեռ ներկայացուցիչները կարեւոր թիւ մը կը կազմեն:

Վերջին պատերազմէն առաջ հայերէն գիրք կը կարդային նաեւ «միջին» կոչուած սերունդին պատկանողները: Անոնք որ 20 – 30 տարեկան էին՝ երբ Ֆրանսա եկան եւ հայերէն կարդալ – գրել գիտէին:

Ասոնց թիւն ալ շատոնց սկսած է նոսրանալ:

Հիները, մանաւանդ կիները տակաւին կը փնտռեն օտար ծանօթ մեծ վէպեր — Հազարումէկ գիշերներ, Մոնթէ Քրիսթօ, Թշուառներ, Երեք հրացանակիրներ, Քսան տարի ետք, Թափառական Հրեայ, Գաղտնիք Փարիզու, Ռոքամպոլ եւայլն: Ու նաեւ Երազահան, աղօթագիրք եւ Նասրէտտին Հօճա:

Հայ հեղինակներու մէջ ամէնէն բախտաւորն է Րաֆֆին, որուն ազգային-պատմական վէպերը միշտ կը փնտռուին եւ բնաւ չեն հիննար: Հայաստանի մէջ անգամ սկսած են տասը հատորով հրատարակել իր ամբողջական գործերը:

Բանաստեղծութիւն կարդացող գրեթէ չէ մնացած:

Ժամանակին երբ Սիամանթոյի եւ Վարուժանի գործերը սպառած էին եւ կարելի չէր ճարել, ամէն կողմէ պահանջ կար: Իսկ այժմ որ նոր տպագրութիւններ լոյս տեսած են, հետաքրքրուող չկայ:

Իսկապէս որ ծանր տագնապի ենթարկուած է հայ գիրքը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐԻ «ԾՐԱԳԻՐԸ» ՍՈՒԷԶԻ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, Համըրշոլտ - Նասր բանակցութեանց արդիւնքը գաղտնի պահուած էր, սակայն եգիպտական կառավարութիւնը խոստացած էր Նասրի առաջարկած ծրագիրը հրատարակել յառաջիկայ շաբթուան սկիզբը: Սակայն, ըստ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի, ահա այդ ծրագրին գլխաւոր կէտերը.

— Եգիպտոս պատրաստ է յարգելու 1888ի Պոլսոյ համաձայնագիրն ու ՄԱԿի ուխտը:

— Ծագող անհամաձայնութիւնները պիտի լուծուին ըստ ՄԱԿի ուխտին ոգիին: 1888ի համաձայնագրին յօդուածներուն շուրջ ծագող խնդիրները պիտի յանձնուին Լա Հէյի միջազգային դատարանին քննութեան, եւ կամ, եթէ կարելի ըլլայ, պիտի լուծուին փոխադարձ համաձայնութեամբ:

— Եգիպտոս Սուէզը բաց պիտի պահէ բոլոր նաւերուն առջեւ:

— Ջրանցքին վարչութիւնը պիտի ապահովուի 26 Յուլիս 1956ին ստեղծուած եգիպտական մարմնին կողմէ. անցքի տուրքերը ամբողջութեամբ եւ կանխիկ պիտի վճարուին այդ մարմնին:

— Գոյացած հասոյթներուն հինգ տոկոսը պիտի վճարուի եգիպտական կառավարութեան, 25 տոկոսը պիտի յատկացուի Ջրանցքին ծախքերուն, իսկ մնացեալը պիտի մնայ Ջրանցքին եգիպտական վարչութեան:

— Այս վարչութիւնը խորհուրդ պիտի չդնէ զանազան պետութեանց միջեւ. բայց որեւէ դժգոհութեան պարագային, հարցը պիտի քննուի իրաւարար մարմնի մը կողմէ:

— Ջրանցքին ազգայնացման հետեւանքով ծագող հատուցումներու խնդիրը պիտի կարգադրուի միջազգային իրաւարար մարմնի մը կողմէ:

Եգիպտական այս ծրագրին պատճէնները յանձնուեցան Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ այլ երկիրներու կառավարութեանց, որոնք իրենց որոշումները տալէն վերջ միայն հրապարակ պիտի հանեն բոլոր մանրամասնութիւնները:

Եթէ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի հրատարակած ծրագիրը սխալ չէ, Եգիպտոս ոչ միայն որեւէ զիջում ըրած չէ Համըրշոլտի, այլ նաեւ ամրապնդած է իր բոլոր նախկին պահանջները — անցքի տուրքերը ամբողջովին պէտք է վճարուին Սուէզի եգիպտական վարչութեան, Ջրանցքին նախ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, կի Մոլէի դահլիճը վստահութեան քուէ ստացաւ հինգշաբթի գիշեր: Ստորեւ՝ կարգ մը մանրամասնութիւններ քուէարկութեան մասին. —

Քուէարկողներու ընդհանուր թիւն էր 409, որով 205ը կը նկատուէր մեծամասնութիւն:

Կառավարութեան ի նպաստ քուէարկեցին 95 ընկերվարականներ (100ի վրայ), 64 Ժողովրդական Շարժման (կաթոլիկ) անդամներ (74ի վրայ), 21 մենտեսեան արմատականներ (45ի վրայ), 11 ընկերվար – հանրապետականներ (21ի վրայ), տասը հանրապետական – ընկերվարականներ (քանի վրայ), 11 երկրորդ թեւի արմատականներ (13ի վրայ), 9 զանազան կուսակցութեանց անդամներ: Ընդհանուր գումար՝ 221:

Դէմ քուէարկեցին 128 համայնավարներ (143ի վրայ), 37 փուժատականները, 13 մենտեսեան արմատականներ, հինգ յառաջդիմական հանրապետականներ, հինգ զանազան կուսակցութեանց անդամներ: Ընդհ. գումար՝ 188:

Անկախները, գիւղացիական կուսակցութեան անդամները, կարգ մը արմատականներ, եւ քանի մը ուրիշներ, թիւով 110 հոգի, ձեռնպահ մնացին: 55 հոգի քուէարկութեան չմասնակցեցան: Իսկ 20 անձեր ալ բացակայ էին:

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ

Անհնարագրելի է Կիպրոսի Յոյներուն ուրախութիւնը՝ Մակարիոս արք.ի ազատ արձակուելէն ի վեր: Իշխանութիւնները, վախնալով ծայրայեղութիւններէ, որոշեցին կրակմարի դրութիւնը վերահաստատել մեծ քաղաքներուն մէջ:

Հաւաքոյթներն ու ցոյցերը արգիլուած են:

Կիպրոսի կառավարիչը, Սըր Ճոն Հարտինկ, Լոնտոնէն Կիպրոս հասաւ ուրբաթ օր: Յայտարարեց թէ որոշած է ամէն գինով պահպանել կարգն ու կանոնը: Աւելցուց նաեւ, որ աննախընթաց առիթ մը կը ներկայանայ Կիպրոսցիներուն՝ արիւնայեղութեանց վերջ տալու համար:

× Մակարիոս արք. յայտարարեց թէ որեւէ բանակցութիւն չի կրնար վարել, այնքան ատեն որ Կիպրոս վերադառնալու արտօնութիւնը կը զլացուի իրեն:

× Միւս կողմէ, Անգլիոյ մէջ ներքին տագնապ մը ծայր տուած է. կառավարութենէն ներս շատեր համաձայն չեն Մաքմիլընի հետեւած կիպրական քաղաքականութեան: Պահպանողական կուսակցութեան ղեկավար անդամներէն մէկը, Սալիզպըրիի մարքիզը, որ միեւնոյն ատեն նախարարաց խորհուրդին «Լորտ նախագահ»ի տիտղոսն ունի, հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն՝ բողոքելու համար Մակարիոս արք.ի ազատ արձակման դէմ:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՅ ԲԵՐԷՆ, որ հինգուկէս ամիսէ ի վեր բանտարկուած կը պահուէր հարաւային Մարոքի մէջ, ազատ արձակուեցաւ եւ մարոքեան իշխանութեանց կողմէ յանձնուեցաւ Ֆրանսացիներուն: Այս լուրը մեծ ուրախութիւն պատճառեց Ֆրանսայի մէջ, սակայն բազմաթիւ ուրիշ Ֆրանսացի կալանաւորներ կան Մարոքի մէջ, որոնց մասին որեւէ լուր չկայ: Անհետացող ուրիշ զինուորականի մը, հարիւրապետ Մուրոյի համար Փարիզի մէջ շաբաթ օր ցոյց մը կազմակերպուած էր: Կը կարծուի թէ հարիւրապետ Մուրօ անլուր չարչարանքներու ենթարկուելէ վերջ սպաննուած է:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ Ալժերիացի մարտիկներու հանգստեան տան մը մէջ պայթում մը տեղի ունեցաւ: Կը կարծուի թէ հակառակորդ Ալժերիացիներ են պայթումին հեղինակները:

ՀՈՒՆԳԱՐԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ բանակցութիւնները վերջ գտան Մոսկուայի մէջ: Հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու երկիրներու տեսակէտները բացարձակապէս նոյնն են:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ վեց օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար Թեհրան հասաւ, մինչ Ֆոն Պրենթանօ Հնդկաստան կը գտնուի, ուր կը կատարէ քաղաքական ու առեւտրական բանակցութիւններ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ընտրութեանց մէջ Նեհրուի կուսակցութիւնը ոչ միայն մեծամասնութիւն շահեցաւ, այլ նաեւ նախորդ ընտրութիւններէն աւելի աթոռներու տիրացաւ:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ գործադուլները կը շարունակուին: Ընկերային տագնապը իր գագաթնակէտին հասաւ շաբաթ կէսօրէն վերջ, երբ մեքենական ճարտարարուեստներու 500.000 բանուորներն ալ միացան գործադուլի ընդհանուր շարժման:

ԻՐԱՆԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ բանակցութիւններ կը կատարուին՝ Իրանը Միջերկրականին միացնող նոր նաւթուղիի մը շինութեան համար, որուն պիտի մասնակցին նաեւ Ճափոն ու Գերմանիա:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

«ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀ»Ի ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղ	5.000
Պ. Մերկեր Առաքելեան (Տաքար)	2.000
Ժ. Տօնապետեան (Կառտան)	1.000
Նախորդ գումար	1.344.800
Ընդհ. գումար	1.352.800

ՆԱԽԱԳԱՀ ԷՐԻՈՅԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի մը օրէ ի վեր Լիոնի ամբողջ ժողովուրդը կը տողանցէր նախագահ Էրիոյի մահարձանին առջեւէն՝ յարգանքի իր վերջին տուրքը արտայայտելու համար իր քաղաքապետին: Երկրին ամէն կողմէն մասնաւոր պատուիրակութիւններ հասած էին:

Ազգային յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ շաբաթ կէսօրէն վերջ: Ներկայ էին Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետը, որոնք մասնաւոր օդանաւով մեկնած էին Փարիզէն: Կառավարութեան միւս անդամները, երեսփոխանները, քաղաքական ու գրական դէմքերը, թիւով աւելի քան 700 հոգի, Փարիզէն մեկնած էին մասնաւոր կառախումբով մը:

Վարչապետը խօսեցաւ մեռելական դամբանականը, որուն մէջ վեր առաւ հանգուցեալին արժանիքները մասնաւորաբար որպէս Հանրապետութեան արթուն պահակներէն մին:

Ապա թափօրը ուղղուեցաւ դէպի գերեզմանատուն, ուր կրօնական կարճ արարողութենէ մը վերջ նախագահ Էրիոյի մարմինը ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանին մէջ: Արմատականները նախապէս հակառակած էին կրօնական արարողութեանց, առարկելով թէ հանգուցեալը հաւատացեալ չէր: Սակայն նախագահը իր մահուան սնարին վրայ համաձայնութիւն յայտնած էր հաղորդութիւն առնելու:

Աշխարհի չորս կողմէն կը տեղան ցաւակցական հեռագիրները: Բոլոր երկիրներու պետերն ու քաղաքական դէմքերը իրենց հեռագիրներով մասնակից եղան Ֆրանսայի սուգին:

ՄԵՂԵՆԱԿԱՆՔ
(ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ)

●

Փա՛ռք ի բարձունս Մասեաց

Դուն ինծի երեւցար անպաճոյճ՝ այլ գլխաւորական . անպճոյճ՝ այլ խորհրդաւոր . համր՝ այլ պերճախօսօրէն : Եւ անձառե - լիօրէն մեծափա՛ռ՝ քու երկնաձիգ կեց - ուածքով :

Բայց, ի՛նչպէս է որ դուն կրցեր ես այդքան խորհուրդ, այդքան վսեմութիւն եւ այդքան անդիմադրելի հմայք համա - դրել քու վրայ, եւ, արքայօրէն պատմու- ճանեալ ու թագադրեալ, կանգնիլ ընդմէջ դարերուն ու ընդդէմ դարերուն :

Թերեւս արարեալ մը չես դուն : Այլ՝ ինքնաստեղծ էութիւն մը, որ ծնունդ ես առած, անցեալի մթութեան մէջ, իբրեւ թուրծ կամ շաղախ, խորը երկրի ընդերք- ներուն : Տարրախառնուած ես այլազան նիւթերու հետ : Աճած ու ծաւալած ես հետզհետէ : Ներքին անդիմադրելի մղու - մով մը թաւալած ես խաւէ խաւ՝ գլորե - լով կամ տապալելով ճամբուդ վրայ ինչ որ փորձած է խափանել ընթացքդ : Ուռ - ճացած ու զօրացած ես թափ առ թափ : Եւ, դէպի լոյս մղուելու քու ներդօր ճի- գիդ մէջ, դղրդացնելով ու սասանեցնելով հորիզոնները մերձակայ թէ հեռակայ, խոյացած ես վեր՝ հրաշունչ ու հրահոս , եւ լուսեղէն ու գունագեղ փայլատակում- ներով : Եւ, հուրի ու բոցի այդ թոհուբո- հին մէջ, լայնախարիսխ կոթողուած ես երկնամուխ՝ քեզմով կամրջելով երկիրն ու երկինքը, եւ ժխտելով երկնի անմատ - չելիութիւնը :

Այդ համատարած ոստումներէն ու սասանումներէն, եւ քու հրաշագեղ՝ նոյն իսկ հրաշափառ ինքնակերտումէդ վերջ , քու երկունքիդ յաջորդող արշալոյսն ա - ռաջին, հմայուած ինքն իսկ քու յանկու - ցիչ շքեղանքէդ, իր ճառագայթներուն ոս- կեղէն ցանցը սփռած տարածած է դէպի քեզ սիրարտայայտ, մինչ այն աստուա - ծային նոյն այդ ճառագայթներով պսա - կած է ձեզ երկոքեան :

Ու դուն, յաջորդող բոլոր արշալոյսնե - րէն ու մայրամուտներէն առած ես ցուք մը, շողք մը, պանակ մը, ու բարդած քու վրայ, մինչեւ որ սպիտակ ու անբիծ շղ - ղարշ մը եկած յաւիտենապէս ագուցած է ճակատդ լուսապսակ :

Ու չարունակած ես մնալ այդպէս ան- այլայլ, վեհ ու անսասան՝ դարերուն ու ա- նոնց ընծայած արհաւիրքներուն դէմ յանդիման, մինչեւ որ, օր մըն ալ, հեռա- ւոր հորիզոններուն վրայ երեւցած է, — գետի մը նման, որ իր հունէն կը յորդի եւ նոր հուն կը փնտռէ, — բազմութիւն մը մարդոց, Նախահայրերը մեր, որոնք, դեռ հեռուէն, դիւթուած հմայուած են քեզմով : Արբշիռ ու յափշտակեալ յառա - ջացած են դէպի քեզ : Եւ , իրենց համար իսկ անիմանալի մղումով մը, ապաստա - նած՝ փարած են քեզի, իբրեւ տարրեր երկունքի նոյն բովերէն անցած, իրենք եւս, քեզ նման, ծնած ըլլալով անցեալի մթութեան մէջ, բախած՝ այլազան ցեղե- րու, տարրախառնուած անոնցմէ ոմանց հետ, աճած ու զօրացած հետզհետէ, ան - ցած՝ դարէ դար ու սահմանէ սահման , տապալած՝ խութեր ու խափանքներ ճեղ - քելով ու հասնելով քեզի :

Ու դարեր յաջորդած են դարերու : Քու կողերուդ շուրջ սերունդներ յաջորդած են սերունդներու : Գանդրահեր ու շիկամօ - րուս Հայկէն ետք, — որ, քեզի յեց . Բելն հսկայ տապալեց՝ իր նետին հետ ար- ձակելով գոյութեան վճիռը մեր ցեղին , — ցեղը աճած ու ծաւալած է : Դիմագրա- ւած է նոր արհաւիրքներ ու նոր փոթո - րիկներ՝ միշտ ներշնչուած քու անյող - դողդ կեցուածքէդ : Կառուցած ու կեր - տած է : Իր քրտինքովը՝ բայց արիւնովն իր մանաւանդ , ոռոգած՝ ուռճացուցած է նոյն այդ հողը, իր էութեան բոլոր տար - րերովն ու իր հոգիին բոլոր լարերովը ներմուծուելով խորախորն անոր՝ իբրեւ կաղնի հաստաբուն, իրեն հարազատ ճիւ - ղեր ու ընձիւղներ արձակելով մինչեւ հե - ռակայ ու կապտաւուն ափունքը երկմով- եան :

Ու իր երգին, իր աղօթքին, իր հեթա - նոս թէ քրիստոնեայ պաշտամունքներուն, իր գրոհի թէ դիմադրաւումի կանչերուն համանուագը, ինչպէս եւ՝ իր աղօթատե- ղիներուն ու ողջակէզներուն բոյրն համա- սփիւռ լեցուցած է քու բարձրահայեաց տեսողութիւնդ գրկող տարածութիւններն ամբողջ : Ու քու եւ անոնց, — նախահայ- րերուն մեր, — դարաւոր կենակցութեանը ընթացքին, դուն քու բոլոր ինքնապարգեւ շնորհներէդ անջատ, օժտուած ես որա - կումով մը հարազատ՝ կոչուելով «Լեռն Հայոց» , ըլլալով մեզի հետ նոյնացած, ընդելուզուած , « երկոքեան ի մարմին մի » ... —

Եւ ամէն անգամ որ, Հայոց աշխարհի չորս ծագերէն թշնամի ցեղեր կամ վայրի հորդաներ ուզած են խուժել մեր սահման- ներէն ներս, եւ փորձած են իրենց ջոկեր- ներն արձակել մեր հողերուն վրայ, կամ՝ իրենց արիւնարբ սուրերը շողացնել Հայոց արեւին ներքեւ, ու անոնց ամեհի կանչերուն, զէնքերու շաչիւններուն, եւ ձիերու վրնջիւններուն միախառնուած են մեր կաչըմբուն ու յաղթարական աղոց գրոհի թէ դիմադրաւումի որոտները բար- ձունքէ բարձունք , ինչպէս եւ, յաճախ, ծերոց, կանանց ու մանկտոց աղաղակնե - րը արինակոծ, ցեղը մղուած՝ փա - րած է քեզի՝ իբրեւ խարիսխ անխորտակ եւ իբրեւ բերդ անառիկ : Եւ կամ, ընդ - հակառակն, զօտեպնդուած քեզմով ու ներշնչուած քեզմէ, յետադարձ ու յեղա - կարծ խիզախումով մը հեղեղուած՝ յոր - ձանուած է նոյն այդ ցեղերուն կամ հոր- դաներուն վրայ, եւ ջնջած ու սրբած է զանոնք :

Եւ երբ փոթորիկներն ու արհաւիրքնե - րը, կատարելով իրենց աւերներն ու կո - տորումները, հեռացած կամ քշուած են մեր հողերէն, կանչերու, վրնջիւններու , շաչիւններու եւ ճիչերու խժալուրը դադ - րած, հուրն ու բոցը շիջած , քեզ ու մեզ իրար տեսնելէ արգիլող ծուխը անդայտա- ցած, եւ հորիզոնը պայծառացած է կր - կին՝ բացուող խորանի մը նման, «հան - գրճուող» այդ «վարագոյր»ին ետեւէն կրկին ու միշտ վերյայտնուած ես դուն՝ մեծապանծ ու պատկառազդու՝ ուրպէս « Թագաւոր Փառաց», ու նոյն հողերուն վրայ կրկին ու միշտ մնացած ենք դուն եւ մենք՝ դէմ առ դէմ ու կողք կողքի՝ դի - մագրաւած ըլլալով նոյն արհաւիրքներն ու նոյն փոթորիկները :

Ու փառքի ու ողբերգութեան, հրճուան- քի ու կսկիծի մեր դարաւոր կենակցու - թիւնը եղած է այնքան յամառ, այնքան նուիրուն, եւ այնքան անդրժելի, ու քու էութիւնէդ այնքան տարրեր են խառ - նուած մեր էութեան, ինչպէս եւ՝ մեր ա- րիւնէն այնքան արիւն քու կողերուդ, որ ցեղը, խորայատուկ շնորհով մը, քեզ եւս հոգեփոխած է, ու դուն որ «Լեռն Հայոց» էիր, քեզ դարձուցած է Հայացած Լեռան :

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԱՀԱՆ ՏԵՐԵԱՆԻ
ՆՈՐԱՅԱՅՏ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

●

Երեւանի Գրական Թերթը վերջերս հրատարակեց Ս. Սուքիասեանի մէկ շահեկան յօդուածը, որուն կարեւոր մասերը կուտանք ստորեւ.—

Վահան Տէրեանը, մեր այն գրողներից է, որոնք, գրական մեծարժէք ժառանգու- թիւն թողնելով հանդերձ, շատ քիչ բան են գրել իրենց անձնական կեանքի մասին :

Բարեբախտաբար, ինքնակենսագրակա - նի բացը զգալի չափով լրացնում են Վ. Տէրեանի գրած նամակները, որոնք նա ուղղել է իր մերձաւորներին մօտ երկու տասնեակ տարիների ընթացքում :

Վերջերս մեզ յաջողուեց յայտնաբերել Վ. Տէրեանի 27 նամակներ, որոնք նա հասցէագրել է Սոֆիա Օտարեանին : Սո - ֆիա Օտարեանի անձնաւորութիւնը նոր չէ մեզ համար :

Լազարեան Ճեմարանում սովորելու տարիներին, Վ. Տէրեանը չի խզում իր կապերը Ս. Օտարեանի հետ, որը այն ժամանակ սովորում էր Կանանց բարձրա - գոյն կուրսերում : Այդ բարեկամութիւնը յարատեւում է ե՛ւ յետոյ, երբ վերջինս իր կրթութիւնն աւարտելուց յետոյ սա - ժամանակ հաստատւում է արտասահմա - նում, ապրելով Շվեյցարիայի եւ Գեր - մանիայի զանազան քաղաքներում՝ Լո - զան, Ժընեվ, Պեռն, ապա եւ Միւնխէն , Պերլին :

Նորայայտ նամակների մօտաւորապէս կէսը գրուած են 1905ին : Իր այս գրու - թիւններում Տէրեանը մէջ ընդ մէջ յիշա- տակութիւններ է անում ռուսական առաջին յեղափոխութեան իրադարձութիւնների մասին : Մի նամակում նա ակնարկով հասկացնել է տալիս զգուշանալու խոհե - մութիւնը :

« Վերջին դէպքերի մասին չեմ ուզում գրել, քանի որ նրանց մասին երեւի լրա - գրերում կարդացած կը լինէք : Քանի որ չէք գրում, ես նորից ենթադրութիւն եմ անում, որ դուք շուտով կը գաք, այնպէս որ երկարացնել չեմ ուզում առայժմ, մա- նաւանդ որ այսպիսի ժամանակներում դժուար է գրելը» ...

Այն մասին, թէ յեղափոխական մթնո - լորտը ինչպիսի տրամադրութիւններ է ա- ռաջացրել մասնաւորապէս միջնակարգ դպրոցների աշակերտութեան մէջ, Տէր - եանը գրում է մի այլ նամակում, փետր- ուարի 9ին .

« Արդէն պատրաստել էինք «Լիրի - բ»ի (*) թիւ 3ը տպագրութեան համար , երբ մեզ կանչեցին խորհրդակցութեան աշակերտական գործադուլ անելու : Այժմ օրուան չարիքը դա է այստեղ : Մի գիմ - նազիայում արդէն ուսումը դադարեցուած է եւ հինգշաբթի պէտք է մշակուի միջնա- կարգ դպրոցների աշակերտների պահանջ- ների ծրագիրը : Խորհրդակցութեանը մաս- նակցում են բոլոր դպրոցների ներկայա - ցուցիչները : Մինչեւ Մարտի մէկը մեր ճեմարանում ուսում չի լինի, իսկ յետոյ գործադուլ կ՚անենք, այնպէս որ հաւանա- կան է որ փակուի մինչեւ Սեպտեմբեր : Տեսնենք՝ կը յաջողուի թէ չէ : Մեր ճե - մարանը պէտք է դնի իր առանձին պա - հանջները, ինչպէս՝ Հայոց Պատմութիւն մտցնել, որ նախկին ծրագրում կար, Հա- յոց լեզուի դասերը աւելացնել, մինչեւ 5րդ դասարան աշխարհաբար լինի, եւն.» :

Տարեվերջին (Նոյեմբերի 9) Վ. Տէր - եանը գրում է .

... « Այստեղի իրողութիւնները ճնշող եւ միեւնոյն ժամանակ ոգեւորող տպաւո- րութիւն են գործում : Մեր ճեմարանը փակեցին մինչեւ Յունուարի 15ը եւ երեւի կը գնամ Կովկաս : Դրութիւնը դեռ անո - րոշ է : Վերջերս «սեւ հարիւրակները » կոտորում էին ուսանողներին եւ աշա - կերտներին : Ինքնապաշտպանութեան խմ- բեր են կազմուած , Կարմիր Խաչի ընկե - րութիւններ, որոնք հոգում են ընկածնե- րի եւ վիրաւորուածների մասին : Այստե - ղից Կովկաս է ուղարկւում մօտ ժամա - նակներս 200.000 ռուբլու զէնք : Եթէ գը- նալու լինեմ, ի հարկէ կարողացածիս չափ կը տանեմ » :

Մինչեւ հիմա մենք սոսկ կողմնակի յի- շատակութեամբ գիտէինք, որ Վահան Տէրեանը 1905-1906 թուականներին կարճ ժամանակով եղել է Անիում : Նորայայտ նամակները որոշ լոյս են սփռում նաեւ

(*) Լազարեան Ճեմարանի աշակերտա - կան թերթը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՓԵԼԱՀԻԱՆ
(ՄԻՏԻԼԼԻԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

●

Արեւին առաջին ցոլքերուն հետ, ամէն առտու ականջիս կը հասնէր իր երգը , տաք, խռովիչ եւ հետզհետէ ծաւալուն վայրի կշռոյթով մը, որ կարծես կուգար հին դարերու խորէն .

Սիրէ, թռչնիկս ինծի,
Ինչպէս կը սիրէիր առաջ ,
Նայէ ամբոխին, մի՛ դներ ականջ ,
Հարցուր միայն քո սրտին :

Սիրոյ խորհուրդ մը ունէր այդ աղջի - կը, ու երբ օր մը փորձած էի խլել իր բերնէն, գեղանի Լեզպուհին զոհացած էր պատասխանելով .

— Օ՛հ, շատ հետաքրքիր ես . սրտիս գաղտնիքը ոչ մէկուն պիտի ուզէի ըսել :

Փելահիան ի զուր կը ջանար ծածկել իր սէրը, որովհետեւ բաներ մը կռահած էի արդէն ... : Կիրակի իրիկուն մը, պատու- հանէս նկատած էի պարմանիներու թա - փօր մը, որ կ՚ուղղուէր դէպի աղջկան տան կողմերը : Ուտը չալկած՝ առջեւէն կ՚երթար Աստփազարցի Ստեփանը , — անխուսափելի ընկերակիցը ցայգերգակ սիրահարներուն : Նուագարանին առաջին զարկերուն հետ բարձրացած էր սիրերգ մը, քաղցր, հոգեխռով եւ լի անսահման թախծութեամբ . — Ո՛վ վշտեր, խնայե - ցէք ինծի, կը պաղատիմ ձեզ, կը պաղա - տիմ ...

Զարաճճի ժպիտ մը ուրուագծուած էր մօրաքոյր Փերուէֆօնի շրթներուն անկիւ- նը . ժպիտ մը, որ ըսել կ՚ուզէր .— Ձե՞ս հասկնար, Փելահիային Աղաբիբիքօն (տարփածուն) է ...

« Փանայիր »ները պատուոյ տեղ մը կը գրաւեն Միտիլլիի կեանքին մէջ : Ամառ - նային գեղեցիկ օր մը, երբ մեծ մայրս ա- ռաջարկեց գիս տանիլ Այու Ղլիղորի ուխ- տագնացութեան, ես հաւանեցայ սիրայօ - ժար :

Շատ հաճելի էր ճամբորդութիւնը եւ առիթը կ՚ունենայի մօտէն ուսումնասիրե- լու Միտիլլիի բարքերը, սովորութիւննե - րըն ու ժողովուրդին նկարագիրը : Պէտք է, սակայն, խոնարհաբար խոստովանիմ, որ այս բոլորին մէջ մեծագոյն տեղը կը գրաւէր ... էշ նստելու հաճոյքը : Է՛հ, աղ- ուոր բան էր, — թէեւ շատ ալ լուրջ չթուի ծանրագլուխ մարդոց, — բազմիլ իշուն քամակին վրայ, գլխարկը մէկդի ծռած՝ յոյն «Փալիքարիա»յի մը ինքնա - գոհ հպարտութեամբ, դիտել այդ երկար ականջները, որոնք կը շարժէին խոնարհ կենդանիին իւրաքանչիւր քայլափոխին :

Արշալոյսին ոտքի ենք արդէն , կա - պերտները եւ ուտելիքները բեռցած անոր վրայ : Կը տեղաւորուիմ անոնց մէջտեղը եւ իշուկը տոտիկ տոտիկ կ՚իջնէ ժեռուտ բլուրէն, յուլօրէն կը դառնայ աջ եւ դա- ռիվարէն կը սահի դէպի շուկայ :

Մեծ մայրիկս կը քալէ իշուն քովէն, իսկ մօրաքոյր Փերուէֆօնը առջեւէն , կենդանիին սանձը ձեռքին : Այու Ղլիղորի «Փանայիր»ին՝ պահք աւրելու պէս բան մըն էր անոնց համար էշ հեծնիլը, իրենց ուխտը կատար չէր կրնար ըլլալ երբեք ..

Մօրաքոյր Փերուէֆօնը արդիւականացած կարելի էր համարել, որովհետեւ քիչ շատ դպրոցի երես տեսած՝ շրջագգեստ կը կը- րէր : Կը քալէր ան, գլխին կապոյտ քօղ մը ձգած, սրբակեաց միանձնուհիի մը պէս :

Շուկային մէջ, թխադեղ գեղջկուհին շատ պիտի ուզէր գետնին եօթներորդ յարկը մտնել, կապելաներուն առջեւ նս - տած տաքարիւն «Փալիքարիա»ներու ակ - նարկներէն խուսափելու համար : Սակէն ծանօթ իր խրտչող բնաւորութեան, շատ անգամ կը քաշքշէր կրտսեր մօրաքոյրս , լիահագագ ծիծաղելով իր անմեղութեան վրայ :

Ճամբան երկար էր, դերբուկ եւ քարա - կան յոգնեցուցիչ : Պէտք էր սար ու ձոր կտրել, ելլել ձիթաստաններու բարձուն - քըն ի վեր, իջնել հեղեղատներու եզերքը, անցնիլ ծառաստաններէն, կրկին մագլցիլ եւ բլրակներու կողերէն իջնել դաշտագե - տին :

Վերջապէս, քանի մը ժամէն հասանք բացաստան մը, որ շրջապատուած էր կա- ղամախիի ծառերով : Զախակողմը՝ Այու Ղլիղորի հնամեայ մատուռը կը տարած - ուէր, եղերուած կանաչաւուն մամուռնե - րով : Կամայ թէ ակամայ, դարձեալ լու - տիպուեցայ կցուիլ հանիիս «շալվար»ին , որ իրեն հետ գիս մտցուց պատմական ուխտավայրը :

Այու Ղլիղորը սրբակեաց մոնազն մը ե- ղած էր, դարեր առաջ ճգնած հանդիպա - կաց բլրակին վրայ, որուն այրին պատ - ուաժներուն վրայ թողած էր դէմքին հետ- քերը եւ համբարձած դէպի երկինք :

Մեծ մայրիկս գիս տարաւ հոն, այդ նեղ եւ ցածլիկ քարանձաւը, շուրջ մէկու- կէս մեթր բարձրութեամբ : Երբ նայուածք- քըս ինկաւ այդ աչքի, շրթունքի եւ ձեռքի հետքերուն վրայ, ես գիս ջանացի համո - զել որ նոր Այու Ղլիղորը նոյնքան փառ - րական է որքան մեր Ս. Գրիգորը, որ դա- րեր առաջ գինքը կանխած էր իր լուսա - ւորչական առաքելութեան մէջ . ..

Խղճամիտ հաւատացեալի մը սրտի թե - թեւութեամբ, երբ կ՚իջնենք բացաստան , մեր աչքին կը պարզուի իսկական «Փանա- յիր»ը : Մէկը միւսին ետեւէն, հրապարակ կ՚ելլեն պարմանիները, կը պարեն, հա կը պարեն : Մերթ՝ քաղցր, մերթ՝ հնչեղ եւ թրթռուն ձիկան նուագախումբի մը թախ- ծութեամբ, վինի, ջութակի եւ քանոնի հնչիւնները չափ կուտան քայլերուն, կը խանդավառեն հասարակութիւնը :

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

այս ժամանակաշրջանի վրայ։ Դրանցից մէկը գրուած է Անի քաղաքից 1906ի Յունուարի 2ին, երկրորդը՝ Ալեքսանդրապոլից նոյն Յունուարին՝ ըստ բովանդակութեան, երրորդը՝ նորից Ալեքսանդրապոլից, Փետրուարի 9ին։

Վերջին գրութեան էջերում Տէրեանը յատուկ տողեր ունի Աւ. Իսահակեանի մասին։

... «Եկանք Ալեքսանդրապոլ ... Այնպիսի ազնուութիւն եւ խաւար է տիրում այստեղ, որ թէեւ գիտես՝ շատ սուտ չէ քո պաշարը, բայց այնուամենայնիւ ըղձում ես քեզ համարես որպէս պրոֆեսոր հասարակական գիտութեանց։ Աւետիք Իսահակեանին բաւական մօտ ծանօթացայ։ Նա շատ անկեղծ մարդ է ...։ Աւետիքը անմիջական զգացմունքի եւ տրամադրութեան մարդ է եւ ի զուր կը լինէր նրա մէջ որոնել փիլիսոփայական մտքի որոշ սիստեմատիկական ուղղութիւն։ Նրա բանաստեղծութիւններն էլ անմիջական ըզգացմունքի արտայայտութիւններ են։

Մի օր նա երկար պատմեց իր գլխին եկածները եւ վերին աստիճանի անկեղծ էր իր պատմութեան մէջ։ Ծնունդին Ղազարապատ գիւղում էինք։ Աւետիքը այնտեղ պահած ունի մի մեծ պոեմ (մօտ 200 էրես) «Մասսայ Մանուկը»(*) վերնագրով, որ թաղած է եղել հողի տակ մի քանի տարի, վախենալով խուզարկութիւնից։ Ահա այդ պոէմը պիտի կարդար մեզ եւ դրա համար մենք Անիից վերադառնալիս եկանք՝ Ղազարապատ, ուր ապրում է նրա եղբայրը եւ ուր նրանք կալուածներ ունէին ...։ Այստեղ համարեա միակ կարգին մարդը Աւետիքն է եւ մէկ էլ Լեւոն Մանուչեանը, որի մօտ էլ լինում եմ։ Ամսոյս վերջերին կը գնամ Մոսկուա, որովհետեւ ուսումը երեւի կը սկսուի եւ հաչիներս վերջնականապէս կը մաքրեմ ճեմարանի հետ ...»։

Անկասկած որոշ հետաքրքրութիւն է ներկայացնում Վ. Տէրեանի այն նամակը, որի էջերում նա խօսում է Լազարեան ճեմարանն աւարտելու եւ առաջիկայ անելիքների մասին.—

«Վերջապէս կարող եմ ձեզ ընդարձակ նամակ գրել։ Քննութիւններս վերջացան եւ ես այժմ ռուսական կայսրութեան իբաւագուրկ քաղաքացի եմ։ (Նամակին ընդգծուած մասերը գրուած են ռուսերէն)։ Քննութիւններս շատ անցան եւ հեշտ էին, չնայած որ արտաքուստ պայմանաւորուած էին ինչպէս որ հարկ է։ Ամառս վճռեցի մնալ Մոսկուայում։ Առայժմ գրութիւնս անորոշ է եւ ոչ մի գործ չունեմ, բայց ծանօթներս խոստացել են աշխատանք գտնել քաղաքային դումայում։ Մտադիր եմ ամառս պարապել քաղաքատնտեսութեամբ եւ Ֆրանսերէնով .. ինձ համար իբրեւ մասնագիտութիւն ընտրել իմ գրականութիւնը. մտնելու իմ պատմա-լեզուագիտական ֆակուլտետը ... Ուրեմն աւարտելով այն «դպրոցը», որ դժբախտաբար միջնակարգ դպրոց է կոչւում, եւ դուրս գալով այն այլասերող եւ նեխած բանտից, որ պանսիոն է կոչւում, ես նորից ուզում եմ վկայել ձեզ իմ խորին յարգանքը եւ համակրութիւնը ... Առ այժմ ապրում եմ ընկերոջս հետ եւ պարապմունքներ եմ որոնում, քանի որ մարդս կենդանի է ոչ միայն Աստծու խօսքով, այլեւ ամենօրեայ հացով. մինչեւ իսկ աւելին կ'ասեմ, թէ որ բանը այդտեղ հասաւ, կարելի է ապրել առանց որեւէ խօսքի, իսկ առանց հացի՝ չմտածէք էլ երբեք»։

... Տէրեանի գրութիւնների շարքում բացառիկ տեղ է բռնում նրա մի նամակը, որը գրուած է 1907 թուականին։

«Դուք հարցնում էք, թէ արդեօ՞ք ես խորին համոզմունքով եմ ընտրել իմ մասնագիտութիւնը, թէ՞ փոփոխական մի բան է դա։ ... Ես ընտրել եմ գլխաւորապէս նրա համար, որ գրականութիւնը, պատմութիւնը իմ ամենասիրելի առարկաներն են եւ առանց առաջինի ես չեմ կարող ապրել, ինչպէս եւ առանց հացի։ Ուսուցչական ասպարէզը ես սիրում եմ այնքան, ինչ չափով որ ցանկանում եմ մանուկների հետ լինել, որոնց ես այնչափ սիրում եմ։ ... Բանը նրանումն է, որ սեփական աշխատանքով ապրել եւ միաժամանակ լուրջ պարապել գիտութեամբ, դա համարեա անկարելի բան է։ Ես այժմ փորձով այդ եզրակացութեան եկայ։ ... Եւ եթէ մի կրթաթոշակ ճարուի, ես կ'ընդունեմ այն մտքով որ ապագայում մի կերպ վերադարձնեմ այդ կրթաթոշակի արժէքը կամ հասարակական գործունէութեամբ, կամ նոյնիսկ փողով։ Իսկ եթէ ոչ, ինչ արած, ասում են «անճարը կ'ուտի բանջարը»...

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԷՏՈՒԱՐ ԷՐԻՕ

ԻԲՐԵՒ ՊԱՏՄԱԲԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԷՏ

●

Երբ մեծ մարդիկ առ յաւէտ կը փակեն իրենց աչքերն ու այլեւս մուտք կը գործեն յաւիտենականութեան սեմէն ներս, անցաւոր մեր աշխարհին աւանդ կը ձգեն միայն իրենց կատարած գործերը։

Քաղաքական մեծ դէմք էր Էտուար Էրիօ, սակայն անգամ մը որ ամբողջ Ֆրանսան յարգանքի իր տուրքը ընծայէ անոր քաղաքական գործունէութեան, գրագէտն ու պատմաբանն է միայն որ պիտի շարունակեն ապրիլ։

Իր ամբողջ կեանքին տեւողութեան Էրիօ նախընտրութիւնը տուած էր քաղաքականութեան եւ այդ պատճառով ալ գրական մարդը, իր մէջ, բռնազբօսիկ կերպով պահուած էր երկրորդական աստիճանի վրայ։ Իր ձգած գրական ու պատմագիտական վաստակն է սակայն, զոր Ֆրանսա պիտի պահէ որպէս աւանդ։

Մեծ պատմաբան մը, համայնագէտ մը, կամ մեծ գրագէտ մը չէր Էրիօ. այլ լուրջ պրպտող մը, պատմական ճշմարտութեան սիրահար մը. առաւելութիւններ՝ որոնք ի յայտ կուգան իր ձգած գործերուն մէջ։

Արտայայտուելու մեծ դիւրութիւն ունէր. եւ կը գրէր սահուն, դիւրահասկնալի լեզուով, ճիշդ ինչպէս կը խօսէր։ «Էքօլ Նորմալ»ի մէջ ստացած կրթութիւնը կերտած էր իր միտքն ու ոճը. կը մտածէր հարցերը դասաւորելով, եւ կ'արտայայտուէր նոյն դասաւորուած ձեւով։

Ողջութեանը Ֆրանսական Ակադեմիայի քառասուն «անմահ»ներէն էր. սակայն իր ձգած գործերով ապահովաբար պիտի արժանանայ պատմութեան անմահութեան։

Գրական իր առաջին լուրջ աշխատասիրութիւնը տոքթորայի իր ընդարձակածաւալ թէզն էր՝ գրուած մօտաւորապէս 50 տարի առաջ — «Տիկին Րէքամիէ եւ իր բարեկամները», ուր մէջ Էրիօ տուած էր ինչ որ կարելի է ըսել կամ գիտնալ Տիկին Րէքամիէի եւ իր շրջանակին մասին։

Շատ հետաքրքրական են Մ. Նահանդներէն ու Խ. Միութենէն վերադարձին հրատարակած իր յուշերը, որոնք առաւելաբար անկեղծութեան դրոշմ մը կը կրեն՝ հոգ չէ թէ միշտ իրաւունք չունենայ իր գոյացուցած համոզումներուն մէջ։

Վաւերական ուսումնասիրութիւն է իր «Պէթհովէն»ը, իսկ «Ոչ եւս է Լիոնը»՝ երկար աշխատանքի եւ պրպտումներու արդիւնք։ Անհուն սէր ու հիացմունք կ'արտայայտէ «Նորմանտական անտառին մէջ» հատորը, զոր Ֆրանսայի այդ նահանգին ձօնուած գրական համանուագ մը կարելի է նկատել։

Ամէնէն ուշագրաւը, սակայն, Էրիոյի «Յուշեր»ն են. շատ բան տեսած, շատ դէպքերու ականատես եղած մարդու յուշեր, որոնք ամբողջ դարաշրջանի մը պատմութիւնը կ'ամփոփեն իրենց մէջ։ Սկսած Տրէյֆիւսի դատէն, մինչեւ առաջին աշխարհամարտի դէպքերը, յետպատերազմեան տարիներու վերիվայրումները, քաղաքական ու ընկերային դէպքերը, երկրորդ աշխարհամարտը, վերջին տասնամեակը, այս բոլորը կը պատմուին, կը վերլուծուին Էտուար Էրիոյի սահուն լեզուով։

Այս գործերուն կողքին անկարելի է չյիշել այն բազմաթիւ ուսումնասիրական յօդուածները զոր հրատարակած էր զանազան պարբերաթերթերու մէջ։

Կը սիրէր գրականութիւնը. իր անունով գրական մրցանակ մըն ալ հիմնած էր՝ վերապահուած Ազգ. Ժողովի անդամներուն կամ այնտեղ աշխատող պաշտօնեաներուն կողմէ գրուած լաւագոյն վէպին, որովհետեւ հաւատացած էր թէ քաղաքական մտահոգութեանց տակ ծանրաբեռնուած մարդոց համար միտքերը հանդըստացնելու լաւագոյն միջոցը գրականութեա՞ն գրադիլն է։

Զափազանց սրամիտ ալ էր։ Օր մը, բարեկամներէն մէկը կը զարմանար թէ այդքան կանոնաւոր կերպով ներկայ կ'ըլլայ Ֆրանսական Ակադեմիայի նիստերուն.

«Ինչ ընեմ, սիրելիս, — պատասխանեց Էրիօ, — միայն այնտեղ է որ քիչ մը հանգիստ կրնամ ընել»։

Հաճոյքով կը պատմէր հետեւեալ անեկդոտը.

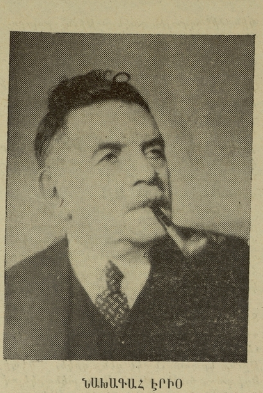
«Առաւօտ մը, մեր փոքրիկ պիչերապահը եկաւ դատւ գիս ու անոր բերնէն լսեցի թէ դահլիճը հրաժարած է եւ այլեւս մաս չեմ կազմեր կառավարութեան.

— Կը ցաւիմ յայտնելու Պարոն Նախարարին որ Պարոն Նախարարը այլեւս նախարար չէ»։

Միշտ ալ մերժած էր ընկերվարական կուսակցութեան անդամագրուիլ, որովհետեւ, կ'ըսէր, «քաղքենի կերակուրներով բանուորական ճաշարանները չեմ սիրեր». իսկ ընկերվարականները կը յորջորջէր «սմոքինկով յեղափոխականներ»։

Շատ կը սիրէր պատմել հետեւեալ միջադէպն ալ.

«1934ի Փետրուար 6ին, քանի մը բարեկամներու հետ դուրս կ'ելլէինք Ազգային Ժողովի շէնքէն։ Յանկարծ լսեցի որ իմ ու ընկերներուս հասցէին կը պոռային՝ «Սէն գետը նետենք, Սէն գետը նետենք զիրենք»։ Զափազանց նուաստացած զգացի մտածելով որ Լիոնի քաղաքապետ մը կրնար իր օրերը վերջացնել Րոնէն տարբեր գետի մը մէջ»։



ՆԱԽԱԳԱՀ ԷՐԻՕ

Նկար՝ Ֆօթօ Ֆէպիւսի (ողբացեալ Յ. Սէմէրճեան)։ Նախագահին նախընտրած նկարներէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԵՐԿՈՒՆՔ

●

ԳԼՈՒԽ Գ.

●

ՄՈԳԱԿԱՆ ՀԱՅԵԼԻ

Չէր կարելի իմանալ թէ այս տաճարը, վասն զի իրօք տաճար մըն էր աս, իր գմբէթովը, որու չորս կողմ դեռ ուրիշ փոքր գմբէթներ կային, գետնին տակն է՞ր թէ գետնէն դուրս բարձրացած. վասն զի պատերը բոլոր արձաններով եւ քանդակներով էին զարդարած եւ վրայի գմբէթէն կախ էր ահագին ապակեայ ճրագարան մը, ո գիտէ ո՞ւստի եւ ո՞ր հեռաւոր երկրէ բերուած այդտեղ այդ անդընդախոյս աստուածութեանց պաշտօնը եւ նսեմացեալ խաւարը չքաւորելու համար։

Այս տեսարանը, յանկարծ, այնչափ զարմացուց եւ շլացուց զՅովնան, որ եւ ոչ զգաց թէ ինչպէս եւ երբ հեռացաւ իրմէ իւր ծեր առաջնորդը, ուստի սկսաւ նայիլ եւ զննել այդ հին յիշատակաց եւ արուեստներու հրաշալիքը, որոնց նմանութիւն կը մտածէր թէ ուր տեսած էր ինք, ի Կոստանդնուպոլի՞ս թէ ի Բաղդատ։

Եւ երբ այս մտածութեան վրայ էր, յանկարծ, իւր ուշադրութիւնը շարժեցաւ, վասն զի երգերու ձայներ սկսան լսուիլ, եւ տաճարը լցուեցաւ Արաբիոյ եւ Հնդկաց անուշահոտ խնկերով, եւ եռոտանին իբրեւ թէ խնկաման կամ բուրվառ մը լինէր՝ դուրս կը փչէր զմայլեցուցիչ մուխ մը որ զարմանալի ազդեցութեամբ այդ մարդուն երկաթէ ջիղերը կակուղ ոսկեայ սկսաւ դարձնել։ Դուռ կը փնտռէր Յովնան եւ ահա չէր կարող նշմարել նաեւ այն դուռը ուսկից ինք ներս մտեր էր. եւ իր սուր աչքերը չփոթեցան, վասն զի մուտքը կարող չէր նշմարել, եւ իրօք կը տեսնէր թէ բանտի մը մէջ էր, բայց փառաւոր բանտի մէջ։

Հազիւ թէ այս խորհրդածութիւնը մտքէն անցաւ եւ ահա Վահագնի եւ Աստղիկան պղնձէ պատուանդաններուն անյայտ դռները բացուեցան եւ երգեցիկ քրմաց ու քրմուհեաց բազմութիւն մը զոյգ զոյգ սկսան դուրս ելնել եւ արձաններուն առջեւ շարուիլ. իրենց հարուստ եւ ճոխ ռակեթել եւ կարէն զգեստները հաճոյական էին աչաց, եւ երբ Յովնան անոնց մանրամասն դիտողութեան զբաղած էր, ահա Անահտայ պատուանդանին դռնէն դուրս ելան մեծ քրմապետ եւ մեծ քրմուհին եւ երգերը լռեցին։ Մեր լեռնցին քրմապետը մէկէն ճանչեց, թէպէտ զգեստներուն պերճութենէն փոխուած, բայց նոյն ծերն էր, որ զինքն հոն բերել էր. իսկ քրմուհին երիտասարդ եւ շատ գեղեցիկ կին մըն էր, որ երբ եռոտանւոյն առջեւ կանգնեցաւ, զալուկ եկաւ երեսին։ Նոյն վայրկեանին երգերն լսեցին եւ եղէգեայ սրբինգներ սկսան փափուկ եւ տխուր երաժշտութիւն մը հնչեցնել, որ մտիկ ընողին հեշտալի եթէ չէր զալ, վայրկեանէ մը վերջը շատ ազդու եւ սրտաճմլիկ բերկրութիւն մը կը բերէր անձին։ Քրմապետը այն ատեն ձեռք տուաւ եւ հրաւիրեց քրմուհին, որ անցնի նստի ոսկի եռոտանւոյն վրայ, եւ ինք շրջապատեալ իր խումբէն՝ կանգնեցաւ իւր աստուածութեանց առաջ թեւերը տարածելով եւ անձայն աղօթելով, հազիւ թէ շրթունքը կը շարժէին։

Եւ ահա քանի մը րոպէ չեղած՝ ամէն աչք որ եռոտանւոյն պշուցեալ էին՝ կը տեսնէին փոքրիկ ջղային ցնցմունքներ մեծ քրմուհւոյն վրայ, անոնց յաջորդեց վիճակ մը, որ իբրեւ թէ մարմարէ արձան յեղափոխուեց այդ եռոտանւոյն վրայ նստողը, մինչեւ որ աչքերը սկսան բաց ուիլ անշարժ եւ սեւեռ նայուածքով. ան ատեն քրմապետին բերին գիրք մը, որուն թերթերը արծաթեայ բարակ տախտակներ էին, եւ նա բացաւ էջ մը, ուր ոչինչ չկար դրուած եւ ներկայեց քրմուհւոյն. «Կարդա, Ներշնչեալդ յԱստուծոց», բարձր հզօր ձայնով երաժշտութիւնն դադրեց, եւ այնպիսի լռութիւն մը տիրեց եւ ամէն շունչ այնպէս կեցաւ, որ մէկ բան մը միայն կը լսուէր՝ քրմուհւոյն շնչառութիւնը, եւ ամէն աչք իրեն կը նայէր։ Իսկ նա քանի նայէր այդ էջին վրայ, իւր երեսին գոյնը, իւր ակնարկը, իւր շարժմունքը շարունակ կը փոփոխուէին, եւ, ի վերջոյ մեռած աչքերը կենդանութիւն եւ հետաքրքրական փայլ մը առին. իբրեւ թէ անյայտ կը կարդային եւ վերջը վերջը այդ աչքերը լիճ մը դարձած՝ արտասուաց հեղեղները կ'իջեցնէին, կզպուած ծնօտները կը բացուէին եւ հառաչանաց ձայներ, եղուկներ, աւաղներ իրարու կը յաջորդէին։ Այն ժամ քրմապետը «Կարդա, ո՛ Ներշնչեալդ յԱստուածոց» կրկնեց, «Բարձր ձայնիւ կարդա՛»։

Եւ քրմուհւոյն հեկեկանաց ձայն այսպէս խօսեցաւ. «Բիչ են Հայաստան, քու չարչարանքդ, քիչ են քու տանջանքներդ, դեռ կանգուն են քու քաղաքներդ, դեռ կանգուն են քու տաճարներդ, դեռ հարսի եւ փեսայի ձայներ կը լսուին ի քեզ, դեռ տղայն օրրանին մէջ կը ճօճուի, դեռ հուրը վառարանին մէջ կը ճարճատէ, դեռ մուխը երդեաց վրայէն կը բարձրանայ։ Դեռ քու որդիքդ բարձրավիզ կը քալեն, դեռ երկաթը իրենց ձեռքին եւ իրենց մէջքին վրայ կը փայլի, դեռ սաղաւարտը իրենց գլխին վրայ կը ճաճանչէ. դեռ քու աղջիկներդ ծիրաններով կը զարդարուին, դեռ նոցա մէջին վրայ ոսկի մանեակ եւ թեւերնին ապարանջաններ կը նշուլին։

ՏԵՐԵՆՑ

(Շար.)

կին միջազգային ընկերութիւնը բոլորովին կ'անտեսուի :

Ասոր փոխարէն, Համըրշոլտ մէկ խօսքով միայն առած է Նասրէն — այս վերջինը առ այժմ պիտի չպահանջէ որ ՄԱԿի բանակները հեռանան Կազայի շրջանէն :

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ կը բաւական յայտնելով թէ Նասրի ծրագիրը քննելու վրայ են : Ուաշինկթընի մէջ կը կարծեն թէ լաւագոյն քաղաքականութիւնը կը կայանայ «սակարկելու եւ յաւելեալ զիջումներ կորզելու մէջ» :

Մ. Նահանգները կ'ուզեն համոզել Անգլիան, որ անզիջող չըլլայ, իսկ Ֆրանսայի մէջ ընդհանուր կարծիքն այն է, որ կառավարութիւնը պիտի չչեղի ՄԱԿի Ապահովութեան խորհուրդին կողմէ քուէարկուած վեց սկզբունքներէն :

× Իսրայէլի Արտաքին նախարարը, Տիկին Մէյր, ձայնասփիւռէն խօսած ճառի մը մէջ յայտնեց — «Մեզ ամէնէն աւելի մտահոգողը այն է, թէ Խ. Միութիւնը կը շարունակէ զէնք ղրկել դէպի Եգիպտոս եւ Սուրիա» : Ապա ակնարկելով հաւանական յարձակումի մը, աւելցուց. — «Եթէ յարձակում կրենք, պիտի դիմադրենք. որոշած ենք տէր կանգնիլ մեր իրաւունքներուն՝ ըլլայ Սուէզի, ըլլայ Աքապայի մէջ : Կազայի մէջ եգիպտական ուժերու վերադարձը մեծ վտանգ կը բաղկանայ խաղաղութեան» :

× Յորդանանցիները կրակ բացին Հայֆա - Թէլ Ավիվ շոգեկառքին վրայ :

× Խորհրդային լրագրական գործակալութիւնը, «Թաս», հինգշաբթի օր հրատարակեց «Խորհրդային ղեկավարներու» մէկ յայտարարութիւնը, որուն մէջ զգուշաւորութեան խորհուրդ կը տրուի Ֆրանսական ու Անգլիական «ծայրայեղ շրջանակներուն» եւ կ'ըսուի թէ «Եգիպտոսի դէմ նոր յարձակում մը կրնայ տեղի տալ համաշխարհային բռնկումի մը» : Կ'ընդգծուի նաեւ թէ Խ. Միութիւնը Եգիպտոսի կողքին է :

ՔԻՐՔՃԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ

ՅԱՐՁԱԿՈ՞ՒՄ ԿՐԱԾ Է

Պոլսոյ վերջին թղթաբերը հակասական տեղեկութիւններ կը հրատարակէ Կաթողիկէ Արք. Քիրքճեան գերապայծառի մասին : Մինչ «Ժամանակ» կը պատմէ թէ Պօղոս արք. յարձակման ենթարկուած է Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մատակարար մարմնոյ անդամներէն ոմանց կողմէ, եւ բողոքած է դատական գործավարութեան, «Մարմարա» կը գրէ թէ ոչ մէկ յարձակման չէ ենթարկուած գերապայծառը, եւ մատակարար մարմինը պաշտօնապէս կը հերքէ այդ լուրը :

Իր կարգին շաբաթ օրուան «Փարի - Փրէս»ը կը գրէ.—«Հինգ հաւատացեալներ գրգռուած իրենց բանադրուելուն համար, կաղամարներով յարձակած են Պոլսոյ Հայ Կաթողիկէ արք. Պօղոս գերապայծառի վրայ» :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վալանսահայ գաղութի վերջին ընդհ. ժողովին մէջ, գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուած հաշուեքննիչ յանձնախումբը, համաձայն իրեն տրուած իրաւասութեան, մանրազննին քննելով հրաժարեալ Ազգ. Միութեան նիւթական երկու տարուայ գործունէութիւնը, գտաւ զայն կանոնաւոր եւ գոհացուցիչ :

Մասնաւոր շնորհաւորութեան արժանի է, անոր խնամեալ ու անթերի հաշուապահութիւնը, թէ բանկայի եւ թէ աղքատախնամի տոմարներուն մէջ :

Արդ, յանձնախումբս, աւագ պարտականութիւն կը համարի, յանուն գաղութի, հրապարակաւ իր գնահատանքի խօսքը ուղղել յիշեալ Ազգ. Միութեան :

Այս առթիւ, կը ծանուցուի առ ի գիտութիւն Վալանսահայ հասարակութեան, թէ տեղւոյս Ազգ. Միութեան նոր նստաշրջանին համար, ընտրուած են հետեւեալ ազգայինները եւ կազմուած դիւան :

Նախագահ՝ Պ. Գ. Սինապեան, փոխ նախագահ՝ (գործավար) Պ. Յ. Անտոնեան, քարտուղար՝ Պ. Կ. Գալուստեան, փոխ քարտուղար՝ Պ. Յ. Կարապետեան, գանձապահ՝ Պ. Ա. Տէր Սարգիսեան, փոխ գանձապահ՝ Պ. Զ. Կիւմիւշեան, խորհրդականներ՝ Պ. Գ. Սիմոնեան, Պ. Յ. Կէօզիւբեան, Պ. Գ. Զարգարեան :

Ի դիմաց վալանսահայ գաղութի հաշուեքննիչ եւ ընտրական յանձնախումբի՝ ԴԻՒԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 8ին կը լրանայ Յառաջի վերահրատարակման 13րդ տարին : Կը խնդրենք մեր բոլոր բաժանորդներէն որ անյապաղ կարգադրեն իրենց առկախ հաշիւները կամ ժամանակին վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութեան շրջանը՝ կանխիկ վճարումներով : Ապահովելու համար թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը՝ վարչութիւնը պէտք ունի կանոնաւոր վճարումներու : Այս առթիւ պարտք կը զգանք շնորհակալութիւն յայտնել մեր այն բաժանորդներուն որոնք իրենց պարտաճանաչութեամբ կը դիւրացնեն մեր գործը :

Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ կարելի է վճարումներ ընել հետեւեալ ընկերներուն :

Անիէռ - Պուա Քոլոմպ.— Արամ Աւետիսեան :

Պանեէօ – Քաշան.— Բարթամ Պասմաճեան :

Շաւիլ.— Գրիգոր Կիւլեան :

Իսի, Քլամառ, Մէօտոն.— Երուանդ Ատանալեան :

Սարսէլ – Առնուվիլ.— Արփիար Մարտիրոսեան եւ Կարօ Երանեան :

Ալֆորվիլ.— Բարթող Փափազեան :

Իթալի - Քրեմլէն, Պիսէթր – Ժանթիյի.—Արմենակ Յակոբեան :

Շնորհակալութիւններով՝ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ
42ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Շաբաթ, Մայիս 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սէրքըլ Միլիթէրի մէջ :

●

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի Ապրիլեան հերոսամարտի 42րդ տարեդարձը կը տօնուի Մայիս 4ին, շաբաթ երեկոյեան, նախաձեռնութեամբ Վասպ. Երիտ. Միութեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարտիզակցի Հայկ Մարտիկեան (Քուէքուկենց Մարտիկեան) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Կարապետ Մարտիկեան, հօր անունը՝ Գրիգոր, մօր անունը՝ Մաքրուհի, կը բնակէին Հէլվաճեան մետաքսի գործարանին մօտը : Կը կարծուի որ Յունաստանէն անցած է Արժանթին : Տեղեկացնել «Յառաջ»ի միջոցով : Ջերմապէս կը խնդրուի «Արմենիա»էն՝ արտատպել :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ
փոխադարձ Օգն. Միութեան

Ապրիլ 8, երկուշաբթի գիշեր
ժամը ճիշդ 8·45ին

Théatre Paul Faralicq

21 Rue Yves-Toudic. Paris 10ème

Métro : République

ԴԵՐԱՍԱՆ ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ – ՂԵԿԱՎԱՐ

Jeune Théatre Franco-Arménien de Parisի

Կը ներկայացուի Մաքս Տրերի
« ՏԱՄՆԸՍՕԹԸ ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ »
Դրամ երեք արար
Բեմադրութեամբ Աւետիս Միսիրեանի
«ՁԱՓԻ ՎՐԱՅ ՇԻՆՈՒԱԾ
ԱՄՈՒՍԻՆԸ»
Բեմադրութիւն Հանրի Ճանիկի
Մաքսիմ Օերիւ եւ Կի Տապզաք
(Կատակերգութիւն մէկ արար)
Հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով
այս երկու ներկայացումներուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն (այբենական կարգով) :
Մատըլէն Էֆիզեան, Մարի Էօքսիւզեան, Հայկուհի Խաչեան, Աւետիս Միսիրեան, Տրդատ Նշանեան, Ալիս Փափազեան :
Տոմսերը՝ 200, 300 եւ 500 ֆրանք :
Կը ծախուին սրահին մուտքը եւ անդամներուն մօտ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք.—
Տքթ. Տիրանէ (Տէսին) 2000 ֆրանք :
Պ. Հայրապետեանէ (Սէթիֆ) 1000 ֆր :
Տք. Տիրայր Ֆրունճեանէ 2000 ֆր. :

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Մերկեր Առաքելեան (Տաքարէն) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Յ. Փորթոյեանի (Սէնթ Էթիէն) Շաւարշ Միսաքեանի մահուան առթիւ :

***

Պ. Սեպուհ Մուշեան իր քրոջ ամուսնութեան առթիւ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Արամ Մուշեանի, Ժընեւ :

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆԻ
ՌԵՍԻԹԱԼԸ ՄԱՅԻՍ 23ԻՆ
ԷՔՈԼ ՆՈՐՄԱԼ ՏԸ ՄԻՒԶԻՔ
Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԵՌՆԱՐԿԸ

Ապրիլ 7ին կիրակի ժամը 16ին :
Քաղաքապետարանին սրահը
Փարիզի Հայ Թատրոնը կը ներկայացնէ

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

Կատակերգութիւն երեք արար, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ, սիրուած դերասաններու կազմով մը՝ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Ն. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ, Ժ. ԳԻՉԻՐԵԱՆ, ՏԻԿ. Ք. ԱՃՆԱՒՈՐԵԱՆ, ՕՐ. ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ, ՕՐ. ՆՈՅԵՄԻ ՇԱՀԻՆԵԱՆ եւ ՀԵՂԻՆԱԿԸ :

Imp. ARAXES 46, Rue Richer Paris-9e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուս. «Ռուբէն» Միութեան ժողովը այս չորեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին հետեւեալ խումբերը. — Զաւարեան ենթկ. այս շաբաթ, ժամը 9ին : Դրօ խումբը այս շաբաթ, ժամը 9ին : Քրիստափոր ենթկ. 8 Ապրիլ, կիրակի, կէսօրէն վերջ ժամը 3·30ին : Վարանդեան խումբ, 8 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին : Սոյն ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները : Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԾՊՏԵԱԼ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի, Կիրակի, 7 Ապրիլ ժամը 15ին : Ժամը 16·30ին տօղանցք : Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն :

Ճոխ պիւֆէ :

***

Ապրիլի եօթին բոլորդ ձեր մանուկներուն հետ՝ Սէրքլը Միլիթէր, Փլաս Սէն Թ'Օկիւսթէն, հաճելի օր մը անցնելու համար :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, Սալ Քասէյի մէջ : Կը խօսի համալսարանական ուսանող Պ. Լեւոն Մոմճեան : Նիւթը՝ «Եգիպտահայ գաղութը սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը» : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :